

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
พระสุตตันตปิฎก

เล่ม ๑๕

อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

ขอนอบน้อมแด่พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น

ปฐมปิ่นณาสก ฐนวรรคที่ ๑

อัปปียสูตรที่ ๑

[๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวันอารามของ
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาค
ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นได้ทูลรับพระผู้มี-

*พระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๗ ประการ ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่
เป็นที่สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มุ่งลาภ ๑ เป็นผู้มุ่งสักการะ ๑ เป็น
ผู้มุ่งความมีชื่อเสียง ๑ เป็นผู้ไม่มีhiri ๑ เป็นผู้ไม่มีโอตตปปะ ๑ มีความปรารถนา
ลามก ๑ มีความเห็นผิด ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗
ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่
สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ย่อมเป็นที่รัก
เป็นที่ชอบใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้
มุ่งลาภ ๑ ไม่เป็นผู้มุ่งสักการะ ๑ ไม่เป็นผู้มุ่งความมีชื่อเสียง ๑ มีhiri ๑ มี
โอตตปปะ ๑ มีความปรารถนาลาภน้อย ๑ มีความเห็นชอบ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจ เป็นที่
เคารพ และเป็นที่สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๑

อัปปียสูตรที่ ๒

[๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ย่อมไม่
เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่สรรเสริญของเพื่อน
พรหมจรรย์ทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ เป็นผู้มุ่งลาภ ๑ เป็นผู้มุ่งสักการะ ๑ เป็นผู้มุ่งความมีชื่อเสียง ๑ ไม่มี
hiri ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑ มีความริษยา ๑ มีความตระหนี่ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจ
ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ย่อมเป็นที่รัก
เป็นที่ชอบใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย
ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้
มุ่งลาภ ๑ ไม่เป็นผู้มุ่งสักการะ ๑ ไม่เป็นผู้มุ่งความมีชื่อเสียง ๑ มีhiri ๑ มี
โอตตปปะ ๑ ไม่มีความริษยา ๑ ไม่ตระหนี่ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้
ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจ เป็นที่เคารพ
และเป็นที่สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๒

พลสูตรที่ ๑

[๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย พละ ๗ ประการนี้ ๗ ประการเป็นไฉน คือ
ศรัทธาพละ วิริยพละ หิริพละ โอตตปปพละ สติพละ สมာธิพละ ปัญญาพละ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย พละ ๗ ประการนี้แล ฯ

ศรัทธาพละ วิริยพละ หิริพละ โอตตปปพละ สติพละ

สมာธิพละ ปัญญาพละเป็นที่ ๗ ภิกษุผู้มีพละด้วยพละ ๗

ประการนี้ เป็นบัณฑิตย่อมอยู่เป็นสุข พึงเลือกเฟ้นธรรม

โดยแยบคาย ย่อมเห็นอรรถแห่งธรรมชัดด้วยปัญญา ความ

หลุดพ้นแห่งจิต (จirimกจิต) คือ ความดับของภิกษุนั้น

ย่อมมิได้ เหมือนความดับแห่งประทีป ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๓

พลสูตรที่ ๒

[๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย พละ ๗ ประการนี้ ๗ ประการเป็นไฉน คือ
ศรัทธาพละ วิริยพละ หิริพละ โอตตปปพละ สติพละ สมာธิพละ ปัญญาพละ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ศรัทธาพละเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรม
วินัยนี้ เป็นผู้มึศรัทธา คือ เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า แม้เพราะ
เหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ฯลฯ
เป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม นี้เรียกว่า ศรัทธาพละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย วิริยพละเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกใน
ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปรารภความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อความถึงพร้อมแห่ง
กุศลธรรม เป็นผู้มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดทิ้งธุระในกุศลธรรม
ทั้งหลาย นี้เรียกว่า วิริยพละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็หิริพละเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกใน
ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความละอาย คือ ละอายต่อกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต
ละอายต่อการถูกต้องอกุศลธรรมอันลามกทั้งหลาย นี้เรียกว่า หิริพละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็โอตตปปพละเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวก
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความสะดุ้งกลัว คือ สะดุ้งกลัวต่อกายทุจริต วาจทุจริต
มโนทุจริต สะดุ้งกลัวต่อการถูกต้องอกุศลธรรมอันลามกทั้งหลาย นี้เรียกว่า
โอตตปปพละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สติพละเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวก
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึสติ คือ ประกอบด้วยสติเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง ย่อม
ระลึกนึกถึงแม้สิ่งที่ทำคำที่พูดไว้นานๆ ได้ นี้เรียกว่า สติพละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็สมาธิพละเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวก
ในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม ฯลฯ บรรลจตุตถฌาน นี้เรียกว่า สมาธิพละ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ปัญญาพละเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวก
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาที่กำหนดความเกิดและ
ความดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่า
ปัญญาพละ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พละ ๗ ประการนี้แล ฯ

ศรัทธาพละ วิริยพละ หิริพละ โอตตปปพละ สติพละ

สมาธิพละ ปัญญาพละเป็นที่ ๗ ภิกษุผู้มีพละด้วยพละ ๗

ประการนี้ เป็นบัณฑิตย่อมอยู่เป็นสุข พึงเลือกเฟ้นธรรม

โดยแยบคาย ย่อมเห็นอรรถแห่งธรรมชัดด้วยปัญญา ความ

หลุดพ้นแห่งจิต (จริมกจิต) คือ ความดับของภิกษุนั้น

ย่อมมีได้ เหมือนความดับแห่งประทีป ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๔

ธนสูตรที่ ๑

[๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทรพย์ ๗ ประการนี้ ๗ ประการเป็นไฉน คือ
ทรพย์คือศรัทธา ๑ ศีล ๑ หิริ ๑ โอตตปปะ ๑ สุตตะ ๑ จาคะ ๑ ปัญญา ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทรพย์ ๗ ประการนี้แล ฯ

ทรพย์ คือ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ สุตตะ จาคะ

และปัญญาเป็นที่ ๗ ทรพย์เหล่านี้มีแก่ผู้ใด เป็นหญิงหรือ

ชายก็ตาม บัณฑิตเรียกผู้นั้นว่า เป็นผู้ไม่ยากจน ชีวิตของ

ผู้นั้นไม่เปล่าประโยชน์ เพราะฉะนั้น ท่านผู้มีปัญญา เมื่อ

ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้า พึงประกอบศรัทธา ศีล

ความเลื่อมใส และการเห็นธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๕

ธนสูตรที่ ๒

[๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ทรพย์ ๗ ประการนี้ ๗ ประการเป็นไฉน คือ
ทรพย์คือ ศรัทธา ๑ ศีล ๑ หิริ ๑ โอตตปปะ ๑ สุตตะ ๑ จาคะ ๑ ปัญญา ๑

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทรพย์คือศรัทธาเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกใน

ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึศรัทธา คือ เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า แม้

เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เอง

โดยชอบ ฯลฯ เป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม นี้เรียกว่า ทรพย์คือศรัทธา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทรพย์คือศีลเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวก

ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้เว้นจากการฆ่าสัตว์ ฯลฯ จากการดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัย

อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท นี้เรียกว่า ทรพย์คือศีล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทรพย์คือหิริเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวก

ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความละอาย คือ ละอายต่อกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต

ละอายต่อการถูกต้องอกุศลธรรมอันลามก นี้เรียกว่า ทรพย์คือหิริ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ทรพย์คือโอตตปปะเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความสะดุ้งกลัว คือ สะดุ้งกลัวต่อกายทุจริต
วจีทุจริต มโนทุจริต สะดุ้งกลัวต่อการถูกต้องอกุศลธรรมอันลามก นี้เรียกว่า
หวั่นไหวโอตตปปะ ๖

ดูการภิกษุทั้งหลาย ก็หวั่นไหวโอตตปปะเป็นไฉน ดูการภิกษุทั้งหลาย อริยสาวก
ในธรรมวินัยนี้ เป็นพหูสูต ทรงสตะ สังสมสตะ เป็นผู้ได้สติบมามาก ทรงไว้
คลองปาก ขึ้นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ซึ่งธรรมทั้งหลาย อันงามในเบื้องต้น
งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถทั้งพยัญชนะ
บริสุทธิบริบูรณ์สิ้นเชิง นี้เรียกว่า หวั่นไหวโอตตปปะ ๖

ดูการภิกษุทั้งหลาย ก็หวั่นไหวโอตตปปะเป็นไฉน ดูการภิกษุทั้งหลาย อริย-
*สาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิใช่ใจอันปราศจากมลทิน คือ ความตระหนี่ อยู่
ครองเรือน มีจาคะอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ การแจกการขอ
ยินดีในทานและการจำแนกทาน นี้เรียกว่า หวั่นไหวโอตตปปะ ๖

ดูการภิกษุทั้งหลาย ก็หวั่นไหวโอตตปปะเป็นไฉน ดูการภิกษุทั้งหลาย อริย-
*สาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิใช่ปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาที่กำหนดความเกิด
และความดับ เป็นอริยะ ข้าแรกก็เลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี้เรียกว่า
หวั่นไหวโอตตปปะ ดูการภิกษุทั้งหลาย หวั่นไหว ๗ ประการนี้แล ๖

หวั่นไหว คือ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ สตะ จาคะ
และปัญญาเป็นที่ ๗ หวั่นไหวเหล่านี้มีแก่ผู้ใด เป็นหญิงหรือ
ชายก็ตาม บัณฑิตเรียกผู้นั้นว่า เป็นผู้ไม่ยากจน ชีวิตของ
ผู้นั้นไม่เปล่าประโยชน์ เพราะฉะนั้น ท่านผู้มีปัญญา เมื่อ
ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พึงประกอบศรัทธา
ศีล ความเลื่อมใส และการเห็นธรรม ๖

จบสูตรที่ ๖

ออกสูตร

[๗] ครั้นนั้นแล มหาอำมาตย์ของพระราชาชื่อนวาคะ ได้เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นำ
อัครจเรย์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไม่เคยมีมา โดยเหตุที่มีการเคารพผู้เป็นหลาน
โรหณะเศรษฐี เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคสมบัติมากถึงเพียงนี้ พระผู้มี-

*พระภาคตรัสถามว่า ดูการนวาคะ ก็มีการเคารพผู้เป็นหลานโรหณะเศรษฐี มั่งคั่ง มีทรัพย์
มาก มีโภคสมบัติมากสักเท่าไร ๖

อ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีทองแสนลี้ม จะกล่าวไปโยถึงเงิน ๖

พ. ดูการนวาคะ หวั่นไหวนั้นมียุแล เรามีได้กล่าวว่ามี แต่หวั่นไหวนั้นแล
เป็นของทั่วไปแก่ไฟ น้ำ พระราชา โจร ทายาทผู้ไม่เป็นที่รัก ดูการนวาคะ
หวั่นไหว ๗ ประการนี้แล ไม่ทั่วไปแก่ไฟ น้ำ พระราชา โจร ทายาทผู้ไม่เป็นที่
รัก ๗ ประการเป็นไฉน คือ หวั่นไหวคือ ศรัทธา ๑ ศีล ๑ หิริ ๑ โอตตปปะ ๑
สตะ ๑ จาคะ ๑ ปัญญา ๑ ดูการนวาคะ หวั่นไหว ๗ ประการนี้แล ไม่ทั่วไปแก่
ไฟ น้ำ พระราชา โจร ทายาทผู้ไม่เป็นที่รัก ๖

หวั่นไหว คือ ศรัทธา ศีล หิริ โอตตปปะ สตะ จาคะ
และปัญญาเป็นที่ ๗ หวั่นไหวเหล่านี้มีแก่ผู้ใด เป็นหญิงหรือ
ชายก็ตาม เป็นผู้มั่งคั่งมีทรัพย์มากในโลก อันอะไรๆ พึงผจญ
ไม่ได้ในเทวดาและมนุษย์ เพราะฉะนั้น ท่านผู้มีปัญญา เมื่อ
ระลึกถึงคำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พึงประกอบศรัทธา
ศีล ความเลื่อมใส และการเห็นธรรม ๖

จบสูตรที่ ๗

สังโยชนสูตร

[๘] ดูการภิกษุทั้งหลาย สังโยชน ๗ ประการนี้ ๗ ประการเป็นไฉน
คือ สังโยชน คือ ความยินดี ๑ ความยินร้าย ๑ ความเห็นผิด ๑ ความสงสัย ๑
มานะ ๑ ความกำหนัดในภพ ๑ อวิชชา ๑ ดูการภิกษุทั้งหลาย สังโยชน ๗
ประการนี้แล ๖

จบสูตรที่ ๘

ปหานสูตร

[๙] ดูการภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อ
ตัดสังโยชน ๗ ประการ ๗ ประการเป็นไฉน คือ สังโยชน คือ ความยินดี ๑
ความยินร้าย ๑ ความเห็นผิด ๑ ความสงสัย ๑ มานะ ๑ ความกำหนัดในภพ ๑
อวิชชา ๑ ดูการภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัด

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
สังโยชน ๗ ประการนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล ภิกษุละสังโยชน คือ
ความยินดีเสียได้ ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ไม่ให้มี
ไม่ให้เกิดขึ้นต่อไปเป็นธรรมดา ละสังโยชน คือความยินร้าย ฯลฯ สังโยชนคือ
ความเห็นผิด ฯลฯ สังโยชนคือความสงสัย ฯลฯ สังโยชนคือมานะ ฯลฯ
สังโยชนคือความกำหนดในภพ ฯลฯ สังโยชนคืออริชาเสียได้ ตัดรากขาดแล้ว
ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา
เมื่อนั้น ภิกษุนี้ เรากล่าวว่า ตัดตัณหาได้ขาดแล้ว เพิกถอนสังโยชนได้แล้ว
กระทำที่สุดแห่งทุกข์ได้แล้ว เพราะตรัสรู้คือละมานะเสียได้โดยชอบ ฯ

จบสูตรที่ ๙

มัจฉริยสูตร

[๑๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังโยชน ๗ ประการนี้ ๗ ประการเป็นไฉน คือ
สังโยชนคือ ความยินดี ๑ ความยินร้าย ๑ ความเห็นผิด ๑ ความสงสัย ๑ มานะ ๑
ความริษยา ๑ ความตระหนี่ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สังโยชน ๗ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบธรรวาทที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อปปียสูตรที่ ๑ ๒. อปปียสูตรที่ ๒ ๓. พลสูตรที่ ๑
๔. พลสูตรที่ ๒ ๕. ธนสูตรที่ ๑ ๖. ธนสูตรที่ ๒ ๗. อุคคสูตร
๘. สังโยชนสูตร ๙. ปหานสูตร ๑๐. มัจฉริยสูตร

อนุสยวรรคที่ ๒

อนุสยสูตรที่ ๑

[๑๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุสย ๗ ประการนี้ ๗ ประการเป็นไฉน
คือ อนุสย คือ กามราคะ ๑ อนุสย คือ ปฏิฆะ ๑ อนุสย คือ ทิฏฐิ ๑
อนุสย คือ วิจิกิจฉา ๑ อนุสย คือ มานะ ๑ อนุสย คือ ภวราคะ ๑ อนุสย
คือ อริชา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุสย ๗ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

อนุสยสูตรที่ ๒

[๑๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยอมอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อ
ตัดอนุสย ๗ ประการ ๗ ประการเป็นไฉน คือ อนุสย คือ กามราคะ ๑
อนุสย คือ ปฏิฆะ ๑ อนุสย คือ ทิฏฐิ ๑ อนุสย คือ วิจิกิจฉา ๑ อนุสย
คือ มานะ ๑ อนุสย คือ ภวราคะ ๑ อนุสย คือ อริชา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุยอมอยู่ประพฤติพรหมจรรย์เพื่อละ เพื่อตัดอนุสย ๗ ประการนี้แล ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล ภิกษุละอนุสยคือกามราคะเสียได้ ตัดรากขาดแล้ว
ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไปเป็นธรรมดา ละ
อนุสย คือ ปฏิฆะ . . . อนุสย คือ ทิฏฐิ . . . อนุสย คือ วิจิกิจฉา . . .
อนุสย คือ มานะ . . . อนุสย คือ ภวราคะ . . . อนุสย คือ อริชาเสียได้
ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดขึ้นอีกต่อไป
เป็นธรรมดา เมื่อนั้น ภิกษุนี้เรากล่าวว่า ตัดตัณหาได้ขาดแล้ว เพิกถอนสังโยชนได้
แล้ว กระทำที่สุดทุกข์ได้แล้ว เพราะตรัสรู้คือละมานะเสียได้โดยชอบ ฯ

จบสูตรที่ ๒

กถสูตร

[๑๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สกฺขซึ่งประกอบด้วยองค์ ๗ ประการ ภิกษุยัง
ไม่เคยเข้าไป ไม่ควรเข้าไป หรือเข้าไปแล้ว ไม่ควรนั่ง องค์ ๗ ประการเป็นไฉน
คือ ต่อนรับด้วยไม่เต็มใจ ๑ ไหวด้วยไม่เต็มใจ ๑ ให้อาสนะด้วยไม่เต็มใจ ๑
ชวนของที่มีอยู่ ๑ เมื่อมีของมากให้น้อย ๑ เมื่อมีของประณีตให้ของเศร้าหมอง ๑
ให้โดยไม่เคารพ ไม่ให้โดยไม่เคารพ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สกฺขซึ่งประกอบด้วย
องค์ ๗ ประการนี้แล ภิกษุยังไม่เคยเข้าไป ไม่ควรเข้าไป หรือเข้าไปแล้วไม่
ควรนั่ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย สกฺขซึ่งประกอบด้วยองค์ ๗ ประการ ภิกษุยังไม่เคย
เข้าไป ควรเข้าไปหรือเข้าไปแล้ว ควรนั่ง องค์ ๗ ประการเป็นไฉน คือ ต่อนรับ
ด้วยเต็มใจ ๑ ไหวด้วยเต็มใจ ๑ ให้อาสนะด้วยเต็มใจ ๑ ไม่ชวนของที่มีอยู่ ๑
เมื่อมีของมากให้มาก ๑ เมื่อมีของประณีตให้ของประณีต ๑ ให้โดยไม่เคารพ ไม่
ให้โดยไม่เคารพ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สกฺขซึ่งประกอบด้วยองค์ ๗ ประการนี้แล
ภิกษุยังไม่เคยเข้าไป ควรเข้าไป หรือเข้าไปแล้วควรนั่ง ฯ

จบสูตรที่ ๓

ปกคณสูตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต

[๑๔] ดูกุริกษทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๗ จำพวกเป็นโฉน คือ อุทกาวิมุตติ ๑ ปัญญาวิมุตติ ๑ กายสักขี ๑ ทิฐิปัตตะ ๑ สัทธาวิมุตติ ๑ รัมมานาสารี ๑ สัทธานาสารี ๑ ดูกุริกษทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๔

อุทกุปมสูตร

[๑๕] ดูกุริกษทั้งหลาย บุคคลเปรียบด้วยน้ำ ๗ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก ๗ จำพวกเป็นโฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ จมลงแล้วคราวเดียว ก็เป็นอันจมอยู่นั่นเอง ๑ บางคนโผล่ขึ้นมาแล้ว กลับจมลงไป ๑ บางคนโผล่พ้นแล้วทรงตัวอยู่ ๑ บางคนโผล่ขึ้นแล้วเหลียวไปมา ๑ บางคนโผล่ขึ้นแล้วเตรียมตัวจะข้าม ๑ บางคนโผล่ขึ้นแล้วได้ที่พัก ๑ บางคนโผล่ขึ้นมาได้แล้วเป็นพราหมณ์ ข้ามถึงฝั่งอยู่บนบก ๑ ดูกุริกษทั้งหลาย ก็บุคคลที่จมลงแล้วคราวเดียวก็เป็นอันจมอยู่นั่นเองอย่างไร บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยอกุศลธรรมฝ่ายดำโดยส่วนเดียว ดูกุริกษทั้งหลาย บุคคลที่จมลงแล้วคราวเดียวก็เป็นอันจมอยู่นั่นเองอย่างนี้แล ฯ

ดูกุริกษทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาได้กลับจมลงไปอย่างไร บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นมาได้ คือ เขามีธรรม คือ ศรัทธา หิริ โอตตปปะ วิริยะ ปัญญา ขึ้นตี่ ในกุศลธรรมทั้งหลาย แต่ศรัทธาของเขานั้นไม่คงที่ ไม่เจริญขึ้น เสื่อมไปฝ่ายเดียว หิริ โอตตปปะ วิริยะ ปัญญาของเขานั้น ไม่คงที่ ไม่เจริญขึ้น เสื่อมไปฝ่ายเดียว ดูกุริกษทั้งหลาย บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้วกลับจมลงอย่างนี้แล ฯ

ดูกุริกษทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้วทรงตัวอยู่อย่างไร บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นมาได้ คือ เขามีธรรมเหล่านี้ คือ ศรัทธา หิริ โอตตปปะ วิริยะ ปัญญา ขึ้นตี่ ในกุศลธรรมทั้งหลาย แต่ศรัทธาของเขานั้นไม่เสื่อมลง ไม่เจริญขึ้น คงที่อยู่ หิริ โอตตปปะ วิริยะ และปัญญาของเขานั้นไม่เสื่อมลง ไม่เจริญขึ้น คงที่อยู่ ดูกุริกษทั้งหลาย บุคคลที่โผล่ขึ้นมาได้แล้วทรงตัวอยู่อย่างนี้แล ฯ

ดูกุริกษทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาได้แล้วเหลียวไปมาอย่างไร บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นมาได้ คือ เขามีธรรมเหล่านี้ คือ ศรัทธา หิริ โอตตปปะ วิริยะ ปัญญา ขึ้นตี่ ในกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะสังโยชน ๓ สิ้นไป เขาเป็นพระโสดาบัน มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในเบื้องหน้า ดูกุริกษทั้งหลาย บุคคลที่โผล่ขึ้นมาได้แล้วเหลียวไปมาอย่างนี้แล ฯ

ดูกุริกษทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาได้แล้วเตรียมตัวจะข้ามอย่างไร บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นมาได้ คือ เขามีธรรมเหล่านี้ คือ ศรัทธา หิริ โอตตปปะ วิริยะ ปัญญา ขึ้นตี่ ในกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะสังโยชน ๓ สิ้นไป เพราะทำราคะ โสสะ โมหะ ให้เบาบางลง เขาเป็นพระสกทาคามี มาสู่โลกนี้อีกครั้งเดียวเท่านั้น แล้วทำที่สุดทุกข์ได้ บุคคลที่โผล่ขึ้นมาได้แล้วเตรียมตัวจะข้ามอย่างนี้แล ฯ

ดูกุริกษทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้วได้ที่พักอย่างไร บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นมาได้ คือ เขามีธรรมเหล่านี้ คือ ศรัทธา หิริ โอตตปปะ วิริยะ ปัญญา ขึ้นตี่ ในกุศลธรรมทั้งหลาย เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน ๕ สิ้นไป เขาเป็นพระอนาคามี จักปรินิพพานในภพนี้ มีอันไม่กลับจากโลกนั้น เป็นธรรมดา บุคคลที่โผล่ขึ้นมาแล้วได้ที่พักอย่างนี้แล ฯ

ดูกุริกษทั้งหลาย ก็บุคคลที่โผล่ขึ้นมาได้แล้วเป็นพราหมณ์ ข้ามถึงฝั่งอยู่บนบกอย่างไร บุคคลบางคนในโลกนี้ โผล่ขึ้นมาได้ คือ เขามีธรรมเหล่านี้ คือ ศรัทธา หิริ โอตตปปะ วิริยะ ปัญญา ขึ้นตี่ ในกุศลธรรมทั้งหลาย เขากระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ บุคคลที่โผล่ขึ้นมาได้แล้วเป็นพราหมณ์ ข้ามถึงฝั่งอยู่บนบกอย่างนี้แล ดูกุริกษทั้งหลาย บุคคลเปรียบด้วยน้ำ ๗ จำพวกนี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๔

อนิจจาสูตร

[๑๖] ดูกุริกษทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรของค่านับ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญ
ของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๗ จำพวกเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล
บางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็นความไม่เที่ยง มีความสำคัญว่าไม่เที่ยง ทั้งรู้ว่าเป็น
ของไม่เที่ยง ในสังขารทั้งปวง ตั้งใจมั่น ติดต่อกันไปไม่ขาดสาย มีปัญหา
ยังทราบ ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะ
อาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ นี่เป็นบุคคล
ที่ ๑ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณา
เห็นความไม่เที่ยง . . . มีปัญหายังทราบ ความสิ้นอาสวะ และความสิ้นชีวิต
ของเขา ไม่ก่อนไม่หลังกัน นี่เป็นบุคคลที่ ๒ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็น
นาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็น
ความไม่เที่ยง . . . มีปัญหายังทราบ เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ สิ้นไป เขา
จักปรินิพพานในระหว่าง นี่เป็นบุคคลที่ ๓ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญ
ของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณา
เห็นความไม่เที่ยง . . . มีปัญหายังทราบ เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ สิ้นไป
เขาจักปรินิพพานในเมื่ออายุเลยถึง นี่เป็นบุคคลที่ ๔ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ
เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณา
เห็นความไม่เที่ยง . . . มีปัญหายังทราบ เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ สิ้นไป
เขาจักปรินิพพานโดยไม่ต้องใช้ความเพียรนัก นี่เป็นบุคคลที่ ๕ เป็นผู้ควรของ
ค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณา
เห็นความไม่เที่ยง . . . มีปัญหายังทราบ เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ สิ้นไป
เขาจักปรินิพพานโดยต้องใช้ความเพียรเรียวแรง นี่เป็นบุคคลที่ ๖ เป็นผู้ควรของ
ค่านับ . . . เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณา
เห็นความไม่เที่ยง มีความสำคัญว่าไม่เที่ยง ทั้งรู้ว่าเป็นของไม่เที่ยง ในสังขาร
ทั้งปวง ตั้งใจมั่น ติดต่อกันไปไม่ขาดสาย มีปัญหายังทราบ เพราะโอรัมภาคิย
สังโยชน์ ๕ สิ้นไป เขาเป็นผู้มีกระแสในเบื้องบน ไปสู่อนิฏฐภาพ นี่เป็นบุคคล
ที่ ๗ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ
เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญ
อื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๖

ทุกขสูตร

[๑๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ
เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๗ จำพวกเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้
พิจารณาเห็นความทุกข์ มีความสำคัญว่าเป็นทุกข์ ทั้งรู้ว่าเป็นทุกข์ ในสังขาร
ทั้งปวง ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรของค่านับ
เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญ
ของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๗

อนัตตาสสูตร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็น
นาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๗ จำพวกเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้
พิจารณาเห็นว่าเป็นอนัตตา มีความสำคัญว่าเป็นอนัตตา ทั้งรู้ว่าเป็นอนัตตา ใน
ธรรมทั้งปวง ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรของ
ค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๘

นิพพานสูตร

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควร
ของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก
ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๗ จำพวกเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็น
ความเป็นสุข สำคัญว่าสุข ทั้งรู้ว่าเป็นสุข ในนิพพาน ตั้งใจมั่น ติดต่อกันไป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ไม่ขาดสาย มีปัญญายังทราบ กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหา
อาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ นี่เป็นบุคคลที่ ๑ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลกไม่มี
นาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็น
ว่าเป็นสุข . . . มีปัญญายังทราบ เพราะความสิ้นอาสวะและความสิ้นชีวิตของท่าน
ผู้นั้น ไม่ก่อนไม่หลังกัน นี่เป็นบุคคลที่ ๒ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญ
ของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็น
ว่าเป็นสุข . . . มีปัญญายังทราบ เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ สิ้นไป
จักปรินิพพานในระหว่าง นี่เป็นบุคคลที่ ๓ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญ
ของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็น
ว่าเป็นสุข . . . มีปัญญายังทราบ เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ สิ้นไป
จักปรินิพพานในเมื่ออายุเลยถึง นี่เป็นบุคคลที่ ๔ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ
เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณา
เห็นว่าเป็นสุข . . . มีปัญญายังทราบ เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ สิ้นไป
จักปรินิพพานโดยไม่ต้องใช้ความเพียรนัก นี่เป็นบุคคลที่ ๕ เป็นผู้ควรของ
ค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็น
ว่าเป็นสุข . . . มีปัญญายังทราบ เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ สิ้นไป จักปรินิ-
*นิพพานด้วยต้องใช้ความเพียรเรียวแรง นี่เป็นบุคคลที่ ๖ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ
เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณา
เห็นว่าเป็นสุข . . . มีปัญญายังทราบ เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ สิ้นไป
เป็นผู้มีกระแสน้ำในเบื้องต้น ไปสู่ออกนัฏฐกพบ นี่เป็นบุคคลที่ ๗ เป็นผู้ควรของ
ค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗
จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของท่านบุญ
เป็นผู้ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลกไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๙

นิทสวัตถสูตร

[๑๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย นิทสวัตถ ๗ ประการนี้ ๗ ประการเป็นไฉน
คือ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความพอใจอย่างแรงกล้าในการสมาทานสิกขา
และเป็นผู้ได้ความยินดีในการสมาทานสิกขาต่อไป ๑ เป็นผู้มีความพอใจอย่างแรง
กล้าในการไครคระวัตรธรรม และเป็นผู้ได้ความยินดีในการไครคระวัตรธรรมต่อไป ๑
เป็นผู้มีความพอใจอย่างแรงกล้าในอันที่จะกำจัดความมอยาก และเป็นผู้ได้ความยินดี
ในอันที่จะกำจัดความมอยากต่อไป ๑ เป็นผู้มีความพอใจอย่างแรงกล้าในการหลีกเร้น
และเป็นผู้ได้ความยินดีในการหลีกเร้นต่อไป ๑ เป็นผู้มีความพอใจอย่างแรงกล้าใน
การปรารภความเพียร และเป็นผู้ได้ความยินดีในการปรารภความเพียรต่อไป ๑
เป็นผู้มีความพอใจอย่างแรงกล้าในความเป็นผู้มีศีลรอบคอบ และเป็นผู้ได้ความ
ยินดีในความเป็นผู้มีศีลรอบคอบต่อไป ๑ เป็นผู้มีความพอใจอย่างแรงกล้าในการ
แห่งตลอดด้วยทฐิ และเป็นผู้ได้ความยินดีในการแห่งตลอดด้วยทฐิต่อไป ๑ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย นิทสวัตถ ๗ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอนุสยวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อนุสยสูตรที่ ๑ ๒. อนุสยสูตรที่ ๒ ๓. กุลสูตร ๔. ปุคคสูตร
๕. อุทกุปมสูตร ๖. อนิจจาสูตร ๗. ทุกขสูตร ๘. อนัตตาสสูตร
๙. นิพพานสูตร ๑๐. นิทสวัตถสูตร

วัชชีวรรคที่ ๓

สารันททสูตร

[๑๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ สารันทเจดีย์ ใกล้
พระนครเวสาลี ครั้นนั้นแล เจ้าลิจฉวีหลายพระองค์ด้วยกัน พวกเข้เข้าไปเฝ้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะเจ้าลิจฉวีเหล่านั้นว่า ดุรลิจฉวีทั้งหลาย เราจักแสดงอภิธานียธรรม ๗ ประการ แก่ท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว เจ้าลิจฉวีเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุรลิจฉวีทั้งหลาย อภิธานียธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ ขาววิชชีจักหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ เพียงใด ขาววิชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ขาววิชชีเมื่อประชุมก็จักพร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม และจักพร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำ เพียงใด ขาววิชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ขาววิชชีจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่บัญญัติ จักไม่ถอนสิ่งที่ท่านบัญญัติไว้แล้ว ประพฤติมั่นอยู่ในธรรมของขาววิชชี ครั้นโบราณ ตามที่ท่านบัญญัติไว้ เพียงใด ขาววิชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ขาววิชชีจักสักการะ เคารพ นับถือ บูชา ท่านวิชชีผู้ใหญ่ทั้งหลาย และจักสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้น ว่าเป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟัง เพียงใด ขาววิชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ขาววิชชีจักไม่ข่มขืนบังคับปกครองหญิงในสกุล เพียงใด ขาววิชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ขาววิชชียังคงสักการะ เคารพ นับถือ บูชาเจติยสถานของขาววิชชี ทั้งภายในและภายนอก และ ไม่ลบหลู่พลีกรรมอันชอบธรรม ซึ่งเคยให้ เคยทำแก่เจติยสถานเหล่านั้น เพียงใด ขาววิชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ขาววิชชีจักถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกันโดยชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า ไฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้น และที่มาแล้ว พึงอยู่เป็นสุขเพียงใด ขาววิชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดุรลิจฉวีทั้งหลาย อภิธานียธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในขาววิชชี และขาววิชชียังปรากฏอยู่ในอภิธานียธรรม ๗ ประการนี้ เพียงใด ขาววิชชีพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๑

วัสสการสูตร

[๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาชิลมกุฏ ใกล้พระนครราชคฤห์ ก็โดยสมัยนั้นแล พระเจ้าแผ่นดินมคธ พระนามว่าชาตัสัตรุเวเทหิบุตร ทรงพระประสงค์จะยตราทัพ ไปย่ำยีขาววิชชี ท้าวเธอจึงตรัสอย่างนี้ว่า เราจักตัดเจ้าวิชชีผู้มีฤทธิ์ มีอานุภาพมากอย่างนี้ๆ ให้ขาดสูญ ให้พินาศ ให้ถึงความย่อยยับดับสูญ ครั้นนั้นแล พระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าชาตัสัตรุเวเทหิบุตร จึงตรัสเรียกวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์ของแคว้นมคธมาปรึกษาว่า ดูกרתานพราหมณ์ เชิญท่านเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ จงถวายบังคม พระบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้าตามคำสั่งของเรา จงทูลถามถึงความเป็นผู้มีพระอาพาธน้อย มีพระโรคเบาบาง กระปรี้กระเปร่า ทรงมีกำลัง ความอยู่สำราญว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าชาตัสัตรุเวเทหิบุตร ทรงถวายบังคมพระบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า ฯ ทรงทูลถามถึงความเป็นผู้มีพระอาพาธน้อย มีพระโรคเบาบาง กระปรี้กระเปร่า ทรงมีกำลัง ความอยู่สำราญ และจงกราบทูลอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าชาตัสัตรุเวเทหิบุตร ทรงพระประสงค์จะยตราทัพ ไปย่ำยีขาววิชชี ท้าวเธอตรัสอย่างนี้ว่า เราจักตัดเจ้าวิชชีผู้มีฤทธิ์ มีอานุภาพมากอย่างนี้ๆ ให้ขาดสูญ ให้พินาศ ให้ถึงความย่อยยับดับสูญ ดังนี้ ท่านจงสำเหนียกพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์นั้นไว้ให้ดี แล้วมาบอกแก่เรา พระตถาคตเจ้าทั้งหลายจะไม่ตรัสพระดำรัสที่คลาดเคลื่อนจากความจริงเลย วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธ รับพระราชโองการพระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าชาตัสัตรุเวเทหิบุตร แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระเจ้าแผ่นดินมคธพระนามว่าชาตัสัตรุเวเทหิบุตร ทรงถวายบังคมพระบาทของพระโคตมผู้เจริญด้วยเศียรเกล้า ทรกราบทูลถามถึงความเป็นผู้มีพระอาพาธน้อย มีพระโรคเบาบาง กระปรี้กระเปร่า ทรงมีกำลัง ความอยู่สำราญ ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ พระเจ้าแผ่นดินมคธทรงพระนามว่าชาตัสัตรุเวเทหิบุตร ทรงมีพระประสงค์จะยตราทัพ ไปย่ำยีขาววิชชี ท้าวเธอตรัสอย่างนี้ว่า จักตัดเจ้าวิชชีผู้มีฤทธิ์ มีอานุภาพมาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
อย่างนี้ๆ ให้ขาดสูญ ให้พินาศ ให้ถึงความย่อยยับดับสูญ ฯ

กัลมยนั้นแล ท่านพระอานนทียืนถวายงานพัดพระผู้มีพระภาค อยู่ ณ
เบื้องพระอุษณาสถ์ ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสถามท่านพระอานนทว่า
ดูกรอานนท เธอได้สดับมาแล้วดังนี้หรือว่า ขาววิชัยหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์
พระอานนทกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ขาววิชัย
หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอานนท ขาววิชัยจักประชุมกันเนื่องนิตย์ เพียงใด ขาววิชัย
พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดูกรอานนท
เธอสดับมาแล้วดังนี้หรือว่า ขาววิชัยเมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อ
เลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ขาววิชัยเมื่อประชุม
ก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อม
เพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำ พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอานนท ขาววิชัยเมื่อประชุมก็พร้อมเพรียงกันประชุม เมื่อเลิก
ประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิกประชุม พร้อมเพรียงช่วยกันทำกิจที่ควรทำ เพียงใด
ขาววิชัยพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดูกร
อานนท เธอได้สดับมาแล้วดังนี้หรือว่า ขาววิชัยไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ
ไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติแล้ว ประพฤติมน้อยในธรรมของขาววิชัยตามที่ได้บัญญัติ
ไว้ในครั้งก่อน ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ขาววิชัยไม่บัญญัติ
สิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ ไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว ประพฤติมน้อยในธรรมของ
ขาววิชัย ตามที่ได้บัญญัติไว้ในครั้งก่อน พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอานนท ขาววิชัยจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ ไม่เพิกถอน
สิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว จักประพฤติมน้อยในธรรมของขาววิชัย ตามที่ได้บัญญัติไว้ใน
ครั้งก่อนๆ เพียงใด ขาววิชัยพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความ
เสื่อมเลย เพียงนั้น ดูกรอานนท เธอได้สดับมาดังนี้หรือว่า ขาววิชัยยังสักการะ
เคารพ นบถ บูชา ขาววิชัยผู้ใหญ่ และยอมสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้นว่า
เป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟัง ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ขาววิชัยยังสักการะ
เคารพ นบถ บูชา ขาววิชัยผู้ใหญ่ และยอมสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้นว่า
เป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟัง พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอานนท ขาววิชัยยังสักการะ เคารพ นบถ บูชา ขาววิชัย
ผู้ใหญ่ และจักสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้นว่าเป็นถ้อยคำอันตนพึงเชื่อฟัง
เพียงใด ขาววิชัยพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น
ดูกรอานนท เธอได้สดับมาดังนี้หรือว่า ขาววิชัยไม่ขมขื่นบังคับปกครองหญิงใน
สกุล ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ขาววิชัยไม่ขมขื่น
บังคับปกครองหญิงในสกุล พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอานนท ขาววิชัยไม่ขมขื่นบังคับปกครองหญิงในสกุล เพียงใด
ขาววิชัยพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดูกร
อานนท เธอได้สดับมาดังนี้หรือว่า ขาววิชัยยังคงสักการะ เคารพ นบถ บูชา
เจติยสถานของขาววิชัย ทั้งภายในภายนอก และไม่ลบหลู่พลีกรรมอันชอบธรรม
ซึ่งเคยให้ เคยทำแก่เจติยสถานเหล่านั้น ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ขาววิชัยยังคง
สักการะ เคารพ นบถ บูชา เจติยสถานของขาววิชัยทั้งภายในภายนอก และ
ไม่ลบหลู่พลีกรรมอันชอบธรรมซึ่งเคยให้เคยทำแก่เจติยสถานเหล่านั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรอานนท ขาววิชัยจักสักการะ เคารพ นบถ บูชา เจติยสถาน
ของขาววิชัย ทั้งภายในภายนอก และจักไม่ลบหลู่พลีกรรมอันชอบธรรมซึ่งเคย
ให้ เคยทำแก่เจติยสถานเหล่านั้น เพียงใด ขาววิชัยพึงหวังความเจริญได้แน่นอน
ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดูกรอานนท เธอได้สดับมาดังนี้หรือว่า
ขาววิชัยถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรม ในพระอรหันต์
ทั้งหลาย เป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า โฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา พึงมาสู่
แว่นแคว้น และที่มาแล้วพึงอยู่เป็นสุข ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาว่า ขาววิชัยจักถวาย
ความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกัน อันชอบธรรมในพระอรหันต์ทั้งหลาย
เป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า โฉนพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
และที่มาแล้วพึงอยู่เป็นสุข พระเจ้าข้า

พ. ดุรอรานนท์ ชาววัชชีจักถวายความอารักขา ความคุ้มครอง ป้องกัน
อันชอบธรรม ในพระอรหันต์ทั้งหลาย เป็นอย่างดี ด้วยหวังว่า โฉนพระอรหันต์
ทั้งหลายที่ยังไม่มา จงมาสู่แคว้น ที่มาแล้วพึงอยู่เป็นสุข เพียงใด ชาววัชชี
พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ฯ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสกะวัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แห่ง
แคว้นมคธว่า ดุรพราหมณ์ สมัยหนึ่ง เราอยู่ ณ สารินทเจดีย์ ใกล้พระนคร
เวสาลี ณ ที่นั้น เราได้แสดงอภิธานียธรรม ๗ ประการนี้ แก่เจ้าวัชชีว่า ดุร
พราหมณ์ อภิธานียธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในชาววัชชี และชาววัชชีจัก
ปรากฏอยู่ในอภิธานียธรรม ๗ ประการนี้ เพียงใด ชาววัชชีพึงหวังความเจริญ
ได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ฯ

วัสสการพราหมณ์กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ชาววัชชีประกอบ
ด้วยอภิธานียธรรมแม้แต่ละอย่าง ก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวัง
ความเสื่อมเลย จะกล่าวไปถึงชาววัชชีผู้ประกอบด้วยอภิธานียธรรม ๗ ประการ
เล่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ อนึ่ง ชาววัชชีอื่นพระเจ้าแผ่นดินนครพระนามว่า
อชาตศัตรูเวเทหิบุตร ไม่พึงทำการต่อยุทธ์ด้วยได้ เว้นเสียจากการเกลี้ยกล่อม
เว้นเสียจากการยุยงให้แตกกัน ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ผู้มีกิจมาก
มีกรณียมาก ขอกราบลาไป ณ บัดนี้ ฯ

พ. ดุรพราหมณ์ บัดนี้ท่านจงรู้กาลที่ควรเกิด ฯ

ลำดับนั้น วัสสการพราหมณ์มหาอำมาตย์แห่งแคว้นมคธขึ้นชมอนโมทนา
ภาษิตของพระผู้มีพระภาค ลุกจากอาสนะแล้วหลีกไป ฯ

จบสูตรที่ ๒

ภิกขุสูตร

[๒๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาติชฌณภู ใกล้
พระนครราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดุรภิกษุ
ทั้งหลาย เราจักแสดงอภิธานียธรรม ๗ ประการแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจง
ตั้งใจฟัง จงใส่ใจไว้ให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย กิ้อภิธานียธรรม ๗ ประการ
เป็น โฉน ภิกษุทั้งหลายหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์ เพียงใด พึงหวังความเจริญได้
แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ภิกษุทั้งหลายเมื่อประชุมก็พร้อม
เพรียงกันประชุม เมื่อเลิกประชุมก็พร้อมเพรียงกันเลิก จักพร้อมเพรียงช่วยกัน
ทำกิจที่สงฆ์พึงทำ เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย
เพียงนั้น ภิกษุทั้งหลายจักไม่บัญญัติสิ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ จักไม่เพิกถอนสิ่งที่บัญญัติ
แล้ว จักประพฤติมั่นในสิกขาบทตามที่บัญญัติไว้แล้ว เพียงใด พึงหวังความเจริญ
ได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ภิกษุทั้งหลายยังสักการะ เคารพ
นับถือ บูชา ท่านผู้เป็นเถระ เป็นรัตติกัญญ บวชมานาน เป็นสังฆบิดร
เป็นสังฆปริณายก และจักสำคัญถ้อยคำแห่งท่านเหล่านั้นว่า เป็นถ้อยคำอันตนพึง
เชื่อฟัง เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียง
นั้น ภิกษุทั้งหลายไม่ตกอยู่ในอำนาจจดหมายที่เกิดขึ้นแล้ว อันเป็นเหตุให้เกิดในภพ
ต่อไป เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น
ภิกษุทั้งหลายจักพอใจอยู่ในเสนาสนะป่าเพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน
ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ภิกษุทั้งหลายจักเข้าไปตั้งความระลึกถึงเฉพาะ
ตนได้ว่า โฉนหนอ เพื่อนพรหมจรรย์ผู้มีศีลเป็นที่รักที่ยังไม่มา ของจมา และ
ที่มาแล้วพึงอยู่เป็นสุข เพียงใด พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความ
เสื่อมเลย เพียงนั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย อภิธานียธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่
ในภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลายจักปรากฏในอภิธานียธรรม ๗ ประการนี้
เพียงใด ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย
เพียงนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๓

กรรมสูตร

[๒๒] ดุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอภิธานียธรรม ๗ ประการ
แก่เธอทั้งหลาย ฯลฯ ดุรภิกษุทั้งหลาย กิ้อภิธานียธรรม ๗ ประการเป็น โฉน
คือ ภิกษุทั้งหลายจักไม่ยินดีการงาน จักไม่ชวนชวายุความยินดีการงาน เพียงใด
ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น
ภิกษุทั้งหลายจักไม่ยินดีการชวฯ จักไม่ยินดีความหลับ ฯลฯ จักไม่ยินดีการ
คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ฯลฯ จักไม่เป็นผู้มีความปรารถนาลามก จักไม่ตกอยู่ใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
อำนาจแห่งความปรารถนาลามก ฯลฯ จักไม่คบมิตรชั่ว จักไม่มีสหายชั่ว จักไม่มี
เพื่อนชั่ว ฯลฯ จักไม่ถึงความห่อถอกเสียในระหว่างที่บรรลุนิเวศเพียงเล็กน้อย
เพียงใด ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย
เพียงนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย อปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในภิกษุ
ทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลายจักปรากฏอยู่ในอปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ เพียงใด
ภิกษุทั้งหลายพึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๔

สัทธียสูตร

[๒๓] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอปริหานิยธรรม ๗ ประการ
แก่เธอทั้งหลาย ฯลฯ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก่อปริหานิยธรรม ๗ ประการเป็นไฉน
คือ ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้มีศรัทธาอยู่ เพียงใด ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความเจริญ
ได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ภิกษุทั้งหลายจักเป็นผู้มีหิริ ฯลฯ
จักเป็นผู้มีโอตตปปะ ฯลฯ จักเป็นพหุสต ฯลฯ จักปรารถนาความเพียร ฯลฯ จัก
เป็นผู้มีสติ ฯลฯ จักเป็นผู้มีปัญญา เพียงใด ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความเจริญ
ได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย อปริหานิ-
* ธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลายจักปรากฏอยู่ใน
อปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ เพียงใด ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน
ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๕

[๒๔] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอปริหานิยธรรม ๗ ประการ
แก่เธอทั้งหลาย ฯลฯ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก่อปริหานิยธรรม ๗ ประการเป็นไฉน
คือ ภิกษุทั้งหลายจักเจริญสติสัมโพชฌงค์อยู่ เพียงใด ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวัง
ความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ภิกษุทั้งหลายจัก
เจริญธรรมวิยสัมโพชฌงค์ ฯลฯ จักเจริญวิริยสัมโพชฌงค์ ฯลฯ จักเจริญปีติ-
* สัมโพชฌงค์ ฯลฯ จักเจริญปัสสัทธิสัมโพชฌงค์ ฯลฯ จักเจริญสมาธิสัมโพชฌงค์
ฯลฯ จักเจริญอุเบกขาสัมโพชฌงค์อยู่ เพียงใด ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความ
เจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย
อปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในภิกษุทั้งหลาย และภิกษุทั้งหลายจัก
ปรากฏอยู่ในอปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ เพียงใด ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความ
เจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๖

สัญญาสูตร

[๒๕] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอปริหานิยธรรม ๗ ประการ แก่
เธอทั้งหลาย ฯลฯ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก่อปริหานิยธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ
ภิกษุทั้งหลายจักเจริญอนิจจสัญญาอยู่เพียงใด ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความเจริญได้
แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ภิกษุทั้งหลายจักเจริญอนัตตสัญญา
ฯลฯ จักเจริญสุกสัญญา ฯลฯ จักเจริญอาทินสัญญา ฯลฯ จักเจริญปหาน-
* สัญญา ฯลฯ จักเจริญวิราคสัญญา ฯลฯ จักเจริญนิโรธสัญญาอยู่ เพียงใด
ภิกษุทั้งหลายก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น
ดุริยภิกษุทั้งหลาย อปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ จักตั้งอยู่ในภิกษุทั้งหลาย และ
ภิกษุทั้งหลายจักปรากฏอยู่ในอปริหานิยธรรม ๗ ประการนี้ เพียงใด ภิกษุทั้งหลาย
ก็พึงหวังความเจริญได้แน่นอน ไม่พึงหวังความเสื่อมเลย เพียงนั้น ฯลฯ

จบสูตรที่ ๗

เสขสูตร

[๒๖] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความ
เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสขะ ๗ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ชอบการงาน ๑ ความ
เป็นผู้ชอบคุย ๑ ความเป็นผู้ชอบหลับ ๑ ความเป็นผู้คลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑
ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย ๑ ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณใน
โภชนะ ๑ กิจที่สงฆ์จะพึงทำมีอยู่ในสงฆ์ ภิกษุไม่สำเหนียกในกิจนั้นอย่างนี้ว่า
ก็พระเถระผู้รัตติยญุ บำชามานาน เป็นผู้รับภาระ มีอยู่ในสงฆ์ ท่านเหล่านั้นจะ
รับผิดชอบด้วยกิจนี้ ดังนี้ ต้องชวนชวายเป็นตนเอง ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย
ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสขะ ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสขะ
๗ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่ชอบการงาน ๑ ความเป็นผู้ไม่ชอบคุย ๑
ความเป็นผู้ไม่ชอบหลับ ๑ ความเป็นผู้ไม่ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑ ความเป็นผู้
คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย ๑ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ ๑ กิจที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
สงฆ์จะพึงทำมียอยู่ในสงฆ์ ภิกษุสำเหนียกในกิจนั้นอย่างนี้ว่า ก็พระเถระผู้รัตตัญญู
บวชมานาน เป็นผู้รับภาระ มียอยู่ในสงฆ์ ท่านเหล่านั้นจะรับผิดชอบด้วยกิจนั้น
ดังนี้ ไม่ต้องชวนชวายเป็นตนเอง ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้แล
ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

จบสูตรที่ ๘

หานิสุต

[๒๗] ดุริการิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความ
เสื่อมแก่อุบาสก ๗ ประการเป็นไฉน คือ อุบาสกขาดการเยี่ยมเยียนภิกษุ ๑
ละเลยการฟังธรรม ๑ ไม่ศึกษาในอริสัจ ๑ ไม่มากด้วยความเลื่อมใสในภิกษุทั้งที่
เป็นเถระ ทั้งเป็นผู้ใหม่ ทั้งปานกลาง ๑ ตั้งจิตติเตียนคอยฟังโทษฟังธรรม ๑
แสวงหาเขตบุญภายนอกศาสนานี้ ๑ ทำสักการะก่อนในเขตบุญภายนอกศาสนานี้ ๑
ดุริการิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่อุบาสก
ดุริการิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่อุบาสก
๗ ประการเป็นไฉน คือ อุบาสกไม่ขาดการเยี่ยมเยียนภิกษุ ๑ ไม่ละเลยการฟัง
ธรรม ๑ ศึกษาในอริสัจ ๑ มากด้วยความเลื่อมใสในภิกษุทั้งที่เป็นเถระ ทั้งเป็น
ผู้ใหม่ ทั้งปานกลาง ๑ ไม่ตั้งจิตติเตียน ไม่คอยฟังโทษฟังธรรม ๑ ไม่แสวงหา
เขตบุญภายนอก ๑ กระทำสักการะก่อนในเขตบุญในศาสนานี้ ๑ ดุริการิกษุ
ทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่อุบาสก ฯ

อุบาสกใดขาดการเยี่ยมเยียนภิกษุผู้อบรมตน ละเลยการฟัง
อริยธรรม ไม่ศึกษาในอริสัจ มีความไม่เลื่อมใสเจริญยั้งๆ
ขึ้นไป ในภิกษุทั้งหลาย ตั้งจิตติเตียนปรารภนาฟังสัทธรรม
แสวงหาเขตบุญอื่นภายนอกศาสนานี้ และกระทำการสักการะ
ก่อนในเขตบุญภายนอกศาสนานี้ อุบาสกนั้นช่องเสพธรรม
อันเป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม อันเราแสดงแล้ว ๗ ประการ
นี้แล ย่อมเสื่อมจากสัทธรรม อุบาสกใดไม่ขาดการเยี่ยม
เยียนภิกษุผู้อบรมตน ไม่ละเลยการฟังอริยธรรม ศึกษาอยู่ใน
อริสัจ มีความเลื่อมใสเจริญยั้งๆ ขึ้นไปในภิกษุทั้งหลาย
ไม่ตั้งจิตติเตียนปรารภนาฟังสัทธรรม ไม่แสวงหาเขตบุญอื่น
ภายนอกศาสนานี้ และกระทำการสักการะก่อนในเขตบุญใน
ศาสนานี้ อุบาสกนั้นช่องเสพธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความ
เสื่อม อันเราแสดงดีแล้ว ๗ ประการนี้แล ย่อมไม่
เสื่อมจากสัทธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๙

วิปัตติสัมภาสสูตร

[๒๘] ดุริการิกษุทั้งหลาย วิบัติของอุบาสก ๗ ประการนี้ . . . สมบัติของ
อุบาสก ๗ ประการนี้ . . . ความเสื่อมของอุบาสก ๗ ประการนี้ . . . ความเจริญของ
อุบาสก ๗ ประการนี้ ๗ ประการเป็นไฉน คือ อุบาสกไม่ขาดการเยี่ยมเยียน
ภิกษุ ๑ ไม่ละเลยการฟังสัทธรรม ๑ ศึกษาในอริสัจ ๑ มากด้วยความเลื่อมใส
ในภิกษุทั้งที่เป็นเถระ ผู้ใหม่ ทั้งปานกลาง ๑ ไม่ตั้งจิตติเตียน ไม่คอยฟังโทษ
ฟังธรรม ๑ ไม่แสวงหาเขตบุญภายนอกศาสนานี้ ๑ กระทำการสักการะก่อนในเขตบุญ
ในศาสนานี้ ๑ ดุริการิกษุทั้งหลาย ความเจริญของอุบาสก ๗ ประการนี้แล ฯ

อุบาสกใด ขาดการเยี่ยมเยียนภิกษุผู้อบรมตน ละเลยการฟัง
อริยธรรม ไม่ศึกษาในอริสัจ มีความไม่เลื่อมใสเจริญยั้งๆ
ขึ้นไปในภิกษุทั้งหลาย ตั้งจิตติเตียนปรารภนาฟังสัทธรรม
แสวงหาเขตบุญอื่นภายนอกศาสนานี้ และกระทำการสักการะ
ก่อนในเขตบุญภายนอกในศาสนานี้ อุบาสกนั้นช่องเสพ
ธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความเสื่อม อันเราแสดงแล้ว ๗ ประการ
นี้แล ย่อมเสื่อมจากสัทธรรม อุบาสกใดไม่ขาดการเยี่ยม
เยียนภิกษุผู้อบรมตน ไม่ละเลยการฟังอริยธรรม ศึกษาอยู่ใน
อริสัจ มีความเลื่อมใสเจริญยั้งๆ ขึ้นไปในภิกษุทั้งหลาย
ไม่ตั้งจิตติเตียนปรารภนาฟังสัทธรรม ไม่แสวงหาเขตบุญอื่น
ภายนอกศาสนานี้ และกระทำการสักการะก่อนในเขตบุญใน
ศาสนานี้ อุบาสกนั้นช่องเสพธรรมอันไม่เป็นที่ตั้งแห่งความ
เสื่อม อันเราแสดงดีแล้ว ๗ ประการนี้แล ย่อมไม่เสื่อม
จากสัทธรรม

จบสูตรที่ ๑๐

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สารันทสูตร ๒. วัสสการสูตร ๓. ภิกขสูตร ๔. กรรมสูตร
๕. สัททียสูตร ๖. โพธิยสูตร ๗. สัญญาสูตร ๘. เสขสูตร ๙. หานสูตร
๑๐. วิปัตติสัมภวสูตร

เทวดาวรรคที่ ๔

อัปมาทสูตร

[๒๙]

ครั้งนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว เทวดาตนหนึ่งมีผิวพรรณงาม ยังพระวิหารเขตรวันทั้งสี่ให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาคแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ๗ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้เคารพในพระศาสดา ๑ ความเป็นผู้เคารพในธรรม ๑ ความเป็นผู้เคารพในสงฆ์ ๑ ความเป็นผู้เคารพในสิกขา ๑ ความเป็นผู้เคารพในสมาธิ ๑ ความเป็นผู้เคารพในความไม่ประมาท ๑ ความเป็นผู้เคารพในปฏิสันถาร ๑ ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ เทวดานั้นกราบทูลดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย ลำดับนั้น เทวดานั้นทราบบว่า พระศาสดาทรงพอพระทัยเรา ถวายอภิวาท กระทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั่นเอง ครั้นล่วงราตรีนั้นไป พระผู้มีพระภาคตรัสภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว เทวดาตนหนึ่งมีผิวพรรณงาม ยังวิหารเขตรวันทั้งสี่ให้สว่างไสวแล้ว เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ใ้เราแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ๗ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้เคารพในพระศาสดา ๑ ความเป็นผู้เคารพในธรรม ๑ ความเป็นผู้เคารพในสงฆ์ ๑ ความเป็นผู้เคารพในสิกขา ๑ ความเป็นผู้เคารพในสมาธิ ๑ ความเป็นผู้เคารพในความไม่ประมาท ๑ ความเป็นผู้เคารพในปฏิสันถาร ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เทวดานั้นครั้นกล่าวดังนี้แล้ว ใ้เรา กระทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั่นเอง ฯ

ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา มีความเคารพในธรรม มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสงฆ์ มีความเคารพในสมาธิ มีความเพียร มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสิกขา มีความเคารพในความไม่ประมาท มีความเคารพในปฏิสันถาร เป็นผู้ไม่กลัวการเพื่อความเสื่อม ย่อมมีในที่ใกล้นิพพานทีเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๑

หิรัมาสูตร

[๓๐]

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว เทวดาตนหนึ่งมีผิวพรรณงาม ยังวิหารเขตรวันทั้งสี่ให้สว่างไสวแล้ว เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ใ้เราแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ๗ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้เคารพในพระศาสดา ๑ ความเป็นผู้เคารพในธรรม ๑ ความเป็นผู้เคารพในสงฆ์ ๑ ความเป็นผู้เคารพในสิกขา ๑ ความเป็นผู้เคารพในสมาธิ ๑ ความเป็นผู้เคารพในหิริ ๑ ความเป็นผู้เคารพในโอตตปปะ ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ เทวดานั้นครั้นกล่าวดังนี้แล้ว ใ้เรา กระทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั่นเอง ฯ

ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา มีความเคารพในธรรม มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสงฆ์ มีความเคารพในสมาธิ มีความเพียร มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสิกขา ถึงพร้อมด้วยหิริและโอตตปปะ มีความเคารพ ยำเกรง เป็นผู้ไม่กลัวการเพื่อความเสื่อม ย่อมมีในที่ใกล้นิพพานทีเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๒

สวจนสูตรที่ ๑

[๓๑]

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว เทวดาตนหนึ่ง ฯลฯ ได้กล่าวกะเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ๗ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้เคารพใน
พระศาสดา ๑ ความเป็นผู้เคารพในธรรม ๑ ความเป็นผู้เคารพในสงฆ์ ๑ ความ
เป็นผู้เคารพในสิกขา ๑ ความเป็นผู้เคารพในสมาธิ ๑ ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑
ความเป็นผู้มีมิตรดีงาม ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อมเป็นไป
เพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ดูกฤกษ์ทั้งหลาย เทวดานั้น ครั้นกล่าวดังนี้แล้ว
ไห้เรา กระทำประทักษิณแล้ว หายไป ณ ที่นั่นเอง ฯ

ภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา มีความเคารพในธรรม มี
ความเคารพอย่างแรงกล้าในสงฆ์ มีความเคารพในสมาธิ มี
ความเพียร มีความเคารพอย่างแรงกล้าในสิกขา มีมิตรดีงาม
เป็นผู้ว่าง่าย มีความเคารพ ยำเกรง เป็นผู้ไม่ควรถือเพื่อความ
เสื่อม ย่อมมีในที่ใกล้นิพพานทีเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๓

สวสูตรที่ ๒

[๓๒] ดูกฤกษ์ทั้งหลาย เมื่อคินนี้ เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว เทวดา
ตนหนึ่ง ฯลฯ ได้กล่าวกะเรวว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้ ย่อม
เป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ๗ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้เคารพใน
พระศาสดา ๑ ความเป็นผู้เคารพในธรรม ๑ ความเป็นผู้เคารพในสงฆ์ ๑ ความ
เป็นผู้เคารพในสิกขา ๑ ความเป็นผู้เคารพในสมาธิ ๑ ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑ ความ
เป็นผู้มีมิตรดีงาม ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมเป็นไป
เพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุ ดูกฤกษ์ทั้งหลาย เทวดานั้น ครั้นกล่าวดังนี้แล้ว ไห้
เรากระทำประทักษิณแล้ว หายไป ณ ที่นั่นเอง ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กราบทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ย่อมรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งภายิตที่พระองค์ตรัส
แล้วโดยย่อนี้ โดยพิสดารอย่างนี้ว่า ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ตนเองเป็นผู้มีความ
เคารพในพระศาสดา กล่าวสรรเสริญความเป็นผู้เคารพในพระศาสดา ชักชวน
ภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีความเคารพในพระศาสดา ให้เคารพในพระศาสดา และกล่าว
สรรเสริญภิกษุผู้มีความเคารพในพระศาสดา ตามความเป็นจริง โดยกาลอันควร
ตนเองเป็นผู้เคารพในธรรม ฯลฯ ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในสงฆ์ ฯลฯ ตนเอง
เป็นผู้มีความเคารพในสิกขา ฯลฯ ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในสมาธิ ฯลฯ ตน
เองเป็นผู้ว่าง่าย ฯลฯ ตนเองเป็นผู้มีมิตรดีงาม กล่าวสรรเสริญความเป็นผู้มีมิตรดีงาม
ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีมิตรดีงาม ให้เป็นผู้มีมิตรดีงาม และกล่าวสรรเสริญ
ภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีมิตรดีงาม ตามความเป็นจริง โดยกาลอันควร ข้าแต่พระองค์ผู้
เจริญ ข้าพระองค์ย่อมรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งภายิตที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วโดยย่อ
นี้ โดยพิสดารอย่างนี้ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดิละ ดิละ สารีบุตร เธอรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่ง
ภายิตที่เรากล่าวแล้วโดยย่อนี้ โดยพิสดารอย่างนี้ เป็นการดีแล ดูกสารีบุตร
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา กล่าวสรรเสริญ
ความเป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีความเคารพใน
พระศาสดา ให้เป็นผู้มีความเคารพในพระศาสดา และกล่าวสรรเสริญภิกษุเหล่า
อื่นผู้มีความเคารพในพระศาสดา ตามความเป็นจริง โดยกาลอันควร ตนเองเป็น
ผู้มีความเคารพในธรรม ฯลฯ ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในสงฆ์ ฯลฯ ตนเอง
เป็นผู้มีความเคารพในสิกขา ฯลฯ ตนเองเป็นผู้มีความเคารพในสมาธิ ฯลฯ ตน
เองเป็นผู้ว่าง่าย ฯลฯ ตนเองเป็นผู้มีมิตรดีงาม กล่าวสรรเสริญความเป็นผู้มี
มิตรดีงาม ชักชวนภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีมิตรดีงาม ให้เป็นผู้มีมิตรดีงาม และกล่าว
สรรเสริญภิกษุเหล่าอื่นผู้ไม่มีมิตรดีงาม ตามความเป็นจริง โดยกาลอันควร ดูก
สารีบุตร เธอพึงเห็นเนื้อความแห่งภายิตที่เรากล่าวแล้วโดยย่อนี้ โดยพิสดาร
อย่างนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

สขสูตรที่ ๑

[๓๓] ดูกฤกษ์ทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงคบมิตรผู้ประกอบด้วยองค์
๗ ประการ ๗ ประการเป็นไฉน คือ มิตรผู้ให้ของที่ให้ได้ยาก ๑ รับทำกิจที่
ทำได้ยาก ๑ อดทนถ้อยคำที่อดใจได้ยาก ๑ บอกความลับของตนแก่เพื่อน ๑ ปิด
ความลับของเพื่อน ๑ ไม่ละทิ้งในยามวิบัติ ๑ เมื่อเพื่อนสิ้นโภคสมบัติก็ไม่ดู
หมิ่น ๑ ดูกฤกษ์ทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงคบมิตรผู้ประกอบด้วยองค์ ๗ ประการ
นี้แล ฯ

มิตรที่ดีงามยอมให้ของที่ดีงามให้ได้ยาก รับทำกิจที่ทำได้ยาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
อดทนถ้อยคำหยาบคาย แม้ยากที่จะอดใจไว้ได้ บอกความ
ลับของตนแก่เพื่อน ปิดบังความลับของเพื่อน ไม่ละทิ้ง
ในยามวิบัติ เมื่อเพื่อนสิ้นโภคสมบัติ ก็ไม่ดูหมิ่น ฐานะ
เหล่านี้มีอยู่ในบุคคลใด บุคคลนั้นเป็นมิตรแท้ ผู้ประสงค
จะคบมิตร ก็ควรคบมิตรเช่นนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๕

สขสูตรที่ ๒

[๓๔] ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการควรเสพ
ควรคบเป็นมิตร ควรเข้าไปนั่งใกล้ แม้ถูกขับไล่ ธรรม ๗ ประการเป็นโฉน คือ
กุริกษเป็นที่รักใคร่พอใจ ๑ เป็นที่เคารพ ๑ เป็นผู้ควรสรรเสริญ ๑ เป็นผู้ฉลาด
พูด ๑ เป็นผู้อดทนต่อถ้อยคำ ๑ พูดถ้อยคำลึกซึ้ง ๑ ไม่ชักนำในทางที่ไม่ดี ๑
ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ควรเสพ ควรคบ
เป็นมิตร ควรเข้าไปนั่งใกล้ แม้ถูกขับไล่ ฯ

กุริกษเป็นที่รักใคร่ พื่อใจ เป็นที่เคารพ ควรสรรเสริญ
ฉลาดพูด อดทนต่อถ้อยคำ พูดถ้อยคำลึกซึ้ง ไม่ชักนำ
ในทางที่ไม่ดี ฐานะเหล่านี้มีอยู่ในกุริกษใด กุริกษนั้นเป็น
มิตรแท้ มุ่งอนุเคราะห์แต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ ผู้ประสงค
จะคบมิตร ควรคบมิตรเช่นนั้น แม้จะถูกขับไล่ ฯ

จบสูตรที่ ๖

ปฏิสัมภิทาสสูตรที่ ๑

[๓๕] กุริกษผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ พึงกระทำให้แจ้ง
ซึ่งปฏิสัมภิทา ๔ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่ ต่อการไม่นานเลย ธรรม ๗
ประการเป็นโฉน คือ กุริกษในธรรมวินัยนี้ เมื่อจิตหดหู่ ก็รู้ชัดตามเป็นจริงว่า
จิตของเราหดหู่ จิตห่อเหี่ยวในภายใน ก็รู้ชัดตามเป็นจริงว่า จิตของเราห่อเหี่ยวใน
ภายใน หรือจิตที่ฟุ้งซ่านไปภายนอก ก็รู้ชัดตามเป็นจริงว่า จิตของเราฟุ้งซ่านไป
ภายนอก เวทนาย่อมเกิดขึ้น ย่อมปรากฏ ย่อมถึงการตั้งอยู่ไม่ได้ กุริกษนั้น
ทราบแล้ว สัญญาย่อมเกิดขึ้น ย่อมปรากฏ ย่อมถึงการตั้งอยู่ไม่ได้ กุริกษนั้น
ทราบแล้ว วิตกย่อมเกิดขึ้น ย่อมปรากฏ ย่อมถึงการตั้งอยู่ไม่ได้ กุริกษนั้น
ทราบแล้ว อนึ่ง นิमितในธรรมเป็นที่สบาย ไม่เป็นที่สบาย เลว ประณีต ดำ
ขาว และเป็นปฏิภาคกัน อันกุริกษนั้นเรียนดีแล้ว มนสิการดีแล้ว ทรงไว้ดีแล้ว
แห่งตลอดดีแล้ว ด้วยปัญญา ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษผู้ประกอบด้วยธรรม ๗
ประการนี้แล พึงกระทำให้แจ้งซึ่งปฏิสัมภิทา ๔ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง เข้าถึงอยู่
ต่อกาลไม่นานเลย ฯ

จบสูตรที่ ๗

ปฏิสัมภิทาสสูตรที่ ๒

[๓๖] ดูกุริกษทั้งหลาย สาริบุตรประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ
ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งปฏิสัมภิทา ๔ ด้วยปัญญาอันยิ่งเองเข้าถึงอยู่ ธรรม ๗
ประการเป็นโฉน คือ สาริบุตรในธรรมวินัยนี้ เมื่อจิตหดหู่ ย่อมรู้ชัดตาม
เป็นจริงว่า จิตของเราหดหู่ จิตห่อเหี่ยวในภายใน ก็รู้ชัดตามเป็นจริงว่า
จิตของเราห่อเหี่ยวในภายใน หรือจิตที่ฟุ้งซ่านไปภายนอก ก็รู้ชัดตามเป็นจริงว่า
จิตของเราฟุ้งซ่านไปภายนอก เวทนาย่อมเกิดขึ้น ย่อมปรากฏ ย่อมถึงการตั้งอยู่
ไม่ได้ สาริบุตรทราบแล้ว สัญญาย่อมเกิดขึ้น ย่อมปรากฏ ย่อมถึงการตั้งอยู่
ไม่ได้ สาริบุตรทราบแล้ว วิตกย่อมเกิดขึ้น ย่อมปรากฏ ย่อมถึงการตั้งอยู่ไม่ได้
สาริบุตรทราบแล้ว จิตในธรรมเป็นที่สบาย ไม่สบาย เลว ประณีต ดำ ขาว
และเป็นปฏิภาคกัน อันสาริบุตรเรียนดีแล้ว มนสิการดีแล้ว ทรงไว้ดีแล้ว
แห่งตลอดดีแล้ว ด้วยปัญญา ดูกุริกษทั้งหลาย สาริบุตรผู้ประกอบด้วยธรรม
๗ ประการนี้แล ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งปฏิสัมภิทา ๔ ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
เข้าถึงอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๘

วสสูตรที่ ๑

[๓๗] ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ย่อมยัง
จิตให้เป็นไปในอำนาจได้ และไม่เป็นไปตามอำนาจของจิต ธรรม ๗ ประการ
เป็นโฉน คือ กุริกษในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ฉลาดในสมาธิ ๑ ฉลาดในการเข้าสมาธิ ๑
ฉลาดในการตั้งอยู่แห่งสมาธิ ๑ ฉลาดในการออกแห่งสมาธิ ๑ ฉลาดในความ
พร้อมมูลแห่งสมาธิ ๑ ฉลาดรู้ในอารมณ์แห่งสมาธิ ๑ ฉลาดในอกนิหารแห่ง
สมาธิ ๑ ดูกุริกษทั้งหลาย กุริกษผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมยัง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
จิตให้เป็นไปในอำนาจได้ และไม่เป็นไปตามอำนาจของจิต ฯ

จบสูตรที่ ๙

วสสูตรที่ ๒

[๓๘] ดูกุริยกษทั้งหลาย สาริบุตรผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ
ย่อมยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้ และไม่เป็นไปตามอำนาจของจิต ธรรม ๗
ประการเป็นไฉน ดูกุริยกษทั้งหลาย สาริบุตรในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ฉลาดใน
สมาธิ ๑ ฉลาดในการเข้าสมาธิ ๑ ฉลาดในการตั้งอยู่แห่งสมาธิ ๑ ฉลาดในการ
ออกแห่งสมาธิ ๑ ฉลาดในความพร้อมมูลแห่งสมาธิ ๑ ฉลาดในอารมณ์แห่ง
สมาธิ ๑ ฉลาดในอกิณหารแห่งสมาธิ ๑ ดูกุริยกษทั้งหลาย สาริบุตรผู้ประกอบ
ด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ย่อมยังจิตให้เป็นไปในอำนาจได้ และไม่เป็นไปตาม
อำนาจของจิต ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

นิทสสูตรที่ ๑

[๓๙] ครั้นนั้นแล เวลาเช้า ท่านพระสาริบุตรนั่งแล้ว ถือบาตรและ
จีวร เข้าไปบิณฑบาตยังพระนครสาวัตถี ครั้นนั้น ท่านคิดว่า เราจะเที่ยวไป
บิณฑบาตในพระนครสาวัตถีก็ยิ่งเข้านัก อย่างกระนั้นเลย เราควรเข้าไปยังอาราม
ของพวกอัญญเดียรถียปริพาชกเถิด ครั้นนั้น ท่านพระสาริบุตรเข้าไปยังอารามของ
พวกอัญญเดียรถียปริพาชก ได้สนทนาปราศรัยกับพวกอัญญเดียรถียปริพาชก ครั้น
ผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ก็สมยนั้น
พวกอัญญเดียรถียปริพาชกกำลังประชุมสนทนากันว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ท่านผู้ใดผู้หนึ่งประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๑๒ ปี ควรจะเรียกว่า
ภิกษุผู้นิทสะ ๑- ท่านพระสาริบุตรไม่ยินดี ไม่คัดค้านคำกล่าวของพวก
อัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้น ครั้นแล้วลุกจากที่นั่งหลักไปด้วยตั้งใจว่า เราจะรู้
ทั่วถึงเนื้อความแห่งภายิตนีในสำนักของพระผู้มีพระภาค ลำดับนั้น ท่านพระ
@๑. คำว่า นิทสะแปลว่า ไม่ใช่หลับ เป็นลัทธิชนิดหนึ่งของพวกอัญญเดียรถีย
@ปริพาชก

สาริบุตรเที่ยวไปบิณฑบาตในพระนครสาวัตถีแล้ว กลับจากบิณฑบาต ในเวลา
ปัจฉิมกาล เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายอภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทาน
พระวโรกาส เวลาเช้า ข้าพระองค์นั่งแล้ว ถือบาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาต
ยังพระนครสาวัตถี ข้าพระองค์คิดว่า เราจะเที่ยวไปบิณฑบาตในพระนครสาวัตถี
ก็ยิ่งเข้านัก อย่างกระนั้นเลย เราควรเข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถียปริพาชก
ลำดับนั้น ข้าพระองค์เข้าไปยังอารามของพวกอัญญเดียรถียปริพาชก ได้สนทนา
ปราศรัยกับพวกอัญญเดียรถียปริพาชก ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน
ไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ก็สมยนั้น พวกอัญญเดียรถียปริพาชก
กำลังประชุมสนทนากันว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ท่านผู้ใดผู้หนึ่งประพฤติ
พรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๑๒ ปี ควรจะเรียกว่า ภิกษุผู้นิทสะ แต่
ข้าพระองค์ไม่ยินดี ไม่คัดค้านคำกล่าวของพวกอัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้น
ครั้นแล้วลุกจากอาสนะหลักไปด้วยตั้งใจว่า เราจะรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งภายิตนีใน
สำนักของพระผู้มีพระภาค ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์อาจหรือหนอ เพื่อ
ทรงบัญญัติภิกษุผู้นิทสะ ด้วยเหตุเพียงการนับพรหมจรรย์อย่างเดียว ในธรรม
วินัยนี้ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุริยสาริบุตร จะไม่มีใครๆ อาจเพื่อบัญญัติ
ภิกษุผู้นิทสะด้วยเหตุเพียงนับพรหมจรรย์อย่างเดียว ในธรรมวินัยนี้ ดูกุริยสาริบุตร
วัตถุแห่งนิทสะ ๗ ประการนี้ เรากระทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ประกาศ
แล้ว ๗ ประการเป็นไฉน ดูกุริยสาริบุตร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิฉันทะกล้า
ในการสมทานสิกขา และมีความรักอย่างลึกซึ้งในการสมทานสิกขาต่อไป ๑
มิฉันทะกล้าในการฟังธรรม และมีความรักอย่างลึกซึ้งในการฟังธรรมต่อไป ๑
มิฉันทะกล้าในการกำจัดความอยาก และมีความรักอย่างลึกซึ้งในการกำจัดความ
อยากต่อไป ๑ มิฉันทะกล้าในการหลีกออกเร้น และมีความรักอย่างลึกซึ้งในการ
หลีกออกเร้นต่อไป ๑ มิฉันทะกล้าในการปรารภความเพียร และมีความรักอย่าง
ลึกซึ้งในการปรารภความเพียรต่อไป ๑ มิฉันทะกล้าในสติเครื่องรักษาตัว และ
มีความรักอย่างลึกซึ้งในสติเครื่องรักษาตัวต่อไป ๑ มิฉันทะกล้าในการแทงตลอด
ด้วยทิว และมีความรักอย่างลึกซึ้งในการแทงตลอดด้วยทิวต่อไป ๑ ดูกุริยสาริบุตร
วัตถุแห่งนิทสะ ๗ ประการนี้แล เรากระทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ประกาศ
แล้ว ดูกุริยสาริบุตร ภิกษุผู้ประกอบด้วยวัตถุแห่งนิทสะ ๗ ประการนี้แล ถ้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ประพจน์พรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๑๒ ปี ก็ควรจะเรียกได้ว่า ภิกษุผู้
นิทหะ ถ้าประพจน์พรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๒๔ ปี กิติ . . . ๓๖ ปีกิติ . . .
๔๘ ปีกิติ ก็ควรจะเรียกได้ว่า ภิกษุผู้นิทหะ ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

นิททสสูตรที่ ๒

[๔๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขสภาราม ใกล้พระนคร
โกสัมพี ครั้นนั้น เป็นเวลาเช้า ท่านพระอานนที่นั่งแล้วถือบาตรและจีวร
เข้าไปบิณฑบาตยังพระนครโกสัมพี ครั้นนั้นท่านคิดว่า เราจะเที่ยวไปบิณฑบาต
ในพระนครโกสัมพี ก็ยังเข้านึก อยู่กระนั้นเลย เราควรเข้าไปยังอารามของ
พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกเถิด ลำดับนั้นแล ท่านพระอานนที่เข้าไปยังอารามของ
พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก ได้สนทนาปราศรัยกับพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ก็สมัยนั้น พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกกำลังนั่งประชุมสนทนากันว่า ท่านผู้มีอายุ
ทั้งหลาย ท่านผู้ใดผู้หนึ่งประพจน์พรหมจรรย์บริสุทธิบริบูรณ์ครบ ๑๒ ปี ควรจะ
เรียกว่า ภิกษุผู้นิทหะ ท่านพระอานนที่ไม่ยินดี ไม่คัดค้านคำกล่าวของพวก
อัญญเดียรถีย์ปริพาชกเหล่านั้น ครั้นแล้ว ลุกจากอาสนะหลีกไปด้วยตั้งใจว่า
เราจะรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งคำกล่าวของพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกในสำนัก ของ
พระผู้มีพระภาค ลำดับนั้น ท่านพระอานนที่ได้เที่ยวบิณฑบาตในพระนครโกสัมพี
กลับจากบิณฑบาตในเวลาปัจฉายกัต เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
อภิวาทแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส เวลาเช้า ข้าพระองค์นั่งแล้วถือบาตรและจีวร
เข้าไปบิณฑบาตยังพระนครโกสัมพี ข้าพระองค์ได้คิดว่า เราจะเที่ยวไปบิณฑบาต
ในพระนครโกสัมพี ก็ยังเข้านึก อยู่กระนั้นเลย เราควรเข้าไปยังอารามของ
พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก ลำดับนั้น ข้าพระองค์เข้าไปยังอารามของพวก
อัญญเดียรถีย์ปริพาชก ได้สนทนาปราศรัยกับพวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชก ครั้นผ่าน
การปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ก็สมัยนั้น
พวกอัญญเดียรถีย์ปริพาชกกำลังนั่งประชุมสนทนากันว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ท่านผู้ใดผู้หนึ่งประพจน์พรหมจรรย์บริสุทธิ บริบูรณ์ครบ ๑๒ ปี ควรเรียกว่า
ภิกษุผู้นิทหะ แต่ข้าพระองค์ไม่ยินดี ไม่คัดค้านคำกล่าวของพวกอัญญเดียรถีย์
ปริพาชกเหล่านั้น ครั้นแล้วลุกจากอาสนะหลีกไป ด้วยคิดว่า เราจะรู้ทั่วถึง
เนื้อความของภิกษุผู้ใดในสำนักของพระผู้มีพระภาค ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์
อาจหรือหนอ เพื่อทรงบัญญัติภิกษุผู้นิทหะ ด้วยเหตุเพียงนับพรรษาอย่างเดียว
ในธรรมวินัยนี้ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนที่ ไม่มีใครๆ อาจเพื่อบัญญัติภิกษุ
ผู้นิทหะ ด้วยเหตุเพียงนับพรรษาอย่างเดียวในธรรมวินัยนี้ ดูกรอานนที่ วัตถุ
แห่งนิทหะ ๗ ประการนี้ เรากระทำให้แจ้งด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ประกาศแล้ว
๗ ประการเป็นไฉน ดูกรอานนที่ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มัตริศา ๑ มีหิริ ๑
มีโอตตปปะ ๑ เป็นพหูสูต ๑ ปราศจากความเพียร ๑ มีสติ ๑ มีปัญญา ๑
ดูกรอานนที่ วัตถุแห่งนิทหะ ๗ ประการนี้แล เรากระทำให้แจ้งด้วยปัญญาอัน
ยิ่งเอง ประกาศแล้ว ดูกรอานนที่ ภิกษุผู้ประกอบด้วยวัตถุแห่งนิทหะ ๗
ประการนี้แล ถ้าประพจน์พรหมจรรย์บริสุทธิ บริบูรณ์ครบ ๑๒ ปีกิติ ควรจะ
เรียกว่า ภิกษุผู้นิทหะ ถ้าประพจน์พรหมจรรย์บริสุทธิ บริบูรณ์ครบ ๒๔
ปีกิติ . . . ๓๖ ปีกิติ . . . ๔๘ ปีกิติ ก็ควรจะเรียกได้ว่า ภิกษุผู้นิทหะ ฯ

จบสูตรที่ ๑๒

จบเทวตาวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อัปปมาทสูตร ๒. หิริมาสูตร ๓. สวางสูตรที่ ๑ ๔. สวางสูตร
ที่ ๒ ๕. สขสูตรที่ ๑ ๖. สขสูตรที่ ๒ ๗. ปฏิสัมภิตาสูตรที่ ๑
๘. ปฏิสัมภิตาสูตรที่ ๒ ๙. วสสูตรที่ ๑ ๑๐. วสสูตรที่ ๒ ๑๑. นิททสสูตร
ที่ ๑ ๑๒. นิททสสูตรที่ ๒

มหาปัญญาวรรคที่ ๕

จิตตสูตร

[๔๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย วิญญานฐิติ (ภูมิเป็นที่ตั้งแห่งวิญญาน)
๗ ประการนี้ ๗ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์บางพวกมีกายต่างกัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
มีสัญญาต่างกัน เหมือนมนุษย์ เทวดาบางพวก และวินิปาติกสัตว์บางพวก
นี้เป็นวิญญานฐิติข้อที่ ๑ สัตว์บางพวกมีกายต่างกัน แต่มีสัญญาอย่างเดียวกัน
เหมือนเทวดาชั้นพรหมกายิกา ผู้เกิดในภุมมปรุณมาน นี่เป็นวิญญานฐิติข้อที่ ๒
สัตว์บางพวกมีกายอย่างเดียวกัน แต่มีสัญญาต่างกัน เหมือนเทวดาชั้นอาภัสสระ
นี้เป็นวิญญานฐิติข้อที่ ๓ สัตว์บางพวกมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน
เหมือนเทวดาชั้นสุภกนิหะ นี่เป็นวิญญานฐิติข้อที่ ๔ สัตว์บางพวกเข้าถึง
อากาศาณญายตนะ โดยมนสิการว่า อากาศไม่มีที่สุด เพราะล่องรูปสัญญา
โดยประการทั้งปวง เพราะดับปฏิสมสัญญาเสียได้ ไม่ใส่ใจถึงนันทตสัญญา
นี้เป็นวิญญานฐิติข้อที่ ๕ สัตว์บางพวกเข้าถึงชั้นวิญญานญายตนะ โดยมนสิการ
ว่า วิญญานไม่มีที่สุด เพราะล่องอากาศาณญายตนะโดยประการทั้งปวง นี่เป็น
วิญญานฐิติข้อที่ ๖ สัตว์บางพวกเข้าถึงชั้นอากิญจัญญายตนะ โดยมนสิการว่า
ไม่มีอะไร เพราะล่องวิญญานญายตนะโดยประการทั้งปวง นี่เป็นวิญญานฐิติ
ข้อที่ ๗ ดูกรภิกษุทั้งหลาย วิญญานฐิติ ๗ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

ปริกขารสูตร

[๔๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย องค์แห่งสมาธิ ๗ ประการนี้ ๗ ประการ
เป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ๑ สัมมาสังกัปปะ ๑ สัมมาวาจา ๑ สัมมา-

*กัมมันตะ ๑ สัมมาอาชีวะ ๑ สัมมาวายามะ ๑ สัมมาสติ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เอกัคคตาจิตประกอบด้วยองค์ ๗ ประการนี้ เรียกว่าปริยสมาธิ ที่เป็นไปกับ
ด้วยอุปนิสัยกัมม ที่เป็นไปกับด้วยบริวารกัมม ฯ

จบสูตรที่ ๒

อัคคิสูตรที่ ๑

[๔๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ไฟ ๗ กองนี้ ๗ กองเป็นไฉน คือ ไฟ
คือราคะ ๑ ไฟคือโทสะ ๑ ไฟคือโมหะ ๑ ไฟคืออาหุไนยบุคคล ๑ ไฟคือ
คหบดี ๑ ไฟคือทักษิณียบุคคล ๑ ไฟเกิดแต่ไม้ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ไฟ ๗ กองนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

อัคคิสูตรที่ ๒

[๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวันอาราม
ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล อคคต-

*สรีรพราหมณ์ตระกูลมหายัญญ โคผู้ ๕๐๐ ลูกโคผู้ ๕๐๐ ลูกโคเมีย ๕๐๐ แพะ
๕๐๐ แกะ ๕๐๐ ถู้นำเข้าไปผูกไว้ที่หลักเพื่อบูชาयัญญ ลำดับนั้น อคคตสรีรพราหมณ์
ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่าน
การปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว
ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาดังนี้
ว่า การก่อกองไฟ การปักหลักบูชาयัญญ ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก พระผู้มี-

*พระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ แม่เราก็ได้ฟังมาว่า การก่อกองไฟ การปักหลัก
บูชาयัญญ มีผลมาก มีอานิสงส์มาก แม่ครั้งที่ ๒ ฯลฯ แม่ครั้งที่ ๓
อคคตสรีรพราหมณ์ก็ได้กราบทูลว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมา
ดังนี้ว่า การก่อกองไฟ การปักหลักบูชาयัญญ มีผลมาก มีอานิสงส์มาก ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ แม่เราก็ได้ฟังมาว่า การก่อกองไฟ การปักหลักบูชาयัญญ
มีผลมาก มีอานิสงส์มาก ฯ

อ. ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้อความทั้งหมดของข้าพระองค์ สมกันกับ
ข้อความของท่านพระโคตม ฯ

เมื่ออคคตสรีรพราหมณ์กราบทูลอย่างนี้แล้ว ท่านพระอานนท์ ได้กล่าว
กะอคคตสรีรพราหมณ์ว่า ดูกรพราหมณ์ ท่านไม่ควรถามพระตถาคตอย่างนี้ว่า
ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาดังนี้ว่า การก่อกองไฟ การปักหลักบูชา-

*ยัญญ มีผลมาก มีอานิสงส์มาก แต่ท่านถามพระตถาคตอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ก็ข้าพระองค์ประสงค์จะก่อไฟ ปักหลักบูชาयัญญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรด
ตักเตือนสั่งสอนข้อที่จะพึงเป็นไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขตลอดกาล
นาน แก่ข้าพระองค์เถิด ลำดับนั้น อคคตสรีรพราหมณ์ได้กราบทูลพระผู้มีพระ
ภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์ประสงค์จะก่อไฟ ปักหลักบูชาयัญญ
ขอท่านพระโคตมโปรดตักเตือนสั่งสอนข้อที่จะพึงเป็นไป เพื่อประโยชน์เกื้อกูล
เพื่อความสุขตลอดกาลนาน แก่ข้าพระองค์เถิด ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ บุคคลเมื่อจะก่อไฟ ปักหลักบูชาयัญญ ในการบูชา
ยัญญเบื้องต้นย่อมเจือศาดรา ๓ ชนิด อันเป็นอกุศล มีทุกข์เป็นกำไร มีทุกข์เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
วิปาก ศาตรา ๓ ชนิดเป็นไฉน คือ ศาตราทางกาย ๑ ศาตราทางวาจา ๑ ศาตรา
ทางใจ ๑ ดุรพราหมณ์ บุคคลเมื่อจะก่อไฟ ปิกหลักบูชายัญ ในการบูชายัญ
เบื้องต้นทีเดียว ย่อมเกิดความคิดอย่างนี้ว่า ต้องฆ่าโคผู้เท่านั้นตัว ลูกโคผู้เท่านั้นตัว
ลูกโคเมียเท่านั้นตัว แพะเท่านั้นตัว แกะเท่านั้นตัว เพื่อบูชายัญ เขาคิดว่าจะทำบุญแต่
กลับทำบาป คิดว่าจะทำกุศล กลับทำอกุศล คิดว่าจะแสวงหาทางสุคติ กลับแสวง
หาทางทุคติ ดุรพราหมณ์ บุคคลเมื่อจะก่อไฟ ปิกหลักบูชายัญ ในการบูชายัญ
เบื้องต้นทีเดียว ย่อมเจือศাত্রาทางใจข้อที่ ๑ นี้ อันเป็นอกุศล มีทุกขเป็นกำไร
มีทุกขเป็นวิปาก ฯ

อีกประการหนึ่ง บุคคลเมื่อจะก่อไฟ ปิกหลักบูชายัญ ในการบูชายัญ
เบื้องต้นทีเดียว ย่อมกล่าววาจา (สั่ง) อย่างนี้ว่า จงฆ่าโคผู้เท่านั้นตัว ลูกโคผู้เท่านั้นตัว
ลูกโคเมียเท่านั้นตัว แพะเท่านั้นตัว แกะเท่านั้นตัว เพื่อบูชายัญ เขาสั่งว่าจะทำบุญ
กลับทำบาป เขาสั่งว่าจะทำกุศล กลับทำอกุศล เขาสั่งว่าจะแสวงหาทางสุคติ
กลับแสวงหาทางทุคติ ดุรพราหมณ์ เมื่อบุคคลจะก่อไฟ ปิกหลักบูชายัญ ใน
การบูชายัญ เบื้องต้นทีเดียว ย่อมเจือศাত্রาทางวาจาข้อที่ ๒ นี้ อันเป็นอกุศล
มีทุกขเป็นกำไร มีทุกขเป็นวิปาก ฯ

อีกประการหนึ่ง บุคคลเมื่อจะก่อไฟ ปิกหลักบูชายัญ ในการบูชายัญ
เบื้องต้นทีเดียว ย่อมลงมือด้วยตนเองก่อน ก็ต้องฆ่าโคผู้ ลูกโคผู้ ลูกโคเมีย
แพะ แกะ เพื่อบูชายัญ เขาลงมือว่าจะทำบุญ กลับทำบาป ลงมือว่าจะทำ
กุศล กลับทำอกุศล ลงมือว่าจะแสวงหาทางสุคติ กลับแสวงหาทางทุคติ ดุร
พราหมณ์ บุคคลเมื่อจะก่อไฟ ปิกหลักบูชายัญ ในการบูชายัญ เบื้องต้นทีเดียว
ย่อมเจือศাত্রาทางกายข้อที่ ๓ นี้ อันเป็นอกุศล มีทุกขเป็นกำไร มีทุกขเป็นวิปาก
ดุรพราหมณ์ บุคคลเมื่อจะก่อไฟ ปิกหลักบูชายัญ ในการบูชายัญ เบื้องต้นที่
เดียว ย่อมเจือศাত্রา ๓ อย่างนี้ อันเป็นอกุศล มีทุกขเป็นกำไร มีทุกขเป็นวิปาก
ดุรพราหมณ์ ท่านพึงละ พึงเว้น ไม่พึงเสกไฟ ๓ กองนี้ ๓ กองเป็นไฉน
ไฟคือราคะ ๑ ไฟคือโทสะ ๑ ไฟคือโมหะ ๑ ดุรพราหมณ์ ก็เพราะเหตุไรจึงพึง
ละพึงเว้น ไม่พึงเสกไฟคือราคะนี้ เพราะบุคคลผู้กำหนดอันราคะครอบงำย่ำยีจิต
ย่อมประพฤติดุจจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจ ได้ ครั้นประพฤติดุจจริตทางกายทาง-
* วาจาทางใจแล้ว เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ฉะนั้น จึงพึงละ
พึงเว้น ไม่พึงเสกไฟคือราคะนี้ ก็เพราะเหตุไร จึงพึงละพึงเว้น ไม่พึงเสกไฟคือ
ผู้โกรธ อันโทสะครอบงำย่ำยีจิต ย่อมประพฤติดุจจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจได้
โทสะนี้ เพราะบุคคลครั้นประพฤติดุจจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจแล้ว เมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ฉะนั้น จึงพึงละ พึงเว้น ไม่พึงเสกไฟคือโทสะ
นี้ ก็เพราะเหตุไร จึงพึงละ พึงเว้น ไม่พึงเสกไฟคือโมหะนี้ เพราะบุคคลผู้หลง
อันโมหะครอบงำย่ำยีจิต ย่อมประพฤติดุจจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจได้ ครั้นประ
พฤติดุจจริตทางกาย ทางวาจา ทางใจแล้ว เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ
วินิบาต นรก ฉะนั้น จึงพึงละ พึงเว้น ไม่พึงเสกไฟคือโมหะนี้ ดุรพราหมณ์
ท่านพึงละ พึงเว้น ไม่พึงเสกไฟ ๓ กองนี้แล ดุรพราหมณ์ ไฟ ๓ กองนี้
ควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ ๓ กองเป็นไฉน
คือ ไฟคืออาหุไนยบุคคล ๑ ไฟคือคหบดี ๑ ไฟคือทักษิณียบุคคล ๑ ดุร
พราหมณ์ ก็ไฟคืออาหุไนยบุคคลเป็นไฉน ดุรพราหมณ์ คนในโลกนี้ คือ
มารดาหรือบิดา เรียกว่าไฟคืออาหุไนยบุคคล ชื่อนั้นเพราะอะไร เพราะบุคคล
เกิดมาแต่มารดาบิดานี้ ฉะนั้น ไฟคืออาหุไนยบุคคล จึงควรสักการะ เคารพ
นับถือ บูชา บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ ก็ไฟคือคหบดีเป็นไฉน คนในโลกนี้
คือ บุตร ภรรยา ทาส หรือคนใช้ นี้เรียกว่าไฟคือคหบดี ฉะนั้น ไฟคือคหบดี
จึงควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ ก็ไฟคือ
ทักษิณียบุคคลเป็นไฉน สมณพราหมณ์ในโลกนี้ งดเว้นจากความมัวเมาประมาท
ตั้งอยู่ในขันติและสโรจจะ ผักฝืนจิตใจให้สงบ ดับร้อนได้เป็นเอก นี้เรียกว่าไฟ
คือทักษิณียบุคคล ฉะนั้น ไฟคือทักษิณียบุคคลนี้ จึงควรสักการะ เคารพ
นับถือ บูชา บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ ดุรพราหมณ์ ไฟ ๓ กองนี้แล
ควรสักการะ เคารพ นับถือ บูชา บริหารให้เป็นสุขโดยชอบ ส่วนไฟที่
เกิดแต่ไม้ พืงก่อให้โพล่งขึ้น พืงเฟ่งดู พืงดับ พืงเก็บไว้ตามกาลที่สมควร ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว อุกคตสรีรพราหมณ์ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ
ขอท่านพระโคตมผู้เจริญ โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอด
ชีวิตตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้จะปล่อยโคผู้ ๕๐๐
ลูกโคผู้ ๕๐๐ ลูกโคเมีย ๕๐๐ แพะ ๕๐๐ แกะ ๕๐๐ ให้ชีวิตมัน พวกมันจะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ได้พากันไปกินหญ้าอันเขียวสด ดื่มน้ำเย็นสะอาด และรับลมอันเย็นสดชื่น ฯ

จบสูตรที่ ๔

สัญญาสูตรที่ ๑

[๔๕] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย สัญญา ๗ ประการนี้ อันภิกษุเจริญแล้ว
กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะเป็น
ที่สุด ๗ ประการเป็น โฉน คือ อสภัสสัญญา ๑ มรณสัญญา ๑ อาหาเรปฏิกูล-

* สัญญา ๑ สัพพโลเกอนภิตตสัญญา ๑ อนิจจสัญญา ๑ อนิจเจทุกขสัญญา ๑
ทุกเขนัตตสัญญา ๑ ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย สัญญา ๗ ประการนี้แล อันภิกษุเจริญ
แล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มี
อมตะเป็นที่สุด ฯ

จบสูตรที่ ๕

สัญญาสูตรที่ ๒

[๔๖] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย สัญญา ๗ ประการนี้ อันภิกษุเจริญแล้ว
กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะเป็น
ที่สุด ๗ ประการเป็น โฉน คือ อสภัสสัญญา ๑ มรณสัญญา ๑ อาหาเรปฏิกูลสัญญา ๑
สัพพโลเกอนภิตตสัญญา ๑ อนิจจสัญญา ๑ อนิจเจทุกขสัญญา ๑ ทุกเขนัตต-

* สัญญา ๑ ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ก็ข้อที่กล่าวดังนี้ว่า อสภัสสัญญา อันภิกษุเจริญ
แล้ว กระทำให้มาก ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะ
เป็นที่สุด เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยอะไร ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย เมื่อภิกษุมีใจอัน
อบรมแล้วด้วยอภัสสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหวนกลับ งอกกลับ ถอยกลับจาก
การร่วมเมถุนธรรม ไมย่นไปรับการร่วมเมถุนธรรม อเบกขาหรือความเป็นของ
ปฏิกูลย่อมตั้งอยู่ เปรียบเหมือนชนโคหรือเสน่เอนที่เขาส่งในไฟ ย่อมหวน
เข้าหากัน ไม่คล้อออก ฉะนั้น ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุมีใจอบรมแล้ว
ด้วยอภัสสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมไหล ไปในการร่วมเมถุนธรรม หรือความ
เป็นของไม่ปฏิกูลตั้งอยู่ไซ้ ริกษะพึงทราบข้อนี้ดังนี้ว่า อสภัสสัญญาอันเราไม่
เจริญแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายของเราก็ไม่มี ผลแห่งภาวนาของ
เราไม่ถึงที่ เพราะฉะนั้น ภิกษุนี้จึงต้องเป็นผู้รู้ทั่วถึงในอภัสสัญญานั้น ดูกุริ
ยกษัตริย์ทั้งหลาย ถ้าหากว่า เมื่อภิกษุมีใจอันอบรมแล้วด้วยอภัสสัญญาอยู่โดยมาก
จิตย่อมหวนกลับ งอกกลับ ถอยกลับ จากการร่วมเมถุนธรรม ไมย่นไปรับการ
ร่วมเมถุนธรรม อเบกขาหรือความเป็นของปฏิกูลย่อมตั้งอยู่ไซ้ ริกษะพึงทราบข้อ
นี้ดังนี้ว่า อสภัสสัญญาอันเราเจริญแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลาย
ของเรามีอยู่ ผลแห่งภาวนาของเรมาถึงที่แล้ว เพราะฉะนั้น ภิกษุนี้ย่อมเป็นผู้รู้
ทั่วถึงในอภัสสัญญานั้น ข้อที่กล่าวดังนี้ว่า ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย อสภัสสัญญาอัน
ภิกษุเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่
อมตะ มoomตะเป็นที่สุด เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยข้อนี้ ฯ

ก็ข้อที่กล่าวดังนี้ว่า ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย มรณสัญญาอันภิกษุเจริญแล้ว
กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะเป็น
ที่สุด เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยอะไร ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย เมื่อภิกษุมีใจอันอบรม
แล้วด้วยมรณสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหวนกลับ งอกกลับ ถอยกลับจาก
การรักชีวิต ไมย่นไปรับความรักชีวิต อเบกขาหรือความเป็นของปฏิกูลย่อมตั้งอยู่
เปรียบเหมือนชนโคหรือเสน่เอนที่เขาส่งในไฟ ย่อมหวนเข้าหากัน ไม่คล้อออก
ฉะนั้น ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุมีใจอันไม่อบรมแล้วด้วยมรณสัญญาอยู่โดย
มาก จิตย่อมไหล ไปในความรักชีวิต หรือความเป็นของไม่ปฏิกูลย่อมตั้งอยู่ไซ้
ริกษะพึงทราบข้อนี้ดังนี้ว่า มรณสัญญาอันเราไม่เจริญแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้น
และเบื้องปลายของเราก็ไม่มี ผลแห่งภาวนาของเรายังไม่ถึงที่ เพราะฉะนั้น
ภิกษุนี้จึงต้องเป็นผู้รู้ทั่วถึงในมรณสัญญานั้น ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย ก็ถ้าเมื่อภิกษุมี
ใจอันอบรมแล้วด้วยมรณสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหวนกลับ งอกกลับ ถอยกลับ
จากการรักชีวิต ไมย่นไปรับความรักชีวิต อเบกขาหรือความเป็นของปฏิกูลย่อมตั้ง
อยู่ไซ้ ริกษะพึงทราบข้อนี้ดังนี้ว่า มรณสัญญาอันเราเจริญแล้ว คุณวิเศษทั้ง
เบื้องต้นและเบื้องปลายของเรามีอยู่ ผลแห่งภาวนาของเรมาถึงที่แล้ว เพราะฉะนั้น
ภิกษุนี้เป็นผู้รู้ทั่วถึงในมรณสัญญานั้น ข้อที่กล่าวดังนี้ว่า มรณสัญญาอันภิกษุ
เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ
มoomตะเป็นที่สุด เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยข้อนี้ ฯ

ก็ข้อที่กล่าวดังนี้ว่า ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย อาหาเรปฏิกูลสัญญาอันภิกษุเจริญ
แล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ
มoomตะเป็นที่สุด เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยอะไร ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย เมื่อภิกษุ

*สัญญาอัน ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าเมื่อภิกษุมีใจอันอบรมแล้วด้วยอาหารปฏิกุล-
*สัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมพลกลับ งกกลับ ถอยกลับจากตัณหาในรส ไม่ยิน
ไปปรับตัวหาในรส อเบกขาหรือความเป็นของปฏิกุลย่อมตั้งอยู่ไซ้ ภิกษุพึง
ทราบข้อนี้ดังนี้ว่า อาหารปฏิกุลสัญญาอันเราเจริญแล้ว คณวิเศษทั้งเบื้องต้น
และเบื้องปลายของเรามีอยู่ ผลแห่งภาวานาของเราถึงที่แล้ว เพราะฉะนั้น ภิกษุ
นั้นเป็นผู้รู้ทั่วถึงในอาหารปฏิกุลสัญญาอัน ข้อที่กล่าวดังนี้ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย
อาหารปฏิกุลสัญญาอันภิกษุเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก
มีอานิสงส์มาก ยิ่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยข้อนี้ ฯ

ก็ข้อที่กล่าวตังนี้ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย อนิจจสัญญาอันภิกษุเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะ เป็นที่สุด เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยอะไร ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุมิไจอันอบรม แล้วด้วยอนิจจสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมหวนกลับ งอกลับ ถอยกลับ ไมย่นไปรับในลากลักการะ และความสรรเสริญ อเบกขาหรือความเป็นของปฏิกุล ย่อมตั้งอยู่ เปรียบเหมือนชนไก่ หรือเส้นเอ็นที่เขาใส่ลงในไฟ ย่อมหดงอเข้าหากัน ไม่คล้อออก ฉะนั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุมิไจอันอบรมแล้ว ด้วยอนิจจสัญญาอยู่โดยมาก จิตย่อมไหลไปในลากลักการะ และความ สรรเสริญ หรือความเป็นของไม่ปฏิกุลย่อมตั้งอยู่ไชไร ภิกษุพึงทราบข้อนี้ดังนี้ ว่า อนิจจสัญญาอันเราไม่เจริญแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นเบื้องปลายของเรา ไม่มี ผลแห่งภานาของเรายังไม่ถึงที่ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงต้องเป็นผู้รู้ทั่วถึงใน อนิจจสัญญานั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุมิไจอันอบรมแล้วด้วยอนิจจสัญญา อยู่โดยมาก จิตย่อมหวนกลับ งอกลับ ถอยกลับ ไมย่นไปรับลากลักการะ และความสรรเสริญ อเบกขาหรือความเป็นของปฏิกุลย่อมตั้งอยู่ไชไร ภิกษุพึง ทราบข้อนี้ดังนี้ว่า อนิจจสัญญาอันเราเจริญแล้ว คุณวิเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้อง ปลายของเรามีอยู่ ผลแห่งภานาของเรถึงที่แล้ว เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็น ผู้รู้ทั่วถึงในอนิจจสัญญานั้น ข้อที่กล่าวตังนี้ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย อนิจจสัญญา อันภิกษุเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่ อมตะ มoomตะเป็นที่สุด เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยข้อนี้ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

ก็ข้อที่กล่าวตั้งนี้ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย อนิจเจตทกขสัญญาอันภิกษุเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะเป็นที่สุด เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยอะไร ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุมิใจอันอบรมแล้วด้วยอนิจเจตทกขสัญญาอยู่โดยมาก ภยสัญญา (ความสำคัญเป็นภัย) อย่างแรงกล้าในความเฉื่อยชา ในความเกียจคร้าน ในความท้อถอย ในความประมาท ในการไม่ประกอบความเพียร ในการไม่พิจารณา ย่อมปรากฏ เปรียบเหมือนความสำคัญว่าเป็นภัย ย่อมปรากฏในเมื่อเพชฌฆาตเงื้อมดาบขึ้น ฉะนั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุมิใจอันอบรมแล้วด้วยอนิจเจตทกขสัญญาอยู่โดยมาก ภยสัญญาอย่างแรงกล้าในความเฉื่อยชา ในความเกียจคร้าน ในความท้อถอย ในความประมาท ในการไม่ประกอบความเพียร ในการไม่พิจารณา ย่อมไม่ปรากฏ เปรียบเหมือนความสำคัญว่าเป็นภัย ย่อมไม่ปรากฏในเมื่อเพชฌฆาตเงื้อมดาบขึ้น ฉะนั้น ภิกษุพึงทราบข้อนี้ดังนี้ว่า อนิจเจตทกขสัญญาอันเราไม่เจริญแล้ว คุณริ-

* เศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายของเราไม่มี ผลแห่งภาวนาของเรายังไม่ถึงที่ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงต้องเป็นผู้รู้ทั่วถึงในอนิจเจตทกขสัญญานั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าว่า เมื่อภิกษุมิใจอันอบรมแล้วด้วยอนิจเจตทกขสัญญาอยู่โดยมาก ภยสัญญาอย่างแรงกล้าในความเฉื่อยชา ในความเกียจคร้าน ในความท้อถอย ในความประมาท ในการไม่ประกอบความเพียร ในการไม่พิจารณา ย่อมปรากฏ เหมือนความสำคัญว่าเป็นภัย ย่อมปรากฏในเมื่อเพชฌฆาตเงื้อมดาบขึ้น ฉะนั้น ชรัภิกษุพึงทราบข้อนี้ดังนี้ว่า อนิจเจตทกขสัญญา อันเราเจริญแล้ว คุณริเศษทั้งเบื้องต้นเบื้องปลายของเรามีอยู่ ผลแห่งภาวนาของเราถึงที่แล้ว เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงเป็นผู้รู้ทั่วถึงในอนิจเจตทกขสัญญานั้น ข้อที่กล่าวตั้งนี้ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย อนิจเจตทกขสัญญาอันภิกษุเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะเป็นที่สุด เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยข้อนี้ ฯ

ก็ข้อที่กล่าวตั้งนี้ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ทุกเขอนัตตสัญญาอันภิกษุเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะเป็นที่สุด เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยอะไร ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุมิใจอันอบรมแล้วด้วยทุกเขอนัตตสัญญาอยู่โดยมาก ย่อมมิอาจปราศจากที่รู้วเรา ตัณหาว่าของเรา และมานะทั้งในร่างกายที่มีใจครองนี้และสรรพนิมิตในภายนอกเสียได้ ก้าวล่วงกิเลส ๓ ประการ สงบระจิบ หลุดพ้นได้เป็นอย่างดี ดุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเมื่อภิกษุมิใจอันอบรมแล้วด้วยทุกเขอนัตตสัญญาอยู่โดยมาก ใจย่อมไม่ปราศจากที่รู้วเรา ตัณหาว่าของเรา และมานะทั้งในร่างกายที่มีใจครองนี้และสรรพนิมิตในภายนอก ไม่ก้าวล่วงกิเลส ๓ ประการ ไม่สงบระจิบ ยังไม่หลุดพ้นด้วยดีไซ้ ภิกษุพึงทราบข้อนี้ดังนี้ว่า ทุกเขอนัตตสัญญาอันเราไม่เจริญแล้ว คุณริเศษทั้งเบื้องต้นและเบื้องปลายของเราก็ไม่มี ผลแห่งภาวนาของเรายังไม่ถึงที่ เพราะฉะนั้น ภิกษุนั้นจึงต้องเป็นผู้รู้ทั่วถึงในทุกเขอนัตตสัญญานั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าว่าเมื่อภิกษุมิใจอันอบรมแล้วด้วยทุกเขอนัตตสัญญาอยู่โดยมาก ย่อมมิอาจปราศจากที่รู้วเรา ตัณหาว่าของเรา และมานะทั้งในร่างกายที่มีใจครองนี้และสรรพนิมิตในภายนอกเสียได้ ก้าวล่วงกิเลส ๓ ประการ สงบระจิบ หลุดพ้นได้เป็นอย่างดีไซ้ ภิกษุพึงทราบข้อนี้ดังนี้ว่า ทุกเขอนัตตสัญญาอันเราเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะเป็นที่สุด เรากล่าวแล้วเพราะอาศัยข้อนี้ ดุรภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๗ ประการนี้แล อันภิกษุเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มoomตะเป็นที่สุด ฯ

จบสูตรที่ ๖

เมถนสูตร

[๔๓] ครั้นนั้นแล ขานสโธณิพราหมณ์ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า แม้ท่านพระโคตมก็ทรงปฏิญาณว่าเป็นพรหมจรรย์หรือ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรพราหมณ์ บุคคลเมื่อจะกล่าวโดยชอบ พึงกล่าวผู้ใดว่าประพฤติพรหมจรรย์ ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย บริสุทธิ บริบูรณ์ บุคคลนั้น เมื่อจะกล่าวโดยชอบ พึงกล่าวเรานั้นแล เพราะเราประพฤติพรหมจรรย์ไม่ขาด ไม่ทะลุ ไม่ต่าง ไม่พร้อย บริสุทธิ บริบูรณ์เต็มที ฯ

ชา. ข้าแต่ท่านพระโคตม ก็อะไรชื่อว่าขาด ทะลุ ต่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ฯ

พ. ดุรพราหมณ์ ถูกแล้ว สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

ปฏิญาณว่าเป็นพรหมจรรย์โดยชอบ ไม่ร่วมความเป็นคู่ๆ กับมาตุคาม แต่ยังยินดี การชดสี ลูบไล้ ให้อาบน้ำ และนวดพั้นของมาตุคาม พอใจ ชอบใจ ถึงความ ปลื้มใจ ด้วยการบำเรอนั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่าขาด ทะลุ ต่าง พร้อย แห่งพรหม-

*จรรย ดุรพราหมณ์ ผู้นี้เรากล่าวว่า ประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ประกอบ ด้วยเมถุนสังโยค ไม่พ้นจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เรากล่าวว่า ไม่หลุดพ้น ไปจากกองทุกข์ได้ ฯ

ดุรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจรรย์โดยชอบ ไม่ร่วมความเป็นคู่ๆ กับมาตุคาม และไม่ ยินดีการชดสี ลูบไล้ ให้อาบน้ำ และการนวดพั้นของมาตุคาม แต่ยังกระซิก กระซี้ เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคาม พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจด้วยการ เสสรวลนั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่าขาด ทะลุ ต่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ฯลฯ

ดุรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจรรย์โดยชอบ ไม่ร่วมความเป็นคู่ๆ กับมาตุคาม และไม่ กระซิกกระซี้ เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคาม แต่เพ่งดู จ้องดูจิกษ์แห่งมาตุคาม ด้วยจิกษ์ของตน พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจด้วยการเล็งแลนั้น แม้ข้อนี้ ก็ชื่อว่าขาด ทะลุ ต่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ฯลฯ

ดุรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจรรย์โดยชอบ ไม่ร่วมความเป็นคู่ๆ กับมาตุคาม ไม่กระซิก กระซี้ เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคามและไม่เพ่งดู จ้องดูจิกษ์แห่งมาตุคามด้วยจิกษ์ ของตน แต่ได้ฟังเสียงมาตุคามหัวเราะอยู่กิติ ขับร้องอยู่กิติ ร้องให้อยู่กิติ ข้าง นอกฝากิติ ข้างนอกกำแพงกิติ พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจด้วยเสียงนั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่าขาด ทะลุ ต่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ฯลฯ

ดุรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจรรย์โดยชอบ ไม่ร่วมความเป็นคู่ๆ กับมาตุคาม ไม่กระซิก กระซี้ เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคาม ไม่เพ่งดู จ้องดูจิกษ์แห่งมาตุคามด้วยจิกษ์ ของตน และ ไม่ได้ฟังเสียงแห่งมาตุคามหัวเราะอยู่กิติ พุดอยู่กิติ ขับร้องอยู่กิติ ร้อง ให้อยู่กิติ ข้างนอกฝากิติ ข้างนอกกำแพงกิติ แต่ตามนึกถึงการ หัวเราะ พุด เล่นหัว กับมาตุคามในกาลก่อน พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจด้วยอาการนั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่าขาด ทะลุ ต่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ฯลฯ

ดุรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจรรย์โดยชอบ ไม่ร่วมความเป็นคู่ๆ กับมาตุคาม ไม่กระซิก กระซี้ เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคาม ไม่เพ่งดู จ้องดูจิกษ์แห่งมาตุคามด้วยจิกษ์ ของตน ไม่ได้ฟังเสียงแห่งมาตุคามหัวเราะอยู่กิติ พุดอยู่กิติ ขับร้องอยู่กิติ ร้อง ให้อยู่กิติ ข้างนอกฝากิติ ข้างนอกกำแพงกิติ และไม่ได้ตามนึกถึงการหัวเราะ การ พุด การเล่นหัวกับมาตุคามในกาลก่อน แต่ได้เห็นภคฺยหิตกิติ บุตรแห่งภคฺยหิตกิติ ผู้เฝ้าอัมพริ้งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอตนอยู่ พอใจ ชอบใจ ถึงความ ปลื้มใจด้วยการบำเรอนั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่าขาด ทะลุ ต่าง พร้อย แห่งพรหม-

*จรรย ฯลฯ

ดุรพราหมณ์ อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์บางคนในโลกนี้ ปฏิญาณตนว่าเป็นพรหมจรรย์โดยชอบ ไม่ร่วมความเป็นคู่ๆ กับมาตุคาม ไม่กระซิก กระซี้ เล่นหัว สัพยอกกับมาตุคาม ไม่เพ่งดู จ้องดูจิกษ์มาตุคามด้วยจิกษ์ของตน เอง ไม่ได้ฟังเสียงแห่งมาตุคามหัวเราะอยู่กิติ พุดอยู่กิติ ขับร้องอยู่กิติ ร้อง ให้อยู่กิติ ข้างนอกฝากิติ ข้างนอกกำแพงกิติ ไม่ได้ตามนึกถึงการหัวเราะ การพุด การ เล่นหัวกับมาตุคามในกาลก่อน และไม่ได้เห็นภคฺยหิตกิติ บุตรแห่งภคฺยหิตกิติ ผู้เฝ้าอัมพริ้งพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำเรอตนอยู่ แต่ประพฤติพรหมจรรย์ ตั้ง ปราธณาเพื่อเป็นเทพเจ้าหรือเทพองค์ใดองค์หนึ่งว่า เราจักได้เป็นเทพเจ้าหรือ เทพองค์ใดองค์หนึ่ง ด้วยศีล พรต ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ พอใจ ชอบใจ ถึงความปลื้มใจ ด้วยความปราธณานั้น แม้ข้อนี้ก็ชื่อว่าขาด ทะลุ ต่าง พร้อย แห่งพรหมจรรย์ ดุรพราหมณ์ ผู้นี้เรากล่าวว่า ประพฤติพรหมจรรย์ไม่บริสุทธิ์ ประกอบด้วยเมถุนสังโยค ไม่พ้น ไปจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปรีเทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เรากล่าวว่า ไม่หลุดพ้น ไปจากกองทุกข์ได้ ฯ

ดุรพราหมณ์ เรายังพิจารณาเห็นเมถุนสังโยค ๗ ประการนี้ อย่างใด อย่างหนึ่งว่า ยังละไม่ได้ในตน เพียงใด เราก็ยังไม่ปฏิญาณว่า เป็นผู้ตรัสรู้ อนัตตสัมมาสัมโพธิญาณในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ใน หมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เพียงนั้น แต่เมื่อใด เราไม่ พิจารณาเห็นเมถุนสังโยค ๗ ประการนี้ อย่างใดอย่างหนึ่งว่า ยังละไม่ได้ในตน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
เมื่อนั้น เราจึงปฏิญาณว่า เป็นผู้ตรัสรู้ยอดเยี่ยมในพรหมญาณในโลก พร้อม
ทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดา
และมนุษย์ ก็ญาณทัสสนะเกิดขึ้นแก่เราว่า วิมุตติของเราไม่กำเริบ ชาตินี้มีใน
ที่สุด บัดนี้ภพใหม่ไม่มีอีก ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ชานสโสนีพราหมณ์ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ
ขอท่านพระโคตมผู้เจริญ โปรดทรงจำข้าพระองค์ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะ
ตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

จบสูตรที่ ๗

สังโยคสูตร

[๔๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมบรรยายอันเป็นสังโยคะทั้ง
วิสังโยคะแก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุ
เหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ก็ธรรมบรรยายอันเป็นสังโยคะทั้งวิสังโยคะเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็หญิง
ย่อมสนใจสภาพแห่งหญิงในภายใน กิริยา ทำทาง ความไว้ตัว ความพอใจ
เสียง และเครื่องประดับของหญิง เขาย่อมยินดี พอใจ ในสภาพของตนนั้นๆ
เขายินดี พอใจในสภาพของตนนั้นๆ แล้ว ย่อมสนใจถึงสภาพของชายใน
ภายนอก กิริยา ทำทาง ความไว้ตัว ความพอใจ เสียง และเครื่องประดับ
ของชาย ย่อมยินดี พอใจในสภาพของชายนั้นๆ เขายินดี พอใจในสภาพของ
ชายนั้นๆ แล้ว ย่อมมุ่งหวังการสมาคมกับชาย และสุขโสมนัสที่เกิดเพราะการ
สมาคมกับชายเป็นเหตุ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้พอใจในภาวะแห่งหญิงก็ถึง
ความเกี่ยวข้องในชาย ด้วยอาการอย่างนี้แล หญิงจึงไม่ล่วงพ้นภาวะแห่งหญิง
ไปได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชายย่อมสนใจสภาพแห่งชายในภายใน กิริยา ทำทาง
ความไว้ตัว ความพอใจ เสียงและเครื่องประดับของชาย เขาย่อมยินดี พอใจ
ในสภาพของตน เขายินดีพอใจในสภาพของตนนั้นๆ แล้ว ย่อมสนใจถึงสภาพ
ของหญิงในภายนอก กิริยา ทำทาง ความไว้ตัว ความพอใจ เสียง และเครื่อง
ประดับของหญิง ย่อมยินดี พอใจในสภาพของหญิงนั้นๆ แล้วย่อมมุ่งหวังการ
สมาคมกับหญิง และสุขโสมนัสที่เกิดเพราะการสมาคมกับหญิงเป็นเหตุ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้พอใจในภาวะแห่งชายก็ถึงความเกี่ยวข้องในหญิง ด้วยอาการ
อย่างนี้แล ชายจึง ไม่ล่วงพ้นภาวะแห่งชายไปได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความ
เกี่ยวข้องย่อมมีด้วยอาการอย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนความไม่เกี่ยวข้องเป็นอย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย
หญิงย่อมไม่สนใจในสภาพของหญิงในภายใน กิริยา ทำทาง ความไว้ตัว ความ
พอใจ เสียงและเครื่องประดับของหญิง เขาไม่ยินดี ไม่พอใจในสภาพแห่งหญิง
ย่อมไม่สนใจถึงสภาพแห่งชายในภายนอก กิริยา ทำทาง ความไว้ตัว ความ
พอใจ เสียงและเครื่องประดับแห่งชาย เขาไม่ยินดี ไม่พอใจในสภาพแห่งชาย
นั้นๆ แล้ว ย่อมไม่มุ่งหวังการสมาคมกับชายในภายนอก และสุขโสมนัสที่เกิด
เพราะการสมาคมกับชาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตว์ผู้ไม่พอใจในสภาพแห่งหญิง
ก็ถึงความไม่เกี่ยวข้องในชาย ด้วยอาการอย่างนี้แล หญิงจึงล่วงพ้นสภาพแห่ง
หญิงไปได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ชายย่อมไม่สนใจในสภาพแห่งชาย กิริยา ทำทาง
ความไว้ตัว ความพอใจ เสียงและเครื่องประดับของชาย เขาไม่ยินดี ไม่พอใจ
ในสภาพแห่งชายนั้นๆ แล้ว ย่อมไม่สนใจถึงสภาพแห่งหญิงในภายนอก กิริยา
ทำทาง ความไว้ตัว ความพอใจ เสียงและเครื่องประดับของหญิง เขาไม่ยินดี
ไม่พอใจในสภาพแห่งหญิงนั้นๆ แล้ว ย่อมไม่มุ่งหวังการสมาคมกับหญิงใน
ภายนอก และสุขโสมนัสที่เกิดเพราะการสมาคมกับหญิงเป็นเหตุ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สัตว์ผู้ไม่พอใจในสภาพแห่งชาย ก็ถึงความไม่เกี่ยวข้องในหญิง ด้วยอาการอย่างนี้
แล ชายจึงล่วงพ้นภาวะแห่งชายไปได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ความไม่เกี่ยวข้องย่อม
มีด้วยอาการอย่างนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้แลชื่อว่าธรรมบรรยายอันเป็นทั้ง
สังโยคะและวิสังโยคะ ฯ

จบสูตรที่ ๘

ทานสูตร

[๔๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ฝั่งสระโบกขรณีช็อคคครา
ใกล้จัมปานคร ครั้นนั้นแล อุบาสกชาวเมืองจัมปามากด้วยกัน เข้าไปหาท่าน
พระสารีบุตรถึงที่อยู่ อุทวิทาแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าว
กะท่านพระสารีบุตรว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ธรรมิกถาเฉพาะพระพักตร์พระผู้มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
พระภาค พวกกรรมได้ฟังมานานแล้ว ขอได้โปรดเถิด พวกกรรมพึงได้ฟัง
ธรรมิกถาของพระผู้มีพระภาค ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า ดูกท่านผู้มีอายุทั้งหลาย
ถ้าอย่างนั้นท่านทั้งหลายพึงมาในวันอุโบสถ ท่านทั้งหลายพึงได้ฟังธรรมิกถาใน
สำนักพระผู้มีพระภาคแน่นอน อุบาสกชาวเมืองจัมปารีบคำท่านพระสารีบุตรแล้ว
ลุกจากที่นั่ง อภิวัตกระทำประทักษิณแล้วหลีกไป ต่อมา ถึงวันอุโบสถ อุบาสก
ชาวเมืองจัมปาพากันเข้าไปหาพระสารีบุตรถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควร
ข้างหนึ่ง ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตรพร้อมด้วยอุบาสกชาวเมืองจัมปา เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคเจ้าถึงที่ประทับ ถวายอภิวัตแล้วนั่ง ณ ที่ควรข้างหนึ่ง ครั้น
แล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านเช่นนั้นนั้นแล
ที่บุคคลบางคนในโลกนี้ให้แล้ว มีผลมาก ไม่มีอันสูงส่งมาก พึงมีหรือหนอแล
และท่านเช่นนั้นนั้นแล ที่บุคคลบางคนในโลกนี้ให้แล้ว มีผลมาก มีอันสูงส่งมาก
พึงมีหรือพระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกสารีบุตร ท่านเช่นนั้นนั้นแล
ที่บุคคลบางคนในโลกนี้ให้แล้ว มีผลมาก ไม่มีอันสูงส่งมาก พึงมี และท่าน
เช่นนั้นนั้นแล ที่บุคคลบางคนในโลกนี้ให้แล้ว มีผลมาก มีอันสูงส่งมาก พึงมี ฯ
สา . ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัย เครื่องให้ท่าน
เช่นนั้นนั้นแล ที่บุคคลบางคนในโลกนี้ ให้แล้ว มีผลมาก ไม่มีอันสูงส่งมาก
อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัย เครื่องให้ท่านเช่นนั้นนั้นแล ที่บุคคลบางคนใน
โลกนี้ ให้แล้ว มีผลมาก มีอันสูงส่งมาก ฯ

พ . ดูกสารีบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้ ยังมีความหวังให้ท่าน มีจิต
ผูกพันในผลให้ท่าน มุ่งการสั่งสมให้ท่าน ให้ท่านด้วยคิดว่า เราตายไปจักได้
เสวยผลท่านนี้ เขาให้ท่าน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่อง
ลูบไล้ ที่นอน ที่พัก ประทีปและเครื่องอุปกรณ์ แกสमध्येหรือพราหมณ์ ดูก
สารีบุตร เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ พึงให้ท่าน
เห็นปานนี้หรือ ฯ

สา . อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ . ดูกสารีบุตร ในการให้ท่านนั้น บุคคลมีความหวังให้ท่าน มีจิต
ผูกพันในผลให้ท่าน มุ่งการสั่งสมให้ท่าน ให้ท่านด้วยคิดว่าตายไปแล้วจักได้
เสวยผลท่านนี้ เขาผู้นั้นให้ท่านนั้นแล้ว เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหาย
แห่งเทวดาชั้นจาตุมหาราช สันกรรม สันฤทธิ์ สันยศ หมดความเป็นใหญ่
แล้ว ยังมีผู้กลับมา คือ มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ดูกสารีบุตร ส่วนบุคคลบางคน
ในโลกนี้ ไม่มีหวังให้ท่าน ไม่มีจิตผูกพันในผลให้ท่าน ไม่มุ่งการสั่งสมให้ท่าน
ไม่คิดว่า ตายไปแล้วจักได้เสวยผลท่านนี้ แล้วให้ท่าน แต่ให้ท่านด้วยคิดว่า
ท่านเป็นการดี เขาให้ท่าน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม
เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พัก ประทีปและเครื่องอุปกรณ์ แกสमध्येหรือพราหมณ์
ดูกสารีบุตร เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้พึงให้ท่าน
เห็นปานนี้หรือ ฯ

สา . อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ . ดูกสารีบุตร ในการให้ท่านนั้น บุคคลไม่มีความหวังให้ท่าน ไม่มี
จิตผูกพันในผลให้ท่าน ไม่มุ่งการสั่งสมให้ท่าน ไม่ได้ให้ท่านด้วยคิดว่า ตายไป
แล้วจักได้เสวยผลท่านนี้ แต่ให้ท่านด้วยคิดว่า ท่านเป็นการดี เขาผู้นั้นให้ท่าน
นั้นแล้ว เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นดาวดึงส์ เขาสัน
กรรม สันฤทธิ์ สันยศ หมดความเป็นใหญ่แล้ว ยังเป็นผู้กลับมา คือ มาสู่
ความเป็นอย่างนี้ ฯ

ดูกสารีบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ ไม่ได้ให้ท่านด้วยคิดว่า
ท่านเป็นการดี แต่ให้ท่านด้วยคิดว่า บิดามารดาปู่ตายายเคยให้เคยทำมา เราก็
ไม่ควรทำให้เสียประโยชน์ เขาให้ท่าน คือ ข้าว ฯลฯ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหาย
แห่งเทวดาชั้นยามา เขาสันกรรม สันฤทธิ์ สันยศ หมดความเป็นใหญ่แล้ว
ยังเป็นผู้กลับมา คือ มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ฯ

ดูกสารีบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ ไม่ได้ให้ท่านด้วยคิดว่า บิดา
มารดาปู่ตายายเคยให้เคยทำมา เราก็ไม่ควรทำให้เสียประโยชน์ แต่ให้ท่านด้วย
คิดว่า เราหุงหากิน สมณะและพราหมณ์เหล่านี้ ไม่หุงหากิน เราหุงหากินได้
จะไม่ให้ท่านแก่สมณะหรือพราหมณ์ผู้ไม่หุงหาไม่สมควร เขาให้ท่าน คือ ข้าว
ฯลฯ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นดุสิต เขาสันกรรม สันฤทธิ์ สันยศ
หมดความเป็นใหญ่ แล้วยังเป็นผู้กลับมา คือ มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ฯ

ดูกสารีบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ ไม่ได้ให้ท่านด้วยคิดว่า
เราหุงหากินได้ สมณะและพราหมณ์เหล่านี้หุงหากินไม่ได้ เราหุงหากินได้ จะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ไม่ให้ทานแก่สมณะหรือพราหมณ์ผู้หุงหาญไม่ได้ ไม่สมควร แต่ให้ทานด้วย
คิดว่า เราจักเป็นผู้จำแนกแจกทาน เหมือนอย่างถวายแต่ครั้งก่อน คือ อัฐกถวาย
วามกถวาย วามเทวถวาย เวสสามิตรถวาย ยมทัคคิถวาย อังคิรสถถวาย การทวาทถวาย
วาเสฏฐถวาย กัสสปถวาย และภคถวาย บุษามหายัญญะ ฉะนั้น เขาให้ทาน คือ
ข้าว ฯลฯ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นนิมมานรดี เขาสิ้นกรรม สิ้น
ฤทธิ์ สิ้นยศ หมดความเป็นใหญ่แล้ว ยังเป็นผู้กลับมา คือ มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ฯ

ดูกรสาริบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า เรา
จักเป็นผู้จำแนกแจกทาน เหมือนอย่างถวายแต่ครั้งก่อน คือ อัฐกถวาย ฯลฯ
และภคถวาย แต่ให้ทานด้วยคิดว่า เมื่อเราให้ทานอย่างนี้ จิตจะเลื่อมใส เกิด
ความปลื้มใจและโสมนัส เขาให้ทาน คือ ข้าว ฯลฯ ย่อมเข้าถึงความเป็นสหาย
แห่งเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ เขาสิ้นกรรม สิ้นฤทธิ์ สิ้นยศ หมดความเป็น
ใหญ่แล้ว ยังเป็นผู้กลับมา คือ มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ฯ

ดูกรสาริบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้ ฯลฯ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า เมื่อ
เราให้ทานอย่างนี้ จิตจะเลื่อมใส เกิดความปลื้มใจและโสมนัส แต่ให้ทานเป็น
เครื่องปรุงแต่งจิต เขาให้ทาน คือ ข้าว น้ำ ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม
เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พิง ประทีปและเครื่องอุปกรณ์ แกสสมณะหรือพราหมณ์
ดูกรสาริบุตร เธอจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน บุคคลบางคนในโลกนี้ พึงให้
ทานเห็นปานนี้หรือ ฯ

สา. อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรสาริบุตร ในการให้ทานนั้น บุคคลผู้ไม่มีความหวังให้ทาน
ไม่มีจิตผูกพันในผลให้ทาน ไม่มีการสั่งสมให้ทาน ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า เรา
ตายไปแล้วจักได้ส่วยผลทานนี้ ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า การให้ทานเป็นการดี
ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า บิณฑบาตปฏาตายายเคยให้เคยทำมา เราไม่ควรทำให้เสีย
ประเพณี ไม่ได้ให้ทานด้วยคิดว่า เราหุงหาญได้ สมณะหรือพราหมณ์เหล่านี้
หุงหาญไม่ได้ จะไม่ให้ทานแก่ผู้หุงหาญไม่ได้ ไม่สมควร ไม่ได้ให้ทานด้วย
คิดว่า เราจักเป็นผู้จำแนกแจกทาน เหมือนอย่างถวายแต่ครั้งก่อน คือ อัฐกถวาย
วามกถวาย วามเทวถวาย เวสสามิตรถวาย ยมทัคคิถวาย อังคิรสถถวาย การทวาท-
*ถวาย วาเสฏฐถวาย กัสสปถวาย และภคถวาย บุษามหายัญญะ ฉะนั้น และได้
ให้ทานด้วยคิดว่า เมื่อเราให้ทานนี้ จิตจะเลื่อมใส จะเกิดความปลื้มใจและ
โสมนัส แต่ให้ทานเป็นเครื่องปรุงแต่งจิต เขาให้ทานเช่นนั้นแล้ว เมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นพรหม เขาสิ้นกรรม สิ้นฤทธิ์ สิ้นยศ
หมดความเป็นใหญ่แล้ว เป็นผู้ไม่ต้องกลับมา คือ ไม่มาสู่ความเป็นอย่างนี้ ดูกร
สาริบุตร นี่แลเหตุปัจจัย เป็นเครื่องให้ทานเช่นนั้นที่บุคคลบางคนในโลกนี้
ให้แล้ว มีผลมาก ไม่มีอาณิสสงส์มาก และเป็นเครื่องให้ทานเช่นนั้นที่บุคคลบาง
คนในโลกนี้ให้แล้ว มีผลมาก มีอาณิสสงส์มาก ฯ

จบสูตรที่ ๙

มาตาสสูตร

[๔๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระสาริบุตรและท่านมหาโมคคัลลานะจาริกไป
ในทักษิณาคิริชนบท พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ ก็สมัยนั้นแล นันทมารดา
อุบาสิกา ชาวเมืองเวพุกิณฏฐะ ลูกขึ้นในเวลาใกล้รุ่ง สวดปารายนสูตร ทำนอง
สรภัญญะ สมัยนั้น ท้าวเวสสวัณมหาราชมีภริยาอีกนางอย่าง เสด็จจากทิศอุดร
ไปยังทิศทักษิณ ได้ทรงสดับนันทมารดาอุบาสิกาสวดปารายนสูตรทำนองสรภัญญะ
ประทับรอฟังจนจบ ขณะนั้น นันทมารดาอุบาสิกา สวดปารายนสูตรทำนอง
สรภัญญะจบแล้วนั่งอยู่ ท้าวเวสสวัณมหาราชทรงทราบฯ ถวายของนันทมารดา
อุบาสิกาจบแล้ว จึงทรงอนุโมทนาว่า สาธุ น้องหญิง สาธุ น้องหญิง นันท-
*มารดาอุบาสิกาถามว่า ดูกรท่านผู้มีพักตร์อันเจริญ ท่านนี้คือใครเล่า ฯ

เว. ดูกรน้องหญิง เราคือท้าวเวสสวัณมหาราช ภดาของเธอ ฯ

น. ดูกรท่านผู้มีพักตร์อันเจริญ ดิฉัน ถ้าเช่นนั้น ขอธรรมบรรยายที่
ดิฉันสวดแล้วนี้เป็นเครื่องต้อนรับแด่ท่าน ฯ

เว. ดูกรน้องหญิง ดิฉันนั้นจงเป็นเครื่องต้อนรับแก่ฉันพวกรี้ ภิษุสงฆ์
มีท่านพระสาริบุตรและท่านมหาโมคคัลลานะเป็นประมุข ยังไม่ได้ฉันเช้า จักมา
ถึงเวพุกิณฏฐนคร เธอพึงอ้างคาสภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่นั้น แล้วพึงอุทิศทักษิณาทานให้ฉัน
ด้วย ก็การทำอย่างนี้ จักเป็นเครื่องต้อนรับฉัน ฯ

ลำดับนั้น ครั้นล่วงราตรีนั้นไป นันทมารดาอุบาสิกาสั่งบุรุษผู้หนึ่ง ให้
จัดแจงขาทนียโภชนาหารอันประณีตไว้ในเนวศน์ของตน ครั้นนั้น ภิษุสงฆ์
มีท่านพระสาริบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเป็นประมุข ยังไม่ได้ฉันเช้า เดินทาง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
มาถึงเวฬุกันฏกนคร นั้นทมารดาอุบาสิกาจึงเรียกบุรุษผู้หนึ่งมาสั่งว่า ดูกรบุรุษ
ผู้เจริญ มาเถิดท่าน จงไปยังอาราม บอกกัตตกาลแด่ภิกษุสงฆ์ว่า ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ กาลนี้เป็นกัตตกาล กัตตอาหารในนี้เวศน์ของแม่เจ้า นั้นทมารดาสำเร็จ
แล้ว บุรุษนั้นรับคำนั้นทมารดาอุบาสิกาแล้ว ไปยังอาราม บอกกัตตกาลแก่
ภิกษุสงฆ์ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กาลนี้เป็นกัตตกาล กัตตอาหารในนี้เวศน์ของ
แม่เจ้านั้นทมารดาสำเร็จแล้ว ครั้นนั้น เวลาเช้า ภิกษุสงฆ์มีท่านพระสารีบุตรและ
ท่านพระโมคคัลลานะเป็นประมุข นั่งแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังนิเวศน์ของ
นั้นทมารดาอุบาสิกา นั่งเหนืออาสนะที่เขาจัดไว้ ลำดับนั้น นั้นทมารดาอุบาสิกา
อังคาสภิกษุสงฆ์ มีท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเป็นประมุข ให้
อิมหนาสาราย ด้วยขาทนียโภชนาหารอันประณีต ด้วยมือของตน ครั้นทราบ
ว่าท่านพระสารีบุตรฉันเสร็จ ลดมือลงจากบาตรแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว ท่านพระสารีบุตรได้ถามว่า ดูกรนั้นทมารดา ใครบอกกาลมาถึงของ
ภิกษุสงฆ์แก่ท่านเล่า นั้นทมารดาอุบาสิกากราบเรียนว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ขอ
โอกาสเจ้าค่ะ ดิฉันลุกขึ้นในเวลาใกล้รุ่ง สวดปารายณสูตรทำนองสรภัญญะจบ
แล้วนั่งอยู่ ลำดับนั้น ท้าวเวสสวัณมหาราชทราบถึงการจบคาถาของดิฉันแล้ว
ทรงถอนไม่ทนว่า สารุ น้องหญิง สารุ น้องหญิง ดิฉันถามว่า ดูกรท่านผู้มี
พักตร์อันเจริญ ท่านนี้คือใครเล่า ท้าวเวสสวัณตอบว่า ดูกรน้องหญิง เราคือท้าว
เวสสวัณมหาราช ภดาของเธอ ดิฉันกล่าวว่า ดูกรท่านผู้มีพักตร์อันเจริญ ดิฉัน
ถ้าเช่นนั้น ขอธรรมบรรยายที่ดิฉันสวดแล้วนี้ จงเป็นเครื่องต้อนรับแด่ท่าน ท้าว
เวสสวัณกล่าวว่า ดูกรน้องหญิง ดีแล้ว นั้นจึงเป็นเครื่องต้อนรับฉันด้วย พรงนี้
ภิกษุสงฆ์มีท่านพระสารีบุตรและท่านพระโมคคัลลานะเป็นประมุข ยังไม่ได้ฉันเข้า
จักมาถึงเวฬุกันฏกนคร เธอพึงอังคาสภิกษุสงฆ์หมั่นนั้น แล้วพึงอุทิศทักษิณาทาน
ให้ฉันด้วย ก็การทำอย่างนี้ จักเป็นเครื่องต้อนรับฉัน ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กิจที่
นับว่าเป็นบุญในทานทั้งนี้ จงเป็นไปเพื่อความสุขแด่ท้าวเวสสวัณมหาราชเถิด ฯ
สา. ดูกรนั้นทมารดา น้าอัสจรรย ดูกรนั้นทมารดา ไม่เคยมีมาแล้ว
ที่ท่านเจรจากันต่อหน้าได้กับท้าวเวสสวัณมหาราช ซึ่งเป็นเทพบุตรผู้มีฤทธิ์มีศักดิ์
มากอย่างนี้ ฯ

น. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ธรรมของดิฉันน้าอัสจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว มิใช่
เพียงเท่านั้น ธรรมของดิฉันน้าอัสจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว แม้ข้ออื่นยังมีอีก ข้าแต่
ท่านผู้เจริญ ดิฉันมีบุตรน้อยอยู่คนหนึ่งชื่อนันทะ เป็นที่รัก เป็นที่ขบใจ
พระราชได้ชมชบปลงเธอเสียจากชีวิตในเพราะเหตุเพียงนิดหน่อย ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
เมื่อบุตรของดิฉันนั้น ถูกจับแล้วก็ตี ถูกประหารแล้วก็ตี กำลังถูกจับก็ตี ถูกฆ่า
แล้วก็ตี กำลังจะถูกฆ่าก็ตี ถูกประหารแล้วก็ตี กำลังจะถูกประหารก็ตี ดิฉันไม่
รู้สึกความเปลี่ยนแปลงแห่งจิตเลย ฯ

สา. ดูกรนั้นทมารดา น้าอัสจรรย ดูกรนั้นทมารดา ไม่เคยมีมาแล้ว
ที่ท่านชำระแม่เพียงจิตตูปบาทให้บริสุทธิ์ ฯ

น. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ธรรมของดิฉันน้าอัสจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว
มิใช่เพียงเท่านั้น ธรรมของดิฉันน้าอัสจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว แม้ข้ออื่นยังมีอีก
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ สามิของดิฉันกระทำการละแล้ว เกิดเป็นยักษ์ตนหนึ่ง มาแสดงตน
แก่ดิฉันด้วยรูปร่างอย่างครั่งก่อนนั้นทีเดียว ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดิฉันไม่รู้สึกความ
เปลี่ยนแปลงแห่งจิตเพราะข้อนี้เป็นเหตุเลย ฯ

สา. ดูกรนั้นทมารดา น้าอัสจรรย ดูกรนั้นทมารดา ไม่เคยมีมาแล้ว
ที่ท่านชำระแม่เพียงจิตตูปบาทให้บริสุทธิ์ ฯ

น. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ธรรมของดิฉันน้าอัสจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว
มิใช่เพียงเท่านั้น ธรรมของดิฉันน้าอัสจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว แม้ข้ออื่นยังมีอีก
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดิฉันยังสาวถูกส่งตัวมาให้แก่สามีหนุ่ม ไม่เคยคิดที่จะนอก
ใจเลย โฉนจะประพฤตินอกใจด้วยกายเล่า ฯ

สา. ดูกรนั้นทมารดา น้าอัสจรรย ดูกรนั้นทมารดา ไม่เคยมีมาแล้ว
ที่ท่านชำระแม่เพียงจิตตูปบาทให้บริสุทธิ์ ฯ

น. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ธรรมของดิฉันน้าอัสจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว
มิใช่เพียงเท่านั้น ธรรมของดิฉันน้าอัสจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว แม้ข้ออื่นยังมีอีก
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ เมื่อดิฉันแสดงตนเป็นอุบาสิกาแล้ว ไม่รู้สึกว่าได้แก่ลงล่วง
สิกขาบทอะไรๆ เลย ฯ

สา. ดูกรนั้นทมารดา น้าอัสจรรย ดูกรนั้นทมารดา ไม่เคยมีมาแล้ว
ที่ท่านชำระแม่เพียงจิตตูปบาทให้บริสุทธิ์ ฯ

น. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ธรรมของดิฉันน้าอัสจรรย ไม่เคยมีมาแล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
มิใช่เพียงเท่านั้น ธรรมของดิฉันนำอัสจรรย์ ไม่เคยมีมาแล้ว แม้ข้ออื่นยังมีอีก
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดิฉันหวังอยู่เพียงใด ดิฉันสัจจากาม สัจจอกุศลธรรม
เข้าปฐมฌาน มีวิตก วิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ เข้าทุติยฌาน มีความ
ผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตก
วิจารณ์สงบไป มีปีติและสุขเกิดจากสมาธิอยู่ มีอเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวย
สุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป เข้าตติยฌานที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า
ผู้ใดมานี้ เป็นผู้มือบกขา มีสติอยู่เป็นสุข เข้าจตตฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข
เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอเบกขาเป็นเหตุให้สติ
บริสุทธิ์อยู่เพียงนั้น ฯ

สา. ดูกรนันทมารดา นำอัสจรรย์ ดูกรนันทมารดา ไม่เคยมีมาแล้ว ฯ

น. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ธรรมของดิฉันนำอัสจรรย์ ไม่เคยมีมาแล้ว มิใช่เพียง
เท่านั้น ธรรมของดิฉันนำอัสจรรย์ ไม่เคยมีมาแล้ว แม้ข้ออื่นยังมีอีก ข้าแต่ท่าน
ผู้เจริญ ดิฉันไม่พิจารณาเห็นโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ ข้อใดข้อหนึ่ง อันพระผู้มี
พระภาคทรงแสดงแล้วบางข้อ ที่ยังละไม่ได้ในตน ฯ

สา. ดูกรนันทมารดา นำอัสจรรย์ ดูกรนันทมารดา ไม่เคยมีมาแล้ว ฯ

ลำดับนั้นแล ท่านพระสารีบุตรชี้แจงให้นันทมารดาอุปมาสิกขาเห็นแจ้ง
ให้สมทาน อาจหาญ ระวัง ด้วยธรรมมิกถา แล้วลุกจากอาสนะหลีกไป ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบมหาปัญญาวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. จิตตสูตร ๒. ปริกขารสูตร ๓. อัคคิสูตรที่ ๑๔. อัคคิสูตรที่ ๒
๕. สัญญาสูตรที่ ๑๖. สัญญาสูตรที่ ๒๗. เมถุนสูตร ๘. สังโยคสูตร
๙. ทานสูตร ๑๐. มาตาสสูตร

จบปิ่นณาสก

วรรคที่ไม่สงเคราะห์เข้าในปิ่นณาสก

อภัยกถาวรรคที่ ๑

อภัยกถาสสูตร

[๕๑] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้ความสงสัยในวัตถุ
ที่พระองค์ไม่ทรงพยากรณ์ ไม่เกิดขึ้นแก่อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ เพราะทิวติบ ความสงสัยในวัตถุ
ที่เราไม่พยากรณ์ จึงไม่เกิดขึ้นแก่อริยสาวกผู้ได้สดับแล้ว ดูกรภิกษุ ทิวตินี้ว่า
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเป็นอีก สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมไม่เป็นอีก
สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเป็นอีกก็มี ย่อมไม่เป็นอีกก็มี สัตว์เบื้องหน้าแต่ตาย
แล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้ ดูกรภิกษุ ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ
ย่อมไม่รู้ชัดทิวติ เหตุเกิดทิวติ ความดับทิวติปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับทิวติ ทิวตินั้น
เจริญแก่ปุถุชนนั้น เขาย่อมไม่พ้นไปจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปรีทเว
ย่อมทุกข์ โทมนัสและอุปายาส เรากล่าวว่า ไม่พ้นไปจากทุกข์ ส่วนอริยสาวกผู้ได้
สดับแล้ว ย่อมรู้ชัดทิวติ เหตุเกิดทิวติ ความดับทิวติ ปฏิบัติเครื่องให้ถึงความ
ดับทิวติ ทิวติของอริยสาวกนั้นย่อมดับ อริยสาวกนั้นย่อมพ้นจากชาติ ชรา มรณะ
โสกะ ปรีทเว ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส เรากล่าวว่า ย่อมพ้นไปจากทุกข์
ดูกรภิกษุ อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมไม่พยากรณ์ว่า สัตว์เบื้องหน้า
แต่ตายแล้วย่อมเป็นอีก . . . สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อม
ไม่เป็นอีกก็หามิได้ ดูกรภิกษุ อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้เห็นอยู่อย่างนี้ ย่อมเป็นผู้
ไม่พยากรณ์ในวัตถุที่เราไม่พยากรณ์เป็นธรรมดาอย่างนี้ อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้เห็น
อยู่อย่างนี้ ย่อมไม่พริ้น ไม่หวั่น ไม่ไหว ไม่ถึงความสะดุ้งในวัตถุที่เราไม่
พยากรณ์ ฯ

ดูกรภิกษุ ความทะยานอยาก ความหมายรู้ ความสำคัญ ความขี้เมา
ความถือมั่นว่า สัตว์เบื้องหน้าแต่ตายแล้วย่อมเป็นอีก . . . สัตว์เบื้องหน้าแต่ตาย
แล้วย่อมเป็นอีกก็หามิได้ ย่อมไม่เป็นอีกก็หามิได้ นี่เป็นความเดือดร้อน
ดูกรภิกษุ ปุถุชนผู้ไม่ได้สดับ ย่อมไม่รู้ชัดความเดือดร้อน เหตุเกิดความเดือด
ร้อน ความดับ ความเดือดร้อน ปฏิบัติเครื่องให้ถึงความดับความเดือดร้อน
ความเดือดร้อนย่อมเจริญแก่เขา เขาย่อมไม่พ้นไปจากชาติ ชรา มรณะ โสกะ
ปรีทเว ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส เรากล่าวว่า ย่อมไม่พ้นไปจากทุกข์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ส่วนอริยสาวกผู้ได้สดับ ย่อมรู้ชัดความเดือดร้อน เหตุเกิดความเดือดร้อน ความ
ดับความเดือดร้อน ปฏิปทาเครื่องให้ถึงความดับความเดือดร้อน ความเดือดร้อน
ของอริยสาวกนั้นย่อมดับ ฯลฯ อริยสาวกผู้ได้สดับ รู้เห็นอยู่อย่างนี้แล ย่อมไม่
พรั่น ไม่หวั่น ไม่ไหว ไม่ถึงความสะดุ้งในวิัตถุที่เราไม่พยากรณ์ ดุรภิกษุ
นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้ถึงความสงสัยในวิัตถุที่เราไม่พยากรณ์ ไม่เกิดขึ้น
แก่อริยสาวกผู้ได้สดับ ฯ

จบสูตรที่ ๑

ปริสคตสูตร

[๕๒] ดุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงปริสคต ๗ ประการและอนุปาทา
ปรินิพพาน เธอทั้งหลายจงตั้งใจฟัง จงใส่ใจให้ดีเราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูล
รับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ปริสคต
๗ ประการเป็นไฉน ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้ คือ ได้ความวาง
เฉยว่า ถ้ากรรมในอดีตไม่ได้มีแล้วไซ้ อนาคตภาพในปัจจุบันก็ไม่พึงมีแก่เรา ถ้า
กรรมในปัจจุบันไม่มีไซ้ อนาคตภาพในอนาคตก็จักไม่มีแก่เรา เบญจขันธ์ที่กำลัง
เป็นอยู่ ที่เป็นมาแล้ว เราย่อมละได้ เรื่อย่อมไม่กำหนดในเบญจขันธ์อื่นเป็น
อดีต ไม่ข้องในเบญจขันธ์อื่นเป็นอนาคต ย่อมพิจารณาเห็นบทอันสงบระงับ
อย่างยิ่งซึ่งมีอยู่ ด้วยปัญญาอันชอบ กับทนนั้นแล ภิกษุนั้นยังทำให้แจ้งไม่ได้โดย
อาการทั้งปวง อนสยคือมานะ อนสยคือภวราคะ อนสยคืออวิชชา เธอก็ยังละ
ไม่ได้โดยอาการทั้งปวง เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน ๕ สิ้นไป ภิกษุนั้นย่อม
ปรินิพพานในระหว่าง ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติ
อย่างนี้ คือ ได้ความวางเฉยว่า ถ้ากรรมในอดีตไม่มีแล้วไซ้ . . . เบญจขันธ์
ที่กำลังเป็นอยู่ ที่เป็นมาแล้ว เราย่อมละได้ เรื่อย่อมไม่กำหนดในเบญจขันธ์
อื่นเป็นอดีต . . . ย่อมพิจารณาเห็นบทอันสงบระงับอย่างยิ่งซึ่งมีอยู่ ด้วยปัญญาอัน
ชอบ กับทนนั้นแล ภิกษุนั้นยังทำให้แจ้งไม่ได้โดยอาการทั้งปวง อนสยคือมานะ . . .
อนสยคืออวิชชา เธอก็ยังละไม่ได้โดยอาการทั้งปวง เพราะโอรัมภาคิยสังโยชน
๕ สิ้นไป เรื่อย่อมปรินิพพานในระหว่าง เปรียบเหมือนเมื่อนายช่างตีแผ่นเหล็ก
ที่ถูกเผาอยู่ตลอดวัน สะเก็ดร้อนออกแล้วดับไป ฉะนั้น ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้ ฯลฯ เพราะ
โอรัมภาคิยสังโยชน ๕ สิ้นไป เรื่อย่อมปรินิพพานในระหว่าง เปรียบเหมือนเมื่อ
นายช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาอยู่ตลอดวัน สะเก็ดร้อนลอยขึ้นไป ตกยังไม่ถึงพื้น
ก็ดับ ฉะนั้น ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้ ฯลฯ เพราะ
โอรัมภาคิยสังโยชน ๕ สิ้นไป เรื่อย่อมปรินิพพานในเมื่ออายเลยถึง เปรียบเหมือน
เมื่อนายช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาอยู่ตลอดวัน สะเก็ดร้อนลอยขึ้นไป ตกถึงพื้น
แล้วก็ดับ ฉะนั้น ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้ ฯลฯ เพราะ
โอรัมภาคิยสังโยชน ๕ สิ้นไป เรื่อย่อมปรินิพพานโดยไม่ต้องใช้ความเพียรนัก
เปรียบเหมือนเมื่อนายช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาอยู่ตลอดวัน สะเก็ดร้อนขึ้นไปแล้ว
ตกลงที่กองหญ้าหรือกองไม้เล็กๆ สะเก็ดนั้นพึงให้ไฟและควันเกิดขึ้นได้ที่หญ้า
หรือกองไม้เล็กๆ นั้น ครั้นให้เกิดไฟและควัน เผากองหญ้าหรือกองไม้เล็กๆ
นั้นให้หมดไป ไม่มีเชื้อแล้วดับ ฉะนั้น ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้ ฯลฯ เพราะ
โอรัมภาคิยสังโยชน ๕ สิ้นไป เรื่อย่อมปรินิพพานโดยต้องใช้ความเพียรเรียวแรง
เปรียบเหมือนเมื่อนายช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาอยู่ตลอดวัน สะเก็ดร้อนลอยขึ้นไป
แล้วพึงตกลงที่กองหญ้าหรือกองไม้ย่อมๆ สะเก็ดนั้นพึงให้เกิดไฟและควันที่กอง
หญ้าหรือกองไม้ย่อมๆ นั้น ครั้นให้เกิดไฟและควันแล้ว เผากองหญ้าหรือกอง
ไม้ย่อมๆ นั้นให้หมดไป ไม่มีเชื้อแล้วดับ ฉะนั้น ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้ ฯลฯ เพราะ
โอรัมภาคิยสังโยชน ๕ สิ้นไป เธอเป็นผู้มีกระแสนเบื้องบนไปสู่อกนิฏฐภพ
เปรียบเหมือนนายช่างตีแผ่นเหล็กที่ถูกเผาอยู่ตลอดวัน สะเก็ดร้อนลอยขึ้นไป
แล้วพึงตกลงที่กองหญ้าหรือกองไม้ใหญ่ๆ ครั้นให้เกิดไฟและควันแล้ว เผากอง
หญ้าหรือกองไม้ใหญ่ๆ นั้นให้หมดไป แล้วพึงลามไปไหม้ไม้กอและป่าไม้
ครั้นไหม้ไม้กอและป่าไม้แล้ว ลามมาถึงที่สดหญ้าเขียว ที่สดภูเขาที่สดขายนํ้า
หรือภูมิภาคนั้นนารินรมย์ หมดเชื้อแล้วดับ ฉะนั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย ปริสคต
๗ ประการนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ส่วนอนุปาทาปรินิพพานเป็นอย่างไร ดุรภิกษุทั้งหลาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปฏิบัติอย่างนี้ คือ ย่อมได้ความวางเฉยว่า ถ้ากรรม
ในอดีต ไม่ได้มีแล้วไซร้ อดีตภาพในปัจจุบันก็ไม่มีแก่เรา ถ้ากรรมในปัจจุบัน
ย่อม ไม่มีไซร้ อดีตภาพในอนาคตก็จักไม่มีแก่เรา เบญจขันธ์ที่กำลังเป็นอยู่
ที่เป็นมาแล้วเราย่อมละได้ เรื่อย่อมไม่กำหนดในเบญจขันธ์อันเป็นอดีต ไม่ข้อง
อยู่ในเบญจขันธ์อันเป็นอนาคต ย่อมพิจารณาเห็นบทอันสงบระงับอย่างยิ่งด้วย
ปัญญาอันชอบ กับทนแล อันภิกษุนั้นทำให้แจ้งแล้ว โดยอาการทั้งปวง อนสฺย
ถือมานะ . . . อนสฺยคืออวิชชา เธอยังละ ไม่ได้โดยอาการทั้งปวง เธอย่อมกระทำ
ให้แจ้งซึ่งเจตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดุริยภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่า
อนุปาทาปรินิพพาน ดุริยภิกษุทั้งหลาย ปุริสคตติ ๗ ประการนี้ และอนุปาทา
ปรินิพพาน ฯ

จบสูตรที่ ๒ ติสสสูตร

[๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาชิลมกุฏ ใกล้พระ
นครราชคฤห์ ครั้นนั้นแล เมื่อปฐมยามล่วงไป เทวดา ๒ ตนมีรัศมีงาม ยังภูเขา
ชิลมกุฏทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว
ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วเทวดาตนหนึ่ง ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุณีนี้อันหลุดพ้นแล้ว เทวดาอีกตนหนึ่งกราบทูล
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุณีนี้อันหลุดพ้นด้วยดีแล้ว เพราะไม่มีอุปาทาน
ขันธ์เหลืออยู่ เทวดาเหล่านั้น ได้กราบทูลดังนี้แล้ว พระศาสดาทรงพอพระทัย
ลำดับนั้น เทวดาเหล่านั้นทราบบว่า พระศาสดาทรงพอพระทัย จึงถวายอภิวาท
กระทำประทักษิณแล้วหายไป ณ ที่นั้น ครั้นล่วงราตรินั้นไป พระผู้มีพระภาคตรัส
กะภิกษุทั้งหลายว่า ดุริยภิกษุทั้งหลาย เมื่อคืนนี้ เมื่อปฐมยามล่วงไป มีเทวดา
๒ ตนมีรัศมีงาม ยังภูเขาชิลมกุฏทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ อภิวาท
แล้ว ได้ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนหนึ่ง ครั้นแล้ว เทวดาตนหนึ่งได้กล่าวกะเราว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุณีนี้อันหลุดพ้นแล้ว เทวดาอีกตนหนึ่งกล่าวว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุณีนี้อันหลุดพ้นด้วยดีแล้ว เพราะไม่มีอุปาทานขันธ์
เหลืออยู่ เทวดาเหล่านั้นครั้นกล่าวแล้ว อภิวาทเรา กระทำประทักษิณแล้ว
หายไป ณ ที่นั้นนั้นแล ก็สมัยนั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะนั่งอยู่ในที่ไม่ไกล
พระผู้มีพระภาค ท่านคิดเห็นว่า เทวดาเหล่าไหนหนอ มีญาณหยั่งรู้อย่างนี้
ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธ์เหลือว่า ยังมีอุปาทานขันธ์เหลือหรือในบุคคลผู้ไม่มี
อุปาทานขันธ์เหลือว่า ไม่มีอุปาทานขันธ์เหลือ ก็ในสมัยนั้นแล ภิกษุชื่อติสสสมรณ
ภาพแล้วไม่นาน เข้าถึงพรหมโลกชั้นหนึ่ง แม้นในพรหมโลกนั้นก็รู้กันอย่างนี้ว่า
ท้าวติสสพรหม เป็นผู้มฤตมาก มีอานภาพมาก ครั้นนั้นแล ท่านพระ
มหาโมคคัลลานะหายจากภูเขาชิลมกุฏไปปรากฏ ณ พรหมโลกนั้น เหมือนบุรุษผู้มี
กำลังเหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น ท้าวติสสพรหมได้เห็นท่านพระ
มหาโมคคัลลานะกำลังมาแต่ไกล จึงกล่าวกะท่านว่า ข้าแต่ท่านโมคคัลลานะ
ผู้บรรลุขนิมัตตมาเกิด ท่านมาดีแล้วนานแล้วที่ท่านกระทำปริยายเพื่อมาที่นี่
ขอนิมนต์ท่าน นั่งเถิด นี้อาสนะปฐิไว้แล้ว ฯ

ท่านพระมหาโมคคัลลานะนั่งบนอาสนะที่เขาปูลาดไว้แล้ว แม้ติสสพรหม
อภิวาทท่านพระมหาโมคคัลลานะแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ท่าน
พระมหาโมคคัลลานะได้ถามว่า ดุริยติสส เทวดาเหล่าไหนแล มีญาณหยั่ง
รู้อย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธ์เหลือว่า ยังมีอุปาทานขันธ์เหลือ หรือในบุคคล
ผู้ไม่มีอุปาทานขันธ์เหลือว่า ไม่มีอุปาทานขันธ์เหลือ ฯ

ติสสพรหมกล่าวว่า ข้าแต่ท่าน โมคคัลลานะผู้บรรลุขนิมัตต เทวดาชั้นพรหม
ย่อมมีญาณหยั่งรู้อย่างนี้ในบุคคลผู้ยังมีอุปาทานขันธ์เหลือ ว่ายังมีอุปาทานขันธ์เหลือ
หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธ์เหลือว่า ไม่มีอุปาทานขันธ์เหลือ ฯ

ม. เทวดาชั้นพรหมทั้งหมดหรือ ที่มีญาณหยั่งรู้อย่างนี้ในบุคคลผู้
มีอุปาทานขันธ์เหลือว่า ยังมีอุปาทานขันธ์เหลือ หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธ์
เหลือว่า ไม่มีอุปาทานขันธ์เหลือ ฯ

ต. ข้าแต่พระโมคคัลลานะผู้บรรลุขนิมัตต เทวดาชั้นพรหมไม่ใช่ทั้งหมด ที่มี
ญาณหยั่งรู้อย่างนี้ . . . ข้าแต่ท่าน โมคคัลลานะผู้บรรลุขนิมัตต เทวดาชั้นพรหมเหล่าใด
ผู้ยินดีด้วยอายุ วรรณะ สุข ยศ และความเป็นอธิบดี อันเป็นของพรหม แต่
ไม่รู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งอบายเป็นเครื่องสลัดออกไปอย่างยิ่งแห่งอายุเป็นต้น
นั้น เทวดาชั้นพรหมเหล่านั้น ไม่มีญาณหยั่งรู้อย่างนี้ในบุคคลผู้มียุพาทานขันธ์
เหลือว่า ยังมีอุปาทานขันธ์เหลือ หรือในบุคคลผู้ไม่มีอุปาทานขันธ์เหลือว่า ไม่มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต

อุปาทานขันธเหลือ ส่วนเทวดาชั้นพรหมเหล่าใด ไม่ยินดีด้วยอายุ วรรณะ สุข ยศ และความเป็นอธิปัตย์ อันเป็นของพรหม และรู้ชัดตามความเป็นจริง ซึ่งอุปาย เป็นเครื่องสลัดออกไปอย่างยิ่งแห่งอายุเป็นต้นนั้น เทวดาชั้นพรหมเหล่านั้น ย่อม มีญาณหยั่งรู้อย่างนี้ . . . ข้าแต่ท่านโมคคัลลานะผู้เจริญ ภิษในธรรมวินัยนี้ เป็น อุกโตภาควิมุตติ เทวดาเหล่านั้นย่อมรู้ภิกษุหนึ่งอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้แล เป็นอุกโตภาควิมุตติ ภายของท่านจักตั้งอยู่เพียงใด เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายจักเห็นท่านเพียงนั้น เพราะกายสลายไป เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายจักไม่เห็นท่าน ข้าแต่ท่านโมคคัล-

* ลานะผู้เจริญ เทวดาเหล่านั้นย่อมมีญาณหยั่งรู้อย่างนี้ในบุคคลผู้มีอุปาทานขันธเหลือว่า ไม่มีอุปาทานขันธเหลือ ข้าแต่ท่านโมคคัลลานะผู้เจริญ ภิษในธรรมวินัยนี้ เป็นปัญญาวิมุตติ เทวดาเหล่านั้นย่อมรู้ภิกษุหนึ่งอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้ แลเป็นปัญญาวิมุตติ ภายของท่านจักตั้งอยู่เพียงใด เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายจัก เห็นท่านเพียงนั้น เพราะกายสลายไป เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายจักไม่เห็นท่าน ข้าแต่ท่านโมคคัลลานะผู้เจริญ เทวดาเหล่านั้นย่อมมีญาณหยั่งรู้อย่างนี้ ในบุคคล ผู้ไม่มีอุปาทานขันธเหลือว่า ไม่มีอุปาทานขันธเหลือ ข้าแต่ท่านโมคคัลลานะ ผู้เจริญ ภิษในธรรมวินัยนี้ เป็นกายสักขี (ผู้บรรลุญาณแล้วกระทำให้ แจ่มแจ้งซึ่งนิพพาน) เทวดาเหล่านั้น ย่อมรู้ภิกษุหนึ่งอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้แลเป็นกายสักขี แม้อโณ ท่านผู้นี้เสพเสนาสนะที่สมควรอยู่ คบถัลยาณมิตร อบรมอินทรีย์ พึง กระทำให้แจ่มแจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ที่กลบตรทั้งหลายออกบวชเป็น บรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ข้าแต่ ท่านโมคคัลลานะผู้เจริญ เทวดาเหล่านั้นย่อมมีญาณหยั่งรู้อย่างนี้ ในบุคคลผู้มี อุปาทานขันธเหลือว่า มีอุปาทานขันธเหลือ ข้าแต่ท่านโมคคัลลานะผู้เจริญ ภิษในธรรมวินัยนี้ เป็นทิฏฐิปัตตะ (ผู้ถึงที่สุดที่รู้) ฯลฯ เป็นสัทธราวิมุตติ (ผู้หลุดพ้นเพราะศรัทธา) ฯลฯ ข้าแต่ท่านโมคคัลลานะผู้เจริญ ภิษใน ธรรมวินัยนี้ เป็นธัมมมานาสาริ (ผู้ดำเนินตามกระแสธรรม) เทวดาเหล่านั้นย่อมรู้ ภิกษุหนึ่งอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้แลเป็นธัมมมานาสาริ แม้อโณ ท่านผู้นี้เสพเสนาสนะที่ สมควรอยู่ คบถัลยาณมิตร อบรมอินทรีย์ พึงกระทำให้แจ่มแจ้งซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์ อันยอดเยี่ยม ที่กลบตรทั้งหลายออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วย ปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ข้าแต่ท่านโมคคัลลานะผู้เจริญ เทวดาเหล่านั้นย่อมมีญาณหยั่งรู้อย่างนี้ในบุคคลผู้มีอุปาทานขันธเหลือว่า มีอุปาทาน ขันธเหลือ ฯ

ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะชื่นชมยินดีภายิตของท้าวติสสพรหม แล้ว หายจากพรหมโลกไปปรากฏที่เขาคิชฌกูฏ เหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขน ที่คู้ หรือคู้แขนที่ยืด จะนั้น แล้วท่านพระมหาโมคคัลลานะเข้าไปเฝ้าพระผู้-

* มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลถ้อยคำสนทนากับท้าวติสสพรหมทั้งหมด แต่พระผู้มีพระภาค ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรโมคคัลลานะ ก็ท้าวติสสพรหมไม่ได้แสดง บุคคลอนิมิตตวิหารี (ผู้มีปรกติบรรลุเจโตสมาธิอันหานิมิตตมิได้) ที่ ๗ แก่ เธอหรือ ฯ

ท่านพระมหาโมคคัลลานะกราบทูลว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาคผู้สุต บัดนี้ เป็นการควรที่พระผู้มีพระภาคจะพึงทรงแสดงถึงบุคคลอนิมิตตวิหารีที่ ๗ ข้าแต่ พระสุต ภิษทั้งหลายได้ฟังพระผู้มีพระภาคแล้ว จักทรงจำไว้ ฯ

พ. ดูกรโมคคัลลานะ ถ้าอย่างนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ฯ

ท่านพระมหาโมคคัลลานะทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัส ว่า ดูกรโมคคัลลานะ ภิษในธรรมวินัยนี้ ย่อมบรรลุเจโตสมาธิอันหานิมิตตมิได้ เพราะไม่ใส่ใจถึงนิมิตทั้งปวงอยู่ เทวดาเหล่านั้นย่อมรู้ภิกษุหนึ่งอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้แล บรรลุเจโตสมาธิอันหานิมิตตมิได้ เพราะไม่ใส่ใจถึงนิมิตทั้งปวงอยู่ แม้อโณ ท่าน ผู้นี้เสพเสนาสนะที่สมควรอยู่ คบถัลยาณมิตร อบรมอินทรีย์ พึงกระทำให้แจ่ม ซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ที่กลบตรทั้งหลายออกบวชเป็นบรรพชิตโดย ต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดูกรโมคคัลลานะ เทวดาเหล่านั้นย่อมมีญาณหยั่งรู้อย่างนี้ในบุคคลผู้มีอุปาทานขันธเหลือว่า มีอุปาทาน-

* ทานขันธเหลือ ฯ

จบสูตรที่ ๓

สีหสูตร

[๕๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ป่ามหา วัน ไกลพระนครเวสาลี ครั้นนั้นแล สีหเสนาบติเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ประทับ ถวายบังคมแล้ว ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระองค์อาจทรงบัญญัติผลแห่งทานที่ประจักษ์
ในปัจจุบันได้หรือไม่ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรสีหะ ถ้าอย่างนั้น จักย้อนถามท่านในปัญหา
ข้อนี้ก่อน ท่านพึงพยากรณ์ปัญหาข้อนี้ตามชอบใจท่าน ดูกรสีหะ ท่านจะสำคัญ
ความข้อนี้เป็นไฉน ในเมืองเวสาลีนี้ มีบุรุษอยู่ ๒ คน คนหนึ่งไม่มีศรัทธา
ตระหนี่ ถีเหนียว พุดเสียดสี คนหนึ่งมีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับ
สนุน ดูกรสีหะ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อจะ
อนุเคราะห์พึงอนุเคราะห์คนไหนก่อน จะเป็นคนไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถีเหนียว
พุดเสียดสี หรือคนที่มีศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน ฯ

สี. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถีเหนียว พุดเสียด
สี พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่ออนุเคราะห์ จักอนุเคราะห์คนนั้นก่อนอย่างไรได้ ส่วน
คนที่มีความศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อ
อนุเคราะห์ พึงอนุเคราะห์คนนั้นก่อนเทียว ฯ

พ. ดูกรสีหะ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน พระอรหันต์ทั้งหลาย
เมื่อเข้าไป พึงเข้าไปหาใครก่อน จะเป็นคนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถีเหนียว พุด
เสียดสี หรือคนที่มีความศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน ฯ

สี. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถีเหนียว พุดเสียด
สี พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อเข้าไปหา จักเข้าไปหาคนนั้นก่อนอย่างไรได้ ส่วนคน
ที่มีความศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อเข้าไป
หา พึงเข้าไปหาคนนั้นก่อนเทียว ฯ

พ. ดูกรสีหะ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน พระอรหันต์ทั้งหลาย
เมื่อรับ พึงรับของใครก่อน จะเป็นคนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถีเหนียว พุดเสียด
สี หรือคนที่มีความศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน ฯ

สี. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถีเหนียว พุดเสียด
สี พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อรับ จักรับของคนนั้นก่อนอย่างไรได้ ส่วนคนที่มี
ศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อรับ พึง
รับของคนนั้นก่อนเทียว ฯ

พ. ดูกรสีหะ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน พระอรหันต์ทั้งหลาย
เมื่อแสดงธรรม พึงแสดงแก่คนไหนก่อน จะเป็นคนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถี
*เหนียว พุดเสียดสี หรือคนที่มีความศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน ฯ

สี. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถีเหนียว พุดเสียด
สี พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อแสดงธรรม จักแสดงแก่คนนั้นก่อนอย่างไรได้ ส่วน
คนที่มีความศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่อ
แสดงธรรม พึงแสดงแก่คนนั้นก่อนเทียว ฯ

พ. ดูกรสีหะ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน กิตติศัพท์อันงามของ
คนไหน พึงขจรไป จะเป็นคนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถีเหนียว พุดเสียดสี หรือ
คนที่มีความศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน ฯ

สี. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถีเหนียว พุดเสียด
สี กิตติศัพท์อันงามของคนนั้น จักขจรไปได้อย่างไร ส่วนคนที่มีความศรัทธา เป็น
ทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน กิตติศัพท์อันงามของคนนั้นเทียวพึงขจรไป ฯ

พ. ดูกรสีหะ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน คนไหนที่จะพึงเข้าไป
สู่บริษัทใดๆ ก็ตาม เช่น กษัตริย์บริษัท พราหมณ์บริษัท คฤหบดีบริษัท สมณ
บริษัท พึงเป็นผู้แกล้วกล้า ไม่เก้อเขิน เข้าไป จะเป็นคนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่
ถีเหนียว พุดเสียดสี หรือคนที่มีความศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน ฯ

สี. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถีเหนียว พุดเสียด
สี จักเข้าไปสู่บริษัทใดๆ ก็ตาม เช่น กษัตริย์บริษัท พราหมณ์บริษัท คฤหบดี
บริษัท สมณบริษัท จักเป็นผู้แกล้วกล้า ไม่เก้อเขิน เข้าไปอย่างไรได้ ส่วนคน
ที่มีความศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน เขาผู้นั้นพึงเข้าไปสู่บริษัทใดๆ
ก็ตาม เช่น กษัตริย์บริษัท พราหมณ์บริษัท คฤหบดีบริษัท สมณบริษัท พึง
เป็นผู้แกล้วกล้า ไม่เก้อเขิน เข้าไป ฯ

พ. ดูกรสีหะ ท่านจะสำคัญความข้อนี้เป็นไฉน คนไหนเมื่อตายไปจะ
พึงเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ จะเป็นคนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถีเหนียว พุดเสียด
สี หรือคนที่มีความศรัทธา เป็นทานบดี ยินดีให้ความสนับสนุน ฯ

สี. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนที่ไม่มีศรัทธาตระหนี่ ถีเหนียว พุดเสียด
สี เมื่อตายไป จักเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์อย่างไรได้ ส่วนคนที่มีความศรัทธา เป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

ทานบติ ยินดีให้ความสนับสนุน เมื่อตายไป ฟังเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ในผลแห่งทาน ๖ ประการ ที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน อันพระผู้มี
พระภาคตรัสแล้ว ข้าพระองค์มิได้ดำเนิน ไปด้วยความเชื่อต่อพระผู้มีพระภาค แม้
ข้าพระองค์เองก็รู้ผลแห่งทานเหล่านี้ ข้าพระองค์เป็นทายก เป็นทานบติ
พระอรหันต์ทั้งหลายเมื่ออนุเคราะห์ ย่อมอนุเคราะห์ข้าพระองค์ก่อน เมื่อเข้าไปหา
ย่อมเข้าไปหาข้าพระองค์ก่อน เมื่อรับ ย่อมรับของข้าพระองค์ก่อน เมื่อแสดงธรรม
ย่อมแสดงแก่ข้าพระองค์ก่อน กิตติศัพท์อันงามของข้าพระองค์จร ไปแล้วว่า สีห-

* เสนาบดีเป็นทายก เป็นการกบคัล เป็นผู้ปฏิฐากพระสงฆ์ ข้าพระองค์ผู้เป็น
ทายก เป็นทานบติ เข้าไปสับบริษัทยาใด ๆ ก็ตาม เช่น กษัตริย์บริษัทยา พราหมณ์
บริษัทยา จุกหบดีบริษัทยา สมณบริษัทยา ย่อมเป็นผู้เกลี้ยกล่อม ไม่เก้อเขิน เข้าไป
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในผลแห่งทาน ๖ ประการ ที่เห็นประจักษ์ในปัจจุบัน อัน
พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว ข้าพระองค์มิได้ดำเนิน ไปด้วยความเชื่อต่อพระผู้มีพระภาค
แม้ข้าพระองค์เองก็รู้ผลแห่งทานเหล่านี้ แต่พระผู้มีพระภาคตรัสผลแห่งทานใดกะ
ข้าพระองค์อย่างนี้ว่า ดุกรสีหะ ทายก ทานบติ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลก
สวรรค์ ข้าพระองค์ยังไม่รู้ผลแห่งทานนั้น และในผลแห่งทานข้อนี้ ข้าพระองค์
ขอดำเนิน ไปด้วยความเชื่อต่อพระผู้มีพระภาค ฯ

พ. อย่างนั้น สีหะ อย่างนั้น สีหะ ดุกรสีหะ ทายก ทานบติ เมื่อ
ตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

จบสูตรที่ ๔

รักขิตสูตร

[๕๕] ดุกริกษทั้งหลาย ฐานะ ๔ ประการนี้ ตถาคตไม่ต้องรักษา และ
ตถาคตไม่พึงถูกติเตียนด้วยฐานะ ๓ ประการ ฐานะ ๔ ประการที่ตถาคตไม่ต้อง
รักษาเป็นไฉน ดุกริกษทั้งหลาย ตถาคตมีกายสมาจารบริสุทธิตถาคตไม่มีกาย
ทุจริตที่จะต้องรักษาว่า คนอื่นอย่ารู้ข้อนี้ของเราเลย ตถาคตมีวจีสมาจารบริสุทธิตถาคต
ไม่มีวจีทุจริตที่จะต้องรักษาว่า คนอื่นอย่ารู้ข้อนี้ของเราเลย ตถาคตมีมโน
สมาจารบริสุทธิตถาคตไม่มีมโนทุจริตที่จะต้องรักษาว่า คนอื่นอย่ารู้ข้อนี้ของเราเลย
ฐานะ ๔ ประการนี้ ตถาคตไม่ต้องรักษา ตถาคตไม่พึงถูกติเตียนด้วยฐานะ ๓
ประการเป็นไฉน ดุกริกษทั้งหลาย ตถาคตมีธรรมอันกล่าวดีแล้ว สมณะกิตติ
พราหมณ์กิตติ เทวตาก็ดี มารกิตติ พรหมกิตติ หรือใครๆ ในโลกกิตติ จักคัดค้าน
เราในธรรมนั้นโดยชอบธรรมว่า แม้เพราะเหตุนี้ ท่านมิใช่เป็นผู้มีธรรมอันกล่าวดี
แล้ว ดุกริกษทั้งหลาย เราไม่เล็งเห็นนิมิตนั้น เมื่อไม่เห็น ย่อมถึงความเกษม
ไม่มีภัย มีความปลอดอยู่ ดุกริกษทั้งหลาย อนึ่ง ปฏิปทาอันเป็นเครื่องยังสัตว์
ให้ถึงนิพพาน ที่สาวกของเราปฏิบัติตามแล้ว ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ
ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง
ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ อันเราบัญญัติไว้ดีแล้วแก่สาวกทั้งหลาย สมณะกิตติ พราหมณ์
กิตติ เทวตาก็ดี มารกิตติ พรหมกิตติ หรือใครๆ ในโลกกิตติ จักคัดค้านเราใน
ปฏิปทานั้นโดยชอบธรรมว่า แม้เพราะเหตุนี้ ปฏิปทาอันเป็นเครื่องยังสัตว์ให้ถึง
นิพพาน ที่สาวกของท่านปฏิบัติแล้ว ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ฯลฯ ไม่
เป็นปฏิปทาอันท่านบัญญัติไว้ดีแล้วแก่สาวกทั้งหลาย ดุกริกษทั้งหลาย เราไม่
เล็งเห็นนิมิตนั้น เมื่อไม่เห็น ย่อมถึงความเกษม ไม่มีภัย แล้วย่อมปลอดอยู่ อนึ่ง
สาวกบริษัทของเราเป็นร้อยละ ย่อมกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหา
อาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้า
ถึงอยู่ สมณะกิตติ พราหมณ์กิตติ เทวตาก็ดี มารกิตติ พรหมกิตติ หรือใครๆ ใน
โลกกิตติ จักคัดค้านเราในข้อนี้โดยชอบธรรมว่า แม้เพราะเหตุนี้ สาวกบริษัท
เป็นร้อยละ ไม่ได้กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะ
อาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ เราไม่เล็งเห็น
นิมิตนั้น เมื่อไม่เห็น ย่อมถึงความเกษม ไม่มีภัย แล้วย่อมปลอดอยู่ ตถาคตไม่พึง
ถูกติเตียนเพราะฐานะ ๓ ประการเหล่านี้ ดุกริกษทั้งหลาย ฐานะ ๔ ประการนี้แล
ตถาคตไม่จำเป็นต้องรักษา และตถาคตไม่พึงถูกติเตียนด้วยฐานะ ๓ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

กิมมิลสูตร

[๕๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน ใกล้
เมืองกิมมิล่า ครั้นนั้นแล ท่านพระกิมมิละเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้สัตว์ธรรมไม่ตั้งอยู่นาน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ในเมื่อพระตถาคตเสด็จปรินิพพานแล้ว ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรกกิมิละ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ภิกษุ
ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรงในพระ
ศาสดา . . . ในธรรม . . . ในสงฆ์ . . . ในสิกขา . . . ในสมาธิ . . . ในความไม่ประมาท
. . . ในปฏิสังขาร ดุรกกิมิละ นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัย เครื่องให้สังฆธรรมไม่ตั้ง
อยู่นาน ในเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ฯ

ก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กิอะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัย เครื่องให้สังฆธรรม
ตั้งอยู่นาน ในเมื่อพระตถาคตเสด็จปรินิพพานแล้ว ฯ

พ. ดุรกกิมิละ เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก
อุบาสิกา ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความเคารพ มีความยำเกรงในพระศาสดา . . .
ในธรรม . . . ในสงฆ์ . . . ในสิกขา . . . ในสมาธิ . . . ในความไม่ประมาท . . . ในปฏิ-
*สังขาร ดุรกกิมิละ นี้แลเป็นเหตุเป็นปัจจัย เครื่องให้สังฆธรรมตั้งอยู่นาน ใน
เมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๖

สัตตธรรมสูตร

[๕๗] ดุรกกิภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ ไม่นาน
นัก พึงกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะ
อาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ธรรม ๗
ประการเป็นไฉน ดุรกกิภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิตริธา ๑
มิตีล ๑ เป็นเพหุสุต ๑ เป็นผู้หลีกออกเร้น ๑ ปราศจากความเพียร ๑ มิสติ ๑
มิปัญญา ๑ ดุรกกิภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล ไม่นานนัก
พึงกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะ
ทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๗

โมคคัลลานสูตร

[๕๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าเกสกลา มิคทายวัน
ใกล้สงฆมมารีณคร แคว้นภักคะ กัสสิมยนั้นแล ท่านมหาโมคคัลลานะนั่งเฝ้า-

* ว่างอยู่ ณ บ้านกัลลวาลมุตตคาม แคว้นมคธ พระผู้มีพระภาคได้ทอดพระเนตร
เห็นท่านพระมหาโมคคัลลานะนั่งเฝ้าว่างอยู่ ณ บ้านกัลลวาลมุตตคาม แคว้นมคธ
ด้วยทิพยจักขอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุมนุษย์ ครั้นแล้วทรงหายจากเกสกลามิคทายวัน
ใกล้สงฆมมารีณคร แคว้นภักคะ เสด็จไปปรากฏเฉพาะหน้าท่านพระมหาโมคคัล-

* ลานะ ณ บ้านกัลลวาลมุตตคาม แคว้นมคธ เปรียบเหมือนบุรุษมีกำลัง
เหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบน
อาสนะที่ปลอดแล้ว ครั้นแล้วได้ตรัสถามท่านพระมหาโมคคัลลานะว่า ดุร
โมคคัลลานะ เธอว่างหรือ ดุรโมคคัลลานะ เธอว่างหรือ ท่านพระมหา
โมคคัลลานะกราบทูลว่า อย่างนั้น พระเจ้าข้า ฯ

ดุรโมคคัลลานะ เพราะเหตุนี้แหละ เมื่อเธอมีสัญญาอย่างไรอยู่
ความว่างนั้นย่อมครอบงำได้ เธอพึงทำไว้ในใจซึ่งสัญญานั้นให้มาก ข้อนีจะเป็น
เหตุให้เธอละความว่างนั้นได้ ถ้าเธอยังละไม่ได้ แต่นั้นเธอพึงตรึกตรองพิจารณา
ถึงธรรมตามที่ตนได้สดับแล้ว ได้เรียนมาแล้วด้วยใจ ข้อนีจะเป็นเหตุให้เธอละ
ความว่างนั้นได้ ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั้นเธอพึงสาธยายธรรมตามที่ตนได้สดับมาแล้ว
ได้เรียนมาแล้วโดยพิสดาร ข้อนีจะเป็นเหตุให้เธอละความว่างนั้นได้ ถ้ายังละ
ไม่ได้ แต่นั้นเธอพึงยอนช่องหูทั้งสองข้าง เอามือลูบตัว ข้อนีจะเป็นเหตุให้เธอละ
ความว่างนั้นได้ ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั้นเธอพึงลุกขึ้นยืน เอาน้ำล้างตา เหลียวดู
ทิศทั้งหลาย แหงนดูดาวนักษัตรฤกษ์ ข้อนีจะเป็นเหตุให้เธอละความว่างนั้นได้
ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั้นเธอพึงทำใจถึงเอาโลกสัญญา ตั้งความสำคัญในกลางวัน
ว่า กลางวันอย่างไร กลางคืนอย่างนั้น กลางคืนอย่างไร กลางวันอย่างนั้น มีใจ
เปิดเผยอยู่ฉะนี้ ไม่มีอะไรหุ้มห่อ ทำจิตอันมีแสงสว่างให้เกิด ข้อนีจะเป็นเหตุให้
เธอละความว่างนั้นได้ ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั้นเธอพึงอธิษฐานจงกรม กำหนด
หมายเดินกลับไปกลับมา สำรวมอินทรีย์ มีใจไม่คิดไปในภายนอก ข้อนีจะเป็น
เหตุให้เธอละความว่างนั้นได้ ถ้ายังละไม่ได้ แต่นั้นเธอพึงสำเร็จสัททสยา คือ
นอนตะแคงเบื้องขวา ขอนเท้าเหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะ ทำความหมายใน
อันจะลุกขึ้น พอตื่นแล้วพึงรีบลุกขึ้นด้วยตั้งใจว่า เราจักไม่ประกอบความสุขใน
การนอน ความสุขในการเอนข้าง ความสุขในการเคลิ้มหลับ ดุรโมคคัลลานะ
เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ดุรโมคคัลลานะ เพราะเหตุนี้แหละ เธอพึงศึกษาอย่างนี้ดีกว่า เราจัก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ไม่ขวง [ถือตัว] เข้าไปสู่ตระกูล ดูกุมภคัลลนนะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล

ถ้าภิกษุขวงเข้าไปสู่ตระกูล และในตระกูลมีการนิยกิจหลายอย่าง ซึ่งจะเป็นเหตุให้มนุษย์ไม่ใส่ใจถึงภิกษุผู้มาแล้ว เพราะเหตุนี้ ภิกษุย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า เดียวนี้ใครหนอยกให้เราแตกในสกุลนี้ เดียวนี้คฤหัสถ์พวกนี้ มีอาการอดทนระอาใจในเรา เพราะไม่ได้อะไร เธอจึงเป็นผู้เก้อเขิน เมื่อเก้อเขิน ย่อมคิดฟุ้งซ่าน เมื่อคิดฟุ้งซ่าน ย่อมไม่สำรวม เมื่อไม่สำรวม จิตย่อมห่างจากสมาธิ ฯ

เพราะฉะนั้นแหละ โคมคัลลนนะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักไม่พูดถ้อยคำซึ่งจะเป็นเหตุให้ทู่หมัดถึงกัน ดูกุมภคัลลนนะ เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล เมื่อมีถ้อยคำซึ่งจะเป็นเหตุให้ทู่หมัดถึงกัน ก็จำต้องหวังการพูดมาก เมื่อมีการพูดมาก ย่อมคิดฟุ้งซ่าน เมื่อคิดฟุ้งซ่าน ย่อมไม่สำรวม เมื่อไม่สำรวม จิตย่อมห่างจากสมาธิ ฯ

ดูกุมภคัลลนนะ อนึ่ง เราหาสรรเสริญความคลุกคลีด้วยประการทั้งปวงไม่ แต่มิใช่ว่าจะไม่สรรเสริญความคลุกคลีด้วยประการทั้งปวงก็หาไม่ได้ คือ เราไม่สรรเสริญความคลุกคลีด้วยหมูชนทั้งกฤหัสถ์และบรรพชิต ก็แต่ว่า เสนาสนะอันใดเรียบเสียง ไม่อื้ออึง ปราศจากการสัจจของหมูชน ควรเป็นที่ประกอบกิจของผู้ต้องการความสงบ ควรเป็นที่หลีกเลี่ยงเร้น เราสรรเสริญความคลุกคลีด้วยเสนาสนะเห็นปานนั้น ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระมหาโคมคัลลนนะทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โดยย่อ ด้วยข้อปฏิบัติเพียงไรหนอ ภิกษุจึงเป็นผู้หลุดพ้นแล้วเพราะสิ้นตัณหา มีความสำเร็จล่วงส่วน มีธรรมเป็นแดนเกษมจากโยคะล่วงส่วน เป็นพรหมจารีล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

พ. ดูกุมภคัลลนนะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ได้สดับว่า ธรรมทั้งปวงไม่ควรถือมั่น ครั้นได้สดับดังนั้นแล้ว เธอย่อมรู้ชัดธรรมทั้งปวงด้วยปัญญาอันยิ่ง ครั้นรู้ชัดธรรมทั้งปวงด้วยปัญญาอันยิ่งแล้ว ย่อมกำหนดรู้ธรรมทั้งปวง ครั้นกำหนดรู้ธรรมทั้งปวงแล้ว ได้สละเวทนาวางอย่างใดอย่างหนึ่ง สุขกิตติ ทกขกิตติ มิใช่สุข มิใช่ทุกขกิตติ ย่อมพิจารณาเห็น ความไม่เที่ยงในเวทนาเหล่านั้น พิจารณาเห็นความคลายกำหนด พิจารณาเห็นความดับ พิจารณาเห็นความสละคืน เมื่อเธอพิจารณาเห็นอย่างนั้นๆ อยู่ ย่อมไม่ยึดมั่นอะไรๆ ในโลก เมื่อไม่ยึดมั่น ย่อมไม่สะดุ้ง เมื่อไม่สะดุ้ง ย่อมปรินิพพานเฉพาะตัวที่เดียว ย่อมรู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มิได้มี ดูกุมภคัลลนนะ โดยย่อด้วยข้อปฏิบัติเพียงเท่านั้นแล ภิกษุจึงเป็นผู้หลุดพ้นแล้วเพราะสิ้นตัณหา มีความสำเร็จล่วงส่วน เป็นผู้เกษมจากโยคะล่วงส่วน เป็นพรหมจารีล่วงส่วน มีที่สุดล่วงส่วน ประเสริฐกว่าเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๘

ปัญญาวิปากสูตร

[๕๙] ดูกภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายอย่ากลัวตบถเลย คำว่าบุญนี้เป็นชื่อของความสุข ดูกภิกษุทั้งหลาย เราย่อมรู้ชัดซึ่งผลแห่งบุญอันน่าปรารถนา นำใคร นำพอใจ ที่เราสละแล้วตลอดกาลนาน เราเจริญเมตตาจิตตลอด ๗ ปี ครั้นแล้ว เราไม่ได้กลับมายังโลกนี้ตลอด ๗ สังวัฏฏวิวัฏฏกัป ดูกภิกษุทั้งหลาย ได้ยินว่า เมื่อโลกถึงความพิณาศ [ถูกไฟไหม้] เราเข้าถึงพรหมโลกชั้นอาภัสสระ เมื่อโลกยังไม่ถึงความพิณาศ เราย่อมเข้าถึงวิมานพรหมอันว่างเปล่า ได้ยินว่า ในวิมานพรหมนั้น เราเป็นพรหม เป็นท้าวมหาพรหม เป็นใหญ่ใครๆ ครอบงำไม่ได้ มีความเห็นแน่นอน มีอำนาจเต็ม เป็นท้าวสักกะผู้เป็นใหญ่แห่งทวยเทพ ๓๖ ครั้ง เป็นพระเจ้าจักรพรรดิ ตั้งอยู่ในธรรม เป็นธรรมราชา มีสมุทรทั้ง ๔ เป็นขอบเขต ผู้ชนะสงคราม มีชนบทถึงความสถาพรตั้งมั่น ประกอบด้วยรัตนะ ๗ ประการ รัตนะ ๗ ประการของเรานั้นคือ จักรแก้ว ข้างแก้ว ม้าแก้ว แก้วมณี นางแก้ว คฤหบดีแก้ว ขุนพลแก้วเป็นที่ ๗ อนึ่ง เราเคยมีบุตรมากกว่าพันคน ล้วนแต่เป็นคนกล้าหาญชาญชัย ย้ายข้าศึกได้ เราครอบครองปฐุมิภคณนี้ อันมีมหาสมุทรเป็นขอบเขต โดยธรรม ไม่ต้องใช้อาชาญา ไม่ต้องใช้ศัตรา ฯ

เชิญดูผลแห่งบุญกุศลของบุคคลผู้แสวงหาความสุข ดูกภิกษุทั้งหลาย เราเจริญเมตตาจิตมาแล้ว ๗ ปี ไม่ต้องกลับมาสู่โลกนี้ ตลอด ๗ สังวัฏฏวิวัฏฏกัป เมื่อโลกถึงความพิณาศ เราเข้าถึงพรหมโลกชั้นอาภัสสระ เมื่อโลกยังไม่ถึงความพิณาศ เราเข้าถึงวิมานอันว่างเปล่า ในกาลนั้น เราเป็นท้าวมหาพรหมผู้มีอำนาจเต็ม ๗ ครั้ง เป็นท้าวสักกะจอมเทพ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เสวยสมบัติในเทวโลก ๓๖ ครั้ง เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้
เป็นใหญ่ในหมู่มนุษย์ชาวมพุทรีป เป็นกษัตริย์ได้รับมรธาภิเศก
แล้ว เป็นใหญ่ในหมู่มนุษย์ปกครองปฐพีมณฑลนี้ โดยไม่
ต้องใช้อาญา ไม่ต้องใช้ศาสตรา สั่งสอนคนในปฐพีมณฑล
นั้นโดยธรรมสม่ำเสมอ ไม่ผลนผลัน ครั้นได้เสวยราชใน
ปฐพีมณฑลนี้โดยธรรมแล้ว ได้เกิดในตระกูลมั่งคั่ง มีทรัพย์
สมบัติมากมาย ทั้งบริบูรณ์พร้อมด้วยรัตนะ ๗ ประการ อัน
อำนวยความสะดวกให้ทุกอย่าง ฐานะดังที่กล่าวมานี้พระพุทธ-

*เจ้าทั้งหลายผู้สงเคราะห์ประชาชนชาวโลกทรงแสดงไว้ดีแล้ว
เหตุที่ท่านเรียกว่าเป็นเจ้าแผ่นดิน เพราะความเป็นใหญ่ เรา
เป็นพระราชผู้เรืองเดช มีอุปกรณ์เครื่องให้ลืมน้ำใจมากมาย
มีฤทธิ์ มียศ เป็นใหญ่ ในหมู่มนุษย์ชาวมพุทรีป ใครบ้าง
ได้ฟังแล้วจะไม่เลื่อมใสแม้จะเป็นคนมีชาติต่ำ เพราะฉะนั้น
แหละ ผู้มุงประโยชน์ จานงหวังความเป็นใหญ่ ระลึกถึง
คำสอนของพระพุทธเจ้าทั้งหลาย พึงเคารพศีลธรรม ฯ

จบสูตรที่ ๙

ภริยาสูตร

[๖๐] ครั้นนั้น เมื่อเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงนั่งแล้ว ทรงถือ
บาตรและจีวร เสด็จเข้าไปยังนิเวศน์ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ประทับนั่งบน
อาสนะที่ปลอดแล้ว ก็สมัยนั้นมนุษย์ทั้งหลายในนิเวศน์ของท่านอนาถบิณฑิก-
*เศรษฐีสงสัยอื้ออึง ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัส
ถามว่า ดูกรคฤหบดี เหตุไรหนอ มนุษย์ทั้งหลายในนิเวศน์ของท่านจึงสงสัย
อื้ออึง เหมือนชาวประมงแย่งปลากัน อนาถบิณฑิกเศรษฐีกราบทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ นางสุชาดาคนนี้ข้าพระองค์นำมาจากตระกูลมั่งคั่งมาเป็นสะใภ้ใน
เรือน นางไม่เชื่อถือ แม่ผัว พ่อผัว สามเณร แม่แต่พระผู้มีพระภาคนางก็ไม่
สักการะเคารพนับถือบูชา ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกนางสุชาดาหญิง
สะใภ้ในเรือนว่า มาที่นี่นางสุชาดา นางสุชาดาหญิงสะใภ้ในเรือนทูลรับพระผู้
มีพระภาคแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกรนางสุชาดา
ภริยาของบุตร ๗ จำพวกนี้ ๗ จำพวกเป็นไหน คือ ภริยาเสมอด้วยเพชฌฆาต
๑ เสมอด้วยโจร ๑ เสมอด้วยนาย ๑ เสมอด้วยแม่ ๑ เสมอด้วยพี่สาวน้องสาว
๑ เสมอด้วยเพื่อน ๑ เสมอด้วยทาสี ๑ ดูกรนางสุชาดา ภริยาของบุตร ๗
จำพวกนี้แล เธอเป็นจำพวกไหนใน ๗ จำพวกนั้น

นางสุชาดากราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ หม่อมฉันยังไม่รู้ทั่วถึง
ความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้วโดยยอนี้ ได้โดยพิสดาร ข้าแต่พระ
องค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงแสดงธรรมแก่
หม่อมฉัน โดยที่หม่อมฉันจะพึงรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาค
ตรัสโดยยอนี้ โดยพิสดารเถิด ฯ

พ. ดูกรนางสุชาดา ถ้าอย่างนั้น เธอจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
นางสุชาดาหญิงสะใภ้ในเรือนทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัส
พระพุทธพจน์นี้ว่า

ภริยาผู้มีจิตประทุษร้าย ไม่อนุเคราะห์ด้วยประโยชน์เกื้อกูล
ยินดีในชายอื่น ดูหมิ่นสามี เป็นผู้อันเขาซื้อได้ด้วยทรัพย์
พยายามจะฆ่าผัว ภริยาของบุตรเห็นปานนี้เรียกว่า วรกาภริยา
ภริยาเสมอด้วยเพชฌฆาต สามีของหญิงประกอบด้วย
ศิลปกรรม พาณิชยกรรม และกลสิกรรม ได้ทรัพย์ใดมา ภริยา
ปรารถนาจะยกยอกทรัพย์ แม้มีอยู่น้อยนั้นเสีย ภริยาของ
บุตรเห็นปานนี้เรียกว่า โจรภริยา ภริยาเสมอด้วยโจร ภริยา
ที่ไม่สนใจการงาน เกียจคร้าน กินมาก ปากร้าย ปากกล้า
ร้ายกาจ กล่าวคำหยาบ ข่มขู่ผัวผู้ขยันขันแข็ง ภริยาของ
บุตรเห็นปานนี้เรียกว่า อัยยาภริยา ภริยาเสมอด้วยนาย
ภริยาใดอนุเคราะห์ด้วยประโยชน์เกื้อกูลทุกเมื่อ ตามรักษา
สามีเหมือนมารดารักษาสัตว์ รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ไว้
ภริยาของบุตรเห็นปานนี้เรียกว่า มาตาภริยา ภริยาเสมอด้วย
มารดา ภริยาที่เป็นเหมือนพี่สาวน้องสาว มีความเคารพใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
สามีของตน เป็นคนละอายบาป เป็นไปตามอำนาจสามี ภริยา
ของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า ภคินีภริยา ภริยาเสมอด้วยพี่สาว
น้องสาว ภริยาใดในโลกนี้เห็นสามีแล้วชื่นชมยินดี เหมือน
เพื่อนผู้จากไปนานแล้วกลับมา เป็นหญิงมีตระกูล มีศีล
มีวัตรปฏิบัติสามี ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า สขีภริยา
ภริยาเสมอด้วยเพื่อน ภริยาใดสามีเขินดี ชู้ตะคอก
ก็ไม่โกรธ ไม่คิดพิโรธโกรธตอบสามี อดทนได้ เป็นไป
ตามอำนาจสามี ภริยาของบุรุษเห็นปานนี้เรียกว่า ทาสีภริยา
ภริยาเสมอด้วยทาสี ภริยาที่เรียกว่าวธกาภริยา ๑ โจรี
ภริยา ๑ อัยยาภริยา ๑ ภริยาทั้ง ๓ จำพวกนั้น ล้วนแต่เป็น
คนทุศีลหยาบช้ำ ไม่เอื้อเฟื้อ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงนรก
ส่วนภริยาที่เรียกว่า มาตาภริยา ๑ ภคินีภริยา ๑ สขีภริยา ๑
ทาสีภริยา ๑ ภริยาทั้ง ๔ จำพวกนั้น เพราะตั้งอยู่ในศีล
ถนอมรักไว้อย่างดี เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติ

ดูกรนางสุมิตรา ภริยาของบุรุษ ๗ จำพวกนี้แล เธอเป็นภริยาจำพวก
ไหน ใน ๗ จำพวกนั้น ฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ขอพระผู้มีพระภาค
โปรดทรงจำหม่อมฉันว่า เป็นภริยาของสามีผู้เสมอด้วยทาสี ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

โกธนาสูตร

[๖๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ เป็นความมุ่งหมายของ
คนผู้เป็นข้าศึกกัน เป็นความต้องการของคนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมมาถึงหญิงหรือ
ชายผู้มีความโกรธ ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนผู้เป็นข้า
ศึกกันในโลกนี้ย่อมปรารภรณาทอคนผู้เป็นข้าศึกกันอย่างนี้ว่า ขอให้บุคคลผู้นี้มีผิว
พรรณทรามเกิดหน่อ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคนผู้เป็นข้าศึกกันย่อมไม่ยินดี
ให้คนที่เป็นข้าศึกกันมีผิวพรรณงาม ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนผู้โกรธ ถูกความโกรธ
ครอบงำย่ำยีแล้ว แม้จะอาบน้ำ ไล่ทา ตัดผม โกนหนวด นุ่งผ้าขาวสะอาดแล้วก็
ตาม แต่ถูกความโกรธครอบงำแล้ว ย่อมเป็นผู้มีผิวพรรณทราม ดูกรภิกษุทั้งหลาย
นี้เป็นธรรมข้อที่ ๑ เป็นความมุ่งหมายของคนผู้เป็นข้าศึกกัน เป็นความต้องการ
ของคนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมมาถึงหญิงหรือชายผู้มีความโกรธ ฯ

อีกประการหนึ่ง คนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมปรารภรณาทอคนที่ เป็นข้าศึกกัน
อย่างนี้ว่า ขอให้บุคคลผู้นี้พึงนอนเป็นทุกข์เกิดหน่อ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคน
ผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมไม่ยินดีให้คนที่เป็นข้าศึกกันอยู่สบาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย
คนผู้โกรธ ถูกความโกรธครอบงำย่ำยีแล้ว แม้จะนอนบนบัลลังก์อันลาดด้วยผ้า
ขนสัตว์ ลาดด้วยผ้าขาวเนื้ออ่อน ลาดด้วยเครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังชะมด มีผ้า
ดาดพาดาน มีหมอนหนุนศีรษะและหนุนเท้าแดงทั้งสองข้างก็ตาม แต่ถูกความโกรธ
ครอบงำแล้ว ย่อมนอนเป็นทุกข์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๒ เป็นความ
มุ่งหมายของคนผู้เป็นข้าศึกกัน เป็นความต้องการของคนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมมา
ถึงหญิงหรือชายผู้มีความโกรธ ฯ

อีกประการหนึ่ง คนเป็นข้าศึกกัน ย่อมปรารภรณาทอคนผู้เป็นข้าศึกกัน
อย่างนี้ว่า ขอให้บุคคลผู้นี้อย่ามีความเจริญเลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะ
คนผู้เป็นข้าศึกกันย่อมไม่ยินดีให้คนที่เป็นข้าศึกกันมีความเจริญ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
คนผู้โกรธ ถูกความโกรธครอบงำย่ำยีแล้ว แม้จะถือเอาสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์
ก็สำคัญว่าเราถือเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์ แม้ถือเอาสิ่งที่เป็นประโยชน์ ก็สำคัญว่า
เราถือเอาสิ่งที่ไม่เป็นประโยชน์ ธรรมเหล่านี้อันคนผู้โกรธ ถูกความโกรธครอบงำ
ถือเอาแล้ว เป็นข้าศึกแก่กันและกัน ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมิใช่ประโยชน์
เกื้อกูล เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๓ เป็นความมุง
หมายของคนผู้เป็นข้าศึกกัน เป็นความต้องการของคนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมมาถึง
หญิงหรือชายผู้มีความโกรธ ฯ

อีกประการหนึ่ง คนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมปรารภรณาทอคนผู้เป็นข้าศึกกัน
อย่างนี้ว่า ขอให้บุคคลผู้นี้อย่ามีโรคเลย ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคนที่
เป็นข้าศึกกันย่อมไม่ยินดีให้คนที่เป็นข้าศึกกันมีโรค ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนผู้โกรธ
ถูกความโกรธครอบงำย่ำยีแล้ว แม้จะมีโรคที่ตนหามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร
สั่งสมได้ด้วยกำลังเข่น อาบเหงื่อต่างน้ำ เป็นของชอบธรรม ได้มาโดยธรรม
พระราชทานทั้งหลายย่อมรีบโรคของคนที่โกรธเข้าพระคลังหลวง ดูกรภิกษุทั้งหลาย
นี้เป็นธรรมข้อที่ ๔ เป็นความมุ่งหมายของคนผู้เป็นข้าศึกกัน เป็นความต้องการของ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
คนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมมาถึงหญิงหรือชายผู้มีความโกรธ ฯ

อีกประการหนึ่ง คนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมปรารภนาถคนผู้เป็นข้าศึกกัน
อย่างนี้ว่า ขอให้บุคคลนี้อย่ามียศเลย ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคนผู้เป็นข้าศึก
กันย่อมไม่ยินดีให้คนที่ตนเป็นข้าศึกกันมียศ ดุริยทุกขทั้งหลาย คนผู้โกรธ ถูกความ
โกรธครอบงำย่ำยีแล้ว แม้จะได้ยศมาเพราะความไม่ประมาท ก็เสื่อมจากยศนั้น
ได้ ดุริยทุกขทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๕ เป็นความมุ่งหมายของคนผู้เป็นข้าศึกกัน
เป็นความต้องการของคนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมมาถึงหญิงหรือชายผู้มีความโกรธ ฯ

อีกประการหนึ่ง คนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมปรารภนาถคนผู้เป็นข้าศึกกัน
อย่างนี้ว่า ขอให้บุคคลนี้อย่ามีมิตรเลย ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคนที่ตนเป็นข้าศึก
กันย่อมไม่ยินดีให้คนที่ตนเป็นข้าศึกกันมีมิตร ดุริยทุกขทั้งหลาย คนผู้โกรธ ถูกความ
โกรธครอบงำย่ำยีแล้ว แม้เขาจะมีมิตรอำมาตย์ญาติสาโลหิต มิตรอำมาตย์ญาติสา-

*โลหิตเหล่านั้น ก็เว้นเขาเสียห่างไกล ดุริยทุกขทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๖ เป็น
ความมุ่งหมายของคนผู้เป็นข้าศึกกัน เป็นความต้องการของคนผู้เป็นข้าศึกกัน
ย่อมมาถึงหญิงหรือชายผู้มีความโกรธ ฯ

อีกประการหนึ่ง คนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมปรารภนาถคนผู้เป็นข้าศึกกัน
อย่างนี้ว่า ขอให้บุคคลนี้ เมื่อตายไป พังเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก ชั่ว
นั้นเพราะเหตุไร เพราะคนที่ตนเป็นข้าศึกกันย่อมไม่ยินดีให้คนที่ตนเป็นข้าศึกกัน ไปสุดคติ
ดุริยทุกขทั้งหลาย คนผู้โกรธ ถูกความโกรธครอบงำย่ำยีแล้ว ย่อมประพบัติทุจริต
ด้วยกาย ด้วยวาจา ด้วยใจ ครั้นตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติ วินิบาต นรก
ดุริยทุกขทั้งหลาย นี่เป็นธรรมข้อที่ ๗ เป็นความมุ่งหมายของคนผู้เป็นข้าศึกกัน
เป็นความต้องการของคนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมมาถึงหญิงหรือชายผู้มีความโกรธ
ดุริยทุกขทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นความมุ่งหมายของคนผู้เป็นข้าศึก
กัน เป็นความต้องการของคนผู้เป็นข้าศึกกัน ย่อมมาถึงหญิงหรือชายผู้มีความ
โกรธ ฯ

คนโกรธมีผิวพรรณทราม ย่อมนอนเป็นทุกข์ ถือเอาสิ่งที่เป็น
ประโยชน์แล้ว กลับปฏิบัติสิ่งอื่น ไม่เป็นประโยชน์ ทำ
ปาณาติบาตด้วยกายและวาจา ย่อมถึงความเสื่อมทรัพย์ ผู้
มีมาเพราะความโกรธ ย่อมถึงความไม่มียศ ญาติมิตร
และสหาย ย่อมเว้นคนโกรธเสียห่างไกล คนผู้โกรธย่อมไม่
รู้จักความเจริญ ทำจิตให้กำเริบ กิเลสที่เกิดมาจากภายในนั้น
คนผู้โกรธย่อมไม่รู้สีก คนโกรธย่อมไม่รู้อรุณ ไม่เห็นธรรม
ความโกรธย่อมครอบงำรณในขณะใด ความมืดตื้อย่อมมี
ในขณะนั้น คนผู้โกรธย่อมก่อกรรมที่ทำได้ยากเหมือนทำได้
ง่าย ภายหลังเมื่อหายโกรธแล้ว เขาย่อมเดือดร้อนเหมือน
ถูกไฟไหม้ คนผู้โกรธย่อมแสดงความเกียจคร้าน เหมือน
ไฟแสดงควันก่อน ในกาลใด ความโกรธเกิดขึ้น คนย่อม
โกรธ ในกาลนั้น คนนั้นไม่มีหิริ ไม่มีโอตตัมปะ และไม่มี
ความเคารพ คนที่ถูกความโกรธครอบงำย่อมไม่มีความ
สว่างแม้แต่ในน้อยเลย กรรมใดยังห่างไกลจากกรรม อันให้
เกิดความเดือดร้อน เราจึงบอกกรรมเหล่านั้น เธอทั้งหลาย
จงฟังธรรมนั้นไปตามลำดับ คนโกรธฆ่าบิดาก็ได้ ฆ่ามารดา
ของตนก็ได้ ฆ่าพระชินาสพาก็ได้ ฆ่าปฤชนาก็ได้ ลูกที่
มารดาเลี้ยงไว้จนได้ลืมนาดูโลกนี้ ลูกเช่นนั้นก็เลสหยาบช้า
โกรธขึ้นมาย่อมฆ่าแม่มารดานั้นผู้ให้ชีวิตความเป็นอยู่ได้ จริง
อยู่ สัตว์เหล่านั้นมีตนเป็นเครื่องเปรียบเทียบ เพราะตนเป็น
ที่รักอย่างยิ่ง คนโกรธหมกมุ่นในรูปต่างๆ ย่อมฆ่าตัวเอง
ได้เพราะเหตุต่างๆ ย่อมฆ่าตัวเองด้วยดาบบ้าง กินยาพิษ
บ้าง เอาเชือกผูกคอตายบ้าง โดดเขาตายบ้าง คนเหล่านั้น
เมื่อกระทำการอันมีแต่ความเสื่อมและทำลายตนก็ไม่รู้สีก
ความเสื่อมเกิดแต่ความโกรธ ตามที่กล่าวมานี้ เป็นบางของ
มัจจราช มีถ้าเป็นที่ย่อยอาศัย บุคคลผู้มักโกรธ มีการฝึกตน
คือมีปัญญา ความเพียรและสัมมาทิฐิ ฟังตัดความโกรธนั้น
ขาดได้ บัณฑิตฟังตัดอกุศลธรรมแต่ละอย่างเสียให้ขาด ฟัง
ศึกษาในธรรมเหมือนอย่างนั้น เธอทั้งหลายปรารภนาถอยู่ว่า
ขอความเป็นผู้เกียจคร้านได้มีแก่เราทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
เป็นผู้ปราศจากความโกรธ ไม่มีความคับแค้นใจ ปราศจาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ความโลภ ไม่มีความริษยา ฝึกฝนตนแล้ว ละความโกรธได้
เป็นผู้ไม่มีอาสวะ จักปรินิพพาน ฯ
จบสูตรที่ ๑๑
จบอัปยาคตวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อัปยาคตสูตร ๒. ปุริสคตสูตร ๓. ติสสสูตร ๔. สีหสูตร
๕. รักขิตสูตร ๖. กิมมิลสูตร ๗. สัตตธรรมสูตร ๘. โมคคัลลาน-
*สูตร ๙. ปุณณวิปากสูตร ๑๐. ภริยาสูตร ๑๑. โกธนาสูตร

มหาวรรคที่ ๒

หิริสูตร

[๖๒] ดูกุริกษทั้งหลาย เมื่อไม่มีหิริและโอตตปปะ อินทริยสังวรของ
บุคคลผู้มีหิริและโอตตปปะวิบัติ ย่อมมีอุปนิสัยถูกกำจัด เมื่อไม่มีอินทริยสังวร คีล
ของบุคคลผู้มีอินทริยสังวรวิบัติ ย่อมมีอุปนิสัยถูกกำจัด เมื่อไม่มีศีล สัมมาสมาธิ
ของบุคคลผู้มีศีลวิบัติ ย่อมมีอุปนิสัยถูกกำจัด เมื่อไม่มีสัมมาสมาธิ ยถาภูตญาณ-
*ทัสสนะของบุคคลผู้มีสัมมาสมาธิวิบัติ ย่อมมีอุปนิสัยถูกกำจัด เมื่อไม่มี
ยถาภูตญาณทัสสนะ นิพพิทาและวิราคะ ของบุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสสนะ
วิบัติ ย่อมมีอุปนิสัยถูกกำจัด เมื่อไม่มีนิพพิทาและวิราคะ วิมุตติญาณทัสสนะ
ของบุคคลผู้มีนิพพิทาและวิราคะวิบัติ ย่อมมีอุปนิสัยถูกกำจัด ดูกุริกษทั้งหลาย
เปรียบเหมือนต้นไม้ไม่มีกิ่งและใบวิบัติ กระเทาะกิดี เปลือกกิดี กระพี้กิดี แก่นกิดี
ของตน ไม่นั้นย่อมไม่ถึงความสมบูรณ์ ฉะนั้น ดูกุริกษทั้งหลาย เมื่อมีหิริและ
โอตตปปะ อินทริยสังวรของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยหิริและโอตตปปะ ย่อมสมบูรณ์
ด้วยอุปนิสัย เมื่อมีอินทริยสังวร คีลของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยอินทริยสังวร ย่อม
สมบูรณ์ด้วยอุปนิสัย เมื่อมีศีล สัมมาสมาธิของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีลย่อม
สมบูรณ์ด้วยอุปนิสัย เมื่อมีสัมมาสมาธิ ยถาภูตญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์
ด้วยสัมมาสมาธิย่อมสมบูรณ์ด้วยอุปนิสัย เมื่อมียถาภูตญาณทัสสนะ นิพพิทาและ
วิราคะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยยถาภูตญาณทัสสนะ ย่อมสมบูรณ์ด้วยอุปนิสัย
เมื่อมีนิพพิทาและวิราคะ วิมุตติญาณทัสสนะของบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยนิพพิทาและ
วิราคะ ย่อมสมบูรณ์ด้วยอุปนิสัย ดูกุริกษทั้งหลาย เปรียบเหมือนต้นไม้
สมบูรณ์ด้วยกิ่งและใบ กระเทาะกิดี เปลือกกิดี กระพี้กิดี แก่นกิดี ของต้นไม้
นั้น ย่อมถึงความสมบูรณ์ ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๑

สุริยสูตร

[๖๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อัมพปาลิวัน ใกล้
พระนครเวสาลี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกกุริกษทั้งหลายว่า ดูกุริกษ
ทั้งหลาย กุริกษเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุ
ริกษทั้งหลาย สังขารทั้งหลายไม่เที่ยง ไฉนยั่งยืน ไฉนนำชินชม นี่เป็นกำหนดควร
เบื่อหน่าย ควรคลายกำหนัด ควรหลุดพ้น ในสังขารทั้งปวง ดูกุริกษทั้งหลาย
ชนเขาสีเนรุ โดยยาว ๘๔, ๐๐๐ โยชน์ โดยกว้าง ๘๔, ๐๐๐ โยชน์ หยั่งลง
ในมหาสมุทร ๘๔, ๐๐๐ โยชน์ สูงจากมหาสมุทรขึ้นไป ๘๔, ๐๐๐ โยชน์ มี
กาลบางครั้งก็ฝนไม่ตกหลายปี หลายร้อยปี หลายพันปี หลายแสนปี เมื่อฝน
ไม่ตก พืชคาม ภูตคามและดินชาติที่ใช้เข้ายา ปาไม้ใหญ่ ย่อมเฉา เหี่ยว
แห้ง เป็นอ้อยไม่ได้ ฉันทใด สังขารก็ฉันทนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง ไฉนยั่งยืน ไฉ
นนำชินชม นี่เป็นกำหนดควรเบื่อหน่าย ควรคลายกำหนัด ควรหลุดพ้น ในสังขาร
ทั้งปวง ฯ

ดูกุริกษทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน
พระอาทิตย์ดวงที่ ๒ ปรากฏ เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ ๒ ปรากฏ แม่น้ำลำคลอง
ทั้งหมด ย่อมงวดแห้ง ไม่มีน้ำ ฉันทใด สังขารก็ฉันทนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง . . .
ควรหลุดพ้น ฯ

ดูกุริกษทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน
พระอาทิตย์ดวงที่ ๓ ปรากฏ เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ ๓ ปรากฏ แม่น้ำสายใหญ่ๆ
คือ แม่น้ำคงคา ยมนา อจิรวดี สรภ มหิ ทั้งหมดย่อมงวดแห้ง ไม่มีน้ำ ฉันทใด
ดูกุริกษทั้งหลาย สังขารทั้งหลายก็ฉันทนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง . . . ควร
หลุดพ้น ฯ

ดูกุริกษทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

พระอาทิตย์ดวงที่ ๔ ปรากฏ เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ ๔ ปรากฏ เมื่อน้ำสายใหญ่ๆ ที่ไหลมารวมกันเป็นแม่น้ำใหญ่ คือแม่น้ำคงคา ยมนา อจิรวดี สรรพมही ทั้งหมดย่อมงวดแห้ง ไม่มีน้ำ จันใด ดุรฤกษ์ทั้งหลาย สังขารทั้งหลายก็จันนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง . . . ควรถลพฬัน ฯ

ดุรฤกษ์ทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน พระอาทิตย์ดวงที่ ๕ ปรากฏ เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ ๕ ปรากฏ น้ำในมหาสมุทรลึก ๑๐๐ โยชน์กิติ ๒๐๐ โยชน์กิติ ๓๐๐ โยชน์กิติ ๔๐๐ โยชน์กิติ ๕๐๐ โยชน์กิติ ๖๐๐ โยชน์กิติ ๗๐๐ โยชน์กิติ ย่อมงวดลงเหลืออยู่เพียง ๗ ชั่วโมง ๗ ชั่วโมง ๖ ชั่วโมง ๕ ชั่วโมง ๔ ชั่วโมง ๓ ชั่วโมง ๒ ชั่วโมง ชั่วโมงเดียว ครึ่ง ชั่วโมง เพียงเอว เพียงเข่า เพียงแข้งข้อเท้า เพียงในรอยเท้าโค ดุรฤกษ์ทั้งหลาย น้ำในมหาสมุทรยังเหลืออยู่เพียงในรอยเท้าโคในที่นั้นๆ เปรียบเหมือนในฤดูแล้ง เมื่อฝนเมล็ดใหญ่ๆ ตกลงมา น้ำเหลืออยู่ในรอยเท้าโคในที่นั้นๆ จะนั้น เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ ๕ ปรากฏ น้ำในมหาสมุทรแม้เพียงข้อนิ้วก็ไม่ มี จันใด ดุรฤกษ์ทั้งหลาย สังขารทั้งหลายก็จันนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง . . . ควรถลพฬัน ฯ

ดุรฤกษ์ทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน พระอาทิตย์ดวงที่ ๖ ปรากฏ เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ ๖ ปรากฏ แผ่นดินใหญ่นี้และชนเขาสิเนรุ ย่อมมีกลุ่มควันพลุ่งขึ้น เปรียบเหมือนนายช่างหม้อเผาหม้อที่ปั้นดีแล้ว ย่อมมีกลุ่มควันพลุ่งขึ้น จะนั้น ดุรฤกษ์ทั้งหลาย สังขารทั้งหลายก็จันนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง . . . ควรถลพฬัน ฯ

ดุรฤกษ์ทั้งหลาย ในกาลบางครั้งบางคราว โดยล่วงไปแห่งกาลนาน พระอาทิตย์ดวงที่ ๗ ปรากฏ เพราะพระอาทิตย์ดวงที่ ๗ ปรากฏ แผ่นดินใหญ่นี้และชนเขาสิเนรุ ไฟจะติดทั่วทุกซอกซาง มีแสงเพลิงเป็นอันเดียวกัน เมื่อแผ่นดินใหญ่และชนเขาสิเนรุ ไฟเผาทุกซอกซาง ลมหอบเอาเปลวไฟฟุ้งไปจนถึงพรหมโลก เมื่อชนเขาสิเนรุ ไฟเผาทุกซอกซาง กำลังทะลุทะลวง ถูกกองเพลิงใหญ่เผาทั่วหมดแล้ว ยอดเขาแม้ขนาด ๑๐๐ โยชน์ ๒๐๐ โยชน์ ๓๐๐ โยชน์ ๔๐๐ โยชน์ ๕๐๐ โยชน์ ย่อมพังทะลุ เมื่อแผ่นดินใหญ่และชนเขาสิเนรุถูกไฟเผาผลาญอยู่ ย่อมไม่ปรากฏขึ้นถ้าและเขมา เปรียบเหมือนเมื่อเนยใสหรือน้ำมันถูกไฟเผาผลาญอยู่ ย่อมไม่ปรากฏขึ้นถ้าและเขมา จะนั้น ดุรฤกษ์ทั้งหลาย สังขารทั้งหลายก็จันนั้น เป็นสภาพไม่เที่ยง ไม่ยั่งยืน ไม่น่าชื่นชม ควรถลพฬัน ควรถลพฬัน กำหนด ควรถลพฬัน ในสังขารทั้งปวง ดุรฤกษ์ทั้งหลาย ในข้อนี้ ใครจะรู้ ใครจะเชื่อว่า แผ่นดินนี้และชนเขาสิเนรุจักถูกไฟไหม้พินาศไม่เหลืออยู่ นอกจากอริยสาวกผู้มีบารมีเห็นแล้ว (โสดาบัน) ฯ

ดุรฤกษ์ทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ศาสดาซื่อสัตย์และเป็นเจ้าลัทธิปราศจากความกำหนัดในกาม ก็ศาสดาซื่อสัตย์และนั้น มีสาวกอยู่หลายร้อย เธอแสดงธรรมแก่สาวกทั้งหลาย เพื่อความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นพรหมโลก และเมื่อสเนตตศาสดาแสดงธรรมเพื่อความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นพรหมโลก สาวกเหล่าใดรู้ทั่วถึงคำสอนได้หมดทุกอย่าง สาวกเหล่านั้น เมื่อตายไป ก็เข้าถึงสุคติพรหมโลก ส่วนสาวกเหล่าใดยังไม่รู้ทั่วถึงคำสอนได้หมดทุกอย่าง สาวกเหล่านั้น เมื่อตายไป บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นปรินิรมิตวสวัตติ บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นนิมมานรดี บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นดุสิต บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นยามา บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นดาวดึงส์ บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นจาตุมหาราช บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายแห่งกษัตริย์มหาศาล บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพราหมณ์มหาศาล บางพวกเข้าถึงความเป็นสหายแห่งฤๅษีมหาศาล ฯ

ดุรฤกษ์ทั้งหลาย ครั้งนั้นแล สเนตตศาสดามีความคิดเห็นว่า การที่เราจะพึงเป็นผู้มีสติเสมอกับสาวกทั้งหลายในสัมปรายภพไม่สมควรเลย ฉะนั้นเราควรที่จะเจริญเมตตาให้ยิ่งขึ้นไปอีก ครั้งนั้นแล สเนตตศาสดาจึงได้เจริญเมตตาจิตตลอด ๗ ปี แล้วไม่มาสู่โลกนี้ตลอด ๗ สังวัฏฏวิวัฏฏกัลป์ เมื่อโลกวิบัติเข้าถึงพรหมโลกชั้นอาภัสสระ เมื่อโลกเจริญ เข้าถึงวิมานพรหมที่ว่าง ในวิมานนั้น สเนตตศาสดาเป็นพรหม เป็นท้าวมหาพรหม เป็นใหญ่ ไม่มีใครยิ่งกว่า รู้เห็นเหตุการณ์โดยถ่องแท้ เป็นผู้มียอำนาจมาก เกิดเป็นท้าวสักกะจอมเทวดา ๓๖ ครั้ง เป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ตั้งอยู่ในธรรม เป็นพระธรรมราชา มีสมุทร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ทั้ง ๔ เป็นขอบเขต ผู้ได้ชัยชนะสงคราม สถาปนาประชาชนไว้เป็นปึกแผ่นมั่นคง
พร้อมด้วยรัตนะ ๗ ประการ หลายร้อยครั้ง พระราชโอรสของพระเจ้า
จักรพรรดินั้น ล้วนแต่อาจ กล่าวหา ขยายขยาย ย้ายศัตรูได้ พระเจ้าจักรพรรดิ
นั้นทรงปกครองปฐพีมณฑล อันมีมหาสมุทรเป็นขอบเขต ไม่ต้องใช้อาญา ไม่ต้อง
ใช้ศัสตรา ใช้ธรรมปกครอง ดุริยกิจทั้งหลาย สุนตตศาสนันแล้ว มีอายุยืนนาน
ดำรงมั่นอยู่อย่างนี้ แต่ก็ไม่พ้นจากชาติ ชรา พยาธิ มรณะ โสกะ ปรีเทวะ ทุกข์
โทมนัสและอภัยสา เรากล่าวว่า ไม่พ้นจากทุกข์ได้ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะ
ยังไม่ตรัสรู้ ไม่ได้แห่งตลอดธรรม ๔ ประการ ๔ ประการเป็นไฉน คือ อริย-

*ศีล ๑ อริยสมาธิ ๑ อริยปัญญา ๑ อริยวิมุตติ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย อริยศีล
อริยสมาธิ อริยปัญญา อริยวิมุตติ เราตรัสรู้แล้ว แห่งตลอดแล้ว เราก่อนค้นหา
ในภพได้แล้ว ตัณหาอันเป็นเครื่องนำไปสู่ภพสิ้นแล้ว บัดนี้ภพใหม่ไม่มี ฯ

พระผู้มีพระภาคผู้สุคตศาสดา ครั้นตรัสไวยการณภาษิตนี้จบลงแล้ว จึง
ได้ตรัสคาถาประพันธ์ต่อไปอีกว่า

ธรรมเหล่านี้ คือ ศีล สมาธิ ปัญญาและวิมุตติอย่างยิ่ง
พระโคตมผู้มียศตรัสรู้แล้ว พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดา ผู้มี
พระจักษุ ทรงรู้ด้วยประการดังนี้แล้ว ตรัสบอกธรรม
๔ ประการแก่มิถิยาทั้งหลาย ทรงกระทำที่สุดทุกข์แล้ว
ปรีนิพพาน ฯ

จบสูตรที่ ๒

นคเรสูตร

[๖๔] ดุริยกิจทั้งหลาย ในกาลใด ปัจจันตนครของพระราชา ป้องกัน
ไว้ด้วยเครื่องป้องกัน ๗ ประการ และหาอาหาร ๔ ประการได้ตามความปรารถนา
ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ในกาลนั้น เรากล่าวว่า ศัตรูหมู่ปัจเจกมิตรภายนอก
ทำอันตรายปัจจันตนครของพระราชานั้น ไม่ได้ เครื่องป้องกัน ๗ ประการเป็นไฉน
คือในปัจจันตนครของพระราชามีเสาระเนียดขดหลุมฝังลึก ไม่หวั่นไหว นี่เป็น
เครื่องป้องกันนคเรประการที่ ๑ สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีคูขดลึกและกว้าง นี่เป็นเครื่องป้องกันนคเรประการ
ที่ ๒ สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีทางเดินตามคูได้รอบ ทั้งสูงและกว้างนี้เป็นเครื่อง
ป้องกันนคเรประการที่ ๓ สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีการสะสมอาวุธไว้มาก ทั้งที่เป็นอาวุธแหลมยาวและ
อาวุธคม นี่เป็นเครื่องป้องกันนคเรประการที่ ๔ สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกัน
อันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง ตั้งกองทัพไว้มาก คือ พลช้าง พลม้า พลรถ พล
ธนู กองถือธง กองจัดกระบวนทัพ กองสัมภาระ กองเสนาธิการ กองตะลุม
บอนเหมือนช้างที่วิ่งเข้าสู่สงคราม กองทหารหาญ กองทหารโลหะ กองเกราะ
หนัง กองทหารทาส นี่เป็นเครื่องป้องกันนคเรประการที่ ๕ สำหรับคุ้มภัยภายใน
และป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีทหารยามฉลาดสามารถดี ห้ามไม่ให้คนที่ไม่รู้จักเข้า
อนุญาตให้คนที่รู้จักเข้า นี่เป็นเครื่องป้องกันนคเรประการที่ ๖ สำหรับคุ้มภัย
ภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีกำแพงทั้งสูงและกว้าง พร้อมด้วยป้อมก่ออิฐถือปูนดี
นี่เป็นเครื่องป้องกันนคเรประการที่ ๗ สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกันอันตราย
ภายนอก ปัจจันตนครมีการป้องกันดี ด้วยเครื่องป้องกัน ๗ ประการนี้แล ฯ

ปัจจันตนครหาอาหาร ๔ ประการได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก
ไม่ลำบาก เป็นไฉน คือในปัจจันตนครของพระราชามีการสะสมหญ้า ไม้ และ
น้ำไว้มาก เพื่อความอุ่นใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่อยุเป็นสุขแห่งชนภายใน และ
ป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีการสะสมข้าวสาลี (ข้าวเจ้า) และข้าวเหนียวไว้
มาก เพื่อความอุ่นใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่อยุเป็นสุขแห่งชนภายใน และ
ป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีการสะสมงา ถั่วเขียว ถั่วทอง และอปรินชาติไว้
มาก เพื่อความอุ่นใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่อยุเป็นสุขแห่งชนภายใน และป้องกัน
อันตรายภายนอก ฯ

อีกประการหนึ่ง มีการสะสมเกลือไว้มาก คือ เนยใส เนยข้น น้ำมัน
น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เกลือ เพื่อความอุ่นใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่อยุเป็นสุขแห่งชน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ภายใน และป้องกันอันตรายภายนอก ฯ

ปัจฉินตนคร หาอาหาร ๔ ประการได้ตามปรารถนา ได้โดยไมยาก
ไม่ลำบาก ดุริยภิกษุทั้งหลาย ในกาลใด ปัจฉินตนครของพระราชูปถัมภ์
ด้วยเครื่องป้องกัน ๗ ประการนี้ และอาหาร ๔ ประการได้ตามความปรารถนา
ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ในกาลนั้น เรากล่าวว่า ศัตรูหมู่ปัจฉิมมิตรไม่ทำ
อันตรายได้ ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล ในกาลใด อริยสาวกประกอบ
พร้อมด้วยสัทธรรม ๗ ประการ และเป็นผู้มีปรกติได้ตามความปรารถนา ได้
โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขใน
ปัจจุบัน ในกาลนั้น เรากล่าวว่า มารผู้มีบาปทำอันตรายอริยสาวกไม่ได้ สัทธรรม ๗
ประการเป็นฉน ดุริยภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกเป็นผู้มีศรัทธา เชื่อพระปัญญา
เครื่องตรัสรู้ของพระตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ
เป็นผู้ตื่นแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม เปรียบเหมือนในปัจฉินตนครของพระราชูปถัมภ์ มี
เสาระเนียดขุดหลุมฝังลึก ไม่หวั่นไหว สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกันอันตราย
ภายนอก ฉะนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้มีศรัทธาเปรียบเหมือนเสา
ระเนียด ย่อมละอสุทธ เจริญกุศล ละกรรมที่มีโทษ เจริญกรรมอันไม่มีโทษ
บริหารตนให้บริสุทธิ์ นี่เป็นสัทธรรมประการที่ ๑ ฯลฯ

อริยสาวกเป็นผู้มีหิริ ละอายต่อกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ละอาย
ต่อการเข้าถึงอกุศลธรรมอันชั่วช้าลามก เปรียบเหมือนในปัจฉินตนครของพระ
ราชา มีคู (สนามเพลาะ) ทั้งลึกและกว้าง สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกัน
อันตรายภายนอก ฉะนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้มีหิริเปรียบเหมือนคู ย่อม
ละอสุทธ . . . บริหารตนให้บริสุทธิ์ นี่เป็นสัทธรรมประการที่ ๒ ฯ

อริยสาวกมีโอตตปปะ สะดุ้งกลัวต่อกายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต
สะดุ้งกลัวต่อการเข้าถึงอกุศลธรรมอันชั่วช้าลามก เปรียบเหมือนในปัจฉินตนคร
ของพระราชูปถัมภ์ มีทางเดินตามคูได้รอบ ทั้งสูงและกว้าง สำหรับคุ้มภัยภายใน
และป้องกันอันตรายภายนอก ฉะนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้มีโอตตปปะ
เปรียบเหมือนทางเดินตามคู ย่อมละอสุทธธรรม . . . บริหารตนให้บริสุทธิ์นี้เป็น
สัทธรรมประการที่ ๓ ฯ

อริยสาวกเป็นพหูสูต ทรงสุตะ สังสมสุตะ ได้สดับตรับฟังมาก ทรง
จำไว้ คล่องปาก ขึ้นใจ แทงตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ซึ่งธรรมทั้งหลายอันงามใน
เบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถ
พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์ บริบูรณ์ สิ้นเชิง เปรียบเหมือนในปัจฉินตนครของ
พระราชูปถัมภ์ มีการสะสมอาวุธไว้มาก ทั้งที่เป็นอาวุธแหลมยาวและอาวุธคม
สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ฉะนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกผู้มีสุตะเปรียบเหมือนอาวุธ ย่อมละอสุทธธรรม . . . บริหารตนให้บริสุทธิ์
นี้เป็นสัทธรรมประการที่ ๔ ฯ

อริยสาวกปรารถนาความเพียร เพื่อละอสุทธธรรม เพื่อให้กุศลธรรมถึงพร้อม
มีกำลังมีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม เปรียบเหมือนในปัจฉินตนคร
ของพระราชูปถัมภ์ ตั้งกองทัพไว้มาก คือพลม้า ฯลฯ กองทหารทาส สำหรับคุ้มภัยภายใน
และป้องกันอันตรายภายนอก ฉะนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกมีความเพียร
เปรียบเหมือนกองทัพ ย่อมละอสุทธธรรม . . . บริหารตนให้บริสุทธิ์ นี่เป็นสัทธรรม
ประการที่ ๕ ฯ

อริยสาวกเป็นผู้มีสติ ประกอบด้วยสติเป็นเครื่องรักษาตนอย่างยิ่ง ย่อม
ตามระลึกถึงกรรมที่ได้ทำและคำที่ได้พูดแล้วแม่นยำได้ เปรียบเหมือนใน
ปัจฉินตนครของพระราชูปถัมภ์ มีทหารยามฉลาดสามารถดี ห้ามไม่ให้คนที่ไม่รู้จักเข้า
อนุญาตให้คนที่รู้จักเข้า สำหรับคุ้มภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ฉะนั้น
ดุริยภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้มีสติเปรียบเหมือนทหารยาม ย่อมละอสุทธธรรม
. . . บริหารตนให้บริสุทธิ์ นี่เป็นสัทธรรมประการที่ ๖ ฯ

อริยสาวกเป็นผู้มีปัญญา ประกอบด้วยปัญญาเครื่องพิจารณาความเกิด
และความดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ เปรียบ
เหมือนในปัจฉินตนครของพระราชูปถัมภ์ มีกำแพงทั้งสูงทั้งกว้างพร้อมด้วยป้อมก่ออิฐ
ถือปูนดี เพื่อคุ้มภัยภายในและป้องกันอันตรายภายนอก ฉะนั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย
อริยสาวกผู้มีปัญญาเปรียบเหมือนกำแพงอันพร้อมด้วยป้อมก่ออิฐถือปูนดี ย่อม
ละอสุทธ เจริญกุศล ละกรรมที่มีโทษ เจริญกรรมที่ไม่มีโทษ บริหารตนให้บริสุทธิ์
นี้เป็นสัทธรรมประการที่ ๗ อริยสาวกเป็นผู้ประกอบด้วยสัทธรรม ๗ ประการนี้ ฯ

อริยสาวกเป็นผู้มีปรกติได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบันเป็นโฉน อริยสาวก
สังตจากกาม สังตจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฉาน มิวตกวิจาร์ มีปิตี และสุข
เกิดแต่วิเวกอยู่ เพื่อความพอใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่ออยู่เป็นสุขแห่งตน
และเพื่อหยั่งลงสู่นิพพาน เปรียบเหมือนในปัจฉินครของพระราชามีการสะสม
หญ้า ไม้และน้ำไว้มาก เพื่อความพอใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่ออยู่เป็นสุขแห่งตน
ภายใน และเพื่อป้องกันอันตรายภายนอก ฉะนั้น ฯ

อริยสาวกบรรลุทุติยฉาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายในเป็นธรรมเอก
ผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร์ เพราะวิตกวิจาร์สงบไป มีปิตีและสุขเกิดจากสมาธิอยู่
เพื่อความพอใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่ออยู่เป็นสุขแห่งตน และเพื่อหยั่งลงสู่นิพพาน
เปรียบเหมือนในปัจฉินครของพระราชามีการสะสมข้าวสาลี (ข้าวเจ้า) และ
ข้าวเหนียวไว้มาก เพื่อความพอใจภายใน ไม่สะดุ้งกลัว เพื่ออยู่เป็นสุขแห่งตน
ภายใน และเพื่อป้องกันอันตรายภายนอก ฉะนั้น ฯ

อริยสาวกมอเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย
เพราะปิตีสิ้นไป บรรลุตติยฉานที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฉานนี้
เป็นผู้มอเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข เพื่อความพอใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่ออยู่เป็น
สุขแห่งตน และเพื่อหยั่งลงสู่นิพพาน เปรียบเหมือนในปัจฉินครของ
พระราชามีการสะสมข้าว ถั่วเขียว ถั่วทอง และอปรินชาติไว้มาก เพื่อความ
พอใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่ออยู่เป็นสุขแห่งตนภายใน และเพื่อป้องกันอันตราย
ภายนอก ฉะนั้น ฯ

อริยสาวกบรรลุจตุตถฉาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์
และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มอเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ เพื่อความ
พอใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่ออยู่เป็นสุขแห่งตนและเพื่อหยั่งลงสู่นิพพาน เปรียบ
เหมือนในปัจฉินครของพระราชามีการสะสมเกลือไว้มาก คือ เนยใส เนยข้น
น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย เกลือ เพื่อความพอใจ ไม่สะดุ้งกลัว เพื่ออยู่เป็นสุขแห่ง
ตนภายใน และป้องกันอันตรายภายนอก ฉะนั้น ฯ

อริยสาวกเป็นผู้มีปรกดีได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก
ซึ่งฉาน ๔ นั้นอันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ดุริยภิกษุทั้ง
หลาย ในกาลใด อริยสาวกประกอบด้วยศีลธรรม ๗ ประการนี้ และมีปรกดี
ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ นั้นอันมีในจิตยิ่ง
เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ในกาลนั้นแล มารผู้มีบาปก็ทำอันตรายอริยสาวก
ไม่ได้ ฯ

จบสูตรที่ ๓

ธัมมัญญสูตร

[๖๕] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็นผู้
ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๗ ประ
การเป็นโฉน ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นธัมมัญญะ รู้จักรธรรม
๑ อตถัถญญะ รู้จักอรรถ ๑ อตตัญญุ รู้จักตน ๑ มตตัญญุ รู้จักประมาณ ๑
กาลัญญุ รู้จักกาล ๑ ปริสัณญุ รู้จักบริษั ๑ ปุคคัลปโรปรัญญุ รู้จักเลือก
คบคน ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุเป็นธัมมัญญะอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้
ย่อมรู้ธรรม คือ สุตตะ เถยยะ ไวยาकरणะ คาคา อุทาน อิตฺตุตตะ ขาตะ
อัพภูตธรรม เวทลละ หากภิกษุไม่พึงรู้จักรธรรม คือ สุตตะ . . . เวทลละ เรา
ก็ไม่พึงเรียกว่าเป็นธัมมัญญะ แต่เพราะภิกษุรู้ธรรม คือ สุตตะ . . . เวทลละ
ฉะนั้นเราจึงเรียกว่าเป็นธัมมัญญะ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ก็ภิกษุเป็นอตถัถญญะอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้จักเนื้อความ
แห่งภายิตนั้นๆ ว่า นี่เป็นเนื้อความแห่งภายิตนี้ๆ หากภิกษุไม่พึงรู้เนื้อความ
แห่งภายิตนั้นๆ ว่า นี่เป็นเนื้อความแห่งภายิตนี้ๆ เราก็ไม่พึงเรียกว่าเป็น
อตถัถญญ แต่เพราะภิกษุรู้เนื้อความแห่งภายิตนั้นๆ ว่า นี่เป็นเนื้อความแห่ง
ภายิตนี้ๆ ฉะนั้น เราจึงเรียกว่าเป็นอตถัถญญ ภิกษุเป็นธัมมัญญะ อตถัถญญ
ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ก็ภิกษุเป็นมตตัญญุอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้จักตนว่า เรา
เป็นผู้มีศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณ เพียงเท่านั้น ถ้าภิกษุไม่
พึงรู้จักตนว่า เราเป็นผู้มีศรัทธา ศีล สุตตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณ เพียงเท่านั้น
เราก็ไม่พึงเรียกว่าเป็นมตตัญญุ แต่เพราะภิกษุรู้จักตนว่า เราเป็นผู้มีศรัทธา ศีล
สุตตะ จาคะ ปัญญา ปฏิภาณ เพียงเท่านั้น ฉะนั้น เราจึงเรียกว่าเป็นมตตัญญุ
ภิกษุเป็นธัมมัญญะ อตถัถญญ มตตัญญุ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ก็ภิกษุเป็นปริสัณญุอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ รู้จักประมาณในการรับ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉิยเภสัชบริวาร หากภิกษุไม่พึงรู้จักประมาณในการรับจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉิยเภสัชบริวาร เราก็ไม่พึงเรียกว่าเป็นมัตตัญญู แต่เพราะภิกษุรู้จักประมาณในการรับจิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉิยเภสัชบริวาร ฉะนั้น เราจึงเรียกว่าเป็นมัตตัญญู

ภิกษุเป็นธัมมัญญู อุตถัญญู อุตตัญญู มัตตัญญู ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ภิกษุเป็นกาลัญญูอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้จักกาลว่า นี้เป็นกาลเรียน นี้เป็นกาลสอบถาม นี้เป็นกาลประกอบความเพียร นี้เป็นกาลหลีกออกเร้น หากภิกษุไม่พึงรู้จักกาลว่า นี้เป็นกาลเรียน นี้เป็นกาลสอบถาม นี้เป็นกาลประกอบความเพียร นี้เป็นกาลหลีกออกเร้น เราไม่พึงเรียกว่าเป็นกาลัญญู แต่เพราะภิกษุรู้จักกาลว่า นี้เป็นกาลเรียน นี้เป็นกาลสอบถาม นี้เป็นกาลประกอบความเพียร นี้เป็นกาลหลีกออกเร้น ฉะนั้น เราจึงเรียกว่าเป็นกาลัญญู ภิกษุเป็นธัมมัญญู อุตถัญญู อุตตัญญู มัตตัญญู กาลัญญู ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ภิกษุเป็นปริสัณญูอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้จักบริษัทว่า นี้บริษัทยัตถีย์ นี้บริษัทยุทธะ นี้บริษัทยุทธะ ในบริษัทยุทธะ นี้บริษัทยุทธะ อย่างนี้ พึงยินอย่างนี้ พึงทออย่างนี้ พึงนึ่งอย่างนี้ พึงนึ่งอย่างนี้ หากภิกษุไม่รู้จักบริษัทว่า นี้บริษัทยัตถีย์ . . . พึงนึ่งอย่างนี้ เราไม่พึงเรียกว่าเป็นปริสัณญู แต่เพราะภิกษุรู้จักบริษัทว่า นี้บริษัทยัตถีย์ . . . พึงนึ่งอย่างนี้ ฉะนั้น เราจึงเรียกว่าเป็นปริสัณญู ภิกษุเป็นธัมมัญญู อุตถัญญู อุตตัญญู มัตตัญญู กาลัญญู ปริสัณญู ด้วยประการฉะนี้ ฯ

ภิกษุเป็นบุคคลปโรปริยัญญูอย่างไร ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้จักบุคคลโดยส่วน ๒ คือ บุคคล ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งต้องการเห็นพระอรียะ พวกหนึ่งไม่ต้องการเห็นพระอรียะ บุคคลที่ไม่ต้องการเห็นพระอรียะ พึงถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ บุคคลที่ต้องการเห็นพระอรียะ พึงได้รับความสรรเสริญด้วยเหตุนี้ บุคคลที่ต้องการเห็นพระอรียะก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งต้องการจะพึงสัทธิธรรม พวกหนึ่งไม่ต้องการพึงสัทธิธรรม บุคคลที่ไม่ต้องการพึงสัทธิธรรม พึงถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ บุคคลที่ต้องการพึงสัทธิธรรม พึงได้รับความสรรเสริญด้วยเหตุนี้ บุคคลที่ต้องการพึงสัทธิธรรมก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งตั้งใจพึงธรรม พวกหนึ่งไม่ตั้งใจพึงธรรม บุคคลที่ไม่ตั้งใจพึงธรรม พึงถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ บุคคลที่ตั้งใจพึงธรรม พึงได้รับความสรรเสริญด้วยเหตุนี้ บุคคลที่ตั้งใจพึงธรรมก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งพึงแล้วทรงจำธรรมไว้ พวกหนึ่งพึงแล้วไม่ทรงจำธรรมไว้ บุคคลที่พึงแล้วไม่ทรงจำธรรมไว้ พึงถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ บุคคลที่พึงแล้วทรงจำธรรมไว้ พึงได้รับความสรรเสริญด้วยเหตุนี้ บุคคลที่พึงแล้วทรงจำธรรมไว้ก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งพิจารณาเพื่อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ พวกหนึ่งไม่พิจารณาเพื่อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ บุคคลที่ไม่พิจารณาเพื่อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ พึงถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ บุคคลที่พิจารณาเพื่อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ พึงได้รับความสรรเสริญด้วยเหตุนี้ บุคคลที่พิจารณาเพื่อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งรู้ธรรมสมควรแก่ธรรม พวกหนึ่งหารู้ธรรมสมควรแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ บุคคลที่หารู้ธรรมปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ พึงถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ บุคคลที่รู้ธรรมสมควรแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม พึงได้รับความสรรเสริญ ด้วยเหตุนี้ บุคคลที่รู้ธรรมสมควรแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ก็มี ๒ จำพวก คือ พวกหนึ่งปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น พวกหนึ่งปฏิบัติทั้งเพื่อประโยชน์ตนและเพื่อประโยชน์ผู้อื่น บุคคลที่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น พึงถูกติเตียนด้วยเหตุนี้ บุคคลที่ปฏิบัติทั้งเพื่อประโยชน์ตนและเพื่อประโยชน์ผู้อื่น พึงได้รับความสรรเสริญด้วยเหตุนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้จักบุคคลโดยส่วน ๒ ฉะนั้นแล ภิกษุเป็นบุคคลปโรปริยัญญู อย่างนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๔

ปาริฉัตตกสูตร

[๖๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ปาริฉัตตกพฤกษ์แห่งเทวดาขึ้น ดาวดึงส์มีใบเหลือง สมัยนั้น เทวดาขึ้นดาวดึงส์พากันดีใจว่า เวลานี้ต้นปาริฉัตตกพฤกษ์มีใบเหลือง ไม่นานเท่าไรจักผลัดใบใหม่ สมัยใด ปาริฉัตตกพฤกษ์ของเทวดาขึ้นดาวดึงส์ผลัดใบใหม่ สมัยนั้น เทวดาขึ้นดาวดึงส์พากันดีใจว่า เวลา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต

นี้ต้นปาริฉัตตกพฤษภ กำลังผลัดใบใหม่ ไม่นานเท่าไรก็จักผลิดอกออกใบ สมัยใด ปาริฉัตตกพฤษภของเทวดาขึ้นดาวดึงส์ผลิดอกออกใบแล้ว สมัยนั้น เทวดาขึ้นดาวดึงส์พากันดีใจว่า เวลานี้ปาริฉัตตกพฤษภผลิดอกออกใบแล้ว ไม่นานเท่าไร ก็จักเป็นดอกเป็นใบ สมัยใด ปาริฉัตตกพฤษภของเทวดาขึ้น ดาวดึงส์เป็นดอกเป็นใบแล้ว สมัยนั้นเทวดาขึ้นดาวดึงส์พากันดีใจว่า เวลานี้ ปาริฉัตตกพฤษภเป็นดอกเป็นใบแล้ว ไม่นานเท่าไรก็จักเป็นดอกตูม สมัยใด ปาริฉัตตกพฤษภ ของเทวดาขึ้นดาวดึงส์เป็นดอกตูมแล้ว สมัยนั้น เทวดาขึ้น ดาวดึงส์พากันดีใจว่า เวลานี้ ปาริฉัตตกพฤษภดอกออกตูมแล้ว ไม่นานเท่าไรก็ จักเริ่มแย้ม สมัยใด ปาริฉัตตกพฤษภเริ่มแย้มแล้ว สมัยนั้นเทวดาขึ้นดาวดึงส์ พากันดีใจว่า เวลานี้ ปาริฉัตตกพฤษภเริ่มแย้มแล้ว ไม่นานเท่าไรก็จักบานเต็มที่ สมัยใด ปาริฉัตตกพฤษภของเทวดาขึ้นดาวดึงส์บานเต็มที่แล้ว สมัยนั้น เทวดา ขึ้นดาวดึงส์พากันดีใจ เออ อัมพวันพร้อมด้วยกามคุณ ๕ บำรุงบำเรออยู่ตลอด ระยะ ๕ เดือนทิพย์ ณ ดวงแห่งไม้อปาริฉัตตกพฤษภ ก็เมื่อปาริฉัตตกพฤษภ บานเต็มที่แล้ว แพร่ศรีมิไปได้ ๕๐ โยชน์ ในบริเวณรอบๆ จะส่งกลิ่นไปได้ ๑๐๐ โยชน์ตามลม อานุภาพของปาริฉัตตกพฤษภ มีดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล สมัยใด อริยสาวกคิดจะออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยนั้น อริยสาวกเปรียบเหมือนปาริฉัตตกพฤษภของเทวดาขึ้นดาวดึงส์มีใบเหลือง สมัย ใด อริยสาวกปลงผมและหนวด นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ออกบวชเป็นบรรพชิต สมัยนั้น อริยสาวกเปรียบเหมือนปาริฉัตตกพฤษภของเทวดาขึ้นดาวดึงส์ผลัดใบ ใหม่ สมัยใด อริยสาวกสงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มิวติกริการ มีปิติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ สมัยนั้น อริยสาวกเปรียบเหมือน ปาริฉัตตกพฤษภของเทวดาขึ้นดาวดึงส์ ผลิดอกออกใบ สมัยใด อริยสาวกบรรลุ ทุตติยานมีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มี วิจาร เพราะวิตกวิจารสงบไป มีปิติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ สมัยนั้น อริยสาวก เปรียบเหมือนปาริฉัตตกพฤษภของเทวดาขึ้นดาวดึงส์เป็นดอกเป็นใบ สมัยใด อริยสาวกมีอุเบกขา มีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปิตินั้น ไป บรรลุตุตติยานที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข สมัยนั้น อริยสาวกเปรียบเหมือนปาริฉัตตกพฤษภของเทวดาขึ้น ดาวดึงส์เป็นดอกตูม สมัยใด อริยสาวกบรรลุจตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติ บริสุทธิ์อยู่ สมัยนั้น อริยสาวกเปรียบเหมือนปาริฉัตตกพฤษภของเทวดาขึ้น ดาวดึงส์เริ่มแย้ม สมัยใด อริยสาวกทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหา อาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึง อยู่ สมัยนั้น อริยสาวกเปรียบเหมือนปาริฉัตตกพฤษภของเทวดาขึ้นดาวดึงส์ บานเต็มที่ สมัยนั้น กุμμมเทวดาย่อมประกาศให้ไฉนว่า ท่านรูปนี้ มีชื่ออย่างนี้ เป็นสัทธิวิหาริกของท่านผู้นี้ ออกจากบ้านหรือนิคมชื่อนั้น บวชเป็นบรรพชิต กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้ง หลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ เทวดาขึ้นจากตมหาราช พังเสียงแห่งกุμμมเทวดา . . . เทวดาขึ้นดาวดึงส์ . . . เทวดาขึ้นยามา . . . เทวดาขึ้น ดลิต . . . เทวดาขึ้นนิมมานรดี . . . เทวดาขึ้นปรนิมมิตวสวัตติ . . . เทวดาขึ้นพรหม พังเสียงแห่งเทวดาขึ้นปรนิมมิตวสวัตติแล้ว ย่อมประกาศให้ไฉนว่า ท่านรูปนี้ มีชื่ออย่างนี้ เป็นสัทธิวิหาริกของท่านผู้นี้ ออกจากบ้านหรือนิคมชื่อนั้น บวช เป็นบรรพชิต กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะ อาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ โดยเหตุนี้ เสียงกัระบือไปตลอดพรหมโลกชั่วขณะนั้น ชั่วครุนั้น อานุภาพของพระชินาสพ เป็นดังนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

ลักกัจจสูตร

[๖๗] ครั้นนั้น ท่านพระสาริบุตรหลีกออกเร้นอยู่ในที่ลับ เกิดความ ปริวิตกแห่งใจอย่างนี้ว่า ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยอะไรอยู่นอ จะพึงละ อกุศล เจริญกุศล ลำดับนั้น ท่านคิดเห็นดังนี้ว่าภิกษุ สักการะ เคารพ อาศัย พระศาสดาอยู่แล จะพึงละอกุศล เจริญกุศล ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยธรรม . . . อาศัยสงฆ์ . . . อาศัยสิกขา . . . อาศัยสมาธิ . . . อาศัยความไม่ประมาท . . . อาศัยปฏิบัติธรรมาอยู่แล . . . จะพึงละอกุศล เจริญกุศล ท่านคิดเห็นอีกว่าธรรม เหล่านี้ของเรابرสิรู้ดีผ่อง กระจ่างนั้น เราพึงไปกราบทูลธรรมเหล่านี้แด่พระผู้มี พระภาค ธรรมเหล่านี้ของเราจักบริสุทธิ์และจักนับว่าบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ด้วยอาการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
อย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลได้ทองคำอันบริสุทธิ์ผุดผ่อง เขาจะพึงคิดเห็นอย่างนี้ว่า
ทองคำแห่งของเราเนื บริสุทธิ์ผุดผ่อง ฉะนั้น เราพึงนำเอาทองคำแห่งนี้
ไปแสดงแก่นายช่างทอง ทองคำแห่งของเราเนื ไปถึงนายช่างทองเข้าจกบริสุทธิ์
และจกนับว่าบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ด้วยอาการอย่างนี้ ฉะนั้น ฯ

ลำดับนั้น เป็นเวลาเย็น ท่านพระสารีบุตรออกจากที่เรือน เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทาน
พระวโรกาส ข้าพระองค์ลือกออกเร้นอยู่ในที่ลึบเกิดความปริวิตกแห่งใจอย่างนี้ว่า
ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยอะไรอยู่นอ จะพึงละอกุศล เจริญกุศล ลำดับนั้น
ข้าพระองค์ได้คิดเห็นดังนี้ว่า ภิกษุสักการะ เคารพ อาศัยพระศาสดาอยู่แล จะ
พึงละอกุศล เจริญกุศล สักการะ เคารพ อาศัยธรรม . . . อาศัยสงฆ์ . . .
อาศัยสิกขา . . . อาศัยสมาธิ . . . อาศัยความไม่ประมาท . . . อาศัยปฏิสันถารอยู่แล
จะพึงละอกุศล เจริญกุศล ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้คิดเห็นดังนี้อีกว่า
ธรรมเหล่านี้ของเราบริสุทธิ์ผุดผ่อง ฉะนั้น เราพึงไปกราบทูลธรรมเหล่านี้แด่ผู้มี
พระภาค ธรรมเหล่านี้ของเราจกบริสุทธิ์และจกนับว่าบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ด้วยอาการ
อย่างนี้ เปรียบเหมือนบุคคลได้ทองคำอันบริสุทธิ์ผุดผ่อง เขาจะพึงคิดเห็น
อย่างนี้ว่า ทองคำแห่งของเราเนื บริสุทธิ์ผุดผ่อง ฉะนั้นเราพึงนำเอาทองคำแห่งนี้
ไปแสดงแก่นายช่างทอง ทองคำแห่งของเราเนื ไปถึงนายช่างทองเข้า จกบริสุทธิ์
และนับว่าบริสุทธิ์ยิ่งขึ้น ด้วยอาการอย่างนี้ ฉะนั้น ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุรสารีบุตร ดิละ ดิละ ภิกษุสักการะ
เคารพ อาศัยพระศาสดาอยู่แล จะพึงละอกุศล เจริญกุศล สักการะ เคารพ
อาศัยธรรม . . . อาศัยสงฆ์ . . . อาศัยสิกขา . . . อาศัยสมาธิ . . . อาศัยความไม่
ประมาท . . . อาศัยปฏิสันถารอยู่แล จะพึงละอกุศล เจริญกุศล ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กราบทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์รู้ถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาค
ตรัสแล้วโดยยอนี้ โดยพิสดารอย่างนี้ว่า ภิกษุ ไม่เคารพในพระศาสดา จกเคารพ
ในธรรม ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุ ไม่เคารพในพระศาสดา ชื่อว่าไม่
เคารพในธรรมด้วย ภิกษุ ไม่เคารพในพระศาสดา ในธรรม จกเคารพในสงฆ์
ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุ ไม่เคารพในพระศาสดา ในธรรม ชื่อว่าไม่
เคารพในสงฆ์ด้วย ภิกษุ ไม่เคารพในพระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์ จกเคารพใน
สิกขา ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุ ไม่เคารพในพระศาสดา ในธรรม
ในสงฆ์ ชื่อว่าไม่เคารพในสิกขาดด้วย ภิกษุ ไม่เคารพในพระศาสดา ในธรรม
ในสงฆ์ ในสิกขา จกเคารพในสมาธิ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุ ไม่เคารพ
ในพระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์ ในสิกขา ชื่อว่าไม่เคารพในสมาธิด้วย ภิกษุ
ไม่เคารพในพระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์ ในสิกขา ในสมาธิ จกเคารพใน
ความไม่ประมาท ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุ ไม่เคารพในพระศาสดา
ในธรรม ในสงฆ์ ในสิกขา ในสมาธิ ชื่อว่าไม่เคารพในความไม่ประมาทด้วย
ภิกษุ ไม่เคารพในพระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์ ในสิกขา ในสมาธิ ในความ
ไม่ประมาท จกเคารพในปฏิสันถาร ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุ ไม่เคารพใน
พระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์ ในสิกขา ในสมาธิ ในความไม่ประมาท ชื่อว่า
ไม่เคารพในปฏิสันถารด้วย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุเคารพในพระศาสดา
จกไม่เคารพในธรรม ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเคารพในพระศาสดา ชื่อว่า
เคารพในธรรมด้วย ภิกษุเคารพในพระศาสดา ในธรรม จกไม่เคารพในสงฆ์
ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเคารพในพระศาสดา ในธรรม ชื่อว่าเคารพใน
สงฆ์ด้วย ภิกษุเคารพในพระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์ จกไม่เคารพในสิกขา ข้อนี้
ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเคารพในพระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์ ชื่อว่า
เคารพในสิกขาดด้วย ภิกษุเคารพในพระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์ ในสิกขา
จกไม่เคารพในสมาธิ ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเคารพในพระศาสดา ใน
ในธรรม ในสงฆ์ ในสิกขา ชื่อว่าเคารพในสมาธิด้วย ภิกษุเคารพใน
พระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์ ในสิกขา ในสมาธิ จกไม่เคารพในความไม่
ประมาท ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเคารพในพระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์
ในสิกขา ในสมาธิ ชื่อว่าเคารพในความไม่ประมาท ภิกษุเคารพในพระศาสดา
ในธรรม ในสงฆ์ ในสิกขา ในสมาธิ ในความไม่ประมาท จกไม่เคารพใน
ปฏิสันถาร ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเคารพในพระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์
ในสิกขา ในสมาธิ ในความไม่ประมาท ชื่อว่าเคารพในปฏิสันถารด้วย ข้าแต่พระ
องค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์รู้ถึงเนื้อความแห่งพระดำรัสที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
โดยย่อนี้ โดยพิสดารอย่างนี้ ๆ

พ. ดุรสารีบุตร ตีละ ตีละ สารีบุตร เธอรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งคำที่เรา
กล่าวแล้วโดยย่อนี้ โดยพิสดารอย่างนี้ ดีแล้ว ดุรสารีบุตร ภิกษุ ไม่เคารพในพระ
ศาสดา จักเคารพในธรรม ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุ ไม่เคารพในพระ
ศาสดา ชื่อว่าไม่เคารพในธรรมด้วย ฯลฯ ภิกษุ ไม่เคารพในพระศาสดา ในธรรม
ในสงฆ์ ในสิกขา ในสมาธิ ในความไม่ประมาท จักเคารพในปฏิสันถาร
ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุ ไม่เคารพในพระศาสดาในธรรม ในสงฆ์
ในสิกขา ในสมาธิ ในความไม่ประมาท ชื่อว่าไม่เคารพในปฏิสันถารด้วย ฯ

ดุรสารีบุตร ภิกษุเคารพในพระศาสดา จักไม่เคารพในธรรม ข้อนี้
ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเคารพในพระศาสดา ชื่อว่าเคารพในธรรมด้วย ฯลฯ
ภิกษุเคารพในพระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์ ในสิกขา ในสมาธิ ในความไม่
ประมาท จักไม่เคารพในปฏิสันถาร ข้อนี้ไม่เป็นฐานะที่จะมีได้ ภิกษุเคารพ
ในพระศาสดา ในธรรม ในสงฆ์ ในสิกขา ในสมาธิ ในความไม่ประมาท
ชื่อว่าเคารพในปฏิสันถารด้วย ดุรสารีบุตร เธอพึงเห็นเนื้อความแห่งคำที่
เรากล่าวแล้วโดยย่อนี้ โดยพิสดารอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

ภavnาสสูตร

[๖๘] ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุไม่หมั่นเจริญภาวนา แม้จะพึงเกิด
ความปรารถนาขึ้นอย่างนี้ว่า โอหนอ ขอจิตของเราพึงหลุดพ้นจากอาสวะเพราะ
ไม่ถือมั่น ก็จริง แต่จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่หลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น
ข้อนั้นเพราะเหตุไร จะพึงกล่าวได้ว่า เพราะไม่ได้เจริญ เพราะไม่ได้เจริญอะไร
เพราะไม่ได้เจริญสติปัญฐาน ๔ สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕
พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ เปรียบเหมือนแม่ไก่
มิใช่อยู่ ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง ไข่เหล่านั้น แม่ไก่กกไม่ดี ให้
ความอบอุ่นไม่พอ ฟักไม่ดี แม่ไก่อั้น แม้จะพึงเกิดความปรารถนาขึ้นอย่างนี้ว่า
โอหนอ ขอให้ลูกของเราพึงใช้ปลายเล็บเท้าหรือจะงอยปากเจาะกะเปาะไข่ ฟักตัว
ออกมาโดยสวัสดิ์ ก็จริง แต่ลูกไก่เหล่านั้นไม่สามารถที่จะใช้ปลายเล็บเท้า หรือ
จะงอยปากเจาะกะเปาะไข่ ฟักตัวออกมาโดยสวัสดิ์ได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะแม่ไก่กกไม่ดี ให้ความอบอุ่นไม่พอ ฟักไม่ดี ฉะนั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย
เมื่อภิกษุหมั่นเจริญภาวนา แม้จะไม่พึงเกิดความปรารถนาอย่างนี้ว่า โอหนอ
ขอจิตของเราพึงหลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น ก็จริง แต่จิตของภิกษุนั้น
ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น ข้อนั้นเพราะเหตุไร พึงกล่าวได้ว่า เพราะ
เจริญ เพราะเจริญอะไร เพราะเจริญสติปัญฐาน ๔ ฯลฯ อริยมรรคประกอบ
ด้วยองค์ ๘ เปรียบเหมือนแม่ไก่มิใช่อยู่ ๘ ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง ไข่เหลา
นั้นแม่ไก่กกดี ให้ความอบอุ่นเพียงพอ ฟักดี แม่ไก่อั้นจะไม่พึงปรารถนา
อย่างนี้ว่า โอหนอ ขอให้ลูกของเราพึงใช้ปลายเล็บเท้าหรือจะงอยปากเจาะ
กะเปาะไข่ ฟักตัวออกมาโดยสวัสดิ์ ก็จริง แต่ลูกไก่เหล่านั้นก็สามารถใช้
เท้าหรือจะงอยปากเจาะกะเปาะไข่ ฟักตัวออกมาโดยสวัสดิ์ได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะไข่เหล่านั้นแม่ไก่กกดี ให้ความอบอุ่นเพียงพอ ฟักดี ฉะนั้น ฯ

เปรียบเหมือนรอยนิ้วมือ รอยนิ้วหัวแม่มือที่ด้ามมีด ย่อมปรากฏแก่นาย
ช่างไม้หรือลูกมือนายช่างไม้ แต่เขาไม่รู้อย่างนี้ว่า วันนี้ด้ามมีดของเราสึกไปเท่านี้
เมื่อวานสึกไปเท่านี้ หรือเมื่อวานขึ้นสึกไปเท่านี้ ที่จริง เมื่อด้ามมีดสึกไป
เขาก็รู้ว่าสึกไปนั้นเทียว ฉนใด ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุหมั่นเจริญภาวนาอยู่
ก็ฉนนนั้นเหมือนกัน แม้จะไม่รู้อย่างนี้ว่า วันนี้ อาสวะของเราสิ้นไปเท่านี้ เมื่อวาน
สิ้นไปเท่านี้ หรือเมื่อวานขึ้นสิ้นไปเท่านี้ แต่ที่จริง เมื่ออาสวะสิ้นไป ภิกษุนั้น
ก็รู้ว่าสิ้นไปนั้นเทียว ฯ

เปรียบเหมือนเรือเดินสมุทรที่เขาผูกหวน ชนชะเนาะแล้วแล่นไปใน
น้ำตลอด ๖ เดือน ถึงฤดูหนาว เข็นขึ้นบก เครื่องผูกประจำเรือตากลม
และแตกไว้ เครื่องผูกเหล่านั้นถูกฝนชะ ย่อมชำรุดเสียหาย เป็นของเปื่อยไป
โดยไม่ยาก ฉนใด ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุหมั่นเจริญภาวนาอยู่ สังโยชน์
ย่อมสงบระงับไปโดยไม่ยาก ก็ฉนนนั้นเหมือนกันแล ฯ

จบสูตรที่ ๗

อัคคิขันธูปมสูตร

[๖๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกศลชนบท
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จดำเนินไปสู่ทางไกล ได้ทอดพระเนตรเห็น
ไฟกองใหญ่ กำลังลุกงุ่นโรจน์โชติช่วงอยู่ในที่แห่งหนึ่ง จึงเสด็จแวะจากทาง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ประทับนั่งบนอาสนะที่ปัวไรโกโลโคนไม้แห่งหนึ่ง ครั้นแล้วตรัสถามภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเห็น ไฟกองใหญ่โน้นที่กำลังลุกไหม้โรงนโชติช่วง
อยู่หรือไม่ ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า เห็น พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
การเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดกองไฟใหญ่โน้นที่กำลังลุกไหม้โรงนโชติช่วงอยู่
กับการเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดพระราชธิดา บุตรสาวพราหมณ์หรือบุตรสาว
คฤหบดี ผู้มีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนนุ่ม อย่างไหนจะประเสริฐกว่ากัน ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การที่บุคคลเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอด
พระราชธิดา บุตรสาวพราหมณ์หรือบุตรสาวคฤหบดี ผู้มีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนนุ่ม
นี้ประเสริฐกว่า ส่วนการที่บุคคลเข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดกองไฟใหญ่โน้น
ที่กำลังลุกไหม้โรงนโชติช่วงอยู่ เป็นทุกข์ ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอ
ทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล มีธรรมลามก มีความประพฤติดกปรกน่ารังเกียจ
ปกปิดกรรมชั่ว มีโทษสมณะ แต่ปฏิญาณว่าเป็นสมณะ มีไข้ผู้ประพฤติพรหมจรรย์
แต่ปฏิญาณว่าประพฤติพรหมจรรย์ เน้นใน มีความกำหนัดกล้า เป็นดังหยากเยื่อ
เข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดพระราชธิดา บุตรสาวพราหมณ์หรือบุตรสาวคฤหบดี
จะประเสริฐอย่างไร การเข้าไปนั่งกอดนอนกอดกองไฟใหญ่โน้นที่กำลังลุกไหม้โรงน
โชติช่วงอยู่ นีดีกว่า ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาจะพึงถึงความตายหรือทุกข์
ปางตาย เพราะการเข้าไปกอดกองไฟใหญ่นั้นเป็นเหตุ แต่ผู้นั้นเมื่อตายไป
ไม่พึงเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะการเข้าไปกอดกองไฟใหญ่นั้น
เป็นปัจจัย ส่วนการที่บุคคลผู้ทุศีล มีธรรมอันลามก มีความประพฤติดกปรก
น่ารังเกียจ ปกปิดกรรมชั่ว มีโทษสมณะ แต่ปฏิญาณว่าเป็นสมณะ มีไข้ผู้
ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ปฏิญาณว่าประพฤติพรหมจรรย์ เน้นใน มีความกำ
หนัดกล้า เป็นดังหยากเยื่อ เข้าไปนั่งกอดหรือนอนกอดพระราชธิดา บุตรสาว
พราหมณ์หรือบุตรสาวคฤหบดี ผู้มีฝ่ามือฝ่าเท้าอ่อนนุ่มนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อ
ความฉิบหายมีไข้ประโยชน์ เพื่อความทุกข์ตลอดกาลนานแก่เขา และผู้นั้นเมื่อ
ตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะ
สำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การที่บุรุษมีกำลัง เอาเชือกหนึ่งอันเหนียวแน่นพันแข้ง
ทั้งสองข้างแล้วชักไปมา เชือกหนึ่งพึงบาดผิว บาดผิวแล้ว พึงบาดหนึ่ง
บาดหนึ่งแล้ว พึงบาดเนื้อ บาดเนื้อแล้ว พึงตัดเส้นเอ็น ตัดเส้นเอ็นแล้ว
พึงตัดกระดูก ตัดกระดูกแล้ว หยดยูจุดเยื่อในกระดูก กับการยัดการกราบ
ไหว้แห่งกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ไหนจะดี
กว่ากัน ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การยัดการกราบไหว้แห่งกษัตริย์มหาศาล
พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล นีดีกว่าการที่บุรุษมีกำลัง เอาเชือก
หนึ่งอันเหนียวแน่นพันแข้งทั้งสองข้างแล้วชักไปชักมา เชือกหนึ่งพึงบาดผิว ฯลฯ
หยดยูจุดเยื่อในกระดูก นี่เป็นทุกข์ ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอ
ทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นดังหยากเยื่อ ยัดการกราบไหว้แห่ง
กษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล จะดีอย่างไร การที่
บุรุษมีกำลัง เอาเชือกหนึ่งอันเหนียวแน่นพันแข้งทั้งสองข้าง แล้วชักไปชักมา
เชือกหนึ่งพึงบาดผิว ฯลฯ หยดยูจุดเยื่อในกระดูก นีดีกว่า ข้อนั้นเพราะเหตุ
ไร เพราะเขาจะพึงถึงความตายหรือทุกข์ปางตาย มีข้อนั้นเป็นเหตุ แต่ผู้นั้นเมื่อ
ตายไป ไม่พึงเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก เพราะข้อนั้นเป็นปัจจัย ส่วน
การที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นดังหยากเยื่อ ยัดการกราบไหว้แห่งกษัตริย์มหาศาล
พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาลนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมีไข้
ประโยชน์ เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน แก่บุคคลผู้ทุศีลนั้น และบุคคลผู้ทุศีลนั้น
เมื่อตายไปย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลาย
จะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน การที่บุรุษมีกำลัง เอาหอกอันคมชะโลมน้ำมัน
พุ่งใส่กลางอก กับการยัดอัฐขลิกรรมของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล
หรือคฤหบดีมหาศาล ไหนจะดีกว่ากัน ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การยัดอัฐขลิกรรมของกษัตริย์มหาศาล
พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล นีดีกว่า ส่วนการที่บุรุษมีกำลัง
เอาหอกอันคมชะโลมน้ำมัน พุ่งใส่กลางอกนี้เป็นทุกข์ ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอ
ทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทุศีล ฯลฯ เป็นดังหยากเยื่อ ยัดอัฐขลิกรรมของกษัตริย์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล จะดีอย่างไร การที่บุรุษมี
กำลัง เอาหอกอันคมชะโลมน้ำมัน ฟ่งใส่กลางอก นั้นดีกว่า ชื่อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะเขาจะฟังถึงความตายหรือทุกขปางตาย มีชื่อนั้นเป็นเหตุ แต่ผู้นั้นเมื่อตายไป
ไม่ฟังเข้าถึงอบาย ทคติ วินิบาต นรก เพราะชื่อนั้นเป็นปัจจัย ส่วนการที่บุคคล
ผู้ทูล ๗๗ เป็นต้นหยากเยื่อ ยินดีอัญชลีกรรมของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์
มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาลนั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมิใช่ประโยชน์
เพื่อทุกขสันกาลนาน แก่บุคคลผู้ทูลนั้น และบุคคลผู้ทูลนั้น เมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงอบาย ทคติ วินิบาต นรก ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญ
ความข้อนั้นเป็นไฉน การที่บุรุษมีกำลังเอาแผ่นเหล็กแดง ไฟกำลังลวกรุ่งโรจน์
โชติช่วงนาคายตัว กับการบริโศกจิรวที่เขากวายเป็นศรียา ของกษัตริย์มหาศาล
พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ไหนจะดีกว่ากัน ฯ

ก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การบริโศกจิรวที่เขากวายเป็นศรียา ของ
กษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล นี้ดีกว่า การที่บุรุษมี
กำลัง เอาแผ่นเหล็กแดง ไฟกำลังลวกรุ่งโรจน์โชติช่วงนาคายตัว นี่เป็นทุกข์ ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะขบอกรเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอ
ทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทูล ๗๗ เป็นต้นหยากเยื่อ บริโศกจิรวที่เขากวายเป็น
ศรียา ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล จะดี
อย่างไร การที่บุรุษมีกำลัง เอาแผ่นเหล็กแดง ไฟกำลังลวกรุ่งโรจน์โชติช่วงนาคาย
ตัว นี้ดีกว่า ชื่อนั้นเพราะเหตุไร เพราะเขาจะฟังถึงความตายหรือทุกขปางตาย
มีชื่อนั้นเป็นเหตุ แต่เขาเมื่อตายไป ไม่ฟังเข้าถึงอบาย ทคติ วินิบาต นรก
เพราะชื่อนั้นเป็นปัจจัย ส่วนการที่บุคคลผู้ทูล ๗๗ เป็นต้นหยากเยื่อ บริโศก
จิรวที่เขากวายเป็นศรียา ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดี
มหาศาล นั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกขสันกาลนาน
แก่บุคคลผู้ทูลนั้น และบุคคลผู้ทูลนั้น เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทคติ
วินิบาต นรก ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
การที่บุรุษมีกำลังเอาแผ่นเหล็กแดง ไฟกำลังลวกรุ่งโรจน์โชติช่วงเข้าปากอ้าไว้
แล้วกรอกก่อนเหล็กแดง ไฟกำลังลวกรุ่งโรจน์โชติช่วงเข้าในปาก ก่อนเหล็กแดง
นั้นจะฟังไหมริมฝีปาก ริมปาก ริมลิ้น ริมคอ ริมอก ริมเอวไปถึง
ไส้ใหญ่ไส้เล็ก แล้วออกทางทวารเบื้องต่ำ กับการบริโศกบิณฑบาตที่เขาถวาย
ด้วยศรียา ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล
ไหนจะดีกว่ากัน ฯ

ก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การบริโศกบิณฑบาตที่เขาถวายด้วยศรียา
ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล นี้ดีกว่า การที่
บุรุษมีกำลัง เอาแผ่นเหล็กแดง ไฟกำลังลวกรุ่งโรจน์โชติช่วง เกี่ยวปากอ้าไว้ แล้ว
กรอกก่อนเหล็กแดง ไฟกำลังลวกรุ่งโรจน์โชติช่วงเข้าในปาก ก่อนเหล็กแดงนั้นจะ
ฟังไหมริมฝีปาก . . . แล้วออกทางทวารเบื้องต่ำ นี่เป็นทุกข์ ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจะขบอกรเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอ
ทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทูล ๗๗ เป็นต้นหยากเยื่อ บริโศกบิณฑบาตที่เขาถวาย
ด้วยศรียา ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล จะดี
อย่างไร การที่บุรุษมีกำลัง เอาแผ่นเหล็กแดง ไฟกำลังลวกรุ่งโรจน์โชติช่วงเกี่ยว
ปากอ้าไว้ แล้วกรอกก่อนเหล็กแดง ไฟกำลังลวกรุ่งโรจน์โชติช่วงเข้าในปาก ก่อน-
*เหล็กแดงนั้นจะฟังไหมริมฝีปาก . . . แล้วออกทางทวารเบื้องต่ำ นี้ดีกว่า ชื่อนั้น
เพราะเหตุไร เพราะผู้นั้นฟังถึงความตายหรือทุกขปางตาย มีชื่อนั้นเป็นเหตุ
แต่ผู้นั้นเมื่อตายไป ไม่ฟังเข้าถึงอบาย ทคติ วินิบาต นรก เพราะชื่อนั้นเป็น
ปัจจัย ส่วนการที่บุคคลผู้ทูล ๗๗ เป็นต้นหยากเยื่อ บริโศกบิณฑบาตที่เขา
ถวายด้วยศรียาของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล
นั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกขสันกาลนาน แก่
บุคคลผู้ทูลนั้น และบุคคลผู้ทูลนั้น เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทคติ
วินิบาต นรก ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน
การที่บุรุษผู้มีกำลัง จับที่ศีรษะหรือที่คอ แล้วให้นั่งทับนอนทับบนเตียงเหล็กหรือ
เตียงเหล็กแดง ไฟกำลังลวกรุ่งโรจน์โชติช่วง กับการบริโศกเตียงตั้งที่เขาถวายด้วย
ศรียา ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ไหนจะ
ดีกว่ากัน ฯ

ก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การบริโศกเตียงตั้งที่เขาถวายด้วยศรียา
ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล นี้ดีกว่า ส่วนการ
ที่บุรุษผู้มีกำลัง จับที่ศีรษะหรือที่คอแล้วให้นั่งทับหรือนอนทับเตียงหรือเตียงเหล็ก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
แดง ไฟกำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วง นี่เป็นทุกข์ ฯ

พ. ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอ
ทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทูล ขลุฯ เป็นดังหยากเยื่อ บริโภคเตียงตั้งที่เขาถวาย
ด้วยศรัทธา ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล จะดี
อย่างไร การที่บุรุษมีกำลัง จีบที่ศีรษะหรือที่คอ แล้วให้นั่งทับหรือนอนทับเตียง
หรือตั้งเหล็กแดง ไฟกำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วง นั้นดีกว่า ช้อนนั้นเพราะเหตุไร
เพราะผู้นั้นจะพึงเข้าถึงความตายหรือทุกข์ปางตาย มีช้อนนั้นเป็นเหตุ แต่ผู้นั้นเมื่อ
ตายไป ไม่พึงเข้าถึงอบาย ทคติ วินิบาต นรก เพราะช้อนนั้นเป็นปัจจัย ส่วน
การที่บุคคลผู้ทูล ขลุฯ เป็นดังหยากเยื่อ บริโภคเตียงตั้งที่เขาถวายด้วยศรัทธา
ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล นั้น ย่อมเป็นไป
เพื่อความฉิบหายมิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกข์สิ้นกาลนาน แก่บุคคลผู้ทูลนั้น และ
บุคคลผู้ทูลนั้น เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงอบาย ทคติ วินิบาต นรก ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความช้อนนั้นเป็นไฉน การที่บุรุษมีกำลัง จีบมัดเอา
เท้าขึ้นเอาหัวลง โยนลงในหม้อเหล็กแดง ไฟกำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วง ผู้นั้นถูก
ไฟเผาเดือดดุดองน้ำในหม้อเหล็กแดงนั้น บางครั้งลอยขึ้นข้างบน บางครั้งจมลง
ข้างล่าง บางครั้งลอยไปขวางๆ กับการบริโภควิหารที่เขาถวายด้วยศรัทธา ของ
กษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ไหนจะดีกว่ากัน ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ การบริโภควิหารที่เขาถวายด้วยศรัทธา ของ
กษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล นี้ดีกว่า การที่บุรุษมี
กำลัง จีบมัดเอาเท้าขึ้นเอาหัวลง โยนลงในหม้อเหล็กแดง ไฟกำลังลุกรุ่งโรจน์
โชติช่วง ผู้นั้นถูกไฟเผาเดือดดุดองน้ำในหม้อเหล็กแดงนั้น บางครั้งลอยขึ้นข้างบน
บางครั้งจมลงข้างล่าง บางครั้งลอยไปขวางๆ นี่เป็นทุกข์ ฯ

พ. ดุริยภิกษุทั้งหลาย เราจะขอบอกเธอทั้งหลาย จะขอเตือนเธอ
ทั้งหลาย การที่บุคคลผู้ทูล ขลุฯ เป็นดังหยากเยื่อ บริโภควิหารที่เขาถวาย
ด้วยศรัทธา ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล จะดี
อย่างไร การที่บุรุษมีกำลัง จีบเอาเท้าขึ้น เอาหัวลง โยนลงในหม้อเหล็กแดง
ไฟกำลังลุกรุ่งโรจน์โชติช่วง ถูกไฟเผาเดือดดุดองน้ำ ในหม้อเหล็กแดงนั้น
บางครั้งลอยขึ้นข้างบน บางครั้งจมลงข้างล่าง บางครั้งลอยไปขวางๆ นี้ดีกว่า
ช้อนนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้นั้นจะพึงเข้าถึงความตายหรือทุกข์ปางตาย มีช้อนนั้นเป็น
เหตุ แต่ผู้นั้นเมื่อตายไป ไม่พึงเข้าถึงอบาย ทคติ วินิบาต นรก เพราะช้อนนั้น
เป็นปัจจัย ส่วนการที่บุคคลผู้ทูล ขลุฯ เป็นดังหยากเยื่อ บริโภควิหารที่เขา
ถวายด้วยศรัทธา ของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล
นั้น ย่อมเป็นไปเพื่อความฉิบหายมิใช่ประโยชน์ เพื่อทุกข์ตลอดกาลนาน แก่
บุคคลผู้ทูลนั้น และบุคคลผู้ทูลนั้น เมื่อตายไปแล้ว ย่อมเข้าถึงอบาย ทคติ
วินิบาต นรก ดุริยภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษา
อย่างนี้ว่า เราทั้งหลายบริโภคจีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจจัยเภสัช
บริขาร ของชนเหล่านี้ ปัจจัยของชนเหล่านั้น จักมีผลมาก มีอานิสงส์มาก
และการบรรพชาของเราทั้งหลายจักไม่เป็นหมัน มีผล มีกำไร ดุริยภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล อนึ่ง เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เมื่อพิจารณา
เห็นประโยชน์ตน ควรแท้ที่เดียวที่จะให้ประโยชน์นั้นสำเร็จด้วยความไม่ประมาท
เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ผู้อื่น ก็ควรแท้ที่เดียวที่จะให้ประโยชน์นั้นสำเร็จด้วย
ความไม่ประมาท หรือเมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ทั้งสอง ก็ควรแท้ที่เดียวที่จะให้
ประโยชน์ทั้งสองนั้นสำเร็จด้วยความไม่ประมาท ฯ

พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว และเมื่อกำลังตรัส
ไวยากรณ์ภาษิตน้อย โลหิตร้อนพุ่งออกจากปากของภิกษุ ๖๐ รูป (พวกต้น)
ภิกษุ ๖๐ รูป (พวกกลาง) ลาลึกขา สึกมาเป็นคฤหัสถ์ ด้วยกราบทูลพระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ทำได้ยาก ข้าแต่พระผู้มีพระภาค ทำได้
แสนยาก อีก ๖๐ รูป จิตหลุดพ้นจากอาสวะเพราะไม่ถือมั่น ฯ

จบสูตรที่ ๘

สเนตตอนุสาสนีสสูตร

[๗๐] ดุริยภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ศาสดาชื่อว่าสเนตตะ
เป็นเจ้าลัทธิ ปราศจากความกำหนัดในกาม ก็สเนตตศาสนานั้นมีสาวกอยู่หลาย
ร้อยคน เธอแสดงธรรมให้สาวกฟัง เพื่อความเป็นสหายแห่งทวดาชั้นพรหมโลก
สาวกเหล่านี้ เมื่อสเนตตศาสนากำลังแสดงธรรมเพื่อความเป็นสหายแห่งทวดา
ชั้นพรหมโลก ไม่ยังจิตให้เลื่อมใส สาวกเหล่านั้น เมื่อตายไปได้เข้าถึงอบาย
ทคติ วินิบาต นรก ส่วนสาวกเหล่านี้ เมื่อสเนตตศาสนากำลังแสดงธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เพื่อความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นพรหมโลก ยังจิตให้เลื่อมใส สวากเหล่านั้น
เมื่อตายไป ได้เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ศาสดาชื่อว่ามุกปัคกะ ฯลฯ
ศาสดาชื่อว่าอรเนมิ ฯลฯ ศาสดาชื่อว่ากุททาละ ฯลฯ ศาสดาชื่อว่าหัตถิปาละ ฯลฯ
ศาสดาชื่อว่าโชติपालะ ฯลฯ ศาสดาชื่อว่าอระกะ เป็นเจ้าลัทธิ ปราศจากความกำหนด
ในกาม กิเอรศาสดานั้น มีสาวกอยู่หลายร้อยคน เธอแสดงธรรมให้สาวกฟัง เพื่อ
ความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นพรหมโลก สวากเหล่าใด เมื่ออรกศาสดากำลังแสดง
ธรรมเพื่อความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นพรหมโลก ไม่ยังจิตให้เลื่อมใส สวากเหล่านั้น
เมื่อตายไป ได้เข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสวากเหล่าใด เมื่ออรก
ศาสดากำลังแสดงธรรมเพื่อความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นพรหมโลก ยังจิตให้
เลื่อมใส สวากเหล่านั้น เมื่อตายไป ได้เข้าถึงสุคติโลกสวรรค์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจะสำคัญความข้อนั้นเป็นไฉน ผู้ใดมีจิต
ประทุษร้าย ฟังดำ ฟังปริภาสศาสดาเจ้าลัทธิทั้ง ๗ นี้ ผู้เป็นเจ้าลัทธิ ปราศจาก
ความกำหนดในกาม มีบริวารหลายร้อยคน พร้อมด้วยหมู่สาวก ผู้นั้นจะฟัง
ประสบการณ์มีโทษเป็นอันมากหรือ ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า อย่างนั้น
พระเจ้าข้า ฯ

พ. ดูกรภิกษุทั้งหลาย ผู้ใดมีจิตประทุษร้าย ฟังดำ ฟังปริภาสศาสดา
เจ้าลัทธิทั้ง ๗ นี้ ผู้เป็นเจ้าลัทธิ ปราศจากความกำหนดในกาม มีบริวารหลาย
ร้อยคน พร้อมด้วยหมู่สาวก ผู้นั้นฟังประสบการณ์มีโทษเป็นอันมาก แต่ผู้ใดมี
จิตประทุษร้ายด้วยปริภาสบุคคลผู้สมบูรณ์ด้วยศีลคนเดียว ผู้นี้ย่อมประสบการณ์
มีโทษมากกว่านั้นอีก ข้อนั้นเพราะเหตุอะไร เพราะเราไม่กล่าวความอดทนเห็น
ปานนี้ โดยเฉพาะในเพื่อนพรหมจรรย์ภายนอกธรรมวินัยนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เพราะเหตุนี้แหละ เธอทั้งหลายฟังศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักไม่มีจิต
ประทุษร้ายในเพื่อนพรหมจรรย์เลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายฟังศึกษา
อย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

อรกานุสาสนีสสูตร

[๗๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว ศาสดาชื่อว่าอระกะ เป็น
เจ้าลัทธิ ปราศจากความกำหนดในกาม กิเอรศาสดานั้นมีสาวกหลายร้อยคน
เธอแสดงธรรมแก่สาวกอย่างนี้ว่า ดูกรพราหมณ์ ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายน้อย
นิดหน้อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก จะพึงถูกต้องได้ด้วยปัญญา
ควรกระทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ เพราะสัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตาย ไม่มี
ดูกรพราหมณ์ หยาดน้ำค้างบนยอดหญ้า เมื่ออาทิตย์ขึ้นมา ย่อมแห้งหายไปอย่างรวดเร็ว
ไม่ตั้งอยู่นาน แม้นั้นใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบเหมือนหยาดน้ำค้าง
จั้นนั้นเหมือนกัน นิดหน้อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก จะพึง
ถูกต้องได้ด้วยปัญญา ควรกระทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ เพราะสัตว์ที่เกิด
แล้วจะไม่ตาย ไม่มี ฯ

ดูกรพราหมณ์ เมื่อฝนตกหนัก หนาเม็ด ฟองน้ำย่อมแตกเร็ว ตั้งอยู่
ไม่นาน แม้นั้นใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบเหมือนฟองน้ำ จั้นนั้น
เหมือนกัน นิดหน้อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความคับแค้นมาก จะพึงถูกต้อง
ได้ด้วยปัญญา ควรกระทำกุศล ควรประพฤติพรหมจรรย์ เพราะสัตว์ที่เกิดมา
แล้วจะไม่ตาย ไม่มี ฯ

ดูกรพราหมณ์ รอยไม้ที่ขีดลงไปในน้ำ ย่อมกลับเข้าหากันเร็ว ไม่ตั้งอยู่
นาน แม้นั้นใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบเหมือนรอยไม้ที่ขีดลงไปในน้ำ
จั้นนั้นเหมือนกัน . . . ฯ

ดูกรพราหมณ์ แม่น้ำไหลลงจากภูเขา ไหลไปไกล กระแสเชี่ยว
พัดไปซึ่งสิ่งที่พอจะพัดไปได้ ไม่มีระยะเวลาหรือชั่วครู่ที่มันจะหยุด แต่ที่แท้
แม่น้ำนั้นมิแต่ไหลเรื่อยไปถ้ายศย แม้นั้นใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบ
เหมือนแม่น้ำที่ไหลลงจากภูเขา จั้นนั้นเหมือนกัน . . . ฯ

ดูกรพราหมณ์ บุรุษมีกำลัง อมกัณเฑาะว์ไว้ที่ปลายลิ้น แล้วพึงถ่มไป
โดยง่ายดาย แม้นั้นใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบเหมือนกัณเฑาะว์
จั้นนั้นเหมือนกัน . . . ฯ

ดูกรพราหมณ์ ชื่นเนื้อที่ใส่ไว้ในกะทะเหล็ก ไฟเผาตลอดทั้งวัน ย่อม
จะย่อยยับไปรวดเร็ว ไม่ตั้งอยู่นาน แม้นั้นใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบ
เหมือนชื่นเนื้อ จั้นนั้นเหมือนกัน . . . ฯ

ดูกรพราหมณ์ แม่โคที่จะถูกเชือด ที่เขานำไปสู่ที่ฆ่า ย่อมก้าวเท้าเดิน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ไปใกล้ที่มา ใกล้ความตาย แม้นั้นใด ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลาย เปรียบเหมือน
แมงคืดจะถูกเขียด ฉะนั้นเหมือนกัน นิดหน่อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความ
คับแค้นมาก จะพึงถูกต้องได้ด้วยปัญญา การกระทำกุศล การประพฤติ
พรหมจรรย์ เพราะสัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตาย ไม่มี ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็โดยสมัยนั้น มนุษย์ทั้งหลายมีอายุประมาณ
๖๐,๐๐๐ ปี เด็กหญิงมีอายุ ๕๐๐ ปี จึงควรแก่การมีสามี ก็โดยสมัยนั้น มนุษย์
ทั้งหลายมีอาหาร ๖ อย่างเท่านั้น คือ เย็น ร้อน หิว ระหาย ปวดอุจจาระ
ปวดปัสสาวะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อรกายสถานนั้น เมื่อมนุษย์ทั้งหลายมีอายุยืน
ตั้งอยู่นาน มีอาหารน้อยอย่างนี้ จักแสดงธรรมให้สาวกฟังอย่างนี้ว่า ดูกรพราหมณ์
ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายน้อย นิดหน่อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความคับแค้น
มาก จะพึงถูกต้องได้ด้วยปัญญา การกระทำกุศล การประพฤติพรหมจรรย์
เพราะสัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตาย ไม่มี ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในปัจจุบันนี้ เมื่อจะกล่าวโดยชอบ ก็พึงกล่าวว่า
ชีวิตของมนุษย์ทั้งหลายน้อย นิดหน่อย รวดเร็ว มีทุกข์มาก มีความคับแค้น
มาก จะพึงถูกต้องได้ด้วยปัญญา การกระทำกุศล การประพฤติพรหมจรรย์
เพราะสัตว์ที่เกิดมาแล้วจะไม่ตาย ไม่มี ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในปัจจุบันนี้ คนที่มี
อายุอยู่ได้นาน ก็เพียงร้อยปีหรือน้อยกว่านั้นบ้าง เกินกว่าบ้าง ก็คนที่มียายุอยู่ถึง
ร้อยปี ย่อมอยู่ครบ ๓๐๐ ฤดู คือ ฤดูหนาว ๑๐๐ ฤดูร้อน ๑๐๐ ฤดูฝน ๑๐๐
คนที่มียายุอยู่ถึง ๓๐๐ ฤดู ย่อมอยู่ครบ ๑,๒๐๐ เดือน คือ ฤดูหนาว ๔๐๐ เดือน
ฤดูร้อน ๔๐๐ เดือน ฤดูฝน ๔๐๐ เดือน คนที่มีอายุอยู่ถึง ๑,๒๐๐ เดือน ย่อม
อยู่ครบ ๒,๔๐๐ กึ่งเดือน คือ ฤดูหนาว ๘๐๐ กึ่งเดือน ฤดูร้อน ๘๐๐ กึ่งเดือน
ฤดูฝน ๘๐๐ กึ่งเดือน คนที่มีอายุอยู่ครบ ๒,๔๐๐ กึ่งเดือน ย่อมอยู่ครบ ๓๖,๐๐๐
ราตรี คือ ฤดูหนาว ๑,๒๐๐ ราตรี ฤดูร้อน ๑,๒๐๐ ราตรี ฤดูฝน ๑,๒๐๐ ราตรี
คนที่มียายุอยู่ถึง ๓๖,๐๐๐ ราตรี ย่อมบริโภคน้ำอาหาร ๓๖,๐๐๐ เวลา คือ ฤดูหนาว
๒๔,๐๐๐ เวลา ฤดูร้อน ๒๔,๐๐๐ เวลา ฤดูฝน ๒๔,๐๐๐ เวลา พร้อมๆ กับดื่ม
นมมารดาและอันตรายแห่งการบริโภคอาหาร ใน ๒ ประการนั้น อันตรายแห่งการ
บริโภคอาหาร มีดังนี้ คือ คนโกรธย่อมไม่บริโภคอาหาร คนมีทุกข์ก็ไม่บริโภค
อาหาร คนป่วยไข้ก็ไม่บริโภคอาหาร คนรักษาอุโบสถก็ไม่บริโภคอาหาร เพราะ
ไม่ได้อาหารจึงไม่บริโภคอาหาร ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราได้กำหนดอายุ ประมาณแห่ง
อายุ ฤดู ปี เดือน กึ่งเดือน ราตรี วัน การบริโภคอาหาร และอันตรายแห่งการ
บริโภคอาหาร ของมนุษย์ผู้มีอายุร้อยปี ด้วยประการดังนี้แล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย
กิจใดที่ศาสดาผู้แสวงหาประโยชน์เกื้อกูล ผู้อนเระหะเหือเอนดู พึงกระทำแก่
สาวก กิจนั้นเรากะทำแล้วแก่เธอทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย นั้นโคณโณนั้น
เรือนว่าง ขอเธอทั้งหลายจงพึงพินิจ อย่าประมาท อย่าต้องเป็นผู้เดือดร้อนใจใน
ภายหลังเลย นี้คืออนุศาสน์ของเราสำหรับเธอทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบมหาวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. หิริสูตร ๒. สิริสูตร ๓. นครสูตร ๔. อัมมัญญสูตร ๕. ปารี-
*จัตตสูตร ๖. สักกัจจสูตร ๗. ภาวนาสูตร ๘. อัคคิขันธ์สูตร ๙. สุนตต-
*อนุศาสน์สูตร ๑๐. อรกานุศาสน์สูตร

วินยวรรคที่ ๓

[๗๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็น
วินยธรรได้ ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ รู้จักอาบัติ ๑ รู้จักอนาบัติ ๑ รู้จัก
อาบัติเบา ๑ รู้จักอาบัติหนัก ๑ เป็นผู้มืศีลสำรวมระวังในพระปาติโมกข์ ถึง
พร้อมด้วยมรรยาทและโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษา
อยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ มีปรกติได้ตามความปรารภณา ได้โดยไมยาก ไม่
ลำบาก ซึ่งมาณ ๔ อันมีในจิตยัง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ ทำให้แจ้ง
ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วย
ปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นวินยธรรได้ ฯ

[๗๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็น
วินยธรรได้ ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ รู้จักอาบัติ ๑ รู้จักอนาบัติ ๑ รู้จัก
อาบัติเบา ๑ รู้จักอาบัติหนัก ๑ จำปาติโมกข์ทั้งสองได้แม่นยำโดยพิสดาร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
จำแนกดีแล้ว ขยายดีแล้ว วินิจฉัยดีแล้ว ทั้งโดยสูตรและโดยอนุพยัญชนะ ๑
มีปรกติได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยังเป็น
เครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ฯลฯ
เข้าถึงอยู่ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็น
วินัยธรรได้ ฯ

[๓๔] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็น
วินัยธรรได้ ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ รู้จักอาบัติ ๑ รู้จักอนาบัติ ๑ รู้จัก
อาบัติเบา ๑ รู้จักอาบัติหนัก ๑ หนักอยู่ในพระวินัยไม่องงั่น ๑ มีปรกติได้
ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยังเป็น
เครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ฯลฯ เข้าถึง
อยู่ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็น
วินัยธรรได้ ฯ

[๓๕] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็น
วินัยธรรได้ ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ รู้จักอาบัติ ๑ รู้จักอนาบัติ ๑ รู้จัก
อาบัติเบา ๑ รู้จักอาบัติหนัก ๑ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนๆ ได้เป็นอันมาก คือ
ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ ย่อมระลึกชาติก่อน ได้เป็นอันมาก
พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ๑ ย่อมเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ
กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วย
ทิพยจักขณันบริสุทธิสังขมมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ฯลฯ
ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ฯลฯ เข้าถึงอยู่ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุ
ผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นวินัยธรรได้ ฯ

[๓๖] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็น
พระวินัยธรร ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ รู้จักอาบัติ ๑ รู้จักอนาบัติ ๑
รู้จักอาบัติเบา ๑ รู้จักอาบัติหนัก ๑ เป็นผู้มคิล ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย ๑ มีปรกติได้ตามความปรารถนา ฯลฯ เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขใน
ปัจจุบัน ๑ ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ฯลฯ เข้าถึงอยู่ ๑ ดุริยกิจ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นวินัยธรร ฯ

[๓๗] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็น
วินัยธรร ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ รู้จักอาบัติ ๑ รู้จักอนาบัติ ๑ รู้จัก
อาบัติเบา ๑ รู้จักอาบัติหนัก ๑ จำปาติโมกข์ทั้งสองได้แม่นยำโดยพิสดาร
จำแนกดีแล้ว ขยายดีแล้ว วินิจฉัยดีแล้ว ทั้งโดยสูตรและโดยอนุพยัญชนะ ๑
มีปรกติได้ตามความปรารถนา ฯลฯ เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ ทำให้แจ้ง
ซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ฯลฯ เข้าถึงอยู่ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบ
ด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นพระวินัยธรร ฯ

[๓๘] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็น
พระวินัยธรร ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ รู้จักอาบัติ ๑ รู้จักอนาบัติ ๑
รู้จักอาบัติเบา ๑ รู้จักอาบัติหนัก ๑ หนักอยู่ในพระวินัย ไม่องงั่น ๑ มีปรกติ
ได้ตามความปรารถนา ฯลฯ เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ ทำให้แจ้งซึ่งเจโต-
*วิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ฯลฯ เข้าถึงอยู่ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วย
ธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นพระวินัยธรร ฯ

[๓๙] ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๗ ประการ เป็น
พระวินัยธรร ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ รู้จักอาบัติ ๑ รู้จักอนาบัติ ๑
รู้จักอาบัติเบา ๑ รู้จักอาบัติหนัก ๑ ย่อมระลึกถึงชาติก่อนๆ ได้เป็นอันมาก คือ
ระลึกได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ ย่อมระลึกชาติก่อน ได้เป็นอันมาก
พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ๑ ย่อมเห็นหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ
กำลังอุปบัติ ฯลฯ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่มสัตว์ที่กำลังจุติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต
มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยประการฉะนี้ ๑ ทำให้แจ้งซึ่ง
เจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ ฯลฯ เข้าถึงอยู่ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบ
ด้วยธรรม ๗ ประการนี้แล เป็นพระวินัยธรร ฯ

[๔๐] ครั้นนั้นแล ท่านพระอุบาลีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ข้าแต่-

*พระองค์ผู้มีเจริณ ขอบพระทานพระวโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรม
โดยย่อแก่ข้าพระองค์ ที่ข้าพระองค์ได้สดับแล้ว จะพึงเป็นผู้หลีกออกจากหมู่
อยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยวอยู่เถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริยอุบาลี เธอพึงรู้ธรรมเหล่านี้แล้ว ธรรม
เหล่านี้ไม่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียน เพื่อความกำหนด เพื่อความดับ เพื่อความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
สงบ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อนิพพาน โดยส่วนเดียว เธอพึงทรงธรรม
เหล่านั้นไว้โดยส่วนหนึ่งว่า นี่ไม่ใช่ธรรม นี่ไม่ใช่วินัย นี่ไม่เป็นคำสั่งสอนของ
ศาสดา อหนึ่ง เธอพึงรู้ธรรมเหล่านี้ได้แล้ว ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย
เพื่อคลายกำหนัด เพื่อความดับ เพื่อสงบระงับ เพื่อความรู้ยิ่ง เพื่อตรัสรู้ เพื่อ
นิพพาน โดยส่วนเดียว เธอพึงทรงจำธรรมเหล่านี้ไว้โดยส่วนหนึ่งว่า นี่เป็นธรรม
นี่เป็นวินัย นี่เป็นคำสั่งสอนของศาสดา ฯ

[๘๑] ดูกฤกษทั้งหลาย ธรรมสำหรับระงับอธิกรณ์ ๗ ประการนี้ เพื่อ
สงบระงับอธิกรณ์ที่เกิดขึ้นแล้ว ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ สงฆ์พึงให้
สัมมาขานนัย (สำหรับระงับต่อหน้า) ๑ พึงให้สติวินัย (สำหรับพระอรหันต์ผู้มี
สติโพบูลย์) ๑ พึงให้มูฬหวินัย (สำหรับภิกษุบ้า) ๑ ปฏิญญาตถะระ (ให้
ทำการปรับโทษตามคำปฏิญาณ) ๑ เขยยสิกขา (ปรับโทษถือข้างมากเป็น
ประมาณ) ๑ ตัสสปาปิยสิกขา (ปรับโทษสมกับความผิดแก้ภิกษุจำเลยนั้น) ๑
ติณวัตถการกะ (ตัดสินทำนองกลบหนำ คือ ทำการประนีประนอม) ๑ ดูก
กฤกษทั้งหลาย ธรรมสำหรับระงับอธิกรณ์ ๗ ประการนี้แล เพื่อสงบระงับอธิกรณ์
ที่เกิดขึ้นแล้ว ฯ

จบวินัยวรรคที่ ๓

พระสูตรที่ไม่สงเคราะห์เข้าในวรรค

[๘๒] ดูกฤกษทั้งหลาย ชื่อว่าเป็นกฤกษ เพราะทำลายธรรม ๗ ประการ
ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ สักกายทิฏฐิ ๑ วิจิกิจฉา ๑ สิลฺลพตปรามาส ๑
ราคะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ มานะ ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย ชื่อว่าเป็นกฤกษ
เพราะทำลายธรรม ๗ ประการนี้แล

[๘๓] ดูกฤกษทั้งหลาย ชื่อว่าเป็นสมณะ เพราะสงบธรรม ๗ ประการ
ชื่อว่าเป็นพรหมณ์ เพราะลอยธรรม ๗ ประการ ชื่อว่าเป็นโสดถิกะ (สวัสตี)
เพราะเป็นผู้ไม่ร้อยรัดธรรม ๗ ประการ ชื่อว่าเป็นนาคทกะ เพราะอาบธรรม ๗
ประการ ชื่อว่าเป็นเวทกุ เพราะรู้ชัดธรรม ๗ ประการ ชื่อว่าเป็นอรหันต์ เพราะ
เป็นผู้ไกลธรรม ๗ ประการ ธรรม ๗ ประการเป็นไฉน คือ สักกายทิฏฐิ ๑
วิจิกิจฉา ๑ สิลฺลพตปรามาส ๑ ราคะ ๑ โทสะ ๑ โมหะ ๑ มานะ ๑ ดูก
กฤกษทั้งหลาย ชื่อว่าเป็นอรหันต์ เพราะเป็นผู้ไกลธรรม ๗ ประการนี้แล ฯ

[๘๔] ดูกฤกษทั้งหลาย อสัทธิธรรม ๗ ประการนี้ ๗ ประการเป็นไฉน
คือ อสัตบุรุษเป็นผู้ไม่มีศรัทธา ๑ ไม่มีหิริ ๑ ไม่มีโอตตปปะ ๑ มีสตะน้อย ๑
เป็นผู้เกียจคร้าน ๑ มีสติหลงลืม ๑ มีปัญญาทรม ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย
อสัทธิธรรม ๗ ประการนี้แล ดูกฤกษทั้งหลาย สัทธิธรรม ๗ ประการนี้ ๗ ประการ
เป็นไฉน คือ สัตบุรุษเป็นผู้มีศรัทธา ๑ มีหิริ ๑ มีโอตตปปะ ๑ เป็นพหูสูต ๑
ปรารภความเพียร ๑ มีสติ ๑ มีปัญญา ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย สัทธิธรรม ๗ ประการ
นี้แล ฯ

[๘๕] ดูกฤกษทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรของค่านับ
เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรกระทำอัญชลี เป็นนาบุญ
ของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๗ จำพวกเป็นไฉน ดูกฤกษทั้งหลาย บุคคล
บางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง มีความสำคัญว่าไม่เที่ยง ตระหนักชัดว่า
ไม่เที่ยงในจักขุ น้อมไปด้วยใจ หยั่งลงด้วยปัญญา ติดต่อสมำเสมอไม่ขาดสาย
เธอกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะ
ทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ นี้บุคคลที่ ๑ เป็น
ผู้ควรของค่านับ . . . เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง มีความ
สำคัญว่าไม่เที่ยง ตระหนักชัดว่าไม่เที่ยงในจักขุ น้อมไปด้วยใจ หยั่งลงด้วย
ปัญญา ติดต่อสมำเสมอไม่ขาดสาย บุคคลนั้นมีการสิ้นอาสวะและการสิ้นชีวิต
ไม่ก่อนไม่หลังกัน นี้เป็นบุคคลที่ ๒ เป็นผู้ควรของค่านับ . . .

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง . . .
ติดต่อสมำเสมอไม่ขาดสาย บุคคลนั้นเป็นอันตราปรีนิพพายี เพราะสิ้นโอรัมภากิย-
*สังโยชน ๕ นี้เป็นบุคคลที่ ๓ เป็นผู้ควรของค่านับ . . . ฯ

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง . . .
ติดต่อสมำเสมอไม่ขาดสาย บุคคลนั้นเป็นอุปปัจจปรีนิพพายี เพราะสิ้นโอรัมภากิย-
*สังโยชน ๕ นี้เป็นบุคคลที่ ๔ เป็นผู้ควรของค่านับ . . . ฯ

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง . . .
ติดต่อสมำเสมอไม่ขาดสาย บุคคลนั้นเป็นอสังขารปรีนิพพายี เพราะสิ้น
โอรัมภากิยสังโยชน ๕ นี้เป็นบุคคลที่ ๕ เป็นผู้ควรของค่านับ . . . ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง . . .

ติดต่อสมาสมา ไม่ขาดสาย บุคคลนั้นเป็นสังขารปริณิพายี เพราะสิ้น

โอรัมภาคิยสังโยชน ๕ นี้เป็นบุคคลที่ ๖ เป็นผู้ควรของค่านับ . . . ๖

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง . . .

ติดต่อสมาสมา ไม่ขาดสาย บุคคลนั้นเป็นอุทังโสไดกนิภูคามี เพราะสิ้น

โอรัมภาคิยสังโยชน ๕ นี้เป็นบุคคลที่ ๗ เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญ

ของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้แล เป็น

ผู้ควรของค่านับ เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรทำอัญชลี

เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๖

[๘๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๗ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรของค่านับ . . .

ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๗ จำพวกเป็นโณ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนใน

โลกนี้ พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยงในจักขุ . . . พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยงในจักขุ . . .

พิจารณาเห็นความสิ้นไปในจักขุ . . . พิจารณาเห็นความเสื่อมไปในจักขุ . . . พิจารณา

เห็นความคลายไปในจักขุ . . . พิจารณาเห็นความดับในจักขุ . . . พิจารณาเห็นความ

สละคืนในจักขุ . . . พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง พิจารณาเห็นว่าไม่เที่ยง พิจารณา

เห็นว่าไม่เที่ยง . . . พิจารณาเห็นความสิ้นไป . . . พิจารณาเห็นความเสื่อมไป . . .

พิจารณาเห็นความคลายไป พิจารณาเห็นความดับ . . . พิจารณาเห็นความสละคืน

ในหู จมูก ลิ้น กาย ใจ ในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ

ในจักขุวิญญาณ โสตรวิญญาณ ฆานวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ กายวิญญาณ

มโนวิญญาณ ในจักขุสัมผัส โสตรสัมผัส ฆานสัมผัส ชิวหาสัมผัส กายสัมผัส

มโนสัมผัส ในจักขุสัมผัสสชาเวทนา โสตรสัมผัสสชาเวทนา ฆานสัมผัสส-

*ชาเวทนา ชิวหาสัมผัสสชาเวทนา กายสัมผัสสชาเวทนา มโนสัมผัสสชาเวทนา

ในรูปสัญญา สัททสัญญา คันธสัญญา รสสัญญา โผฏฐัพพสัญญา ธรรมสัญญา

ในรูปสัญญาเจตนา สัททสัญญาเจตนา คันธสัญญาเจตนา รสสัญญาเจตนา โผฏฐัพพ-

*สัญญาเจตนา ธรรมสัญญาเจตนา ในรูปตัณหา สัททตัณหา คันธตัณหา รสตัณหา

โผฏฐัพพตัณหา ธรรมตัณหา ในรูปวิตก สัททวิตก คันธวิตก รสวิตก

โผฏฐัพพวิตก ธรรมวิตก ในรูปวิจารณ์ สัททวิจารณ์ คันธวิจารณ์ รสวิจารณ์ โผฏฐัพพ-

*วิจารณ์ ธรรมวิจารณ์ ในรูปขันธ เวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธ

วิญญาณขันธ ๖

[๘๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการ อันภิกษุพึงเจริญเพื่อยังระคะ

๗ ประการเป็นโณ คือ สติสัมโพชฌงค์ ฯลฯ อุเบกขาสัมโพชฌงค์ ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ อันภิกษุพึงเจริญเพื่อยังระคะ ๖

[๘๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการ ภิกษุพึงเจริญเพื่อยังระคะ

๗ ประการเป็นโณ คือ อนิจจสัญญา ๑ อนัตตสัญญา ๑ อสุกสัญญา ๑

อาทินวสัญญา ๑ ปหานสัญญา ๑ วิราคสัญญา ๑ นิโรธสัญญา ๑ ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ ภิกษุพึงเจริญเพื่อยังระคะ ๖

[๘๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการ ภิกษุพึงเจริญเพื่อยังระคะ

๗ ประการเป็นโณ คือ อสุกสัญญา ๑ มรณสัญญา ๑ อาหารปฏิกุลสัญญา ๑

สัพพโลเกอนกิริตสัญญา ๑ อนิจจสัญญา ๑ อนิจเจตทกขสัญญา ๑ ทุกเขอนัตต-

*สัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ ภิกษุพึงเจริญเพื่อยังระคะ ๖

[๙๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ ภิกษุพึงเจริญเพื่อกำหนด

รู้ระคะ ฯลฯ เพื่อความสิ้นไปรอบ เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป

เพื่อความคลายไป เพื่อความดับ เพื่อสละ เพื่อสละคืนระคะ ธรรม ๗ ประการ

อันภิกษุพึงเจริญ เพื่อยัง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสิ้นไปรอบ เพื่อละ เพื่อ

ความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป เพื่อความคลายไป เพื่อความดับ เพื่อสละ

เพื่อสละคืนโทสะ โมหะ โภคะ อุปาทะ มกขะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ

มายา สาถะยะ ถัมภะ สารัมภะ มานะ อติมานะ มทะ ปมาทะ ดูกรภิกษุ

ทั้งหลาย ธรรม ๗ ประการนี้ อันภิกษุพึงเจริญ เพื่อยัง . . . เพื่อสละคืน

โทสะ . . . ๖

จบสัตตกนิบาต

อฏฐกนิบาต ปณณาสก

เมตตาวรรคที่ ๑

เมตตสูตร

[๙๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้ ๖

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี สมัยนั้นแล พระผู้มีพระภาค
ตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาค
แล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกภิกษุทั้งหลาย เมื่อเมตตาเจตวิมุตติ อันบุคคล
เสพแล้วโดยเอื้อเฟื้อ เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว กระทำให้เป็นศุภยาน กระทำ
ให้เป็นที่ตั้ง หมั่นเจริญเนื่องๆ สังสมไว้โดยรอบ ปราปรกด้วยดี ฟังหวั้งได้
อานิสส ๘ ประการ ๘ ประการเป็นไฉน คือหลักก็เป็นสุข ๑ ตื่นก็เป็นสุข ๑
ไม่ฝันเห็นสิ่งลามก ๑ เป็นที่รักของมนุษย์ ๑ เป็นที่รักของอมมนุษย์ ๑ เทวดาย่อม
รักษา ๑ ไฟ ยาพิษ หรือศาสตราไม่กล้ำกลายผู้นั้น ๑ เมื่อแห่งตลอดคุณธรรม
ที่สูงขึ้นไปยังไม่ได้ ย่อมไปบังเกิดในพรหมโลก ๑ ดูกภิกษุทั้งหลาย เมื่อเมตตา
เจตวิมุตติ อันบุคคลเสพแล้วโดยเอื้อเฟื้อ เจริญแล้ว ทำให้มากแล้ว กระทำ
ให้เป็นศุภยาน กระทำให้เป็นที่ตั้ง หมั่นเจริญเนื่องๆ สังสมไว้โดยรอบ ปราปรก
ด้วยดี ฟังหวั้งได้อานิสส ๘ ประการนี้ ฯ

ก็ผู้ใดมีสติมั่นคง เจริญเมตตาอันหาประมาณมิได้ สังโยชน์
ของผู้นั้น ผู้เห็นธรรมเป็นที่สิ้นไปแห่งอุปธิกเลส ย่อมเบาบาง
หากว่าเขา ไม่มีจิตคิดประทุษร้ายสัตว์แม่สักตัวเดียว เจริญ
เมตตาจิตอยู่ เพราะเจริญเมตตาจิตนั้น ย่อมเป็นกุศล เขา
มีใจอนุเคราะห์หมู่สัตว์ทั้งปวงเป็นผู้ประเสริฐ กระทำบุญมาก
พระราชผู้ประกอบด้วยธรรมเช่นกับฤาษี ชำนาญแผ่นดิน
อันประกอบด้วยหมู่สัตว์ เจริญรอยตามกัน มุขายัญเหล่าใด
คือ สัสสมธ ความทรงพระปรีชาในการบำรุงพืชพันธุ์
ธัญญาหาร ปรีสมธ ทรงพระปรีชาในการเกลี้ยกล่อม
ประชาชน สัมมาปาสะ มีพระอริยาศัยดลบังคล้องน้ำใจ
ประชาชน วาชเปยยะ มีพระวาจาเป็นที่ดูดดื่มน้ำใจคน
ซึ่งมีผลคือทำให้คนไม่ต้องมีลิมกลอน มหายุญเหล่านั้น
ทั้งหมด ยังไม่เทียบเท่าส่วนที่ ๑๖ แห่งเมตตาจิตที่บุคคล
เจริญดีแล้ว ดูกกลุ่มดวงดาวทั้งหมด ไม่เทียบเท่าแสงจันทร์
ฉะนั้น ผู้ใดมีเมตตาจิตในสรรพสัตว์ ไม่ฆ่า (สัตว์) เอง
ไม่ใช้ให้ผู้อื่นฆ่า ไม่ชนะเอง ไม่ใช้ให้ผู้อื่นชนะ ผู้นั้น
ย่อมไม่มีเวรกับใครๆ ฯ

จบสูตรที่ ๑

ปัญญาสูตร

[๙๒] ดูกภิกษุทั้งหลาย เหตุ ๘ ประการ ปัจจัย ๘ ประการนี้ ย่อม
เป็นไปเพื่อได้ปัญญาอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อความงอกงาม
ไพบลูย์ เจริญ บริบูรณ์ แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ๘ ประการเป็นไฉน ดูกภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ อาศัยพระศาสดา หรือเพื่อนพรหมจรรย์รูปใด
รูปหนึ่งผู้ตั้งอยู่ในฐานะครู ซึ่งเป็นที่เข้าไปตั้งความละอาย ความเกรงกลัว ความรัก
และความเคารพไว้อย่างแรงกล้า ดูกภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยข้อที่ ๑
ย่อมเป็นไปเพื่อได้ปัญญา ฯลฯ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว

เธออาศัยพระศาสดา หรือเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่ง ผู้ตั้งอยู่ใน
ฐานะครู ซึ่งเป็นที่เข้าไปตั้งความละอาย ความเกรงกลัว ความรัก และความ
เคารพไว้อย่างแรงกล้านั้นแล้ว เธอเข้าไปหาแล้ว ไต่ถาม สอบถามเป็นครั้งคราวว่า
ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ภาษิตนี้เป็นอย่างไร เนื้อความแห่งภาษิตนี้เป็นอย่างไร ท่าน
เหล่านั้นย่อมเปิดเผยข้อที่ยังไม่ได้เปิดเผย ทำให้แจ้งข้อที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง และ
บรรเทาความสงสัยในธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยหลายประการแก่เธอ ดูก
ภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยข้อที่ ๒ ย่อมเป็นไปเพื่อได้ปัญญา ฯลฯ เพื่อ
ความบริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

เธอฟังธรรมนั้นแล้ว ย่อมยังความสงบ ๒ อย่าง คือ ความสงบกายและ
ความสงบจิต ให้ถึงพร้อม ดูกภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยข้อที่ ๓ ย่อม
เป็นไปเพื่อได้ปัญญา ฯลฯ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

เธอเป็นผู้มีศีล สारวมะรังในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโคจร
มีปรกติเห็นภัยในโทษแม้มีประมาณน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย
ดูกภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยข้อที่ ๔ ย่อมเป็นไปเพื่อได้ปัญญา ฯลฯ
เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

เธอเป็นพหูสูต ทรงจำสุตะ สังสมสตะ เป็นผู้ได้ยินได้ฟังมาก
ทรงจำไว้ คล่องปาก ชื่นใจ แห่งตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ซึ่งธรรมทั้งหลายอันงาม
ในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ทั้งปวงยชนะ บริสทธิ์ บริบูรณ์สิ้นเชิง ดุริยทุกขทั้งหลาย นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัย
ข้อที่ ๕ ย่อมเป็นไปเพื่อได้ปัญญา ฯลฯ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

เธอย่อมปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อความพร้อมมูลแห่ง
กุศลธรรม เป็นผู้มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม ดุริย
ทุกขทั้งหลาย นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยข้อที่ ๖ ย่อมเป็นไปเพื่อได้ปัญญา ฯลฯ เพื่อ
ความบริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

อนึ่ง เธอเข้าประชุมสงฆ์ ไม่พูดเรื่องต่างๆ ไม่พูดเรื่องไม่เป็นประโยชน์
ย่อมแสดงธรรมเองบ้าง ย่อมเชื่อเชิญผู้อื่นให้แสดงบ้าง ย่อมไม่ดูหมิ่นการนั่ง
อย่างพระอริยเจ้า ดุริยทุกขทั้งหลาย นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยข้อที่ ๗ ย่อมเป็นไป
เพื่อได้ปัญญา ฯลฯ เพื่อความบริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

อนึ่ง เธอพิจารณาเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อมในอุปาทานชั้นที่ ๕ ว่า
รูปเป็นดังนี้ ความเกิดขึ้นแห่งรูปเป็นดังนี้ ความดับแห่งรูปเป็นดังนี้ เวทนาเป็น
ดังนี้ . . . สัญญาเป็นดังนี้ . . . สังขารทั้งหลายเป็นดังนี้ . . . วิญญาณเป็นดังนี้ ความ
เกิดขึ้นแห่งวิญญาณเป็นดังนี้ ความดับแห่งวิญญาณเป็นดังนี้ ดุริยทุกขทั้งหลาย
นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยข้อที่ ๘ ย่อมเป็นไปเพื่อได้ปัญญาอันเป็นเบื้องต้นแห่งพรหม
จรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อความองอาจ ใฝ่บุญ เจริญ บริบูรณ์แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

เพื่อนพรหมจรรย์ย่อมสรรเสริญภิกษุรูปนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ
อาศัยพระศาสดาหรือเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่ง ผู้ตั้งอยู่ในฐานะครุ ซึ่งเป็นที่
เข้าไปตั้งความละอาย ความเกรงกลัว ความรัก และความเคารพไว้อย่างแรงกล้า
ท่านผู้มีอายุผู้นี้ ย่อมรู้สิ่งที่ควรรู้ ย่อมเห็นสิ่งที่ควรเห็น เป็นแน่แท้ แม้ธรรม
ข้อนี้ก็ เป็นไปเพื่อความรัก ความเคารพ ความสรรเสริญ เพื่อการบำเพ็ญสมณธรรม
เพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ฯ

อนึ่ง เพื่อนพรหมจรรย์ย่อมสรรเสริญภิกษุรูปนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ
อาศัยพระศาสดาหรือเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่ง ผู้ตั้งอยู่ในฐานะครุ ซึ่งเป็น
ที่เข้าไปตั้งความละอาย ความเกรงกลัว ความรัก และความเคารพไว้อย่างแรงกล้า
ท่านได้เข้าไปหาแล้วไต่ถาม สอบถามเป็นครั้งคราวว่า ท่านผู้เจริญ ภาสิตนี้เป็น
อย่างไร เนื้อความแห่งภาสิตนี้เป็นอย่างไร ท่านเหล่านั้นย่อมเปิดเผยข้อที่ยังไม่
เปิดเผย ย่อมทำให้แจ้งข้อที่ยังไม่ทำให้แจ้ง และย่อมบรรเทาความสงสัยในธรรม
อันเป็นที่ตั้งแห่งความสงสัยหลายประการ แก่ภิกษุนั้น ท่านผู้มีอายุผู้นี้ ย่อมรู้สิ่งที่
ควรรู้ ย่อมเห็นสิ่งที่ควรเห็น เป็นแน่แท้ แม้ธรรมข้อนี้ก็ เป็นไปเพื่อความรัก . . .
เพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ฯ

อนึ่ง เพื่อนพรหมจรรย์ย่อมสรรเสริญภิกษุรูปนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ
ผู้นี้ ได้ฟังธรรมแล้ว ย่อมยังความสงบ ๒ อย่าง คือ ความสงบกายและความ
สงบจิตให้ถึงพร้อม ท่านผู้มีอายุผู้นี้ ย่อมรู้สิ่งที่ควรรู้ ย่อมเห็นสิ่งที่ควรเห็น
เป็นแน่แท้ แม้ธรรมข้อนี้ ก็ เป็นไปเพื่อความรัก . . . เพื่อความเป็นน้ำหนึ่ง
ใจเดียวกัน ฯ

อนึ่ง เพื่อนพรหมจรรย์ย่อมสรรเสริญภิกษุรูปนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ
ผู้นี้ เป็นผู้มิตีล . . . สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ท่านผู้มีอายุผู้นี้ ย่อม
รู้สิ่งที่ควรรู้ ย่อมเห็นสิ่งที่ควรเห็น เป็นแน่แท้ แม้ธรรมข้อนี้ก็ เป็นไปเพื่อ
ความรัก . . . เพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ฯ

อนึ่ง เพื่อนพรหมจรรย์ย่อมสรรเสริญภิกษุรูปนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ
ผู้นี้ เป็นพหูสูตร . . . แท่งตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ท่านผู้มีอายุผู้นี้ ย่อมรู้สิ่งที่ควรรู้
ย่อมเห็นสิ่งที่ควรเห็น เป็นแน่แท้ แม้ธรรมข้อนี้ก็ เป็นไปเพื่อความรัก . . . เพื่อ
ความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ฯ

อนึ่ง เพื่อนพรหมจรรย์ย่อมสรรเสริญภิกษุรูปนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุ
ผู้นี้ ปรารถนาความเพียร . . . ไม่ทอดทิ้งธุระในกุศลธรรมทั้งหลาย ท่านผู้มีอายุผู้นี้
ย่อมรู้สิ่งที่ควรรู้ ย่อมเห็นสิ่งที่ควรเห็น เป็นแน่แท้ แม้ธรรมข้อนี้ก็ เป็นไปเพื่อ
ความรัก . . . เพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ฯ

อนึ่ง เพื่อนพรหมจรรย์ย่อมสรรเสริญภิกษุรูปนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุผู้นี้
เข้าประชุมสงฆ์ . . . ไม่ดูหมิ่นความนั่งอย่างพระอริยเจ้า ท่านผู้มีอายุผู้นี้ ย่อมรู้สิ่งที่
ควรรู้ ย่อมเห็นสิ่งที่ควรเห็น เป็นแน่แท้ แม้ธรรมข้อนี้ก็ เป็นไปเพื่อความรัก . . .
เพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ฯ

อนึ่ง เพื่อนพรหมจรรย์ย่อมสรรเสริญภิกษุรูปนั้นอย่างนี้ว่า ท่านผู้มีอายุผู้นี้
ย่อมพิจารณาเห็นความเกิดขึ้นและความเสื่อม ในอุปาทานชั้นที่ ๕ . . . ความดับ
แห่งวิญญาณเป็นดังนี้ ท่านผู้มีอายุผู้นี้ ย่อมรู้สิ่งที่ควรรู้ ย่อมเห็นสิ่งที่ควรเห็น
เป็นแน่แท้ แม้ธรรมข้อนี้ก็ ย่อมเป็นไปเพื่อความรัก ความเคารพ ความสรรเสริญ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เพื่อการบำเพ็ญสมณธรรม เพื่อความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ดุริยทัสสนะทั้งหลาย
เหตุ ๘ ประการ ปัจจัย ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นไป เพื่อได้ปัญญาอันเป็น
เบื้องต้นแห่งพรหมจรรย์ที่ยังไม่ได้ เพื่อความมกงาม ไพบูลย์ เจริญ บริบูรณ์
แห่งปัญญาที่ได้แล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๒

อัปปียสูตรที่ ๑

[๙๓] ดุริยทัสสนะทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ย่อมไม่
เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่สรรเสริญของเพื่อน
พรหมจรรย์ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน ดุริยทัสสนะทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้สรรเสริญผู้ไม่เป็นที่รัก ๑ ตีเตียนผู้เป็นที่รัก ๑ มุ่งลาก ๑ มุ่งลักการะ ๑
ไม่มีความละอาย ๑ ไม่มีความเกรงกลัว ๑ มีความปรารถนาลามก ๑ มีความ
เห็นผิด ๑ ดุริยทัสสนะทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อม
ไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่สรรเสริญของเพื่อน
พรหมจรรย์ ดุริยทัสสนะทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ย่อมเป็น
ที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์
ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน ดุริยทัสสนะทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ไม่
สรรเสริญผู้ไม่เป็นที่รัก ๑ ไม่ตีเตียนผู้ไม่เป็นที่รัก ๑ ไม่มุ่งลาก ๑ ไม่มุ่ง
ลักการะ ๑ มีความละอาย ๑ มีความเกรงกลัว ๑ มีกน้อย ๑ มีความเห็นชอบ ๑
ดุริยทัสสนะทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก เป็น
ที่พอใจ เป็นที่เคารพ และเป็นที่สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์ ฯ

จบสูตรที่ ๓

อัปปียสูตรที่ ๒

[๙๔] ดุริยทัสสนะทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ย่อมไม่
เป็นที่รัก ไม่เป็นที่พอใจ ไม่เป็นที่เคารพ และไม่เป็นที่สรรเสริญของเพื่อน
พรหมจรรย์ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน ดุริยทัสสนะทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้มุ่งลาก ๑ มุ่งลักการะ ๑ มุ่งความมีชื่อเสียง ๑ ไม่รู้จักกาล ๑ ไม่รู้จัก
ประมาณ ๑ ไม่สะอาด ๑ ชอบพูดมาก ๑ มักด่าบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ ๑
ดุริยทัสสนะทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมไม่เป็นที่รัก
ฯลฯ และไม่เป็นที่สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์ ดุริยทัสสนะทั้งหลาย ภิกษุผู้
ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจ เป็นที่เคารพ และ
เป็นที่สรรเสริญของเพื่อนพรหมจรรย์ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน ดุริยทัสสนะทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้มุ่งลาก ๑ ไม่เป็นผู้มุ่งลักการะ ๑ ไม่เป็นผู้มุ่งความ
มีชื่อเสียง ๑ เป็นผู้รู้จักกาล ๑ เป็นผู้รู้จักประมาณ ๑ เป็นคนสะอาด ๑ ไม่
ชอบพูดมาก ๑ ไม่ด่าบริภาษเพื่อนพรหมจรรย์ ๑ ดุริยทัสสนะทั้งหลาย ภิกษุผู้
ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นที่รัก ฯลฯ และเป็นที่สรรเสริญของ
เพื่อนพรหมจรรย์ ฯ

จบสูตรที่ ๔

โลกธรรมสูตร

[๙๕] ดุริยทัสสนะทั้งหลาย โลกธรรม ๘ ประการนี้ ย่อมหมุนไปตามโลก
และโลกย่อมหมุนไปตามโลกธรรม ๘ ประการ ๘ ประการเป็นไฉน คือ ลาก ๑
ความเสื่อมลาก ๑ ยศ ๑ ความเสื่อมยศ ๑ นินทา ๑ สรรเสริญ ๑ สุข ๑
ทุกข์ ๑ ดุริยทัสสนะทั้งหลาย โลกธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมหมุนไปตามโลก
และโลกย่อมหมุนไปตามโลกธรรม ๘ ประการนี้ ฯ

ธรรมในหมู่มนุษย์เหล่านี้ คือ ลาก ๑ ความเสื่อมลาก ๑
ยศ ๑ ความเสื่อมยศ ๑ นินทา ๑ สรรเสริญ ๑ สุข ๑
ทุกข์ ๑ เป็นสภาพไม่เที่ยง ไม่แน่นอน มีความแปรปรวน
เป็นธรรมดา แต่ท่านผู้เป็นนักปราชญ์ มีสติ ทราบธรรม
เหล่านั้นแล้ว พิจารณาเห็นว่ามีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
ธรรมอันน่าปรารถนา ย่อมย้ายจิตของท่านไม่ได้ ท่านย่อม
ไม่ยินร้ายต่อนิฏฐารมณ์ ท่านขจัดความยินดีและความยินร้าย
เสียได้จนไม่เหลืออยู่ อนึ่ง ท่านทราบทางนิพพานอัน
ปราศจากอริ ไม่มีใครเศร้าโศก เป็นผู้ถึงฝั่งแห่งภพ
ย่อมทราบได้อย่างถูกต้อง ฯ

จบสูตรที่ ๕

โลกวิปัตติสูตร

[๙๖] ดุริยทัสสนะทั้งหลาย โลกธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมหมุนไป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ตามโลก และโลกย่อมหมุนไปตามโลกธรรม ๘ ประการ ๘ ประการเป็นไฉน
คือ ลาก ๑ ความเสื่อมลาก ๑ ยศ ๑ ความเสื่อมยศ ๑ นินทา ๑ สรรเสริญ ๑
สุข ๑ ทุกข์ ๑ ดุริยกิจทั้งหลาย โลกธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมหมุนไป
ตามโลก และโลกย่อมหมุนไปตามโลกธรรม ๘ ประการนี้ ดุริยกิจทั้งหลาย
ลากก็ดี ความเสื่อมลากก็ดี ยศก็ดี ความเสื่อมยศก็ดี นินทาก็ดี สรรเสริญก็ดี
สุขก็ดี ทุกข์ก็ดี ย่อมเกิดขึ้นแก่ปุถุชนผู้ไม่ได้สติ ย่อมเกิดขึ้นแก่เฝ้าเฝ้าสาวก
ผู้ได้สติ ดุริยกิจทั้งหลาย ในข้อนี้จะมิอะไรแปลกกัน มิอะไรผิดกัน มิอะไร
เป็นข้อแตกต่างกัน ระหว่างอริยสาวกผู้ได้สติกับปุถุชนผู้ไม่ได้สติ ฯ

ภิกษุทั้งหลายกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้าพระองค์
ทั้งหลาย มีพระผู้มีพระภาคเป็นมูล มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาค
เป็นที่พึ่งอาศัย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอเนื้อความแห่ง
ภาษิตนี้แจ่มแจ้งแก่พระผู้มีพระภาคเถิด ภิกษุทั้งหลายได้สดับต่อพระผู้มีพระภาค
แล้ว จักทรงจำไว้ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริยกิจทั้งหลาย ถ้าอย่างนั้น เธอทั้งหลาย
จงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริยกิจทั้งหลาย ลากย่อมเกิดขึ้นแก่ปุถุชนผู้ไม่ได้สติ
เขาไม่ตระหนักชัด ไม่ทราบชัดตามความเป็นจริงว่า ลากนี้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา
ก็แต่ว่าลากนั้นเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ความ
เสื่อมลาก . . . ยศ . . . ความเสื่อมยศ . . . นินทา . . . สรรเสริญ . . . สุข . . . ทุกข์
ย่อมเกิดขึ้นแก่ปุถุชนผู้ไม่ได้สติ เขาไม่ตระหนักชัด ไม่ทราบชัดตามความเป็น
จริงว่า ทุกข์นี้เกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็แต่ว่า ทุกข์นั้นไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความ
แปรปรวนเป็นธรรมดา แม้ลากย่อมครอบงำจิตของเขาได้ แม้ความเสื่อมลาก . . .
แม้ยศ . . . แม้ความเสื่อมยศ . . . แม้ นินทา . . . แม้ สรรเสริญ . . . แม้ สุข . . . แม้ ทุกข์
ย่อมครอบงำจิตของเขาได้ เขาย่อมยินดีลากที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมยินดีร้ายในความ
เสื่อมลาก ย่อมยินดียศที่เกิดขึ้น ย่อมยินดีร้ายในความเสื่อมยศ ย่อมยินดีสรรเสริญ
ที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมยินดีร้ายในนินทา ย่อมยินดีสุขที่เกิดขึ้นแล้ว ย่อมยินดีร้ายในทุกข์
เขาประกอบด้วยความยินดียินร้ายอย่างนี้ ย่อมไม่พ้นไปจากชาติ ชรา มรณะ
โสกะ ปรีทวะ ทุกข์ โทมนัสและอุปายาส เรากล่าวว่า ไม่พ้นไปจากทุกข์ ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย ลากย่อมเกิดแก่อริยสาวกผู้ได้สติ อริยสาวกนั้น
ย่อมตระหนักชัด ทราบชัดตามความเป็นจริงว่า ลากเกิดขึ้นแล้วแก่เรา ก็แต่ว่า
ลากนั้น ไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ความเสื่อมลาก . . . ยศ . . .
ความเสื่อมยศ . . . นินทา . . . สรรเสริญ . . . สุข . . . ทุกข์ย่อมเกิดขึ้นแก่อริยสาวก
ผู้ได้สติ อริยสาวกนั้นย่อมตระหนักชัด ทราบชัดตามความจริงว่า ทุกข์นี้เกิดขึ้น
แล้วแก่เรา ก็แต่ว่า ทุกข์นั้นไม่เที่ยง เป็นทุกข์ มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
แม้ลากย่อมครอบงำจิตของท่านไม่ได้ แม้ความเสื่อมลาก . . . แม้ยศ . . . แม้ความ
เสื่อมยศ . . . แม้ นินทา . . . แม้ สรรเสริญ . . . แม้ สุข . . . แม้ ทุกข์ย่อมครอบงำจิต
ของท่านไม่ได้ ท่านย่อมไม่ยินดีลากที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ยินดีร้ายในความเสื่อมลาก
ไม่ยินดียศที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ยินดีร้ายในความเสื่อมยศ ไม่ยินดีความสรรเสริญ
ที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ยินดีร้ายในนินทา ไม่ยินดีสุขที่เกิดขึ้นแล้ว ไม่ยินดีร้ายในทุกข์
ท่านละความยินดียินร้ายได้แล้วเด็ดขาดอย่างนี้ ย่อมพ้นไปจากชาติ ชรา มรณะ
โสกะ ปรีทวะ ทุกข์ โทมนัส และอุปายาส เรากล่าวว่า ย่อมพ้นไปจากทุกข์
ดุริยกิจทั้งหลาย นี้แลเป็นความแปลกกัน ผิดกัน แตกต่างกัน ระหว่างอริยสาวก
ผู้ได้สติกับปุถุชนผู้ไม่ได้สติ ฯ

ธรรมในหมู่มนุษย์เหล่านี้ คือ ลาก ๑ ความเสื่อมลาก ๑
ยศ ๑ ความเสื่อมยศ ๑ นินทา ๑ สรรเสริญ ๑ สุข ๑ ทุกข์ ๑
เป็นสภาพไม่เที่ยง ไม่แน่นอน มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา
แต่ท่านผู้เป็นนักปราชญ์ มีสติ ทราบธรรมเหล่านั้นแล้ว
พิจารณาเห็นว่า มีความแปรปรวนเป็นธรรมดา ธรรมอันน่า
ปรารถนา ย่อมย่ำยีจิตของท่านไม่ได้ ท่านย่อมไม่ยินดีร้ายต่อ
อนิฏฐารมณ์ ท่านขจัดความยินดีและยินร้ายเสียได้จนไม่เหลือ
อยู่ อนึ่ง ท่านทราบทางนิพพานอันปราศจากอริ ไม่มี ความ
เศร้าโศกเป็นผู้ถึงฝั่งแห่งภพ ย่อมทราบได้อย่างถูกต้อง ฯ

จบสูตรที่ ๖

เทวทัตตสูตร

[๙๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาชิลิกุลใกล้
พระนครราชคฤห์ เมื่อพระเทวทัตตหลีกไปแล้ว ไม่นานนัก ณ ที่นั้นแล พระผู้มี-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต

* พระภาคทรงปรารภถึงพระเทวทัตต์ ตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูภิกษุทั้งหลาย เป็นความดีแล้ว ที่ภิกษุพิจารณาความวิบัติของตนโดยกาลอันควร ดูภิกษุทั้งหลาย เป็นความดีแล้ว ที่ภิกษุพิจารณาความวิบัติของผู้อื่นโดยกาลอันควร ดูภิกษุทั้งหลาย เป็นความดีแล้ว ที่ภิกษุพิจารณาถึงสมบัติของตนโดยกาลอันควร ดูภิกษุทั้งหลาย เป็นความดีแล้ว ที่ภิกษุพิจารณาถึงสมบัติของผู้อื่นโดยกาลอันควร ดูภิกษุทั้งหลาย พระเทวทัตต์มีจิตอันอสังฆธรรม ๘ ประการครอบงำย่ำยีแล้ว ต้องไปบังเกิดในอบาย ในนรกอยู่ชั่วกัลป์ แก้อไขไม่ได้ อสังฆธรรม ๘ ประการเป็นไฉน คือ ลาก ๑ ความเสื่อมลาก ๑ ยศ ๑ ความเสื่อมยศ ๑ สักการะ ๑ ความเสื่อมสักการะ ๑ ความปรารภนาลามก ๑ ความเป็นผู้ไม่มีมิตรชั่ว ๑ ดูภิกษุทั้งหลาย พระเทวทัตต์มีจิตอันอสังฆธรรม ๘ ประการนี้แลครอบงำย่ำยีแล้ว ต้องไปบังเกิดในอบาย ในนรกอยู่ชั่วกัลป์ แก้อไขไม่ได้ ฯ

ดูภิกษุทั้งหลาย เป็นความดีแล้วที่ภิกษุควรครอบงำย่ำยีลาภที่เกิดขึ้น แล้ว เป็นความดีแล้วที่ภิกษุควรครอบงำย่ำยีความเสื่อมลาก . . . ยศ . . . ความเสื่อมยศ . . . สักการะ . . . ความเสื่อมสักการะ . . . ความเป็นผู้ปรารภนาลามก . . . ความเป็นผู้ไม่มีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว ดูภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร จึงควรครอบงำย่ำยีลาภที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ ภิกษุอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร จึงควรครอบงำย่ำยีความเป็นผู้ไม่มีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพราะว่าเมื่อภิกษุ ไม่ครอบงำย่ำยีลาภที่เกิดขึ้นแล้ว อาสวะที่ทำให้เกิดความคับแค้นเดือดร้อน พึงเกิดขึ้น เมื่อภิกษุครอบงำย่ำยีลาภที่เกิดขึ้นแล้ว อาสวะที่ทำให้เกิดความคับแค้นเดือดร้อน เหล่านั้นย่อมไม่เกิด . . . เพราะว่าเมื่อภิกษุ ไม่ครอบงำย่ำยีความเป็นผู้ไม่มีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว อาสวะที่ทำให้เกิดความคับแค้นเดือดร้อนพึงเกิดขึ้น เมื่อภิกษุครอบงำย่ำยีความเป็นผู้ไม่มีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว อาสวะที่ทำให้เกิดความคับแค้นเดือดร้อน เหล่านั้น ย่อม ไม่เกิด ดูภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล จึงควรครอบงำย่ำยีลาภที่เกิดขึ้นแล้ว . . . จึงควรครอบงำย่ำยีความเป็นผู้ไม่มีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว ดูภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุนี้แล เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักครอบงำย่ำยีลาภที่เกิดขึ้นแล้ว . . . จักครอบงำย่ำยีความเป็นผู้ไม่มีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว ดูภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

อุตตรสูตร

[๙๘] สมัยหนึ่ง ท่านพระอุตตระอยู่ที่วิหารชื่อว่า วัฏฐาสิกา ใกล้ภูเขาสังเขยยะ ณ มหิสพัสดชนบท ณ ที่นั้นแล ท่านพระอุตตระกล่าวกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เป็นความดีแล้ว ที่ภิกษุพิจารณาเห็นความวิบัติของตนโดยกาลอันควร ดูท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เป็นความดีแล้ว ที่ภิกษุพิจารณาเห็นความวิบัติของผู้อื่นโดยกาลอันควร ดูท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เป็นความดีแล้ว ที่ภิกษุพิจารณาเห็นสมบัติของตนโดยกาลอันควร ดูท่านผู้มีอายุทั้งหลาย เป็นความดีแล้ว ที่ภิกษุพิจารณาเห็นสมบัติของผู้อื่นโดยกาลอันควร ฯ

ก็สมัยนั้นแล ท้าวเวสสวัณมหาราชออกจากทิศเหนือผ่านไปทางทิศใต้ ด้วยการณีกิจบางอย่าง ได้สดับคำที่ท่านพระอุตตระแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลาย ในวัฏฐาสิกาวิหาร ใกล้ภูเขาสังเขยยะ ณ มหิสพัสดชนบท อย่างนี้ . . . ได้หายจากวัฏฐาสิกาวิหาร ใกล้ภูเขาสังเขยยะ ณ มหิสพัสดชนบท ไปปรากฏในเทวดาชั้นดาวดึงส์ เปรียบเหมือนบุรุษมีกำลังเหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนเหยียด ฉะนั้น แล้วเข้าไปเฝ้าท้าวสักกะจอมเทพถึงที่ประทับ ครั้นแล้วจึงกราบทูลว่า ขอเดชะ พระองค์โปรดทรงทราบ ว่า ท่านพระอุตตระนี้ ได้แสดงธรรมแก่ภิกษุในวัฏฐาสิกาวิหารอย่างนี้ . . . ลำดับนั้น ท้าวสักกะจอมเทพได้ทรงหายจากเทวดาชั้นดาวดึงส์ ไปปรากฏต่อหน้าท่านพระอุตตระ ในวัฏฐาสิกาวิหาร ใกล้ภูเขาสังเขยยะ ณ มหิสพัสดชนบท เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนเหยียด ฉะนั้น แล้วเสด็จเข้าไปหาท่านพระอุตตระถึงที่อยู่ อภิเวท แล้ว ประทับยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ตรัสถามท่านพระอุตตระว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ได้ยินว่า ท่านพระอุตตระแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ . . . จริงหรือ ท่านพระอุตตระถวายพระพรว่า จริงอย่างนั้น มหาบพิตร ฯ

ส. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ คำนี้เป็นปฏิญาณของพระคุณเจ้าเอง หรือว่าเป็นของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ฯ

อ. ดูกรมหาบพิตร ถ้าอย่างนั้น อาตมภาพจะทำข้ออุปมาให้มหาบพิตรทรงสดับ ซึ่งวิญญูชนบางพวกจะรู้เนื้อความแห่งภาษิตได้ด้วยข้ออุปมา ดูกรมหา-

* บพิตร เปรียบเหมือนข้าวเปลือกกองใหญ่ซึ่งมีอยู่ไม่ไกลบ้านหรือนิคมมัก ชนหมู่มากชนข้าวเปลือกออกจากกองนั้นด้วยกระเช้าบ้าง ด้วยตระกร้าบ้าง ด้วยห่อพก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
บ้าง ด้วยกอบมือบ้าง ดูกรมหาบพิตร บุคคลผู้หนึ่งเข้าไปถามชนหมู่มากนั้น
อย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายชนชาวเปลื้องนี้มาจากไหน ดูกรมหาบพิตร มหาชนนั้น
จะตอบอย่างไร จึงจะตอบได้อย่างถูกต้อง ฯ

ส. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ มหาชนนั้นฟังตอบให้ถูกต้องได้อย่างนี้ว่า พวก
เราชนมาจากกองข้าวเปลือกกองใหญ่โน้น ฯ

อ. ดูกรมหาบพิตร ฉะนั้นเหมือนกันแล คำอันเป็นสภาวะทั้งหมด
ล้วนเป็นพระดำรัสของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ดังนั้น
อาตมภาพจึงชักเอาข้าวเปลือกมาถวายพระพร โดยเทียบเคียงสภาวะอันเป็นพระ
ดำรัสของพระผู้มีพระภาคนั้น ขอถวายพระพร ฯ

ส. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ น้าอิตฺตวรย ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ไม่เคยมีมาแล้ว
ที่ท่านพระอุตตระได้กล่าวไว้เป็นอย่างนี้ว่า คำอันเป็นสภาวะทั้งหมดล้วนเป็น
พระดำรัสของพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นั้น ดังนั้น อาตม-
ภาพจึงชักเอาข้าวเปลือกมาถวายพระพร โดยเทียบเคียงสภาวะอันเป็นพระดำรัส
ของพระผู้มีพระภาคนั้น ท่านอุตตระผู้เจริญ สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับ
อยู่ ณ ภูเขาชิลมกุฏ ใกล้เมืองราชคฤห์ เมื่อพระเทวทัตตหลักไปแล้วไม่นาน
ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงปรารภพระเทวทัตต ตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เป็นความดีแล้ว ที่ภิกษุพิจารณาเห็นความวิบัติของตนโดยกาล
อันควร ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระเทวทัตตมีจิตอันอสังฆธรรม ๘ ประการครอบงำ
ย่ำยีแล้ว ต้องไปเกิดในอบาย ในนรกอยู่ชั่วกัลป์ แก่ไขไม่ได้ อสังฆธรรม ๘
ประการเป็นไฉน คือลาก . . . ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย พระเทวทัตต
มีจิตอันอสังฆธรรม ๘ ประการนี้แลครอบงำย่ำยีแล้ว ต้องไปเกิดในอบาย ใน
นรกอยู่ชั่วกัลป์ แก่ไขไม่ได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เป็นความดีแล้ว ที่ภิกษุครอบงำ
ย่ำยีลากที่เกิดขึ้นแล้ว เป็นความดีแล้วที่ภิกษุจะพึงครอบงำย่ำยีความเสื่อมลาก . . .
ยศ . . . ความเสื่อมยศ . . . สักการะ . . . ความเสื่อมสักการะ . . . ความเป็นผู้
ปรารถนาลามก . . . ความเป็นผู้มีมิตรชั่ว ที่เกิดขึ้นแล้ว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร จึงครอบงำย่ำยีลาก
ที่เกิดขึ้นแล้ว ฯลฯ ภิกษุอาศัยอำนาจประโยชน์อะไร จึงครอบงำย่ำยีความเป็นผู้มี
มิตรชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว เพราะว่าเมื่อภิกษุไม่ครอบงำย่ำยีลากที่เกิดขึ้นแล้ว อาสวะที่
ทำให้เกิดความคับแค้นเดือดร้อน พึงเกิดขึ้น เมื่อภิกษุครอบงำย่ำยีลากที่เกิดขึ้น
แล้ว อาสวะที่ทำให้เกิดความคับแค้นเดือดร้อนเหล่านั้นย่อมไม่เกิด . . . เพราะว่า
เมื่อภิกษุไม่ครอบงำย่ำยีความเป็นผู้มีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว อาสวะที่ทำให้เกิดความ
คับแค้นเดือดร้อน พึงเกิดขึ้น เมื่อภิกษุครอบงำย่ำยีความเป็นผู้มีมิตรชั่วที่เกิดขึ้น
แล้ว อาสวะที่ทำให้เกิดความคับแค้นเดือดร้อนเหล่านั้นย่อมไม่เกิด ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุอาศัยอำนาจประโยชน์นี้แล จึงควรครอบงำย่ำยีลากที่เกิดขึ้นแล้ว . . .
จึงควรครอบงำย่ำยีความเป็นผู้มีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุ
นั้นแล เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักครอบงำย่ำยีลากที่เกิดขึ้นแล้ว
. . . จักครอบงำย่ำยีความเป็นผู้มีมิตรชั่วที่เกิดขึ้นแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอ
ทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้แล ฯ

ข้าแต่ท่านพระอุตตระผู้เจริญ ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้ ในหมู่มนุษย์
มีบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ธรรมบรรยายนี้ก็ได้ตั้งอยู่
ในบริษัทหมู่นี้ ไม่ ท่านผู้เจริญ ขอพระคุณเจ้าอุตตระจงเล่าเรียนธรรมบรรยายนี้
จงทรงจำธรรมบรรยายนี้ไว้ด้วยว่า ธรรมบรรยายนี้ประกอบด้วยประโยชน์ เป็นเบื้องต้น
แห่งพรหมจรรย์ ฯ

จบสูตรที่ ๘

นันทสูตร

[๙๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อภิกษุจะเรียกนันทให้ถูกต้อง พึงเรียกว่า
กลุบุตร ว่าผู้มีกำลัง ผู้ก่อให้เกิดความเสื่อมใส ผู้มีราคะกล้า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ข้อความนี้ย่อมมีเพราะเหตุไร เพราะว่า นันทภิกษุคุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย
รู้ประมาณในโภชนะ ประกอบความเพียรอันเป็นเหตุให้ตื่นอยู่เสมอ ประกอบด้วย
สติสัมปชัญญะ อันเป็นเหตุให้นันทภิกษุสามารถประพจน์พรหมจรรย์ให้บริบูรณ์ได้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาเหตุเหล่านั้น ข้อนี้แลย่อมมีได้เพราะนันทภิกษุ
คุ้มครองทวารในอินทรีทั้งหลาย ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากนันทภิกษุพึงเหลียวไป
ทางทิศบูรพาไซ้ นันทภิกษุก็ย่อมสำรวมจิตทั้งปวงเหลียวดูทิศบูรพา ด้วยคิดว่า
เมื่อเราเหลียวดูทิศบูรพาอย่างนี้ ธรรมอันเป็นบาปอกุศล คือ อภิขมาและโมหันธ์
จักไม่ครอบงำจิตเราได้ เรื่อยอ้อมเป็นผู้รู้สึกตัวในการเหลียวดูนั้นด้วยประการฉะนี้
ดูกรภิกษุทั้งหลาย หากนันทภิกษุพึงเหลียวไปทางทิศตะวันตก ทิศเหนือ ทิศใต้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ทิตเบืองต่ำ ทิตเบืองบน พึงเหลียวแลไปตามทิศน้อยทั้งหลายไซ้ร นั่นทักขิย้อม
สำรวมจิตทั้งปวงเหลียวไปทางทิศน้อย ด้วยคิดว่า เมื่อเราเหลียวแลไปตามทิศน้อย
อย่างนี้ ธรรมอันเป็นบาปอกุศล คือ อภิขณาแลโหมนัส จักไม่ครอบงำจิตเราได้
เรื่อย้อมรู้สึกตัวในการเหลียวแลนั้นด้วยประการฉะนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แล
ย้อมมีได้ เพราะนั่นทักขิย้อมเป็นผู้คุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาเหตุเหล่านั้น ข้อนี้ย้อมมีได้ เพราะนั่นทักขิ
เป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในธรรมวินัยนี้ นั่นทักขิ
พิจารณาโดยอบายอันแบบคายนแล้วจึงบริโภคอาหาร ไม่ใช่บริโภคเพื่อเล่น เพื่อ
มัวเมา เพื่อประดับ เพื่อตกแต่ง บริโภคเพียงเพื่อให้กายนี้ดำรงอยู่ เพื่อเยียวยา
อัตตภาพ เพื่อขจัดความลำบาก เพื่ออุเคราะห์แก่พรหมจรรย์ ด้วยมนสิการว่า
เราจักขจัดเวทนาแก่เสีย จักไม่ให้เวทนาใหม่เกิดขึ้น ความคล่องแคล่ว ความหา
โทษมิได้ และความอยู่ผาสุกจักมีแก่เราได้ ด้วยประการฉะนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ข้อนี้แลย้อมมีได้ เพราะนั่นทักขิเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาเหตุเหล่านั้น ข้อนี้ย้อมมีได้ เพราะนั่นทักขิ
เป็นผู้รู้จักประกอบความเพียรอันเป็นเหตุให้ตื่นอยู่ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในธรรมวินัย
นี้ ในตอนกลางคืน นั่นทักขิย้อมชำระจิตให้สะอาดจากธรรมเครื่องกั้นจิต ด้วยการ
การจงกรม ด้วยการนั่งตอนต้นปฐมยามแห่งราตรี ชำระจิตให้สะอาดจากธรรม
เครื่องกั้นจิตด้วยการจงกรม ด้วยการนั่ง ในมัชฌิมยามแห่งราตรี สำเร็จสี่-

* ไสยาสโดยช้างเบื้องต้น ขอนเท้าเหลื่อมเท้า มีสติสัมปชัญญะ กระทำความหมาย
ในอันลุกขึ้นไว้ในใจ ในปัจฉิมยามแห่งราตรี ลุกขึ้นแล้ว ทำจิตให้สะอาดจาก
ธรรมเครื่องกั้นจิต ด้วยการจงกรม ด้วยการนั่ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อนี้แลย้อม
มีได้ เพราะนั่นทักขิหมั่นประกอบความเพียรอันเป็นเหตุให้ตื่นอยู่ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บรรดาเหตุเหล่านั้น ข้อนี้ย้อมมีได้ เพราะนั่นทักขิ
มีสติสัมปชัญญะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในธรรมวินัยนี้ นั่นทักขิทราบเวทนาที่เกิดขึ้น
ที่ตั้งอยู่ ที่ถึงความดับไป นั่นทักขิทราบสัญญาที่เกิดขึ้น ที่ตั้งอยู่ ที่ถึงความดับ
ไป นั่นทักขิทราบวิตถิที่เกิดขึ้น ที่ตั้งอยู่ ที่ถึงความดับไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ข้อนี้แลย้อมมีได้ เพราะนั่นทักขิมีสติสัมปชัญญะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อความ
นี้ย้อมมีเพราะเหตุไร เพราะนั่นทักขิคุ้มครองทวารในอินทรีย์ทั้งหลาย รู้จัก
ประมาณในโภชนะ ประกอบความเพียรอันเป็นเหตุให้ตื่นอยู่ ประกอบด้วย
สติสัมปชัญญะ อันเป็นเหตุให้นั่นทักขิสามารถประพฤติพรหมจรรย์บริสุทธิ
บริบูรณ์ได้ ฯ

จบสูตรที่ ๙

กัณฐกสูตร

[๑๐๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ที่ฝั่งสระโบกขรณีชื่อคักรา
ใกล้นครจำปา สมัยนั้นแล ภิกษุทั้งหลายโจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุที่ถูกภิกษุ
ทั้งหลายโจทด้วยอาบัตินั้นเอาเรื่องอื่นๆ มาพูดกลบเกลื่อน ชักเรื่องไปนอกทางเสีย
แสดงความโกรธเคืองและความไม่ยำเกรงให้ปรากฏ ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาค
ตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย จงกำจัดบุคคลนั้นออกไป จงกำจัด
บุคคลนั้นออกไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนชนิดนี้ต้องขับออก เป็นลูกนอกคอก
กวนใจกระไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ มีการก้าวไป การ
ถอยกลับ การเล การเหลียว การคู้ การเหยียด การทรงผ้าสังฆาฏิ บาตร และ
จีวร เหมือนภิกษุผู้เจริญเหล่าอื่น ตราบเท่าที่ภิกษุทั้งหลายยังไม่เห็นอาบัติของเขา
แต่เมื่อใด ภิกษุทั้งหลายเห็นอาบัติของเขา เมื่อนั้นภิกษุทั้งหลายย่อมรู้จักเขาอย่าง
นี้ว่า ผู้นี้เป็นผู้ประทุษร้ายสมณะ เป็นสมณะเกลบ เป็นสมณะหยากเยื่อ ครั้นรู้จัก
อย่างนี้แล้ว ย่อมมาสนะออกไปให้พ้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคิดว่าภิกษุนี้
อย่าประทุษร้ายภิกษุที่ดีเหล่าอื่นเลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนหญ้าชนิด
หนึ่งที่ทำลายต้นข้าว มีเมล็ดเหมือนข้าวสาลี มีเมล็ดเหมือนข้าวตวยรวง พึงเกิด
ขึ้นในนาข้าวที่สมบูรณ์ ราก ก้าน ใบของมันเหมือนกับข้าวที่ดีเหล่าอื่น ตราบ
เท่าที่มันยังไม่ออกรวง แต่เมื่อใด มันออกรวง เมื่อนั้นจึงทราบกันว่า หญ้านี้
ทำลายข้าว มีเมล็ดเหมือนข้าวสาลี มีเมล็ดเหมือนข้าวตวยรวง ครั้นทราบอย่างนี้
แล้ว เขาจึงถอนมันพร้อมทั้งราก เอาไปทิ้งให้พ้นที่นา ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะ
คิดว่า หญ้าชนิดนี้อย่าทำลายข้าวที่ดีอื่นๆ เลย ฉะนั้นดูกรภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้น
เหมือนกัน บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ มีการก้าวไป การถอยกลับ ฯลฯ เพราะ
คิดว่า ภิกษุนี้อย่าประทุษร้ายภิกษุที่ดีเหล่าอื่นเลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือน
กองข้าวเปลือกกองใหญ่ที่เขากำลังสาธอยู่ ในข้าวเปลือกกองนั้น ข้าวเปลือกที่
เป็นตัว แกร่ง เป็นกองอยู่ส่วนหนึ่ง ส่วนที่หัก สิบ ลมย่อมพัดไปไว้ส่วนหนึ่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เจ้าของยอมเอาไม้กวาดที่หักและสับออกไป ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคิดว่า
มันอย่าปนข้าวเปลือกที่ดีอื่นๆ เลย ฉะนั้นดูกรภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกัน
บุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ มีการก้าวไป การถอยกลับ ฯลฯ เพราะคิดว่าภิกษุนี้
อย่าประทุษร้ายภิกษุที่ดีเหล่าอื่นเลย ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนบุคคลต้อง
การกระบอกตักน้ำ ถูขวานอันคมเข้าไปในป่า เขาเอาสันขวานเกาะต้นไม้
บรรดาต้นไม้เหล่านั้น ต้นไม้ที่แข็ง มีแก่น ซึ่งถูกเกาะด้วยสันขวาน ย่อมมีเสียง
หนัก ส่วนต้นไม้ที่ผุใน น้ำซึม เกิดยุบขึ้น ถูกเกาะด้วยสันขวาน ย่อมมีเสียงก้อง
เขาจึงตัดต้นไม้ที่ผุในนั้นที่โคน ครั้นตัดโคนแล้ว จึงตัดปลาย ครั้นตัดปลายแล้ว
จึงคว้านข้างในให้เรียบร้อย แล้วทำเป็นกระบอกตักน้ำ ฉะนั้นดูกรภิกษุทั้งหลาย
ฉะนั้นเหมือนกัน แลบุคคลบางคนในธรรมวินัยนี้ มีการก้าวไป การถอยกลับ การ
แล การเหลียว การดู การเหยียด การทรงผ้าสังฆาฏิ บาตร และจีวร เหมือน
ของภิกษุที่ดีเหล่าอื่น ตราบเท่าที่ภิกษุทั้งหลายยังไม่เห็นอาบัติของเขา แต่เมื่อใด
ภิกษุทั้งหลายเห็นอาบัติของเขา เมื่อนั้นภิกษุทั้งหลายย่อมรู้จักเขาอย่างนี้ว่า ผู้นี้เป็น
ผู้ประทุษร้ายสมณะ เป็นสมณะแกลบ เป็นสมณะหยากเยื่อ ครั้นรู้จักอย่างนี้แล้ว
ย่อมมาสนะออกไปให้พ้น ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะคิดว่า ภิกษุนี้อย่าประทุษร้าย
ภิกษุที่ดีเหล่าอื่นเลย ฯ

เพราะการอยู่ร่วมกัน ฟังรู้ได้ว่า ผู้นี้มีความปรารถนาลามก
มักโกรธ มักกลบหลู่ หัวดื้อ ตีเสมอ ริษยา ตระหนี่ โอ้อวด
บางคนในท่ามกลางประชุมชน พูดไพเราะ ดังพระสมณะ
พูดปิดบังความชั่วที่ตัวทำ มีความเห็นลามกไม่เอื้อเฟื้อ พูด
เลอะเลือน พูดเท็จ เธอทั้งหลายทราบบุคคลนั้นว่าเป็นอย่าง
ไรแล้ว จงพร้อมใจกันทั้งหมดขับบุคคลนั้นเสีย จงกำจัด
บุคคลที่เป็นดังหยากเยื่อ จงถอนบุคคลที่เสียในออกเสีย
แต่นั้น จงนำคนแกลบ ผู้มีโทษสมณะแต่ยังนับว่าเป็นสมณะ
ออกเสีย เธอทั้งหลาย เมื่อต้องอยู่ร่วมกับคนดีและคนไม่ดี
ครั้นกำจัดคนที่มีความปรารถนาลามก มีอาชားและโจร
ลามกออกแล้ว จงเป็นผู้มีสติ แต่มัน เธอทั้งหลายเป็น
ผู้พร้อมเพรียงกัน เป็นผู้มีปัญญารักษาตน จักกระทำที่สุด
ทุกขได้ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบเมตตาวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เมตตสูตร ๒. ปัญญาสูตร ๓. อัปปยสูตรที่ ๑ ๔. อัปปยสูตร
ที่ ๒ ๕. โลภธรรมสูตร ๖. โลภวิปตติสูตร ๗. เทวทัตตสูตร ๘. อุตตร-
*สูตร ๙. นันทสูตร ๑๐. กริณทาสสูตร

มหาวรรคที่ ๒
เวรัญชสูตร

[๑๐๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ กรุงมโหสถะที่หนึ่งเพริยักษิณ
สถิต ใกล้กรุงเวรัญชา ครั้นนั้น เวรัญชพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึง
ที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน
ไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลว่า ท่านพระโคตม
ข้าพเจ้าได้ยินมาว่า พระสมณโคตมไม่ไหวไม่ลุ่มรับพวกพราหมณ์ผู้แก่ ผู้เฒ่า
ผู้ใหญ่ ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ หรือไม่เชื่อเชิญด้วยอาสนะ ท่านพระโคตม
ข้อนี้เป็นเช่นนั้นจริง เพราะว่าท่านพระโคตมไม่ไหวไม่ลุ่มรับพวกพราหมณ์ ผู้แก่
ผู้เฒ่า ผู้ใหญ่ ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ หรือไม่เชื่อเชิญด้วยอาสนะ ข้อนี้
ไม่สมควรเลย ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพราหมณ์ ในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มาร
โลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เรา
ไม่เล็งเห็นบุคคลที่เราควรไหว้ ควรลุ่มรับ หรือควรเชื่อเชิญด้วยอาสนะ เพราะ
ว่าตถาคตพึงไหว้ พึงลุ่มรับ หรือพึงเชื่อเชิญบุคคลใดด้วยอาสนะ แม้ศีรษะของ
บุคคลนั้นก็จะพังขาดตกไป ฯ

ว. ท่านพระโคตม ไม่เป็นรชชาติ ฯ

พ. ดูกรพราหมณ์ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตม ไม่เป็น

รชชาติ ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียู เพราะรสนในรูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะเหล่านั้น ตถาคตะได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาล
ยอดด้วน ทำให้ไม่มี ไม่ให้เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา นี่แลเหตุที่เขากล่าวหาเรา
ว่า พระสมณโคดม ไม่เป็นรชชาติ ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบ แต่ไม่ใช่เหตุที่ท่าน
มุ่งหมายกล่าว ฯ

ว. ท่านพระโคดมเป็นคณไม่มีโภคะ ฯ

พ. ดุรพราหมณ์ เหตุที่เขากล่าวหาว่า พระสมณโคดมเป็นคณไม่มี
โภคะ ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียู เพราะโภคะ คือ รูป เสียง กลิ่น รส
โผฏฐัพพะเหล่านั้น ตถาคตะได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาล
ยอดด้วน ทำให้ไม่มี ไม่ให้เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา นี่แลเหตุที่เขากล่าวหาเรา
ว่า พระสมณโคดมเป็นคณไม่มีโภคะ ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบ แต่ไม่ใช่เหตุที่ท่าน
มุ่งหมายกล่าว ฯ

ว. ท่านพระโคดมเป็นคณกล่าวการไม่ทำ ฯ

พ. ดุรพราหมณ์ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นคณ
กล่าวการไม่ทำดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียู เพราะเรากล่าวการไม่ทำกายทุจริต
วจีทุจริต มโนทุจริต เรากล่าวการไม่ทำซึ่งธรรมที่เป็นบาปอกุศลหลายอย่าง นี่แล
เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นคณกล่าวการไม่ทำ ดังนี้ ชื่อว่ากล่าว
ชอบ แต่ไม่ใช่เหตุที่ท่านมุ่งหมายกล่าว ฯ

ว. ท่านพระโคดมเป็นคณกล่าวความขาดสูญ ฯ

พ. ดุรพราหมณ์ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นคณ
กล่าวความขาดสูญ ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียู เพราะเรากล่าวความขาดสูญ
แห่งระคะ โทสะ โมหะ เรากล่าวความขาดสูญแห่งธรรมที่เป็นบาปอกุศลหลาย
อย่าง นี่แลเหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นคณกล่าวความขาดสูญ
ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบ แต่ไม่ใช่เหตุที่ท่านมุ่งหมายกล่าว ฯ

ว. ท่านพระโคดมเป็นคณข้างเกลียด ฯ

พ. ดุรพราหมณ์ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นคณข้าง
เกลียด ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียู เพราะเรากล่าวการเกลียดกายทุจริต
วจีทุจริต มโนทุจริต เรากล่าวการเกลียดความถึงพร้อมแห่งธรรมที่เป็นบาปอกุศล
หลายอย่าง นี่แลเหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นคณข้างเกลียด ดังนี้
ชื่อว่ากล่าวชอบ แต่ไม่ใช่เหตุที่ท่านมุ่งหมายกล่าว ฯ

ว. ท่านพระโคดมเป็นคณก้ำจัด ฯ

พ. ดุรพราหมณ์ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นคณก้ำจัด
ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียู เพราะเราแสดงธรรมเพื่อกำจัดระคะ โทสะ
โมหะ แสดงธรรมเพื่อกำจัดธรรมที่เป็นบาปอกุศลหลายอย่าง นี่แลเหตุที่เขากล่าว
หาเราว่า พระสมณโคดมเป็นคณก้ำจัด ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบ แต่ไม่ใช่เหตุที่
ท่านมุ่งหมายกล่าว ฯ

ว. พระโคดมเป็นคณเผาผลาญ ฯ

พ. ดุรพราหมณ์ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นคณ
เผาผลาญ ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียู เพราะเรากล่าวธรรมที่เป็นบาปอกุศล
คือ กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ว่าเป็นธรรมควรเผาผลาญ ธรรมที่เป็น
บาปอกุศลซึ่งควรเผาผลาญอันผู้ใดละได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือน
ตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มี ไม่ให้เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา เรากล่าวผู้นั้นว่าเป็นคณ
เผาผลาญ ดุรพราหมณ์ ธรรมทั้งหลายที่เป็นบาปอกุศลซึ่งควรเผาผลาญ ตถาคตะ
ได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มี ไม่ให้
เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา นี่แลเหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นคณ
เผาผลาญ ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบ แต่ไม่ใช่เหตุที่ท่านมุ่งหมายกล่าว ฯ

ว. ท่านพระโคดมเป็นคณไม่ผุดเกิด ฯ

พ. ดุรพราหมณ์ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นคณไม่
ผุดเกิด ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียู เพราะการนอนในครรรค์ การเกิดใน
ภพใหม่ อันผู้ใดละได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำ
ให้ไม่มี ไม่ให้เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา เรากล่าวผู้นั้นว่า เป็นคณไม่ผุดเกิด ดุร
พราหมณ์ การนอนในครรรค์ การเกิดในภพใหม่ ตถาคตะได้แล้ว ตัดรากขาด
แล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่มี ไม่ให้เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา
นี่แลเหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคดมเป็นคณไม่ผุดเกิด ดังนี้ ชื่อว่ากล่าว
ชอบ แต่ไม่ใช่เหตุที่ท่านมุ่งหมายกล่าว ดุรพราหมณ์ เปรียบเหมือนฟองไก่อ ๘
ฟอง ๑๐ ฟอง หรือ ๑๒ ฟอง ฟองไก่อเหล่านั้น แม่ไก่กกตีแล้ว อบตีแล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ฟักดีแล้ว บรรดาลูกไก่เหล่านั้น ลูกไก่ตัวใดทำลายกะเปาะฟองด้วยเล็บเท้าหรือ
ด้วยจะงอยปากออกมาได้โดยสวัสดิ์ก่อนกว่าเขา ลูกไก่นั้นควรเรียกว่าอะไร
จะเรียกว่าฟหรือน้อง ๆ

ว. ท่านพระโคตม ควรเรียกว่าฟ เพราะมันแก่กว่าเขา ๆ

พ. ดุกรพราหมณ์ ฉะนั้นเหมือนกันแล บรรดาหมูสัตว์ผู้ตกอยู่ใน
อำนาจวิชา เกิดในฟอง อันกะเปาะฟองหุ้มห่อแล้ว เราผู้เดียวเท่านั้นได้
ทำลายกะเปาะฟอง คือ วิชาแล้ว ได้ตรัสรู้เนตรสัมมาสัมโพธิญาณในโลก
เราเป็นผู้เจริญที่สุด ประเสริฐที่สุดของโลก เพราะเราปราศจากความเพียรไม่ย่อ
หย่อน ดำรงสติมั่น ไม่พินเพื่อน กายสงบ ไม่กระสับกระส่าย จิตดำรงมั่นเป็น
เอกัคคตา เรานั้นแล สنجจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มิวติก มิวจาร มีปิติ
และสุขเกิดแต่ริเวกอยู่ เราบรรลุทุติยฌานมีความผ่องใสแห่งจิต ณ ภายใน เป็น
ธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจาร เพราะวิตกวิจารสงบไป มีปิติและสุขเกิด
แต่สมาธิอยู่ เรามีอุเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ และเสวยสุขด้วยนามกาย
เพราะปิตินไป บรรลุตติยฌานที่พระอริยะทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็น
ผู้มีสติอยู่เป็นสุข เราบรรลุจตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์
และดับโสมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ เรานั้น เมื่อ
จิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส อ่อนการแก่การ
งาน ตัณห์ ไม่หวั่นไหวอย่างนี้แล้ว จึงโน้มโน้มจิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสสติ-
ญาณ เรานั้นย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึกได้หนึ่งชาติบ้าง สอง
ชาติบ้าง สามชาติบ้าง สี่ชาติบ้าง ห้าชาติบ้าง สิบชาติ ยี่สิบชาติบ้าง สามสิบ
ชาติบ้าง สี่สิบชาติบ้าง ห้าสิบชาติบ้าง ร้อยชาติบ้าง พันชาติบ้าง แสนชาติบ้าง
ตลอดวิภูฏกัลป์เป็นอันมากบ้าง ตลอดวิภูฏกัลป์เป็นอันมากบ้าง ตลอด
สังวัฏฐวิภูฏกัลป์เป็นอันมากบ้าง ว่าในภพโน้นเรามีชื่ออย่างนั้น มีโคตรอย่างนั้น
มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนั้นๆ มีกำหนด
อายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้ไปเกิดในภพโน้น เราก็มีชื่ออย่าง
นั้น มีโคตรอย่างนั้น มีผิวพรรณอย่างนั้น มีอาหารอย่างนั้น เสวยสุขเสวยทุกข์
อย่างนั้นๆ มีกำหนดอายุเพียงเท่านั้น ครั้นจติจากภพนั้นแล้ว ได้มาเกิดในภพนี้
เราย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้งอุเทศ พร้อมทั้งอาการ ด้วย
ประการฉะนี้ ดุกรพราหมณ์ วิชาที่หนึ่งนี้แล เราได้บรรลุแล้วในปฐมยามแห่ง
ราตรี วิชาที่เราจำจัดได้แล้ว วิชาเกิดแก่เราแล้ว ความมืดเรากำจัดได้แล้ว แสง
สว่างเกิดแก่เราแล้ว เหมือนที่เกิดแก่บุคคลผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเพากิเลส
สังจิตไปแล้วอยู่ ฉะนั้น ความชำแรกออกครั้งหนึ่งของเรานี้แล เป็นเหมือนการทำลายออกจากกะเปาะฟองแห่งลูกไก่ ฉะนั้น

เรานั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจากอุปกิเลส
อ่อน การแก่การงาน ตัณห์ ไม่หวั่นไหว อย่างนี้แล้ว จึงโน้มโน้มจิตไปเพื่อบุพเพ
นิวาสานุสสติญาณ เรานั้นย่อมเล็งเห็นหมูสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วย
ทิพจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมูสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรมว่า
สัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต ตีเตยนพระอริยะเจ้า
เป็นมิถิลาปฏิญญี ยึดถือการกระทำด้วยอำนาจมิถิลาปฏิญญี สัตว์เหล่านั้น เมื่อตายไป
ย่อมเข้าถึงอบาย ทุคติ วินิบาต นรก ส่วนสัตว์เหล่านี้ประกอบด้วยกายสุจริต
วจีสุจริต มโนสุจริต ไม่ตีเตยนพระอริยะเจ้า เป็นสัมมาปฏิญญี ยึดถือการกระทำ
ด้วยอำนาจสัมมาปฏิญญี สัตว์เหล่านั้น เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์
เราย่อมเล็งเห็นหมูสัตว์ผู้กำลังจติ กำลังอุปบัติ เลว ประณีต มีผิวพรรณดี
มีผิวพรรณทราม ได้ดี ตกยาก ด้วยทิพจักขุอันบริสุทธิ์ ล่วงจักษุของมนุษย์ ย่อม
รู้ชัดซึ่งหมูสัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม ด้วยประการฉะนี้ ดุกรพราหมณ์ วิชาที่สอง
นี้แล เราได้บรรลุแล้วในมัชฌิมยามแห่งราตรี วิชาที่เราจำจัดได้แล้ววิชาเกิด
แก่เราแล้ว ความมืดเรากำจัดได้แล้ว แสงสว่างเกิดแก่เราแล้ว เหมือนที่เกิดแก่
บุคคลผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเพียวกิเลส สังจิตไปแล้วอยู่ ฉะนั้นความ
ชำแรกออกครั้งที่สองของเรานี้แล เป็นเหมือนการทำลายออกจากกะเปาะฟองแห่ง
ลูกไก่ ฉะนั้น

เรานั้น เมื่อจิตเป็นสมาธิ บริสุทธิ์ ผ่องแผ้ว ไม่มีกิเลส ปราศจาก
อุปกิเลส อ่อน การแก่การงาน ตัณห์ ไม่หวั่นไหว อย่างนี้แล้ว จึงโน้มโน้ม
จิตไปเพื่อบุพเพนิวาสานุสสติญาณ เรานั้นรู้ชัดตามเป็นจริงว่า นี้ทุกข์ นี่เหตุให้เกิดทุกข์
นี้ความดับทุกข์ นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ เหล่านี้โอสวะ นี้เหตุให้เกิด
อัสสวะ นี้ความดับอัสสวะ นี้ข้อปฏิบัติให้ถึงความดับอัสสวะ เมื่อเรารู้เห็นอย่างนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
จิตหลุดพ้นแล้วแม้จากภวาสะ แม้จากภวาสะ แม้จากอริยาสะ เมื่อจิต
หลุดพ้นแล้ว จึงเกิดญาณหยั่งรู้ว่า หลุดพ้นแล้ว และรู้ชัดว่า ชาติสิ้นแล้ว
พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ได้ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้
มิได้มี ดุรพราหมณ์ วิชาที่สามนี้แล เราได้บรรลุแล้วในปัจฉิมยามแห่งราตรี
อริยชาเรากำจัดได้แล้ว วิชาเกิดแก่เราแล้ว ความมืดเรากำจัดได้แล้ว แสงสว่าง
เกิดแก่เราแล้ว เหมือนที่เกิดแก่บุคคลผู้ไม่ประมาท มีความเพียรเผากิเลส ส่ง
จิตไปแล้วอยู่ ฉะนั้น ความขำเราก่อออก ครึ่งที่สามของเราเนื้แล เป็นเหมือนการ
ทำลายออกจากกะเปาะฟองแห่งลูกโป๊ ฉะนั้น ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว เวริยชพราหมณ์ได้กราบทูลว่า ท่าน
พระโคตมเป็นผู้เจริญที่สุด ท่านพระโคตมเป็นผู้ประเสริฐที่สุด ข้าแต่ท่าน
พระโคตม ภาษิตของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ข้าแต่ท่านพระโคตม ภาษิตของ
พระองค์แจ่มแจ้งนัก พระองค์ทรงประกาศธรรมโดยอเนกปริยาย เปรียบเหมือน
บุคคลนายของของที่คว่ำ เปิดช่องที่ปิด บอกทางแก่คนหลงทาง หรือส่อง
ประทีปในที่มืดด้วยตั้งใจว่า คนมีจักษุจักเห็นรูป ฉะนั้น ข้าพระพุทธเจ้านี้ขอถึง
ท่านพระโคตม กับทั้งพระธรรมและพระภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ ขอพระองค์โปรด
ทรงจำข้าพระพุทธเจ้าว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต จำเดิมแต่วันนี้
เป็นต้น ไป ฯ

จบสูตรที่ ๑

สีหสูตร

[๑๐๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาลา ปา
มหาวัน ใกล้นครเวสาลี สมัยนั้นแล เจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก นั่ง
ประชุมกันที่สันฐาคาร กล่าวสรรเสริญ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดย
อเนกปริยาย ฯ

ก็สมัยนั้นแล สีหเสนาบดี สาวกของนิครนถ์นั่งอยู่ในบริษัทนั้น ลำดับนั้น
สีหเสนาบดีได้มีความคิดดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น จักเป็นพระอรหันต-

* สัมมาสัมพุทธเจ้าโดยไม่ต้องสงสัย จริงอย่างนั้น เจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก
ประชุมกันที่สันฐาคาร กล่าวสรรเสริญพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์โดย
อเนกปริยาย ฉะนั้น เราพึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า
พระองค์นั้นเถิด ลำดับนั้น สีหเสนาบดีเข้าไปหานิครนถ์นาฏบุตรถึงที่อยู่ ครั้น
แล้ว จึงกล่าวกะนิครนถ์นาฏบุตรว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าปรารถนาจะเข้าไป
เฝ้าพระสมณโคตม ฯ

นิครนถ์นาฏบุตรกล่าวว่า ดุรสีหะ ก็ท่านเป็นกิริยวาท จักเข้าไปเฝ้า
พระสมณโคตมผู้เป็นอกิริยวาททำไม เพราะพระสมณโคตมเป็นอกิริยวาท จึงแสดง
ธรรมเพื่ออกิริยวาท และแนะนำพวกสาวกด้วยอกิริยวาทนั้น ครั้นนั้น การตระ
เตรียมที่จะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคของสีหเสนาบดี ะจับไป ฯ

แม้ครั้งที่สอง เจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก ได้นั่งประชุมกันที่
สันฐาคาร กล่าวสรรเสริญพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยอเนกปริยาย
แม้ครั้งที่สอง สีหเสนาบดีก็มีความคิดดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น จัก
เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยไม่ต้องสงสัย . . . การตระเตรียมที่จะเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคของสีหเสนาบดีระจับไป ฯ

แม้ครั้งที่สาม เจ้าลิจฉวีผู้มีชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก นั่งประชุมกันที่
สันฐาคาร กล่าวสรรเสริญพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ โดยอเนกปริยาย
แม้ครั้งที่สาม สีหเสนาบดีก็มีความคิดดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น จัก
เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยไม่ต้องสงสัย จริงอย่างนั้น เจ้าลิจฉวีผู้มี
ชื่อเสียงเป็นจำนวนมาก นั่งประชุมกันที่สันฐาคาร กล่าวสรรเสริญพระพุทธ
พระธรรม พระสงฆ์ โดยอเนกปริยาย พวกนิครนถ์ทั้งหลาย เราจะลาหรือไม่ลา
จักทำอะไรเราได้ ฉะนั้นเราจะไม่ลาละ พึงเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมา-

* สัมพุทธเจ้าพระองค์นั้นเถิด ฯ

ลำดับนั้น สีหเสนาบดีออกจากกรุงเวสาลี ในเวลาเย็นวัน พร้อมด้วยรถ
ประมาณ ๕๐๐ คัน เพื่อเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นไปด้วยยานเท่าที่ยานจะ
ไปได้ แล้วลงจากยานเดินตรงเข้าไปยังอาราม แล้วเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ได้สดับมาดังนี้ว่า พระสมณ-

* โคตมเป็นอกิริยวาท ย่อมแสดงธรรมเพื่ออกิริยวาท และแนะนำสาวกด้วย
อกิริยวาทนั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ชนเหล่าใดกล่าวอย่างนี้ว่า พระสมณโคตม
เป็นอกิริยวาท ย่อมแสดงธรรมเพื่ออกิริยวาท และแนะนำสาวกด้วยอกิริยวาทนั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
คนเหล่านั้นจะชื่อว่ากล่าวตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว มิใช่กล่าวต่อพระผู้มี
พระภาคด้วยคำอื่น ไม่จริง และพยากรณ์ธรรมสมควรแก่ธรรมหรือ การคล้อยตาม
วาทะอันชอบแก่เหตุใดๆ จะไม่มาถึงฐานะอันสมควรดีเทียบแลหรือ เพราะ
ข้าพระองค์ไม่ประสงค์จะกล่าวต่อพระผู้มีพระภาคเลย ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรสีหะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณ-
* โคตมเป็นอกิริยวาท ผู้กล่าวกรรมอันบุคคลทำอยู่ว่า ไม่เป็นอันทำ แสดงธรรม-
* เพื่ออกิริยวาท และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยอกิริยวาท ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบ
นั้น มียอยู่ ฯ

เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นกิริยวาท ผู้กล่าวกรรมอัน
บุคคลทำอยู่ว่า เป็นอันทำ ย่อมแสดงธรรมเพื่อกิริยวาทและแนะนำสาวกทั้งหลาย
ด้วยกิริยวาท ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียอยู่ ฯ

เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นอุจเฉทวาท ผู้กล่าวความ
ขาดสูญ ย่อมแสดงธรรมเพื่ออุจเฉทวาท และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยอุจเฉทวาท
ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียอยู่ ฯ

เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นเชจฺฉนฺติ คนช่างเกลียด
ย่อมแสดงธรรมเพื่อเชจฺฉนฺติ และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยเชจฺฉนฺติ ดังนี้ ชื่อว่า
กล่าวชอบนั้น มียอยู่ ฯ

เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นเวณิกะ คนกำจัด ย่อม
แสดงธรรมเพื่อกำจัด และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยการกำจัด ดังนี้ ชื่อว่ากล่าว
ชอบนั้น มียอยู่ ฯ

เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นตปัสสี คนเผาผลาญ ย่อม
แสดงธรรมเพื่อเผาผลาญ และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยการเผาผลาญ ดังนี้
ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียอยู่ ฯ

เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นอัปปคัพพะ ไม่ผุดไม่เกิด
ย่อมแสดงธรรมเพื่อไม่ผุดไม่เกิด และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยการไม่ผุดไม่
เกิด ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียอยู่ ฯ

เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นอัสสัฏเฐ คนใจเบา ย่อม
แสดงธรรมเพื่อความใจเบา และแนะนำสาวกทั้งหลาย ด้วยการใจเบา ดังนี้
ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น มียอยู่ ฯ

ดูกรสีหะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นอกิริยวาท ย่อม
แสดงธรรมเพื่ออกิริยวาท และแนะนำสาวกด้วยอกิริยวาท ดังนี้ ชื่อว่ากล่าว
ชอบนั้น เป็นไฉน ดูกรสีหะ เพราะเรากล่าวการไม่ทำกายทุจริต วิจิตริต มโน
ทุจริต เรากล่าวการไม่ทำซึ่งธรรมอันเป็นบาปอกุศลหลายอย่าง นี่แลเป็นเหตุที่
เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นอกิริยวาท ย่อมแสดงธรรมเพื่ออกิริยวาท
และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยอกิริยวาท ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบ ฯ

ดูกรสีหะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นกิริยวาท ย่อม
แสดงธรรมเพื่อกิริยวาท และแนะนำสาวกด้วยกิริยวาท ดังนี้ ชื่อว่ากล่าว
ชอบนั้น เป็นไฉน ดูกรสีหะ เพราะเรากล่าวการทำกายสุจริต วิจิตริต มโน
สุจริต กล่าวการทำกุศลธรรมหลายอย่าง นี่แลเป็นเหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระ
สมณโคตมเป็นกิริยวาท ย่อมแสดงธรรมเพื่อกิริยวาท และแนะนำสาวกทั้งหลาย
ด้วยกิริยวาท ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบ ฯ

ดูกรสีหะ ก็เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นอุจเฉทวาท ย่อม
แสดงธรรมเพื่ออุจเฉทวาท และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยอุจเฉทวาท ดังนี้ ชื่อ
ว่ากล่าวชอบนั้น เป็นไฉน ดูกรสีหะ เพราะเรากล่าวความขาดสูญแห่งราคะ
โทสะ โมหะ และธรรมอันเป็นบาปอกุศลหลายอย่าง นี่แลเป็นเหตุที่เขากล่าว
หาเราว่าพระสมณโคตมเป็นอุจเฉทวาท ย่อมแสดงธรรมเพื่ออุจเฉทวาทและแนะนำ
สาวกทั้งหลายด้วยอุจเฉทวาท ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบ ฯ

ดูกรสีหะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นคนช่างเกลียด
ย่อมแสดงธรรมเพื่อความช่างเกลียด และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยความ
ช่างเกลียด ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้นเป็นไฉน ดูกรสีหะ เพราะเราเกลียดชัง
กายทุจริต วิจิตริต มโนทุจริต และเกลียดชังการเข้าถึงธรรมอันเป็นบาปอกุศล
หลายอย่าง นี่แลเป็นเหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นคนช่างเกลียด
ย่อมแสดงธรรมเพื่อความช่างเกลียด และแนะนำสาวกด้วยความช่างเกลียด ดังนี้
ชื่อว่ากล่าวชอบ ฯ

ดูกรสีหะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นคนกำจัด ย่อม
แสดงธรรมเพื่อกำจัด และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยการกำจัด ดังนี้ ชื่อว่ากล่าว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ขอบนั้น เป็นโฉน ดุรสีหะ เพราะเราแสดงธรรมเพื่อกำจัดราคะ โทสะ
โมหะ และธรรมอื่นเป็นบาปอกุศลหลายอย่าง นี่แหละเหตุที่เขากล่าวหาเราว่า
พระสมณโคตมเป็นคนกำจัด ย่อมแสดงธรรมเพื่อกำจัด และแนะนำสาวก
ทั้งหลายด้วยการกำจัด ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบ ฯ

ดุรสีหะ เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นคนเผาผลาญ
ย่อมแสดงธรรมเพื่อความเผาผลาญ และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยการเผาผลาญ
ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น เป็นโฉน ดุรสีหะ เพราะเรากล่าวธรรมอื่นเป็นบาป
อกุศล คือ กายทุจริต วาจทุจริต มโนทุจริต ว่าเป็นธรรมการเผาผลาญ
ดุรสีหะ ผู้ใดและธรรมอื่นเป็นบาปอกุศลที่ควรเผาผลาญได้แล้ว ตัดรากขาด
แล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา
เรากล่าวผู้นั้นว่า เป็นผู้เผาผลาญ ดุรสีหะ ตถาคตละธรรมอื่นเป็นบาปอกุศล
ได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่ให้มี ไม่ให้เกิด
อีกต่อไปเป็นธรรมดา นี่แหละเหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นคน
เผาผลาญ ย่อมแสดงธรรมเพื่อความเผาผลาญ และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วย
การเผาผลาญ ดังนี้ ชื่อว่า กล่าวชอบ ฯ

ดุรสีหะ ก็เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นคน ไม่พูดไม่เกิด
ย่อมแสดงธรรมเพื่อความไม่พูด ไม่เกิด และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยการ ไม่พูด
ไม่เกิด ดังนี้ ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น เป็นโฉน ดุรสีหะ ผู้ใดและการนอน
ในครุฑ การเกิดในภพใหม่ได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว ทำให้เป็นเหมือนตาล
ยอดด้วน ทำให้ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา เรากล่าวผู้นั้นว่า ผู้ไม่พูด
ไม่เกิด ตถาคตละการนอนในครุฑ การเกิดในภพใหม่ได้แล้ว ตัดรากขาดแล้ว
ทำให้เป็นเหมือนตาลยอดด้วน ทำให้ไม่ให้มี ไม่ให้เกิดอีกต่อไปเป็นธรรมดา นี่แหละ
เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นคน ไม่พูดไม่เกิด ย่อมแสดงธรรม
เพื่อความไม่พูด ไม่เกิด และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยการ ไม่พูดไม่เกิด ดังนี้
ชื่อว่ากล่าวชอบ ฯ

ดุรสีหะ ก็เหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นคนใจเบา
ย่อมแสดงธรรมเพื่อความใจเบา และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยการใจเบา ดังนี้
ชื่อว่ากล่าวชอบนั้น เป็นโฉน ดุรสีหะ เพราะเราเป็นคนใจเบา ย่อมแสดงธรรม
เพื่อความใจเบา ด้วยความใจเบา๑- อย่างยิ่ง และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยการ
ใจเบา นี่แหละเหตุที่เขากล่าวหาเราว่า พระสมณโคตมเป็นคนใจเบา ย่อม
แสดงธรรมเพื่อความใจเบา และแนะนำสาวกทั้งหลายด้วยการใจเบา ดังนี้ ชื่อว่า
กล่าวชอบ ฯ

ครั้นพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว สีหเสนาบดีได้กราบทูลพระผู้มี
พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภาษีศของพระองค์แจ่มแจ้งนัก ฯลฯ ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึง
สรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

พ. ดุรสีหะ ท่านจงใคร่ครวญเสียก่อนแล้วจึงกระทำ การใคร่ครวญ
ก่อนแล้วกระทำ เป็นความดีของคนที่มีชื่อเสียงเช่นท่าน ฯ

สี. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์พอใจชื่นใจอย่างล้นเหลือต่อ
พระผู้มีพระภาค แม้ด้วยพระดำรัสที่ตรัสกะข้าพระองค์ว่า ดุรสีหะ ท่านจง
ใคร่ครวญเสียก่อนแล้วจึงกระทำ การใคร่ครวญก่อนแล้วกระทำ เป็นความดีของ
คนที่มีชื่อเสียงเช่นท่าน เพราะพวกอัญญเดียรฉัยได้ข้าพระองค์เป็นสาวกแล้ว
พึงยกธงที่ยาวประกาศทั่วเมืองเวสาลีว่า สีหเสนาบดีย่อมเป็นสาวกพวกเราแล้ว
แต่พระผู้มีพระภาคกลับตรัสกะข้าพระองค์อย่างนี้ว่า ดุรสีหะ ท่านจงใคร่ครวญ
เสียก่อนแล้วจึงกระทำ การใคร่ครวญก่อนแล้วกระทำ เป็นความดีของคนที่มีชื่อ

๑๑. เมาจากกิเลสด้วยมรรค ๔ ผล ๔

เสียงเช่นท่าน ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ขอถึงพระผู้มีพระภาค กับทั้ง
พระธรรมและภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ เป็นครั้งที่สอง ขอพระผู้มีพระภาคโปรด
ทรงจำข้าพระองค์ไว้ว่า เป็นอุบาสกผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

พ. ดุรสีหะ ตระกูลของท่านเป็นเสมือนบ่อน้ำของพวกนิครนถ์มา
นานแล้ว ท่านควรสำคัญบิณฑบาตที่ท่านจะพึงให้แก่พวกนิครนถ์เหล่านั้นผู้เข้าไป
ไปแล้ว ฯ

สี. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์พอใจชื่นใจอย่างล้นเหลือต่อ
พระผู้มีพระภาค แม้ด้วยพระดำรัสที่ตรัสกะข้าพระองค์ว่า ดุรสีหะ ตระกูล
ของท่านเป็นเสมือนบ่อน้ำของพวกนิครนถ์มานานแล้ว ท่านควรสำคัญบิณฑบาต
ที่ท่านจะพึงให้แก่พวกนิครนถ์เหล่านั้นผู้เข้าไปแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
พระองค์ได้สดับมาดังนี้ว่า พระสมณโคดมตรัสอย่างนี้ว่า ควรให้ทานแก่เราเท่านั้น
ไม่ควรให้แก่ผู้อื่น ควรให้ทานแก่สาวกของเราเท่านั้น ไม่ควรให้แก่สาวกของ
พวกอื่น ทานที่ให้แก่เราเท่านั้นมีผลมาก ให้แก่พวกอื่นไม่มีผลมาก ให้แก่สาวก
ของเราเท่านั้นมีผลมาก ให้แก่สาวกของพวกอื่นไม่มีผลมาก แต่พระผู้มีพระภาค
กลับตรัสชักชวนข้าพระองค์ในการให้ทานแก่ในพวกนิกเรณด้วย อนึ่ง ข้าพระองค์
จักรู้กาลอันควร ที่จะให้ทานนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์นี้ขอถึง
พระผู้มีพระภาค กับทั้งพระธรรม และภิกษุสงฆ์ว่าเป็นสรณะ เป็นครั้งที่สาม
ขอพระผู้มีพระภาคโปรดทรงจำข้าพระองค์ว่าเป็นอุบาสก ผู้ถึงสรณะตลอดชีวิต
ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ฯ

ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสสอนปัพพิกโกปรดสีหเสนาบดี คือ
ทรงประกาศทานกถา สัลลกสา สัตตกถา โทษแห่งกามอันต่ำทรามเศร้าหมอง
และอาณิสสในเนกขัมมะ เมื่อใด พระผู้มีพระภาคทรงทราบวาทะ สีหเสนาบดี
มีจิตควร อ่อน ปราศจากนิวรณ์ บั่นเทิง เลื่อมใสแล้ว เมื่อนั้น จึงทรง
ประกาศพระธรรมเทศนาที่พระพุทธรเจ้าทั้งหลายทรงยกขึ้นแสดงเอง คือ ทุกข์
สมุทัย นิโรธ มรรค ธรรมจักขุอันปราศจากอริ ปราศจากมลทิน เกิดขึ้นแก่
สีหเสนาบดี ณ ที่นั้นนั่นเองว่า สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้น
ทั้งมวลล้วนมีความดับ ไปเป็นธรรมดา เปรียบเหมือนผ้าที่สะอาดปราศจากตำ
จะพึงย่อมติดดี ฉะนั้น ฯ

ครั้งนั้นแล สีหเสนาบดีผู้เห็นธรรมแล้ว บรรลุธรรมแล้ว รู้แจ้งธรรม
แล้ว หยั่งถึงธรรมแล้ว ข้ามพ้นความสงสัยได้แล้ว ปราศจากความ
เคลือบแคลงแล้ว ถึงความเป็นผู้แก่กล้าแล้ว ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น ในพระศาสนา
ของพระศาสดา ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระ
ผู้มีพระภาคพร้อมด้วยภิกษุสงฆ์รับนิมนต์ฉันอาหารบิณฑบาตในวันพรุ่งนี้ พระผู้มี
พระภาคทรงรับโดยดุษณีภาพ ฯ

ครั้งนั้นแล สีหเสนาบดีทราบว่า พระผู้มีพระภาคทรงรับนิมนต์แล้ว
ลุกจากที่นั่ง ถวายอภิวาทพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหลีกไป ครั้งนั้น
แล สีหเสนาบดีเรียกชายคนหนึ่งมาบอกว่า พอมหาเจ้าเจริญ พอลงไปหาเนื้อ
เลือกเอาเฉพาะที่ขายทั่วไป พอถึงราตรีนั้น สีหเสนาบดีสั่งให้จัดขาทนียโภชนา-
* ยอาหารอันประณีตไว้ในนิเวศน์ของตนแล้ว ให้ไปกราบทูลเวลาภัตตาหารแด่
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถึงเวลาแล้วพระเจ้าข้า ภัตตาหารใน
นิเวศน์ของท่านสีหเสนาบดีสำเร็จแล้ว ฯ

ครั้งนั้น ในเวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก ทรงถือบาตร
และจีวร เสด็จเข้าไปยังนิเวศน์ของสีหเสนาบดี ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูไว้
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์ ก็สมัยนั้น นิครนถ์เป็นจำนวนมาก พากันประคองแขน
คร่ำครวญตามถนนต่างๆ ตามสี่แยกต่างๆ ในกรุงเวสาลีว่า วันนี้ สีหเสนาบดี
ฆ่าสัตว์อ้วนพีปรุงเป็นภัตตาหารถวายพระสมณโคดม พระสมณโคดมทั้งที่รู้
ทรงฉันทุทิศมั่งสละที่เขาอาศัยตนทำ ฯ

ลำดับนั้น บุรุษคนหนึ่งเข้าไปหาสีหเสนาบดีกระซิบบอกว่า พระเดช
พระคุณได้โปรดทราบ นิครนถ์เป็นจำนวนมากเหล่านี้ พากันประคองแขน
คร่ำครวญตามถนนต่างๆ ตามสี่แยกต่างๆ ในกรุงเวสาลีว่า วันนี้ สีหเสนาบดี
ฆ่าสัตว์อ้วนพีปรุงเป็นภัตตาหารถวายพระสมณโคดม พระสมณโคดมทั้งที่รู้
ทรงฉันทุทิศมั่งสละที่เขาอาศัยตนทำ ฯ

สีหเสนาบดีกล่าวว่า อย่าเลย เพราะเป็นเวลานานมาแล้วที่พระคุณเจ้า
เหล่านั้น ใครจะกล่าวโทษพระพุทธร พระธรรม พระสงฆ์ แต่ท่านเหล่านั้นไม่
กระดากอายเสียเลย ย่อมกล่าวตู่พระผู้มีพระภาคด้วยคำอันไม่เป็นจริง เป็นคำ
ไม่มี คำเปล่า คำเท็จ และเราเองก็หาได้เกลี้ยปลงชีวิตสัตว์ แม้เพราะเหตุแห่ง
ชีวิตไม่ ลำดับนั้น สีหเสนาบดีได้อ้างคาสพระภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรเจ้าเป็นประมุข
ให้ออมนำสำราญด้วยขาทนียโภชนาอาหารอันประณีตด้วยมือของตน และเมื่อ
พระผู้มีพระภาคฉันเสร็จแล้ว ชักพระหัตถ์ออกจากบาตรแล้ว สีหเสนาบดี
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ทรงชี้แจง สีหเสนาบดี
ผู้นั้นเรียบร้อยแล้ว ให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญ รื่นเริงด้วยธรรมิกถา
แล้วเสด็จลุกจากที่นั่งหลีกไป ฯ

จบสูตรที่ ๒

อาชีณญสูตร

[๑๐๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย มาอาชาไนยตัวประเสริฐของพระราชา ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ สมควรเป็นม้านัดม้าทรง ย่อมถึงการนับว่าเป็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต

ราชพาหนะได้ทีเดียว องค์สมมติ ๘ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยตัวประเสริฐของพระราชินีในโลกนี้ ย่อมมีกำเนิดดีทั้ง ๒ ฝ่าย คือ ฝ่ายมารดาและบิดา เกิดในทิศที่ม้าอาชาไนยตัวอื่นเกิดกัน ๑ ย่อมบริโภคน้ำของกินที่เขาให้สดหรือแห้งก็ตาม เรียบร้อย ไม่เรียกรวด ๑ ย่อมรังเกียจที่จะนั่งหรือนอนทับอุจจาระปัสสาวะ ๑ เป็นสัตว์ยินดี มีการอยู่ร่วมเป็นสุข ไม่รบถกันน้ำเหล่าอื่น ๑ เป็นสัตว์เผยความโอ้อวดความพยศดโกงแก่นายสารถีอย่างเปิดเผย ๑ นายสารถีพยายามปราบความพยศดโกงเหล่านั้นของมันได้ ๑ เป็นสัตว์ลากเข็นภาระ เกิดความคิดว่ามันจะเข็นภาระ ได้หรือไม่ก็ตาม สำหรับภาระนี้เราเข็นได้อันหนึ่ง เมื่อเดินก็เดินตรงตามทาง ๑ เป็นสัตว์มีกำลังวังชา คือ ทรงกำลังไวอยู่จนถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิต ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยตัวประเสริฐของพระราชินี ประกอบด้วยองค์สมมติ ๘ ประการนี้แล สมควรเป็นม้านำหน้าทรงถึงการนับว่าเป็นพระราชพาหนะ ได้ดีทีเดียว

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกัน ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มั่งคิลสำหรับระวังในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจาระและโคจร มีปรกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ ฉันทโภชนะที่เขาถวายเศร้าหมองหรือประณีตก็ตาม โดยเคารพไม่รังเกียจ ๑ เกลียดแต่กายทุจริต วจีทุจริต มโนทุจริต และการถึงพร้อมด้วยธรรมอันเป็นบาปอกุศล ๑ เธอยินดีอยู่ มีการอยู่ร่วมเป็นสุข ไม่รบถกันภิกษุเหล่าอื่นให้เดือดร้อน ๑ เปิดเผยความโอ้อวด ความพยศดโกงตามเป็นจริง ในพระศาสดาหรือในเพื่อนพรหม-
* จรรย์ผู้รู้แจ้ง พระศาสดาหรือเพื่อนพรหมจรรย์ย่อมพยายามช่วยกำจัดความโอ้อวด เป็นต้นเหล่านั้นของเธอได้ ๑ อื่นๆ ย่อมเป็นผู้ศึกษาสำเนียง คือ ไฟใจอยู่ว่า ภิกษุเหล่าอื่นจะศึกษาหรือไม่ก็ตาม ข้อนี้เราจักศึกษา เมื่อปฏิบัติย่อมปฏิบัติตามทางตรงทีเดียว ในข้อนั้นพึงทราบทางตรงดังนี้ คือ สัมมาทิฐิ ฯลฯ สัมมาสมาธิ ๑ เป็นผู้ปรารภความเพียรอยู่ว่า เลือดเนื้อในร่างกายของเรา จงเหือดแห้งไป จะเหลืออยู่แต่หนึ่ง เอ็น กระดูก ก็ตามที่ เรายัง ไม่ได้บรรลุอิฐผลที่จะพึงบรรลุได้ด้วยกำลังของบุรุษ ด้วยความเพียรของบุรุษ ด้วยความบากบั่นของบุรุษแล้ว จักไม่หยุดความเพียรเป็นอันขาด ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๓

ขฟงคสูตร

[๑๐๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงม้าโก่ง ๘ จำพวก และโทษของม้าโก่ง ๘ ประการ คนโก่ง ๘ จำพวก และโทษของคนโก่ง ๘ ประการ เธอทั้งหลายจงตั้งใจฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าโก่ง ๘ จำพวก และโทษของม้าโก่ง ๘ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าโก่งบางตัวในโลกนี้ ที่นายสารถีกล่าวเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประดักเตือนอยู่ ย่อมถอยหลัง ดันถาให้กลับหลัง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าโก่งบางตัวในโลกนี้เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของม้าประการที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ม้าโก่งบางตัวในโลกนี้ นายสารถีเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประดักเตือนอยู่ ย่อมหกหลังติดรูปหัก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าโก่งบางตัวในโลกนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของม้าโก่งประการที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง ม้าโก่งบางตัวในโลกนี้ นายสารถีเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประดักเตือนอยู่ ยกขาขึ้นตะกยงอนรถ ถึงงอนรถ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าโก่งบางตัวในโลกนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของม้าโก่งประการที่ ๓ ฯ

อีกประการหนึ่ง ม้าโก่งบางตัวในโลกนี้ นายสารถีเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประดักเตือนอยู่ ย่อมเดินผิดทาง ทำให้รถคว่ำ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าโก่งบางตัวในโลกนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของม้าโก่งประการที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง ม้าโก่งบางตัวในโลกนี้ นายสารถีเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประดักเตือนอยู่ ย่อมเชิดกายด้านหน้า ผ่นขึ้นไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าโก่งบางตัวในโลกนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของม้าโก่งประการที่ ๕ ฯ

อีกประการหนึ่ง ม้าโก่งบางตัวในโลกนี้ นายสารถีเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประดักเตือนอยู่ ไม่คำนึงถึงด้ามประดัก เอาฟันกัดบังเหียน หลีกไปตามประสงค์ของมัน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าโก่งบางตัวในโลกนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี

นี้เป็นโทษของม้าโกงประการที่ ๖ ฯ

อีกประการหนึ่ง ม้าโกงบางตัวในโลกนี้ นายสารถิเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประทัดเตือนอยู่ ไม่ยอมก้าวไปข้างหน้า ทั้งไม่ถอยหลัง ยืนเฉยเหมือนเสาเขื่อนอยู่ตรงนั้นนั่นเอง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าโกงบางตัวในโลกนี้เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของม้าโกงประการที่ ๗ ฯ

อีกประการหนึ่ง ม้าโกงบางตัวในโลกนี้ นายสารถิเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประทัดเตือนอยู่ ตกเท้าหน้า เท้าหลัง ลงนอนทับเท้าทั้ง ๔ ที่ตรงนั้นนั่นเอง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าโกงบางตัวในโลกนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของม้าโกงประการที่ ๘ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าโกง ๘ จำพวก และโทษของม้าโกง ๘ ประการนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็คนโกง ๘ จำพวก และโทษของคนโกง ๘ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในธรรมวินัยนี้ ภิกษุโจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุผู้เป็นจำเลยนั้น เมื่อถูกโจทด้วยอาบัติ ย่อมอำพรางอาบัติไว้ว่า ผมนึกไม่ได้ๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวบุคคลนี้ เปรียบเหมือนม้าโกงที่นายสารถิเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประทัดเตือนอยู่ ย่อมถอยหลัง ดันให้รถกลับหลัง ฉะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนโกงบางคนในธรรมวินัยนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของคนโกงประการที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุโจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุผู้เป็นจำเลยนั้น เมื่อถูกโจทด้วยอาบัติ กลับโต้ตอบการโจทนั้นเองว่า จะมีประโยชน์อะไรหนอ ด้วยคำที่ทวนซึ่งเป็นคนโง่ไม่ฉลาดกล่าว ทานเองควรสำนึกถึงคำที่เคารพดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวบุคคลนี้เปรียบเหมือนม้าโกงที่นายสารถิเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประทัดเตือนอยู่ ย่อมหกล้ม ดิ้นรนพริก ฉะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนโกงบางคนในธรรมวินัยนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของคนโกงประการที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุโจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุผู้เป็นจำเลยนั้น เมื่อถูกโจทด้วยอาบัติ กลับโจทตอบแก่ภิกษุผู้โจทนั้นเองว่า แม่ท่านก็ต้องอาบัติชื่อนี้ ท่านจงทำคืนเสียก่อน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวบุคคลนี้ เปรียบเหมือนม้าโกงที่นายสารถิเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประทัดเตือนอยู่ ย่อมยกขาขึ้นตะกุกงอนรถ ถีบงอนรถ ฉะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนโกงบางคนในธรรมวินัยนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของคนโกงประการที่ ๓ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุโจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุผู้เป็นจำเลยนั้น เมื่อถูกโจทด้วยอาบัติ ย่อมพุดกลบเกลื่อน พุดนอกหลุนนอกทาง แสดงความโกรธ ความขัดเคือง และความไม่ยำเกรงให้ปรากฏ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวบุคคลนี้ เปรียบเหมือนม้าโกงที่นายสารถิเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประทัดเตือนอยู่ ย่อมเดินผิดทาง ทำให้รถคว่ำ ฉะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนโกงบางคนในธรรมวินัยนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของคนโกงประการที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุโจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุผู้เป็นจำเลยนั้น เมื่อถูกโจทด้วยอาบัติ ย่อมมีทั้งสองพุดห้ามในท่ามกลางสงฆ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวบุคคลนี้ เปรียบเหมือนม้าโกงที่นายสารถิเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประทัดเตือนอยู่ ย่อมเชิดกายด้านหน้า เผลวขึ้นไป ฉะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนโกงบางคนในธรรมวินัยนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของคนโกงประการที่ ๕ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุโจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุผู้เป็นจำเลยนั้น เมื่อถูกโจทด้วยอาบัติ ย่อมไม่เอื้อเฟื้อสงฆ์ ไม่เอื้อเฟื้อผู้โจทก์ ทั้งที่มีอาบัติติดตัวอยู่ เลี่ยงหลีกเลี่ยงไปตามประสงค์ของตน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวบุคคลนี้ เปรียบเหมือนม้าโกงที่นายสารถิเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประทัดเตือนอยู่ ไม่คำนึงถึงด้ามประทัด เอาฟันกัดบังเหียน หลีกไปตามประสงค์ของมัน ฉะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนโกงบางคนในธรรมวินัยนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของคนโกงประการที่ ๖ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุโจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุผู้เป็นจำเลยนั้น เมื่อถูกโจทด้วยอาบัติกล่าวว่า ผมไม่ได้ต้องอาบัติเลยๆ เธอใช้ความนิ่งให้ขัดอึดใจสงฆ์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวบุคคลนี้ เปรียบเหมือนม้าโกงที่นายสารถิเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประทัดเตือนอยู่ ไม่ยอมก้าวไปข้างหน้า ทั้งไม่ถอยหลัง ยืนเฉยเหมือนเสาเขื่อนอยู่ตรงนั้นนั่นเอง ฉะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนโกงบางคนในธรรมวินัยนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของคนโกงประการที่ ๗ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุโจทภิกษุด้วยอาบัติ ภิกษุผู้เป็นจำเลยนั้น เมื่อถูกโจทด้วยอาบัติยอมกล่าวว่า ทำไมหนอ ท่านผู้มีอายุทั้งหลายจึงขอหาเรื่องในตัวผมนัก บัดนี้ ผมกำหนดบอกคืนสิกขาเลขาแล้ว เธอบอกคืนสิกขาเลขาแล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
พูดอย่างนี้ว่า บัดนี้ ขอท่านผู้มีอายุทั้งหลายจงเบาใจเถิด ดุริยทัสน์ทั้งหลาย เรา
กล่าวบุคคลนี้เปรียบเหมือนม่านที่นายสารถิเตือนว่า จงเดินไป ถูกแทงด้วยประดัก
เตือนอยู่ ถูกแทงหน้า เท้าหลัง ลงนอนทับเท้าทั้ง ๔ ฉะนั้น ดุริยทัสน์ทั้งหลาย
คนโกงบางคนในธรรมวินัยนี้ เป็นเช่นนั้นก็มี นี่เป็นโทษของคนโกงประการที่ ๘
ดุริยทัสน์ทั้งหลาย คนโกง ๘ จำพวก และโทษของคนโกง ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

มลสูตร

[๑๐๕] ดุริยทัสน์ทั้งหลาย มลทิน ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็นไฉน
ดุริยทัสน์ทั้งหลาย มนต์มีการไม่ท่องบ่นเป็นมลทิน ๑ เรือนมีความไม่หมั่นเป็น
มลทิน ๑ ความเกียจคร้านเป็นมลทินของผิวพรรณ ๑ ความประมาทเป็นมลทิน
ของผู้รักษา ๑ ความประพฤติชั่วเป็นมลทินของหญิง ๑ ความตระหนี่เป็นมลทิน
ของผู้ให้ ๑ อุกุศลธรรมที่ลามกเป็นมลทินแก่ทั้งโลกนี้และโลกหน้า ๑ เราจะบอก
มลทินที่ยิ่งกว่ามลทินนั้น คือ อริชชาเป็นมลทินอย่างยิ่ง ดุริยทัสน์ทั้งหลาย
มลทิน ๘ ประการนี้แล ฯ

มนต์มีการไม่ท่องบ่นเป็นมลทิน เรือนมีความไม่หมั่นเป็น
มลทิน ความเกียจคร้านเป็นมลทินของผิวพรรณ ความ
ประมาทเป็นมลทินของผู้รักษา ความประพฤติชั่วเป็นมลทิน
ของหญิง ความตระหนี่เป็นมลทินของผู้ให้ ธรรมอันลามก
เป็นมลทินแก่ ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า เราจะบอกมลทินที่
ยิ่งกว่านั้น คือ อริชชาเป็นมลทินอย่างยิ่ง ฯ

จบสูตรที่ ๕

ทูตสูตร

[๑๐๖] ดุริยทัสน์ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ คาร
ไปเป็นทูตได้ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน ดุริยทัสน์ทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้รับฟัง ๑ ให้ผู้อื่นรับฟัง ๑ เรียนดี ๑ ทรงจำไว้ดี ๑ รู้เอง ๑ ให้ผู้อื่นรู้ ๑
เป็นผู้ฉลาดต่อสิ่งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ ๑ ไม่ก่อการทะเลาะ ๑ ดุริย
ทัสน์ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล คารไปเป็นทูตได้ ฯ

ดุริยทัสน์ทั้งหลาย สาริบุตรประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ คารไปเป็น
ทูตได้ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน ดุริยทัสน์ทั้งหลาย สาริบุตรในธรรมวินัยนี้
เป็นผู้รับฟัง ๑ ให้ผู้อื่นรับฟัง ๑ เรียนดี ๑ ทรงจำไว้ดี ๑ รู้เอง ๑ ให้ผู้อื่นรู้ ๑
เป็นผู้ฉลาดต่อสิ่งที่มีประโยชน์และไม่มีประโยชน์ ๑ ไม่ก่อการทะเลาะ ๑ ดุริย
ทัสน์ทั้งหลาย สาริบุตรประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล คารไปเป็นทูตได้ ฯ

ภิกษุใดแล สอนบริษัทให้เรียนให้อ่าน ไม่สะทกสะท้าน
ไม่ให้เสียคำที่พูด ไม่ให้เสียคำสอน ชี้แจงให้เขาหมดสงสัย
และเมื่อถูกซักถามก็ไม่โกรธ ภิกษุเช่นนั้นแล คารไปเป็น
ทูตได้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

พันธสูตรที่ ๑

[๑๐๗] ดุริยทัสน์ทั้งหลาย หญิงยอมผูกชายไว้ด้วยอาการ ๘ อย่าง
๘ อย่างเป็นไฉน ดุริยทัสน์ทั้งหลาย หญิงยอมผูกชายไว้ด้วยรูป ๑ ด้วยการ
ยิ้มแย้ม ๑ ด้วยคำพูด ๑ ด้วยเพลงขับ ๑ ด้วยการร้องไห้ ๑ ด้วยอาภักปฏิกิริยา ๑
ด้วยของกำนัล ๑ ด้วยผัสสะ ๑ ดุริยทัสน์ทั้งหลาย หญิงยอมผูกชายไว้ด้วยอาการ
๘ อย่างนี้แล ดุริยทัสน์ทั้งหลาย สัตว์ที่ถูกผูกด้วยอาการ ๘ อย่างนี้แล ชื่อว่าถูก
ผูกด้วยบ่วง ฯ

จบสูตรที่ ๗

พันธสูตรที่ ๒

[๑๐๘] ดุริยทัสน์ทั้งหลาย ชายยอมผูกหญิงไว้ด้วยอาการ ๘ อย่าง
๘ อย่างเป็นไฉน ดุริยทัสน์ทั้งหลาย ชายยอมผูกหญิงไว้ด้วยรูป ๑ ด้วยการ
ยิ้มแย้ม ๑ ด้วยคำพูด ๑ ด้วยเพลงขับ ๑ ด้วยการร้องไห้ ๑ ด้วยอาภักปฏิกิริยา ๑
ด้วยของกำนัล ๑ ด้วยผัสสะ ๑ ดุริยทัสน์ทั้งหลาย ชายยอมผูกหญิงไว้ด้วย
อาการ ๘ อย่างนี้แล ดุริยทัสน์ทั้งหลาย สัตว์ที่ถูกผูกด้วยอาการ ๘ อย่างนี้แล
ชื่อว่าถูกผูกด้วยบ่วง ฯ

จบสูตรที่ ๘

ปหาราหสูตร

[๑๐๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ คางไม้สะเดาที่นพเพร-
*ยักษสังสถิต ใกล้กรุงเวรัญชา ครั้นนั้น ท้าวปหาราหะจอมอสูร เข้าไปเฝ้า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท้าวปหาราหะจอมอสุรว่า ดูกปรหาราหะ
พวกอสุรย่อมอภิรมย์ในมหาสมุทรบ้างหรือ ท้าวปหาราหะจอมอสุรกราบทูลว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พวกอสุรย่อมอภิรมย์ในมหาสมุทร ฯ

พ. ดูกปรหาราหะ ในมหาสมุทรมีธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาสัก
เท่าไร ที่พวกอสุรเห็นแล้วย่อมอภิรมย์ ฯ

ป. มี ๘ ประการ พระเจ้าข้า ๘ ประการเป็นไฉน ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ มหาสมุทรลาด ลม ลีกลงไปโดยลำดับ หาได้โกรกขึ้นเหมือนเหวไม่
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่มหาสมุทรลาด ลม ลีกลงไปโดยลำดับ หาได้โกรก
ขึ้นเหมือนเหวไม่ นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ ๑ ใน
มหาสมุทร ที่พวกอสุรเห็นแล้วฯ จึงอภิรมย์อยู่ ฯ

อีกประการหนึ่ง มหาสมุทรเต็มเปี่ยมอยู่เสมอ ไม่ล้นฝั่ง ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ข้อที่มหาสมุทรเต็มเปี่ยมอยู่เสมอ ไม่ล้นฝั่ง นี่เป็นธรรมอันน่าอัศจรรย์อัน
ไม่เคยมีมาประการที่ ๒ ในมหาสมุทรที่พวกอสุรเห็นแล้วฯ จึงอภิรมย์อยู่ ฯ

อีกประการหนึ่ง มหาสมุทรไม่เคลื่อนด้วยซากศพ เพราะในมหาสมุทร
คลื่นย่อมซัดเอาซากศพเข้าหาฝั่งให้ขึ้นบกทันที ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่
มหาสมุทรไม่เคลื่อนด้วยซากศพ และในมหาสมุทรคลื่นย่อมซัดเอาซากศพเข้าหา
ฝั่งให้ขึ้นบกทันที นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ ๓ ในมหาสมุทร
ที่พวกอสุรเห็นแล้วฯ จึงอภิรมย์อยู่ ฯ

อีกประการหนึ่ง แม่น้ำสายใหญ่ๆ บางสาย คือ แม่น้ำคงคา ยมนา
อจิรวดี สรรพ มหิ แม่น้ำเหล่านั้นไหล ไปถึงมหาสมุทรแล้ว ย่อมละนามและ
โคตรเดิมหมด ถึงความนับว่ามหาสมุทรนั่นเอง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่
แม่น้ำสายใหญ่ๆ บางสาย คือ แม่น้ำคงคา ยมนา อจิรวดี สรรพ มหิ แม่น้ำ
เหล่านั้นไหล ไปถึงมหาสมุทรแล้ว ย่อมเปลี่ยนนามและโคตรเดิมหมด ถึงความ
นับว่ามหาสมุทรนั่นเอง นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ ๔ ใน
มหาสมุทร ที่พวกอสุรเห็นแล้วฯ จึงอภิรมย์อยู่ ฯ

อีกประการหนึ่ง แม่น้ำทุกสายในโลก ย่อมไหลไปรวมยังมหาสมุทร
และสายฝนจากอากาศตกลงสู่มหาสมุทร มหาสมุทรก็มีได้ปรากฏว่าจะพร่องหรือ
เต็มเพราะน้ำนั้นๆ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่แม่น้ำทุกสายในโลกย่อมไหลไป
รวมยังมหาสมุทร และสายฝนจากอากาศตกลงสู่มหาสมุทร มหาสมุทรก็มีได้
ปรากฏว่าจะพร่องหรือเต็มเพราะน้ำนั้นๆ นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา
ประการที่ ๕ ในมหาสมุทร ที่พวกอสุรเห็นแล้วฯ จึงอภิรมย์อยู่ ฯ

อีกประการหนึ่ง มหาสมุทรมีรสเดียว คือ รสเค็ม ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ข้อที่มหาสมุทรมีรสเดียว คือ รสเค็ม นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่
เคยมีมาประการที่ ๖ ในมหาสมุทร ที่พวกอสุรเห็นแล้วฯ จึงอภิรมย์อยู่ ฯ

อีกประการหนึ่ง มหาสมุทรมีรัตนะมากมายหลายชนิด ในมหาสมุทรมี
รัตนะเหล่านี้ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สังข์ คีลา แก้วประพาฬ
เงิน ทอง ทับทิม มรกต ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่มหาสมุทรมีรัตนะ
มากมายหลายชนิด ในมหาสมุทรมันมีรัตนะ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้ว
ไพฑูรย์ สังข์ คีลา แก้วประพาฬ เงิน ทอง ทับทิม มรกต นี่เป็นธรรมที่
น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ ๗ ในมหาสมุทร ที่พวกอสุรเห็นแล้วฯ จึง
อภิรมย์อยู่ ฯ

อีกประการหนึ่ง มหาสมุทรเป็นที่พำนักอาศัยของพวกสิ่งมีชีวิตใหญ่ๆ
และสิ่งมีชีวิตในมหาสมุทรนั้นมีดังนี้ คือ ปลาตมิ ปลาตมิงคลา ปลาตมิรมงคลา
พวกอสุร นาค คนธรรพ แม้ที่มีร่างกายประมาณ ๑๐๐ โยชน์ ๒๐๐ โยชน์
๓๐๐ โยชน์ ๔๐๐ โยชน์ ๕๐๐ โยชน์ ก็มีอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้อที่
มหาสมุทรเป็นที่พำนักอาศัยของสิ่งมีชีวิตใหญ่ๆ และสิ่งมีชีวิตในมหาสมุทรนั้น
มีดังนี้ คือ ปลาตมิ ปลาตมิงคลา ปลาตมิรมงคลา พวกอสุร นาค คนธรรพ
แม้ที่มีร่างกายประมาณ ๑๐๐ โยชน์ ๒๐๐ โยชน์ ๓๐๐ โยชน์ ๔๐๐ โยชน์ ๕๐๐
โยชน์ ก็มีอยู่ นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ ๘ ในมหาสมุทร
ที่พวกอสุรเห็นแล้วฯ จึงอภิรมย์อยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ นี่แลธรรมที่น่า
อัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการ ในมหาสมุทร ที่พวกอสุรเห็นแล้วฯ จึง
อภิรมย์อยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ภิกษุทั้งหลายย่อมอภิรมย์ในธรรมวินัย
นี้บ้างหรือ ฯ

พ. ดูกปรหาราหะ ภิกษุทั้งหลายย่อมอภิรมย์ในธรรมวินัยนี้ ฯ

ป. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในธรรมวินัยนี้ มีธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่

พ. มี ๘ ประการ ปาหาราทะ ๘ ประการเป็นไฉน ดูกรปาหาราทะ มหาสมณฑลาลด ลุ่ม ลึกลงไปโดยลำดับ ไม่โกรกชั้นเหมือนแหวนฉันใด ในธรรมวินัยนี้ก็ฉันนั้นเหมือนกัน มีการศึกษาไปตามลำดับ มีการกระทำไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ มิใช่ว่าจะมีการบรรลุผลโดยตรง ดูกรปาหาราทะ ข้อที่ในธรรมวินัยนี้มีการศึกษาไปตามลำดับ มีการกระทำไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ มิใช่ว่าจะมีการบรรลุผลโดยตรง นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ ๑ ในธรรมวินัยนี้ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมมยย่อ ฯ

ดูกรปหาราทะ มหาสมุทราไม่เคลื่อนด้วยซากศพ เพราะในมหาสมุทร
 คลื่นย่อมซัดเอาซากศพเข้าหาฝั่งให้ขึ้นบก ฉันใด ดูกรปหาราทะ ฉันนั้นเหมือนกัน
 บุคคลผู้ศีล มีบาปกรรม มีสมาจารไม่สะอาดน่ารังเกียจ ปกปิดกรรมชั่ว มีไช
 สมณะ แต่ปฏิญญาว่าเป็นสมณะ มีผู้ประพฤติพรหมจรรย์ แต่ปฏิญญาว่า
 ประพฤติพรหมจรรย์ เสียใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเพียงดังหยากเยื่อ สงฆ์ย่อม
 ไม่อยู่ร่วมกับบุคคลนั้น ประชุมกันยกวัตรเธอเสียทันที แม้เขาจะนั่งอยู่ท่ามกลาง
 ภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงกระนั้น เขาก็ชื่อว่าห่างไกลจากสงฆ์ และสงฆ์ก็ห่างไกลจาก
 เขา ดูกรปหาราทะ ข้อที่บุคคลผู้ศีล มีบาปกรรม มีสมาจารไม่สะอาดน่า
 รังเกียจ ปกปิดกรรมชั่ว ไม่ไชสมณะ แต่ปฏิญญาว่าเป็นสมณะ มีผู้ประพฤติ
 พรหมจรรย์ แต่ปฏิญญาว่าประพฤติพรหมจรรย์ เสียใน ชุ่มด้วยราคะ เป็นเพียง
 ดังหยากเยื่อ สงฆ์ย่อม ไม่อยู่ร่วมกับบุคคลนั้น ประชุมกันยกวัตรเธอเสียทันที
 แม้เขาจะนั่งอยู่ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ก็จริง ถึงกระนั้น เขาก็ชื่อว่าห่างไกลจาก
 สงฆ์ และสงฆ์ก็ห่างไกลจากเขา นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อัน ไม่เคยมีมาประการ
 ที่ ๓ ในธรรมวินัยนี้ ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วฯ จึงอภิมาย่อฯ ฯ

ดูกรปหาราทะ แม่น้ำทุกสายในโลก ย่อมไหลไปรวมยังมหาสมุทร
 และสายฝนจากอากาศตกลงสู่มหาสมุทร มหาสมุทรก็มีได้ปรากฏว่าจะพร่องหรือ
 เต็มเพราะน้ำนั้นๆ ฉันใด ดูกรปหาราทะ ฉันนั้นเหมือนกัน ถึงแม้ภิกษุเป็นอัน
 มากจะปรินิพพานด้วยอนปาทิเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุก็มีได้ปรากฏว่าจะพร่อง
 หรือเต็มด้วยภิกษุนั้น ดูกรปหาราทะ ข้อที่ถึงแม้ภิกษุเป็นอันมากจะปรินิพพาน
 ด้วยอนปาทิเสสนิพพานธาตุ นิพพานธาตุก็มีได้ปรากฏว่าจะพร่องหรือเต็มด้วย
 ภิกษุนั้น นี่เป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาประการที่ ๕ ในธรรมวินัยนี้
 ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมมยย่อ ฯ

ดุรปหาราทะ มหาสมุทรมิรัตนะมากมายหลายชนิด รัตนะในมหาสมุทร
 นั้นมีดังนี้ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์ สังข์ ชีลา แก้วประพาฬ
 เงิน ทอง ทับทิม มรกต ฉันทไฉ ดุรปหาราทะ ฉันทนั้นเหมือนกัน อธรรมวินัย
 นี้ก็มีรัตนะมากมายหลายชนิด รัตนะในอธรรมวินัยนั้นมีดังนี้ คือ สติปฏิฐาน ๔
 สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชฌงค์ ๗ อริยมรรคมี
 องค์ ๘ ดุรปหาราทะ ข้อที่อธรรมวินัยนี้มีรัตนะมากมายหลายชนิด รัตนะใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ธรรมวินัยนี้มีดังนี้ คือ สติปัฏฐาน ๔ สัมมปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕
พละ ๕ โพชนงค์ ๗ อริยมรรคมีองค์ ๘ นี่เป็นธรรมที่นำอัครจริยอื่นไม่เคยมีมา
ประการที่ ๗ ในธรรมวินัยนี้ ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมย้อย ๖

ดูกรปหาราทะ มหาสมุทราเป็นที่พักอาศัยของสิ่งมีชีวิตใหญ่ๆ สิ่งมีชีวิต
ในมหาสมุทรนี้มีดังนี้ คือ ปลาตมิ ปลาตมิงกลา ปลาตมิมิงกลา พวกอสุร นาค
คนธรรพ์ แม่ที่มีร่างกายประมาณ ๑๐๐ โยชน์ ๒๐๐ โยชน์ ๓๐๐ โยชน์ ๔๐๐
โยชน์ ๕๐๐ โยชน์ มีอยู่ ฉันทิ ดูกรปหาราทะ ฉันทินั้นเหมือนกัน ธรรมวินัยนี้
ก็เป็นที่พักอาศัยแห่งสิ่งมีชีวิตใหญ่ๆ สิ่งมีชีวิตในธรรมวินัยนี้ มีดังนี้ คือ
พระโสดาบัน ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล พระสกทาคามี
ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามีผล พระอนาคามี ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อ
กระทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล พระอรหันต์ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นพระอรหันต์
ดูกรปหาราทะ ข้อที่ธรรมวินัยนี้เป็นที่พักอาศัยแห่งสิ่งมีชีวิตใหญ่ๆ สิ่งมีชีวิตมี
ในธรรมวินัยนี้มีดังนี้ คือ พระโสดาบัน ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติ
ผล พระสกทาคามี ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามีผล พระอนาคามี
ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล พระอรหันต์ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อความ
เป็นพระอรหันต์ นี่เป็นธรรมที่นำอัครจริยอื่นไม่เคยมีมาประการที่ ๘ ในธรรมวินัยนี้
ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมย้อย ดูกรปหาราทะ ในธรรมวินัยนี้ มีธรรมที่นำ
อัครจริย อื่น ไม่เคยมีมา ๘ ประการนี้แล ที่ภิกษุทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมย้อย ๖

จบสูตรที่ ๙

อุโปสถสูตร

[๑๑๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ บพพาราม ปราสาท
ของมถิการมารดา ใกล้พระนครสาวัตถี ก็โดยสมัยนั้นพระผู้มีพระภาคมีภิกษุสงฆ์สามเณร
ล้อม ประทับนั่งในเรือโบสถ์ ครั้นนั้น เมื่อราตรีล่วงไปแล้ว ปฐมยามผ่านไป
แล้ว ท่านพระอานนทลจากจากที่นั่น กระทำผ้าอุตราสงค์เจริ่งบาข้างหนึ่ง ประนม
อัญชลีไปทางพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ราตรีล่วงไปแล้ว ปฐมยามผ่านไปแล้ว ภิกษุสงฆ์นั่งมานานแล้ว
ขอพระผู้มีพระภาคทรงพระกรุณาโปรดแสดงปาติโมกข์เถิด เมื่อท่านพระอานนท
กราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคทรงนิ่งอยู่ ๖

แม้วาระที่ ๒ เมื่อราตรีล่วงไปแล้ว มัชฌิมยามผ่านไปแล้ว ท่าน
พระอานนทลจากจากที่นั่น กระทำผ้าอุตราสงค์เจริ่งบาข้างหนึ่ง ประนมอัญชลีไปทาง
พระผู้มีพระภาค ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ราตรีล่วง
ไปแล้ว มัชฌิมยามผ่านไปแล้ว ภิกษุสงฆ์นั่งมานานแล้ว ขอพระผู้มีพระภาค
ทรงพระกรุณาโปรดแสดงปาติโมกข์เถิด แม้วาระที่ ๒ พระผู้มีพระภาคก็ทรงนิ่ง
อยู่ ๖

แม้วาระที่ ๓ เมื่อราตรีล่วงไปแล้ว ปัจฉิมยามผ่านไปแล้ว แสงเงิน
แสงทองขึ้นแล้ว ราตรีสว่างแล้ว ท่านพระอานนทลจากจากที่นั่น กระทำผ้าอุตราสงค์
เจริ่งบาข้างหนึ่ง ประนมอัญชลีไปทางพระผู้มีพระภาค ได้กราบทูลพระผู้มี-

* พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ราตรีล่วงไปแล้ว ปัจฉิมยามผ่านไปแล้ว แสง
เงินแสงทองขึ้นแล้ว ราตรีสว่างแล้ว ภิกษุสงฆ์นั่งมานานแล้ว ขอพระผู้มีพระภาค
ทรงพระกรุณาโปรดแสดงปาติโมกข์เถิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท
บริษัท ไม่บริสุทธ์ ๖

ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้มีความดำริดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาค
ตรัสอย่างนี้ทรงหมายเอาบุคคลไหนหนอ ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะ
กำหนดใจด้วยใจ กระทำจิตภิกษุสงฆ์ทั้งหมดไว้ในใจแล้ว ได้เห็นบุคคลทศิล มี
บาปธรรม มีสมาจาร ไม่สะอาดน่ารังเกียจ ปกปิดกรรมชั่ว มีโทษสมณะแต่ปฏิบัติ
ว่าเป็นสมณะ มีไข้ผู้ประพฤติพรหมจรรย์แต่ปฏิบัติพรหมจรรย์ เสียใน
ขุมด้วยราคะ เป็นเพียงตั้งหยากเยื่อ นั่งอยู่ในท่ามกลางภิกษุสงฆ์ ครั้นแล้วลุกจาก
อาสนะเข้าไปหาบุคคลนั้น กล่าวกะบุคคลนั้นว่า อาวุโส จงลุกไป พระผู้มี-

* พระภาคว่า เห็นเธอแล้ว เธอไม่มีสังวาสกับภิกษุทั้งหลาย เมื่อท่านพระมหาโมค-

* คัลลานะกล่าวอย่างนี้แล้ว บุคคลนั้นนั่งเฉยเสีย แม้วาระที่ ๒ ท่านพระมหาโมค-

* คัลลานะได้กล่าวกะบุคคลนั้นว่า อาวุโส จงลุกไป พระผู้มีพระภาคทรงเห็นเธอแล้ว
เธอไม่มีสังวาสกับภิกษุทั้งหลาย แม้วาระที่ ๒ บุคคลนั้นก็นั่งเสีย แม้วาระที่ ๓
ท่านพระมหาโมคคัลลานะได้กล่าวกะบุคคลนั้นว่า อาวุโส จงลุกไป พระผู้มี
พระภาคทรงเห็นเธอแล้ว เธอไม่มีสังวาสกับภิกษุทั้งหลาย แม้วาระที่ ๓ บุคคล
นั้นก็นั่งเฉยเสีย ลำดับนั้น ท่านพระมหาโมคคัลลานะจับแขนบุคคลนั้นหลุดออก
มาให้พ้นขุมประตูด้านนอกแล้ว ไสदान เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคแล้วกราบทูลว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บุคคลนั้นข้าพระองค์งดออกไปแล้ว บริษัทบริสุทธ์แล้ว
ขอพระผู้มีพระภาคทรงพระกรุณาโปรดแสดงปาติโมกข์แก่มิถิยาทั้งหลายเถิด ฯ
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า น้าอจจรรย โมคัลลลนนะ ไม่เคยมีมา โมคัลลลนนะ
โมฆบุรุษนั้นจักมาร่วม จะต้องจุดแขนออกไป ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค
ตรัสกะมิถิยาทั้งหลายว่า ดูกรมิถิยาทั้งหลาย บัดนี้ เธอทั้งหลายพึงทำอุโบสถเถิด
พึงแสดงปาติโมกข์เถิด ดูกรมิถิยาทั้งหลาย ตั้งแต่กาลบัดนี้เป็นต้นไป เราจักไม่
แสดงปาติโมกข์ ดูกรมิถิยาทั้งหลาย การที่พระตถาคตจะพึงแสดงปาติโมกข์ใน
บริษัทที่ไม่บริสุทธ์ นี้มิใช่ฐานะ มิใช่โอกาส ฯ

ดูกรมิถิยาทั้งหลาย ในมหาสมุทรมิธรรมที่น้าอจจรรยอันไม่เคยมีมา ๘ ประการ
ที่พวกอสูรเห็นแล้วๆ ย่อมอภิมย ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน ดูกรมิถิยาทั้งหลาย
มหาสมุทราลาด ลุ่ม ลีกลงไปโดยลำดับ หาได้ไกรกชันเหมือนแหวนไม่ ดูกรมิถิยา
ทั้งหลาย ข้อที่มหาสมุทราลาด ลุ่ม ลีกลงไปโดยลำดับ หาได้ไกรกชันเหมือนแหวน
ไม่ นี่เป็นธรรมที่น้าอจจรรยอันไม่เคยมีมาประการที่ ๑ ในมหาสมุทร ที่พวก
อสูรเห็นแล้วๆ จึงอภิมยอยู่ ฯลฯ ๑- อีกประการหนึ่ง มหาสมุทรเป็นที่พำนักอาศัย
ของสิ่งมีชีวิตใหญ่ๆ สิ่งมีชีวิตในมหาสมุทรนั้นมีดังนี้ คือ ปลาตมิ ปลาตมิงคลา
ปลาตมิรึงคลา พวกอสูร นาค คนธรรพ์ แม่ที่มีร่างกายประมาณ ๑๐๐ โยชน์
๒๐๐ โยชน์ ๓๐๐ โยชน์ ๔๐๐ โยชน์ ๕๐๐ โยชน์ ก็มีอยู่ ดูกรมิถิยาทั้งหลาย
ข้อที่มหาสมุทรเป็นที่พำนักอาศัยของสิ่งมีชีวิตใหญ่ๆ สิ่งมีชีวิตในมหาสมุทรนั้น
มีดังนี้ คือ ปลาตมิ ปลาตมิงคลา ปลาตมิรึงคลา พวกอสูร นาค คนธรรพ์
แม่ที่มีร่างกายประมาณ ๑๐๐ โยชน์ ๒๐๐ โยชน์ ๓๐๐ โยชน์ ๔๐๐ โยชน์ ๕๐๐
โยชน์ ก็มีอยู่ นี่เป็นธรรมที่น้าอจจรรยอันไม่เคยมีมาประการที่ ๘ ในมหาสมุทร
ที่พวกอสูรเห็นแล้วๆ จึงอภิมยอยู่ ดูกรมิถิยาทั้งหลาย ในมหาสมุทรมิธรรมที่
น้าอจจรรยอันไม่เคยมีมา ๘ ประการนี้แล ที่พวกอสูรเห็นแล้วๆ จึงอภิมยอยู่ ฯ

ดูกรมิถิยาทั้งหลาย ในธรรมวินัยนี้ มีธรรมที่น้าอจจรรยอันไม่เคยมีมา ๘
ประการ ที่มิถิยาทั้งหลายเห็นแล้วๆ ย่อมอภิมย ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน
ดูกรมิถิยาทั้งหลาย มหาสมุทราลาด ลุ่ม ลีกลงไปโดยลำดับ หาได้ไกรกชันเหมือน

๑๑ ความพิสดารเหมือนข้อ ๑๐๙

แหวนไม่ ฉะนั้น ในธรรมวินัยนี้ ก็ฉนั้นเหมือนกัน มีการศึกษาไปตามลำดับ
มีการกระทำไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ มิใช่ว่าจะมีการบรรลุผล
โดยตรง ดูกรมิถิยาทั้งหลาย ข้อที่ในธรรมวินัยนี้ มีการศึกษาไปตามลำดับ มีการ
กระทำไปตามลำดับ มีการปฏิบัติไปตามลำดับ มิใช่ว่าจะมีการบรรลุผลโดย
ตรง นี่เป็นธรรมที่น้าอจจรรยอันไม่เคยมีมาประการที่ ๑ ในธรรมวินัยนี้ ที่มิถิยา
ทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมยอยู่ ฯลฯ ๑- ดูกรมิถิยาทั้งหลาย มหาสมุทรเป็นที่
พำนักอาศัยของสิ่งมีชีวิตใหญ่ๆ สิ่งมีชีวิตในมหาสมุทรนั้นมีดังนี้ คือ ปลาตมิ
ปลาตมิงคลา ปลาตมิรึงคลา พวกอสูร นาค คนธรรพ์ แม่ที่มีร่างกายประมาณ
๑๐๐ โยชน์ ๒๐๐ โยชน์ ๓๐๐ โยชน์ ๔๐๐ โยชน์ ๕๐๐ โยชน์ ก็มีอยู่ ฉะนั้น
ดูกรมิถิยาทั้งหลาย ฉนั้นเหมือนกัน ธรรมวินัยนี้ ก็เป็นที่พำนักอาศัยแห่งสิ่งที่มี
ชีวิตใหญ่ๆ สิ่งมีชีวิตในธรรมวินัยนี้มีดังนี้ คือ พระโสดาบัน ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อ
กระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล พระสกทาคามี ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่ง
สกทาคามีผล พระอนาคามี ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล
พระอรหันต์ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นพระอรหันต์ ดูกรมิถิยาทั้งหลาย ข้อที่
ธรรมวินัยนี้เป็นที่พำนักอาศัยแห่งสิ่งที่มีชีวิตใหญ่ๆ สิ่งมีชีวิตในธรรมวินัยนี้ มีดังนี้
คือ พระโสดาบัน ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล พระสกทาคามี
ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามีผล พระอนาคามี ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำ
ให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล พระอรหันต์ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นพระอรหันต์ นี่เป็น
ธรรมที่น้าอจจรรยอันไม่เคยมีมาประการที่ ๘ ในธรรมวินัยนี้ ที่มิถิยาทั้งหลายเห็น
แล้วๆ จึงอภิมยอยู่ ดูกรมิถิยาทั้งหลาย ในธรรมวินัยนี้มีสิ่งที่น้าอจจรรยอันไม่เคย
มีมา ๘ ประการนี้แล ที่มิถิยาทั้งหลายเห็นแล้วๆ จึงอภิมยอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบมหาวรรคที่ ๒

๑๑. ความพิสดารเหมือนข้อ ๑๐๙

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เวรัญขสูตร ๒. สีหสูตร ๓. อาขัญญสูตร ๔. ขพุงคสูตร
๕. มลสูตร ๖. ทุตสูตร ๗. พันธสูตรที่ ๑ ๘. พันธสูตรที่ ๒
๙. ปหาราทสูตร ๑๐. อุโปสถสูตร ฯ

คหปติวรรคที่ ๓

ออคคสูตรที่ ๑

[๑๑๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ปา
มหาวัน ใกล้กรุงเวสาลี ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำออคคกถาบทชาวเมืองเวสาลีว่า เป็นผู้
ประกอบด้วยธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมา ๘ ประการ พระผู้มีพระภาคผู้สุคต
ครันได้ตรัสพระดำรัสแล้ว เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ฯ

ครั้งนั้น เวลาเช้า ภิกษุรูปหนึ่ง นุ่งแล้ว ถือบาตรและจีวร เข้าไปสู่ณเวศน์
ของออคคกถาบทชาวเมืองเวสาลี ครั้นแล้วจึงนั่งบนอาสนะที่เขาปูไว้ ลำดับนั้น
ออคคกถาบทชาวเมืองเวสาลีได้เข้าไปหาภิกษุนั้น ไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ภิกษุนั้นได้กล่าวกะออคคกถาบทชาวเมืองเวสาลีว่า ดูกร
กถาบท พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ท่านว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นาคัจจราย
อื่นไม่เคยมีมา ๘ ประการ ดูกรกถาบท ธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมา ๘
ประการเป็นไฉน ฯ

ออคคกถาบทกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมก็ไม่ทราบเลยว่า พระผู้มี
พระภาคทรงพยากรณ์กระผม ว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมา
๘ ประการเป็นไฉน แต่ขอท่านได้โปรดฟังธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมา ๘
ประการของกระผมที่มีอยู่ จงใส่ใจให้ดี กระผมจักเรียนถวาย ภิกษุนั้นรับคำ
ออคคกถาบทชาวเมืองเวสาลีแล้ว ออคคกถาบทชาวเมืองเวสาลีได้กล่าวว่า ข้าแต่
ท่านผู้เจริญ ในคราวที่กระผมได้เห็นพระผู้มีพระภาคแต่ไกลเป็นครั้งแรก พร้อมกับ
การเห็นนั้นเอง จิตของกระผมเลื่อมใสในพระผู้มีพระภาค นี่แลเป็นธรรมที่นา
คัจจรายอื่นไม่เคยมีมาประการที่ ๑ ของกระผมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมมีจิตเลื่อมใสแล้ว ได้เข้าไปนั่งใกล้พระผู้มี
พระภาค พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงอนุปพพิกขาโปรดกระผม คือ ทรงประกาศ
ทานกถา สิลกถา สัตตกถา โทษของกามอันต่ำทรามเศร้าหมอง และอาณิสส
ในเนกขัมมะ ในคราวที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงทราบกระผมว่า มีจิตควร อ่อน
ปราศจากนิวรณ์ บันเทิง ผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศสามกัณฐิกธรรมเทศนาแห่ง
พระพุทธเจ้าทั้งหลาย คือ ทกข สมทัย นิโรธ มรรค เปรียบเหมือนผ้าที่บริสุทธิ์
ไม่หมองดำ จะพึงรับน้ำย้อมได้ดี แม้ฉันใด ธรรมจักขอันปราศจากธุลี ปราศจาก
มลทิน เกิดขึ้นแล้วแก่กระผม ณ ที่นั้นนั้นแล้ว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็น
ธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ข้าแต่
ท่านผู้เจริญ กระผมได้เห็นธรรมแล้ว บรรลุธรรมแล้ว รู้แจ้งธรรมแล้ว หยั่งซึ่ง
ถึงธรรมแล้ว ข้ามพ้นความสงสัยได้แล้ว ปราศจากความเคลือบแคลงแล้ว ถึง
ความแก่กล้าแล้ว ไม่ต้องเชื่อผู้อื่นในคำสอนของพระศาสดา ได้ถึงพระพุทธเจ้า
พระธรรม และพระสงฆ์ว่าเป็นสรณะแล้ว และสมทานสิกขาบทอันมีพรหมจรรย์
เป็นที่ ๕ แล้ว ณ ที่นั้นนั้นแล นี่แลเป็นธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมาข้อที่ ๒
ของกระผมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมมีปชาบดีรุ่นสาวอยู่ ๔ คน กระผมได้เข้าไปหา
ปชาบดีเหล่านั้นแล้ว ได้กล่าวกะเธอเหล่านั้นว่า ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย ฉันสมทาน
สิกขาบทอันมีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ ผู้ใดปรารถนา ผู้นั้นจงใช้โกะเหล่านั้นและ
ทำบุญได้ หรือจะกลับไปสู่ตระกูลญาติของตัวก็ได้ หรือประสงค์ชายอื่น ฉันก็จะ
มอบให้แก่เขา เมื่อกระผมกล่าวอย่างนี้แล้ว ปชาบดีคนแรกได้พูดกะกระผมว่า
ขอท่านได้กรุณามอบดิฉันให้แก่ชายชื่อนี้เจ้าคะ กระผมก็ให้เชิญชายผู้นั้นมา เอา
มือซ้ายจับปชาบดี มือขวาจับเต้าน้ำ หลังน้อมมอบให้ชายคนนั้น ก็เมื่อบริจา
คปชาบดีสาวเป็นทาน กระผมไม่รู้สีกว่าจิตแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเลย นี่แลเป็นธรรม
ที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมาข้อที่ ๓ ของกระผมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ในตระกูลของกระผมมีโรคทรพียอยู่มาก และ
โรคทรพียเหล่านั้นกระผมแจกจ่ายทั่ว ไปถึงผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม นี่แลเป็นธรรมที่
นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมาข้อที่ ๔ ของกระผมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมเข้าไปหาภิกษุรูปใด กระผมก็เข้าไปหาด้วยความ
เคารพทีเดียว ไม่ใช่ว่าเข้าไปหาด้วยความไม่เคารพ นี่แลเป็นธรรมที่นาคัจจรายอื่น
ไม่เคยมีมาข้อที่ ๕ ของกระผมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ หากท่านผู้มีอายุนั้นแสดงธรรมแก่กระผม กระผมก็ฟัง
ด้วยความเคารพแท้ๆ ไม่ใช่ว่าฟังด้วยความไม่เคารพ หากท่านผู้มีอายุนั้นไม่แสดง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ธรรมแก่กรรม ธรรมก็แสดงธรรมแก่ท่านนั้น นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อัน
ไม่เคยมีมาข้อที่ ๖ ของกรรมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ไม่น่าอัศจรรย์ที่เทวดาทั้งหลายเข้าไปหากรรมแล้ว
บอกว่า ดูกรอุทเทต ธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว เมื่อเทวดาทั้งหลาย
กล่าวอย่างนี้แล้ว ธรรมจึงพูดเทวดาเหล่านั้นอย่างนี้ว่า ท่านทั้งหลายพึงบอก
อย่างนี้หรือไม่พึงบอกอย่างนี้ก็ตาม แท้ที่จริง ธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว
แต่กรรมก็ไม่รู้สึกเลยว่า ความ๑-พุใจจะมีมาแต่เหตุนี้ ข้อที่เทวดาทั้งหลายมาหา
กรรม หรือกรรมได้ปราศรัยกับเทวดาทั้งหลาย นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์
อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๗ ของกรรมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กรรมไม่พิจารณาเห็นสังโยชนใดๆ ในโอรัมภากาย
สังโยชน ๕ ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงแล้วนั้นว่า ยังละ ไม่ได้ในตน นี่แลเป็น
ธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๘ ของกรรมที่มีอยู่ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ
ธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการ ของกรรมที่มีอยู่นี้แล ธรรมก็ไม่
รู้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์กรรมว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์
อันไม่เคยมีมา ๘ ประการเป็นไหน ฯ

๑๑ พุโณทกเสว

ลำดับนั้น ภิกษุหนึ่งรับบิณฑบาตในนิเวศน์ของอุคคฤหบดีชาวเมืองเวสาลี
แล้ว ลุกจากที่นั่งหลีกไป ภายหลังกต กลับจากบิณฑบาตแล้ว เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้น
แล้ว ได้กราบทูลคำสนทนาปราศรัยกับอุคคฤหบดีชาวเมืองเวสาลีทั้งหมดแด่พระผู้มี
พระภาค ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ ถูกแล้วๆ อุคคฤหบดีชาวเมืองเวสาลี
เมื่อจะพยากรณ์ พึงพยากรณ์ตามนั้นโดยชอบ ดูกรภิกษุ เราพยากรณ์อุคคฤหบดี
ว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการนี้แล และเธอ
ทั้งหลายจงทรงจำอุคคฤหบดีชาวเมืองเวสาลีว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่า
อัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๑

อุคคสูตรที่ ๒

[๑๑๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ บ้านหัตถิกาม ใน
แคว้นวัชชี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำอุคคฤหบดีชาวบ้านหัตถิกาม ว่า เป็นผู้ประกอบด้วย
ธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการ พระผู้มีพระภาคผู้สุด ครั้นได้
ตรัสพระดำรัสแล้ว เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ฯ

ครั้งนั้น เวลาเช้า ภิกษุรูปหนึ่ง นุ่งแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปยัง
นิเวศน์ของอุคคฤหบดีชาวบ้านหัตถิกาม ครั้นแล้วจึงนั่งบนอาสนะที่เขาปูไว้
ลำดับนั้น อุคคฤหบดีชาวบ้านหัตถิกามได้เข้าไปหาภิกษุนั้น ไหว้แล้วนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วภิกษุนั้นได้กล่าวกะอุคคฤหบดีชาวบ้านหัตถิกาม
ว่า ดูกรอุทเทต พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ท่านว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรม
ที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการ ดูกรอุทเทต ธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่
เคยมีมา ๘ ประการเป็นไหน ฯ

อุคคฤหบดีกล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กรรมไม่ทราบเลยว่า พระผู้มี
พระภาคทรงพยากรณ์กรรมว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคย
มีมา ๘ ประการเป็นไหน แต่ขอท่านได้โปรดฟังธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา
๘ ประการนี้ที่มีอยู่ จงใส่ใจให้ดี ธรรมจักเรียนถวาย ภิกษุหนึ่งรับคำอุคคฤหบดี
ชาวบ้านหัตถิกามแล้ว ฯ

อุคคฤหบดีชาวบ้านหัตถิกามได้กล่าวว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ในคราวที่
กรรมเที่ยวอยู่ในสวนนาควัน ได้เห็นพระผู้มีพระภาคแต่ไกลเป็นครั้งแรก พร้อม
กับการเห็นนั่นเอง จิตของกรรมก็เลื่อมใสในพระผู้มีพระภาค เมาสราอยู่ที่หาย
เมา นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๑ ของกรรมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กรรมมีจิตเลื่อมใสแล้ว ได้เข้าไปนั่งใกล้พระผู้มี
พระภาค พระผู้มีพระภาคทรงแสดงอนุปพิทกาโปรดกรรม คือ ทรงประกาศ
ทานกถา สิลกถา สัตตกถา โทษของกามอันต่ำทรามเศร้าหมอง และอาณิสส
ในเนกขัมมะ ในคราวที่พระผู้มีพระภาคได้ทรงทราบว่ กรรมมีจิตควร อ่อน
ปราศจากนิวรณ์ บันเทิง ผ่องใสแล้ว จึงทรงประกาศสามกัณฐิกธรรมเทศนา
แห่งพระพุทธเจ้าทั้งหลาย คือ ทกข สมัย นิโรธ มรรค เปรียบเหมือนผ้า
ที่บริสุทธิ์ ไม่หมองดำ จะพึงรับน้ำย้อมได้ดี แม้ฉนใด ธรรมจักขันธ์ปราศจาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต

อุลล ปราศจากมลทิน เกิดขึ้นแล้วแก่กระผม ณ ที่นั่งนั้นแล้วว สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งมวลล้วนมีความดับไปเป็นธรรมดา ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมได้เห็นธรรมแล้ว บรรลธรรมแล้ว รู้ธรรมแจ้งแล้ว หยั่งถึงธรรมแล้ว ข้ามพ้นความสงสัยได้แล้ว ปราศจากความเคลือบแคลงแล้ว ถึงความแจ่มกระจ่างแล้ว ไม่ต้องเชื่อผู้อื่น ในสัตตกาศน์ ได้ถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม และพระสงฆ์ว่า เป็นสละ สมทานสิกขาบท อันมีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ แล้ว ณ ที่นั่งนั้นแล นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์ อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๒ ของกระผมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมได้มีปชาบดีรุ่นสาวอยู่ ๔ คน ได้เข้าไปหาปชาบดีเหล่านั้น แล้วได้กล่าวกะเธอเหล่านั้นว่า ดูกรน้องหญิงทั้งหลาย ฉันสมทานสิกขาบทอันมีพรหมจรรย์เป็นที่ ๕ ผู้ใดปรารถนา ผู้นั้นจงใช้โกะเหล่านี้ และทำบุญ ได้ หรือจะไปสู่ตระกูลญาติของตัวก็ได้ หรือประสงค์ชายอื่น ฉันก็จะมอบให้แก่เขา เมื่อกระผมกล่าวอย่างนี้แล้ว ปชาบดีคนแรกได้พูดกะกระผมว่า ขอท่าน ได้กรุณามอบดีฉันให้แก่ชายชื่อนี้เจ้าคะ กระผมให้เชิญชายผู้นั้นมา เอามือซ้ายจับปชาบดี มือขวาจับเต้าน้ำ หลังนำมอบให้ชายคนนั้น ก็เมื่อบริจาตปชาบดีสาวเป็นทาน กระผมไม่รู้สีกว่าจิตแปรปรวนเป็นอย่างอื่นเลย นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๔ ของกระผมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ในตระกูลของกระผมมีโศกทรัพย์อยู่มาก และโศกทรัพย์เหล่านั้นกระผมได้แจกจ่ายทั่วไปกับท่านผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๔ ของกระผมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมเข้าไปหาภิกษุรูปใด กระผมก็เข้าไปด้วยความเคารพทีเดียว ไม่ใช่เข้าไปหาด้วยความไม่เคารพ หากท่านผู้มีอายุนั้นแสดงธรรมแก่กระผม กระผมก็ฟังโดยเคารพแท้ๆ ไม่ใช่ฟังโดยไม่เคารพ หากท่านผู้มีอายุนั้นไม่แสดงธรรมแก่กระผม กระผมก็แสดงธรรมแก่ท่านผู้มีอายุนั้น นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๕ ของกระผมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ไม่น่าอัศจรรย์ที่เมื่อกระผมนิมนต์สงฆ์แล้วเทวดาทั้งหลายเข้ามาบอกว่า ดูกรอุทเทหติ ภิกษุรูปโน้นเป็นอกโตภาควิมุต รูปโน้นเป็นปัญญาริมุต รูปโน้นเป็นกายสิกขี รูปโน้นเป็นทิฐิปัตตะ รูปโน้นเป็นสัทธาวิมุต รูปโน้นเป็นอัมมานสาโร รูปโน้นเป็นสัทธานุสาโร รูปโน้นเป็นผู้มีศีล มีกัลยาณธรรม รูปโน้นเป็นผู้มีศีล มีปาปธรรม ข้าแต่ท่านผู้เจริญ กระผมอังกาสสงฆ์อยู่ก็ไม่รู้สีกว่า ยังจิตให้เกิดขึ้นอย่างนี้ว่า จะถวายแก่ท่านรูปนี้น้อย หรือจะถวายแก่ท่านรูปนี้มาก แท้ที่จริง กระผมมีจิตเสมอกัน นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๖ ของกระผมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ไม่น่าอัศจรรย์ที่เทวดาทั้งหลายเข้ามาหากระผมแล้วบอกว่า ดูกรอุทเทหติ ธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว เมื่อเทวดาทั้งหลายกล่าวอย่างนี้แล้ว กระผมจึงพูดกะเทวดาเหล่านั้นอย่างนี้ว่า ท่านจะพึงบอกอย่างนี้หรือไม่พึงบอกอย่างนี้ก็ตาม แท้ที่จริง ธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว แต่กระผมก็ไม่รู้สีกเลยว่า ความพอใจจะมีมาแต่เหตุนี้ เทวดาทั้งหลายเข้ามาหากระผม หรือกระผมได้ปราศรัยกับเทวดาทั้งหลาย นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๗ ของกระผมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ก็หากว่ากระผมจะพึงทำกาลก่อนพระผู้มีพระภาค ก็ไม่น่าอัศจรรย์ที่พระผู้มีพระภาคจะพึงทรงพยากรณ์อย่างนี้ว่า สังโยชนอันเป็นเครื่องประกอบให้อุคคอุทเทหติชาวบ้านหัดถือคามพึงกลับมาสู่โลกนี้อีกไม่มี นี่แลเป็นธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมาข้อที่ ๘ ของกระผมที่มีอยู่ ฯ

ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการนี้แลของกระผมที่มีอยู่ แต่กระผมก็ไม่รู้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์กระผมว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการเป็นไหน ฯ

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นรับบิณฑบาตในนิวาสของอุคคอุทเทหติชาวบ้านหัดถือคามแล้ว ลุกจากที่นั่งแล้วหลีกไป ภายหลังภัต กลับจากบิณฑบาตแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลคำสนทนาปราศรัยกับอุคคอุทเทหติชาวบ้านหัดถือคามนั้นทั้งหมดแด่พระผู้มีพระภาค ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ ถูกแล้วๆ อุคคอุทเทหติชาวบ้านหัดถือคาม เมื่อจะพยากรณ์ พึงพยากรณ์ตามนั้นโดยชอบ ดูกรภิกษุ เราพยากรณ์อุคคอุทเทหติชาวบ้านหัดถือคามว่า เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่น่าอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการนี้แล และเธอทั้งหลายจงทรงจำอุคคอุทเทหติชาวบ้านหัดถือคามว่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมา ๘ ประการนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๒

หัตถกสูตรที่ ๑

[๑๑๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อคคาฬวเจดีย์ ใกล้เมืองอาฬวี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุทั้งหลายทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมา ๗ ประการ ๗ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี เป็นผู้มิตริทธา ๑ มิสีล ๑ มិหิริ ๑ มีโอตตปปะ ๑ เป็นพหูสูต ๑ มีจาคะ ๑ มีปัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมา ๗ ประการนี้แล พระผู้มีพระภาคผู้สด ครั้นได้ตรัสพระดำรัสแล้ว เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปสู่พระวิหาร ฯ

ครั้งนั้น เวลาเช้า ภิกษุรูปหนึ่ง นุ่งแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไปยังนิเวศน์ของหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี ครั้นแล้ว จึงนั่งบนอาสนะที่ปูไว้ลำดับนั้น หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี เข้าไปหาภิกษุนั้น ไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ภิกษุนั้นได้กล่าวกะหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีว่า ดูกรอาวุโส พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ท่าน เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมา ๗ ประการ ๗ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี เป็นผู้มิตริทธา ๑ มิสีล ๑ มิหิริ ๑ มีโอตตปปะ ๑ เป็นพหูสูต ๑ มีจาคะ ๑ มีปัญญา ๑ ดูกรอาวุโส พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ท่าน เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมา ๗ ประการนี้แล หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ฤๅหัตถกใด ๆ ผู้นุ่งผ้าขาวไม่มีในตำแหน่งที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์นี้หรือ ฯ

ก. ดูกรอาวุโส ไม่มี ฯ

ห. ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดีแล้ว ที่ฤๅหัตถกใด ๆ ผู้นุ่งผ้าขาวไม่มีในตำแหน่งที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์นี้ ฯ

ลำดับนั้น ภิกษุนั้นรับบิณฑบาตในนิเวศน์ของหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีแล้ว ลุกจากที่นั่งแล้ว หลีกไป ภายหลังกิต กลับจากบิณฑบาตแล้ว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ในเวลาเช้า ข้าพระองค์นุ่งแล้ว ถือบาตรและจีวร เข้าไปยังนิเวศน์ของหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี นั่งบนอาสนะที่เขาปูไว้ ลำดับนั้น หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี เข้ามาหาข้าพระองค์ไหว้แล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ข้าพระองค์ได้กล่าวกะหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีว่า ดูกรอาวุโส พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ท่าน เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมา ๗ ประการ ๗ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี เป็นผู้มิตริทธา ๑ มิสีล ๑ มิหิริ ๑ มีโอตตปปะ ๑ เป็นพหูสูต ๑ มีจาคะ ๑ มีปัญญา ๑ ดูกรอาวุโส พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์ท่าน เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมา ๗ ประการนี้ เมื่อข้าพระองค์กล่าวอย่างนี้แล้ว หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี ได้ถามข้าพระองค์ว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ฤๅหัตถกใด ๆ ผู้นุ่งผ้าขาวไม่มีในตำแหน่งที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์นี้หรือ ข้าพระองค์ตอบว่า ดูกรอาวุโส ไม่มี เขาตอบว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ดีแล้วที่ฤๅหัตถกใด ๆ ผู้นุ่งผ้าขาว ไม่มีในตำแหน่งที่พระผู้มีพระภาคทรงพยากรณ์นี้ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุ ถูกแล้วๆ กุลบุตรนั้นมีความปรารถนาน้อย ไม่ปรารถนาให้คนอื่นรู้คุณธรรมที่มีอยู่ในตน ดูกรภิกษุ ถ้าอย่างนั้น เธอจงทรงจำหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีไว้ เป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นาคัจจรายอื่นไม่เคยมีมา คือ ความเป็นผู้ไม่ปรารถนาให้คนอื่นรู้คุณธรรมที่มีอยู่ในตน ฯ

จบสูตรที่ ๓

หัตถกสูตรที่ ๒

[๑๑๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ อคคาฬวเจดีย์ ใกล้เมืองอาฬวี ครั้งนั้นแล หัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวี มีอุบาสกประมาณ ๕๐๐ คนแวดล้อม เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามหัตถกอุบาสกชาวเมืองอาฬวีว่า ดูกรหัตถกเถะ บริษัทของท่านนี้ใหญ่ ก็ท่านสงเคราะห์บริษัทใหญ่

นัยอย่างไร ฯ

หัตถกอบาสกชาวเมืองอาฟริกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงสังคหวัตถุ ๔ ประการไว้ ข้าพระองค์สงเคราะห์บริษัทใหญ่นี้ด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการเหล่านั้น ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์รู้ว่า ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยทาน ข้าพระองค์ก็สงเคราะห์ด้วยทาน ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยวาจาอ่อนหวาน ข้าพระองค์ก็สงเคราะห์ด้วยวาจาอ่อนหวาน ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยการประพฤตสิ่งที่เป็นประโยชน์ ข้าพระองค์ก็สงเคราะห์ด้วยการประพฤตสิ่งที่เป็นประโยชน์ ผู้นี้ควรสงเคราะห์ด้วยการวางตัวเสมอ ข้าพระองค์ก็สงเคราะห์ด้วยการวางตัวเสมอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็โลกทรพย์ในตระกูลของข้าพระองค์มีอยู่ ชนทั้งหลายจึงสำคัญถ้อยคำของข้าพระองค์ว่าควรฟัง ไม่เหมือนของคนจน ฯ

พ. ถูกแล้วฯ หัตถกะ นี้แลเป็นอุบายที่ท่านสงเคราะห์บริษัทใหญ่ ดูกุระหัตถกะ จริงอยู่ ใครๆ ก็ตามที่สงเคราะห์บริษัทใหญ่ ในอดีตกาล ก็ล้วนแต่สงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการนี้ และใครๆ ก็ตามที่จักสงเคราะห์บริษัทในอนาคตกาล ก็ล้วนแต่จักสงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการนี้แล ใครๆ ก็ตามย่อมสงเคราะห์บริษัทใหญ่ในปัจจุบัน ก็ล้วนแต่สงเคราะห์ด้วยสังคหวัตถุ ๔ ประการนี้แล ลำดับนั้น หัตถกอบาสกชาวเมืองอาฟริ อันพระผู้มีพระภาคทรงชี้แจงให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญ ให้ร่าเริง ด้วยธรรมิกกาแล้ว ลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้วหลีกไป ฯ

ลำดับนั้น เมื่อหัตถกอบาสกชาวเมืองอาฟริ หลีกไปแล้วไม่นาน พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกุระภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำหัตถกอบาสกชาวเมืองอาฟริ ว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นาอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการ ๘ ประการเป็นไฉน ดูกุระภิกษุทั้งหลาย หัตถกอบาสกชาวเมืองอาฟริ เป็นผู้มึนศรัทธา ๑ มีศีล ๑ มีหิริ ๑ มีโอตตปเป ๑ เป็นพหูสูต ๑ มีจาคะ ๑ มีปัญญา ๑ มีความปรารถนาล้น ๑ ดูกุระภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงทรงจำหัตถกอบาสกชาวเมืองอาฟริ ว่าเป็นผู้ประกอบด้วยธรรมที่นาอัศจรรย์อันไม่เคยมีมา ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

มหานามสูตร

[๑๑๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โครธารามใกล้พระพระนครกบิลพัสดุ์ ในแคว้นสักกะ ครั้งนั้น เจ้าศากยะพระนามว่ามหานามเสด็จเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว ประทับ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอ บุคคลชื่อว่าอุปาสก พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุระมหานาม เมื่อใดแล บุคคลถึงพระพทธเจ้า ถึงพระธรรมถึงพระสงฆ์ ว่าเป็นสรณะ ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร ชื่อว่าเป็นอุปาสก ฯ

ม. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร อุปาสกชื่อว่าเป็นผู้มีศีล ฯ

พ. ดูกุระมหานาม เมื่อใดแล อุปาสกงดเว้นจากปาณาติบาต งดเว้นจากอกติกาทาน งดเว้นจากกาเมสุมิจฉาจาร งดเว้นจากมสวาท งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร อุปาสกชื่อว่า เป็นผู้มึนศีล ฯ

ม. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร อุปาสกชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

พ. ดูกุระมหานาม เมื่อใดแล อุปาสกเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาด้วยตนเอง แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ๑ ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศีล ๑ ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยจาคะ ๑ ตนเองเป็นผู้ใคร่เพื่อเห็นภิกษุ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นในการเห็นภิกษุ ๑ ตนเองเป็นผู้ใคร่เพื่อฟังสัทธรรม แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นในการฟังสัทธรรม ๑ ตนเองเป็นผู้ทรงจำธรรมที่ตนฟังแล้วได้ แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นเพื่อการทรงจำธรรม ๑ ตนเองเป็นผู้พิจารณาอรรถแห่งธรรมที่ตนฟังแล้ว แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นในการพิจารณาอรรถแห่งธรรม ๑ ตนเองรู้ทั่วถึงอรรถรู้ทั่วถึงธรรม แล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นในการปฏิบัติธรรมอันสมควรแก่ธรรม ๑ ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร อุปาสกชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

ม. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร อุปาสกชื่อว่า เป็นผู้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนและเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

พ. คุณกรมทานนาม เมื่อใดแล อุปาสกเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาด้วย
ตนเอง และชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ๑ ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล
และชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศีล ๑ ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ และ
ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยจาคะ ๑ ตนเองเป็นผู้ใคร่เพื่อเห็นภิกษุ และชักชวน
ผู้อื่นในการเห็นภิกษุ ๑ ตนเองเป็นผู้ใคร่เพื่อฟังสัทธรรม และชักชวนผู้อื่นในการ
ฟังสัทธรรม ๑ ตนเองเป็นผู้ทรงจำธรรมที่ตนฟังแล้ว และชักชวนผู้อื่นเพื่อการ
ทรงจำธรรม ๑ ตนเองเป็นผู้พิจารณาอรรถแห่งธรรมที่ตนฟังแล้ว และชักชวน
ผู้อื่นในการพิจารณาอรรถแห่งธรรม ๑ ตนเองรู้ทั่วถึงอรรถรู้ทั่วถึงธรรมแล้วปฏิบัติ
ธรรมสมควรแก่ธรรม และชักชวนผู้อื่นในการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ๑
ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล อุปาสกชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน และ
เพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

จบสูตรที่ ๕

ชีวกสูตร

[๑๑๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ สวนมะม่วงของหมอ
ชีวก ใกล้พระนครราชฤห์ ครั้นนั้น หมอชีวกโกมารภักจจะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้
ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไรหนอ
บุคคลชื่อว่าเป็นอุปาสก พระผู้มีพระภาคตรัสว่า คุณชีวก เมื่อใดแลบุคคลถึง
พระพุทธรเจ้า ถึงพระธรรม ถึงพระสงฆ์ ว่าเป็นสละ ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล
ชื่อว่า เป็นอุปาสก ฯ

ข. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร อุปาสกชื่อว่า
เป็นผู้มีศีล ฯ

พ. คุณชีวก เมื่อใดแล อุปาสกงดเว้นจากปาณาปิยาต ฯลฯ งดเว้น
จากการดื่มสุราเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ด้วยเหตุมี
ประมาณเท่านี้แล อุปาสกชื่อว่า เป็นผู้มศีล ฯ

ข. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร อุปาสกชื่อว่า
ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

พ. คุณชีวก เมื่อใดแล อุปาสกถึงพร้อมด้วยศรัทธาด้วยตนเอง
แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ฯลฯ ตนเองเป็นผู้รู้ทั่วถึงอรรถรู้ทั่วถึง
ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม แต่ไม่ชักชวนผู้อื่นในการปฏิบัติธรรม
สมควรแก่ธรรม ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล อุปาสกชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อ
ประโยชน์ตน ไม่ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

ข. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็ด้วยเหตุมีประมาณเท่าไร อุปาสกชื่อว่า
เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนและเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

พ. คุณชีวก เมื่อใดแล อุปาสกเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาด้วยตนเอง
และชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ๑ ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล และ
ชักชวนผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยศีล ๑ ตนเองเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ และชักชวน
ผู้อื่นให้ถึงพร้อมด้วยจาคะ ๑ ตนเองเป็นผู้ใคร่เพื่อเห็นภิกษุ และชักชวนผู้อื่นในการ
เห็นภิกษุ ๑ ตนเองเป็นผู้ใคร่เพื่อฟังสัทธรรม และชักชวนผู้อื่นในการฟังสัทธรรม ๑
ตนเองเป็นผู้ทรงจำธรรมที่ตนเองฟังแล้ว และชักชวนผู้อื่นเพื่อการทรงจำธรรม ๑
ตนเองเป็นผู้พิจารณาอรรถแห่งธรรมที่ตนฟังแล้ว และชักชวนผู้อื่นในการพิจารณา
อรรถแห่งธรรม ๑ ตนเองรู้ทั่วถึงอรรถรู้ทั่วถึงธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
และชักชวนผู้อื่นในการปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ๑ ด้วยเหตุมีประมาณเท่านี้แล
อุปาสกชื่อว่า เป็นผู้ปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตนและเพื่อประโยชน์ผู้อื่น ฯ

จบสูตรที่ ๖

พลสูตรที่ ๑

[๑๑๗] คุณภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็นไฉน คุณ
ภิกษุทั้งหลาย ทารกทั้งหลายมีการร้องไห้เป็นกำลัง ๑ มาตุคามทั้งหลายมีความโกรธ
เป็นกำลัง ๑ โอรทั้งหลายมีอาวุสเป็นกำลัง ๑ พระราชาทั้งหลายมีอิสริยยศเป็นกำลัง ๑
คนพาลทั้งหลายมีการเฟื่องโห่ผู้อื่นเป็นกำลัง ๑ บัณฑิตทั้งหลายมีการไม่เฟื่องโห่
เป็นกำลัง ๑ พหุสพบุคคลทั้งหลายมีการพิจารณาเป็นกำลัง ๑ สมณพราหมณ์
ทั้งหลายมีขันติเป็นกำลัง ๑ คุณภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๘ ประการนี้แล

จบสูตรที่ ๗

พลสูตรที่ ๒

[๑๑๘] ครั้นนั้นแล ท่านพระสาริบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาค
ได้ตรัสถามท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรสารีบุตร กำลังของภิกษุผู้ชฌานสมาบัติเท่าไร ที่
เป็นเหตุให้เธอผู้ประกอบแล้วปฏิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายได้ว่า อาสวะ
ทั้งหลายของเราสิ้นแล้ว ฯ

ท่านพระสารีบุตรกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กำลังของภิกษุผู้
ชฌานสมาบัติ ๘ ประการ ที่เป็นเหตุให้ท่านผู้ประกอบแล้วปฏิญาณความสิ้นไปแห่ง
อาสวะทั้งหลายได้ว่า อาสวะทั้งหลายของเราสิ้นแล้ว ๘ ประการเป็นไฉน
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติในธรรมวินัยนี้ เห็นสังขารทั้งปวงแจ่มแจ้ง
โดยความเป็นของไม่เที่ยง ด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริง ข้อที่ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติเห็น
สังขารทั้งปวงแจ่มแจ้ง โดยความเป็นของ ไม่เที่ยง ด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริง
นี่เป็นกำลังของภิกษุผู้ชฌานสมาบัติ ที่ท่านอาศัยแล้วปฏิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลายได้ว่า อาสวะทั้งหลายของเราสิ้นแล้ว ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติเห็นกามทั้งหลายว่าเปรียบด้วยหลุมถ่าน
เพลิง แจ่มแจ้งด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริง ข้อที่ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติเห็นกามทั้งหลาย
ว่าเปรียบด้วยหลุมถ่านเพลิง แจ่มแจ้งด้วยปัญญาอันชอบตามเป็นจริง นี่เป็นกำลัง
ของภิกษุผู้ชฌานสมาบัติที่ท่านอาศัยแล้วปฏิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายได้ว่า
อาสวะทั้งหลายของเราสิ้นแล้ว ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติมีจิตน้อมไป โนมไป โอนไปในวิเวก
ตั้งอยู่ในวิเวก ยินดีแล้วในเนกขัมมะ ปราศจากอาสวัญฐานานิยมธรรมโดยประการ
ทั้งปวง ข้อที่ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติมีจิตน้อมไป ฯลฯ ปราศจากอาสวัญฐานานิยมธรรมโดย
ประการทั้งปวง นี่เป็นกำลังของภิกษุผู้ชฌานสมาบัติ ที่ท่านอาศัยแล้วปฏิญาณความสิ้นไป
แห่งอาสวะทั้งหลายได้ว่า อาสวะทั้งหลายของเราสิ้นแล้ว ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติเจริญสติปัฏฐาน ๔ อบรมดีแล้ว ข้อที่
ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติเจริญสติปัฏฐาน ๔ อบรมดีแล้ว นี่เป็นกำลังของภิกษุผู้ชฌานสมาบัติ ที่ท่าน
อาศัยแล้วปฏิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายได้ว่า อาสวะทั้งหลายของเรา
สิ้นแล้ว ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติเจริญอิทธิบาท ๔ อบรมดีแล้ว ข้อที่ภิกษุ
ผู้ชฌานสมาบัติเจริญอิทธิบาท ๔ อบรมดีแล้ว นี่เป็นกำลังของภิกษุผู้ชฌานสมาบัติ ที่ท่าน
อาศัยแล้วปฏิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายได้ว่า อาสวะทั้งหลายของเรา
สิ้นแล้ว ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติเจริญอินทรีย์ ๕ อบรมดีแล้ว ข้อที่ภิกษุ
ผู้ชฌานสมาบัติเจริญอินทรีย์ ๕ อบรมดีแล้ว นี่เป็นกำลังของภิกษุผู้ชฌานสมาบัติ ที่ท่าน
อาศัยแล้วปฏิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายได้ว่า อาสวะทั้งหลายของเรา
สิ้นแล้ว ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติเจริญโพชฌงค์ ๗ อบรมดีแล้ว ข้อที่ภิกษุ
ผู้ชฌานสมาบัติเจริญโพชฌงค์ ๗ อบรมดีแล้ว นี่เป็นกำลังของภิกษุผู้ชฌานสมาบัติ ที่ท่าน
อาศัยแล้วปฏิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายได้ว่า อาสวะทั้งหลายของเรา
สิ้นแล้ว ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติเจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ อบรม
ดีแล้ว ข้อที่ภิกษุผู้ชฌานสมาบัติเจริญอริยมรรคประกอบด้วยองค์ ๘ อบรมดีแล้ว
นี่เป็นกำลังของภิกษุผู้ชฌานสมาบัติ ที่ท่านอาศัยแล้วปฏิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลายได้ว่า อาสวะทั้งหลายของเราสิ้นแล้ว ๑ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กำลังของภิกษุผู้ชฌานสมาบัติ ๘ ประการนี้แล ที่เป็น
เหตุให้ท่านผู้ประกอบแล้วปฏิญาณความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายได้ว่า อาสวะ
ทั้งหลายของเราสิ้นแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๘

อีกชนสูตร

[๑๑๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้ไม่ได้สติบ ย่อมกล่าวว่า โลกได้
ขณะจึงทำกิจฯ แต่เขาไม่รู้ขณะหรือมีไชขณะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กาลมีไชขณะ
มีไชสมัยในการอยู่ประพฤตินามจรรย ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ตถาคตอุบัติขึ้นแล้วในโลกนี้ เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึง
พร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถีฝึกบุรุษที่ควร
ฝึก ไม่มีผู้ยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว
เป็นผู้จำแนกธรรม และธรรมอันพระผู้มีพระภาคย่อมทรงแสดง นำความสงบมา
ให้ เป็นไปเพื่อปรินิพพาน ให้ถึงการตรัสรู้ อันพระสฤตเจ้าประกาศแล้ว แต่
บุคคลผู้ไม่เข้าถึงนรกเสีย ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี่มีไชขณะ มีไชสมัยในการอยู่ประพฤติ

พรหมจรรย์ข้อที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตอุบัติขึ้นในโลก ฯลฯ เป็นผู้จำแนกธรรม และ
ธรรมอันพระผู้มีพระภาคยอมทรงแสดง . . . แต่บุคคลผู้นี้เข้าถึงกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน
เสีย ดุริกษะทั้งหลาย นี้มิใช่ขณะ มิใช่สมัยในการอยู่ประพบัติพรหมจรรย์
ข้อที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง ฯลฯ แต่บุคคลนี้เข้าถึงปิตติวิสัยเสีย ดุริกษะทั้งหลาย
นี้มิใช่ขณะ มิใช่สมัยในการอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ข้อที่ ๓ ฯ

อีกประการหนึ่ง ฯลฯ แต่บุคคลนี้เข้าถึงเทพนิยามผู้มีอายุยืน ขึ้นได้ชั้น
หนึ่งเสีย ดุริกษะทั้งหลาย นี้มิใช่ขณะ มิใช่สมัยในการอยู่ประพบัติพรหมจรรย์
ข้อที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง ฯลฯ แต่บุคคลนี้กลับมาเกิดในปัจเจกชนบทและอยู่
ในพวกมิลักขะ ไม่รู้ดีรู้ชอบ อันเป็นสถานที่ไม่มีภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา
ไปมา ดุริกษะทั้งหลาย นี้มิใช่ขณะ มิใช่สมัยในการอยู่ประพบัติพรหมจรรย์
ข้อที่ ๕ ฯ

อีกประการหนึ่ง ฯลฯ แต่บุคคลนี้กลับมาเกิดในมัชฌิมชนบท แต่เขา
เป็นมิจฉาทิฐิ มีความเห็นวิปริตว่า ทานที่ให้แล้วไม่มีผล ยัญที่บูชาแล้วไม่มีผล
การบวงสรวง ไม่มีผล ผลวิบากแห่งกรรมดี กรรมชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้า
ไม่มี มารดาไม่มี บิดาไม่มี สัตว์ทั้งหลายที่ผุดเกิดขึ้นไม่มี สมณพราหมณ์ผู้
ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ กระทำให้แจ้งซึ่งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเอง แล้ว
สั่งสอนประชุมชนให้รู้ตาม ไม่มีในโลก ดุริกษะทั้งหลาย นี้มิใช่ขณะ มิใช่สมัย
ในการอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ข้อที่ ๖ ฯ

อีกประการหนึ่ง ฯลฯ แต่บุคคลนี้กลับมาเกิดในมัชฌิมชนบท แต่เขา
มีปัญญาราม บำบิ ไม่สามารถรู้orroแห่งสุภาสิตและทุพภาสิต ดุริกษะทั้งหลาย
นี้มิใช่ขณะ มิใช่สมัยในการอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ข้อที่ ๗ ฯ

อีกประการหนึ่ง ตถาคตอุบัติแล้วในโลก เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เอง
โดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็น
สารถิฝักบรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ธรรมอันนำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อ
ปรินิพพาน ให้ถึงการตรัสรู้ อันพระสวคเจ้าทรงประกาศแล้ว แต่พระตถาคตมิได้
แสดง ถึงบุคคลผู้นี้จะเกิดในมัชฌิมชนบทและมีปัญญา ไม่บำบิ ทั้งสามารถจะ
รู้orroแห่งสุภาสิตและทุพภาสิต ดุริกษะทั้งหลาย นี้มิใช่ขณะ มิใช่สมัยในการ
อยู่ประพบัติพรหมจรรย์ข้อที่ ๘ ดุริกษะทั้งหลาย กาลอันมิใช่ขณะ มิใช่สมัยใน
การอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ ๘ ประการนี้แล ฯ

ดุริกษะทั้งหลาย ส่วนขณะและสมัยในการอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ มี
ประการเดียว ประการเดียวเป็นไฉน ดุริกษะทั้งหลาย ตถาคตอุบัติขึ้นแล้วใน
โลกนี้ เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เสด็จ
ไปได้แล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็นสารถิฝักบรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งไปกว่า เป็น
ศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรมและ
ธรรมอันตถาคตทรงแสดง เป็นธรรมนำความสงบมาให้ เป็นไปเพื่อปรินิพพาน
ให้ถึงการตรัสรู้ พระสวคเจ้าทรงประกาศแล้ว และบุคคลนี้เกิดในมัชฌิมชนบท
ทั้งมีปัญญา ไม่บำบิ สามารถเพื่อจะรู้orroแห่งสุภาสิตและทุพภาสิตได้ ดุริ
กษะทั้งหลาย นี้เป็นขณะและสมัยในการอยู่ประพบัติพรหมจรรย์ประการเดียว ฯ

ชนเหล่าใด เกิดในมนุษย์โลกแล้ว เมื่อพระตถาคตทรง

ประกาศสัทธรรม ไม่เข้าถึงขณะ ชนเหล่านั้นเชื่อว่าล่วงขณะ

ชนเป็นอันมาก กล่าวเวลาที่เสียไปว่า กระทำอันตรายแก่ตน

พระตถาคตเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ในกาลบางครั้งบางคราว

การที่พระตถาคตเจ้าเสด็จอุบัติขึ้นในโลก ๑ การได้กำเนิด

เป็นมนุษย์ ๑ การแสดงสัทธรรม ๑ ที่จะพร้อมกันเข้าได้

หาได้ยากในโลก ชนผู้ใคร่ต่อประโยชน์ จึงควรพยายามใน

กาลดังกล่าวมานั้น ที่ตนพอจะรู้จะเข้าใจสัทธรรมได้ ขณะ

อย่าล่วงเลยท่านทั้งหลายไปเสีย เพราะบุคคลที่ปล่อยเวลาให้

ล่วงไปพากันยึดเยียดในนรก ย่อมเศร้าโศกอยู่ หากเขา

จะไม่สำเร็จอริยมรรค อันเป็นธรรมตรงต่อสัทธรรมในโลก

นี้ได้ เขาผู้มีประโยชน์อันล่วงเสียแล้ว จักเดือดร้อนสิ้น

กาลนาน เหมือนพ่อค้าผู้ปล่อยให้ประโยชน์ล่วงไป เดือดร้อน

อยู่ ฉะนั้น คนผู้ถูกอริชชาหุ้มห่อไว้ พราจากาสัทธรรม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
จักเสวยแต่สงสาร คือ ขาดและมรณะสิ้นกาลนาน ส่วน
ชนเหล่าใดได้อัฏฐภาพเป็นมนุษย์แล้ว เมื่อพระตถาคตประกาศ
สังขาร ได้กระทำแล้ว จักกระทำ หรือกระทำอยู่ ตาม
พระดำรัสของพระศาสดา ชนเหล่านั้นชื่อว่าได้ประสบขณะ
คือ การประพุดตพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยมในโลก ชนเหล่า
ใดดำเนินไปตามมรรคา ที่พระตถาคตเจ้าทรงประกาศแล้ว
สำรวมในศีลสังวรที่พระตถาคตเจ้าผู้มีจักษุเป็นเผ่าพันธุ์แห่ง
พระอาทิตย์ ทรงแสดงแล้ว คุ่มครองอินทรีย์ มีสติ
ทุกเมื่อ ไม่ชุ่มด้วยกิเลส ตัดถอนเสียทั้งปวงอันเล่นไปตาม
กระแสขันธ์มาร ชนเหล่านั้นแล บรรลุความสิ้นอาสวะ
ถึงฝั่ง คือ นิพพานในโลกแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐ . อนุทธสสูตร

[๑๒๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ป่าเกสกลามิคทายวัน

แขวงเมืองสูงสมารัตริยะ แคว้นภักคชนบท ก็โดยสมัยนั้น ท่านพระอนุทธะอยู่
ที่วิหารปาจิวันสังขทายวัน แคว้นเจติย ครั้งนั้น ท่านพระอนุทธะหลีกออกเร้นอยู่
ในที่ลับ เกิดความปริวิตกทางใจอย่างนี้ว่า ธรรมนี้เป็นธรรมของบุคคลผู้มีความ
ปรารถนาน้อย มีใจของบุคคลผู้มีความปรารถนามาก ของบุคคลผู้สิ้นโดยะ มีใจ
ของบุคคลผู้ไม่สิ้นโดยะ ของบุคคลผู้สัจ มีใจของบุคคลผู้ยินดีในการคลุกคลีด้วย
หมู่คณะ ของบุคคลผู้ปรารถนาความเพียร มีใจของบุคคลผู้เกียจคร้าน ของบุคคลผู้
มีสติตั้งมั่น มีใจของบุคคลผู้ไม่มีสติหลงลืม ของบุคคลผู้มีจิตมั่นคง มีใจของบุคคล
ผู้มีจิตไม่มั่นคง ของบุคคลผู้มีปัญญา มีใจของบุคคลผู้มีปัญญาทรมาน ฯ

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคทรงทราบความปริวิตกทางใจของท่านพระอนุทธะ
แล้ว เสด็จจากเกสกลามิคทายวัน แขวงสูงสมารัตริยะ แคว้นภักคชนบท ไป
ปรากฏเฉพาะหน้าท่านอนุทธะที่วิหารปาจิวันสังขทายวัน เปรียบเหมือนบุรุษผู้มีกำลัง
เหยียดแขนที่คู้ หรือคู้แขนที่เหยียด ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนอาสนะ
ที่จัดไว้ถวายแล้ว แม้ท่านพระอนุทธะถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่
ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท่านพระอนุทธะว่า ดีแล้วๆ อนุทธะ
ถูกละ ที่เธอตรึกมหาปริสวิตกว่าธรรมนี้เป็นธรรมของบุคคลผู้มีความปรารถนาน้อย
มีใจของบุคคลผู้มีความปรารถนามาก . . . ของบุคคลผู้มีปัญญา มีใจของบุคคลผู้มี
ปัญญาทรมาน ดูกรอนุทธะ ถ้าอย่างนั้น เธอจงตรึกมหาปริสวิตกข้อที่ ๘ นี้ว่า
ธรรมนี้เป็นธรรมของบุคคลผู้ชอบใจในธรรมที่ไม่ทำให้เนิ่นช้า ผู้ยินดีในธรรมที่ไม่
ทำให้เนิ่นช้า มีใจของบุคคลผู้ชอบใจในธรรมที่ไม่ทำให้เนิ่นช้า ผู้ยินดีในธรรมที่ทำให้
ให้เนิ่นช้า ดูกรอนุทธะ ในกาลใดแล เธอจักตรึกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้
ในกาลนั้น เธอจักหวังได้ทีเดียวว่า จักสงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรล
ปฐมฌาน มีวิตกจิรา มีปิติและสุขเกิดแต่เวกอยู่ ในกาลใดแล เธอจักตรึก
มหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ ในกาลนั้น เธอจักหวังได้ทีเดียวว่า จักบรรลุทุติยฌาน
มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตกจิรา เพราะวิตก
จิราสงบไป มีปิติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ ในกาลใดแล เธอจักตรึกมหาปริสวิตก
๘ ประการนี้ ในการนั้น เธอจักหวังได้ทีเดียวว่า จักมีอเบกขา มีสติสัมปชัญญะ
เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยฌานที่พระอริยเจ้าทั้งหลาย
สรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้ เป็นผู้มื่อเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข ในกาลใดแล เธอ
จักตรึกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ ในกาลนั้น เธอจักหวังได้ทีเดียวว่า จักบรรลุ
จตตฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโทมนัสก่อนๆ
ได้ มีอเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ ในกาลใดแล เธอจักตรึกมหาปริสวิตก
๘ ประการนี้ และจักเป็นผู้มีปกติได้ตามปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่ง
ฌาน ๔ นี้อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ในกาลนั้น ผ้าบังสุกุล
จีวรจักปรากฏแก่เธอ ผู้สิ้นโดยะ อยู่ด้วยความยินดี ด้วยความไม่หวาดเสียว ด้วย
ความอยู่เป็นสุข ด้วยการก้าวลงสู่นิพพาน เปรียบเหมือนหีบใส่ผ้าของฤดูหีบดี
หรือบุตรแห่งฤดูหีบดี อันเต็มไปด้วยผ้าสีต่างๆ ฉะนั้น ดูกรอนุทธะ ในกาลใด
แล เธอจักตรึกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ และจักเป็นผู้ได้ตามปรารถนา
ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฌาน ๔ นี้อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขใน
ปัจจุบัน ในกาลนั้น โภชนะ คือ คำข้าวที่ได้มาด้วยปณิธาน จักปรากฏแก่เธอผู้
สิ้นโดยะ . . . ด้วยการก้าวลงสู่นิพพาน เปรียบเหมือนข้าวสุก (หุงจาก) ข้าวสาลี
คัดเอาคำออกแล้ว มีแฉกและกับหลายอย่าง ของฤดูหีบดีและบุตรแห่งฤดูหีบดี
ฉะนั้น ดูกรอนุทธะ ในกาลใดแล เธอจักตรึกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ และ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

จักเป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ นี้อันมีในจิต
ยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ในกาลนั้น เสนาสนะ คือ โคนไม้ จัก
ปรากฏแก่เธอผู้สันโดษ . . . ด้วยการก้าวลงสู่निพพาน เปรียบเหมือนเรือนยอด
ของคฤหบดีหรือบุตรของคฤหบดี ฉาบทาไว้ดีแล้ว ปราศจากลม ลงลิมสลักมิด
ชิด ปิดหน้าต่างสนิท ฉะนั้น ดุรอนุรหะ ในกาลใดแล เธอจักตรึกมหาปริส-

*วิตก ๘ ประการนี้ และจักเป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก
ซึ่งฉาน ๔ นี้อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ในกาลนั้น ที่นอน
ที่หนึ่งอันลาดด้วยหญ้า จักปรากฏแก่เธอผู้สันโดษ . . . ด้วยการก้าวลงสู่นิพพาน
เปรียบเหมือนบัลลังก์ของคฤหบดีหรือบุตรของคฤหบดี อันลาดด้วยผ้าโกเชาขาว
ยาว ลาดด้วยขนแกะสีขาว ลาดด้วยผ้าสีฐานเป็นช่อดอกไม้ มีเครื่องลาดอย่างดี
ทำด้วยหนังชะมด มีเครื่องลาดเพดานแดง มีหมอนข้างแดงสองข้าง ฉะนั้น ดุร
อนุรหะ ในกาลใดแล เธอจักตรึกมหาปริสวิตก ๘ ประการนี้ และจักเป็นผู้ได้
ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ นี้อันมีในจิตยิ่ง
เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ในกาลนั้น ยาดองด้วยน้ำมูตรเน่า จักปรากฏ
แก่เธอผู้สันโดษ . . . ด้วยการก้าวลงสู่นิพพาน เปรียบเหมือนเภสัชต่างๆ คือ
เนยใส เนยข้น น้ำมัน น้ำผึ้ง น้ำอ้อย ของคฤหบดีหรือบุตรของคฤหบดี
ฉะนั้น ฯ

ดุรอนุรหะ ถ้าอย่างนั้น เธอพึงอยู่จำพรรษาที่วิหารปาจิวันสหายวัน
แคว้นเจตีย์นัและ ต่อไปอีกเกิด ท่านพระอนุรหะทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคได้ตรัสสอนท่านพระอนุรหะด้วยพระโอวาทนี้แล้ว
เสด็จจากวิหารปาจิวันสหายวัน แคว้นเจตีย์นคร ไปปรากฏที่ป่าเกสกลามิคทายวัน
แขวงเมืองสกุสมารคิระ แคว้นภักคะ เปรียบเหมือนบรุษผู้มีกำลังเหยียดแขนที่คู้
หรือคู้แขนที่ยเหยียด ฉะนั้น พระผู้มีพระภาคประทับนั่งบนอาสนะที่จัดไว้ถวายแล้ว
ครั้นแล้วตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงมหาปริสวิตก
๘ ประการ แก่เธอทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงตั้งใจฟัง ฯล ฯ ดุรภิกษุทั้งหลาย
ก็มหาปริสวิตก ๘ ประการเป็นไฉน ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้มีความ
ปรารถนาน้อย มีใจของบุคคลผู้มีความปรารถนามาก ๑ ธรรมนี้เป็นของบุคคลผู้
สันโดษ มีใจของบุคคลผู้ไม่สันโดษ ๑ ธรรมนี้ของบุคคลผู้สัจ มีใจของบุคคล
ผู้ชอบคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑ ธรรมนี้ของบุคคลผู้ปรารถนาความเพียร มีใจของบุคคล
ผู้เกียจคร้าน ๑ ธรรมนี้ของบุคคลผู้มีสติตั้งมั่น มีใจของผู้มีสติหลงลืม ๑ ธรรมนี้
ของบุคคลผู้มีจิตตั้งมั่น มีใจของบุคคลผู้มีจิตไม่ตั้งมั่น ๑ ธรรมนี้ของบุคคลผู้มี
ปัญญา มีใจของบุคคลผู้มีปัญญาทรม ๑ ธรรมนี้ของบุคคลผู้ชอบใจในธรรมที่
ไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ผู้ยินดีในธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า มีใจของบุคคลผู้ชอบ
ใจในธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ผู้ยินดีในธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ๑ ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ข้อที่เรากล่าว ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของ
บุคคลผู้มีความปรารถนาน้อย มีใจของบุคคลผู้มีความปรารถนามาก เราอาศัย
อะไรกล่าวแล้ว ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีความปรารถนา
น้อยย่อม ไม่ปรารถนาว่า ขอชนทั้งหลายพึงรู้เราว่า มีความปรารถนาน้อย เป็นผู้
สันโดษย่อม ไม่ปรารถนาว่า ขอชนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้สันโดษ เป็นผู้สัจ
ย่อม ไม่ปรารถนาว่า ขอชนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้สัจ เป็นผู้ปรารถนาความเพียร
ย่อม ไม่ปรารถนาว่า ขอชนทั้งหลายพึงรู้เราว่า ปรารถนาความเพียร เป็นผู้มีสติ
ตั้งมั่นย่อม ไม่ปรารถนาว่า ขอชนทั้งหลายพึงรู้เราว่า มีสติตั้งมั่น เป็นผู้มีจิตมั่นคง
ย่อม ไม่ปรารถนาว่า ขอชนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้มีจิตมั่นคง เป็นผู้มีปัญญา
ย่อม ไม่ปรารถนาว่า ขอชนทั้งหลายพึงรู้เราว่า มีปัญญา เป็นผู้ชอบใจในธรรมที่
ไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ย่อม ไม่ปรารถนาว่า ขอชนทั้งหลายพึงรู้เราว่า เป็นผู้ชอบใจ
ในธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ข้อที่เรากล่าว ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของ
บุคคลผู้มีความปรารถนาน้อย มีใจของบุคคลผู้มีความปรารถนามาก ดังนี้ เรา
อาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็ข้อที่เรากล่าว ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้สันโดษ มีใจ
ของบุคคลผู้ไม่สันโดษ เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ เป็นผู้สันโดษด้วยจิรว บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจจัยเภสัช
บริขาร ตามมีตามได้ ข้อที่เรากล่าว ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้
สันโดษ มีใจของบุคคลผู้ไม่สันโดษ ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็ข้อที่เรากล่าว ว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้สัจ มีใจของ
บุคคลผู้ชอบใจการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดุรภิกษุทั้งหลาย
พวกภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา พระราชา มหาอำมาตย์ของพระราชา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
เดียรธีย์ และสาวกแห่งเดียรธีย์ เข้าไปหาภิกษุนั้น ภิกษุมีจิตน้อมไป โอนไป
เฝ้าอยู่ในวิเวก ตั้งอยู่ในวิเวก ยินดีในเนกขัมมะ ย่อมกล่าวกถาอันปฏิสังขย
ด้วยถ้อยคำตามสมควร ในสมาคมนั้นโดยแท้ ข้อที่เรากล่าวว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย
ธรรมนี้ของบุคคลผู้สัจ มีใจของบุคคลผู้ชอบใจการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ดังนี้
เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็ข้อที่เรากล่าวว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้ปรารถนาความเพียร
มีใจของบุคคลผู้เกียจคร้าน เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อความถึงพร้อม
แห่งกุศลธรรม มีกำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุศลธรรม ข้อที่
เรากล่าวว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้ปรารถนาความเพียร มีใจของ
บุคคลผู้เกียจคร้าน ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็ข้อที่เรากล่าวว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้มีสติตั้งมั่น
มีใจของบุคคลผู้มึสติหลงลืม เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึสติ ประกอบด้วยสติเครื่องรักษาตัวอย่างยิ่ง ระลึกนึกถึง
กิจที่ทำคำที่พูดแม่นยำได้ ข้อที่เรากล่าวว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคล
ผู้มีสติตั้งมั่น มีใจของบุคคลผู้มึสติหลงลืม ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็ข้อที่เรากล่าวว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้มีจิตมั่นคง
มีใจของบุคคลผู้มีจิตไม่มั่นคง เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ สติจากกาม ฯลฯ บรรลจตุตถฌาน ข้อที่เรากล่าวว่า ดุร
ภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้มีจิตมั่นคง มีใจของบุคคลผู้มีจิตไม่มั่นคง ดังนี้
เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็ข้อที่เรากล่าวว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้มีปัญญา มีใจ
ของบุคคลผู้มีปัญญาทรม เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใน
ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มึปัญญา ประกอบด้วยปัญญาเครื่องพิจารณาความเกิดและ
ความดับ เป็นอริยะ ข้าแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ข้อที่เรากล่าวว่า
ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้มีปัญญา มีใจของบุคคลผู้มีปัญญาทรม
ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็ข้อที่เรากล่าวว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้ชอบใจในธรรม
ที่ไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ผู้ยินดีในธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า มีใจของบุคคล
ผู้ชอบใจในธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ผู้ยินดีในธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า เรา
อาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดุรภิกษุทั้งหลาย จิตของภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเล่นไป
เลื่องไส ตั้งมั่นน้อยในความดับกิเลสเป็นเครื่องเนิ่นช้า ย่อมหลุดพ้น ข้อที่เรา
กล่าวว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรมนี้ของบุคคลผู้ชอบใจในธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้
เนิ่นช้า ผู้ยินดีในธรรมที่ไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า มีใจของบุคคลผู้ชอบใจในธรรม
ที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ผู้ยินดีในธรรมที่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า ดังนี้ เราอาศัยข้อนี้
กล่าวแล้ว ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระอนรุทธะอยู่จำพรรษาที่วิหารปาจิวันงสหายวัน แคว้น
เจตยานครนั้นนั้นแล ต่อไปอีก ครั้งนั้น ท่านพระอนรุทธะหลีกออกจากหมู่
ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ไม่นานนัก ก็กระทำให้แจ้ง
ซึ่งที่สุดแห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ที่กุลบุตรทั้งหลายออกบวชเป็นบรรพชิต
โดยชอบต้องการนั้นด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ รู้ชัดว่า ชาติ
สิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
เป็นอย่างนี้มิได้มี ก็ท่านพระอนรุทธะได้เป็นพระอรหันตรูปหนึ่งในจำนวนพระ-
*อรหันต์ทั้งหลาย ลำดับนั้น ท่านพระอนรุทธะบรรลอรหัตแล้ว ได้กล่าวคาถาไว้
ในเวลานั้นว่า

พระศาสดาผู้เป็นเยี่ยมในโลก ทรงทราบความดำริของเราแล้ว
ได้เข้ามาหาเราด้วยฤทธิ์ทางพระกายอันสำเร็จแต่พระหฤทัย
พระองค์ได้ทรงแสดงธรรมอันยิ่งกว่าความดำริของเราเท่าที่ดำริ
ไว้ พระพุทธเจ้าผู้ยินดีแล้วในธรรมอันไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า
ได้ทรงแสดงซึ่งธรรมอันไม่เป็นเหตุให้เนิ่นช้า เราได้รู้ทั่วถึง
ธรรมของพระองค์แล้ว ยินดีในศาสนายู่ เราได้บรรลุ
วิชชา ๓ แล้วโดยลำดับ คำสอนของพระพุทธเจ้าเรา
กระทำแล้ว ฯ

จบคหปติวารคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

๑. อุดกสูตรที่ ๑ ๒. อุดกสูตรที่ ๒ ๓. หัตถสูตรที่ ๑
๔. หัตถสูตรที่ ๒ ๕. มหานามสูตร ๖. ชีวกสูตร ๗. พลสูตรที่ ๑
๘. พลสูตรที่ ๒ ๙. อักขณสูตร ๑๐. อนรุทราสูตร ฯ

ทานวรรคที่ ๔

ทานสูตรที่ ๑

[๑๒๑] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ทาน ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็นไฉน
คือ บางคนหวังได้จึงให้ทาน ๑ บางคนให้ทานเพราะกลัว ๑ บางคนให้ทาน
เพราะนึกว่า เขาให้แก่เราแล้ว ๑ บางคนให้ทานเพราะนึกว่า เขาจักให้
ตอบแทน ๑ บางคนให้ทานเพราะนึกว่า ทานเป็นการดี ๑ บางคนให้ทานเพราะ
นึกว่า เราหงหากิน ชนเหล่านี้หงหากินไม่ได้ เราหงหากินได้ จะไม่ให้ทานแก่
ชนเหล่านี้ผู้ไม่หงหากิน ไม่สมควร ๑ บางคนให้ทานเพราะนึกว่า เมื่อเราให้ทาน
กิตติศัพท์อันงามย่อมพุ่งไป ๑ บางคนให้ทานเพื่อประดับปรุงแต่งจิต ๑ ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย ทาน ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

ทานสูตรที่ ๒

[๑๒๒] ธรรม ๓ ประการนี้ คือ การให้ทานด้วยศรัทธา ๑ การ
ให้ทานด้วยหิริ ๑ การให้ทานอันหาโทษมิได้ ๑ เป็นไปตาม
สัปปบุรุษ บัณฑิตกล่าวธรรม ๓ ประการนี้ว่า เป็นทางไปสู่
ไตรทิพย์ ชนทั้งหลายย่อมไปสู่เทวโลกด้วยทางนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

ทานวัตถุสูตร

[๑๒๓] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ทานวัตถุ ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็นไฉน
คือ บางคนให้ทานเพราะชอบพอกัน ๑ บางคนให้ทานเพราะโกรธ ๑ บางคน
ให้ทานเพราะหลง ๑ บางคนให้ทานเพราะกลัว ๑ บางคนให้ทานเพราะนึกว่า
บิดา มารดา ปู่ ยา ยาย เคยให้มา เคยทำมา เราไม่ควรให้เสียวงศ์ตระกูล
ดั้งเดิม ๑ บางคนให้ทานเพราะนึกว่า เราให้ทานนี้แล้ว เมื่อตายไปจักเข้าถึง
สุคติโลกสวรรค์ ๑ บางคนให้ทานเพราะนึกว่า เมื่อเราให้ทานนี้ จิตใจย่อม
เลื่อมใส ความเบิกบานใจ ความดีใจ ย่อมเกิดตามลำดับ ๑ บางคนให้ทานเพื่อ
ประดับปรุงแต่งจิต ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ทานวัตถุ ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

เขตตสูตร

[๑๒๔] ดุริยภิกษุทั้งหลาย พืชที่หว่านลงในนาอันประกอบด้วยองค์ ๘
ประการ ไม่มีผลมาก ไม่มีความดีใจมาก ไม่มีความเจริญมาก นาประกอบด้วย
องค์ ๘ ประการอย่างไร ดุริยภิกษุทั้งหลาย นานี้ในโลกนี้ เป็นที่ลุ่มๆ ดอนๆ ๑
เป็นที่ปนหินปนกรวด ๑ เป็นที่ดินเค็ม ๑ เป็นที่ไถลงลึกไม่ได้ ๑ เป็นที่ไม่มี
ทางน้ำเข้า ๑ เป็นที่ไม่มีทางน้ำออก ๑ เป็นที่ไม่มีเหมือง ๑ เป็นที่ไม่มีคันทนา ๑
ดุริยภิกษุทั้งหลาย พืชที่หว่านลงในนาอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการอย่างนี้
ไม่มีผลมาก ไม่มีความดีใจมาก ไม่มีความเจริญมาก ดุริยภิกษุทั้งหลาย
ฉันนั้นเหมือนกันแล ทานที่บุคคลให้ในสมณพราหมณ์ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘
ประการ ไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก ไม่รุ่งเรืองมาก ไม่เจริญแพร่หลายมาก
สมณพราหมณ์ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการอย่างไร ดุริยภิกษุทั้งหลาย สมณ-
*พราหมณ์ในโลกนี้ เป็นมีจลาทิสู ๑ เป็นมีจลาสังกัปปะ ๑ เป็นมีจลาจจา ๑
เป็นมีจลากัมมันตะ ๑ เป็นมีจลาอาชีวะ ๑ เป็นมีจลาวยามะ ๑ เป็นมีจลาสติ ๑
เป็นมีจลาสมาธิ ๑ ดุริยภิกษุทั้งหลาย ทานที่บุคคลให้ในสมณพราหมณ์ผู้ประกอบด้วย
องค์ ๘ ประการอย่างนี้ ไม่มีผลมาก ไม่มีอานิสงส์มาก ไม่รุ่งเรืองมาก
ไม่เจริญแพร่หลายมาก ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย ส่วนพืชที่บุคคลหว่านลงในนาอันประกอบด้วยองค์ ๘
ประการ มีผลมาก มีความดีใจมาก มีความเจริญมาก นาประกอบด้วยองค์ ๘
ประการอย่างไร ดุริยภิกษุทั้งหลาย นานี้ในโลกนี้ ไม่เป็นที่ลุ่มๆ ดอนๆ ๑ ไม่
เป็นที่ปนหินปนกรวด ๑ ไม่เป็นที่ดินเค็ม ๑ เป็นที่ไถลงลึกได้ ๑ เป็นที่มีทาง
น้ำเข้าได้ ๑ เป็นที่มีทางน้ำออกได้ ๑ เป็นที่มีเหมือง ๑ เป็นที่มีคันทนา ๑ ดุริย
ภิกษุทั้งหลาย พืชที่หว่านลงในนาอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการอย่างนี้ ย่อม
มีผลมาก มีความดีใจมาก มีความเจริญมาก ดุริยภิกษุทั้งหลาย ฉันนั้นเหมือนกัน
ทานที่บุคคลให้ในสมณพราหมณ์ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ย่อมมีผลมาก มี
อานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความเจริญแพร่หลายมาก สมณพราหมณ์ผู้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการอย่างไร ดุริยทุกขทั้งหลาย สมณพราหมณ์ในโลกนี้
เป็นสัมมาทิฐิ ๑ เป็นสัมมาสังกัปปะ ๑ เป็นสัมมาวาจา ๑ เป็นสัมมากัมมันตะ ๑
เป็นสัมมาอาชีวะ ๑ เป็นสัมมาวายามะ ๑ เป็นสัมมาสติ ๑ เป็นสัมมาสมาธิ ๑
ดุริยทุกขทั้งหลาย ทานที่บุคคลให้ในสมณพราหมณ์ผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ
อย่างนี้ ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความเจริญแพร่หลาย
มาก ฉะนี้ ฯ

พืชอันหวานลงในนาที่สมบุรณ์ เมื่อฝนตกต้องตามฤดูกาล
ธัญชาติย่อมงอกงาม ไม่มีศัตรูพืช ย่อมแตกงอกงาม ถึง
ความไพบูลย์ให้ผลเต็มที่ ฉะนั้น โภชนะที่บุคคลถวายใน
สมณพราหมณ์ผู้มีศีลสมบุรณ์ ก็ฉะนั้น ย่อมนำมาซึ่งกุศล
อันสมบุรณ์ เพราะกรรมที่เขาทำนั้นสมบุรณ์แล้ว เพราะฉะนั้น
บุคคลในโลกนี้ผู้หวังกุศลสัมปทา จึงเป็นผู้มีประโยชน์
ถึงพร้อม พึงคบหาท่านผู้มีปัญญาสมบุรณ์ ปัญญาสัมปทา
ย่อมสำเร็จ ได้อย่างนี้ ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ
ได้จิตสัมปทาแล้ว กระทำการทำให้บริบูรณ์ ย่อม ได้ผล
บริบูรณ์ รู้โลกนี้ตามเป็นจริงแล้ว พึงถึงที่รู้สัมปทา อาศัย
มรรคสัมปทา มีใจบริบูรณ์ ย่อมบรรลอรหัต เพราะกำจัด
มลทินทั้งปวง ได้แล้ว บรรลุนิพพานสัมปทา ได้แล้ว ย่อม
หลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวง การหลุดพ้นจากทุกข์ทั้งปวงนั้น
จัดเป็นสรพสัมปทา ฯ

จบสูตรที่ ๔

ทานูปัตติสูตร

[๑๒๕] ดุริยทุกขทั้งหลาย เหตุเกิดขึ้นแห่งทาน ๘ ประการนี้ ๘ ประการ
เป็นไฉน ดุริยทุกขทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ให้ทาน คือ ข้าว น้ำ
ผ้า ยาน ดอกไม้ ของหอม เครื่องลูบไล้ ที่นอน ที่พนัก และเครื่องประทีป
แก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาให้สิ่งใด ย่อมหวังสิ่งนั้น เขาเห็นกษัตริย์มหาศาล
พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล ผู้เฝ้าอัมพรังพร้อมบำเรออยู่ด้วย
กามคุณ ๕ เขามีความปรารถนาอย่างนี้ว่า โอหนอ เมื่อตายไป ขอเราพึงเข้าถึง
ความเป็นสหายของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล หรือคฤหบดีมหาศาล
เขาตั้งจิตอธิษฐาน นึกภาวนาอยู่ จิตของเขาหนักน้อมไปในทางเลว ไม่เจริญยิ่งขึ้น
เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายของกษัตริย์มหาศาล พราหมณ์มหาศาล
หรือคฤหบดีมหาศาล แต่ข้อนั้นเรากล่าวว่าเป็นของผู้มีศีล ไม่ใช่ของผู้ทุศีล ดุริย
ทุกขทั้งหลาย ความปรารถนาแห่งใจของบุคคลผู้มีศีล ย่อมสำเร็จได้เพราะจิต
บริสุทธิ์ ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมให้ทาน คือ ข้าว
น้ำ . . . เครื่องประทีป แก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาให้สิ่งใด ย่อมหวังสิ่งนั้น
เขาได้สดับมาว่า เทวดาชั้นจาตุมหาราชมีอายุยืน มีผิวพรรณงาม มีความสุขมาก
เขาจึงมีความปรารถนาอย่างนี้ว่า โอหนอ เมื่อตายไป ขอเราพึงเข้าถึงความเป็น
สหายแห่งเทวดาชั้นจาตุมหาราช เขาตั้งจิตอธิษฐาน นึกภาวนาอยู่ จิตของเขา
หนักน้อมไปในทางที่เลว ไม่เจริญยิ่งขึ้น เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหาย
แห่งเทวดาชั้นจาตุมหาราช แต่ข้อนั้นเรากล่าวว่าเป็นของผู้มีศีล ไม่ใช่ของผู้ทุศีล ดุริย
ทุกขทั้งหลาย ความปรารถนาแห่งใจของบุคคลผู้มีศีล ย่อมสำเร็จได้เพราะจิต
บริสุทธิ์ ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ ย่อมให้ทาน คือ ข้าว
น้ำ . . . เครื่องประทีป แก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาให้สิ่งใด ย่อมหวังสิ่งนั้น
เขาได้สดับมาว่า เทวดาชั้นดาวดึงส์ . . . ชั้นยามา . . . ชั้นดุสิต . . . ชั้นนิมมานรดี . . .
ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี มีอายุยืน มีผิวพรรณงาม มีความสุขมาก เขาจึงมีความ
ปรารถนาอย่างนี้ว่า โอหนอ เมื่อตายไป ขอเราพึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่ง
เทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตดี เขาตั้งจิตอธิษฐาน นึกภาวนาอยู่ จิตของเขาหนักน้อม
ไปในทางเลว ไม่เจริญยิ่งขึ้น เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดา
ชั้นปรนิมมิตวสวัตดี แต่ข้อนั้นเรากล่าวว่าเป็นของผู้มีศีล ไม่ใช่ของผู้ทุศีล ดุริย
ทุกขทั้งหลาย ความปรารถนาแห่งใจของบุคคลผู้มีศีล ย่อมสำเร็จได้เพราะจิต
บริสุทธิ์ ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย ส่วนบุคคลบางคนในโลกนี้ ให้ทาน คือ ข้าว
น้ำ . . . เครื่องประทีป แก่สมณะหรือพราหมณ์ เขาให้สิ่งใด ย่อมหวังสิ่งนั้น เขา
ได้สดับมาว่า เทวดาชั้นพรหม มีอายุยืน มีผิวพรรณงาม มีสุขมาก เขาจึงมีความ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ปรารภอย่างนี้ว่า โอหนอ เมื่อตายไป ขอเราพึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพรหม
เขาดังจิตอธิฐาน นึกภาวนาอยู่ จิตของเขาเล็กน้อยไปในทางที่เลว ไม่เจริญ
ยิ่งขึ้น เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งพรหม แต่ข้อนี้เรากล่าวว่า
เป็นของผู้มีศีล มีใจของผู้มีศีล ของผู้ปราศจากราคะ ไม้ไผ่ของผู้มีราคะ ดุกร
ภิกษุทั้งหลาย ความปรารถนาแห่งใจของบุคคลผู้มีศีล ย่อมสำเร็จได้เพราะจิต
ปราศจากราคะ ดุกรภิกษุทั้งหลาย เหตุเกิดขึ้นแห่งทาน ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

บุญกิริยาวัตถุสูตร

[๑๒๖] ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุญกิริยาวัตถุ ๓ ประการนี้ ๓ ประการ
เป็นไฉน คือ บุญกิริยาวัตถุสำเร็จด้วยทาน ๑ บุญกิริยาวัตถุสำเร็จด้วยศีล ๑
บุญกิริยาวัตถุสำเร็จด้วยภาวนา ๑ ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้
ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานเล็กน้อย ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลนิด
หน่อย ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความ
เป็นผู้มีส่วนชั่วในมนุษย์ ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วย
ทานพอประมาณ ทำบุญกิริยาวัตถุสำเร็จด้วยศีลพอประมาณ ไม่เจริญบุญกิริยา
วัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นผู้มีส่วนดีในมนุษย์ ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วย
ทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง ไม่เจริญบุญกิริยา
วัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้น
จาตมมหาราช ดุกรภิกษุทั้งหลาย มหาราชทั้ง ๔ ในชั้นนั้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่
สำเร็จด้วยทานเป็นอติเรก ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลเป็นอติเรก ย่อมก้าวล่วง
เทวดาชั้นจาตมมหาราชโดยฐานะ ๑๐ ประการ คือ อายุทิพย์ วรรณทิพย์ สุขทิพย์
ยศทิพย์ อธิปไตยทิพย์ รูปทิพย์ เสี่ยงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ โภกฐัพพ-

*ทิพย์ ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วย
ทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง ไม่เจริญบุญกิริยา
วัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้น
ดาวดึงส์ ดุกรภิกษุทั้งหลาย ท้าวสักกะจอมเทพในชั้นดาวดึงส์นั้น กระทำบุญ
กิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานเป็นอติเรก ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลเป็นอติเรก
ย่อมก้าวล่วงพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์โดยฐานะ ๑๐ ประการ คือ อายุทิพย์ ฯลฯ
โภกฐัพพทิพย์ ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วย
ทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง ไม่เจริญบุญ
กิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดา
ชั้นยามา ดุกรภิกษุทั้งหลาย ท้าวสยามเทพบุตรในชั้นยามานั้น ทำบุญกิริยาวัตถุ
ที่สำเร็จด้วยทานเป็นอติเรก ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลเป็นอติเรก ย่อม
ก้าวล่วงเทวดาชั้นยามาโดยฐานะ ๑๐ ประการ คือ อายุทิพย์ ฯลฯ โภกฐัพพ-

ทิพย์ ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วย
ทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง ไม่เจริญบุญกิริยา
วัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้น
ดุสิต ดุกรภิกษุทั้งหลาย ท้าวสันดุสิตเทพบุตรในชั้นดุสิตนั้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่
สำเร็จด้วยทานเป็นอติเรก ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลเป็นอติเรก ย่อมก้าวล่วง
เทวดาชั้นดุสิตโดยฐานะ ๑๐ ประการ คือ อายุทิพย์ ฯลฯ โภกฐัพพทิพย์ ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วย
ทานเป็นอติเรก ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลเป็นอติเรก ไม่เจริญบุญกิริยาวัตถุ
ที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้น
นิมมานรดี ดุกรภิกษุทั้งหลาย ท้าวสนิมมิตเทพบุตรในชั้นนิมมานรดีนั้น ทำบุญ
กิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานเป็นอติเรก ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลเป็นอติเรก
ย่อมก้าวล่วงเทวดาชั้นนิมมานรดีโดยฐานะ ๑๐ ประการ คือ อายุทิพย์ ฯลฯ
โภกฐัพพทิพย์ ฯ

ดุกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลบางคนในโลกนี้ ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วย
ทานมีประมาณยิ่ง ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยศีลมีประมาณยิ่ง ไม่เจริญบุญกิริยา
วัตถุที่สำเร็จด้วยภาวนาเลย เมื่อตายไป เขาเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้น
ปรนิมมิตวสวัตติ ดุกรภิกษุทั้งหลาย ท้าวปรนิมมิตวสวัตติเทพบุตรในชั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ปรนนิมิตวสวัตตินั้น ทำบุญกิริยาวัตถุที่สำเร็จด้วยทานเป็นอันดับแรก ทำบุญกิริยาวัตถุ
ที่สำเร็จด้วยศีลเป็นอันดับแรก ย่อมก้าวล่วงเทวดาชั้นปรนนิมิตวสวัตติโดยฐานะ ๑๐
ประการ คือ อายุทิพย์ วรรณทิพย์ สุขทิพย์ ยศทิพย์ อริปไตยทิพย์ รูปทิพย์
เสียงทิพย์ กลิ่นทิพย์ รสทิพย์ ใญ่ฐัพพทิพย์ ดุริยทิพย์ทั้งหลาย บุญกิริยา
วัตถุ ๓ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

สัปปริสสูตรที่ ๑

[๑๒๓] ดุริยทิพย์ทั้งหลาย สัปปริสสถาน ๘ ประการนี้ ๘ ประการ
เป็นไฉน คือ ให้ของสะอาด ๑ ให้ของประณีต ๑ ให้ตามกาล ๑ ให้ของ
สมควร ๑ เลือกให้ ๑ ให้เนื่องนิตย์ ๑ เมื่อให้จิตผ่องใส ๑ ให้แล้วดีใจ ๑
ดุริยทิพย์ทั้งหลาย สัปปริสสถาน ๘ ประการนี้แล ฯ

สัปปริชย่อมให้ทาน คือ ข้าวและน้ำที่สะอาด ประณีต
ตามกาล สมควร เนื่องนิตย์ ในผู้ประพฤติพรหมจรรย์
ผู้เป็นเขตดี บริจาคของมากแล้วก็ไม่รู้สึกเสียดาย ท่านผู้มี
ปัญญาเห็นแจ้ง ย่อมสรรเสริญทานที่สัปปริชให้แล้วอย่างนี้
เมธาวิบัณฑิตผู้มีศรัทธา มีใจอันสละแล้ว บริจาคทาน
อย่างนี้แล้ว ย่อมเข้าถึงโลกอันไม่มีความเบียดเบียน เป็นสุข ฯ

จบสูตรที่ ๗

สัปปริสสูตรที่ ๒

[๑๒๔] ดุริยทิพย์ทั้งหลาย สัปปริชเมื่อเกิดในตระกูล ย่อมเกิดเพื่อ
ประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ชนเป็นอันมาก คือ ย่อมเกิดเพื่อประโยชน์
เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่มารดาบิดา ๑ แก่บุตรภรรยา ๑ แก่หมู่คนผู้เป็นทาส
กรรมกร ๑ แก่มิตรอำมาตย์ ๑ แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ๑ แก่พระราชา ๑ แก่
เทวดาทั้งหลาย ๑ แก่สมณพราหมณ์ ๑ ดุริยทิพย์ทั้งหลาย มหาเมฆเมื่อตกให้
ข้าวกล้าเจริญงอกงาม ย่อมตกเพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ชน
เป็นอันมาก ฉะนั้น สัปปริชก็ฉะนั้นเหมือนกัน เมื่อเกิดในตระกูล ย่อมเกิด
เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่ชนเป็นอันมาก คือ ย่อมเกิด
เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่มารดาบิดา . . . แก่สมณพราหมณ์ ฯ

สัปปริชผู้มีปัญญายูครองเรือน เป็นผู้ไม่เกียจคร้านทั้ง
กลางคืนกลางวัน บำเพ็ญตนเพื่อประโยชน์แก่ชนเป็นอันมาก
ในชั้นต้นระลึกถึงอุปการะที่ท่านทำไว้ก่อน ย่อมบูชามารดา
บิดาโดยชอบธรรม สัปปริชผู้มีศรัทธาตั้งมั่นแล้ว และมีศีล
เป็นที่รัก ทราบธรรมแล้ว ย่อมบูชาบรรพชิตผู้ไม่ครองเรือน
ผู้ไม่มีบาปประพฤติพรหมจรรย์ สัปปริชนั้นเป็นผู้เกื้อกูลต่อ
พระราชา ต่อเทวดา ต่อญาติและสหายทั้งหลาย ตั้งมั่นแล้ว
ในสัทธรรม เป็นผู้เกื้อกูลแก่คนทั้งปวง สัปปริชนั้น กำจัด
มลทินคือความตระหนี่ได้แล้ว ย่อมประสพโลกอันเกษม ฯ

จบสูตรที่ ๘

ปัญญาภิสันทสูตร

[๑๒๕] ดุริยทิพย์ทั้งหลาย ห้วงบุญห้วงกุศล ๘ ประการนี้ นำความสุข
มาให้ ให้อารมณ์เลิศ มีสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็นไปเพื่อสิ่งที่น่า
ปรารถนา นำใคร นำพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ห้วงบุญ
ห้วงกุศล ๘ ประการเป็นไฉน ดุริยทิพย์ทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ถึง
พระพุทธเจ้าเป็นสรณะ นี่เป็นห้วงบุญห้วงกุศลประการที่ ๑ นำความสุขมาให้ ให้
อารมณ์เลิศ มีสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสวรรค์ เป็นไปเพื่อสิ่งที่น่าปรารถนา
นำใคร นำพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ถึงพระธรรมเป็นสรณะ
นี่เป็นห้วงบุญห้วงกุศลประการที่ ๒ ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ถึงพระสงฆ์เป็นสรณะ นี่
เป็นห้วงบุญห้วงกุศลประการที่ ๓ ฯลฯ

ดุริยทิพย์ทั้งหลาย ทาน ๕ ประการนี้ เป็นมหาทาน อันบัณฑิตพึงรู้ว่า
เป็นเลิศ มีมานาน เป็นเชื้อสายแห่งพระอริยะ เป็นของเก่า ไม่กระจัดกระจาย
ไม่เคยกระจัดกระจาย อันบัณฑิตไม่รังเกียจอยู่ จักไม่รังเกียจ อันสมณพราหมณ์
ผู้เป็นวิญญูไม่เกลียด ทาน ๕ ประการเป็นไฉน ดุริยทิพย์ทั้งหลาย อริยสาวกใน
ธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ละปาณาติบาต งดเว้นจากปาณาติบาต ดุริยทิพย์ทั้งหลาย
อริยสาวกผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ชื่อว่าให้ความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่มี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เบียดเบียน แกสสัตว์หาประมาณมิได้ ครั้นให้ความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความ
ไม่เบียดเบียนแกสสัตว์หาประมาณมิได้แล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งความไม่มีภัย
ความไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียน หาประมาณมิได้ ดุริยภิกษุทั้งหลาย นี่เป็น
ทานประการที่ ๑ ที่เป็นมหาทาน บัณฑิตพึงรู้ว่าเป็นเลิศ มีมานาน เป็นเชื้อสาย
แห่งพระอริยะ เป็นของเก่า ไม่กระจัดกระจาย ไม่เคยกระจัดกระจาย อันบัณฑิต
ไม่รังเกียจ อันสมณพราหมณ์ผู้เป็นวิญญูไม่เกลียด ดุริยภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นห้วง
บุญห้วงกุศลประการที่ ๔ ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกละอหินนาทาน จตเวณจากอหินนาทาน ฯลฯ
นี่เป็นทานประการที่ ๒ ฯลฯ นี่เป็นห้วงบุญห้วงกุศลประการที่ ๕ ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกละกามสมุจจาจาร จตเวณจากกามสมุจจาจาร
ฯลฯ นี่เป็นทานประการที่ ๓ ฯลฯ นี่เป็นห้วงบุญห้วงกุศลประการที่ ๖ ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกละมุสาวาท จตเวณจากมุสาวาท ฯลฯ
นี่เป็นทานประการที่ ๔ ฯลฯ นี่เป็นห้วงบุญห้วงกุศลประการที่ ๗ ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง อริยสาวกละการตม้นำมา คือ สุราและเมรัย อันเป็น
ที่ตั้งแห่งความประมาท จตเวณจากการตม้นำมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้ง
แห่งความประมาท ดุริยภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้จตเวณจากการตม้นำมา คือ
สุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทแล้ว ชื่อว่าให้ความ ไม่มีภัย ความ
ไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียนแกสสัตว์หาประมาณมิได้ ครั้นให้ความ ไม่มีภัย ความ
ไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียนแกสสัตว์หาประมาณมิได้แล้ว ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่ง
ความไม่มีภัย ความไม่มีเวร ความไม่เบียดเบียนหาประมาณมิได้ ดุริยภิกษุทั้งหลาย
นี่เป็นทานประการที่ ๕ ที่เป็นมหาทาน บัณฑิตพึงรู้ว่าเป็นเลิศ มีมานาน เป็น
เชื้อสายแห่งพระอริยะ เป็นของเก่า ไม่กระจัดกระจาย ไม่เคยกระจัดกระจาย
อันบัณฑิตไม่รังเกียจ จักไม่รังเกียจ อันสมณพราหมณ์ผู้เป็นวิญญูไม่เกลียด
ดุริยภิกษุทั้งหลาย นี่เป็นห้วงบุญห้วงกุศลประการที่ ๘ นำสุขมาให้ ให้อารมณ์
อันเลิศ มีสุขเป็นผล เป็นไปเพื่อสวรรค์ ย่อมเป็นไปเพื่อสิ่งที่น่าปรารถนา
นำใคร นำพอใจ เพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ดุริยภิกษุทั้งหลาย
ห้วงบุญห้วงกุศล ๘ ประการนี้แล นำสุขมาให้ ให้อารมณ์อันเลิศ มีสุขเป็นผล
เป็นไปเพื่อสวรรค์ ย่อมเป็นไปเพื่อสิ่งที่น่าปรารถนา นำใคร นำพอใจ เพื่อ
ประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ฯ

จบสูตรที่ ๙

๑๐. สัพพหลสสูตร

[๑๓๐] ดุริยภิกษุทั้งหลาย ปาณาติบาตอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว
กระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ใน
เปรตวิสัย วิบากแห่งปาณาติบาตอย่างเบาที่สุด ย่อมยังความเป็นผู้มีอายุน้อย
ให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์ ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย อทินนาทานอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำให้
มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย
วิบากแห่งอทินนาทานอย่างเบาที่สุด ย่อมยังความพินาศแห่งโภคะให้เป็นไปแก่
ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์ ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย กามสมุจจาจารอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำ
ให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย
วิบากแห่งกามสมุจจาจารอย่างเบาที่สุด ย่อมยังศัตรูและเวรให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิด
เป็นมนุษย์ ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย มุสาวาทอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำให้
มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย
วิบากแห่งมุสาวาทอย่างเบาที่สุด ย่อมยังการกล่าวต่ด้วยคำไม่เป็นจริงให้เป็นไปแก่
ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์ ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย ปิสณาวาจาอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำให้
มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย
วิบากแห่งปิสณาวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมยังการแตกจากมิตรให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิด
เป็นมนุษย์ ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย ผรุสวาจาอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำให้
มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย
วิบากแห่งผรุสวาจาอย่างเบาที่สุด ย่อมยังเสียงที่ไม่นำพอใจให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิด
เป็นมนุษย์ ฯ

ดุริยภิกษุทั้งหลาย สัมผัปปลาปะอันบุคคลเสพแล้ว เจริญแล้ว กระทำ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย
วิบากแห่งสัมผัปปลาปะอย่างเบาที่สุด ย่อมยังคำไม่ควรเชื่อถือให้เป็นไปแก่ผู้มา
เกิดเป็นมนุษย์ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย การดื่มน้ำเมาคือสุราและเมรัยอันบุคคลเสพแล้ว
เจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมยังสัตว์ให้เป็นไปในนรก ในกำเนิดสัตว์
ดิรัจฉาน ในเปรตวิสัย วิบากแห่งการดื่มน้ำเมาและเมรัยอย่างเบาที่สุด ย่อมยัง
ความเป็นบ้าให้เป็นไปแก่ผู้มาเกิดเป็นมนุษย์ ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบทานวารกที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวารกนี้ คือ

๑. ทานสูตรที่ ๑ ๒. ทานสูตรที่ ๒ ๓. วัตถสูตร ๔. เขตตสูตร
๕. ทานูปัตติสูตร ๖. ปญญากิริยาวัตถสูตร ๗. สัมปปริสสูตรที่ ๑
๘. สัมปปริสสูตรที่ ๒ ๙. ปญญากิสนิหสูตร ๑๐. สัมพพลสูตร ฯ

อุโปสถวารกที่ ๕

สังฆิตตสูตร

[๑๓๑] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้-

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่าน
อนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียก
ภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุโปสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ
อันบุคคลเข้าอยู่แล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความ
แพร่หลายมาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็อุโปสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ อัน
บุคคลเข้าอยู่แล้วอย่างไร จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความ
แพร่หลายมาก อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ตระหนักชัดดังนี้ว่า พระอรหันต์ทั้งหลาย
ละปาณาติบาต จดเว้นจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วางศาสตรา มีความละอาย
เอื้อเอ็นดู อนุเคราะห์เกื้อกูลสรรพสัตว์อยู่ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็จะ
ละปาณาติบาต จดเว้นจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วางศาสตรา มีความละอาย
เอื้อเอ็นดู อนุเคราะห์เกื้อกูลสรรพสัตว์อยู่ ตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่ากระทำ
ตามพระอรหันต์แล้วด้วยองค์นี้ และอุโปสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโปสถ
ประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้ ฯ

ฯลฯ พระอรหันต์ทั้งหลายละอทินนาทาน จดเว้นจากอทินนาทาน คือ
เอาแต่สิ่งของที่เขาให้ หวังแต่สิ่งของที่เขาให้ มิตนไม่เป็นขโมย สะอาดอยู่
ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็จละอทินนาทาน จดเว้นจากอทินนาทาน คือเอาแต่
สิ่งของที่เขาให้ หวังแต่สิ่งของที่เขาให้ มิตนไม่เป็นขโมย สะอาดอยู่ตลอดคืน
และวันนี้ เราเชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์แล้วด้วยองค์นี้ และอุโปสถชื่อว่าจักเป็น
อันเราเข้าอยู่แล้ว อุโปสถประกอบด้วยองค์ที่ ๒ นี้ ฯ

ฯลฯ พระอรหันต์ทั้งหลายละอพรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์
ประพฤติห่างไกล เว้นจากเมถุนอันเป็นธรรมของชาวบ้านตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เรา
ก็ละอพรหมจรรย์ ประพฤติพรหมจรรย์ ประพฤติห่างไกล เว้นจากเมถุนอันเป็น
ธรรมของชาวบ้านอยู่ ตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลาย
แล้วด้วยองค์นี้ และอุโปสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโปสถประกอบด้วย
องค์ที่ ๓ นี้ ฯ

ฯลฯ พระอรหันต์ทั้งหลายละมสสาวาท จดเว้นจากมสสาวาท พุดแต่คำสัตย์
ส่งเสริมคำจริง มั่นคง ควารถือถือได้ ไม่กล่าวให้คลาดจากความจริงแก่โลก
ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็จละมสสาวาท จดเว้นจากมสสาวาท พุดแต่คำสัตย์
ส่งเสริมคำจริง มั่นคง ควารถือถือได้ ไม่แก้งกล่าวให้คลาดจากความจริงแก่โลก
ตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่าทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแล้วด้วยองค์นี้ และอุโปสถ
ชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโปสถประกอบด้วยองค์ที่ ๔ นี้ ฯ

ฯลฯ พระอรหันต์ทั้งหลาย ละการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่
ตั้งแห่งความประมาท จดเว้นการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่ง
ความประมาทตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็จละการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอัน
เป็นที่ตั้งแห่งความประมาท จดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้ง
แห่งความประมาทตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแล้ว
ด้วยองค์นี้ และอุโปสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโปสถประกอบด้วย

องค์ที่ ๕ นี้ ฯ

ขลฯ พระอรหันต์ทั้งหลายเป็นผู้บริโภคอาหารครั้งเดียว งดบริโภคอาหารในกลางคืน เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาลอยู่ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม่เราก็บริโภคอาหารครั้งเดียว งดการบริโภคอาหารในกลางคืน เว้นจากการบริโภคอาหารในเวลาวิกาล ตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลาย แม่ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๖ นี้ ฯ

ขลฯ พระอรหันต์ทั้งหลายงดเว้นจากการฟ้อนรำ ขับร้อง การประโคม การเล่นอันเป็นข้าศึก และการตัดทรง ประดับตกแต่งด้วยดอกไม้ ของหอม และเครื่องลูบไล้ อันเป็นฐานแห่งการแต่งตัว ตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแม่ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๗ นี้ ฯ

ขลฯ พระอรหันต์ทั้งหลายละการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ งดเว้นจากการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ สำเร็จการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือเครื่องลาดด้วยหญ้า ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม่เราก็ละการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ งดเว้นจากการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ สำเร็จการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือเครื่องลาดด้วยหญ้าตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลาย แม่ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๘ นี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้วอย่างนี้แล จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก ฯ

จบสูตรที่ ๑

วิตถตสูตร

[๑๓๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้ว มีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก ก็อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้วอย่างไร จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ตระหนักชัดดังนี้ว่า พระอรหันต์ทั้งหลาย ละปาณาติบาต งดเว้นจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วางศาสตรา มีความละอาย เอื้อเอ็นดู อนุเคราะห์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม่เราก็ละปาณาติบาต งดเว้นจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วางศาสตรา มีความละอาย เอื้อเอ็นดู อนุเคราะห์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์ ตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแม่ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้ ขลฯ

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมตระหนักชัดดังนี้ว่า พระอรหันต์ทั้งหลาย ละการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ งดเว้นจากการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ สำเร็จการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือเครื่องลาดด้วยหญ้า ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม่เราก็ละการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนอันสูงใหญ่ สำเร็จการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือเครื่องลาดด้วยหญ้า ตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแม่ด้วยองค์นี้ และอุโบสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๒ นี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่อย่างนี้แล จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก ฯ

อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้ว มีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก เพียงไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนพระราชาเสวยราชย์ดำรงอิสรภาพและอธิปไตยในชนบทใหญ่ๆ ๑๖ รัฐ มีรัตนะ ๓ ประการมากมาย เหล่านี้ คือ อังคะ มคธะ กาสี โกศลละ วัชชี มัลละ เจติย วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ อัสสะกะ อวันตี คันธาระ กัมโปชะ การเสวยราชย์ดำรงอิสรภาพและอธิปไตยของพระราชานั้น ย่อมไม่ถึงเสียวที่ ๑๖ แห่งอุโบสถที่ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะราชสมบัติมนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพร้า เมื่อเทียบสุขอันเป็นทิพย์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ๕๐ ปีมมนุษย์ เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้นจาตมมหาราช ๓๐ ราตรีโดยราตรีนั้นเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง ๕๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
จาตมมหาราช ดุรริกษทั้งหลาย ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นหญิงหรือชาย
ก็ตาม เข้าอยู่ใต้อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไป พึงเข้าถึง
ความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นจาตมมหาราช นี่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดุรริกษ
ทั้งหลาย เราหมายเอาข้อนี้จึงกล่าวว่า ราชสมบัติมนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพร้า
เมื่อเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์ ฯ

ดุรริกษทั้งหลาย ๑๐๐ ปี มนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้น
ดาวดึงส์ ๓๐ ราตรีโดยราตรินั้นเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง
พันปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดาวดึงส์ ดุรริกษทั้งหลาย
ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม เข้าอยู่ใต้อันประกอบด้วย
องค์ ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้น
ดาวดึงส์นี่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดุรริกษทั้งหลาย เราหมายเอาข้อนี้จึงกล่าวว่า
ราชสมบัติมนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพร้า เมื่อเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์ ฯ

ดุรริกษทั้งหลาย ๒๐๐ ปี มนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้นยามา
๓๐ ราตรีโดยราตรินั้นเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง ๒,๐๐๐
ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นยามา ดุรริกษทั้งหลาย ข้อที่
บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม เข้าอยู่ใต้อันประกอบด้วย
องค์ ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นยามา
นี่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดุรริกษทั้งหลาย เราหมายเอาข้อนี้จึงกล่าวว่า ราชสมบัติ
มนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพร้า เมื่อเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์ ฯ

ดุรริกษทั้งหลาย ๔๐๐ ปี มนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้นดุสิต
๓๐ ราตรีโดยราตรินั้นเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง ๔,๐๐๐ ปี
ทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นดุสิต ดุรริกษทั้งหลาย ข้อที่
บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม เข้าอยู่ใต้อันประกอบด้วย
องค์ ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาชั้นดุสิต
นี่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดุรริกษทั้งหลาย เราหมายเอาข้อนี้จึงกล่าวว่า ราชสมบัติ
มนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพร้า เมื่อเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์ ฯ

ดุรริกษทั้งหลาย ๘๐๐ ปี มนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้น
นิมมานรดี ๓๐ ราตรีโดยราตรินั้นเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปี
หนึ่ง ๘,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นนิมมานรดี ดุร
ริกษทั้งหลาย ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม เข้าอยู่ใต้อัน
ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหายแห่ง
เทวดาชั้นนิมมานรดี นี่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดุรริกษทั้งหลาย เราหมายเอาข้อนี้
จึงกล่าวว่า ราชสมบัติมนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพร้า เมื่อเทียบกับสุขอัน
เป็นทิพย์ ฯ

ดุรริกษทั้งหลาย ๑,๖๐๐ ปี มนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้น
ปรนิมมิตวสวัตติ ๓๐ ราตรีโดยราตรินั้นเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น
เป็นปีหนึ่ง ๑๖,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นปรนิมิต-
*วสวัตติ ดุรริกษทั้งหลาย ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม
เข้าอยู่ใต้อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไป พึงเข้าถึงความ
เป็นสหายแห่งเทวดาชั้นปรนิมิตวสวัตติ นี่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดุรริกษทั้งหลาย
เราหมายเอาข้อนี้จึงกล่าวว่า ราชสมบัติมนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพร้า เมื่อเทียบ
กับสุขอันเป็นทิพย์ ฯ

บุคคลไม่พึงฆ่าสัตว์ ไม่พึงถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้ พึง
เว้นจากเมถุนธรรม อันมิใช่ความประพฤติของพรหม ไม่พึง
พูดเท็จ ไม่พึงดื่มน้ำเมา ไม่พึงบริโภคอาหารในเวลารีกาล
ในราตรี ไม่พึงตัดทรงดอกไม้และของหอม พึงนอนบน
เตียง บนแผ่นดิน หรือบนเครื่องลาดด้วยหญ้า บัณฑิต
ทั้งหลายกล่าวอุโบสถ ๘ ประการนี้แล ที่พระพุทธเจ้าผู้ถึง
ที่สุดแห่งทุกข์ทรงประกาศแล้ว พระจันทร์และพระอาทิตย์
ทั้งสองส่องแสงสว่างไสว ย่อมโคจรไปตามวิถีเพียงไร
พระจันทร์และพระอาทิตย์นั้นก็จัดมืดได้เพียงนั้น ลอยอยู่
บนอากาศ ส่องแสงสว่างทั่วทุกทิศในท้องฟ้า ทรัพย์ใดอัน
มีอยู่ในระหว่างนี้ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์
อย่างใด หรือทองมีสีสุกใส ที่เรียกกันว่า หตกะ พระจันทร์
พระอาทิตย์และทรัพย์นั้นๆ ก็ยังไม่ได้แผ่เสี้ยวที่ ๑๖ แห่ง
อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ เปรียบเหมือนรัศมี

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
พระจันทร์ ขมหมุดดวงดาวทั้งหมด ฉะนั้น เพราะฉะนั้น
แหละ หญิงหรือชายผู้มีศีล เข้าอยู่อุโบสถอันประกอบด้วย
องค์ ๘ ประการแล้ว กระทำบุญทั้งหลายอันมีสุขเป็นกำไร
ไม่มีใครได้เทียบ ย่อมเข้าถึงสวรรค์ ฯ

จบสูตรที่ ๒

วิสาขสูตร

[๑๓๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ บุพพาราม ปราสาท
ของมิลินทมารดา ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล นางวิสาขามิลินทมารดา เข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้
มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรวิสาขา อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ
บุคคลเข้าอยู่แล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความ
แพร่หลายมาก ดูกรวิสาขา ก็อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคล
เข้าอยู่แล้วอย่างไร จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความ
แพร่หลายมาก ดูกรวิสาขา อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมตระหนักชัดดังนี้ว่า
พระอรหันต์ทั้งหลาย ละปาณาติบาต จดเว้นจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วาง
ศาสตรา มีความละอาย เอื้อเอ็นดู อนุเคราะห์ เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดชีวิต ใน
วันนี้ แม่เราก็จละปาณาติบาต จดเว้นจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วางศาสตรา มี
ความละอาย เอื้อเอ็นดู อนุเคราะห์ เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดคืนและวันนี้
เราเชื่อว่ากระทำความตามพระอรหันต์ทั้งหลายแล้วด้วยองค์นี้ และอุโบสถจักเป็นอันชื่อว่า
เราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้ ฯลฯ

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมตระหนักชัดดังนี้ว่า พระอรหันต์ทั้งหลาย
ละการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ จดเว้นจากการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอน
สูงใหญ่ สำเร็จการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ นอนบนเตียงหรือเครื่องลาด
ด้วยหญ้าอยู่ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม่เราก็จละการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่
เว้นจากการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ สำเร็จการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอน
ต่ำ คือ นอนบนเตียงหรือเครื่องลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่า
กระทำความตามพระอรหันต์ทั้งหลายแล้วด้วยองค์นี้ และอุโบสถจักเป็นอันชื่อว่าเราเข้าอยู่
แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๘ นี้ ดูกรวิสาขา อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘
ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้วอย่างนี้แล จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรือง
มาก มีความแพร่หลายมาก ฯ

อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้ว มีผลมาก
มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก เพียงไร
ดูกรวิสาขา เปรียบเหมือนพระราชที่เสวยราชย์ดำรงอิสริภาพและอธิปไตยใน
ชนบทใหญ่ๆ ๑๖ รัฐ มีรัตนะ ๗ ประการมากมายเหล่านี้ คือ อังคะ มคธะ
กาสิ โกสละ วัชชี มัลละ เจติย วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุรเสนะ
อัสสะกะ อวันตี คันธาระ กัมโปชะ การเสวยราชย์ดำรงอิสริภาพและอธิปไตย
ของพระราชนั้น ไม่ถึงเสี้ยวที่ ๑๖ แห่งอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ
ข้อนั้นเพราะเหตุไร ดูกรวิสาขา เพราะราชสมบัติมนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพร้า
เมื่อเทียบกับสุขอันเป็นที่พึง ดูกรวิสาขา ๕๐ ปีมนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของ
เทวดาชั้นจาตุมหาราช ๓๐ ราตรีโดยราตรินั้นเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนโดยเดือน
นั้นเป็นปีหนึ่ง ๕๐๐ ปีโดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นจาตุมหาราช
ดูกรวิสาขา ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม เข้าอยู่
อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไป พึงเข้าถึงความเป็น
สหายแห่งเทวดาชั้นจาตุมหาราชนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ เราหมายเอาข้อนี้จึงกล่าว
ว่า ดูกรวิสาขา ราชสมบัติมนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพร้า เมื่อเทียบกับสุขอัน
เป็นที่พึง ฯ

ดูกรวิสาขา ๑๐๐ ปีมนุษย์ ฯลฯ

ดูกรวิสาขา ๒๐๐ ปีมนุษย์ ฯลฯ

ดูกรวิสาขา ๔๐๐ ปีมนุษย์ ฯลฯ

ดูกรวิสาขา ๘๐๐ ปีมนุษย์ ฯลฯ

ดูกรวิสาขา ๑, ๖๐๐ ปีมนุษย์ เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดาชั้น
ปรนิมมิตวสวัตติ ๓๐ ราตรีโดยราตรินั้นเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น
เป็นปีหนึ่ง ๑๖, ๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นปรนิมมิต-

*วสวัตติ ดูกรวิสาขา ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม
เข้าอยู่อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไป พึงเข้าถึงความเป็น
สหายแห่งเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ นี้เป็นฐานะที่จะมีได้ ดูกรวิสาขา เรา

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
หมายเอาข้อนี้จึงกล่าวว่า ราชสมบัติมนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพร้าว เมื่อเทียบกับ
สุขอันเป็นทิพย์ ฯ

บุคคลไม่พึงฆ่าสัตว์ ไม่พึงถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้ พึง
เว้นจากเมถุนธรรม อันมิใช่ความประพฤติของพรหม ไม่พึง
พูดเท็จ ไม่พึงดื่มน้ำเมา ไม่พึงบริโภคอาหารในเวลาวิกาล
ในราตรี ไม่พึงทัดทรงดอกไม้และของหอม พึงนอนบน
เตียง บนแผ่นดิน หรือบนเครื่องลาดด้วยหญ้า บัณฑิต
ทั้งหลายกล่าวอุโบสถ ๘ ประการนี้แล ที่พระพุทธเจ้าผู้ถึงที่
สุดแห่งทุกข์ ทรงประกาศแล้ว พระจันทร์และพระอาทิตย์
ทั้งสองส่องแสงสว่างไสว ย่อมโคจรไปตามวิถีเพียงไร
พระจันทร์และพระอาทิตย์นั้น ก็ขจัดมืดได้เพียงนั้น ลอย
อยู่บนอากาศ ส่องแสงสว่างทั่วทุกทิศในท้องฟ้า ทรัพย์สินใด
อันมีอยู่ในระหว่างนี้ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์
อย่างดีหรือทองมีสีสุกใส ที่เรียกกันว่า หดกะ พระจันทร์
พระอาทิตย์และทรัพย์สินนั้นๆ ก็ยังไม่ได้แผ่เลี้ยวที่ ๑๖ แห่ง
อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ เปรียบเหมือน
รัศมีพระจันทร์ ขมหมุดวงดาวทั้งหมด ฉะนั้น เพราะ
ฉะนั้นแหละ หญิงหรือชายผู้มีศีล เข้าอยู่อุโบสถอัน
ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการแล้ว กระทำบุญมีสุขเป็น
กำไร ไม่มีใครติเตียน ย่อมเข้าถึงสวรรค์ ฯ

จบสูตรที่ ๓

วาเสฏฐสูตร

[๑๓๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ปา
มหาวัน ใกล้พระนครเวสาลี ครั้นนั้นแล วาเสฏฐอุบาสกเข้าไปเฝ้าพระผู้มี
พระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มี
พระภาคได้ตรัสว่า ดูรวาเสฏฐะ อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ
บุคคลเข้าอยู่แล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความ
แพร่หลายมาก ฯลฯ ไม่มีใครติเตียน ย่อมเข้าถึงสวรรค์ ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว วาเสฏฐอุบาสกได้กราบทูลพระผู้
มีพระภาควา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ญาติสาโลหิตผู้เป็นที่รักของข้าพระองค์
พึงเข้าอยู่อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การเข้าอยู่อุโบสถอันประกอบ
ด้วยองค์ ๘ ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขตลอด
กาลนาน แม่แก่ญาติและสาโลหิตผู้เป็นที่รักของข้าพระองค์ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ถ้าแม่แก่ชัตรีย์ ทั้งปวงพึงเข้าอยู่อุโบสถ อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การ
เข้าอยู่อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์
เกื้อกูล เพื่อความสุขตลอดกาลนาน แม่แก่ชัตรีย์ทั้งปวง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ถ้าแม่พราหมณ์ทั้งปวง ฯลฯ แพศย์ทั้งปวง ฯลฯ ศูทรทั้งปวง พึงเข้าอยู่อุโบสถ
อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การเข้าอยู่อุโบสถอันประกอบด้วยองค์
๘ ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขตลอดกาล แม่แก่
ศูทรทั้งปวง ฯ

พ. ดูรวาเสฏฐะ ถ้าแม่ชัตรีย์ทั้งปวงพึงเข้าอยู่อุโบสถอันประกอบ
ด้วยองค์ ๘ ประการ การเข้าอยู่อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ
พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข ตลอดกาล แม่แก่ชัตรีย์ทั้งปวง
ถ้าแม่พราหมณ์ทั้งปวง ฯลฯ แพศย์ทั้งปวง ฯลฯ ศูทรทั้งปวง พึงเข้าอยู่อุโบสถ
อันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การเข้าอยู่อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘
ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขตลอดกาลนาน แม่แก่
ศูทรทั้งปวง ดูรวาเสฏฐะ ถ้าแม่โลก พร้อมด้วยเทวโลก มารโลก พรหมโลก
หมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ พึงเข้าอยู่อุโบสถอัน
ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุข
ตลอดกาลนาน แม่แก่โลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก แก่
หมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ ถ้าแม่ท่านผู้มหาศาลเหล่านี้
พึงเข้าอยู่อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ การเข้าอยู่อุโบสถอันประกอบ
ด้วยองค์ ๘ ประการนั้น พึงเป็นไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขตลอด
กาลนาน แม่แก่ท่านผู้มหาศาลเหล่านี้ ถ้าหากว่าตั้งใจ จะป่วยกล่าวไป
ถึงมนุษย์เล่า ฯ

จบสูตรที่ ๔

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
โพชฌาสูตร

[๑๓๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล โพชฌาอุบาสิกาเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรโพชฌา อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก ดูกรโพชฌา อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้วอย่างไร จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก ดูกรโพชฌา อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมตระหนักชัดตั้งน้อมพระอรหันต์ทั้งหลาย ละปาณาติบาต งดเว้นจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วางศาสตรา มีความละอาย เอื้อเอ็นดู อนุเคราะห์เกื้อกูลต่อสรรพสัตว์ อยู่ตลอดชีวิตในวันนี้ แม้เราก็จละปาณาติบาต งดเว้นจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วางศาสตรา มีความละอาย เอื้อเอ็นดู อนุเคราะห์เกื้อกูล ต่อสรรพสัตว์อยู่ตลอดคืน และวันนี้เราชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแล้วด้วยองค์นี้ และอุโบสถจักเป็นอันชื่อว่าเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้ ฯลฯ

อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมตระหนักชัดตั้งน้อมพระอรหันต์ทั้งหลาย ละการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ งดเว้นจากการนั่ง การนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ สำเร็จการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ นอนบนเตียงหรือเครื่องลาดด้วยหญ้าอยู่ตลอดชีวิต ในวันนี้ แม้เราก็จละการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ เว้นจากการนั่งการนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือเครื่องลาดด้วยหญ้าตลอดคืนและวันนี้ เราชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์ทั้งหลายแล้วด้วยองค์นี้ และอุโบสถจักเป็นอันชื่อว่าเราเข้าอยู่แล้ว อุโบสถประกอบด้วยองค์ที่ ๘ นี้ ดูกรโพชฌา อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้วอย่างนี้แล จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก ฯ

อุโบสถประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ บุคคลเข้าอยู่แล้ว มีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมากเพียงไร ดูกรโพชฌา เปรียบเหมือนพระราชที่เสวยราชย์ดำรงอิสริภาพและอธิปไตยในชนบทใหญ่ ๑๖ รัฐ มีรัตนะ ๓ ประการ มากมายเหล่านี้ คือ อังคะ มคธะ กาสี โกศล วัชชี มัลละ เจติย วังสะ กุรุ ปัญจาละ มัจฉะ สุระเสนะ อัสสกะ อวันตี คันธาระ กัมโพชะ การเสวยราชย์ดำรงอิสริภาพและอธิปไตยของ พระราชานั้น ไม่ถึงเสียที่ ๑๖ แห่งอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ข้อนั้น เพราะเหตุไร ดูกรโพชฌา เพราะราชสมบัติมนุษย์ เป็นเหมือนของคนกำพร้า เมื่อเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์ ดูกรโพชฌา ๕๐ ปีมนุษย์เป็นคืนหนึ่งวันหนึ่งของเทวดา ขึ้นจากตมหาราช ๓๐ ราตรี โดยราตรินั้นเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้น เป็นปีหนึ่ง ๕๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นจาตุมหาราช ดูกรโพชฌา ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม เข้าอยู่ อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหาย แห่งเทวดาชั้นจาตุมหาราช นี่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดูกรโพชฌา เราหมายเอาข้อนี้ จึงกล่าวว่า ราชสมบัติมนุษย์เป็นเหมือนของคนกำพร้า เมื่อเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์ ฯ

ดูกรโพชฌา ๑๐๐ ปีมนุษย์ ฯลฯ

ดูกรโพชฌา ๒๐๐ ปีมนุษย์ ฯลฯ

ดูกรโพชฌา ๔๐๐ ปีมนุษย์ ฯลฯ

ดูกรโพชฌา ๘๐๐ ปีมนุษย์ ฯลฯ

ดูกรโพชฌา ๑,๖๐๐ ปีมนุษย์ เป็นคืนวันหนึ่งของเทวดาชั้นปรนิม-

*มิตวสวัตติ ๓๐ ราตรีโดยราตรินั้นเป็นเดือนหนึ่ง ๑๒ เดือนโดยเดือนนั้นเป็นปีหนึ่ง ๑๖,๐๐๐ ปีทิพย์โดยปีนั้น เป็นประมาณอายุของเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ ดูกรโพชฌา ข้อที่บุคคลบางคนในโลกนี้ จะเป็นหญิงหรือชายก็ตาม เข้าอยู่อุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการแล้ว เมื่อตายไป พึงเข้าถึงความเป็นสหาย แห่งเทวดาชั้นปรนิมมิตวสวัตติ นี่เป็นฐานะที่จะมีได้ ดูกรโพชฌา เราหมายเอาข้อนี้ จึงกล่าวว่า ราชสมบัติมนุษย์เป็นเหมือน ของคนกำพร้า เมื่อเทียบกับสุขอันเป็นทิพย์ ฯ

บุคคลไม่พึงฆ่าสัตว์ ไม่พึงถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้ พึง
เว้นจากเมถุนธรรม อันมีโทษความประพฤติของพรหม ไม่พึง
พูดเท็จ ไม่พึงดื่มน้ำเมา ไม่พึงบริโภคอาหารในเวลาวิกาล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ในราตรี ไม่พึงทัดทรงดอกไม้และของหอม พึงนอนบนเตียง
บนแผ่นดิน หรือบนเครื่องลาดด้วยหญ้า บัณฑิตทั้งหลายกล่าว
อุโบสถ ๘ ประการนี้แลที่พระพุทธเจ้าผู้ถึงที่สุดแห่งทุกข์ทรง
ประกาศแล้ว พระจันทร์และพระอาทิตย์ทั้งสองส่องแสง
สว่างไสว ย่อมโคจรไปตามวิถีเพียงไร ลอยอยู่บนอากาศ
ส่องแสงสว่างทั่วทุกทิศในท้องฟ้า ทรัพย์ใดอันมีอยู่ใน
ระหว่างนี้ คือ แก้วมุกดา แก้วมณี แก้วไพฑูรย์
อย่างดี หรือทองมีสีสุกใส ที่เรียกกันว่า หดกะ พระ
จันทร์พระอาทิตย์และทรัพย์นั้นๆ ก็ยังไม่ถึงแม้เสียที่ ๑๖
แห่งอุโบสถอันประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ เปรียบเหมือน
รัศมีพระจันทร์ข่มหมู่ดวงดาวทั้งหมด ฉะนั้น เพราะฉะนั้น
แหละ หญิงหรือชายผู้มีศีล เข้าอยู่อุโบสถอันประกอบด้วย
องค์ ๘ ประการแล้ว กระทำบุญมีสุขเป็นกำไร ไม่มีใคร
ติเตียนย่อมเข้าถึงสวรรค์ ฯ

จบสูตรที่ ๕

อนุรุธสูตร

[๑๓๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ โขลิตารามใกล้พระ
นครโกสัมพี กิสมยนั้นแล ท่านพระอนุรุธะไปยังวิหารที่พกกกลางวัน หลีกเร้น
อยู่ ลำดับนั้น มีเทวดาเหล่านั้นนำปถาณิกามากมายพากันเข้าไปหาท่านพระ
อนุรุธะถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าว
ดังนี้ว่า ข้าแต่ท่านพระอนุรุธะผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายเป็นเทวดาชื่อมนำปถาณิกา
มีอิสระและอำนาจในฐานะ ๓ ประการ คือ ข้าพเจ้าทั้งหลายหวัรรณะเช่นใด
ก็ได้วัรรณะเช่นนั้นโดยพลัน ๑ หวังเสียง [พูดเพราะ] เช่นใดก็ได้เสียงเช่นนั้น
โดยพลัน ๑ หวังความสุขเช่นใด ก็ได้ความสุขเช่นนั้นโดยพลัน ๑ ข้าแต่พระ
อนุรุธะผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายเป็นเทวดาชื่อว่ามนำปถาณิกา มีอิสระและ
อำนาจใน ๓ ประการนี้ ฯ

ลำดับนั้น ท่านพระอนุรุธะดำริว่า โอหนอ ขอให้เทวดาทั้งปวงนี้
พึงมีร่างเขียว นุ่งผ้าเขียว มีผิวพรรณเขียว มีเครื่องประดับเขียว ฯ

ลำดับนั้น เทวดาเหล่านั้นทราบความดำริของท่านพระอนุรุธะแล้ว
ล้วนมีร่างเขียว มีผิวพรรณเขียว นุ่งผ้าเขียว มีเครื่องประดับเขียว ฯ

ท่านพระอนุรุธะจึงดำริต่อไปว่า โอหนอ ขอให้เทวดาทั้งปวงนี้
มีร่างเหลือง ฯลฯ มีร่างแดง ฯลฯ มีร่างขาว มีผิวพรรณขาว นุ่งผ้าขาว
มีเครื่องประดับขาว ฯ

เทวดาเหล่านั้นทราบความดำริของท่านพระอนุรุธะแล้ว ล้วนมีร่างขาว
มีผิวพรรณขาว นุ่งผ้าขาว มีเครื่องประดับขาว เทวดาเหล่านั้น ตนหนึ่งขับร้อง
ตนหนึ่งพ้องรำ ตนหนึ่งปรบมือ เปรียบเหมือนดนตรีมีองค์ ๕ ที่เขาปรับดีแล้ว
ติดตั้งไพเราะ ทั้งบรรเลงโดยนักดนตรีผู้เชี่ยวชาญ มีเสียงไพเราะ เร้าใจ ชวน
ให้เคลิบเคลิ้ม ดุดดิม และนารีนรมย์ ฉะนั้น เสียงแห่งเครื่องประดับของเทวดา
เหล่านั้น ก็ฉะนั้นเหมือนกัน มีเสียงไพเราะ เร้าใจ ชวนให้เคลิบเคลิ้ม ดุดดิม
และนารีนรมย์ ฯ

ลำดับนั้น ท่านพระอนุรุธะทอดอินทรีย์ลง เทวดาเหล่านั้นทราบว่า
พระผู้เป็นเจ้าอนุรุธะไม่ยินดี จึงอันตรธานไป ณ ที่นั้น ฯ

ครั้งนั้น เป็นเวลาเย็น ท่านพระอนุรุธะออกจากที่เร้น เข้าไปเฝ้าพระ
ผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญขอประทานวโรกาส วันนี้ ข้าพระองค์
ไปยังวิหารที่พกกกลางวันหลีกเร้นอยู่ ครั้งนั้นแล เทวดาเหล่านั้นนำปถาณิกามากมาย
เข้ามาหาข้าพระองค์ถึงที่อยู่ อภิวัตแล้วยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วกล่าว
กะข้าพระองค์ว่า ข้าแต่ท่านพระอนุรุธะผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายเป็นเทวดาชื่อว่า
มนำปถาณิกา มีอิสระและอำนาจในฐานะ ๓ ประการ คือ ข้าพเจ้าทั้งหลาย
หวัรรณะเช่นใด ก็ได้วัรรณะเช่นนั้นโดยพลัน ๑ หวังเสียงเช่นใด ก็ได้เสียง
เช่นนั้นโดยพลัน ๑ หวังความสุขเช่นใด ก็ได้ความสุขเช่นนั้นโดยพลัน ๑ ข้า
แต่พระอนุรุธะผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายเป็นเทวดาชื่อว่ามนำปถาณิกา มีอิสระ
และอำนาจในฐานะ ๓ ประการนี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์มีความดำริ
อย่างนี้ว่า โอหนอ ขอให้เทวดาทั้งปวงนี้พึงมีร่างเขียว มีผิวพรรณเขียว
นุ่งผ้าเขียว มีเครื่องประดับเขียว เทวดาเหล่านั้นทราบความดำริของข้าพระองค์
แล้ว ล้วนมีร่างเขียว มีผิวพรรณเขียว นุ่งผ้าเขียว มีเครื่องประดับเขียว แล้ว

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ข้าพระองค์จึงดำริต่อไปว่า โอหนอ ขอให้เทวดาทั้งปวงนี้ พึงมีร่างเหลือง ฯลฯ
มีร่างแดง ฯลฯ มีร่างขาว มีผิวพรรณขาว นุ่งผ้าขาว มีเครื่องประดับขาว เทวดา
เหล่านั้นก็ทราบความดำริของข้าพระองค์แล้วล้วนมีร่างขาว มีผิวพรรณขาว นุ่งผ้า
ขาว มีเครื่องประดับขาว เทวดาเหล่านั้น ตนหนึ่งขับร้อง ตนหนึ่งพ้อนรำ
ตนหนึ่งปรบมือ เปรียบเหมือนดนตรีมโหรี ๕ ที่เขาปรับดีแล้ว ตีดังไพเราะ
ทั้งบรรเลงโดยนักดนตรีผู้เชี่ยวชาญ มีเสียงไพเราะ ไร้อ้อ ขวนให้เคลิบเคลิ้ม
ดูดดื่ม และนารีนรมย์ จันใด เสียงแห่งเครื่องประดับของเทวดาเหล่านั้น ก็จัน
นั้นเหมือนกัน มีเสียงไพเราะไร้อ้อ ขวนให้เคลิบเคลิ้มดูดดื่ม และนารีนรมย์
ข้าพระองค์จึงทอดอินทรีย์ลง เทวดาเหล่านั้นทราบว่าข้าพระองค์ไม่ยินดี จึง
อันตรธานไป ณ ที่นั้นเอง ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มาตุคามประกอบด้วยธรรม
เท่าไร เมื่อตายไป จึงเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่านั้นปกาธิกา ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอนุรุธะ มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๘
ประการ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่านั้นปกาธิกา ธรรม
๘ ประการเป็นไฉน ดูกรอนุรุธะ มาตุคามในโลกนี้ ที่มารดาบิดาผู้มุ่งประโยชน์
แสวงหาความเกื้อกูล อนุเคราะห์ เอื้อเอ็นดู ย่อมยกให้แก่ชายใดผู้เป็นสามี
สำหรับชายนั้น เธอต้องตื่นก่อน นอนภายหลัง คอยฟังรับใช้ ประพฤติให้ถูกใจ
กล่าวถ้อยคำเป็นที่รัก ๑ ขนเหล่าใดเป็นที่เคารพของสามี คือ มารดา บิดา
หรือสมณพราหมณ์ เธอสักการะเคารพนบถบูชาขนเหล่านั้น และต้อนรับท่าน
เหล่านั้นผู้มาถึงแล้วด้วยอาสนะและน้ำ ๑ การงานใดเป็นงานในบ้านของสามี คือ
การทำผ้าขนสัตว์หรือผ้าฝ้าย เธอเป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบ
ด้วยปัญญาอันเป็นอบายในการงานนั้น สามารถจัดทำ ๑ ขนเหล่าใดเป็นคนภายใน
บ้านของสามี คือ ทาส คนใช้ หรือกรรมกร ย่อมรู้ว่าการงานที่เขาเหล่านั้น
ทำแล้วและยังไม่ได้ทำ ๑ ย่อมรู้อาการของคนภายในผู้เป็นใช้ว่า ดีขึ้นหรือทรุด
ลง ๑ ย่อมแบ่งปันของกินของบริโภคให้แก่เขาตามควร ๑ สิ่งใดที่สามีหามาได้
จะเป็นทรัพย์ ข้าว เงินหรือทอง ย่อมรักษาค้ำครองสิ่งนั้นไว้ และไม่เป็นนัก
เลงการพนัน ไม่เป็นขโมย ไม่เป็นนักดื่ม ไม่ผลาญทรัพย์ให้พินาศ ๑ เป็น
อุบาสิกไปถึงพระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ว่าเป็นสรณะ เป็นผู้มั่งคั่ง งดเว้น
จากปาณาติบาต อทินนาทาน กาเมสุมัจฉาจาร มุสาวาท และการดื่มเมา
คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ๑ เป็นผู้มีการบริจาต มีใจ
ปราศจากมลทิน คือ ความตระหนี่ อยู่ครองเรือน มีจาคะอันปล่อยแล้ว มี
ฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการจำแนกทาน ๑ ดูกร
อนุรุธะ มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึง
ความเป็นสหายของเทวดาเหล่านั้นปกาธิกา ฯ

สุภาพสตรีผู้มีปริชา ย่อมไม่ดูหมิ่นสามี ผู้หมั่นเพียร
ชวนชวายุอยู่เป็นนิตย์ เลี้ยงตนอยู่ทุกเมื่อ ให้ความปรารถนา
ทั้งปวง ไม่ยังสามีให้ขุ่นเคือง ด้วยถ้อยคำ ๑- แสดงความหึง
หวง ๑- และยอมบูชาผู้ที่เคารพทั้งปวงของสามี เป็นผู้ขยัน
ไม่เกียจคร้าน สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี ประพฤติ
เป็นที่พอใจของสามี รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ นารีโดยยอม
ประพฤติดตามความชอบใจของสามีอย่างนี้ นารีน้นยอมเข้า
ถึงความเป็นเทวดาเหล่านั้นปกาธิกา ฯ

จบสูตรที่ ๖

วิสาขสูตร

[๑๓๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ บุพพาราม ปราสาท
ของมหารามดา ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล นางวิสาขามิคารมารดาเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรวิสาข มาตุคามประกอบด้วยธรรม
๘ ประการนี้ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาเหล่านั้นปกาธิกา
ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน ดูกรวิสาข มาตุคามในโลกนี้ ที่มารดาบิดาผู้มุ่ง
ประโยชน์ แสวงหาความเกื้อกูล อนุเคราะห์ เอื้อเอ็นดู ย่อมยกให้แก่ชายใดผู้
@๑. บาลี อีสสาวาเทน ในเล่มที่ ๒๒ เป็น อีสสาวาเรน ฯ
เป็นสามี สำหรับชายนั้น เธอต้องตื่นก่อน นอนภายหลัง คอยฟังรับใช้ ประพฤติ
ให้ถูกใจ กล่าวถ้อยคำเป็นที่รัก ฯลฯ เป็นผู้มีการบริจาต มีใจปราศจากมลทิน
คือ ความตระหนี่ อยู่ครองเรือน มีจาคะอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดี
ในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการจำแนกทาน ดูกรวิสาข มาตุคามประกอบ
ด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายของเทวดาเหล่า

มนาปกาธิกา ฯ

สุภาพสตรีผู้มีปริชา ย่อมไม่ดูหมิ่นสามี ผู้หมั่นเพียร
ชวนชวายุอยู่เป็นนิตย์ เลี้ยงตนอยู่ทุกเมื่อ ให้ความปรารถนา
ทั้งปวง ไม่ยังสามีให้ขุ่นเคือง ด้วยถ้อยคำแสดงความหึง
หวง และยอมบูชาผู้ที่เคารพทั้งปวงของสามี เป็นผู้ขยัน
ไม่เกียจคร้าน สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี ประพฤติ
เป็นที่พอใจของสามี รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ นารีโดยยอม
ประพฤติตามความชอบใจของสามีอย่างนี้ นารีนั่นยอมเข้าถึง
ความเป็นเทวดาเหล่ามนาปกาธิกา ฯ

จบสูตรที่ ๗

นกุลสูตร

[๑๓๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ เกสกลามิคทายวัน
แขวงเมืองสุสุมารัศรี แคว้นกัคคชนบท ครั้นนั้นแล คหปตานีชื่อนกุลมารดา
เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ
ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสว่า ดูกรกุลมารดา มาตุคามประกอบ
ด้วยธรรม ๘ ประการนี้ เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึงความเป็นสหายแห่งเทวดาเหล่า
มนาปกาธิกา ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน ดูกรกุลมารดา มาตุคามในโลกนี้ ที่
มารดาบิดามุ่งประโยชน์ แสวงหาความเกื้อกูล อันเคราะห์ เอื้อเอ็นดู ย่อมยก
ให้แก่ชายใดผู้เป็นสามี สำหรับชายนั้น เธอต้องตื่นก่อน นอนภายหลัง คอยฟัง
รับใช้ ประพฤติให้ถูกใจ กล่าวถ้อยคำเป็นที่รัก ฯลฯ เป็นผู้มีการบริจาต มีใจ
ปราศจากมลทิน คือ ความตระหนี่ อยู่ครองเรือน มีจาคะอันปล่อยแล้ว มี
ฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการจำแนกทาน ดูกร
กุลมารดา มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล เมื่อตายไป ย่อมเข้าถึง
ความเป็นสหายของเทวดาเหล่ามนาปกาธิกา ฯ

สุภาพสตรีผู้มีปริชา ย่อมไม่ดูหมิ่นสามี ผู้หมั่นเพียร
ชวนชวายุอยู่เป็นนิตย์ เลี้ยงตนอยู่ทุกเมื่อ ให้ความปรารถนา
ทั้งปวง ไม่ยังสามีให้ขุ่นเคือง ด้วยถ้อยคำแสดงความหึง
หวง และยอมบูชาผู้ที่เคารพทั้งปวงของสามี เป็นผู้ขยัน
ไม่เกียจคร้าน สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามี ประพฤติ
เป็นที่พอใจของสามี รักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้ นารีโดยยอม
ประพฤติตามความชอบใจของสามีอย่างนี้ นารีนั่นยอมเข้าถึง
ความเป็นเทวดา เหล่ามนาปกาธิกา ฯ

จบสูตรที่ ๘

อิธโลกสูตรที่ ๑

[๑๓๙] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ปราสาทของมหารามารดา
ในบุพพาราม ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล นางวิสาขาหมการมารดาเข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มี-
พระภาคได้ตรัสกะนางวิสาขาหมการมารดาว่า ดูกรวิสาขา มาตุคามผู้ประกอบ
ด้วยธรรม ๔ ประการ ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อชัยชนะในโลกนี้ ชื่อว่าปรารถโลกนี้
แล้ว ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน ดูกรวิสาขา มาตุคามในโลกนี้ เป็นผู้จัดการ
งานดี ๑ สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี ๑ ประพฤติเป็นที่พอใจของสามี ๑ รักษา
ทรัพย์ที่สามีหามาได้ ๑ ดูกรวิสาขา มาตุคามเป็นผู้จัดการงานดีอย่างไร ดูกร
วิสาขา มาตุคามในโลกนี้ เป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานภายในบ้านของ
สามี คือ การทำผ้าขนสัตว์หรือการทำผ้าฝ้าย ประกอบด้วยปัญญาเครื่องพิจารณาอัน
เป็นอุบายในการงานนั้น อาจทำ อาจจัดได้ ดูกรวิสาขา มาตุคามเป็นผู้จัดการ
งานดีอย่างนี้แล ฯ

ดูกรวิสาขา มาตุคามเป็นผู้สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดีอย่างไร ดูกร
วิสาขา มาตุคามในโลกนี้ ย่อมรู้การงานที่อันใดชนภายในบ้านของสามี คือ ทาส
คนใช้หรือกรรมกร ทำแล้วว่าทำแล้ว ที่ยังไม่ได้ทำว่ายังไม่ได้ทำ รู้คนที่ป่วยไข้ว่า
ดีขึ้นหรือทรุดลง และแบ่งของเคี้ยวของบริโภคให้ตามเหตุที่ควร ดูกรวิสาขา
มาตุคามเป็นผู้สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดีอย่างนี้แล ฯ

ดูกรวิสาขา มาตุคามเป็นผู้ประพฤติเป็นที่พอใจของสามีอย่างไร ดูกรวิสาขา
มาตุคามในโลกนี้ ไม่ละเมิดสิ่งอันไม่เป็นที่พอใจของสามีแม้เพราะเหตุแห่งชีวิต
ดูกรวิสาขา มาตุคามประพฤติเป็นที่พอใจของสามีอย่างนี้แล ฯ

ดูกรวิสาขา มาตุคามรักษาทรัพย์ที่สามีหามาได้อย่างไร ดูกรวิสาขา
มาตุคามในโลกนี้ จัดการทรัพย์ ข้าวเปลือก เงินหรือทอง ที่สามีหามาได้ให้คง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
อยู่ ด้วยการรักษา คัมภีร์ และไม่เป็นนักแสดงการพนัน ไม่เป็นขโมย ไม่เป็น
นักดื่ม ไม่ผลาญทรัพย์ให้พินาศ ดุรวริสาชา มาตุคามรักษาทรัพย์ที่สามิหามาได้
อย่างนี้แล ดุรวริสาชา มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ชื่อว่าปฏิบัติ
เพื่อชัยชนะในโลกนี้ ชื่อว่าปรารถนาโลกนี้แล้ว ฯ

ดุรวริสาชา มาตุคามผู้ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อ
ชัยชนะในโลกนี้ ชื่อว่าปรารถนาโลกนี้แล้ว ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน ดุรวริ
สาชา มาตุคามในโลกนี้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ๑
เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา ๑ ฯ

ดุรวริสาชา มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาอย่างไร ดุรวริสาชา
มาตุคามในโลกนี้ เป็นผู้มีศรัทธา เชื่อพระปัญญาเครื่องตรัสรู้ของพระตถาคตว่า
แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดย
ชอบ ถึงพร้อมแล้วด้วยวิชาและจรณะ เสด็จไปดีแล้ว ทรงรู้แจ้งโลก เป็น
สารถีฝึกบุรุษที่ควรฝึก ไม่มีผู้อื่นยิ่งกว่า เป็นศาสดาของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย
เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ดุรวริสาชา มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วย
ศรัทธาอย่างนี้แล ฯ

ดุรวริสาชา มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลอย่างไร ดุรวริสาชา มาตุคาม
ในโลกนี้ เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต จากอทินนาทาน จากกาเมสุมิจฉาจาร
จากมสสาวาท และจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความ
ประมาท ดุรวริสาชา มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลอย่างนี้แล ฯ

ดุรวริสาชา มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะอย่างไร ดุรวริสาชา
มาตุคามในโลกนี้ มีจิตปราศจากมลทิน คือ ความตระหนี่ อยู่ครองเรือน มี
จาคะอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามืออันชุ่ม ยินดีในการสละ คารวแก่การขอ ยินดีในการ
จำแนกทาน ดุรวริสาชา มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะอย่างนี้แล ฯ

ดุรวริสาชา มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาอย่างไร ดุรวริสาชา
มาตุคามในโลกนี้ เป็นผู้มีปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาเครื่องพิจารณาความ
เกิดและความดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ดุรวริ
สาชา มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาอย่างนี้แล ดุรวริสาชา มาตุคาม
ประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อชัยชนะในโลกนี้ ชื่อว่า
ปรารถนาโลกนี้แล้ว ฯ

มาตุคามผู้จัดการงานดี สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามิดี
ประพฤติดุติเป็นที่พอใจของสามิ รักษาทรัพย์ที่สามิหามาได้
มาตุคามนั้นเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาและศีล ปราศจาก
ความตระหนี่ รู้ความประสงค์ ชำระทางสัมปราชัยกัตถ-

*ประโยชน์อยู่เป็นนิตย์ นารีใดมีธรรม ๔ ประการนี้ ดังกล่าว
มานี้ ปราษณทั้งหลายกล่าวสรรเสริญนารีนั้นว่า เป็นผู้
ศีล ตั้งอยู่ในธรรม พุดคำสัตย์ อุบาสิกาผู้มีศีลเช่นนั้น
ถึงพร้อมด้วยอาการ ๑๖ อย่าง ประกอบด้วยองค์คุณ ๘
ประการ ย่อมเข้าถึงเทวโลกประเทพนาปกาธิกา ฯ

จบสูตรที่ ๙

อิธโลกสูตรที่ ๒

[๑๔๐] ดุรวริสาชาทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ชื่อ
ว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อชัยชนะในโลกนี้ ชื่อว่าปรารถนาโลกนี้แล้ว ธรรม ๔ ประการ
เป็นไฉน ดุรวริสาชาทั้งหลาย มาตุคามในโลกนี้ เป็นผู้จัดการงานดี ๑ สงเคราะห์
คนข้างเคียงของสามิดี ๑ ประพฤติเป็นที่พอใจของสามิ ๑ รักษาทรัพย์ที่สามิหามาได้
๑ ดุรวริสาชาทั้งหลาย มาตุคามเป็นผู้จัดการงานดีอย่างไร ดุรวริสาชาทั้งหลาย
มาตุคามในโลกนี้ เป็นคนขยัน ไม่เกียจคร้านในการงานภายในบ้านของสามิ ฯลฯ
ดุรวริสาชาทั้งหลาย มาตุคามเป็นผู้จัดการงานดีอย่างนี้แล ฯ

ดุรวริสาชาทั้งหลาย มาตุคามเป็นผู้สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามิดีอย่างไร
ดุรวริสาชาทั้งหลาย มาตุคามในโลกนี้ ย่อมรู้การงานที่อันโตชนภายในบ้านของ
สามิ ฯลฯ ดุรวริสาชาทั้งหลาย มาตุคามเป็นผู้สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามิ
ดีอย่างนี้แล ฯ

ดุรวริสาชาทั้งหลาย มาตุคามประพฤติดุติเป็นที่พอใจของสามิอย่างไร ดุรวริ
สาชาทั้งหลาย มาตุคามในโลกนี้ ไม่ละเมิดสิ่งอันเป็นที่พอใจของสามิแม้เพราะ
เหตุแห่งชีวิต ดุรวริสาชาทั้งหลาย มาตุคามประพฤติดุติเป็นที่พอใจของสามิอย่างนี้แล ฯ

ดุรวริสาชาทั้งหลาย มาตุคามรักษาทรัพย์ที่สามิหามาได้โดยวิธีใด ดุรวริสา
ชาทั้งหลาย มาตุคามในโลกนี้ จัดการทรัพย์ คือ ข้าวเปลือก เงินหรือทอง ที่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
สามิหามาได้ให้คงอยู่ ฯลฯ ดุริยทุกขทั้งหลาย มาตุคามรักษาทรัพย์ที่สามิหามา
ได้อย่างนี้แล ดุริยทุกขทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๔ ประการนี้แล
ชื่อว่าปฏิบัติเพื่อชัยชนะในโลกนี้ ชื่อว่าปรารถโลกนี้แล้ว ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๔ ประการ ชื่อว่าปฏิบัติ
เพื่อชัยชนะในโลกนี้ ชื่อว่าปรารถโลกนี้แล้ว ธรรม ๔ ประการเป็น โฉน
ดุริยทุกขทั้งหลาย มาตุคามในโลกนี้ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ๑ เป็นผู้ถึงพร้อม
ด้วยศีล ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ ๑ เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา ๑ ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาอย่างไร ดุริยทุกข
ทั้งหลาย มาตุคามในโลกนี้ เป็นผู้มืศรัทธา ฯลฯ ดุริยทุกขทั้งหลาย มาตุคาม
เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาอย่างนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลอย่างไร ดุริยทุกข
ทั้งหลาย มาตุคามในโลกนี้ เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ และจากการดื่ม
น้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ดุริยทุกขทั้งหลาย
มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศีลอย่างนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะอย่างไร ดุริยทุกข
ทั้งหลาย มาตุคามในโลกนี้ มีจิตปราศจากมลทิน คือ ความตระหนี่ อยู่ครอง
เรือน ฯลฯ มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะอย่างนี้แล ฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย มาตุคามเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาอย่างไร ดุริยทุกข
ทั้งหลาย มาตุคามในโลกนี้ มีปัญญา ฯลฯ ดุริยทุกขทั้งหลาย มาตุคามเป็นผู้
ถึงพร้อมด้วยปัญญาอย่างนี้แล ดุริยทุกขทั้งหลาย มาตุคามประกอบด้วยธรรม ๔
ประการนี้แล ชื่อว่าเป็นผู้ปฏิบัติเพื่อชัยชนะในโลกนี้ ชื่อว่าปรารถโลกนี้
แล้ว ฯ

มาตุคามผู้จัดการงานดี สงเคราะห์คนข้างเคียงของสามีดี
ประพฤติเป็นที่พอใจของสามี รักษาทรัพย์ที่สามิหามาได้
มาตุคามนั้นเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธาและศีล ปราศจากความ
ตระหนี่ รู้ความประสงคฺ ข้าราชการสัมปรายิกตลประโยชน์
อยู่เป็นนิตย์ นารีใดมีธรรม ๘ ประการนี้ ดังกล่าวมานี้
ปราชญ์ทั้งหลายเรียกนารีเมื่อนั้นว่า เป็นผู้มืศีล ตั้งอยู่ในธรรม
พูดคำสัตย์ อุบาสิกาผู้มืศีลเช่นนั้น ถึงพร้อมด้วยอาการ ๑๖
อย่าง ประกอบด้วยองค์คุณ ๘ ประการ ย่อมเข้าถึง
เทวโลกประเภทมนปกายิกา ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบอุโปสถวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สังฆิตตสูตร ๒. วิตถตสูตร ๓. วิสาขสูตร ๔. วาเสฏฐ-
*สูตร ๕. โพฆณสูตร ๖. อนรุทสูตร ๗. วิสาขสูตร ๘. นกุลสูตร
๙. อธิโลกสูตรที่ ๑ ๑๐. อธิโลกสูตรที่ ๒ ฯ
จบปิณฑาสก

วรรคที่ไม่ได้สงเคราะห์เข้าในปิณฑาสก

สันธานวรรคที่ ๑

โคตมสูตร

[๑๔๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิโครธาราม ใกล้
กรุงกบิลพัสดุ์ แคว้นสักกะ ครั้นนั้นแล พระนางมหาปชาบดีโคตมีเสด็จเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ทรงถวายบังคมแล้ว ประทับยืน ณ ที่ควรส่วน
ข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประ-
*ทานพระวโรกาส ขอให้มาตุคามพึงได้การออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัย
ที่พระตถาคตทรงประกาศแล้วเกิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริยพระนางโคตมี
อย่าเลย พระนางอย่าขอบใจการออกบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคต
ประกาศแล้วของมาตุคามเลย ฯ

แม้ครั้งที่ ๒ พระนางมหาปชาบดีโคตมีก็กราบทูลพระผู้มีพระภาคอีกว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอให้มาตุคามพึงได้การออกบวช
เป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้วเกิด พระผู้มีพระภาค-

*เจ้าตรัสว่า ดุริยพระนางโคตมี อย่าเลย พระนางอย่าขอบใจการออกบวชเป็น
บรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วของมาตุคามเลย ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

แม้ครั้งที่ ๓ พระนางมหาปชาบดีโคตมีก็กราบทูลพระผู้มีพระภาคอีกว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอให้มาตุคามพึงได้การออกบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัย ที่พระตถาคตทรงประกาศแล้วเกิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพระนางโคตมี อย่าเลย พระนางอย่าขบใจการออกบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วของมาตุคามเลย ฯ

ลำดับนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงพระดำริว่า พระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาตให้มาตุคามออกบวช เป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประ-

* กาศแล้ว เป็นผู้มิทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ทรงกั้นแสงอยู่ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค ทรงกระทำประทักษิณแล้วเสด็จหลีกไป ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ในกรุงกบิลพัสดุ์ ตามพระประสงค์ แล้วเสด็จจาริกไปทางพระนครเวสาลี เมื่อเสด็จจาริกไปโดยลำดับ เสด็จไปถึงพระนครเวสาลี ได้ยินว่า ณ ที่นั้นพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่กุฎาคารศาลา ปามหาวัน ใกล้พระนครเวสาลี ครั้งนั้น พระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงปลงพระ-

* เกศาแล้ว ทรงครองผ้ากาสาฬหพัสดุ์ เสด็จไปทางพระนครเวสาลี พร้อมกับเจ้าหญิงสากิยะหลายพระองค์ เสด็จเข้าไปยังกุฎาคารศาลา ปามหาวัน ใกล้พระนครเวสาลีโดยลำดับ พระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงมีพระบาทระบม มีพระกายเต็มด้วยละออง มีทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ทรงกั้นแสงอยู่ ประทับยืนอยู่ ณ ชุ่มประตูด้านนอก ท่านพระอานนท์ได้แลเห็นพระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงมีพระบาทระบม มีพระกายเต็มด้วยละออง มีทุกข์ เสียพระทัย มีพระ-

* พักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ทรงกั้นแสง ประทับยืนอยู่ ณ ชุ่มประตูด้านนอก ครั้นเห็นแล้ว จึงกล่าวความข้อนั้นกะพระนางว่า ดูกรพระนางโคตมี เพราะเหตุอะไรหนอ พระนางจึงมีพระบาทระบม มีพระกายเต็มด้วยละออง มีทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ทรงกั้นแสง ประทับยืนอยู่ ณ ชุ่มประตูด้านนอก พระนางมหาปชาบดีโคตมีตรัสตอบว่า ข้าแต่ท่านพระอานนท์ ความจริงก็เป็นเช่นนั้น พระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาตให้มาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ถ้าอย่างนั้นขอเชิญพระนางรอลูกที่นี่แหละ トラบเท่าที่อาตมภาพทูลขอพระผู้มีพระภาคให้มาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยนี้ ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระนางมหาปชาบดีโคตมีนี้ ทรงมีพระบาทระบม มีพระกายเต็มด้วยละออง มีทุกข์ เสียพระทัย มีพระพักตร์นองด้วยน้ำพระเนตร ทรงกั้นแสง ประทับยืนอยู่ ณ ชุ่มประตูด้านนอก เพราะพระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาตให้มาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอให้มาตุคามพึงได้ออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้วเกิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ อย่าเลย เธออย่าขบใจให้มาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย ฯ

แม้ครั้งที่ ๒ ฯลฯ

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระอานนท์ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอให้มาตุคามพึงออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้วเกิด พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ อย่าเลย เธออย่าขบใจให้มาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้วเลย ฯ

ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์ได้มีความคิดดังนี้ว่า พระผู้มีพระภาคไม่ทรงอนุญาตให้มาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ฉะนั้น เราพึงทูลขอพระผู้มีพระภาคให้มาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้วโดยปริยายแม้อื่น ลำดับนั้น ท่านพระ-

* อานนท์ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ควรจะทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล หรืออรหัตผลได้หรือไม่ พระเจ้าข้า พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ มาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ควรทำให้แจ้งแม้โสดาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตผลได้ ฯ

อา. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ถ้ามาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิตในธรรม-

* วินัยที่พระตถาคตทรงประกาศแล้ว ทำให้แจ้งแม้โสดาปัตติผล สกทาคามีผล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
อนาคามิผล อรหัตผลได้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระนางมหาปชาบดีโคตมี
ทรงมีอุปการะมาก เป็นพระมาตุจฉาของพระผู้มีพระภาค ทรงทะนุถนอมเลี้ยงดูให้
พระผู้มีพระภาคทรงดื่มน้ำนม ในเมื่อพระชนนีทิวงคตแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ขอประทานพระวโรกาส ขอให้มาตุคามพึงได้ออกบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยที่
พระตถาคตทรงประกาศแล้วเถิด ฯ

พ. ดุรจានนท์ ถ้าพระนางมหาปชาบดีโคตมี ทรงรับครุธรรม
๘ ประการ นั้นแหละ เป็นอุปสมบทของพระนาง คือ ภิกษุณี เมื่ออุปสมบท
แล้ว ๑๐๐ ปี พึงทำการกราบไหว้ ลูกรับ ทำอัญชลีกรรม สามิจิกรรม แก่ภิกษุ
เมื่ออุปสมบทในวันนั้น แม่ธรรมขื่อนี้ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นบถือ บูชา
ไม่พึงก้าวล่วงตลอดชีวิต ฯ

ภิกษุณีไม่พึงเข้าจำพรรษาในอาวาสที่ไม่มีภิกษุ แม่ธรรมขื่อนี้ ภิกษุณี
ต้องสักการะ เคารพ นบถือ บูชา ไม่พึงก้าวล่วงตลอดชีวิต ฯ

ภิกษุณีต้องแสวงหาภิกษุผู้ถามถึงการทำโบสถ และการเข้าไปรับโอวาท
จากภิกษุสงฆ์ทุกกึ่งเดือน แม่ธรรมขื่อนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นบถือ
บูชา ไม่พึงก้าวล่วงตลอดชีวิต ฯ

ภิกษุณียุ่จำพรรษาแล้ว ต้องปวารณาในอุทิสงฆ์ด้วยฐานะ ๓ ประการ
คือ ด้วยได้เห็น ได้ฟัง และระลึกถึง แม่ธรรมขื่อนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ
นบถือ บูชา ไม่พึงก้าวล่วงตลอดชีวิต ฯ

ภิกษุณีต้องจตุรธรรมแล้ว พึงประพฤติมานัตปิกษหนึ่ง ในอุทิสงฆ์
แม่ธรรมขื่อนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นบถือ บูชา ไม่พึงก้าวล่วงตลอด
ชีวิต ฯ

ภิกษุณีต้องแสวงหาอุปสัมปทาในอุทิสงฆ์ เพื่อนางสิกขมานาผู้มี
สิกขาอันศึกษาแล้วในธรรม ๖ ประการ ครบ ๒ ปี แม่ธรรมขื่อนี้ ภิกษุณีต้อง
สักการะ เคารพ นบถือ บูชา ไม่พึงก้าวล่วงตลอดชีวิต ฯ

ภิกษุณีต้องไม่ด่า ไม่บริภาษภิกษุโดยปริยายใดๆ แม่ธรรมขื่อนี้
ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นบถือ บูชา ไม่พึงก้าวล่วงตลอดชีวิต ฯ

ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ห้ามภิกษุณีว่ากล่าวตักเตือนภิกษุ ไม่ห้ามภิกษุว่า
กล่าวตักเตือนภิกษุณี แม่ธรรมขื่อนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นบถือ บูชา
ไม่พึงก้าวล่วงตลอดชีวิต ฯ

ดุจจានนท์ ถ้าพระนางมหาปชาบดีโคตมีรับครุธรรม ๘ ประการนี้ได้
นั้นแลเป็นอุปสัมปทาของพระนาง ฯ

ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์เรียนครุธรรม ๘ ประการนี้ ในสำนักพระผู้-
*มีพระภาคแล้ว เข้าไปหาพระนางมหาปชาบดีโคตมี แล้วกล่าวข้อความนี้กะพระ
นางว่า ดุจพระนางโคตมี ถ้าแลพระนางพึงยอมรับครุธรรม ๘ ประการได้
นั้นแลเป็นอุปสัมปทาของพระนาง คือ ภิกษุณีเมื่ออุปสมบทแล้ว ๑๐๐ ปี ต้อง
กระทำการกราบไหว้ ลูกรับ อัญชลีกรรม สามิจิกรรม แก่ภิกษุเมื่ออุปสมบทใน
วันนั้น แม่ธรรมขื่อนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ นบถือ บูชา ไม่พึงก้าว
ล่วงตลอดชีวิต ฯลฯ ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป ห้ามภิกษุณีว่ากล่าวตักเตือนภิกษุ
ไม่ห้ามภิกษุว่ากล่าวตักเตือนภิกษุณี แม่ธรรมขื่อนี้ ภิกษุณีต้องสักการะ เคารพ
นบถือ บูชา ไม่พึงก้าวล่วงตลอดชีวิต ดุจพระนางโคตมี ถ้าแลพระนางพึง
ยอมรับครุธรรม ๘ ประการนี้ได้ นั้นแลจักเป็นอุปสัมปทาของพระนาง ฯ

พระนางมหาปชาบดีโคตมีกล่าวว่า ข้าแต่ท่านพระอานนท์ หญิงหรือชาย
แรกรู้หนุ่มสาว ชอบประดับ ตกแต่ง อาบน้ำชำระร่างกายแล้ว ได้พวงดอกอุบล
พวงมะลิ หรือพวงลำดวนแล้ว เอามือทั้งสองประคองวางไว้บนศีรษะ ฉันใด
ดิฉันก็ยอมรับครุธรรม ๘ ประการนี้ ไม่ก้าวล่วงตลอดชีวิต ฉันนั้นเหมือนกัน ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
บังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ พระนางมหาปชาบดีโคตมีทรงยอมรับครุธรรม ๘ ประการ
ไม่ก้าวล่วงจนตลอดชีวิต ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุจจានนท์ หากมาตุคามจักไม่ได้ออกบวชเป็น
บรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว พรหมจรรย์ก็ยังคงอยู่ได้นาน๑-
สัทธิธรรมพึงดำรงอยู่ได้ ๑,๐๐๐ ปี แต่เพราะมาตุคามออกบวชเป็นบรรพชิต ใน
ธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว พรหมจรรย์จะไม่ตั้งอยู่นาน ทั้งสัทธิธรรมก็จัก
ดำรงอยู่เพียง ๕๐๐ ปี ดุจจานนท์ ตระกูลใดตระกูลหนึ่ง ที่มีหญิงมาก ชาย-

*น้อย ตระกูลนั้นถูกพวกโจรกำจัดได้ง่าย แม้ฉันใด มาตุคามได้ออกบวชเป็น
บรรพชิตในธรรมวินัยใด พรหมจรรย์ในธรรมวินัยนั้นจักไม่ตั้งอยู่นาน ฉันนั้น-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

*เหมือนกัน อนึ่ง ขยอกลงในนาข้าวที่สมบุรณ์ นาข้าวนี้ก็ยอมไม่ตั้งอยู่นาน
แม้นใจ . . . เพลี้ยลงในไร่อ้อยที่สมบุรณ์ ไร่อ้อยนี้ก็ยอมไม่ตั้งอยู่นาน แม้นใจ-

*ใด มาตุคามได้ออกบวชเป็นบรรพชิตในธรรมวินัยใด พรหมจรรย์ในธรรมวินัย
นั้น ย่อมไม่ตั้งอยู่นาน ฉะนั้นเหมือนกัน อนึ่ง บุรุษก้นคันสระใหญ่ไว้ก่อน
เพื่อไม่ให้ผ้าไหลออก แม้นใจ เราบัญญัติ ธรรม ๘ ประการ ไม่ให้
ภิกษุณีก้าวล่วงตลอดชีวิตเสียก่อน ฉะนั้นเหมือนกัน ฯ

จบสูตรที่ ๑

โอวาทสูตร

[๑๔๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ปา-

*มหาวัน ใกล้พระนครเวสาลี ครั้นนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มี-

*พระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูล

๑๑ หมายถึงอริยมรรค

ถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภิกษุประกอบด้วยธรรมเท่าไรหนอ
แล สงฆ์พึงสมมติให้เป็นผู้สอนนางภิกษุณี ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ
สงฆ์พึงสมมติให้เป็นผู้สอนนางภิกษุณี ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน ดูกรอานนท์ ภิกษุ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิสัส ๖๗ สมทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็น
พหูสูตร ๖๗ แห่งตลอดด้วยดีด้วยทิฐิ ๑ จำปาติโมกข์ทั้ง ๒ ได้โดยพิสดาร จำแนก
แจกแจงวินิจฉัยได้ถูกต้อง ทั้งโดยสูตรและโดยพยัญชนะ ๑ เป็นผู้มิว่าจางาม
กล่าวถ้อยคำไพเราะ ประกอบด้วยวาจาของชาวเมืองอันสละสลวย ไม่มีโทษ ให้
รู้ประโยชน์ ๑ เป็นผู้สามารถเพื่อชี้แจงภิกษุณีสงฆ์ให้เห็นแจ้ง ให้สมทานให้
อาจหาญร่าเริงด้วยธรรมิกถา ๑ เป็นที่รัก เป็นที่พอใจของภิกษุณีทั้งหลายโดย-

*มาก ๑ ไม่เคยต้องอาบัติหนัก กับนางภิกษุณีผู้บวชขอพิเศษเฉพาะพระผู้มีพระภาค
นุ่งห่มผ้ากาสาวพัสตร์ ๑ เป็นผู้มิพรษา ๒๐ หรือเกินกว่า ๑ ดูกรอานนท์
ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล สงฆ์พึงสมมติให้เป็นผู้สอนนาง
ภิกษุณี ฯ

จบสูตรที่ ๒

สังขัตตสูตร

[๑๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาคาสลา ปา-
มหาวัน ใกล้พระนครเวสาลี ครั้นนั้นแล พระนางมหาปชาบดีโคตมีเสด็จเข้าไป
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วประทับยืน ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระ-

*วโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมโดยย่อแก่หม่อมฉัน ซึ่งหม่อมฉันได้ฟัง
แล้ว จะพึงเป็นผู้หลีกออกจากหมู่อยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ด
เดี่ยวอยู่เถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรโคตมี ท่านพึงรู้ธรรมเหล่านี้ว่า ธรรมเหล่านี้
เป็นไปเพื่อความกำหนด ไม่เป็นไปเพื่อความคลายกำหนด เป็นไปเพื่อประกอบ
สัตว์ไว้ ไม่เป็นไปเพื่อพรากสัตว์ออก เป็นไปเพื่อสั่งสมกิเลส ไม่เป็นไปเพื่อไม่สั่ง
สมกิเลส เป็นไปเพื่อความเป็นผู้มักมาก ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้มักน้อย เป็น
ไปเพื่อความเป็นผู้สันโดษ ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้สันโดษ เป็นไปเพื่อความเป็นผู้
หมั่นหมั่น ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้สันโดษ เป็นไปเพื่อความเป็นผู้สันโดษ เป็นไปเพื่อความเป็นผู้
ปรารถนาความเพียร เป็นไปเพื่อความเป็นผู้สันโดษ ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้
สันโดษ ดูกรโคตมี ท่านพึงทรงจำไว้โดยส่วนหนึ่งว่า นี้ไม่ใช่ธรรม ไม่ใช่วินัย
ไม่ใช่คำสั่งสอนของพระศาสดา ฯ

ดูกรโคตมี ท่านพึงรู้ธรรมเหล่านี้ว่า ธรรมเหล่านี้เป็นไปเพื่อคลาย
กำหนด ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้สันโดษ เป็นไปเพื่อไม่ประกอบสัตว์ไว้ ไม่เป็นไป
เพื่อประกอบสัตว์ไว้ เป็นไปเพื่อไม่สั่งสมกิเลส ไม่เป็นไปเพื่อสั่งสมกิเลส เป็น
ไปเพื่อความเป็นผู้มักน้อย ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้มักมาก เป็นไปเพื่อสันโดษ
ไม่เป็นไปเพื่อไม่สันโดษ เป็นไปเพื่อความเป็นผู้สันโดษ ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้
หมั่นหมั่น เป็นไปเพื่อปรารถนาความเพียร ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้สันโดษ เป็นไปเพื่อ
ความเป็นผู้สันโดษ ไม่เป็นไปเพื่อความเป็นผู้สันโดษ ดูกรโคตมี ท่านพึง
ทรงจำไว้โดยส่วนหนึ่งว่า นี้เป็นธรรมเป็นวินัย เป็นคำสั่งสอนของพระศาสดา ฯ

จบสูตรที่ ๓

ทิมขานสูตร

[๑๔๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมแห่งชาวโกพิยะ
ชื่อ กักกรปิตตะ ใกล้เมืองโกพิยะ ครั้นนั้นแล โกพิยบุตรชื่อทิมขาน เข้าไป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้น
แล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เป็นภุชสกัณท์
ยังบริโภคนาม อยุครองเรือน นอนเบียดบุตร ใช้เงินทองในแว่นกาสี ยังทรงดอก-

* ไม่ของหอมและเครื่องลูบไล้ ยังยินดีเงินและทองอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมที่เหมาะสมแก่ข้าพระองค์ อันจะพึงเป็นไปเพื่อ
ประโยชน์ เพื่อความสุขในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขในภายหน้าเถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรพัยคัมปัสสะ ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อม
เป็นไปเพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขในปัจจุบันแก่กุลบุตร ๔ ประการเป็นไฉน
คือ อุฏฐานสัมปทา ๑ อารักขสัมปทา ๑ กัลยาณมิตตตา ๑ สมชีวิตา ๑ ฯ

ดูกรพัยคัมปัสสะ กุฏฐานสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ เลี้ยง
ชีพด้วยการหมั่นประกอบกิจการงาน คือ กสิกรรม พาณิชยกรรม โครภิกขกรรม รับ
ราชการฝ่ายทหาร รับราชการฝ่ายพลเรือน หรือศิลปอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นผู้ขยัน
ไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่องอันเป็นอุบายใน
การงานนั้น สามารถจัดทำได้ ดูกรพัยคัมปัสสะ นี้เรียกว่าอุฏฐานสัมปทา ฯ

ดูกรพัยคัมปัสสะ ก่อารักขสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ มีโรค-

* ทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร สัมสมด้วยกำลังแขน มีเหวือไทรหมัด
ชอบธรรม ได้มาโดยธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล
ด้วยทำไว้ในใจว่า โฉนหนอ พระราชาไม่พึงบริโภครักขทรัพย์เหล่านี้ของเรา โจรไม่
พึงลัก ไฟไม่พึงไหม้ น้ำไม่พึงพัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักจะไม่พึงลักไป ดูกร
พัยคัมปัสสะ นี้เรียกว่าอารักขสัมปทา ฯ

ดูกรพัยคัมปัสสะ ก็กัลยาณมิตตตาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ อยู่อาศัย
ในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจรจา สันทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคม
นั้น ซึ่งเป็นภุชสกัณท์ หรือบุตรภุชสกัณท์ เป็นคนหนุ่มหรือคนแก่ ผู้มีสมาจาร
บริสุทธิ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา ศึกษาศรัทธาสัมปทาตามผู้ถึง
พร้อมด้วยศรัทธา ศึกษาศีลสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ศึกษาจาคสัมปทาตามผู้
ถึงพร้อมด้วยจาคะ ศึกษาปัญญาสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา ดูกรพัยคัมปัสสะ
นี้เรียกว่ากัลยาณมิตตตา ฯ

ดูกรพัยคัมปัสสะ ก็สมชีวิตาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ รู้ทางเจริญ
ทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก
ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนื่อรายจ่าย และรายจ่าย
ของเราจักต้องไม่เหนื่อรายได้ ดูกรพัยคัมปัสสะ เปรียบเหมือนคนซึ่งตราซึ่ง
หรือลูกมือคนซึ่งตราซึ่ง ยกตราซึ่งขึ้นแล้ว ย่อมลคออกเท่านั้น หรือต้องเพิ่ม
เข้าเท่านั้น ฉะนั้น กุลบุตรก็ฉันทันนั้นเหมือนกัน รู้ทางเจริญและทางเสื่อมแห่ง
โภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วย
คิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนื่อรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนื่อ
รายได้ ดูกรพัยคัมปัสสะ ถ้ากุลบุตรผู้นี้มีรายได้น้อย แต่เลี้ยงชีวิตอย่างโอโง่ง
จะมีผู้ว่าเขาว่า กุลบุตรผู้นี้ใช้โภคทรัพย์เหมือนคนเคี้ยวกินผลมะเดื่อจะนั้น ก็ถ้า
กุลบุตรผู้ที่มีรายได้มาก แต่เลี้ยงชีพอย่างฝืดเคือง จะมีผู้ว่าเขาว่า กุลบุตรผู้นี้
จักตายอย่างอนาถา แต่เพราะกุลบุตรผู้นี้รู้ทางเจริญและทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์
แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้
ของเราจักต้องเหนื่อรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนื่อรายได้ ดูกร
พัยคัมปัสสะ นี้เรียกว่าสมชีวิตา ฯ

ดูกรพัยคัมปัสสะ โภคทรัพย์ที่เกิดโดยชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมมีทางเสื่อม
๔ ประการ คือ เป็นนักร้องหญิง ๑ เป็นนักร้องสุรา ๑ เป็นนักร้องการพนัน ๑
มีมิตรชั่ว สหายชั่ว เพื่อนชั่ว ๑ ดูกรพัยคัมปัสสะ เปรียบเหมือนสระน้ำใหญ่
มีทางไหลเข้า ๔ ทาง ทางไหลออก ๔ ทาง บุรุษพึงปิดทางไหลเข้า เปิดทาง
ไหลออกของสระนั้น ฝนก็มิตกต้องตามฤดูกาล ด้วยประการฉะนี้ สระน้ำใหญ่
นั้นพึงแห้งความเสื่อมอย่างเดียว ไม่มีความเจริญเลย ฉะนั้น โภคทรัพย์ที่เกิด
โดยชอบอย่างนี้ ก็ฉันทันนั้นเหมือนกัน ย่อมมีทางเสื่อม ๔ ประการ คือ เป็น
นักร้องหญิง ๑ เป็นนักร้องสุรา ๑ เป็นนักร้องการพนัน ๑ มีมิตรชั่ว สหายชั่ว
เพื่อนชั่ว ๑ ฯ

ดูกรพัยคัมปัสสะ โภคทรัพย์ที่เกิดโดยชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมมีทางเจริญ
๔ ประการ คือ ไม่เป็นนักร้องหญิง ๑ ไม่เป็นนักร้องสุรา ๑ ไม่เป็นนักร้อง
การพนัน ๑ มีมิตรดี สหายดี เพื่อนดี ๑ ดูกรพัยคัมปัสสะ เปรียบเหมือน
สระน้ำใหญ่ มีทางไหลเข้า ๔ ทาง ไหลออก ๔ ทาง บุรุษพึงปิดทางไหลเข้า
เปิดทางไหลออกของสระนั้น ทั้งฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล ด้วยประการฉะนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
สระน้ำใหญ่นั้นพึงหวังความเจริญอย่างเดียว ไม่มีเสื่อม จันใด โภคทรัพย์ที่เกิด
โดยชอบอย่างนี้ ก็ฉันนั้นเหมือนกัน ย่อมมีทางเจริญ ๔ ประการ คือ ไม่เป็น
นักเลงหญิง ๑ ไม่เป็นนักเลงสุรา ๑ ไม่เป็นนักเลงการพนัน ๑ มีมิตรดี
สหายดี เพื่อนดี ๑ ดุรพัคฆปัชชะ ธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็นไป
เพื่อประโยชน์เพื่อความสุขในปัจจุบันแก่กุลบุตร ฯ

ดุรพัคฆปัชชะ ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์
เพื่อความสุขในภายหน้าแก่กุลบุตร ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน คือ สัทธา-

* สัมปทา ๑ สิลสัมปทา ๑ จาคสัมปทา ๑ ปัญญาสัมปทา ๑ ฯ

ดุรพัคฆปัชชะ ก็สัทธาสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้มีศรัทธา
คือ เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น ฯลฯ เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ดุรพัคฆปัชชะ
นี้เรียกว่าสัทธาสัมปทา ฯ

ดุรพัคฆปัชชะ สิลสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ เป็นผู้ดเว้น
จากปาณาติบาต ฯลฯ เป็นผู้ดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็น
ที่ตั้งแห่งความประมาท ดุรพัคฆปัชชะ นี้เรียกว่าสิลสัมปทา ฯ

ดุรพัคฆปัชชะ ก็จาคสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ มีจิต
ปราศจากมลทินคือความตระหนี่ อยู่ครองเรือน มีจาคะอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม
ยินดีในการสละ ควรแก่การขอ ยินดีในการจำแนกทาน ดุรพัคฆปัชชะ
นี้เรียกว่าจาคสัมปทา ฯ

ดุรพัคฆปัชชะ ก็ปัญญาสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ เป็นผู้มี
ปัญญา คือ ประกอบด้วยปัญญาที่เห็นความเกิดและความดับ เป็นอริยะ ชำแรก
กิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ดุรพัคฆปัชชะ นี้เรียกว่าปัญญาสัมปทา
ดุรพัคฆปัชชะ ธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุข
ในภายหน้าแก่กุลบุตร ฯ

คนหมั่นในการทำงาน ไม่ประมาท จัดการงานเหมาะสม
เลี้ยงชีพพอเหมาะ รักษาทรัพย์ที่หามาได้ มีศรัทธา
ถึงพร้อมด้วยศีล รู้ถ้อยคำ ปราศจากความตระหนี่ ชำระ
ทางสัมปรายิกประโยชน์เป็นนิตย์ ธรรม ๔ ประการดังกล่าวนี้
ของผู้ครองเรือน ผู้มีศรัทธา อันพระพุทธเจ้าผู้มีพระนาม
อันแท้จริงตรัสว่า นำสุขมาให้ในโลกทั้งสอง คือ ประโยชน์
ในปัจจุบันนี้และความสุขในภายหน้า บุญ คือ จาคะนี้
ย่อมเจริญแก่ฤกษ์สฤกษ์ด้วยประการฉะนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

อุชชยสูตร

[๑๔๕] ครั้นนั้นแล อุชชยพราหมณ์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่
ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัย พอให้ระลึกถึงกัน
ไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่ท่านพระโคตม ข้าพระองค์ใคร่จะไปอยู่ต่างถิ่น ขอท่านพระโคตมโปรด
แสดงธรรมที่จะพึงเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขในปัจจุบัน เพื่อประโยชน์
เพื่อความสุขในภายหน้า แก่ข้าพระองค์เถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรพราหมณ์ ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็น
ไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุขในปัจจุบัน ๔ ประการเป็นไฉน คือ อฏฐาน-

* สัมปทา ๑ อารักขสัมปทา ๑ กัลยาณเมตตตา ๑ สมชีวิตา ๑ ฯ

ดุรพราหมณ์ คืออฏฐานสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้เลี้ยงชีพด้วยความ
หมั่นประกอบกิจการงาน . . . ดุรพราหมณ์ นี้เรียกว่าอฏฐานสัมปทา ฯ

ดุรพราหมณ์ คืออารักขสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้มีโภคทรัพย์
ที่หามาด้วยความหมั่นเพียร สังสมด้วยกำลังแขน . . . ดุรพราหมณ์ นี้เรียกว่า
อารักขสัมปทา ฯ

ดุรพราหมณ์ ก็กัลยาณเมตตตาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้อยู่อาศัยใน
บ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตน เจริญงานทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น . . .
ดุรพราหมณ์ นี้เรียกว่ากัลยาณเมตตตา ฯ

ดุรพราหมณ์ ก็สมชีวิตาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้รู้ทางเจริญแห่ง
โภคทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือย
นัก ไม่ให้ผิดเคืองนัก . . . ดุรพราหมณ์ นี้เรียกว่าสมชีวิตา ฯ

ดุรพราหมณ์ โภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้แล้ว ย่อมมีทางเสื่อม
๔ ประการ คือ เป็นนักเลงหญิง ๑ เป็นนักเลงสุรา ๑ เป็นนักเลงการพนัน ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
มิมิตร์ชั่ว สหายชั่ว เพื่อนชั่ว ๑ . . . ๖

ดูกรพราหมณ์ โภคทรัพย์ที่เกิดโดยชอบอย่างนี้ ย่อมมีทางเจริญอยู่ ๔
ประการ คือ ไม่เป็นนักเลงหญิง ๑ ไม่เป็นนักเลงสุรา ๑ ไม่เป็นนักเลง
การพนัน ๑ มิมิตร์ดี สหายดี เพื่อนดี ๑ . . . ดูกรพราหมณ์ ธรรม ๔ ประการ
นี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุกใสในปัจจุบันแก่กุลบุตร ๖

ดูกรพราหมณ์ ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อประโยชน์
เพื่อความสุกใสในกายหน้าแก่กุลบุตร ธรรม ๔ ประการเป็นไฉน คือ ศรัทธา-

* สัมปทา ๑ ศีลสัมปทา ๑ จาคสัมปทา ๑ ปัญญาสัมปทา ๑ ดูกรพราหมณ์
ก็ศรัทธาสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้มีศรัทธา . . . นี้เรียกว่าศรัทธา
สัมปทา ๖

ดูกรพราหมณ์ ศีลสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ งดเว้นจาก
ปาณาติบาต ฯลฯ งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่ง
ความประมาท ดูกรพราหมณ์ นี้เรียกว่าศีลสัมปทา ๖

ดูกรพราหมณ์ จาคสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้ มีจิตปราศจาก
ความตระหนี่ อยู่ครองเรือน มีจาคะอันปล่อยแล้ว มีฝ่ามือชุ่ม ยินดีในการสละ
ควรแก่การขอ ยินดีในการจำแนกทาน ดูกรพราหมณ์ นี้เรียกว่าจาคสัมปทา ๖

ดูกรพราหมณ์ ปัญญาสัมปทาเป็นไฉน กุลบุตรในโลกนี้เป็นผู้มีปัญญา
 ฯลฯ นี้เรียกว่าปัญญาสัมปทา ดูกรพราหมณ์ ธรรม ๔ ประการนี้แล ย่อมเป็น
ไปเพื่อประโยชน์เพื่อความสุกใสในกายหน้าแก่กุลบุตร ๖

คนหมั่นในการทำงาน ไม่ประมาท จัดการงานเหมาะสม
 เลี้ยงชีพพอเหมาะ ตามรักษาทรัพย์ที่หามาได้ มีศรัทธา
 ถึงพร้อมด้วยศีล รู้ถ้อยคำ ปราศจากความตระหนี่ ชำระ
 ทางสัมปรายิกประโยชน์เป็นนิตย์ ธรรม ๔ ประการดังกล่าว
 มา นี้ ของผู้ครองเรือน ผู้มีศรัทธา อันพระพทธเจ้าผู้มี
 พระนามอันแท้จริง ตรัสว่า นำสมาธิให้ในโลกทั้งสอง คือ
 ประโยชน์ในปัจจุบันนี้ และสุขในกายหน้า บุญคือจาคะนี้
 ย่อมเจริญแก่กุลบุตร ด้วยประการฉะนี้ ๖

จบสูตรที่ ๕

ภยสูตร

[๑๔๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย คำว่า ภย เป็นชื่อของกาม คำว่า ทุกข์
 เป็นชื่อของกาม คำว่า โรค เป็นชื่อของกาม คำว่า หวัผิ เป็นชื่อของกาม
 คำว่า ลูกศร เป็นชื่อของกาม คำว่า ความของ เป็นชื่อของกาม คำว่า
 เปือกตม เป็นชื่อของกาม คำว่า การอยู่ในครรรค์ เป็นชื่อของกาม ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุไร คำว่า ภย จึงเป็นชื่อของกาม
 เพราะบุคคลผู้นั้นยินดีในกามราคะ พัวพันในฉันทราคะ ย่อมไม่พ้นไปจากภยทั้งใน
 ปัจจุบัน ทั้งในกายหน้า ฉะนั้น คำว่า ภย จึงเป็นชื่อของกาม ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุไรคำว่า ทุกข์ ฯลฯ โรค ฯลฯ หวัผิ
 ฯลฯ ลูกศร ฯลฯ ความของ ฯลฯ เปือกตม จึงเป็นชื่อของกาม ๖

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เพราะเหตุไรคำว่า การอยู่ในครรรค์ จึงเป็นชื่อ
 ของกาม เพราะบุคคลผู้นั้นยินดีในกามราคะ พัวพันในฉันทราคะ ย่อมไม่หลุดพ้น
 ไปจากการอยู่ในครรรค์ทั้งในปัจจุบัน ทั้งในกายหน้า ฉะนั้น คำว่า การอยู่
 ในครรรค์ จึงเป็นชื่อของกาม ๖

ภย ทุกข์ โรค หวัผิ ลูกศร ความของ เปือกตม และ
 การอยู่ในครรรค์ นี้เรียกว่ากามที่ปลุณของอยู่แล้ว อันกาม
 สุขครอบงำแล้ว ย่อมไปเพื่อเกิดในครรรค์อีก ก็เพราะ
 ภิกษุมีความเพียร ยินดีด้วยสัมปชัญญะ ภิกษุเห็นปานนี้
 ก้าวล่วงทางหม่นเวียนที่ข้ามได้ยากนี้ได้แล้ว ย่อมพิจารณา
 เห็นหมู่มสัตว์เข้าถึงชาติและชรา ดันรนอยู่ ๖

จบสูตรที่ ๖

อาหุเนยสูตรที่ ๑

[๑๔๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ
 เป็นผู้เคารพของค่านับ เป็นผู้เคารพของต้อนรับ เป็นผู้เคารพของทำบุญ เป็นผู้เคารพ
 ทำอัญชลี เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน
 ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มียศ ฯลฯ สมทานศึกษาอยู่ใน
 ลีลาบททั้งหลาย ๑ เป็นพหูสูต ฯลฯ แทงตลอดด้วยดีด้วยทฐิ ๑ เป็นผู้
 มิมิตร์ดี มีสหายดี มีเพื่อนดี ๑ เป็นสัมมาทฐิ ประกอบด้วยความเห็นชอบ ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
มีปรกติได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมี
ในจิตยัง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ ย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก
คือ ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ ย่อมระลึกชาติก่อนได้เป็นอันมาก
พร้อมทั้งอาการ พร้อมทั้งอุเทศ ด้วยประการฉะนี้ ๑ ย่อมเห็นหมู่สัตว์ ฯลฯ
ด้วยทิพจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์ ฯลฯ ย่อมรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไป
ตามกรรม ๑ กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะ
อาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบันเข้าถึงอยู่ ๑ ดุริการิกษ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ
เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๓

อาหุเนยยสูตรที่ ๒

[๑๔๘] ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ
เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ธรรม ๘
ประการเป็นไฉน ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มีสติ ฯลฯ
สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ๑ เป็นพหูสูตร ฯลฯ แหงตลอดด้วยดีด้วย
ทิฐิ ๑ เป็นผู้ปรารถนาคามเพียร มีกำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระใน
กุศลธรรมทั้งหลาย ๑ เป็นผู้ถือการอยู่ป่าเป็นวัตร อยู่ในเสนาสนะ อันสงัด ๑
เป็นผู้อดกลั้นความไม่ยินดีและความยินดี ระวังความไม่ยินดีที่เกิดขึ้นแล้ว ๑
เป็นผู้อดกลั้นความกลัวต่อภัยเสียได้ ระวังความกลัวต่อภัยที่เกิดขึ้นแล้ว ๑
มีปรกติได้ตามความปรารถนาได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยัง
เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน ๑ กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ
อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ฯลฯ เข้าถึงอยู่ ๑ ดุริการิกษ
ทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ
เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๘

อฏฐปคคสูตรที่ ๑

[๑๔๙] ดุริการิกษทั้งหลาย บุคคล ๘ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรของค่านับ
 ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๘ จำพวกเป็นไฉน คือ
พระโสดาบัน ๑ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ๑ พระสกทา-
*คามิ ๑ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามิผล ๑ พระอนาคามี ๑
ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอนาคามิผล ๑ พระอรหันต์ ๑ ท่านผู้ปฏิบัติ
เพื่ออรหัตตผล ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย บุคคล ๘ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรของ
ค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

บุคคลผู้ปฏิบัติ ๔ จำพวก ผู้ตั้งอยู่ในผล ๔ จำพวกนี้เป็นสงฆ์
ผู้ปฏิบัติตรง มีปัญญา มีศีล และจิตมั่นคง ย่อมกระทำบุญ
ของมนุษย์ผู้เพ่งบุญบูชาอยู่ให้มีผลมาก ท่านที่ให้ในสงฆ์
ย่อมมีผลมาก ฯ

จบสูตรที่ ๙

อฏฐปคคสูตรที่ ๒

[๑๕๐] ดุริการิกษทั้งหลาย บุคคล ๘ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรของค่านับ
 ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๘ จำพวกเป็นไฉน คือ
พระโสดาบัน ๑ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ๑ พระสกทา-
*คามิ ๑ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามิผล ๑ พระอนาคามี ๑
ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอนาคามิผล ๑ พระอรหันต์ ๑ ท่านผู้ปฏิบัติ
เพื่ออรหัตตผล ๑ บุคคล ๘ จำพวกนี้แล เป็นผู้ควรของค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญ
ของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

ผู้ปฏิบัติ ๔ จำพวก ผู้ตั้งอยู่ในผล ๔ จำพวก สงฆ์นี้คือ
บุคคล ๘ จำพวก เป็นผู้สูงสุดกว่าสัตว์ทั้งหลาย ย่อม
กระทำบุญของมนุษย์ผู้เพ่งบุญบูชาอยู่ให้มีผลมาก ท่านที่ให้
ในสงฆ์นี้ย่อมมีผลมาก ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบสันธานวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. โคตมีสูตร ๒. โอวาทสูตร ๓. สังฆิตตสูตร ๔. ทิมชาณสูตร
๕. อุชชยสูตร ๖. ภยสูตร ๗. อาหุเนยยสูตรที่ ๑ ๘. อาหุเนยยสูตรที่ ๒

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน แต่ไม่เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อ
กูลแก่ผู้อื่น ฯ

จบสูตรที่ ๖

อลลสูตรที่ ๖

[๑๕๓] ดูกฤกษทั้งหลาย กฤกษประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ เป็นผู้
สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น แต่ไม่เป็นผู้สามารถในอัน
ปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน ธรรม ๓ ประการเป็นไฉน ดูกฤกษทั้งหลาย
กฤกษในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้มีความเข้าใจได้เร็วในกุตลธรรมทั้งหลาย แต่เป็นผู้
ทรงจำธรรมที่ได้ฟังแล้ว ๑ ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ได้ทรงจำแล้ว หา
รู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ เป็นผู้มิว่างาม กล่าวถ้อยคำ
ไพเราะ ประกอบด้วยวาจาของชาวเมืองอันสละสลวย ไม่มีโทษ ให้รู้ประโยชน์ ๑
ชี้แจงสรรพหจจารีให้เห็นแจ้ง ให้สมทาน ให้อาจหาญร่าเริง ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย
กฤกษผู้ประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติเพื่อ
ประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น แต่ไม่เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูล
แก่ตน ฯ

จบสูตรที่ ๗

อลลสูตรที่ ๗

[๑๕๔] ดูกฤกษทั้งหลาย กฤกษประกอบด้วยธรรม ๒ ประการ เป็นผู้
สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน แต่ไม่เป็นผู้สามารถในอัน
ปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น ธรรม ๒ ประการเป็นไฉน ดูกฤกษทั้งหลาย
กฤกษในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้มีความเข้าใจได้เร็วในกุตลธรรมทั้งหลาย ไม่เป็น
ผู้ทรงจำธรรมที่ได้ฟังแล้ว แต่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ได้ทรงจำแล้ว ๑
รู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ๑ หาเป็นผู้มิว่างาม กล่าวถ้อยคำ
ไพเราะ ประกอบด้วยวาจาของชาวเมืองอันสละสลวย ไม่มีโทษ ให้รู้ประโยชน์
ไม่ ไม่ชี้แจงสรรพหจจารีให้เห็นแจ้ง ให้สมทาน ให้อาจหาญร่าเริง ดูกฤกษ
ทั้งหลาย กฤกษผู้ประกอบด้วยธรรม ๒ ประการนี้แล เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติ
เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน แต่ไม่เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่
ผู้อื่น ฯ

จบสูตรที่ ๘

อลลสูตรที่ ๘

[๑๕๕] ดูกฤกษทั้งหลาย กฤกษผู้ประกอบด้วยธรรม ๒ ประการ เป็นผู้
สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น แต่ไม่เป็นผู้สามารถในอัน
ปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน ธรรม ๒ ประการเป็นไฉน ดูกฤกษทั้งหลาย
กฤกษในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้มีความเข้าใจได้เร็วในกุตลธรรมทั้งหลาย ไม่ทรงจำ
ธรรมที่ได้ฟังแล้ว ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ได้ทรงจำแล้ว หารู้ธรรม
แล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ แต่เป็นผู้มิว่างาม กล่าวถ้อยคำ
ไพเราะ ประกอบด้วยวาจาของชาวเมืองอันสละสลวย ไม่มีโทษ ให้รู้ประโยชน์ ๑
ชี้แจงสรรพหจจารีให้เห็นแจ้ง ให้สมทาน ให้อาจหาญร่าเริง ๑ ดูกฤกษทั้งหลาย
กฤกษผู้ประกอบด้วยธรรม ๒ ประการนี้แล เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์
เกื้อกูลแก่ผู้อื่น แต่ไม่เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน ฯ

จบสูตรที่ ๙

สังขัตตสูตร

[๑๖๐] ครั้นนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งได้เข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ฯลฯ
ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระ
วโรกาส ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมโดยย่อแก่ข้าพระองค์ ที่ข้าพระองค์
ได้ฟังแล้ว พึงเป็นผู้หลีกออกจากหมู่อยู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจ
เด็ดเดี่ยวอยู่เถิด ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า โมฆบุรุษบางพวกในโลกนี้ ย่อมเชื่อเชิญเรา
โดยหาเหตุมิได้ เมื่อเรากล่าวธรรมแล้ว ย่อมสำคัญเราว่าควรติดตาม ด้วยคิดว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคโปรดแสดงธรรมโดยย่อแก่ข้าพระองค์
ขอพระสวคตโปรดแสดงธรรมโดยย่อ ไฉนหนอเราพึงรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งภายิต
ของพระผู้มีพระภาค ไฉนหนอเราพึงเป็นทายาทแห่งภายิตของพระผู้มีพระภาค
เพราะฉะนั้นแหละภิกษุ เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า จิตของเราจักตั้งมั่น ดำรงอยู่
ด้วยดีในภายใน และธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วจักไม่ครอบงำจิตได้
ดูกฤกษ เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ดูกฤกษ เมื่อใด จิตของเธอเป็นจิตตั้งมั่น
ดำรงอยู่ด้วยดีแล้วในภายใน และธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้วไม่ครอบงำ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

จิตได้ เมื่อนั้น เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักเจริญ กระทำให้มากซึ่งเมตตา
เจโตวิมุตติ ทำให้เป็นอุทยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ให้มั่นคง สัมป ปรารภ
กิริยา เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ดุรภิกษุ เมื่อใด เธอเจริญกระทำให้มากซึ่ง
สมาธิอย่างนี้แล้ว เมื่อนั้น เธอพึงเจริญสมาธินี้แม้มีวิตก วิจารณ์
แม้ไม่มีวิตก มีไตรวิจารณ์ แม้ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ พึงเจริญสมาธิ
แม้มีปีติ พึงเจริญสมาธินี้แม้ไม่มีปีติ พึงเจริญสมาธินี้แม้สหระคตด้วยความสำราญ
พึงเจริญสมาธินี้แม้สหระคตด้วยอุเบกขา ดุรภิกษุ เมื่อใด เธอเจริญสมาธิ
อย่างนี้ เจริญดีแล้ว เมื่อนั้น เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักเจริญ กระทำให้มาก
ซึ่งกรุณาเจโตวิมุตติ ฯลฯ มหิตาเจโตวิมุตติ ฯลฯ เราจักเจริญกระทำให้มากซึ่ง
อุเบกขาเจโตวิมุตติ ทำให้เป็นอุทยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ให้มั่นคง สัมป ปรารภ
กิริยา เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ดุรภิกษุ เมื่อใด เธอเจริญกระทำให้มากซึ่งสมาธิ
อย่างนี้แล้ว เมื่อนั้น เธอพึงเจริญสมาธินี้แม้มีวิตก วิจารณ์ . . .
พึงเจริญสมาธินี้แม้สหระคตด้วยอุเบกขา ดุรภิกษุ เมื่อใด เธอเจริญสมาธิ
อย่างนี้ เจริญดีแล้ว เมื่อนั้น เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักพิจารณาภายในกายอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอกิฆเณและโหมนัสในโลกเสีย ดุร
ภิกษุ เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ดุรภิกษุ เมื่อใด เธอเจริญกระทำให้มากซึ่งสมาธิ
อย่างนี้แล้ว เมื่อนั้น เธอพึงเจริญสมาธินี้แม้มีวิตก วิจารณ์ . . . เธอพึงเจริญ
สมาธินี้แม้สหระคตด้วยอุเบกขา ดุรภิกษุ เมื่อใด เธอเจริญสมาธิอย่างนี้
เจริญดีแล้ว เมื่อนั้น เธอพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราจักพิจารณาเวทนาในเวทนา
ทั้งหลายอยู่ ฯลฯ พิจารณาจิตในจิตอยู่ ฯลฯ พิจารณาธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่
มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอกิฆเณและโหมนัสในโลกเสีย ดุร
ภิกษุ เธอพึงศึกษาอย่างนี้แล ดุรภิกษุ เมื่อใด เธอเจริญกระทำให้มากซึ่ง
สมาธิอย่างนี้แล้ว เมื่อนั้น เธอพึงเจริญสมาธินี้แม้มีวิตก วิจารณ์ พึงเจริญ
สมาธินี้แม้ไม่มีวิตก มีไตรวิจารณ์ แม้ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ พึง
เจริญสมาธินี้แม้มีปีติ พึงเจริญสมาธินี้แม้ไม่มีปีติ พึงเจริญสมาธินี้แม้สหระคต
ด้วยความสำราญ พึงเจริญสมาธินี้แม้สหระคตด้วยอุเบกขา ดุรภิกษุ เมื่อใด
เธอเจริญสมาธิอย่างนี้ เจริญดีแล้ว เมื่อนั้น เธอจักเดินไปทางใดๆ ก็จักเดิน
เป็นสุขในทางนั้นๆ ยืนอยู่ในที่ใดๆ ก็จักยืนเป็นสุขในที่นั้นๆ นั่งอยู่ในที่
ใดๆ ก็จักนั่งอยู่เป็นสุขในที่นั้นๆ นอนอยู่ในที่ใดๆ ก็จักนอนเป็นสุขในที่
นั้นๆ ฯ

ครั้งนั้นแล ภิกษุรูปนั้น อันพระผู้มีพระภาคตรัสสอนด้วยพระโอวาท
นั้นแล้ว ลุกจากอาสนะ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้ว
หลีกไป ภิกษุนั้นหลีกจากหมู่ผู้เดียว ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว
ไม่นานนัก ก็กระทำให้แจ้งซึ่งที่สุด แห่งพรหมจรรย์อันยอดเยี่ยม ที่กลบตร
ออกบวชเป็นบรรพชิตโดยชอบต้องการนั้น ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน
เข้าถึงอยู่ รู้ชัดว่าชาติสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จแล้ว
กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มี และภิกษุรูปนั้นได้เป็นพระอรหันตองค์หนึ่งใน
จำนวนพระอรหันตทั้งหลาย ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

คยาสูตร

[๑๖๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ คยาสิสประเทศ
ใกล้ฝั่งแม่น้ำคยา ณ ที่นั้นแลพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดุรภิกษุ
ทั้งหลาย ฯลฯ พระผู้มีพระภาคตรัสว่าดุรภิกษุทั้งหลาย ก่อนแต่ตรัสรู้ ยังมิได้
ตรัสรู้ ยังเป็นพระโพธิสัตว์อยู่ เราจำได้แม้ซึ่งโอกาส แต่ไม่เห็นรูปทั้งหลาย
เราจึงมีความคิดดังนี้ว่า ถ้าเราพึงจำได้แม้ซึ่งโอกาส และพึงเห็นรูปทั้งหลาย
ด้วยอาการอย่างนี้ ญาณทัสสนะนี้ของเราก็จะพึงบริสุทธิ์กว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย
สมัยต่อมา เรานั้นเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ย่อมจำได้ซึ่ง
โอกาส และเห็นรูปทั้งหลาย แต่เราไม่ได้ยินเจาปราศรัยกับเทวดาเหล่านั้น
เราจึงมีความคิดดังนี้ว่า ถ้าเราจำโอกาสได้ เห็นรูปทั้งหลาย และยินเจาปรา
* รัยกับเทวดาเหล่านั้น ด้วยอาการอย่างนี้ ญาณทัสสนะนี้ ของเราก็จะพึงบริสุทธิ์
ดีกว่า ดุรภิกษุทั้งหลาย สมัยต่อมา เรานั้นเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร
มีใจเด็ดเดี่ยว ย่อมจำได้ซึ่งโอกาส เห็นรูปทั้งหลาย และได้ยินเจาปราศรัย
กับเทวดาเหล่านั้น แต่ไม่รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า เทวดาเหล่านั้นมาจากเทพนิกายชั้น
โน้นหรือชั้นโน้น เรานั้นจึงคิดเห็นต่อไปว่า หากเราพึงจำโอกาส เห็นรูป
ทั้งหลาย ยินเจาปราศรัยกับเทวดาเหล่านั้น และรู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า เทวดา
เหล่านั้นมาจากเทพนิกายชั้นโน้นหรือชั้นโน้น ด้วยอาการอย่างนี้ ญาณทัสสนะนี้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
 ของเราก็พึงบริสุทธิกว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย สมัยต่อมา เรานั้นเป็นผู้ไม่
 ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ย่อมจำได้ซึ่งโอกาส เห็นรูปทั้งหลาย
 ยินเฝ้าปราศรัยกับเทวดาเหล่านั้น และรู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า เทวดาเหล่านั้น
 มาจากเทพนิกายชั้นโน้นหรือชั้นโน้น แต่ก็ยังไม่รู้เทวดาเหล่านั้นว่า ด้วยวิบาก
 แห่งกรรมนี้ เทวดาเหล่านี้เคลื่อนจากชั้นนี้แล้วไปเกิดในชั้นนั้น ถึงจะรู้เทวดา
 เหล่านั้นว่า ด้วยวิบากแห่งกรรมนี้ เทวดาเหล่านี้เคลื่อนจากชั้นนี้แล้วไปเกิดใน
 ชั้นนั้น แต่ก็ยังไม่รู้เทวดาเหล่านั้นว่า ด้วยวิบากแห่งกรรมนี้ เทวดาเหล่านี้มีอาหาร
 อย่างนี้ เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนี้ ถึงจะรู้เทวดาเหล่านั้นว่า เทวดาเหล่านี้มี
 อาหารอย่างนี้ เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนี้ แต่ก็ยังไม่รู้เทวดาเหล่านั้นว่า เทวดาเหล่านี้
 มีอายุยืนอย่างนี้ ตั้งอยู่นานอย่างนี้ ถึงจะรู้เทวดาเหล่านั้นว่า เทวดาเหล่านี้มี
 อายุยืนอย่างนี้ ตั้งอยู่นานอย่างนี้ แต่ก็ยังไม่รู้เทวดาเหล่านั้นว่า เราเคยอยู่ร่วมหรือ
 ไม่เคยอยู่ร่วมกับเทวดาเหล่านี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรานั้นจึงคิดเห็นดังนี้ว่า หาก
 เราพึงจำโอกาส เห็นรูปทั้งหลาย ยินเฝ้าปราศรัยกับเทวดาเหล่านั้น พึงรู้จัก
 เทวดาเหล่านั้นว่า เทวดาเหล่านี้มาจากเทพนิกายชั้นโน้นหรือชั้นโน้น พึงรู้เทวดา
 เหล่านั้นว่า ด้วยวิบากแห่งกรรมนี้ เทวดาเหล่านี้เคลื่อนจากชั้นนี้แล้วไปเกิดใน
 ชั้นนั้น พึงรู้เทวดาเหล่านั้นว่า เทวดาเหล่านี้มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขเสวยทุกข์
 อย่างนี้ พึงรู้เทวดาเหล่านั้นว่า เทวดาเหล่านี้มีอายุยืนอย่างนี้ ตั้งอยู่นานอย่างนี้
 และพึงรู้เทวดาเหล่านั้นว่า เราเคยอยู่ร่วมหรือไม่เคยอยู่ร่วมกับเทวดาเหล่านี้
 ด้วยอาการอย่างนี้ ญาณทัสสนะนี้ของเรา พึงบริสุทธิดีกว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย
 สมัยต่อมา เรานั้นเป็นผู้ไม่ประมาท มีความเพียร มีใจเด็ดเดี่ยว ย่อมจำโอกาสได้
 เห็นรูปทั้งหลาย ยินเฝ้าปราศรัยกับเทวดาเหล่านั้น รู้จักเทวดาเหล่านั้นว่า เทวดา
 เหล่านี้มาจากเทพนิกายชั้นโน้นหรือชั้นโน้น รู้เทวดาเหล่านั้นว่า ด้วยวิบากแห่ง
 กรรมนี้ เทวดาเหล่านี้เคลื่อนจากชั้นนี้แล้วไปเกิดในชั้นนั้น รู้เทวดาเหล่านั้นว่า
 เทวดาเหล่านี้มีอาหารอย่างนี้ เสวยสุขเสวยทุกข์อย่างนี้ รู้เทวดาเหล่านั้นว่า
 เทวดาเหล่านี้มีอายุยืนอย่างนี้ ตั้งอยู่นานอย่างนี้ และรู้เทวดาเหล่านั้นว่า เราเคย
 อยู่ร่วมหรือไม่เคยอยู่ร่วมกับเทวดาเหล่านั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ญาณทัสสนะ
 อันประเสริฐยิ่ง เวียน ๘ รอบอย่างนี้ของเรายัง ไม่บริสุทธิ เพียงใด เราก็ยังไม่
 ปฏิญาณว่า ได้ตรัสรู้อนตรสัมมาสัมโพธิญาณในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก
 พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้ง สมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เพียงนั้น
 แต่เมื่อใด ญาณทัสสนะอันประเสริฐยิ่ง เวียน ๘ รอบอย่างนี้ของเราบริสุทธิ
 ดีแล้ว เมื่อนั้น เราจึงปฏิญาณว่า ได้ตรัสรู้อนตรสัมมาสัมโพธิญาณ ในโลก
 พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้ง สมณพราหมณ์
 เทวดาและมนุษย์ ก็ญาณทัสสนะได้เกิดขึ้นแก่เราว่า เจโตวิมุตติของเรา
 ไม่กำเริบ ชาตินี้มีในที่สุด บัดนี้ภพใหม่ต่อไปไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

อภิกายตนสูตร

[๑๖๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุเป็นเครื่องครอบงำ ๘ ประการนี้
 ๘ ประการเป็นไฉน คือ คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปในภายนอกเล็กน้อย
 ทั้งมีผิวพรรณดี ทั้งมีผิวพรรณทราม ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า เรา
 ครอบงำรูปเหล่านั้นแล้วจึงรู้จึงเห็น นี่เป็นเหตุเครื่องครอบงำประการที่ ๑ คนหนึ่ง
 มีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปในภายนอกได้ไม่มีประมาณ ทั้งมีผิวพรรณดี ทั้งมี
 ผิวพรรณทราม ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า เราครอบงำรูปเหล่านั้นแล้วจึงรู้จึงเห็น
 นี่เป็นเหตุเครื่องครอบงำประการที่ ๒ คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปใน
 ภายนอกได้เล็กน้อย ทั้งมีผิวพรรณดี ทั้งมีผิวพรรณทราม ย่อมมีความสำคัญ
 อย่างนี้ว่า เราครอบงำรูปเหล่านั้นแล้วจึงรู้จึงเห็น นี่เป็นเหตุเครื่องครอบงำ
 ประการที่ ๓ คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปในภายนอกได้ไม่มีประมาณ
 ทั้งมีผิวพรรณดี ทั้งมีผิวพรรณทราม ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า เราครอบงำรูป
 เหล่านั้นแล้วจึงรู้จึงเห็น นี่เป็นเหตุเครื่องครอบงำประการที่ ๔ คนหนึ่งมีรูป-

* สัญญาในภายใน เห็นรูปในภายนอกเขียว มีสีเขียว รัศมีเขียว แสงสว่างเขียว
 ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า เราครอบงำรูปเหล่านั้นแล้วจึงรู้จึงเห็น นี่เป็นเหตุ
 เครื่องครอบงำประการที่ ๕ คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปในภายนอก
 เหลือง มีสีเหลือง รัศมีเหลือง แสงสว่างเหลือง ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า
 เราครอบงำรูปเหล่านั้นแล้วจึงรู้จึงเห็น นี่เป็นเหตุเครื่องครอบงำประการที่ ๖ คน
 หนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปในภายนอกแดง มีสีแดง รัศมีแดง
 แสงสว่างแดง ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า เราครอบงำรูปเหล่านั้นแล้วจึงรู้จึงเห็น
 นี่เป็นเหตุเครื่องครอบงำประการที่ ๗ คนหนึ่งมีรูปสัญญาในภายใน เห็นรูปใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ภายนอกขา มิสฺสขา รัคมิสฺสขา แสงสว่างขา ย่อมมีความสำคัญว่า เราครอบงำ
รูปเหล่านั้นแล้วจึงรู้จึงเห็น นี่เป็นเหตุเครื่องครอบงำประการที่ ๘ ดุริยทุกขทั้ง
หลาย เหตุเป็นเครื่องครอบงำ ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๒

วิโมกขสูตร

[๑๖๓] ดุริยทุกขทั้งหลาย วิโมกข ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็นไฉน
คือ บุคคลผู้มีรูป ย่อมเห็นรูปทั้งหลาย นี่เป็นวิโมกข ประการที่ ๑ คนหนึ่งมี
อรุณสัญญาในภายใน ย่อมเห็นรูปทั้งหลายในภายนอก นี่เป็นวิโมกขประการที่
๒ คนที่น้อมใจว่า งาม นี่เป็นวิโมกขประการที่ ๓ เพราะล่วงรูปสัญญาโดย
ประการทั้งปวง เพราะดับปฏิขณสัญญา เพราะไม่ใส่ใจถึงนานัตตสัญญา บรรล
อากาสนัญจายตนะ โดยมนสิการว่า อากาศไม่มีที่สุด นี่เป็นวิโมกขประการที่
๔ เพราะก้าวล่วงอากาสนัญจายตนะโดยประการทั้งปวง บรรลวิญญานัญจายตนะ
โดยมนสิการว่า วิญญาน ไม่มีที่สุด นี่เป็นวิโมกขประการที่ ๕ เพราะล่วง
วิญญานัญจายตนะโดยประการทั้งปวง บรรลอากิญจัญญายตนะ โดยมนสิการ
ว่า ไม่มีอะไรน้อยหนึ่ง นี่เป็นวิโมกขประการที่ ๖ เพราะล่วงอากิญจัญญายตนะ
โดยประการทั้งปวง บรรลเนวสัญญานาสัญญายตนะ นี่เป็นวิโมกขประการที่ ๗
เพราะล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนะโดยประการทั้งปวง บรรลสัญญาเวทยิตนิโรธ
นี่เป็นวิโมกขประการที่ ๘ ดุริยทุกขทั้งหลาย วิโมกข ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๓

โฆหารสูตรที่ ๑

[๑๖๔] ดุริยทุกขทั้งหลาย อนริยโฆหาร ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็น
ไฉน คือ ความเป็นผู้พดในสิ่งไม่ได้เห็นว่าได้เห็น ๑ ในสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่าได้ฟัง
๑ ในสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบ ๑ ในสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าได้รู้ ๑ ในสิ่งที่ได้เห็นว่า
ไม่ได้เห็น ๑ ในสิ่งที่ได้ฟังว่าไม่ได้ฟัง ๑ ในสิ่งที่ได้ทราบว่าได้ทราบ ๑
ในสิ่งที่ได้รู้ว่าได้รู้ ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย อนริยโฆหาร ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๔

โฆหารสูตรที่ ๒

[๑๖๕] ดุริยทุกขทั้งหลาย อริยโฆหาร ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็น
ไฉน คือ ความเป็นผู้พดในสิ่งที่ไม่ได้เห็นว่าได้เห็น ๑ ในสิ่งที่ไม่ได้ฟังว่า
ไม่ได้ฟัง ๑ ในสิ่งที่ไม่ได้ทราบว่าได้ทราบ ๑ ในสิ่งที่ไม่ได้รู้ว่าได้
รู้ ๑ ในสิ่งที่ได้เห็นว่าได้เห็น ๑ ในสิ่งที่ได้ฟังว่าได้ฟัง ๑ ในสิ่งที่ได้ทราบ
ว่าได้ทราบ ๑ ในสิ่งที่ได้รู้ว่าได้รู้ ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย อริยโฆหาร ๘ ประการ
นี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๕

ปริสสุต

[๑๖๖] ดุริยทุกขทั้งหลาย บริษัท ๘ จำพวกนี้ ๘ จำพวกเป็นไฉน
คือ บริษัทกษัตริย์ ๑ บริษัทพราหมณ์ ๑ บริษัทคฤหบดี ๑ บริษัทสมณะ ๑
บริษัทเทวดาชั้นจาตุมหาราช ๑ บริษัทเทวดาชั้นดาวดึงส์ ๑ บริษัทมาร ๑ บริษัท
พรหม ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย เราเข้าไปหาบริษัทกษัตริย์หลายร้อยบริษัท ย่อมรู้
ดีว่า แม้นบริษัทนั้นเราเคยนั่งประชุมด้วย เคยสนทนาปราศรัยด้วย เคยสนทนา
ธรรมด้วย ในบริษัทกษัตริย์นั้น กษัตริย์เหล่านั้นมีวรรณะเช่นใด เราก็มีวรรณะ
เช่นนั้น กษัตริย์เหล่านั้นมีเสียงเช่นใด เราก็มีเสียงเช่นนั้น เราชี้แจงให้เห็น
แจ้ง ให้สมทานให้อาหาญร่ำเริงด้วยธรรมิกถา และเมื่อเรากำลังพูดอยู่
บริษัทกษัตริย์เหล่านั้นย่อมไม่รู้ ว่า ใครหนอนี้ เป็นเทวดาหรือมนุษย์พูดอยู่ ครั้น
เราชี้แจงให้เห็นแจ้ง ให้สมทานให้อาหาญร่ำเริงด้วยธรรมิกถาแล้วหายไป
เมื่อเราหายไปแล้ว กษัตริย์เหล่านั้นก็ไม่รู้ ว่า ใครหนอนี้ เป็นเทวดาหรือมนุษย์
หายไปแล้ว ดุริยทุกขทั้งหลาย เราเข้าไปหาบริษัทพราหมณ์หลายร้อยบริษัท ฯลฯ
บริษัทคฤหบดี ฯลฯ บริษัทสมณะ ฯลฯ บริษัทเทวดาชั้นจาตุมหาราช ฯลฯ
บริษัทเทวดาชั้นดาวดึงส์ ฯลฯ บริษัทมาร ฯลฯ บริษัทพรหมหลายร้อยบริษัท ย่อม
รู้ดีว่า แม้นบริษัทพราหมณ์นั้น เราเคยนั่งประชุมด้วย เคยสนทนาปราศรัยด้วย
เคยสนทนาธรรมด้วย ในบริษัทพราหมณ์นั้น พรหมเหล่านั้นมีวรรณะเช่นใด เราก็ม
ีวรรณะเช่นนั้น พรหมเหล่านั้นมีเสียงเช่นใด เราก็มีเสียงเช่นนั้น เราชี้แจงให้
เห็นแจ้ง ให้สมทานให้อาหาญร่ำเริงด้วยธรรมิกถา และเมื่อเรากำลังพูดอยู่
พราหมณ์เหล่านั้นก็ไม่รู้ ว่า ใครหนอนี้ เป็นเทวดาหรือมนุษย์พูดอยู่ ครั้นเราชี้แจง
ให้เห็นแจ้ง ให้สมทานให้อาหาญร่ำเริงด้วยธรรมิกถาแล้วหายไป และเมื่อ
เราหายไปแล้ว พรหมเหล่านั้นก็ไม่รู้ ว่า ใครหนอนี้ เป็นเทวดาหรือมนุษย์หาย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ไปแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย บริษัท ๘ จำพวกนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๖

ภุมิจาลสูตร

[๑๖๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาศาลา ปามหา
วัน ไกลนครเวสาลี ครั้งนั้นแล เวลาเช้า พระผู้มีพระภาคทรงครองอันตรวาสก
แล้ว ทรงถือบาตรและจีวร เสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังนครเวสาลี ครั้นเที่ยว
บิณฑบาตในนครเวสาลีแล้ว ในเวลาปัจฉิมกัณฑ์ เสด็จกลับจากบิณฑบาตแล้ว ตรัส
กะท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ จงถือผ้านี้สีทนะ เราจะเข้าไปยังป่าवालเจดีย์
เพื่อพักกลางวัน ท่านพระอานนท์ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว ถือผ้านี้สีทนะตาม
พระผู้มีพระภาคไปข้างหลัง ฯ

ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังป่าवालเจดีย์ ประทับนั่งบน
อาสนะที่ปูไว้ แล้วตรัสกะท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ นครเวสาลีเป็นที่นำ
รึนรมย์ อุเทนเจดีย์ก็นำรึนรมย์ โคตมกเจดีย์ พหุปัตตกเจดีย์ สัตตัมพเจดีย์
สารินทเจดีย์ ป่าवालเจดีย์ ล้วนนำรึนรมย์ ดูกรอานนท์ ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญ
ทำให้มากซึ่งอิทธิบาท ๔ ทำให้เป็นคฤยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ให้มั่นคง สิ่งสม
ปรารถดีแล้ว ผู้นั้นหวังอยู่ พึงดำรงอยู่ได้กัลปหนึ่ง หรือเกินกว่ากัลป ดูกรอานนท์
ตถาคตเจริญ กระทำให้มากซึ่งอิทธิบาท ๔ ทำให้เป็นคฤยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ให้
มั่นคง สิ่งสม ปรารถดีแล้ว ตถาคตหวังอยู่ พึงดำรงอยู่ได้กัลปหนึ่งหรือเกิน
กว่ากัลป เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงกระทำนิมิตแจ้งชัด ทรงกระทำโอภาสแจ้ง
ชัดเมื่อนี้ ท่านพระอานนท์ก็ไม้อาจจะรู้ทัน จึงไม่ทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้มีพระภาคพึงทรงดำรงอยู่ตลอดกัลป ขอพระ
สฤตพึงทรงดำรงอยู่ตลอดกัลป เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อสุขแก่ชน
หมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุขแก่เทวดา
และมนุษย์ทั้งหลาย เพราะถูกมารเข้าดลใจ แม้ครั้งที่ ๒ แม้ครั้งที่ ๓ พระผู้มี
พระภาคก็ตรัสกะท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์ นครเวสาลีเป็นนครที่นำรึนรมย์
อุเทนเจดีย์ก็นำรึนรมย์ โคตมกเจดีย์ พหุปัตตกเจดีย์ สัตตัมพเจดีย์ สารินทเจดีย์
ป่าवालเจดีย์ ล้วนนำรึนรมย์ ดูกรอานนท์ ผู้ใดผู้หนึ่งเจริญ กระทำให้มากซึ่ง
อิทธิบาท ๔ ทำให้เป็นคฤยาน ทำให้เป็นที่ตั้ง ให้มั่นคง สิ่งสม ปรารถดีแล้ว ฯลฯ
ตถาคตหวังอยู่ พึงดำรงอยู่ได้กัลปหนึ่งหรือเกินกว่ากัลป เมื่อพระผู้มีพระภาค
ทรงกระทำนิมิตแจ้งชัด ทรงกระทำโอภาสแจ้งชัดเมื่อนี้ ท่านพระอานนท์ก็ไม้อาจจะรู้ทัน
จึงไม่ทูลอาราธนาพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอพระผู้
มีพระภาคพึงทรงดำรงอยู่ตลอดกัลป ขอพระสฤตพึงทรงดำรงอยู่ตลอดกัลป เพื่อ
ประโยชน์เกื้อกูลแก่ชนหมู่มาก เพื่อสุขแก่ชนหมู่มาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อ
ประโยชน์ เพื่อเกื้อกูล เพื่อความสุข แก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เพราะถูกมาร
เข้าดลใจ ครั้งนั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสกะท่านพระอานนท์ว่า ดูกรอานนท์
เธอจงไปเถิด บัดนี้เธอย่อมสำคัญกาลที่สมควร ท่านพระอานนท์ทูลรับพระผู้มี
พระภาคแล้ว ลจากอาสนะ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณแล้ว
ไปนั่ง ณ โคนไม้แห่งหนึ่ง ในที่ไม่ไกลพระผู้มีพระภาค ฯ

ครั้งนั้นแล เมื่อท่านพระอานนท์หลีกไปแล้วไม่นาน มารผู้ลามกได้กราบ
ทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้พระผู้มีพระภาคจงเสด็จปริ-

* นิพพานเกิด ขอพระสฤตจงเสด็จปรินิพพานเกิด บัดนี้เป็นกาลปรินิพพานของ
พระผู้มีพระภาค ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ก็พระผู้มีพระภาคตรัสพระวาจาว่า ดูกร
มารผู้ลามก เราจักยังไม่ปรินิพพาน ตราบเท่าที่พวกภิกษุสาวกของเรายังไม่ฉลาด
ไม่ได้รับแนะนำ ไม่แก่วรรณ ยังไม่บรรลธรรมอันเกษมจากโยคะ ยังไม่เป็น
พหูสูต ไม่ทรงธรรม ไม่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ยังไม่ปฏิบัติชอบ ยังไม่
ประพฤติตามธรรม ไม่เรียนอาจารย์วาทของตนแล้วบอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง
เปิดเผย จำแนก กระทำให้ง่าย ไม่แสดงธรรมมีปฏิหารียัยด้วยดีซึ่งปรปวาท
ที่เกิดขึ้นแล้วโดยชอบธรรม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ภิกษุสาวกของพระผู้
มีพระภาค เป็นผู้ฉลาด ได้รับแนะนำ แก่วรรณ บรรลธรรมอันเกษมจากโยคะ
เป็นพหูสูต ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ประพฤติตาม
ธรรม เรียนอาจารย์วาทของตนแล้ว บอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้งเปิดเผย
จำแนก กระทำให้ง่าย แสดงธรรมมีปฏิหารียัยด้วยดีซึ่งปรปวาทที่เกิดขึ้น
แล้วโดยชอบธรรม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ขอพระผู้มีพระภาคจงเสด็จปริ-

* นิพพานเกิด ขอพระสฤตจงเสด็จปรินิพพานเกิด บัดนี้ เป็นกาลปรินิพพาน
แห่งพระผู้มีพระภาค พระผู้มีพระภาคตรัสพระวาจาว่า ดูกรมารผู้ลามก เราจัก
ยังไม่ปรินิพพาน ตราบเท่าที่ภิกษุสาวกของเรา ฯลฯ อุบาสกสาวกของเรา ฯลฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

อบาสิกาสาวิกาของเรา ยังไม่ฉลาด ยังไม่ได้รับแนะนำ ยังไม่แก้แล้วกล้า ยังไม่บรรลธรรมอันเกษมจากโยคะ ยังไม่เป็นพหูสูต ยังทรงจำธรรมไม่ได้ ยังปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ได้ ยังไม่ปฏิบัติชอบ ยังไม่ประพฤติตามธรรม ไม่เรียนอาจารย์วาทของตนแล้ว บอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก กระทำให้ง่าย ไม่แสดงธรรมมีปฏิหารียัยด้วยดีซึ่งปรปพาทที่เกิดขึ้นแล้วโดยชอบธรรม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ อบาสิกาสาวิกาของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ฉลาด ได้รับแนะนำ แก้แล้วกล้า บรรลธรรมอันเกษมจากโยคะ เป็นพหูสูต ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ประพฤติตามธรรม เรียน อาจารย์วาทของตนแล้ว บอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่าย แสดงธรรมมีปฏิหารียัยด้วยดีซึ่งปรปพาทที่เกิดขึ้นแล้วโดยชอบธรรม ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคจงแสดงปรินิพพานเกิด ขอพระสฤตจงแสดงปรินิพพานเกิด บัดนี้เป็นกาลปรินิพพานแห่งพระผู้มีพระภาค ก็พระผู้มีพระภาคตรัสพระวาจาว่า ดูกรมารผู้ลามก เราจักยังไม่ปรินิพพานตราบเท่าที่พรหมจรรย์ของเรายังไม่เจริญแพร่หลายกว้างขวาง ชนเป็นอันมาก ยังไม่รู้ทั่ว ยังไม่แน่นอน เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายยังไม่ประกาศดีแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ พรหมจรรย์ของพระผู้มีพระภาคเจริญแพร่หลายกว้างขวาง ชนเป็นอันมากรู้ทั่วแน่นอน เทวดาและมนุษย์ประกาศดีแล้ว ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคจงแสดงปรินิพพานเกิด ขอพระสฤตจงแสดงปรินิพพานเกิด บัดนี้ เป็นกาลปรินิพพานแห่งพระผู้มีพระภาค ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรมารผู้ลามก ท่านจงเป็นผู้ชวนชวายน้อยเกิด ไม่นานนักตถาคตจักปรินิพพาน แต่นี้ล่วงไป ๓ เดือน ตถาคตจักปรินิพพาน ลำดับนั้นแล พระผู้มีพระภาคทรงมีสติสัมปชัญญะ ปลงอายุสังขาร ณ ปาวาลเจดีย์ เมื่อพระผู้มีพระภาคทรงปลงอายุสังขารแล้ว แผ่นดินไหวใหญ่ น้ำสะฟุ้งกลัว โลมาชาติชูขึ้น กลองทิพย์ก็บันลือลั่น พระผู้มีพระภาคทรงทราบเนื้อความนั้นแล้ว จึงทรงเปล่งพระอาทานในเวลานั้นว่า

มนิได้ปลงเครื่องประดับแต่งภพ อันเป็นเหตุสมภพทั้งที่ซึ่งได้

ทั้งที่ซึ่งไม่ได้ ยินดีในภายใน มีจิตตั้งมั่น ได้ทำลายกิเลสที่

เกิดในตนเหมือนทหารทำลายเกราะ ฉะนั้น ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระอานนท์ได้มีความคิดดังนี้ว่า แผ่นดินนี้ไหวใหญ่หนอ แผ่นดินนี้ไหวใหญ่จริงหนอ น้ำสะฟุ้งกลัว โลมาชาติชูขึ้น ทั้งกลองทิพย์ก็บันลือลั่น อะไรหนอเป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งความปรากฏแผ่นดินไหวใหญ่ ลำดับนั้นแล ท่านพระอานนท์เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ทูลถามพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ แผ่นดินนี้ไหวใหญ่หนอ แผ่นดินนี้ไหวใหญ่จริงหนอ น้ำสะฟุ้งกลัว โลมาชาติชูขึ้น ทั้งกลองทิพย์ก็บันลือลั่น อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัยแห่งความปรากฏแผ่นดินไหวใหญ่ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรอานนท์ เหตุปัจจัย ๔ ประการนี้แห่งความปรากฏแผ่นดินไหวใหญ่ ๔ ประการเป็นไฉน ดูกรอานนท์ แผ่นดินใหญ่ตั้งอยู่บน น้ำ น้ำตั้งอยู่บนลม ลมตั้งอยู่บนอากาศ สมัยนั้นลมพายุพัดจัด ลมพายุพัดให้น้ำไหว น้ำไหวแล้วทำให้แผ่นดินไหว ดูกรอานนท์ นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยประการที่ ๑ แห่งความปรากฏแผ่นดินไหวใหญ่ ฯ

อีกประการหนึ่ง สมณะหรือพราหมณ์ผู้มีฤทธิ์ บรรลุลความชำนาญทางจิต หรือเทวดาผู้มีฤทธิ์มาก มีอำนาจมาก เจริญปฏิริยปัญญาอันน้อย เจริญอาไปสัณญหาประมาณมิได้ ย่อมยังแผ่นดินนี้ให้สะท้อนสะท้อนหวั่นไหว ดูกรอานนท์ นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยประการที่ ๒ แห่งความปรากฏแผ่นดินไหวใหญ่ ฯ

อีกประการหนึ่ง เมื่อใด พระโพธิสัตว์จุติจากชั้นดุสิต มีสติสัมปชัญญะ ลงสู่พระครรภ์พระมารดา เมื่อนั้น แผ่นดินนี้ย่อมสะท้อนสะท้อนหวั่นไหว ดูกรอานนท์ นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยประการที่ ๓ แห่งความปรากฏแผ่นดินไหวใหญ่ ฯ

อีกประการหนึ่ง เมื่อใด พระโพธิสัตว์มีสติสัมปชัญญะ ประสูติจากพระครรภ์พระมารดา เมื่อนั้น แผ่นดินนี้ย่อมสะท้อนสะท้อนหวั่นไหว ดูกรอานนท์ นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยประการที่ ๔ แห่งความปรากฏแผ่นดินไหวใหญ่ ฯ

อีกประการหนึ่ง เมื่อใด พระตถาคตตรัสรู้อนตรสัมมาสัมโพธิญาณ เมื่อนั้น แผ่นดินนี้ย่อมสะท้อนสะท้อนหวั่นไหว ดูกรอานนท์ นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยประการที่ ๕ แห่งความปรากฏแผ่นดินไหวใหญ่ ฯ

อีกประการหนึ่ง เมื่อใด พระตถาคตทรงประกาศอนตรธรรมจักร เมื่อนั้น แผ่นดินนี้ย่อมสะท้อนสะท้อนหวั่นไหว ดูกรอานนท์ นี่เป็นเหตุเป็นปัจจัยประการ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ที่ ๖ แห่งความปรากฏแผ่นดินไหวใหญ่ ๖

อีกประการหนึ่ง เมื่อใด ตถาคตทรงมีสติสัมปชัญญะ ปลงอายุสังขาร
เมื่อนั้น แผ่นดินนี้ย่อมสะเทือนสะท้านหวั่นไหว ดุรอาณนํ นี้เป็นเหตุเป็น
ปัจจัยประการที่ ๗ แห่งความปรากฏแผ่นดินไหวใหญ่ ๖

อีกประการหนึ่ง เมื่อใด ตถาคตปรินิพพานด้วยอนุปาทิเสสนิพพานธาตุ
เมื่อนั้น แผ่นดินนี้ย่อมสะเทือนสะท้านหวั่นไหว ดุรอาณนํ นี้เป็นเหตุเป็น
ปัจจัยประการที่ ๘ แห่งความปรากฏแผ่นดินไหวใหญ่ ดุรอาณนํ เหตุปัจจัย
๘ ประการนี้แล แห่งความปรากฏแผ่นดินไหวใหญ่ ๖

จบจาลวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. อิจาสสูตร ๒. อลสูตร ๔ สูตร ๓. สังขิตตสูตร ๔. กยาสูตร
๕. อภิภายตนสูตร ๖. วิโมกขสูตร ๗. ไวยาหารสูตรที่ ๑ ๘. ไวยาหารสูตรที่ ๒
๙. ปริสสูตร ๑๐. ภูมิจาลสูตร ๖

ยมกวรรคที่ ๓

ปฏิบัติทาสสูตรที่ ๑

[๑๖๘] ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีล อย่างนี้
เธอชื่อว่าเป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า
อย่างไรหนอ เราพึงเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล ภิกษุ
เป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดุรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล แต่ไม่เป็นพหูสูต อย่างนี้ เธอชื่อว่าเป็นผู้
ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่าอย่างไรหนอ
เราพึงเป็นผู้มีศรัทธา มีศีลและเป็นพหูสูต เมื่อใดแล ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล
และเป็นพหูสูต เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีลและเป็นพหูสูต แต่ไม่เป็นธรรมกถึก ฯลฯ และเป็น
ธรรมกถึก แต่ไม่เข้าสู่บริษัท ฯลฯ และเข้าสู่บริษัทได้ แต่ไม่แก้กล่าวแสดงธรรม
แก่บริษัท ฯลฯ และแก้กล่าวแสดงธรรมแก่บริษัท แต่ไม่ได้ตามความปรารถนาได้
โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน
ฯลฯ เป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีใน
จิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน แต่ไม่ได้ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญา
วิมุตติอันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองใน
ปัจจุบันเข้าถึงอยู่ อย่างนี้ เธอชื่อว่าเป็นผู้ยัง ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึง
บำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า อย่างไรหนอ เราพึงเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล
เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก เข้าสู่บริษัทได้ แก้กล่าวแสดงธรรมแก่บริษัท เป็นผู้
ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็น
เครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน พึงทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะ
มิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเองในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่
ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต เป็นธรรม
กถึก เข้าสู่บริษัทได้ แก้กล่าวแสดงธรรมแก่บริษัท เป็นผู้ได้ตามความปรารถนา
ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งฉาน ๔ อันมีในจิตยิ่ง เป็นเครื่องอยู่เป็นสุขใน
ปัจจุบัน ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะ
ทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ เมื่อนั้น เธอชื่อ
ว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ
นี้แล ย่อมเป็นผู้ก่อให้เกิดความเลื่อมใสโดยรอบ และเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยอาการ
ทั้งปวง ๖

จบสูตรที่ ๑

ปฏิบัติทาสสูตรที่ ๒

[๑๖๙] ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีลอย่างนี้ เธอ
ชื่อว่าเป็นผู้ยัง ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า
อย่างไรหนอ เราพึงเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล ดุรภิกษุทั้งหลาย เมื่อใดแล ภิกษุ
เป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดุรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล แต่ไม่เป็นพหูสูต ฯลฯ เป็นพหูสูต แต่ไม่
เป็นธรรมกถึก ฯลฯ เป็นธรรมกถึก แต่ไม่เข้าสู่บริษัท ฯลฯ เข้าสู่บริษัทได้
แต่ไม่แก้กล่าวแสดงธรรมแก่บริษัท ฯลฯ แก้กล่าวแสดงธรรมแก่บริษัท และ
ถูกต้องวิโมกขอันสงบ ไม่มีรูป เพราะล่องรูปเสียได้ ด้วยนามกาย แต่ไม่กระทำ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป
ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ อย่างนี้ เธอชื่อว่ายังเป็นผู้ไม่บริบูรณ์
ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า อย่างไรหนอ เราพึง
มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก เข้าสู่อริยทรัพย์ได้ แก่แล้วกล้าแสดง
ธรรมแก่บริษัท และพึงถูกต้องวิโมกข์อันสงบ ไม่มีรูป เพราะลวงรูปเสียได้
ด้วยนามกาย พึงกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะ
อาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย เมื่อใดแล ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล เป็นพหูสูต เป็นธรรมกถึก
เข้าสู่อริยทรัพย์ได้ แก่แล้วกล้าแสดงธรรมแก่บริษัทและถูกต้องวิโมกข์อันสงบ ไม่มีรูป
เพราะลวงรูปเสียได้ ด้วยนามกาย ทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหา
อาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้า
ถึงอยู่ เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดุริยภิกษุทั้งหลาย ภิกษุผู้
ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล เป็นผู้ให้ก่อเกิดความเลื่อมใสโดยรอบ และ
บริบูรณ์ด้วยอาการทั้งปวง ฯ

จบสูตรที่ ๒

ปฏิบัติภาสสูตรที่ ๓

[๑๓๐] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ที่พักก่อด้วยอิฐ
ชื่อนาฬิกะ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดุริยภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุริย
ภิกษุทั้งหลาย มรณสตินันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก
มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด เธอทั้งหลายยอมเจริญมรณสติ
หรือหนอ ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ภิกษุรูปหนึ่งกราบทูลพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ยอมเจริญมรณสติ ฯ

พ. ดุริยภิกษุ ก็เธอเจริญมรณสติอย่างไร ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในการเจริญมรณสติ นี้ ข้าพระองค์มีความ
คิดอย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่คืนหนึ่งวันหนึ่ง พึงมนสิการถึงคำสอนของ
พระผู้มีพระภาค เราได้กระทำคำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็นอันมากหนอ ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณสติอย่างนี้แล ฯ

ภิกษุเมื่อกราบทูลพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็เจริญมรณสติ ฯ

พ. ดุริยภิกษุ ก็เธอเจริญมรณสติอย่างไร ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในการเจริญมรณสตินี้ ข้าพระองค์มีความ
คิดอย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ตลอดวันหนึ่ง พึงมนสิการถึงคำสอนของ
พระผู้มีพระภาค เราได้กระทำคำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็นอันมากหนอ ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณสติอย่างนี้แล ฯ

ภิกษุเมื่อกราบทูลพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็เจริญมรณสติ ฯ

พ. ดุริยภิกษุ ก็เธอเจริญมรณสติอย่างไร ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในการเจริญมรณสตินี้ ข้าพระองค์มีความคิด
อย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่เพียงครึ่งวัน พึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มี
พระภาค เราได้กระทำคำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็นอันมากหนอ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณสติอย่างนี้แล ฯ

ภิกษุเมื่อกราบทูลพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็เจริญมรณสติ ฯ

พ. ดุริยภิกษุ ก็เธอเจริญมรณสติอย่างไร ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในการเจริญมรณสตินี้ ข้าพระองค์มีความคิด
อย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่เพียงชั่วเวลาบริโภคนิพพานชั่วมือหนึ่ง พึง
มนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราได้ทำคำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็น
อันมากหนอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณสติอย่างนี้แล ฯ

ภิกษุเมื่อกราบทูลพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ แม้ข้าพระองค์ก็เจริญมรณสติ ฯ

พ. ดุริยภิกษุ ก็เธอเจริญมรณสติอย่างไร ฯ

ภิก. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในการเจริญมรณสตินี้ ข้าพระองค์มีความ
คิดอย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ชั่วเวลาบริโภคนิพพานครึ่งหนึ่ง พึง
มนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราได้กระทำคำสอนของพระผู้มีพระภาค

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เป็นอันมากหนอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณสตินี้แล้ว
ภิกษุเมื่อกรูหนึ่กราบทูลพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ แม่ข้าพระองค์ก็เจริญมรณสติ ฯ

พ. ดูกรภิกษุ ก็เธอเจริญมรณสติอย่างไร ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในการเจริญมรณสตินี้ ข้าพระองค์มีความ
คิดอย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ชั่วเวลาเดียวชั่ว ๔-๕ คำแล้วกลืนกิน พึง
มนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราได้กระทำคำสอนของพระผู้มีพระภาค
เป็นอันมากหนอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณสตินี้แล้ว ฯ

ภิกษุเมื่อกรูหนึ่กราบทูลพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ แม่ข้าพระองค์ก็เจริญมรณสติ ฯ

พ. ดูกรภิกษุ ก็เธอเจริญมรณสติอย่างไร ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในการเจริญมรณสตินี้ ข้าพระองค์มีความ
คิดอย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ชั่วเวลาเดียวชั่ว ได้คำหนึ่งแล้วกลืนกิน พึง
มนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราได้กระทำคำสอนของพระผู้มีพระภาค
เป็นอันมากหนอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์เจริญมรณสตินี้แล้ว ฯ

ภิกษุเมื่อกรูหนึ่กราบทูลพระผู้มีพระภาคอย่างนี้ว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ แม่ข้าพระองค์ก็เจริญมรณสติ ฯ

พ. ดูกรภิกษุ ก็เธอเจริญมรณสติอย่างไร ฯ

ภ. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในการเจริญมรณสตินี้ ข้าพระองค์มีความ
คิดอย่างนี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ชั่วเวลาหายใจออกแล้วหายใจเข้า หรือหายใจ
เข้าแล้วหายใจออก พึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราได้กระทำ
คำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็นอันมากหนอ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์
เจริญมรณสตินี้แล้ว ฯ

เมื่อภิกษุทั้งหลายกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะภิกษุเหล่านั้นว่า
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดเจริญมรณสตินี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่
ตลอดคืนหนึ่งวันหนึ่ง พึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราได้กระทำคำ
สอนของพระผู้มีพระภาคเป็นอันมากหนอ ภิกษุใดเจริญมรณสตินี้ว่า โอหนอ
เราพึงเป็นอยู่ตลอดวันหนึ่ง พึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราได้กระทำ
คำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็นอันมากหนอ ภิกษุใดเจริญมรณสตินี้ว่า โอหนอ
เราพึงเป็นอยู่ครึ่งวัน พึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราได้กระทำ
คำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็นอันมากหนอ ภิกษุใดเจริญมรณสตินี้ว่า โอหนอ
เราพึงเป็นอยู่ชั่วเวลาบริโภคบิณฑบาตมื้อหนึ่ง พึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้
มีพระภาค เราได้กระทำคำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็นอันมากหนอ ภิกษุใดเจริญ
มรณสตินี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ชั่วเวลาบริโภคบิณฑบาตครั้งหนึ่ง พึง
มนสิการถึงคำสอนของพระผู้มีพระภาค เราได้กระทำคำสอนของพระผู้มีพระภาค
เป็นอันมากหนอ และภิกษุใดเจริญมรณสตินี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ชั่วเวลา
เดียวชั่ว ๔-๕ คำแล้วกลืนกิน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นเรากล่าวว่าเป็น
ผู้ประมาทอยู่ เจริญมรณสติเพื่อความสิ้นอาสวะช้า ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ส่วนภิกษุใดเจริญมรณสตินี้ว่า โอหนอ เราพึง
เป็นอยู่ชั่วเวลาเดียวชั่วคำหนึ่งแล้วกลืนกิน พึงมนสิการถึงคำสอนของพระผู้มี-
*พระภาค เราได้กระทำคำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็นอันมากหนอ และภิกษุใด
เจริญมรณสตินี้ว่า โอหนอ เราพึงเป็นอยู่ชั่วเวลาหายใจออกแล้วหายใจเข้า
หรือหายใจเข้าแล้วหายใจออก ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุเหล่านั้นเรากล่าวว่าไม่
ประมาทอยู่ ย่อมเจริญมรณสติเพื่อความสิ้นอาสวะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะฉะนั้น
แหละ เธอทั้งหลายพึงศึกษาอย่างนี้ว่า เราทั้งหลายจักไม่เป็นผู้ประมาทอยู่ จัก
เจริญมรณสติเพื่อความสิ้นอาสวะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงศึกษา
อย่างนี้แล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๓

ปฏิบัติสูตรที่ ๔

[๑๗๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ที่พักก่อด้วยอิฐชื่อ
นาทิกะ ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฯลฯ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย มรณสตินี้บุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มี
อานิสงส์มาก หยิ่งลงส่อมตะ มื่อมตะเป็นที่สุด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็มรณสตินั้น
บุคคลเจริญแล้วอย่างไร กระทำให้มากแล้วอย่างไร จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก
หยิ่งลงส่อมตะ มื่อมตะเป็นที่สุด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อกลาง
วันสิ้นไป กลางคืนเวียนมาย่อมพิจารณาตั้งนี้ว่า ปัจจยแห่งความตายของเรามีมาก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
 หนอ คือ ุงฟังกิดเรากี้ได้ เมล่งปองฟังตอยเรากี้ได้ ตะขาบฟังกิดเรากี้ได้ เพราะ
 เหตุนั้นเรฟังทำกาลกิริยา อันตรายนันฟังมีแก่เรา เรฟังพลาตลัมลงกี้ได้ อาหาร
 ที่เรบริโภคแล้วไม่ย่อยเสียกี้ได้ ดิของเรฟังชานกี้ได้ เสมหะของเรฟังกำเรบกี้ได้
 ติมมีพิษดังศาตราของเรฟังกำเรบกี้ได้ มนุษย์ทั้งหลายฟังเบียดเบียนเรากี้ได้
 พวกอมมนุษย์ฟังเบียดเบียนเรากี้ได้ เพราะเหตุนั้นเรฟังทำกาลกิริยา อันตรายนันฟัง
 มีแก่เรา ดูกรภิกษทั้งหลาย ภิกษุณันฟังพิจารณาตั้งนี้ว่า ธรรมอันเป็นบาป
 อกุศลอันเรายังละไม่ได้ ที่จะฟังเป็นอันตรายแก่เรผู้ทำกาละในกลางคืน มี
 อยู่หรือหนอแล ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า ธรรมอันเป็นบาปอกุศลอันเร
 ยังละไม่ได้ ที่จะฟังเป็นอันตรายแก่เรผู้ทำกาละในกลางคืน มีอยู่ ภิกษุณัน
 ฟังกระทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความเพียร ความ
 ไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้ยิ่ง เพื่อละธรรมอันเป็นบาปอกุศลเหลา
 นั้นเสีย เปรียบเหมือนคนที่มีผ้าไฟไหม้ หรือศีรษะถูกไฟไหม้ ฟังกระทำความ
 พพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ ความเพียร ความไม่ท้อถอย สติและ
 สัมปชัญญะให้ยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้ผ้าหรือศีรษะนั้น ฉะนั้น ดูกรภิกษทั้งหลาย
 ถ้าเหล่าภิกษุพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า ธรรมอันเป็นบาปอกุศลอันเรายังละไม่ได้ ที่จะ
 เป็นอันตรายแก่เรผู้ทำกาละในกลางคืน ไม่มี ภิกษุณันฟังเป็นผู้มีปิตีและปราโมทย์
 หมั่นศึกษาทั้งกลางวันและกลางคืนในกุศลธรรมทั้งหลายอยู่ ฯ

ดูกรภิกษทั้งหลาย อนึ่ง ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เมื่อกลางคืนสิ้นไป กลาง
 วันเวียนมาถึง ย่อมพิจารณาตั้งนี้ว่า ปิจจยแห่งความตายของเรามีมากหนอ คือ ุง
 ฟังกิดเรากี้ได้ เมล่งปองฟังตอยเรากี้ได้ ตะขาบฟังกิดเรากี้ได้ เพราะเหตุนี้เร
 ฟังทำกาลกิริยา อันตรายนันฟังมีแก่เรา เรฟังพลาตลัมลงกี้ได้ อาหารที่เร
 บริโภคแล้วไม่ย่อยเสียกี้ได้ ดิของเรฟังชานกี้ได้ เสมหะของเรฟังกำเรบกี้ได้
 ติมมีพิษดังศาตราของเรฟังกำเรบกี้ได้ มนุษย์ทั้งหลายฟังเบียดเบียนเรากี้ได้ พวก
 อมนุษย์ฟังเบียดเบียนเรากี้ได้ เพราะเหตุนี้เรฟังทำกาลกิริยา อันตรายนัน
 ฟังมีแก่เรา ดูกรภิกษทั้งหลาย ภิกษุณันฟังพิจารณาตั้งนี้ว่า ธรรมอันเป็นบาป
 อกุศลอันเรายังละไม่ได้ที่จะฟังเป็นอันตรายแก่เรผู้ทำกาละในกลางวัน มีอยู่หรือ
 หนอแล ถ้าภิกษุพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า ธรรมอันเป็นบาปอกุศลอันเรายังละไม่ได้
 ที่จะฟังทำอันตรายแก่เรผู้ทำกาละในกลางวัน มีอยู่ ภิกษุณันฟังกระทำความพอใจ
 ความพยายาม ความอดสาหะ ความเพียร ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะ
 ให้ยิ่ง เพื่อละธรรมอันเป็นบาปอกุศลเหล่านั้นเสีย เปรียบเหมือนบุคคลมีผ้าถูก
 ไฟไหม้หรือศีรษะถูกไฟไหม้ ฟังกระทำความพอใจ ความพยายาม ความอดสาหะ
 ความเพียร ความไม่ท้อถอย สติและสัมปชัญญะให้ยิ่ง เพื่อดับไฟไหม้ผ้าหรือ
 ศีรษะนั้น ฉะนั้น ดูกรภิกษทั้งหลาย ถ้าเหล่าภิกษุพิจารณาอยู่อย่างนี้ว่า ธรรม
 อันเป็นบาปอกุศลอันเรายังละไม่ได้ที่จะฟังเป็นอันตรายแก่เร ผู้ทำกาละในกลาง
 วันไม่มี ภิกษุณันฟังเป็นผู้มีปิตีและปราโมทย์ หมั่นศึกษาทั้งกลางวันกลางคืนในกุศล
 ธรรมทั้งหลายอยู่ ดูกรภิกษทั้งหลาย มรณสติอันภิกษุเจริญแล้วอย่างนี้ กระทำให้
 มากแล้วอย่างนี้ จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่อมตะ มีอมตะเป็นที่สุด ฯ

จบสูตรที่ ๔

ปฏิบัติทาสสูตรที่ ๕

[๑๗๒] ดูกรภิกษทั้งหลาย สัมปทา ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็น
 โฉน คือ อฏฐานสัมปทา ๑ อารักขสัมปทา ๑ กัลยาณมัตตตา ๑ สมชิวิตา ๑
 สัทธาสัมปทา ๑ ศีลสัมปทา ๑ จาคสัมปทา ๑ ปัญญาสัมปทา ๑ ดูกรภิกษ
 ทั้งหลาย สัมปทา ๘ ประการนี้แล ฯ

คนหมั่นในการทำงาน ไม่ประมาท จัดการงานเหมาะสม
 เลี้ยงชีพพอเหมาะ รักษาทรัพย์ที่หามาได้ มีศรัทธา ถึง
 พร้อมด้วยศีล รู้ถ้อยคำ ปราศจากความตระหนี่ ชำระทาง
 สัมปรายิกัตถประโยชน์เป็นนิตย์ ธรรม ๘ ประการดังกล่าว
 นี้ ของผู้ครองเรือน ผู้มีศรัทธา อันพระพุทธเจ้าผู้มีพระนาม
 อันแท้จริง ตรัสว่าน่าสุขมาให้ในโลกทั้งสอง คือ ประโยชน์
 ในปัจจุบันนี้และความสุขในภายหน้า บุญ คือ จาคะนี้ ย่อม
 เจริญแก่กฤหัสถ์ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

ปฏิบัติทาสสูตรที่ ๖

[๑๗๓] ดูกรภิกษทั้งหลาย สัมปทา ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็น
 โฉน คือ อฏฐานสัมปทา ๑ อารักขสัมปทา ๑ กัลยาณมัตตตา ๑ สมชิวิตา ๑
 สัทธาสัมปทา ๑ ศีลสัมปทา ๑ จาคสัมปทา ๑ ปัญญาสัมปทา ๑ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิฏฐานสัมปทาเป็นไฉน ฤๅบุตรในโลกนี้ เลี้ยงชีพด้วยความหมั่นประกอบการงาน คือ กสิกรรม พาณิชยกรรม โครชกกรรม รับราชการฝ่ายทหาร รับราชการฝ่ายพลเรือน หรือศิลปอย่างใดอย่างหนึ่ง เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่อง อันเป็นอุปายในการงานนั้น สามารถจัดทำได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่ากิฏฐานสัมปทา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิฏฐาธิสัมปทาเป็นไฉน ฤๅบุตรในโลกนี้ มีโรคะที่หามาได้ด้วยความหมั่นเพียร สัมผัสด้วยกำลังแขน มีเหริ้อไหลไทรหมั่ว ชอบธรรม ได้มาโดยธรรม เขารักษาคัมภีรชกโรคะที่หามาได้ไว้ได้พร้อมมูล ด้วยทำไว้ในใจว่า ไฉนหนอ พระราชาไม่พึงบริโรคะที่หามาได้ของเรา จอไม่พึงลัก ไฟไม่พึงไหม้ น้ำไม่พึงพัดไป ทายาทผู้ไม่เป็นที่รักไม่พึงลักไป ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่ากิฏฐาธิสัมปทา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิฏฐาณมิตตตาเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฤๅบุตรในโลกนี้ อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตนเจรจาสนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นคฤหบดีหรือบุตรคฤหบดี เป็นคนหนุ่มหรือคนแก่ ผู้มีสมาจารบริสุทธิ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา ศึกษาสัทธา สัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศึกษาศีลสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยศีล ศึกษาจาคะสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยจาคะ ศึกษาปัญญาสัมปทาตามผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญา ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่ากิฏฐาณมิตตตา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิฏฐชีวิตาเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ฤๅบุตรในโลกนี้ รู้ทางเจริญแห่งโรคะ และรู้ทางเสื่อมแห่งโรคะแล้วเลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนักด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนคนซึ่งตาซึ่ง หรือลูกมือซึ่งตาซึ่ง ยกตาซึ่งขึ้นแล้วย่อมรู้ว่า ต้องลดออกเท่านั้น หรือต้องเพิ่มเข้าเท่านั้น ฉะนั้น ฤๅบุตรก็ฉันทนเหมือนกัน รู้ทางเจริญแห่งโรคะ และรู้ทางเสื่อมแห่งโรคะแล้ว เลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ถ้าฤๅบุตรผู้มีรายได้น้อย แต่เลี้ยงชีพตัวอย่างโอโง่ง จะมีผู้ว่าเขาได้ว่า ฤๅบุตรผู้นี้ ไซ้โรคะเหมือนคนเคี้ยวกินผลมะเดื่อ ฉะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ถ้าฤๅบุตรผู้มีรายได้น้อย แต่เลี้ยงชีพอย่างฝืดเคือง จะมีผู้ว่าเขาว่าฤๅบุตรผู้นี้จักตายอย่างอนาถา แต่เพราะฤๅบุตรผู้นี้รู้ทางเจริญแห่งโรคะ และรู้ทางเสื่อมแห่งโรคะแล้ว เลี้ยงชีพพอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่ากิฏฐชีวิตา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิฏฐาธิสัมปทาเป็นไฉน ฤๅบุตรในโลกนี้มีศรัทธา คือ เชื่อพระปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคตว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคองค์นั้น ฯลฯ เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่ากิฏฐาธิสัมปทา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิฏฐสัมปทาเป็นไฉน ฤๅบุตรในโลกนี้เป็นผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ เป็นผู้งดเว้นจากการดื่มสุราเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นฐานแห่งความประมาท ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่ากิฏฐสัมปทา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิฏฐาธิสัมปทาเป็นไฉน ฤๅบุตรในโลกนี้มีจิตปราศจากมลทิน คือ ความตระหนี่ อยู่ครองเรือน ฯลฯ ควรแก่การขอ ยินดีในการจำแนกทาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่ากิฏฐาธิสัมปทา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิฏฐาธิสัมปทาเป็นไฉน ฤๅบุตรในโลกนี้ เป็นผู้มิปัญญา ฯลฯ ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ดูกรภิกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่ากิฏฐาธิสัมปทา ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัมปทา ๘ ประการนี้แล ฯ

คนหมั่นในการทำงาน ไม่ประมาท จัดการงานเหมาะสม เลี้ยงชีพพอเหมาะ ตามรักษาทรัพย์ที่หามาได้ มีศรัทธา ถึงพร้อมด้วยศีล รู้ถ้อยคำ ปราศจากความตระหนี่ ชำระทางสัมปราชัยกัตถประโยชน์เป็นนิตย์ ธรรม ๘ ประการดังกล่าวนี้ ขอผู้ครองเรือน ผู้มีศรัทธา อันพระพุทธเจ้าผู้มีพระนามอันแท้จริง ตรัสว่านำสุขมาให้ในโลกทั้งสอง คือ ประโยชน์ในปัจจุบันนี้และความสุขในภายหน้า บุญ คือ จาคะนี้ ย่อมเจริญแก่กุศลด้วยประการฉะนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๖

อิจฉาสสูตร

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติ
เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน แต่ไม่สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่
ผู้อื่น ฯ

จบสูตรที่ ๑๒

ลัจฉาสูตรที่ ๖

[๑๘๐] ดุรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการ
เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น แต่ไม่สามารถใน
อันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน ธรรม ๓ ประการเป็นไฉน ดุรอาวโส
ทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้มีความเข้าใจได้เร็วในกุตลธรรมทั้งหลาย
เป็นผู้ทรงจำธรรมที่ได้ฟังแล้ว ๑ ไม่พิจารณาเนือความแห่งธรรมที่ได้ทรงจำไว้แล้ว
หา รุทธธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ เป็นผู้มิว่างามกล่าวถ้อยคำ
ไพเราะ ประกอบด้วยวาจาของชาวเมืองอันสละสลวย ไม่มีโทษ ให้รู้ประโยชน์ ๑
ชี้แจงสรรพหจจารีให้เห็นแจ้ง ให้สมทาน ให้อาภาย ร่ำเรง ๑ ดุรอาวโส
ทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๓ ประการนี้แล เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติ
เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น แต่ไม่สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูล
แก่ตน ฯ

จบสูตรที่ ๑๓

ลัจฉาสูตรที่ ๗

[๑๘๑] ดุรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการ
เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน แต่ไม่สามารถในอันปฏิบัติ
เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น ธรรม ๒ ประการเป็นไฉน ดุรอาวโสทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้มีความเข้าใจได้เร็วในกุตลธรรมทั้งหลาย ไม่เป็นผู้
ทรงจำธรรมที่ได้ฟังแล้ว แต่พิจารณาเนือความแห่งธรรมที่ได้ทรงจำแล้ว ๑ รุทธ
ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ๑ ไม่เป็นผู้มิว่างาม กล่าวถ้อยคำไพเราะ
ประกอบด้วยวาจาของชาวเมืองอันสละสลวย ไม่มีโทษ ให้รู้ประโยชน์ ไม่ชี้แจง
สรรพหจจารีให้เห็นแจ้ง ให้สมทาน ให้อาภาย ร่ำเรง ดุรอาวโสทั้งหลาย
ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการนี้แล เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์
เกื้อกูลแก่ตน แต่ไม่สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น ฯ

จบสูตรที่ ๑๔

ลัจฉาสูตรที่ ๘

[๑๘๒] ดุรอาวโสทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการ
เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น แต่ไม่สามารถในอัน
ปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ตน ธรรม ๒ ประการเป็นไฉน ดุรอาวโส
ทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ไม่เป็นผู้มีความเข้าใจได้เร็วในกุตลธรรมทั้งหลาย
ไม่เป็นผู้ทรงจำธรรมที่ได้ฟังแล้ว ไม่พิจารณาเนือความแห่งธรรมที่ได้ทรงจำไว้แล้ว
หา รุทธธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ เป็นผู้มิว่างาม กล่าวถ้อยคำ
ไพเราะ ประกอบด้วยวาจาของชาวเมืองอันสละสลวย ไม่มีโทษ ให้รู้ประโยชน์ ๑
ชี้แจงสรรพหจจารีให้เห็นแจ้ง ให้สมทาน ให้อาภาย ร่ำเรง ๑ ดุรอาวโส
ทั้งหลาย ภิกษุประกอบด้วยธรรม ๒ ประการนี้แล เป็นผู้สามารถในอันปฏิบัติ
เพื่อประโยชน์เกื้อกูลแก่ผู้อื่น แต่ไม่สามารถในอันปฏิบัติเพื่อประโยชน์เกื้อกูล
แก่ตน ฯ

จบสูตรที่ ๑๕

ปริหานสูตร

[๑๘๓] ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๘ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความ
เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ยินดีการงาน ๑
ความเป็นผู้ยินดีในการคย ๑ ความเป็นผู้ยินดีในความหลับ ๑ ความเป็นผู้ยินดีใน
การคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑ ความเป็นผู้ไม่คุ้มครองทวารในอินทริยทั้งหลาย ๑
ความเป็นผู้ไม่รู้จักประมาณในโภชนะ ๑ ความเป็นผู้ยินดีในธรรมเครื่องข้อง ๑
ความเป็นผู้ยินดีในธรรมเครื่องให้เนิ่นช้า ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๘ ประการ
นี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความเสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ฯ

จบสูตรที่ ๑๖

อปริหานสูตร

[๑๘๔] ดุรภิกษุทั้งหลาย ธรรม ๘ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อความ
ไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสาะ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน คือ ความเป็นผู้ไม่ยินดี
การงาน ๑ ความเป็นผู้ไม่ยินดีในการคย ๑ ความเป็นผู้ไม่ยินดีในความหลับ ๑
ความเป็นผู้ไม่ยินดีในการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ๑ ความเป็นผู้คุ้มครองทวารใน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
อินทรีทั้งหลาย ๑ ความเป็นผู้รู้จักประมาณในโภชนะ ๑ ความเป็นผู้ไม่ยินดีใน
ธรรมเครื่องข้อง ๑ ความเป็นผู้ไม่ยินดีในธรรมเครื่องเน้นซ้ำ ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย
ธรรม ๘ ประการนี้แล ย่อมเป็นไปเพื่อความไม่เสื่อมแก่ภิกษุผู้เสขะ ฯ

จบสูตรที่ ๑๗

กสิติวัตถุสูตร

[๑๘๕] ดุริการิกษทั้งหลาย กสิติวัตถุ ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็นไฉน
ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ต้องทำงาน เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า
เราจักต้องทำงาน ก็เมื่อเราทำงานอยู่ ภายจิกลำบาก ผิฉะนั้น เราจะนอน
เรอนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่
บรรลุ เพื่อกระทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกสิติวัตถุประการที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุทำงานแล้ว เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราแล
ทำงานแล้ว ก็เมื่อเราทำงานอยู่ ภายลำบากแล้ว ผิฉะนั้น เราจะนอน เรอนอนเสีย
ไม่ปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ
เพื่อกระทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกสิติวัตถุประการที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุต้องเดินทาง เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราจักต้อง
เดินทาง ก็เมื่อเราเดินทางอยู่ ภายลำบากแล้ว ผิฉะนั้น เราจะนอน เรอนอนเสีย
ไม่ปรารภความเพียรเพื่อถึงทางที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุทางที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้
แจ้งทางที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกสิติวัตถุประการที่ ๓ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเดินทางแล้ว เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราได้เดิน
ทางแล้ว ก็เมื่อเราเดินทางอยู่ ภายลำบากแล้ว ผิฉะนั้น เราจะนอน เรอนอนเสีย
ไม่ปรารภความเพียรเพื่อถึงทางที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุทางที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้
แจ้งทางที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นกสิติวัตถุประการที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตตามบ้านหรือนิคม ไม่ได้โภชนะอัน
คร่ำห่มองหรือประณีตพอแก่ความต้องการ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราเที่ยวเดิน
บิณฑบาตตามบ้านหรือนิคม ไม่ได้โภชนะอันคร่ำห่มองหรือประณีตพอแก่ความ
ต้องการ ภายของเรานั้นลำบากแล้ว ไม่ควรแก่การทำงาน ผิฉะนั้น เราจะนอน เรอนอนเสีย
ไม่ปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็นกสิติวัตถุประการที่ ๕ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตตามบ้านหรือนิคม ได้โภชนะ
คร่ำห่มองหรือประณีตพอแก่ความต้องการ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เรา
เที่ยวบิณฑบาตตามบ้านหรือนิคม ได้โภชนะคร่ำห่มองหรือประณีตพอแก่ความ
ต้องการแล้ว ภายของเรานั้นหนัก ไม่ควรแก่การทำงาน เหมือนถั่วชุ่มด้วยน้ำ
ผิฉะนั้น เราจะนอน เรอนอนเสีย ไม่ปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็นกสิติวัตถุ
ประการที่ ๖ ฯ

อีกประการหนึ่ง อาพาธเล็กน้อยเกิดขึ้นแก่ภิกษุ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า
อาพาธเล็กน้อยนี้เกิดแก่เราแล้ว มีข้ออ้างเพื่อจะนอน ผิฉะนั้น เราจะนอน เรอนอนเสีย
ไม่ปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็นกสิติวัตถุประการที่ ๗ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุหายจากอาพาธแล้ว แต่ยังหายไม่นาน เธอมี
ความคิดอย่างนี้ว่า เราหายจากอาพาธแล้ว แต่ยังหายไม่นาน ภายของเรายังอ่อน
เพลีย ไม่ควรแก่การทำงาน ผิฉะนั้นเราจักนอนเสียก่อน เรอนอนเสีย ไม่ปรารภ
ความเพียร เพื่อถึงการทำงานที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุการทำงานที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้ง
การทำงานที่ยังไม่ได้ทำให้แจ้ง นี่เป็นกสิติวัตถุประการที่ ๘ ดุริการิกษทั้งหลาย
กสิติวัตถุ ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๘

อาร์พวัตถุสูตร

[๑๘๖] ดุริการิกษทั้งหลาย อาร์พวัตถุ ๘ ประการนี้ ๘ ประการเป็นไฉน
ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ต้องทำงาน เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า
เราจักต้องทำงานแล ก็เมื่อเราทำงานอยู่ ไม่พึงทำมนสิการคำสั่งสอนของ
พระพุทธเจ้าทั้งหลายได้ง่าย ผิฉะนั้น เราจะรีบปรารภความเพียรเสียก่อน เพื่อถึง
ธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง
เธอปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อ
ทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นอาร์พวัตถุประการที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุทำงานแล้ว เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราได้
ทำงานแล้ว ก็เมื่อเราทำงานอยู่ ไม่สามารถมนสิการคำสั่งสอนของพระพุทธ-

*เจ้าทั้งหลายได้ ผิฉะนั้น เราจะปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุ
ธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง เธอปรารภความเพียร
เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ทำให้แจ้ง นี่เป็นอาร์พภัตถุประการที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุต้องเดินทาง เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราจักต้อง
เดินทาง ก็เมื่อเราเดินทางอยู่ ไม่พึงกระทำนสิกการคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
ทั้งหลายได้ง่าย ฉะนั้น เราจะปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็นอาร์พภัตถุ
ประการที่ ๓ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเดินทางแล้ว เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราได้
เดินทางแล้ว ก็เมื่อเราเดินทางอยู่ ไม่สามารถนสิกการคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
ทั้งหลายได้ ฉะนั้น เราจะปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็นอาร์พภัตถุประการที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเที่ยวบิณฑบาตตามบ้านหรือนิคม ไม่ได้โภชนะ
เศร้าหมองหรือประณีต พอแก่ความต้องการ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า เราเที่ยว
บิณฑบาตตามบ้านหรือนิคม ไม่ได้โภชนะเศร้าหมองหรือประณีต พอแก่ความ
ต้องการ ภายของเรานั้นเบาควรแก่การงาน ฉะนั้น เราจะปรารภความเพียร ฯลฯ
นี่เป็นอาร์พภัตถุประการที่ ๖ ฯ

อีกประการหนึ่ง อาพาธเล็กน้อยเกิดขึ้นแก่ภิกษุ เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า
อาพาธเล็กน้อยนี้เกิดขึ้นแก่เรา การที่อาพาธของเราจะพึงกลับกำเริบนั้น เป็นฐานะ
ที่จะมีได้ ฉะนั้น เราจะปรารภความเพียร ฯลฯ นี่เป็นอาร์พภัตถุประการที่ ๗ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุหายจากอาพาธแล้ว แต่ยังหายไม่นาน เธอมี
ความคิดอย่างนี้ว่า เราหายจากอาพาธแล้ว แต่ยังหายไม่นาน การที่อาพาธของเรา
จะพึงกลับกำเริบนั้น เป็นฐานะที่จะมีได้ ฉะนั้น จะรีบปรารภความเพียรเสียก่อน
เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่ได้บรรลุ เพื่อกระทำให้แจ้งธรรม
ที่ยังไม่ทำให้แจ้ง เธอปรารภความเพียรเพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยัง
ไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง นี่เป็นอาร์พภัตถุประการที่ ๘
ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาร์พภัตถุ ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๙

จบยมกวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปฏิปทาสูตร ๖ สูตร ๒. อิจจาสูตร ๓. ลัจจาสูตร ๔ สูตร
๕. ปริหานสูตร ๕. อปริหานสูตร ๖. กุสัต์ตสูตร ๗. อาร์พภัตถุสูตร ฯ

สตาวรรคที่ ๔

สตีสสูตร

[๑๘๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อสติสัมปชัญญะไม่มี หิริและโอตตปปะ
ชื่อว่ามิเหตอันบุคคลผู้มีสติและสัมปชัญญะวิบัติกำลังเสียแล้ว เมื่อหิริและ
โอตตปปะไม่มี อินทรีย์สังวรชื่อว่ามิเหตอันบุคคลผู้มีหิริและโอตตปปะวิบัติกำลัง
เสียแล้ว เมื่ออินทรีย์สังวรไม่มี ศีลชื่อว่ามิเหตอันบุคคลผู้มีอินทรีย์สังวรวิบัติ
กำลังเสียแล้ว เมื่อศีลไม่มี สัมมาสมาธิชื่อว่ามิเหตอันบุคคลผู้มีศีลวิบัติกำลัง
เสียแล้ว เมื่อสัมมาสมาธิไม่มี ยถาภูตญาณทัสนะชื่อว่ามิเหตอันบุคคลผู้มีสัมมา-
*สมาธิวิบัติกำลังเสียแล้ว เมื่อยถาภูตญาณทัสนะไม่มี นิพพิทาวีระชื่อว่ามิเหตอัน
บุคคลผู้มียถาภูตญาณทัสนะวิบัติกำลังเสียแล้ว เมื่อนิพพิทาวีระไม่มี วิมุตติญาณ-
*ทัสนะ ชื่อว่ามีเหตอันบุคคลผู้มีนิพพิทาวีระวิบัติกำลังเสียแล้ว เปรียบเหมือน
ต้นไม้มิถิงและใบวิบัติแล้ว แม้กะเทาะของต้นไม้นั้น ย่อมไม่บริบูรณ์ แม้เปลือก
แม้กะพี แม้แก่นของต้นไม้นั้นก็ย่อมไม่บริบูรณ์ ฉะนั้น ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เมื่อสติสัมปชัญญะมีอยู่ หิริและโอตตปปะชื่อว่ามิ
เหตสมบุรณ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบุรณด้วยสติและสัมปชัญญะ เมื่อหิริและ
โอตตปปะมีอยู่ อินทรีย์สังวรชื่อว่ามิเหตสมบุรณ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบุรณด้วย
หิริและโอตตปปะ เมื่ออินทรีย์สังวรมีอยู่ ศีลชื่อว่ามิเหตสมบุรณ ย่อมมีแก่
บุคคลผู้สมบุรณด้วยอินทรีย์สังวร เมื่อศีลมีอยู่ สัมมาสมาธิชื่อว่ามิเหตสมบุรณ
ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบุรณด้วยศีล เมื่อสัมมาสมาธิมีอยู่ ยถาภูตญาณทัสนะชื่อว่า
มิเหตสมบุรณ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบุรณด้วยสัมมาสมาธิ เมื่อยถาภูตญาณทัสนะ
มีอยู่ นิพพิทาวีระชื่อว่ามิเหตสมบุรณ ย่อมมีแก่บุคคลผู้สมบุรณด้วยยถาภูตญาณ-
*ทัสนะ เมื่อนิพพิทาวีระมีอยู่ วิมุตติญาณทัสนะชื่อว่ามิเหตสมบุรณ ย่อมมีแก่

บุคคลผู้สมบุรณด้วยนิพพิทาวีระ เปรียบเหมือนต้นไม้มิถิงและใบสมบุรณ
แม้กะเทาะของต้นไม้นั้นก็ย่อมบริบูรณ์ แม้เปลือก แม้กะพี แม้แก่นของต้นไม้นั้น
ก็ย่อมบริบูรณ์ ฉะนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๑

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ปณณียสูตร

[๑๘๘] ครั้นนั้นแล ท่านพระปณณียะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคยังที่
ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มี-

*พระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัย ที่บางครั้ง
พระธรรมเทศนาแจ่มแจ้ง กะพระตถาคต บางครั้งไม่แจ่มแจ้ง ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุรปณณียะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่เข้าไป
หาเพียงใด ธรรมเทศนาของตถาคตย่อมไม่แจ่มแจ้งเพียงนั้น แต่เมื่อใด ภิกษุ
เป็นผู้มีศรัทธาและเข้าไปหา เมื่อนั้น ธรรมเทศนาของตถาคตย่อมแจ่มแจ้ง
ดูกุรปณณียะ ภิกษุผู้มีศรัทธาและเข้าไปหา แต่ไม่เข้าไปนั่งใกล้เพียงใด ธรรม-

*เทศนาของตถาคตย่อมไม่แจ่มแจ้งเพียงนั้น แต่เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา . . .
และเข้าไปนั่งใกล้ เมื่อนั้น ธรรมเทศนาของตถาคตย่อมแจ่มแจ้ง ดูกุรปณณียะ
ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา . . . และเข้าไปนั่งใกล้ แต่ไม่สอบถามเพียงใด ธรรมเทศนา
ของตถาคตย่อมไม่แจ่มแจ้งเพียงนั้น แต่เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา . . . และ
สอบถาม เมื่อนั้น ธรรมเทศนาของตถาคตย่อมแจ่มแจ้ง ดูกุรปณณียะ ภิกษุ
เป็นผู้มีศรัทธา . . . และสอบถาม แต่ไม่เจียโลดลงสดับธรรมเพียงใด ธรรมเทศนา
ของตถาคตย่อมไม่แจ่มแจ้งเพียงนั้น แต่เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา . . . และ
เจียโลดลงสดับธรรม แต่ฟังธรรมแล้วไม่ทรงจำไว้เพียงใด ธรรมเทศนาของ
ตถาคตย่อมไม่แจ่มแจ้งเพียงนั้น แต่เมื่อใด ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา . . . และฟังแล้ว
ทรงจำไว้ เมื่อนั้น ธรรมเทศนาของตถาคตย่อมแจ่มแจ้ง ดูกุรปณณียะ ภิกษุ
เป็นผู้มีศรัทธา . . . และฟังแล้วทรงจำไว้ แต่ไม่พิจารณาเพื่อความแห่งธรรมที่ทรงจำ
ไว้เพียงใด ธรรมเทศนาของตถาคตย่อมไม่แจ่มแจ้งเพียงนั้น แต่เมื่อใด ภิกษุเป็น
ผู้มีศรัทธา . . . และพิจารณาเพื่อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ เมื่อนั้น ธรรมเทศนา
ของตถาคตย่อมแจ่มแจ้ง ดูกุรปณณียะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา . . . และพิจารณาเนื้อ
ความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ แต่ไม่รู้รกรักรธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม
เพียงใด ธรรมเทศนาของตถาคตย่อมไม่แจ่มแจ้งเพียงนั้น แต่เมื่อใด ภิกษุเป็น
ผู้มีศรัทธา . . . และรู้รกรักรธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม เมื่อนั้น ธรรม
เทศนาของตถาคตย่อมแจ่มแจ้ง ดูกุรปณณียะ ธรรมเทศนาของตถาคตผู้มีปัญญา
โดยส่วนเดียว อันประกอบด้วยธรรมเหล่านี้แล ย่อมแจ่มแจ้ง ฯ

จบสูตรที่ ๒

มูลสูตร

[๑๘๙] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่าพวกอัญญเดียรถียปริพาชก ฟังถาม
อย่างนี้ว่า ดูกุรอาวุโสทั้งหลาย ธรรมทั้งปวงมีอะไรเป็นมูล มีอะไรเป็นแดนเกิด
มีอะไรเป็นสมุทัย มีอะไรเป็นที่ประชุมลง มีอะไรเป็นประมุข มีอะไรเป็นใหญ่
มีอะไรยิ่งกว่า มีอะไรเป็นแก่น เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว ฟังพยากรณ์แก่
อัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้นว่าอย่างไร ฯ

ภิกษุเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ธรรมแห่งข้าพระองค์
ทั้งหลายมีพระผู้มีพระภาคเป็นมูล มีพระผู้มีพระภาคเป็นผู้นำ มีพระผู้มีพระภาค
เป็นที่พึ่งอาศัย ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส ขอเนื้อความแห่ง
ภาษิตนี้จงแจ่มแจ้งกะพระผู้มีพระภาคเถิด ภิกษุทั้งหลายได้ฟังต่อพระผู้มีพระภาค
จักทรงจำไว้ ฯ

พ. ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้นเธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี
เราจักกล่าว ภิกษุเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ดูกุรภิกษุทั้งหลาย ถ้าว่า พวกอัญญเดียรถียปริพาชกฟังถามอย่างนี้ว่า ดูกุรอาวุโส
ทั้งหลาย ธรรมทั้งปวง มีอะไรเป็นมูล มีอะไรเป็นแดนเกิด มีอะไรเป็นสมุทัย
มีอะไรเป็นที่ประชุมลง มีอะไรเป็นประมุข มีอะไรเป็นใหญ่ มีอะไรยิ่งกว่า
มีอะไรเป็นแก่น เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว ฟังพยากรณ์แก่พวกอัญญเดียรถีย
ปริพาชกเหล่านั้นอย่างนี้ว่า ดูกุรอาวุโสทั้งหลาย ธรรมทั้งปวงมีฉันทะเป็นมูล มี
มนสิการเป็นแดนเกิด มีผัสสะเป็นสมุทัย มีเวทนาเป็นที่ประชุมลง มีสมาธิ
เป็นประมุข มีสติเป็นใหญ่ มีปัญญาเป็นยิ่ง มีวิมุตติเป็นแก่น ดูกุรภิกษุทั้งหลาย
เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว ฟังพยากรณ์แก่อัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้น
อย่างนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๓

โจรสสูตรที่ ๑

[๑๙๐] ดูกุรภิกษุทั้งหลาย มหาโจรประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ย่อม
พลันเสื่อม ตั้งอยู่ไม่นาน องค์ ๘ ประการเป็นโจน คือ ประหารคนที่ไม่ประหาร
ตอบ ๑ ถือเอาสิ่งของไม่เหลือ ๑ ลักพาสตรี ๑ ประทุษร้ายกุมาริ ๑ ปล้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
บรรพชิต ๑ ปล้นราชทรัพย์ ๑ ทำงานใกล้ถึงเกินไป ๑ ไม่ฉลาดในการเก็บ ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย มหาโจรประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล ย่อมพลันเสื่อม
ตั้งอยู่ไม่นาน ฯ

โจรสตที่ ๒

[๑๔๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย มหาโจรประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ ย่อม
ไม่เสื่อมเร็ว ตั้งอยู่ได้นาน ๘ ประการเป็นไฉน คือ ไม่ประหารคนที่ไม่ประหาร ๑
ไม่ถือเอาของจนไม่เหลือ ๑ ไม่ลักพาสตรี ๑ ไม่ประทุษร้ายกุมาริ ๑ ไม่
ปล้นบรรพชิต ๑ ไม่ปล้นราชทรัพย์ ๑ ไม่ทำงานใกล้ถึงเกินไป ๑ ฉลาดในการ
เก็บ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย มหาโจรประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล ไม่เสื่อมเร็ว
ตั้งอยู่ได้นาน ฯ

จบสูตรที่ ๔

สมณสูตร

[๑๔๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย คำว่า สมณะ เป็นชื่อของพระตถาคต
อรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า คำว่า พรหมณ์ คำว่า ผู้ถึงเวท คำว่า ศัลยแพทย์
คำว่า ไม่มีมลทิน คำว่า ผู้ปราศจากมลทิน คำว่า ผู้มีญาณ คำว่า ผู้หลุดพ้น
เป็นชื่อของพระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า

คุณชาติใด อันเราผู้เป็นสมณะ เป็นพรหมณ์ อยู่จบพรหมจรรย์
พึงกระทำ คุณชาติใด อันเราผู้ถึงเวท ผู้เป็นศัลยแพทย์
อย่างยอดเยี่ยม พึงบรรลु คุณชาติใด อันเราผู้ไม่มีมลทิน
ผู้ปราศจากมลทิน อยู่จบพรหมจรรย์ พึงบรรลุ และคุณ
ชาติใด อันเราผู้มีญาณ ผู้หลุดพ้นแล้วอย่างยอดเยี่ยม พึง
บรรลุ คุณชาตินั้นๆ เราบรรลุแล้ว เรานั้นชนะสงครามแล้ว
เป็นผู้หลุดพ้นแล้ว พ้นจากเครื่องผูกคือนาม เราเป็นผู้
ประเสริฐ เป็นผู้ฝึกตนขึ้นเยี่ยม เป็นอเสขบุคคลปรินิพพาน
แล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๕

ยสสูตร

[๑๔๓] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคเสด็จจาริกไปในแคว้นโกสัมพีชนบท
พร้อมด้วยภิกษุสงฆ์หมู่ใหญ่ เสด็จถึงพราหมณคามแห่งชนชาวโกศล ชื่ออิจฉา-

* นังคละ ได้ยินว่า สมัยนั้น พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่ไพโรสน์ชื่ออิจฉานังคละ
ใกล้พราหมณคามชื่ออิจฉานังคละ ฯ

พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านอิจฉานังคละ ได้สดับข่าวว่า พระสมณโคตม
ตากยบุตร ทรงผนวชจากศากยตระกูล เสด็จถึงบ้านอิจฉานังคละ ประทับอยู่ที่
ไพโรสน์ชื่ออิจฉานังคละ ใกล้พราหมณคามชื่ออิจฉานังคละ ก็กิตติศัพท์อันงาม
ของท่านพระโคตมพระองค์นั้นขจรไปดังนี้ว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาค
พระองค์นั้น เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้เองโดยชอบ ฯลฯ ก็การได้เห็นพระอรหันต์
เห็นปานจะนี้เป็นการดีแล ครั้นนั้น พวกพราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้าน
อิจฉานังคละ เมื่อล่วงราตรีนั้นไป พากันถือของเคี้ยวของกินเป็นจำนวนมาก เข้าไป
ทางไพโรสน์ชื่ออิจฉานังคละ ครั้นแล้ว ได้ยินชุมนุมกันส่งเสียงอื้ออึงอยู่ที่ชุม
ประตูด้านนอก ฯ

สมัยนั้น ท่านพระนาคิตะเป็นอุปัฏฐากของพระผู้มีพระภาค พระผู้มี-

* พระภาคตรัสถามท่านพระนาคิตะว่า ดูกรนาคิตะ ก็พวกใครที่ส่งเสียงอื้ออึงอยู่นั้น
คล้ายพวกชาวประมงแย่งปลา กัน ท่านพระนาคิตะกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ พราหมณ์และคฤหบดีชาวบ้านอิจฉานังคละเหล่านี้ พากันถือของเคี้ยว
ของกินเป็นจำนวนมาก มายืนชุมนุมกันอยู่ที่ชุมประตูด้านนอก เพื่อถวายพระผู้มี-

* พระภาคและพระภิกษุสงฆ์ ฯ

พ. ดูกรนาคิตะ เธออย่าติดยศ และยศก็อย่าติดเรา ดูกรนาคิตะ
ผู้ใดแล ไม่พึงได้ตามความปรารถนา ไม่พึงได้โดยไมยาก ไม่พึงได้โดยไม่ลำบาก
ซึ่งสุขอันเกิดแต่เนกขัมมะ สุขอันเกิดแต่วิเวก สุขอันเกิดแต่ความสงบ สุขอัน
เกิดแต่การตรัสรู้ ที่เราพึงได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ผู้นั้น
ชื่อว่าพึงยินดีสุขอันไม่สะอาด สุขในการหลับนอน และสุขที่อาศัยลาภสักการะ
และการสรรเสริญ ฯ

น. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บัดนี้ ขอพระผู้มีพระภาคทรงรับ ขอพระสุก
งทงรับ บัดนี้เป็นเวลาที่พระผู้มีพระภาคจะทรงรับพระผู้มีพระภาคจักเสด็จไปทาง
ใดๆ พราหมณ์ คฤหบดี ขวานิคมและชาวชนบท ก็จักหวั่นไหวไปทางนั้นๆ
เปรียบเหมือนฝนเม็ดใหญ่ตกลงมา น้ำก็ย่อมไหลไปตามที่ลุ่ม ฉะนั้น ข้อนั้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เพราะเหตุไร เพราะพระผู้มีพระภาคทรงมีศีลและปัญญา ฯ

พ. ดุรณาคิตะ เธออย่าติดยศ และอย่าติดเรา ดุรณาคิตะ ผู้ใด
แลไม่พึงได้ตามความปรารถนา ไม่พึงได้โดยไม่ยาก ไม่พึงได้โดยไม่ลำบาก ซึ่ง
สุขอันเกิดแต่เนกขัมมะ สุขอันเกิดแต่วิเวก สุขอันเกิดแต่ความสงบ สุขอัน
เกิดแต่การตรัสรู้ ที่เราพึงได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ผู้นั้น
ชื่อว่าพึงยินดีความสุขที่ไม่สะอาด สุขในการหลับนอน และสุขที่อาศัยลาภ
สักการะและการสรรเสริญ ดุรณาคิตะ แม้เทวดาบางพวกก็ไม่พึงได้ตามความ
ปรารถนา ไม่พึงได้โดยไม่ยาก ไม่พึงได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งสุขอันเกิดแต่เนกขัมมะ
สุขอันเกิดแต่วิเวก สุขอันเกิดแต่ความสงบ สุขอันเกิดแต่การตรัสรู้ ที่เราพึง
ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ไม่ลำบาก ดุรณาคิตะ แม้เธอทั้งหลายมา
ประชุมพร้อมหน้ากัน ประกอบการอยู่ด้วยการคลุกคลีด้วยหมู่คณะ ย่อมมีความ
เห็นอย่างนี้ว่า ท่านเหล่านี้ไม่พึงได้ตามความปรารถนา ไม่พึงได้โดยไม่ยาก ไม่พึง
ได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งสุขอันเกิดแต่เนกขัมมะ สุขอันเกิดแต่วิเวก สุขอันเกิดแต่
ความสงบ สุขอันเกิดแต่การตรัสรู้ ที่เราพึงได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก
ไม่ลำบาก แนนอน ก็ความจริงเป็นอย่างนั้น เพราะท่านเหล่านี้มาประชุมพร้อม
หน้ากัน ประกอบการอยู่ด้วยการคลุกคลีด้วยหมู่คณะอยู่ ดุรณาคิตะ เราเห็น
ภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้ ใช้น้ำจี้เล่นกระซิกกระซิกกันและกันอยู่ เรานั้นมี
ความคิดอย่างนี้ว่า ท่านเหล่านี้ไม่พึงได้ตามความปรารถนา ไม่พึงได้โดยไม่ยาก ไม่
พึงได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งสุขอันเกิดแต่เนกขัมมะ สุขอันเกิดแต่วิเวก สุขอันเกิดแต่
ความสงบ สุขอันเกิดแต่การตรัสรู้ ที่เราพึงได้ตามความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก
ไม่ลำบาก แนนอน ความจริงเป็นอย่างนั้น เพราะท่านเหล่านี้มีน้ำจี้เล่น
กระซิกกระซิกกันและกันอยู่ ฯ

ดุรณาคิตะ ก็เราเห็นภิกษุทั้งหลายในธรรมวินัยนี้ จันอาหารเต็มท้องพอ
ความต้องการแล้ว มีว่ประกอบด้วยความสุขในการนอน สุขในการเอน สุขใน
การหลับอยู่ เรานั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า ท่านเหล่านี้ไม่พึงได้ตามความปรารถนา
ไม่พึงได้โดยไม่ยาก ไม่พึงได้โดยไม่ลำบาก ซึ่งสุขอันเกิดแต่เนกขัมมะ สุขอัน
เกิดแต่วิเวก สุขอันเกิดแต่ความสงบ สุขอันเกิดแต่การตรัสรู้ ที่เราพึงได้ตาม
ความปรารถนา ได้โดยไม่ยาก ได้โดยไม่ลำบาก แนนอน ความจริงเป็นอย่างนั้น
เพราะท่านเหล่านี้จันอาหารเต็มท้องพอความต้องการแล้ว มีว่ประกอบด้วยสุขใน
การนอน สุขในการเอน สุขในการหลับอยู่ ฯ

ดุรณาคิตะ เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ นั่งสมาธิอยู่ที่วิหารใกล้บ้าน
เรานั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ คนวัดหรือสมณเพศจักบารุงท่านผู้นี้ ทำให้
เธอไปจากสมาธินั้นเสีย เพราะเหตุนี้ เราจึงไม่พอใจด้วยการอยู่ใกล้บ้านของ
ภิกษุนั้น ฯ

ดุรณาคิตะ ก็เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ นั่งโง่งงอยู่ในป่า เรานั้นมี
ความคิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ ท่านผู้นี้พอบรรเทาความลำบากในการนอนหลับนี้ได้แล้ว
จักกระทำความสำคัญว่าอยู่ในป่าไว้ในใจได้ประมาณเท่านี้ เพราะเหตุนี้ เราจึง
พอใจด้วยการอยู่ในป่าของภิกษุนั้น ฯ

ดุรณาคิตะ ก็เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ นั่งไม่เป็นสมาธิอยู่ในป่า เรา
นั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ ท่านผู้นี้จักตั้งมั่นจิตที่ยังไม่ตั้งมั่น หรือจักตามรักษา
จิตที่ตั้งมั่นแล้ว เพราะเหตุนี้ เราจึงพอใจด้วยการอยู่ในป่าของภิกษุนั้น ฯ

ดุรณาคิตะ ก็เราเห็นภิกษุในธรรมวินัยนี้ ถือการอยู่ป่านั่งสมาธิอยู่ เรา
นั้นมีความคิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ ท่านผู้นี้จักเปลี่ยนจิตที่ยังไม่หลุดพ้น หรือจักตาม
รักษาจิตที่หลุดพ้นแล้ว เพราะเหตุนี้ เราจึงพอใจด้วยการอยู่ในป่าของภิกษุนั้น ฯ

ดุรณาคิตะ สมัยใด เราเดินทางไกลไม่เห็นอะไรๆ ข้างหน้าหรือข้างหลัง
สมัยนั้น เรามีความผาสุก โดยที่สวดการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ ฯ

จบสูตรที่ ๖

ปิตตสูตรที่ ๑

[๑๔๔] ดุรณาคิตะทั้งหลาย สงฆ์หวังอยู่ พึงคว่ำบาตรแก่อุบาสกผู้ประ-

* กอบด้วยองค์ ๘ ประการ องค์ ๘ ประการเป็นโฉน คือ อุบาสกพยายามเพื่อความ
เสื่อมลาภแก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ พยายามเพื่อความฉิบหายแก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ พยายาม
เพื่อความอยู่ไม่ได้แก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ ย่อมด่าย่อมบริภาษภิกษุทั้งหลาย ๑ ยุยง
ภิกษุทั้งหลายให้แตกจากภิกษุทั้งหลาย ๑ ตีเตียนพระพุทธเจ้า ๑ ตีเตียน
พระธรรม ๑ ตีเตียนพระสงฆ์ ๑ ดุรณาคิตะทั้งหลาย สงฆ์หวังอยู่ พึงคว่ำบาตร
แก่อุบาสกผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ปัตตสูตรที่ ๒

[๑๙๕] ดูกิริยทั้งหลาย สงฆ์หวังอยู่ พึงหาบาตรแก่อุบาสกผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการ องค์ ๘ ประการเป็นไฉน คือ อุบาสกไม่พยายามเพื่อความเสื่อมลาภแก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ ไม่พยายามเพื่อความฉิบหายแก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ ไม่พยายามเพื่อความอยู่ไม่ได้แก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ ไม่ดำไม่บริภาษภิกษุทั้งหลาย ๑ ไม่ยุยงภิกษุทั้งหลายให้แตกจากภิกษุทั้งหลาย ๑ สรรเสริญพระ-
*พุทธเจ้า ๑ สรรเสริญพระธรรม ๑ สรรเสริญพระสงฆ์ ๑ ดูกิริยทั้งหลาย สงฆ์หวังอยู่ พึงหาบาตรแก่อุบาสกผู้ประกอบด้วยองค์ ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

อัปสาทสูตร

[๑๙๖] ดูกิริยทั้งหลาย อุบาสกหวังอยู่ พึงประกาศความไม่เลื่อมใสแก่ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุพยายามเพื่อความเสื่อมลาภแก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ พยายามเพื่อความฉิบหายแก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ ดำบริภาษภิกษุทั้งหลาย ๑ ยุยงภิกษุทั้งหลายให้แตกจากภิกษุทั้งหลาย ๑ ตีเตียนพระพุทธรเจ้า ๑ ตีเตียนพระธรรม ๑ ตีเตียนพระสงฆ์ ๑ และเทวดาย่อมเห็นภิกษุนั้นโดยประการนั้น ๑ ๑- ดูกิริยทั้งหลาย
@๑. นี้แปลตามรูปบาลีที่ปรากฏในพระ ไตรปิฎกเล่ม ๒๓ หน้า ๓๕๗ ว่า ตโต จ เทวานํ @ปัสสนติ "ตโต จ เทวา" ในอรรถกถาในรทปฐนี ตติยภาคหน้า ๓๒๑ ปรากฏเป็น "อโคจร" @และยกเป็นบทตั้งแก่ความว่า "ในอโคจร ๕ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงชวนให้เข้าใจว่า ฌบบาลีที่ @ลอกอักษรขอมมาเป็นอักษรไทยว่า " ตโต จ เทวา น่าจะพลาดคงจะเป็น อโคจร จ ตาม @อรรถกถาแน่ ถ้าเป็นเช่นนี้ ความตรงนี้จะต้องเป็นว่า อุบาสกทั้งหลายย่อมเห็นภิกษุนั้นใน @ที่อโคจรทีเดียว

อุบาสกหวังอยู่ พึงประกาศความไม่เลื่อมใสแก่ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

ปสาทสูตร

[๑๙๗] ดูกิริยทั้งหลาย อุบาสกหวังอยู่ พึงประกาศความเลื่อมใสแก่ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุไม่พยายามเพื่อความเสื่อมลาภแก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ ไม่พยายามเพื่อความฉิบหายแก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ ไม่ดำไม่บริภาษภิกษุทั้งหลาย ๑ ไม่ยุยงภิกษุทั้งหลายให้แตกจากภิกษุทั้งหลาย ๑ สรรเสริญพระพุทธรเจ้า ๑ สรรเสริญพระธรรม ๑ สรรเสริญพระสงฆ์ ๑ และเพราะเหตุนี้ เทวดาทั้งหลายย่อมสรรเสริญอุบาสกนั้น ๑ ดูกิริยทั้งหลาย อุบาสกหวังอยู่ พึงประกาศความเลื่อมใสแก่ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

ปฏิสารณียสูตรที่ ๑

[๑๙๘] ดูกิริยทั้งหลาย สงฆ์หวังอยู่ พึงกระทำปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน คือ พยายามเพื่อความเสื่อมลาภแก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ พยายามเพื่อความฉิบหายแก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ ดำบริภาษภิกษุทั้งหลาย ๑ ยุยงภิกษุทั้งหลายให้แตกจากภิกษุทั้งหลาย ๑ ตีเตียนพระพุทธรเจ้า ๑ ตีเตียนพระธรรม ๑ ตีเตียนพระสงฆ์ ๑ ไม่ยั้งคำรับต่อภิกษุที่ขอบธรรมให้เป็นจริง ๑ ดูกิริยทั้งหลาย สงฆ์หวังอยู่ พึงกระทำปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

ปฏิสารณียสูตรที่ ๒

[๑๙๙] ดูกิริยทั้งหลาย สงฆ์หวังอยู่ พึงระงับปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน คือ ภิกษุไม่พยายามเพื่อความเสื่อมลาภแก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ ไม่พยายามเพื่อความฉิบหายแก่ภิกษุทั้งหลาย ๑ ไม่ดำไม่บริภาษภิกษุทั้งหลาย ๑ ไม่ยุยงภิกษุทั้งหลายให้แตกจากภิกษุทั้งหลาย ๑ สรรเสริญพระพุทธรเจ้า ๑ สรรเสริญพระธรรม ๑ สรรเสริญพระสงฆ์ ๑ และยั้งคำรับต่อภิกษุที่ขอบธรรมให้เป็นจริง ๑ ดูกิริยทั้งหลาย สงฆ์หวังอยู่ พึงระงับปฏิสารณียกรรมแก่ภิกษุผู้ประกอบด้วยธรรม ๘ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๒

วัตตสูตร

[๒๐๐] ดูกิริยทั้งหลาย ภิกษุผู้อันสงฆ์ลงตั้สสปปิยสิกการม ต้อง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ประพตฺติชอบในธรรม ๘ ประการ คือ ไม่พึงให้อุปสมบท ๑ ไม่พึงให้นิสัย ๑
ไม่พึงให้สามเณรอุปฐาก ๑ ไม่พึงยินดีการสมมติตนเป็นผู้ให้อิโวาทภิกษุณี ๑ แม้
ได้รับสมมติแล้วก็ไม่พึงอิโวาทภิกษุณี ๑ ไม่พึงยินดีการได้รับสมมติจากสงฆ์ใดๆ ๑
ไม่พึงนิยมในตำแหน่งหัวหน้าตำแหน่งใดๆ ๑ ไม่พึงให้ประพตฺติวุฏฐานพิธีเพราะ
ตำแหน่งเดิมนั้น ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย ภิกษุผู้อันสงฆ์ลงตัสสปาปิยสิการกรรมแล้ว
พึงประพตฺติชอบในธรรม ๘ ประการนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๑๓
จบสทิวรรค

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สติสูตร ๒. ปณณียสูตร ๓. มุลสูตร ๔. โจรสสูตร ๒ สูตร
๕. สมณสูตร ๖. ยสสูตร ๗. ปัตตสูตร ๒ สูตร ๘. อัปสาทสูตร
๙. ปสาทสูตร ๑๐. ปฏิสารณียสูตร ๒ สูตร ๑๑. วัตตสูตร ฯ

หมวดแห่งวรรคนี้มีว่า

นางโพชฌา นางสิริมา นางปทุมมา นางสุธรรมา นางมนุชา
นางอุตตรา นางมุตตา นางเขมา นางรุจิ นางจุนท์ นางพิมพี
นางสมุณา นางมัลลิกา นางติสสมาทา นางโสณมัทตา
นางกานมัทตา นางอุตตรมัทตา นางวิสาขามิคารมัทตา นาง
ขุชชตตราอุปาสิกา สามาวตูปาสิกา นางสุปปาวสาโกปิยธิดา
นางสุปปิยาอุปาสิกา นางนกุลมัทตาคหปตานี ฯ

[๒๐๑] ดุริการิกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญธรรม ๘ ประการ เพื่อ
ความรู้ยิ่งซึ่งระคะ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน คือ สัมมาทิฐิ ๑ สัมมาสังกัปปะ ๑
สัมมาวาจา ๑ สัมมากัมมันตะ ๑ สัมมาอาชีวะ ๑ สัมมาวายามะ ๑ สัมมาสติ ๑
สัมมาสมาธิ ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญธรรม ๘ ประการนี้ เพื่อ
ความรู้ยิ่งซึ่งระคะ ฯ

[๒๐๒] ดุริการิกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญธรรม ๘ ประการ เพื่อ
ความรู้ยิ่งซึ่งระคะ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน คือ ผู้มีรูปสัญญาในภายใน ย่อม
เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกเล็กน้อย ทั้งมีผิวพรรณดีทั้งมีผิวพรรณทราม ย่อมมี
ความสำคัญอย่างนี้ว่า เราครอบงำรูปเหล่านั้นแล้วจึงรู้จึงเห็น ๑ ผู้มีรูปสัญญาใน
ภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกหาประมาณมิได้ ทั้งมีผิวพรรณดีทั้งมีผิวพรรณ
ทราม ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า เราครอบงำรูปเหล่านั้นแล้วจึงรู้จึงเห็น ๑ ผู้มี
อรุปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกเล็กน้อย ทั้งมีผิวพรรณดีทั้งมี
ผิวพรรณทราม ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า เราครอบงำรูปเหล่านั้นแล้วจึงรู้จึง
เห็น ๑ ผู้มีอรุปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกหาประมาณมิได้ ทั้ง
มีผิวพรรณดีทั้งมีผิวพรรณทราม ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า เราครอบงำรูปเหล่านั้น
แล้วจึงรู้จึงเห็น ๑ ผู้มีอรุปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอกเขียว มี
สีเขียว รัตมิเขียว แสงสว่างเขียว ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า เราครอบงำรูป
ทั้งหลายแล้วจึงรู้จึงเห็น ๑ ผู้มีอรุปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลายในภายนอก
เหลือง มีสีเหลือง รัตมิเหลือง แสงสว่างเหลือง ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า
เราครอบงำรูปทั้งหลายแล้วจึงรู้จึงเห็น ๑ ผู้มีอรุปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลาย
ในภายนอกแดง มีสีแดง รัตมิแดง แสงสว่างแดง ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า
เราครอบงำรูปทั้งหลายแล้วจึงรู้จึงเห็น ๑ ผู้มีอรุปสัญญาในภายใน เห็นรูปทั้งหลาย
ในภายนอกขาว มีสีขาว รัตมิขาว แสงสว่างขาว ย่อมมีความสำคัญอย่างนี้ว่า
เราครอบงำรูปทั้งหลายแล้วจึงรู้จึงเห็น ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญ
ธรรม ๘ ประการนี้ เพื่อความรู้ยิ่งซึ่งระคะ ฯ

[๒๐๓] ดุริการิกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญธรรม ๘ ประการ เพื่อ
ความรู้ยิ่งซึ่งระคะ ธรรม ๘ ประการเป็นไฉน คือ ผู้มีรูปย่อมเห็นรูปทั้งหลาย ๑
ผู้มีอรุปสัญญาในภายใน ย่อมเห็นรูปทั้งหลายในภายนอก ๑ ย่อมโน้มใจเชื่อว่า
งาม ๑ เพราะลวงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะดับปฏิขสัญญา เพราะไม่
มนสิการถึงนันทตสัญญา ย่อมเข้าถึงอากาสนัญจายตนะ ด้วยมนสิการว่า อากา
สหาที่สุดมิได้ ๑ เพราะลวงอากาสนัญจายตนะโดยประการทั้งปวง ย่อมเข้าถึง
วิญญานัญจายตนะ ด้วยมนสิการว่า วิญญานหาที่สุดมิได้ ๑ เพราะลวงวิญญานัญ
จายตนะโดยประการทั้งปวง ย่อมเข้าถึงอากิญจัญญายตนะ ด้วยมนสิการว่าอะไร
ย่อมไม่มี ๑ เพราะลวงอากิญจัญญายตนะโดยประการทั้งปวง ย่อมเข้าถึง
เนวสัญญานาสัญญายตนะ ๑ เพราะลวงเนวสัญญานาสัญญายตนะโดยประการทั้ง
ปวง ย่อมเข้าถึงสัญญาเวทิตนโรธ ๑ ดุริการิกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ธรรม ๘ ประการนี้ เพื่อความรู้อยิ่งซึ่งราคะ ฯ

[๒๐๔] ดูกุริยกษทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญธรรม ๘ ประการนี้
เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสิ้น ไปรอบ เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป
เพื่อความคลายไป เพื่อความดับ เพื่อสละ เพื่อสละคืนซึ่งราคะ ดูกุริยกษ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญธรรม ๘ ประการเพื่อความรู้อยิ่ง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อ
ความสิ้น ไปรอบ เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป เพื่อความคลายไป
เพื่อความดับ เพื่อสละ เพื่อสละคืนซึ่งโทสะ โมหะ โกรธ อุปาทะ มกขะ
ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ มายา สาโยชยะ ถัมภะ สารัมภะ มานะ อติมานะ
มทะ ปมาทะ ฯ

จบอัฐกนิบาต

ปิ่นณาสก
สัมโพธวรรคที่ ๑
สัมโพธิสูตร

[๒๐๕] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน อารามของ
ท่านอนาถปิณฑิกเศรษฐีใกล้พระนครสาวัตถี ณ ที่นั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัส
เรียกกุริยกษทั้งหลาย ดูกุริยกษทั้งหลาย กุริยกษเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
พระผู้มีพระภาคตรัสถามว่า ดูกุริยกษทั้งหลาย ถ้าพวกอัญญเดียรถียปริพาชก
ฟังถามอย่างนี้ว่า ดูกุริยกษทั้งหลาย อะไรเป็นเหตุ ให้ธรรมอันเป็นฝัก
ฝ่ายแห่งธรรมเครื่องตรัสรู้เจริญ เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้วพึงพยากรณ์
แก่อัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้นว่าอย่างไร กุริยกษเหล่านั้นกราบทูลว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ธรรมของข้าพระองค์ทั้งหลายมีพระผู้มีพระภาคเป็นมูล ฯลฯ
กุริยกษทั้งหลายได้ฟังต่อพระผู้มีพระภาคแล้วจักทรงจำไว้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ดูกุริยกษทั้งหลาย ถ้าเช่นนั้น เธอทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี เราจักกล่าว
กุริยกษเหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุริยกษทั้งหลาย
ถ้าพวกอัญญเดียรถียปริพาชกฟังถามอย่างว่า ดูกุริยกษทั้งหลาย อะไรเป็นเหตุ
ให้ธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งธรรมเครื่องตรัสรู้เจริญ เธอทั้งหลายถูกถามอย่างนี้แล้ว
พึงพยากรณ์แก่อัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้นอย่างนี้ว่า ดูกุริยกษทั้งหลาย กุริยกษ
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิตถติ มีสหายดี มีเพื่อนดี ดูกุริยกษทั้งหลาย นี่เป็น
เหตุข้อที่ ๑ ให้ธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งธรรมเครื่องตรัสรู้เจริญ ฯ

อีกประการหนึ่ง กุริยกษเป็นผู้มีศีล สำรวมระวังในปาติโมกข์ ถึงพร้อม
ด้วยอาจารย์และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ใน
สิกขาบททั้งหลาย ดูกุริยกษทั้งหลาย นี่เป็นเหตุข้อที่ ๒ ให้ธรรมอันเป็นฝักฝ่าย
แห่งธรรมเครื่องตรัสรู้เจริญ ฯ

อีกประการหนึ่ง กุริยกษเป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่
ลำบาก ซึ่งกถาเห็นปานนั้น อันเป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลสเป็นที่สบายในการเปิด
จิต คือ อปปิจจกถา สันตฎฐิกถา ปวิเวกกถา อสังสัคคกถา วิริยารัมภกถา
ทั้งหลาย นี่เป็นเหตุข้อที่ ๓ ให้ธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งธรรมเครื่องตรัสรู้
เจริญ ฯ

อีกประการหนึ่ง กุริยกษผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อความ
ถึงพร้อมแห่งกุศลธรรม เป็นผู้มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดทิ้งธุระใน
กุศลธรรม ดูกุริยกษทั้งหลาย นี่เป็นเหตุข้อที่ ๔ ให้ธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่ง
ธรรมเครื่องตรัสรู้เจริญ ฯ

อีกประการหนึ่ง กุริยกษเป็นผู้มีปัญญา ประกอบด้วยปัญญาเครื่องพิจารณา
เห็นความเกิดและความดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ
ดูกุริยกษทั้งหลาย นี่เป็นเหตุข้อที่ ๕ ให้ธรรมอันเป็นฝักฝ่ายแห่งธรรมเครื่อง
ตรัสรู้เจริญ ฯ

ดูกุริยกษทั้งหลาย กุริยกษผู้มีมิตถติ มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังข้อนี้ได้
คือ ตนจักเป็นผู้มีศีล จักสำรวมระวังในปาติโมกข์ ถึงพร้อมด้วยอาจารย์และโคจร
มีปกติเห็นภัยในโทษเพียงเล็กน้อย สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ฯ

จักเป็นผู้ได้ตามความปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบากซึ่งกถาอันเป็น
ไปเพื่อขัดเกลากิเลส เป็นที่สบายในการเปิดจิต คือ อปปิจจกถา สันตฎฐิกถา
ปวิเวกกถา อสังสัคคกถา วิริยารัมภกถา สิลกถา สมาธิกถา ปัญญาภาว
วิมุตติกถา วิมุตติญาณทัสนกถา ฯ

จักเป็นผู้ปรารถนาความเพียร เพื่อละอกุศลธรรม เพื่อความถึงพร้อมแห่ง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
กุตลธรรม เป็นผู้มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดธุระในกุตลธรรม ฯ
จักเป็นผู้มีปัญญา ประกอบด้วยปัญญาเครื่องพิจารณาเห็นความเกิดและ
ความดับ เป็นอริยะ ข้าแต่ภิกษุ ให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เหล่าภิกษุนั้นตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้แล้ว พึง
เจริญธรรม ๔ ประการให้ยิ่งขึ้นไป คือ พึงเจริญอุสสะเพื่อละราคะ พึงเจริญ
เมตตาเพื่อละความพยาบาท พึงเจริญอานาปานสติเพื่อเข้าไปตัดวิตก พึงเจริญ
อนิจจสัญญาเพื่อถอนอัสสมิมานะ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนัตตสัญญาย่อมปรากฏแก่
ภิกษุผู้ได้อนิจจสัญญา ผู้ได้อนัตตสัญญาย่อมบรรลุนิพพาน อันถอนเสียได้ซึ่ง
อัสสมิมานะในปัจจุบันทีเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๑

นิสสัยสูตร

[๒๐๖] ครึ่งนั้นแล ภิกษุรูปหนึ่งเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถามพระผู้มีพระภาค
ว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ที่เรียกว่าผู้ถึงพร้อมด้วยที่อาศัยๆ ดังนี้ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ด้วยเหตุเพียงเท่าไรหนอ ภิกษุจึงชื่อว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยที่อาศัย พระผู้
มีพระภาคตรัสตอบว่า ถ้าภิกษุอาศัยศรัทธาแล้ว ละอกุศล เจริญกุศล อกุศล
นั้นเป็นอันเธอละได้แล้ว ถ้าอาศัยหิริ . . . ถ้าอาศัยโอตตปปะ . . . ถ้าอาศัยวิริยะ
. . . ถ้าภิกษุอาศัยปัญญาแล้ว ละอกุศล เจริญกุศล อกุศลนั้นเป็นอันเธอละได้
แล้ว ภิกษุใดละอกุศลได้แล้วด้วยปัญญาอันเป็นอริยะ ภิกษุนั้นเป็นอันละอกุศล
นั้นแล้ว ละดีแล้ว ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็เหล่าภิกษุนั้นตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้แล้ว พึง
อบรมอุปนิสัย ๔ ประการ ๔ ประการเป็น โฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรม
วินัยนี้ พิจารณาแล้วเสพออย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วอดกลั้นของอย่างหนึ่ง
พิจารณาแล้วเว้นของอย่างหนึ่ง พิจารณาแล้วบรรเทาของอย่างหนึ่ง ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ด้วยเหตุอย่างนี้แล ภิกษุจึงชื่อว่าเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยที่อาศัย ฯ

จบสูตรที่ ๒

เมฆียสูตร

[๒๐๗] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ จาลิกบรรพต ใกล้
เมืองจาลิกา ก็โดยสมัยนั้นแล ท่านพระเมฆิยะเป็นอุปัฏฐากพระผู้มีพระภาค
ครึ่งนั้นแล ท่านพระเมฆิยะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว
ยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ปรารถนาจะเข้าไปบิณฑบาตในชั้นตคาม พระผู้มี
พระภาคตรัสว่า ดูกรเมฆิยะ เธอจงสำคัญกาลที่ควรในบัดนี้

ครึ่งนั้นแล เป็นเวลาเช้า ท่านพระเมฆิยะครองอันตราวาสกแล้ว ถือ
บาตรและจีวร เข้าไปบิณฑบาตยังชั้นตคาม ครั้นเที่ยวบิณฑบาตในชั้นตคามเสร็จ
แล้ว กลับจากบิณฑบาตในเวลาภายหลังภัต เข้าไปยังฝั่งแม่น้ำกัมภีรา ท่าน
พระเมฆิยะเดินเที่ยวพักผ่อนอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำกัมภีรา ได้เห็นอัมพวันอันน่าเลื่อมใส
น่ารื่นรมย์ ครั้นเห็นแล้ว ได้มีความคิดดังนี้ว่า อัมพวันนี้ช่างน่าเลื่อมใส น่า
รื่นรมย์หนอ ควรเพื่อบำเพ็ญเพียรของกุลบุตรผู้ต้องการความเพียร ถ้าพระผู้มี
พระภาคพึงอนุญาตเรา เราพึงมายังอัมพวันนี้เพื่อบำเพ็ญเพียร ครั้นนั้นแล ท่าน
พระเมฆิยะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอ
ประทานพระวโรกาส เวลาเช้า ข้าพระองค์ครองอันตราวาสกแล้ว ถือบาตรและ
จีวร เข้าไปบิณฑบาตในชั้นตคาม ครั้นเที่ยวบิณฑบาตในชั้นตคามเสร็จแล้ว กลับ
จากบิณฑบาตในเวลาภายหลังภัต เข้าไปยังฝั่งแม่น้ำกัมภีรา ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
เมื่อข้าพระองค์เดินเที่ยวพักอยู่ที่ฝั่งแม่น้ำกัมภีรา ได้เห็นอัมพวันอันน่าเลื่อมใส
น่ารื่นรมย์ ครั้นเห็นแล้ว ข้าพระองค์ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า อัมพวันนี้น่าเลื่อม
ใส น่ารื่นรมย์หนอ ควรเพื่อบำเพ็ญเพียรของกุลบุตรผู้ต้องการความเพียร ถ้า
พระผู้มีพระภาคพึงทรงอนุญาตเรา เราพึงมายังอัมพวันนี้เพื่อบำเพ็ญเพียร ถ้าพระผู้
มีพระภาคพึงทรงอนุญาตข้าพระองค์ ข้าพระองค์พึงไปยังอัมพวันนั้นเพื่อบำเพ็ญ
เพียร เมื่อท่านพระเมฆิยะกราบทูลอย่างนี้แล้ว พระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท่าน
พระเมฆิยะว่า ดูกรเมฆิยะจงรออยู่ก่อน เราอยู่คนเดียว เธอจงรออยู่นกว่าภิกษุ
รูปอื่นมาแทนตัว ฯ

แม้ครั้งที่ ๒ ท่านพระเมฆิยะได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาค ไม่มีกิจอะไรที่จะพึงทำให้ยัง ไม่มีการสังสม
อริยมรรคที่ทรงทำแล้ว ข้าพระองค์ยังมีกิจที่จะพึงทำให้ยัง ยังมีการสังสม

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
อริยมรรคที่ห้าแล้ว ถ้าพระผู้มีพระภาคพึงทรงอนุญาตข้าพระองค์ ข้าพระองค์พึง
ไปยังอัมพวันเพื่อบำเพ็ญความเพียร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุมารเมฆิยะ จงรอ
อยู่ก่อน เราอยู่คนเดียว เธอจงรอรอจนกว่าภิกษุรูปอื่นมาแทนตัว ฯ

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระเมฆิยะได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ พระผู้มีพระภาคไม่มีกิจอะไรที่จะพึงทำให้ยัง ไม่มีการสั่งสม
อริยมรรคที่ทรงทำแล้ว ส่วนข้าพระองค์ยังมีกิจที่จะพึงทำให้ยัง ยังมีการสั่งสม
อริยมรรคที่ห้าแล้ว ถ้าพระผู้มีพระภาคพึงทรงอนุญาตข้าพระองค์ ข้าพระองค์พึง
ไปยังอัมพวันนั้นเพื่อบำเพ็ญความเพียร พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุมารเมฆิยะ เราจะ
พึงว่าอะไรเธอผู้กล่าวอยู่ว่า บำเพ็ญเพียร ดูกุมารเมฆิยะ เธอจงสำคัญกาลที่ควรใน
บัดนี้ ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระเมฆิยะลุกจากที่นั่ง ถวายบังคมพระผู้มีพระภาค
กระทำประทักษิณแล้ว เข้าไปยังอัมพวัน อาศัยอัมพวันนั้น นั่งพักกลางวันอยู่
ณ โคนไม้แห่งหนึ่ง ครั้งนั้นแล เมื่อท่านพระเมฆิยะพักอยู่ ณ อัมพวันนั้น
อกุศลวิตกอันลามก ๓ ประการ คือ กามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก
ย่อมฟุ้งซ่านโดยมาก ลำดับนั้น ท่านพระเมฆิยะได้มีความคิดตั้งนืว่า ท่านผู้เจริญ
นำอัสจรรยหนอ ไม่เคยมีมาแล้วหนอ กล้วยตรอกอบบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา
ก็ยิ่งถูกอกุศลวิตกอันลามก ๓ ประการ คือ กามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสา
วิตกครอบงำ ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระเมฆิยะเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
บังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทานพระวโรกาส เมื่อข้าพระองค์อยู่ในอัมพวันนั้น
อกุศลวิตกอันลามก ๓ ประการ คือ กามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก ย่อม
ฟุ้งซ่านโดยมาก ข้าพระองค์นั้นได้มีความคิดเห็นตั้งนืว่า ท่านผู้เจริญนำอัสจรรย
หนอ ไม่เคยมีมาแล้วหนอ กล้วยตรอกอบบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา ก็ยิ่งถูก
อกุศลวิตกอันลามก ๓ ประการ คือ กามวิตก พยาบาทวิตก วิหิงสาวิตก
ครอบงำ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุมารเมฆิยะ ธรรม ๕ ประการ ย่อมเป็นไป
เพื่อความแก่กล้าแห่งเจโตวิมุตติที่ยังไม่แก่กล้า ๕ ประการเป็นไฉน

ดูกุมารเมฆิยะ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้มิตริดี มีสหายดี มี
เพื่อนดี นี่เป็นธรรมประการที่ ๑ ย่อมเป็นไปเพื่อความแก่กล้าแห่งเจโตวิมุตติที่ยังไม่
แก่กล้า ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีศีล สำรวมระวังในปาติโมกข์ ถึงพร้อม
ด้วยอาจารย์ และโคจร มีปกติเห็นภัยในโทษมีประมาณน้อย สมาทานศึกษา
อยู่ในสิกขาบททั้งหลาย นี่เป็นธรรมประการที่ ๒ ย่อมเป็นไปเพื่อความแก่กล้า
แห่งเจโตวิมุตติที่ยังไม่แก่กล้า ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ได้ตามความปรารถนาได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก
ซึ่งกาลอันเป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลส เป็นที่สบายในการเปิดจิต คือ อับปัจจกกา
สันตญฐิกกา ปวิเวกกา อสังสัคคกกา วิริยารัมภกกา สิลกกา สมาริกกา
ปัญญุกกา รมิตติกกา รมิตติญาณทัสสนกกา นี่เป็นธรรมประการที่ ๓ ย่อมเป็น
ไปเพื่อความแก่กล้าแห่งเจโตวิมุตติที่ยังไม่แก่กล้า ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้ปรารถนาความเพียรเพื่อละอกุศลธรรม เพื่อความ
ถึงพร้อมแห่งกุศลธรรม เป็นผู้กำลัง มีความบากบั่นมั่นคง ไม่ทอดทิ้งธุระในกุศล
ธรรม นี่เป็นธรรมประการที่ ๔ ย่อมเป็นไปเพื่อความแก่กล้าแห่งเจโตวิมุตติที่ยังไม่
แก่กล้า ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเป็นผู้มีปัญญา ประกอบด้วยปัญญาเครื่องพิจารณา
ความเกิดและความดับ เป็นอริยะ ชำแรกกิเลสให้ถึงความสิ้นทุกข์โดยชอบ นี่
เป็นธรรมประการที่ ๕ ย่อมเป็นไปเพื่อความแก่กล้าแห่งเจโตวิมุตติที่ยังไม่แก่กล้า ฯ

ดูกุมารเมฆิยะ ภิกษุผู้มีมิตริดี มีสหายดี มีเพื่อนดี พึงหวังข้อนี้ได้ คือ
ตนจักเป็นผู้มีศีล ฯลฯ สมาทานศึกษาอยู่ในสิกขาบททั้งหลาย ตนจักได้ตามความ
ปรารถนา ได้โดยไมยาก ไม่ลำบาก ซึ่งกาลอันเป็นไปเพื่อขัดเกลากิเลส เป็นที่
สบายในการเปิดจิต คือ อับปัจจกกา ฯลฯ รมิตติญาณทัสสนกกา ตนจักปรารถนา
ความเพียร ฯลฯ ไม่ทอดทิ้งธุระในกุศลธรรม ตนจักมีปัญญา ฯลฯ ให้ถึงความ
สิ้นทุกข์โดยชอบ ดูกุมารเมฆิยะ ก็แหละภิกษุนั้นตั้งอยู่ในธรรม ๕ ประการนี้แล
พึงเจริญธรรม ๕ ประการให้ยิ่งขึ้น คือ พึงเจริญอุสสะเพื่อละระเคะ พึงเจริญ
เมตตาเพื่อละความพยาบาท พึงเจริญอานาปานสติเพื่อตัดวิตก พึงเจริญอนิจ-

* สัญญาเพื่อถอนอัสมีมานะ ดูกุมารเมฆิยะ อนัตตสัญญาย่อมปรากฏแก่ภิกษุผู้ได้อ
นิจสัญญา ผู้ที่ได้อนัตตสัญญาย่อมบรรลุนิพพาน อันถอนเสียได้ซึ่งอัสมีมานะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ในปัจจุบันทีเดียว ฯ

จบสูตรที่ ๓

นันทกสูตร

[๒๐๘] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ก็สมัยนั้นแล ท่านพระ-

* นันทกะชี้แจงภิกษุทั้งหลายให้เห็นแจ้ง ให้สมาทาน ให้อาจหาญร่าเริงด้วย
ธรรมิกถา ในอุปัฏฐานศาลา ฯ

ครั้งนั้น เป็นเวลาเย็น พระผู้มีพระภาคเสด็จออกจากที่หลีกเร้น เสด็จ
เข้าไปยังอุปัฏฐานศาลา ประทับยืนรอนจงกถาอยู่ ณ ชุ่มประตูด้านนอก ครั้น
ทรงทราบวักถาจบแล้ว ทรงกระแอมและเคาะที่ลิ้มประตู่ ภิกษุเหล่านั้นเปิดประตู่
ให้พระผู้มีพระภาค ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคเสด็จเข้าไปยังอุปัฏฐานศาลา
ประทับนั่งบนอาสนะที่ปูไว้ ครั้นแล้ว ได้ตรัสกะท่านพระนันทกะว่า ดูกรนันทกะ
ธรรมบรรยายของเธอเนี้ยมมาก แจ่มแจ้งแก่ภิกษุ เรายืนรอฟังจนจบกถาอยู่ที่ชุ่ม
ประตูด้านนอกยอมเมื่อยหลัง ฯ

เมื่อพระผู้มีพระภาคตรัสอย่างนี้แล้ว ท่านพระนันทกะรู้สึกเสียใจ สะดุ้ง
กลัว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์
ไม่ทราบเกล้าเลขาว่า พระผู้มีพระภาคประทับยืนอยู่ที่ชุ่มประตูด้านนอก ถ้า
ข้าพระองค์ฟังทราบเกล้าว่า พระผู้มีพระภาคประทับยืนอยู่ที่ชุ่มประตูด้านนอกแล้ว
แม้คำประมาณเท่านั้น ก็ไม่ฟังแจ่มแจ้งแก่ข้าพระองค์เลย ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาค
ทรงทราบว่า ท่านพระนันทกะเสียใจ จึงตรัสกะท่านพระนันทกะว่า ดีแล้วๆ
นันทกะ ข้อที่เธอทั้งหลายฟังสนทนาด้วยธรรมิกถานี้ สมควรแก่เธอทั้งหลาย
ผู้เป็นกุลบุตรออกบวชเป็นบรรพชิตด้วยศรัทธา ดูกรนันทกะ เธอทั้งหลายผู้
ประชุมกันฟังทำกิจ ๒ อย่าง คือ ธรรมิกถาหรือคุณภาพของพระอริยะ ดูกร
นันทกะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่ไม่มีศีล อย่างนี้เธอชื่อว่ายังไม่บริบูรณ์ด้วยองค์
นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า อย่างไรหนอ เราจึงเป็นผู้มี
ศรัทธาและมีศีล เมื่อใดแล ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล เมื่อนั้น เธอชื่อว่า
เป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดูกรนันทกะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล แต่ยังไม่
ได้เจโตสมาธิในภายใน อย่างนี้เธอชื่อว่ายังไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึง
บำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า อย่างไรหนอ เราจะพึงเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล
และได้เจโตสมาธิในภายใน เมื่อใดแล ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล และได้
เจโตสมาธิในภายใน เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดูกรนันทกะ
ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล ได้เจโตสมาธิในภายใน แต่ยังไม่ได้รับการเห็นแจ้งซึ่ง
ธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง อย่างนี้เธอชื่อว่าเป็นผู้ยังไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดูกร
นันทกะ เปรียบเหมือนสัตว์ ๒ เท้าหรือ ๔ เท้า แต่เท้าข้างหนึ่งของมันเสีย
พิการไป อย่างนี้มันชื่อว่า เป็นผู้ไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ฉนใด ดูกรนันทกะ
ภิกษุก็ฉนนั้นเหมือนกัน เป็นผู้มีศรัทธา มีศีล และได้เจโตสมาธิในภายใน แต่
ยังไม่ได้รับการเห็นแจ้งซึ่งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง อย่างนี้เธอชื่อว่าเป็นผู้ยังไม่บริบูรณ์
ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า อย่างไรหนอ เราจะพึง
มีศรัทธา มีศีล ได้เจโตสมาธิในภายใน และได้การเห็นแจ้งซึ่งธรรมด้วยปัญญา
อันยิ่ง ดูกรนันทกะ เมื่อใดแล ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล ได้เจโตสมาธิใน
ภายใน และได้การเห็นแจ้งซึ่งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้
บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น พระผู้มีพระภาคผู้สุด ครั้นตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้แล้ว
เสด็จลุกจากอาสนะเข้าไปยังพระวิหาร ฯ

ครั้งนั้นแล เมื่อพระผู้มีพระภาคเสด็จหลีกไปแล้ว ไม่นาน ท่านพระ-

* นันทกะกล่าวกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บัดนี้ พระผู้มีพระภาคทรง
ประกาศพรหมจรรย์อันบริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิงด้วยบท ๔ แล้ว เสด็จลุกจากอาสนะ
เข้าไปยังพระวิหาร ด้วยพระดำรัสว่า ดูกรนันทกะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา แต่
ไม่มีศีล อย่างนี้เธอชื่อว่าเป็นผู้ยังไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้น
ให้บริบูรณ์ด้วยคิดว่า อย่างไรหนอ เราจะพึงเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล เมื่อใดแล
ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา และมีศีล เมื่อนั้น เธอชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ดูกร
นันทกะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธาและมีศีล แต่ยังไม่ได้เจโตสมาธิในภายใน ฯลฯ
อย่างนี้เธอชื่อว่ายังไม่บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น เธอพึงบำเพ็ญองค์นั้นให้บริบูรณ์ด้วย
คิดว่า อย่างไรหนอ เราจะพึงเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล ได้เจโตสมาธิในภายใน
และได้การเห็นแจ้งซึ่งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง ดูกรนันทกะ ภิกษุเป็นผู้มีศรัทธา มีศีล
ได้เจโตสมาธิในภายใน และได้การเห็นแจ้งซึ่งธรรมด้วยปัญญาอันยิ่ง อย่างนี้เธอ
ชื่อว่าเป็นผู้บริบูรณ์ด้วยองค์นั้น ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต

ดูกรอาวุโสทั้งหลาย อานิสงส์ในการฟังธรรมตามกาล ในการสนทนาธรรมตามกาล ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ ย่อมแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่ภิกษุทั้งหลาย ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุย่อมแสดงธรรม . . . แก่ภิกษุทั้งหลายด้วยประการใดๆ เธอย่อมเป็นที่รัก เป็นที่พอใจของพระศาสดานั่นๆ เป็นที่เคารพสรรเสริญ ด้วยประการนั้นๆ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๑ ในการฟังธรรมตามกาล ในการสนทนาธรรมตามกาล ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมแสดงธรรม . . . แก่ภิกษุทั้งหลาย ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุย่อมแสดงธรรม ฯลฯ แก่ภิกษุทั้งหลายด้วยประการใดๆ เธอย่อมซาบซึ้งอรรถ และซาบซึ้งธรรมในธรรมนั้น ด้วยประการนั้นๆ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๒ ในการฟังธรรมตามกาล ในการสนทนาธรรมตามกาล ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมแสดงธรรม . . . แก่ภิกษุทั้งหลาย ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุย่อมแสดงธรรม ฯลฯ แก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการใดๆ เธอย่อมแทงตลอดบทแห่งอรรถอันลึกซึ้งในธรรมนั้น เห็นด้วยปัญญา ด้วยประการนั้นๆ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๓ ในการฟังธรรมตามกาล ในการสนทนาธรรมตามกาล ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมแสดงธรรม . . . แก่ภิกษุทั้งหลาย ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุย่อมแสดงธรรม ฯลฯ แก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการใดๆ เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลายย่อมสรรเสริญด้วยประการนั้นๆ ยิ่งขึ้นไปว่า ท่านผู้นี้บรรลु แล้วหรือกำลังบรรลุเป็นแน่ นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๔ ในการฟังธรรมตามกาล ในการสนทนาธรรมตามกาล ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุย่อมแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่ภิกษุทั้งหลาย ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ภิกษุย่อมแสดงธรรมอันงามในเบื้องต้น งามในท่ามกลาง งามในที่สุด ประกาศพรหมจรรย์ พร้อมทั้งอรรถ พร้อมทั้งพยัญชนะ บริสุทธิ์บริบูรณ์สิ้นเชิง แก่ภิกษุทั้งหลาย ด้วยประการใดๆ ในภิกษุเหล่านั้น ภิกษุเหล่าใดเป็นพระเสขะ ยังไม่บรรลุ อรหัต ปรารถนาธรรมอันเกษมจากโยคะอันยอดเยี่ยมอยู่ ภิกษุเหล่านั้นฟังธรรมนั้นแล้ว ย่อมปรารถนาความเพียร เพื่อถึงธรรมที่ยังไม่ถึง เพื่อบรรลุธรรมที่ยังไม่บรรลุ เพื่อทำให้แจ้งซึ่งธรรมที่ยังไม่ทำให้แจ้ง ส่วนภิกษุเหล่าใดเป็นพระอรหันต-

* ชินาสพ อยุจบพรหมจรรย์ ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระได้แล้ว บรรลุประโยชน์ของตนแล้ว มีกิเลสเครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพสิ้นสุดแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุเหล่านั้นฟังธรรมนั้นแล้ว ย่อมประกอบธรรมเครื่องอยู่เป็นสุขในปัจจุบัน นี่เป็นอานิสงส์ประการที่ ๕ ในการฟังธรรมตามกาล ในการสนทนาธรรมตามกาล ดูกรอาวุโสทั้งหลาย อานิสงส์ในการฟังธรรมตามกาล ในการสนทนาธรรมตามกาล ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

ผลสูตร

[๒๐๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๔ ประการนี้ ๔ ประการเป็นไฉน คือ กำลัง คือ ปัญญา ๑ กำลัง คือ ความเพียร ๑ กำลัง คือ การงานอันไม่มีโทษ ๑ กำลัง คือ การสงเคราะห์ ๑ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ ปัญญาเป็นไฉน ธรรมเหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล ธรรมเหล่าใดมีโทษ นับว่ามีโทษ ธรรมเหล่าใดไม่มีโทษ นับว่าไม่มีโทษ ธรรมเหล่าใดต่ำ นับว่าต่ำ ธรรมเหล่าใดสูง นับว่าสูง ธรรมเหล่าใดไม่ควรเสพ นับว่าไม่ควรเสพ ธรรมเหล่าใดควรเสพ นับว่าควรเสพ ธรรมเหล่าใดไม่สามารถทำความเป็นพระอริยะ นับว่าไม่สามารถทำความเป็นพระอริยะ ธรรมเหล่าใดสามารถทำความเป็นพระอริยะ นับว่าสามารถทำความเป็นพระอริยะ ธรรมเหล่านั้นเป็นธรรมอันบุคคลเห็นแจ้ง ประพฤติได้ด้วยปัญญา นี่เรียกว่ากำลัง คือ ปัญญา ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ ความเพียรเป็นไฉน ธรรมเหล่าใดเป็นอกุศล นับว่าเป็นอกุศล ธรรมเหล่าใดมีโทษ นับว่ามีโทษ ธรรมเหล่าใดต่ำ นับว่าต่ำ ธรรมเหล่าใดไม่ควรเสพ นับว่าไม่ควรเสพ ธรรมเหล่าใดไม่สามารถทำความเป็นพระอริยะ นับว่าไม่สามารถทำความเป็นพระอริยะ บุคคลยังฉันทะให้เกิด พยายามปรารถนาความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อละธรรมเหล่านั้น ธรรมเหล่าใดเป็นกุศล นับว่าเป็นกุศล ธรรมเหล่าใดไม่มีโทษ นับว่าไม่มีโทษ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ธรรมเหล่าใดขาว นับว่าขาว ธรรมเหล่าใดขาวเสพ นับว่าขาวเสพ ธรรม
เหล่าใดสามารถทำความเป็นพระอริยะ นับว่าสามารถทำความเป็นพระอริยะ บุคคล
ย่อมยังฉันทะให้เกิด พยายาม ปรากรความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อ
ได้ธรรมเหล่านั้น นี้เรียกว่ากำลัง คือ ความเพียร ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ การงานอันไม่มีโทษเป็นไฉน อริยสาวก
ในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม อันหาโทษ
มิได้ นี้เรียกว่ากำลัง คือ การงานอันไม่มีโทษ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็กำลัง คือ การสงเคราะห์เป็นไฉน สังคหวัตถุ ๔
ประการนี้ คือ ทาน ๑ เพียรวัชชะ ๑ อุตถจริยา ๑ สมานัตตตา ๑ ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ธรรมทานเลิศกว่าทานทั้งหลาย การแสดงธรรมบ่อยๆ แก่บุคคลผู้
ต้องการ ผู้เจียไสลดลงสติบ นีเลิศกว่าการพูดถ้อยคำอันเป็นที่รัก การชักชวนคน
ผู้ไม่มีศรัทธาให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ในศรัทธาสัมปทา ชักชวนผู้ทุศีลให้ตั้งมั่นดำรงอยู่
ในศีลสัมปทา ชักชวนผู้ตระหนี่ให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ในจาคสัมปทา ชักชวนผู้มี
ปัญญาธรรมให้ตั้งมั่นดำรงอยู่ในปัญญาสัมปทา นีเลิศกว่าการประพฤดีประโยชน์
ทั้งหลาย พระโสดาบันมีตนเสมอกับพระโสดาบัน พระสกทาคามีมีตนเสมอกับ
พระสกทาคามี พระอนาคามีมีตนเสมอกับพระอนาคามี พระอรหันต์มีตนเสมอกับ
พระอรหันต์ นีเลิศกว่าความมีตนเสมอทั้งหลาย นี้เรียกว่ากำลัง คือ การ
สงเคราะห์ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กำลัง ๔ ประการนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ประกอบด้วยกำลัง ๔ ประการนี้แล ย่อม
ก้าวล่วงภัย ๔ ประการ ภัย ๔ ประการเป็นไฉน คือ อาชีวิตภัย ๑ อลิโลกภัย ๑
ปริสสารภัย ๑ มรณภัย ๑ ทุกติภัย ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกนั้นแล
พิจารณาเห็นดังนี้ว่า เราไม่กลัวต่อภัยอันเนื่องด้วยชีวิต ไฉนเราจักกลัวต่อภัยอัน
เนื่องด้วยชีวิตเล่า เรามีกำลัง ๔ ประการ คือ กำลังปัญญา กำลังความเพียร
กำลังการงานอันไม่มีโทษ กำลังการสงเคราะห์ คนที่มีปัญญาธรรมแล จึงกลัว
ต่อภัยอันเนื่องด้วยชีวิต คนเกียจคร้านจึงกลัวต่อภัยอันเนื่องด้วยชีวิต คือ กลัว
ต่อภัยอันเนื่องด้วยชีวิตเพราะการงานทางกาย ทางวาจาและทางใจที่มีโทษ คนที่
ไม่สงเคราะห์ใครก็กลัวต่อภัยอันเนื่องด้วยชีวิต เราไม่กลัวต่อภัย คือ การ
ติเตียน ฯลฯ เราไม่กลัวต่อภัยคือการสะทกสะท้านในบริษัท . . . เราไม่กลัวต่อภัย
คือความตาย . . . เราไม่กลัวต่อภัยคือทุกติ ไฉนเราจักกลัวต่อภัย คือ ทุกติเล่า
เพราะเรามีกำลัง ๔ ประการ คือ กำลังปัญญา กำลังความเพียร กำลังการงาน
อันไม่มีโทษ กำลังการสงเคราะห์ คนที่มีปัญญาธรรมแล จึงกลัวต่อภัยคือทุกติ
คนเกียจคร้านแล จึงกลัวต่อภัยคือทุกติ คือ กลัวต่อภัยคือทุกติเพราะการงาน
ทางกาย ทางวาจา และทางใจที่มีโทษ คนที่ไม่สงเคราะห์ใคร ก็กลัวภัยคือทุกติ
ดูกรภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกผู้ประกอบด้วยกำลัง ๔ ประการนี้แล ย่อมก้าวล่วง
ภัย ๔ ประการนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

เสนาสูตร

[๒๑๐] ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรเรียกภิกษุทั้งหลาย ฯลฯ ท่าน-

*พระสารีบุตรได้กล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย แม้บุคคลก็พึงทราบโดยส่วน ๒ คือ
ควรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี แม้จิวกัการทราบโดยส่วน ๒ คือ ควรเสพก็มี
ไม่ควรเสพก็มี แม้บิณฑบาตก็ควรทราบโดยส่วน ๒ คือ ควรเสพก็มี ไม่ควร
เสพก็มี แม้เสนาสนะก็พึงทราบโดยส่วน ๒ คือ ควรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี
แม้คานมณิกก็พึงทราบโดยส่วน ๒ คือ ควรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี แม้ชนบท
และประเทศก็พึงทราบโดยส่วน ๒ คือ ควรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี ฯ

ก็คำที่เรากล่าวว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย แม้บุคคลก็พึงทราบโดยส่วน ๒
คือ ควรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี นั้นเราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ในบุคคล ๒
จำพวก พึงรู้บุคคลได้ว่า เมื่อเราเสพบุคคลนี้ อกุศลธรรมย่อมเจริญ กุศลธรรม
ย่อมเสื่อม บริหารแห่งชีวิตเหล่าใดแล คือ จิวก บิณฑบาต เสนาสนะและ
คิลานปัจฉัยเภสัชบริวาร อันเราผู้เป็นบรรพชิตพึงรวบรวมไว้ บริหารแห่งชีวิต
เหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นได้โดยยาก และเราออกบวชเป็นบรรพชิตเพื่อประโยชน์แห่ง
ความเป็นสมณะใด ประโยชน์แห่งความเป็นสมณะของเรา นั้น ย่อมไม่ถึงความ
บริบูรณ์ด้วยภavana ดูกรอาวุโสทั้งหลาย บุคคลนั้นรู้ในกลางคืน ก็ไม่ต้องลา
พึงหลีกไปเสียในกลางคืน หรือรู้ในกลางวัน ก็ไม่ต้องลา พึงหลีกไปเสียใน
กลางวัน ไม่พึงติดตามบุคคลนั้น พึงรู้บุคคลได้ว่า เมื่อเราเสพบุคคลผู้นั้น อกุศล-

*ธรรมย่อมเสื่อม กุศลธรรมย่อมเจริญ ก็แลบริวารแห่งชีวิตเหล่าใด คือ จิวก
บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจฉัยเภสัชบริวาร อันเราผู้เป็นบรรพชิตพึง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
รวบรวมไว้ บริหารแห่งชีวิตเหล่านั้นย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ยาก และเราออกบวชเป็น
บรรพชิต เพื่อประโยชน์แห่งความเป็นสมณะใด ประโยชน์แห่งความเป็นสมณะ
ของเราเน้น ย่อมถึงความบริบูรณ์ด้วยภาวนา ดุรอาวโสทั้งหลาย บุคคลนั้นรู้แล้ว
พึงติดตามไปจนตลอดชีวิต ไม่พึงหลีกเลียงไปเสีย พึงรู้บุคคลใดว่า เมื่อเราเสพ
บุคคลนี้ อุกุศลธรรมย่อมเสื่อม กุศลธรรมย่อมเจริญ และบริหารแห่งชีวิตเหล่าใด
คือ จีวร บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจฉิมเภสัชบริหาร อันเราผู้เป็นบรรพชิต
พึงรวบรวมไว้ บริหารแห่งชีวิตเหล่านั้น ย่อมเกิดขึ้นโดยไม่ยาก และเราออกบวช
เป็นบรรพชิตเพื่อประโยชน์แห่งความเป็นสมณะใด ประโยชน์แห่งความเป็นสมณะ
ของเราเน้น ย่อมถึงความบริบูรณ์ด้วยภาวนา ดุรอาวโสทั้งหลาย บุคคลนั้นแม้
ถูกขับไล่ก็พึงติดตามบุคคลนั้นไปจนตลอดชีวิต ไม่พึงหลีกเลียงไปเสีย คำที่เรา
กล่าววว่า ดุรอาวโสทั้งหลาย แม้บุคคลก็พึงทราบโดยส่วน ๒ คือ ควเรเสพก็มี
ไม่ควรเสพก็มี นั้นเราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็คำที่เรากล่าววว่า ดุรอาวโสทั้งหลาย แม้จีวรก็พึงทราบโดยส่วน ๒ คือ
ควเรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี นั้นเราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ในจีวร ๒ อย่าง พึงรู้
จีวรใดว่า เมื่อเราเสพจีวรนี้ อุกุศลธรรมย่อมเจริญ กุศลธรรมย่อมเสื่อม จีวร
เห็นปานนี้ไม่ควรเสพ พึงรู้จีวรใดว่า เมื่อเราเสพจีวรนี้ อุกุศลธรรมย่อมเสื่อม
กุศลธรรมย่อมเจริญ จีวรเห็นปานนี้ควรเสพ คำที่เรากล่าววว่า ดุรอาวโสทั้งหลาย
แม้จีวรก็พึงทราบโดยส่วน ๒ คือ ควเรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี เราอาศัยข้อนี้
กล่าวแล้ว ฯ

ก็คำที่เรากล่าววว่า แม้บิณฑบาตก็พึงทราบโดยส่วน ๒ คือ ควเรเสพก็มี
ไม่ควรเสพก็มี นั้นเราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ในบิณฑบาต ๒ อย่างนี้ พึงรู้
บิณฑบาตใดว่า เมื่อเราเสพบิณฑบาตนี้ อุกุศลธรรมย่อมเจริญ กุศลธรรมย่อม
เสื่อม บิณฑบาตเห็นปานนี้ ไม่ควรเสพ พึงรู้บิณฑบาตใดว่า เมื่อเราเสพ
บิณฑบาตนี้ อุกุศลธรรมย่อมเสื่อม กุศลธรรมย่อมเจริญ บิณฑบาตเห็นปานนี้
ควรเสพ คำที่เรากล่าววว่า ดุรอาวโสทั้งหลาย แม้บิณฑบาตก็พึงทราบโดยส่วน ๒
คือ ควเรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี นั้นเราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็คำที่เรากล่าววว่า แม้เสนาสนะก็พึงทราบโดยส่วน ๒ คือ ควเรเสพก็มี
ไม่ควรเสพก็มี นั้นเราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ในเสนาสนะ ๒ อย่างนั้น พึงรู้
เสนาสนะใดว่า เมื่อเราเสพเสนาสนะนี้ อุกุศลธรรมย่อมเจริญ กุศลธรรม
ย่อมเสื่อม เสนาสนะเห็นปานนี้ไม่ควรเสพ พึงรู้เสนาสนะใดว่า เมื่อเราเสพ
เสนาสนะนี้ อุกุศลธรรมย่อมเสื่อม กุศลธรรมย่อมเจริญ เสนาสนะเห็นปานนี้
ควรเสพ คำที่เรากล่าววว่า ดุรอาวโสทั้งหลาย แม้เสนาสนะก็พึงทราบโดย
ส่วน ๒ คือ ควเรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี นั้นเราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็คำที่เรากล่าววว่า ดุรอาวโสทั้งหลาย แม้คานนิคมก็พึงทราบโดยส่วน
๒ คือ ควเรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี นั้นเราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ในคาน-

*นิคม ๒ อย่างนั้น พึงรู้คานนิคมใดว่า เมื่อเราเสพคานนิคมนี้ อุกุศลธรรมย่อม
เจริญ กุศลธรรมย่อมเสื่อม คานนิคมเห็นปานนี้ไม่ควรเสพ พึงรู้คานนิคมใดว่า
เมื่อเราเสพคานนิคมนี้ อุกุศลธรรมย่อมเสื่อม กุศลธรรมย่อมเจริญ คานนิคม
เห็นปานนี้ควรเสพ คำที่เรากล่าววว่า ดุรอาวโสทั้งหลาย แม้คานนิคมก็พึงทราบ
โดยส่วน ๒ คือ ควเรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี นั้นเราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็คำที่เรากล่าววว่า ดุรอาวโสทั้งหลาย แม้ชนบทและประเทศพึง
ทราบโดยส่วน ๒ คือ ควเรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี นั้นเราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว
ในชนบทและประเทศ ๒ อย่างนั้น พึงรู้ชนบทและประเทศใดว่า เมื่อเราเสพ
ชนบทและประเทศนี้ อุกุศลธรรมย่อมเจริญ กุศลธรรมย่อมเสื่อม ชนบทและ
ประเทศเห็นปานนี้ไม่ควรเสพ พึงรู้ชนบทและประเทศใดว่า เมื่อเราเสพชนบท
และประเทศนี้ อุกุศลธรรมย่อมเสื่อม กุศลธรรมย่อมเจริญ ชนบทและประเทศ
เห็นปานนี้ควรเสพ คำที่เรากล่าววว่า ดุรอาวโสทั้งหลาย แม้ชนบทและประเทศ
ก็พึงทราบโดยส่วน ๒ คือ ควเรเสพก็มี ไม่ควรเสพก็มี นั้นเราอาศัยข้อนี้
กล่าวแล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๖

สุตวาสูตร

[๒๑๑] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาชิลมกุฏ ใกล้
พระนครราชคฤห์ ครั้นนั้นแล สุตวาปริพาชกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้
ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
สมัยหนึ่งข้าพเจ้าและพระผู้มีพระภาคอยู่ที่เมืองคิริพชะ ใกล้กรุงราชคฤห์นั้นแหละ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ณ ที่นั่นแล ข้าพระองค์ได้สดับรับฟังเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาคว่า ดุรสุตตะ
ภิกษุใดเป็นพระอรหันตชินาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลง
ภาระแล้ว มีประโยชน์แห่งตนอันบรรลแล้วโดยลำดับ มีกิเลสเครื่องผูกสัตว์ไว้ใน
ภพสิ้นรอบแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุนั้นไม่ควรเพื่อประพาศติลวง
ฐานะ ๕ ประการ คือ ภิกษุผู้ชินาสพ ไม่ควรแก่งฆ่าสัตว์ ๑ ไม่ควรถือเอาสิ่งของ
ที่เจ้าของไม่ให้อันเป็นส่วนแห่งความเป็นขโมย ๑ ไม่ควรเสพเมถุนธรรม ๑ ไม่
ควรกล่าวเท็จทั้งรู้ ๑ ไม่ควรทำการสังสมบริโลกกามคุณเหมือนเป็นคฤหัสถ์ในกาล
ก่อน ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คำนี้ข้าพระองค์ฟังมาดีแล้ว รับมาดีแล้ว ใส่ใจ
ไว้ดีแล้ว ทรงจำไว้ดีแล้ว แลหรือ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า จริงละ คำนี้ท่านสดับมาดีแล้ว รับเอามาดีแล้ว
ใส่ใจไว้ดีแล้ว ทรงจำไว้ดีแล้ว ดุรสุตตะ ครึ่งก่อนและบัดนี้ เราก็ก้าวอย่าง
นี้ว่า ภิกษุใดเป็นพระอรหันตชินาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว
ปลงภาระแล้ว มีประโยชน์แห่งตนอันบรรลแล้วโดยลำดับ มีกิเลสเครื่องประกอบ
สัตว์ไว้ในภพสิ้นรอบแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุนั้นเป็นผู้ไม่ควร
เพื่อประพาศติลวงฐานะ ๕ ประการ คือ ภิกษุผู้ชินาสพ ไม่ควรแก่งฆ่าสัตว์ ๑ ไม่
ควรถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้อันเป็นส่วนแห่งความเป็นขโมย ๑ ไม่ควรเสพ
เมถุนธรรม ๑ ไม่ควรกล่าวเท็จทั้งรู้ ๑ ไม่ควรทำการสังสมบริโลกกามคุณเหมือน
คฤหัสถ์ในกาลก่อน ๑ ไม่ควรลู่อ่านาจนินทาคติ ๑ ไม่ควรลู่อ่านาโทสาคติ ๑
ไม่ควรลู่อ่านาโมหาคติ ๑ ไม่ควรลู่อ่านาภยาคติ ๑ ดุรสุตตะ ครึ่งก่อนและบัดนี้
เราก็ก้าวอย่างนี้ว่า ภิกษุใดเป็นพระอรหันตชินาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ ทำกิจที่
ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระแล้ว มีประโยชน์แห่งตนอันบรรลแล้วโดยลำดับ
มีกิเลสเครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพสิ้นรอบแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ
ภิกษุนั้นเป็นผู้ไม่ควรเพื่อประพาศติลวงฐานะ ๕ ประการนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๓

สังฆสูตร

[๒๑๒] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ ภูเขาชิลมกุฎใกล้
พระนครราชคฤห์ ครั้นนั้นแล สังฆปริพาชกเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ
ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึง
นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่
พระองค์ผู้เจริญ สมัยหนึ่ง ข้าพระองค์และพระผู้มีพระภาคอยู่ที่เมืองคิริพชะ ใกล้
กรุงราชคฤห์นั้นแหละ ณ ที่นั่นแล ข้าพระองค์ได้สดับรับฟังเฉพาะพระพักตร์ของ
พระผู้มีพระภาคว่า ดุรสุตตะ ภิกษุผู้เป็นพระอรหันตชินาสพ อยู่จบพรหมจรรย์
ทำกิจที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระแล้ว มีประโยชน์แห่งตนอันบรรลแล้วโดยลำดับ
มีกิเลสเครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพสิ้นรอบแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ
ภิกษุนั้นเป็นผู้ไม่ควรเพื่อประพาศติลวงฐานะ ๕ ประการ คือ ภิกษุผู้ชินาสพ ไม่ควร
แก่งฆ่าสัตว์ ๑ ไม่ควรถือเอาสิ่งของที่เจ้าของไม่ให้อันเป็นส่วนแห่งความเป็น
ขโมย ๑ ไม่ควรเสพเมถุนธรรม ๑ ไม่ควรกล่าวเท็จทั้งรู้ ๑ ไม่ควรทำการสังสม
บริโลกกามคุณเหมือนเป็นคฤหัสถ์ในกาลก่อน ๑ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คำนี้ข้า
พระองค์ฟังมาดีแล้ว รับมาดีแล้ว ใส่ใจไว้ดีแล้ว ทรงจำไว้ดีแล้วแลหรือ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า จริงละ คำนี้ท่านฟังมาดีแล้ว รับมาดีแล้ว ใส่
ใจไว้ดีแล้ว ทรงจำไว้ดีแล้ว ครึ่งก่อนและบัดนี้ เราก็ก้าวอย่างนี้ว่า ภิกษุใด
เป็นพระอรหันตชินาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ . . . หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ ภิกษุ
นั้นเป็นผู้ที่ไม่ควรเพื่อประพาศติลวงฐานะ ๕ ประการ คือ ภิกษุผู้ชินาสพ ไม่ควร
แก่งฆ่าสัตว์ ฯลฯ ไม่ควรกล่าวคินพระพุทเจ้า ไม่ควรกล่าวคินพระธรรม ไม่
ควรกล่าวคินพระสงฆ์ ไม่ควรกล่าวคินสิกขา ดุรสุตตะ ครึ่งก่อนและบัดนี้
เราก็ก้าวอย่างนี้ว่า ภิกษุใดเป็นพระอรหันตชินาสพ อยู่จบพรหมจรรย์ ทำกิจ
ที่ควรทำเสร็จแล้ว ปลงภาระแล้วมีประโยชน์แห่งตนอันบรรลแล้วโดยลำดับ มี
กิเลสเครื่องประกอบสัตว์ไว้ในภพสิ้นรอบแล้ว หลุดพ้นแล้วเพราะรู้โดยชอบ
ภิกษุนั้นเป็นผู้ไม่ควรเพื่อประพาศติลวงฐานะ ๕ ประการนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๔

บุคคลสูตร

[๒๑๓] ดุรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๙ จำพวกนี้ มีปรากฏอยู่ในโลก
๙ จำพวกเป็น โฉน คือ พระอรหันต์ ๑ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นพระอรหันต์ ๑
พระอนาคามี ๑ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งอนาคามีผล ๑ พระสกทาคามี ๑
ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งสกทาคามีผล ๑ พระโสดาบัน ๑ ท่านผู้ปฏิบัติ
เพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ๑ ปุณฺณ ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย บุคคล ๙

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
จำพวกเหล่านี้แล มีปรากฏอยู่ในโลก ฯ

จบสูตรที่ ๙

อาหุเนยยสูตร

[๒๑๔] ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย บุคคล ๙ จำพวกนี้ เป็นผู้ควรของค่านับ
เป็นผู้ควรของต้อนรับ เป็นผู้ควรของทำบุญ เป็นผู้ควรกระทำอภัยขลิ เป็นนาบุญ
ของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๙ จำพวกเป็นไฉน คือ พระอรหันต์ ๑ ท่าน
ผู้ปฏิบัติเพื่อความเป็นพระอรหันต์ ๑ พระอนาคามี ๑ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้
แจ้งซึ่งอนาคามีผล ๑ พระสกทาคามี ๑ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งสกทา-
*คามิผล ๑ พระโสดาบัน ๑ ท่านผู้ปฏิบัติเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งโสดาปัตติผล ๑
โคตรภูบุคคล ๑ ดูกุริยกษัตริย์ทั้งหลาย บุคคล ๙ จำพวกเหล่านี้แล เป็นผู้ควรของ
ค่านับ ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบสัมโพธิวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สัมโพธิสูตร ๒. นิสสยสูตร ๓. เมฆียสูตร ๔. นันทกสูตร
๕. พลสูตร ๖. เสวนาสสูตร ๗. สุตवासสูตร ๘. สัชฌิมสูตร ๙. ปุคคสูตร
๑๐. อาหุเนยยสูตร ฯ

สีหนาทวรรคที่ ๒

วฏฐีสสูตร

[๒๑๕] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน
อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล ท่านพระ
สารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้าง
หนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์
จำพรรษาอยู่ในพระนครสาวัตถีแล้ว ข้าพระองค์ปรารถนาจะหลีกจาริกไปในชนบท
พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกุริยสารีบุตร เธอจงสำคัญกาลอันควรในบัดนี้เถิด ลำดับ
นั้น ท่านพระสารีบุตรลุกจากอาสนะถวายบังคมพระผู้มีพระภาค กระทำประทักษิณ
แล้วหลีกไป ฯ

ครั้งนั้นแล เมื่อท่านพระสารีบุตรหลีกไปแล้วไม่นาน ภิกษุรูปหนึ่งได้
กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระสารีบุตรกระทบ
ข้าพระองค์แล้ว ไม่ขอโทษ หลีกจาริกไป ลำดับนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียก
ภิกษุรูปหนึ่งว่า ดูกุริยกษัตริย์ เธอจงมานี่ จงไปเรียกสารีบุตรตามคำของเราว่า ดูกุ
อาวโสสารีบุตร พระศาสดาตรัสสั่งให้หาท่าน ภิกษุนั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว
เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่ แล้วได้กล่าวกะท่านพระสารีบุตรว่า ดูกุอาวโส
สารีบุตร พระศาสดาตรัสสั่งให้หาท่าน ท่านพระสารีบุตรรับคำของภิกษุนั้นแล้ว ก็สมัย
นั้นแล ท่านพระมหาโมคคัลลานะและท่านพระอานนท์ ถีลุลูกดานเที่ยวประกาศ
ไปตามวิหารว่า ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย จงรีบออกเถิดๆ บัดนี้ท่านพระสารีบุตรจะ
บันลือสีหนาทเฉพาะพระพักตร์พระผู้มีพระภาค ฯ

ครั้งนั้นแล ท่านพระสารีบุตรเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวาย
บังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วพระผู้มีพระภาคได้ตรัสกะท่านพระ
สารีบุตรว่า ดูกุริยสารีบุตร เพื่อนพรหมจรรย์รูปหนึ่งในธรรมวินัยนี้ กล่าวหาเราว่า
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ท่านพระสารีบุตรกระทบข้าพระองค์แล้ว ไม่ขอโทษหลีก
จาริกไปแล้ว ฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายตลาคติ อันภิกษุใดไม่เข้าไปตั้งไว้แล้ว
ในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในธรรมวินัยนี้ ไม่ขอโทษ
แล้ว ฟังหลีกจาริกไปเป็นแน่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขนทั้งหลายทั้งของสะอาด
บ้าง ไม่สะอาดบ้าง กุณบ้าง มุตระบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง
ลงบนแผ่นดิน แผ่นดินก็ไม่อึดอัดระอาหรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้นดินใด ข้าพระ
องค์ก็ฉันทันเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยแผ่นดินอันไพบลูย์ กว้างใหญ่ ไม่มี
ประมาณ ไม่มีวาร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายตลาคติ
อันภิกษุใดไม่เข้าไปตั้งไว้แล้วในกายภิกษุนั้น กระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูป
หนึ่งในธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ฟังหลีกจาริกไปเป็นแน่ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขนทั้งหลายย่อมล้างของสะอาดบ้าง ไม่สะอาด
บ้าง กุณบ้าง มุตระบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ลงในน้ำ น้ำก็ไม่อึดอัดระอา
หรือเกลียดชังด้วยสิ่งนั้น แม้นดินใด ข้าพระองค์ก็ฉันทันเหมือนกันแล มีใจ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
เสมอด้วยน้ำอันไพบลูย์กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียน
อยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายคตาสติ อันภิกษุใดไม่เข้าไปตั้งไว้แล้วในกาย
ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ฟัง
หลักจาริกไปเป็นแน่ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ไฟย่อมเผาของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง กุลบ้าง
มุตบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ไฟย่อมไม่ติดอาหารหรือเกลียด
ซึ่งด้วยสิ่งนั้น แม้นินใด ข้าพระองค์ก็จึ้นนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยไฟอัน
ไพบลูย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ภายคตาสติ อันภิกษุใดไม่เข้าไปตั้งไว้แล้วในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อน
พรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ฟังหลักจาริกไปเป็นแน่ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ลมย่อมพัดซึ่งของสะอาดบ้าง ไม่สะอาดบ้าง
กุลบ้าง มุตบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ลมย่อมไม่ติดอาหาร
หรือเกลียดซึ่งด้วยสิ่งนั้น แม้นินใด ข้าพระองค์ก็เหมือนกันจึ้นนั้นแล มีใจเสมอ
ด้วยลมอันไพบลูย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายคตาสติ อันภิกษุใดไม่เข้าไปตั้งไว้แล้วในกาย ภิกษุ
นั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ฟังหลัก
จาริกไปเป็นแน่ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ผ้าสำหรับเช็ดธลี ย่อมชำระของสะอาดบ้าง ไม่
สะอาดบ้าง กุลบ้าง มุตบ้าง น้ำลายบ้าง น้ำหนองบ้าง โลหิตบ้าง ผ้าเช็ดธลี
ย่อมไม่ติดอาหารหรือเกลียดซึ่งด้วยสิ่งนั้น แม้นินใด ข้าพระองค์ก็จึ้นนั้นเหมือน
กันแล มีใจเสมอด้วยผ้าสำหรับเช็ดธลีอันไพบลูย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ
ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายคตาสติ อันภิกษุ
ใดไม่เข้าไปตั้งไว้แล้วในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งใน
ธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ฟังหลักไปเป็นแน่ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ กุมารหรือกุมาริกาของคนจันทาลถือตะกล้า นุ่งผ้า
เก่าๆ เข้าไปยังบ้านหรือนิคม ย่อมตั้งจิตนอบน้อมเข้าไป แม้นินใด ข้าพระองค์
ก็จึ้นนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยกุมารหรือกุมาริกาของคนจันทาล อันไพบลูย์
กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ
ภายคตาสติ อันภิกษุใดไม่เข้าไปตั้งไว้แล้วในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์
รูปใดรูปหนึ่งในธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ฟังหลักจาริกไปเป็นแน่ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โคเขาขาด สงบเสวยม ได้รับฝึกดีแล้ว ศึกษา
ดีแล้ว เดินไปตามถนนหนทาง ตามตรอกเล็กชอกน้อย ก็ไม่เอาเท้าหรือเขา
กระทบอะไรๆ แม้นินใด ข้าพระองค์ก็จึ้นนั้นเหมือนกันแล มีใจเสมอด้วยโคเขา
ขาด อันไพบลูย์ กว้างใหญ่ ไม่มีประมาณ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่
ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายคตาสติ อันภิกษุใดไม่เข้าไปตั้งไว้แล้วในกาย ภิกษุ
นั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ฟังหลัก
จาริกไปเป็นแน่ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ สตรีหรือบุรุษรุ่นหนุ่มสาว เป็นคนชอบประดับตบ
แต่ง ฟังติดอาหารเกลียดซึ่งด้วยซากศพ หรือซากศพสุนัขที่เขาผูกไว้ที่คอ
แม้นินใด ข้าพระองค์ก็จึ้นนั้นเหมือนกันแล ย่อมติดอาหารและเกลียดซึ่งด้วย
กายอันเปื่อยเน่านี้ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ภายคตาสติ อันภิกษุใดไม่เข้าไปตั้งไว้
แล้วในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อนพรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่
ขอโทษ ฟังหลักจาริกไปเป็นแน่ ฯ

ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ คนประกอบภาชนะมันชัน มีรูทะลุเป็นช่องเล็ก
ช่องใหญ่ ไหลเข้าไหลออกอยู่ แม้นินใด ข้าพระองค์ก็จึ้นนั้นเหมือนกันแล
ย่อมบริหารกายนี้ มีรูทะลุเป็นช่องเล็กช่องใหญ่ ไหลเข้าไหลออกอยู่ ข้าแต่พระองค์
ผู้เจริญ ภายคตาสติ อันภิกษุใดไม่เข้าไปตั้งไว้แล้วในกาย ภิกษุนั้นกระทบเพื่อน
พรหมจรรย์รูปใดรูปหนึ่งในพระธรรมวินัยนี้แล้ว ไม่ขอโทษ ฟังหลักไปเป็นแน่ ฯ

ลำดับนั้นแล ภิกษุรูปนั้นลุกจากอาสนะ กระทำผ้าอตราสงค์เจริยงา
ข้างหนึ่ง หมอบลงแทบพระบาทของพระผู้มีพระภาคด้วยเศียรเกล้า แล้วกราบทูล
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ โทษได้ครอบงำข้าพระองค์ผู้เป็นคนพาล
เป็นคนหลง เป็นคนไม่ฉลาดอย่างไร ที่ข้าพระองค์ได้กล่าวตู่ท่านพระสารีบุตรด้วย
คำอันไม่มี เปลา เท็จ ไม่เป็นจริง ขอพระผู้มีพระภาคทรงโปรดรับโทษของ
ข้าพระองค์นั้น โดยความเป็นโทษ เพื่อความสำรวมต่อไปเถิด พระผู้มีพระภาค
ตรัสว่า ดูกรภิกษุ โทษได้ครอบงำเธอผู้เป็นคนพาล คนหลง ไม่ฉลาดอย่างไร
ที่เธอได้กล่าวตู่สารีบุตรด้วยคำอันไม่มี เปลา เท็จ ไม่เป็นจริง แต่เพราะเธอ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้ว กระทำคืนตามธรรม เรายอมรับโทษของเธอแล้ว
ดูกรภิกษุ ข้อที่ภิกษุเห็นโทษโดยความเป็นโทษแล้วทำคืนตามธรรม ถึงความ
สำรวมต่อไป นี่เป็นความเจริญในวินัยของพระอริยเจ้า ลำดับนั้น พระผู้มี
พระภาคตรัสกะท่านพระสารีบุตรว่า ดูกรสารีบุตร เธอจงอดโทษต่อโมฆบุรุษผู้
มีฉะนั้น เพราะโทษนั้นนั่นแล ศีรษะของโมฆบุรุษนี้จักแตก ๗ เลี่ยง ฯ

ส. ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์ยอมอดโทษต่อท่านผู้มีอายุนั้น
ถ้าผู้มีอายุนั้น กล่าวกะข้าพระองค์อย่างนี้ว่า ขอท่านผู้มีอายุนั้นจงอดโทษแก่
ข้าพเจ้าด้วย ฯ

จบสูตรที่ ๑

สอปาทีเสสสูตร

[๒๑๖] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน

อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ฯ

ครั้งนั้นแล เวลาเช้า ท่านพระสารีบุตรนั่งแล้ว ถือบาตรและจีวรเข้าไป
บิณฑบาตยังพระนครสาวัตถี ท่านพระสารีบุตรมีความคิดดังนี้ว่า การเที่ยวไป
บิณฑบาตในพระนครสาวัตถียังเข้าเกินไป ฉะนั้น เราพึงเข้าไปยังอารามของ
อัญญเดียรถียปริพาชกก่อนเถิด ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตรได้เข้าไปยังอาราม
ของพวกอัญญเดียรถียปริพาชก ได้ปราศรัยกับพวกอัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้น
ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ก็สมัยนั้น อัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้นกำลังนั่งประชุมสนทนากันในระหว่างว่า
ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งที่ยังเป็นสอปาทีเสสละ กระทำกาลละ ผู้นั้นล้วน
ไม่พ้นจากนรก ไม่พ้นจากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ไม่พ้นจากเปรตวิสัย ไม่พ้น
จากอบาย ทุกติ และวินิบาต ฯ

ครั้งนั้น ท่านพระสารีบุตรไม่ยินดีไม่คัดค้านถ้อยคำที่อัญญเดียรถีย
ปริพาชกเหล่านั้นกล่าว ครั้นแล้วลุกจากอาสนะหลีกไปด้วยคิดว่า เราจรรู้ทั่วถึง
เนื้อความแห่งภายีตนีในสำนักพระผู้มีพระภาค ลำดับนั้น ท่านพระสารีบุตร
เที่ยวบิณฑบาตในพระนครสาวัตถี กลับจากบิณฑบาต ภายหลังภัต เข้าไปเฝ้า
พระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง
ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ขอประทาน
พระวโรกาส เวลาเช้า ข้าพระองค์นั่งแล้ว ถือบาตรจีวร เข้าไปบิณฑบาตยัง
พระนครสาวัตถี ข้าพระองค์ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า การเที่ยวบิณฑบาตใน
พระนครสาวัตถี ยังเข้าเกินไป ฉะนั้น เราพึงเข้าไปยังอารามของพวก
อัญญเดียรถียปริพาชกก่อนเถิด ลำดับนั้น ข้าพระองค์เข้าไปยังอารามของพวก
อัญญเดียรถียปริพาชก ได้ปราศรัยกับพวกอัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้น ครั้น
ผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ก็สมัย
นั้นแล พวกอัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้นกำลังนั่งประชุมสนทนากันอยู่ใน
ระหว่างว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ผู้ใดผู้หนึ่งที่ยังเป็นสอปาทีเสสละ กระทำกาลละ
ผู้นั้นล้วนไม่พ้นจากนรก ไม่พ้นจากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ไม่พ้นจากเปรตวิสัย
ไม่พ้นจากอบาย ทุกติ และวินิบาต ข้าพระองค์ไม่ยินดีไม่คัดค้านถ้อยคำที่พวก
อัญญเดียรถียปริพาชกเหล่านั้นกล่าวแล้ว ครั้นแล้วลุกจากอาสนะหลีกไป ด้วย
คิดว่า เราจรรู้ทั่วถึงเนื้อความแห่งภายีตนีในสำนักของพระผู้มีพระภาค ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดูกรสารีบุตร อัญญเดียรถียปริพาชกบางพวก
โง่เขลา ไม่ฉลาด อย่างไรจรรู้ผู้ที่เป็นสอปาทีเสสว่า เป็นสอปาทีเสส หรือ
จรรู้ผู้ที่เป็นอนุปาทีเสสว่า เป็นอนุปาทีเสส ดูกรสารีบุตร บุคคล ๙ จำพวกนี้
ที่เป็นสอปาทีเสส กระทำกาลละ พ้นจากนรก พ้นจากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน
พ้นจากเปรตวิสัย พ้นจากอบาย ทุกติ และวินิบาต ๙ จำพวกเป็นโง่นะ ฯ

ดูกรสารีบุตร บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
ในสมาธิ กระทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นอันตราปรินิพพายี เพราะ
โอรัมภาคิสังโยชน์ ๕ สิ้นไป ดูกรสารีบุตร นี้นับบุคคลจำพวกที่ ๑ ผู้เป็น
สอปาทีเสส กระทำกาลละ พ้นจากนรก พ้นจากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน พ้นจาก
เปรตวิสัย พ้นจากอบาย ทุกติ และวินิบาต ฯ

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
ในสมาธิ กระทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นอุปปัจจปรินิพพายี เพราะ
โอรัมภาคิสังโยชน์ ๕ สิ้นไป ดูกรสารีบุตร นี้นับบุคคลจำพวกที่ ๒ . . . ฯ

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
ในสมาธิ กระทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นอสังขารปรินิพพายี เพราะ
โอรัมภาคิสังโยชน์ ๕ สิ้นไป ดูกรสารีบุตร นี้นับบุคคลจำพวกที่ ๓ . . . ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
ในสมาธิ กระทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นสังฆาภิธานี เพราะ
โอรัมภาตสังโยชน์ ๕ ลื่นไป ดุรสารีบุตร นี้บุคคลจำพวกที่ ๔ . . . ๖

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
ในสมาธิ กระทำพอประมาณในปัญญา บุคคลนั้นเป็นอุทฺธังโสโตกนิภูคามิ
เพราะโอรัมภาตสังโยชน์ ๕ ลื่นไป ดุรสารีบุตร นี้บุคคลจำพวกที่ ๕ . . . ๖

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
กระทำพอประมาณในสมาธิ ในปัญญา บุคคลนั้นเป็นสกทาคามี เพราะสังโยชน์
๓ ลื่นไป เพราะระคะ โทสะ และโมหะเบาบาง กลับมายังโลกนี้เพียงคราวเดียว
จะทำได้ที่สุดแห่งทุกข์ได้ ดุรสารีบุตร นี้บุคคลจำพวกที่ ๖ . . . ๖

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
กระทำพอประมาณในสมาธิ ในปัญญา บุคคลนั้นเป็นเอกพีธี เพราะสังโยชน์
ลื่นไป บังเกิดยังภพมนุษย์นี้ครั้งเดียว จะทำได้ที่สุดแห่งทุกข์ได้ ดุรสารีบุตร
นี้บุคคลจำพวกที่ ๗ . . . ๖

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
กระทำพอประมาณในสมาธิ ในปัญญา บุคคลนั้นเป็นโกลังโกละ เพราะ
สังโยชน์ ๓ ลื่นไป ท่องเที่ยวอยู่ ๒-๓ ตระกูล แล้วจะทำได้ที่สุดแห่งทุกข์ได้
ดุรสารีบุตร นี้บุคคลจำพวกที่ ๘ . . . ๖

อีกประการหนึ่ง บุคคลบางคนในโลกนี้ เป็นผู้กระทำให้บริบูรณ์ในศีล
กระทำพอประมาณในสมาธิ ในปัญญา บุคคลนั้นเป็นสัตตักขัตตปรมาโสดา
เพราะสังโยชน์ ๓ ลื่นไป ท่องเที่ยวอยู่ยังเทวตาและมนุษย์ ๗ ครั้งเป็นอย่างยิ่ง
แล้วจะทำได้ที่สุดแห่งทุกข์ได้ ดุรสารีบุตร นี้บุคคลจำพวกที่ ๙ ผู้เป็นสุปาทิเสส
กระทำกาละ พ้นจากนรก พ้นจากกำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน พ้นจากเปรตวิสัย
พ้นจากอบาย ทุกคติ และวินิบาต ดุรสารีบุตร อัญญเดียรถียิปริพาชกบางพวก
โง่เขลา ไม่ฉลาด อย่างไรจักรู้บุคคลผู้เป็นสุปาทิเสสว่า เป็นสุปาทิเสส
หรือจักรู้บุคคลผู้เป็นอนุปาทิเสสว่า เป็นอนุปาทิเสส ดุรสารีบุตร บุคคล
๙ จำพวกนี้แล เป็นสุปาทิเสส กระทำกาละ พ้นจากนรก พ้นจากกำเนิด
สัตว์ดิรัจฉาน พ้นจากเปรตวิสัย พ้นจากอบาย ทุกคติและวินิบาต ๖

ดุรสารีบุตร ธรรมปริยายนี้ ยังไม่แจ่มแจ้งแก่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก
อุบาสิกา ก่อน ช้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะผู้ฟังธรรมปริยายที่เรากล่าวด้วยความ
อธิบายปัญหานี้แล้ว อย่าถึงความประมาท ๖

จบสูตรที่ ๓

โกฏฐิตสูตร

[๒๑๓] ครั้นนั้นแล ท่านพระมหาโกฏฐิตะเข้าไปหาท่านพระสารีบุตร
ถึงที่อยู่ ได้ปราศรัยกับท่านพระสารีบุตร ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกัน
ไปแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามท่านพระสารีบุตรว่า
ดูกรอาวุโสสารีบุตร บุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อ
ประโยชน์นี้ว่า กรรมใดที่ให้ผลในปัจจุบัน ขอกรรมนั้นจงให้ผลในสัมปรายภพ
แก่เรา ดังนี้ ได้หรือหนอ ๖

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า ดูกรอาวุโส ไม่ใช้อย่างนี้ ๖

ม. ดูกรอาวุโสสารีบุตร ก็บุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มี
พระภาค เพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดที่ให้ผลในสัมปรายภพ ขอกรรมนั้นจงให้
ผลในปัจจุบันแก่เรา ดังนี้ ได้หรือหนอ ๖

สา. ดูกรอาวุโส ไม่ใช้อย่างนี้ ๖

ม. ดูกรอาวุโสสารีบุตร ก็บุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มี
พระภาค เพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดให้ผลเป็นสุข ขอกรรมนั้นจงให้ผล
เป็นทุกข์แก่เรา ดังนี้ ได้หรือหนอ ๖

สา. ดูกรอาวุโส ไม่ใช้อย่างนี้ ๖

ม. ดูกรอาวุโสสารีบุตร ก็บุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มี
พระภาค เพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดให้ผลเป็นทุกข์ ขอกรรมนั้นจงให้ผล
เป็นสุขแก่เรา ดังนี้ ได้หรือหนอ ๖

สา. ดูกรอาวุโส ไม่ใช้อย่างนี้ ๖

ม. ดูกรอาวุโสสารีบุตร บุคคลอยู่ประพฤติพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค
เพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดให้ผลเสร็จแล้ว ขอกรรมนั้นจงไม่ให้ผลเสร็จแล้ว
แก่เรา ดังนี้ ได้หรือหนอ ๖

สา. ดูกรอาวุโส ไม่ใช้อย่างนี้ ๖

ม. ดุริยอาโสหารีบุตร ก็บุคคลอยู่ประพาศพิรหมจรรย์ในพระผู้มี
พระภาค เพื่อประโยชน์นี้ว่า การมโদিยังไม่ให้ผลเสร็จแล้ว ขอกรรมนั้นจงให้ผล
เสร็จแล้วแก่เรา ดังนี้ ได้หรือหนอ ฯ

ม. คุณอาวุธโสสารित्र กับคดลลยประพดพมจรยในพระผู้มี
พระภาค เพียรโยชนนัว่า กรรมใดให้ผลมาก ขอรรมนัจให้ผลน้อยแก่เรา
ดั่งนี้ ได้หรือหนอ ฯ

ม. ดุริยาวุโลสารีบุตร บุคคลอภัยประพาศพิรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดให้ผลน้อย ขอกรรมอันนั้นจงให้ผลมากแก่เรา ดังนี้ ได้หรือหนอ ฯ

ม. ดูการเอาใส่สารित्र กับคดลยประพตพรมจรรยในพระผู้มี
พระภาค เพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดยังให้ผล ขอรกรรมนั้นจงไม่ให้ผลแก่เรา
ดังนี้ ได้หรือหนอ ฯ

ม. ดุราอาโอสสารีบุตร ก็บดกลอยประพตืพรหมจรรย์ในพระผู้มีพระภาค เพื่อประโยชน์นี้ว่า กรรมใดไม่ให้ผล ขอกกรรมนั้นจงให้ผลแก่เรา ดังนี้ ได้หรือหนอ ฯ

[illegible]

Page 146

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
พระภาค เพ็ญ เพ็ญเห็น เพ็ญบรรลุ เพ็ญกระทำให้แจ้ง เพ็ญตรัสรู้สิ่งนั้น
ดูกรอาวโล สิ่งนี้แลที่ยังไม่รู้ ไม่เห็น ไม่บรรลุ ไม่กระทำให้แจ้ง ไม่ตรัสรู้
บุคคลอยู่ประพฤติกุศลธรรมจรรยในพระผู้มีพระภาค เพ็ญ เพ็ญเห็น เพ็ญบรรลุ
เพ็ญกระทำให้แจ้ง เพ็ญตรัสรู้ สิ่งนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๓

สมิทธิสูตร

[๒๑๘] ครั้นนั้นแล ท่านพระสมิทธิเข้าไปหาท่านพระสารีบุตรถึงที่อยู่
อภิวาทแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรได้ถามท่านพระสมิทธิ
ว่า ดูกรท่านสมิทธิ วิตกอันเป็นความดำริของบุรุษ มีอะไรเป็นอารมณ์เกิดขึ้น
ท่านพระสมิทธิตอบว่า วิตกอันเป็นความดำริของบุรุษ มีนามรูปเป็นอารมณ์เกิดขึ้น
ท่านผู้เจริญ ฯ

ส. ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น ย่อมถึงความต่างกัน
ในอะไร ฯ

ส. ในธาตุทั้งหลาย ท่านผู้เจริญ

สา. ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น มีอะไรเป็นสมุทัย ฯ

ส. มีผัสสะเป็นสมุทัย ท่านผู้เจริญ ฯ

สา. ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น มีอะไรเป็น

ประชุมลง ฯ

ส. มีเวทนาเป็นที่ประชุมลง ท่านผู้เจริญ ฯ

สา. ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น มีอะไรเป็นประมุข ฯ

ส. มีสมาธิเป็นประมุข ท่านผู้เจริญ ฯ

สา. ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น มีอะไรเป็นใหญ่ ฯ

ส. มีสติเป็นใหญ่ ท่านผู้เจริญ ฯ

สา. ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น มีอะไรเป็นยิ่ง ฯ

ส. มีปัญญาเป็นยิ่ง ท่านผู้เจริญ ฯ

สา. ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น มีอะไรเป็นแก่น ฯ

ส. มีวิมุตติเป็นแก่น ท่านผู้เจริญ ฯ

สา. ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น มีอะไรเป็นที่

หยั่งลง ฯ

ส. มีอมตะเป็นที่หยั่งลง ท่านผู้เจริญ ฯ

สา. ดูกรท่านสมิทธิ เมื่อเราถามท่านว่า ดูกรท่านสมิทธิ วิตกอันเป็น
ความดำริของบุรุษ มีอะไรเป็นอารมณ์เกิดขึ้น ท่านตอบว่า มีนามรูปเป็นอารมณ์
ท่านผู้เจริญ เมื่อเราถามว่า ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้นถึงความ
ต่างกันอย่างไร ท่านตอบว่า ในธาตุทั้งหลาย ท่านผู้เจริญ เมื่อเราถามว่า
ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น มีอะไรเป็นสมุทัย ท่านตอบว่า
มีผัสสะเป็นสมุทัย ท่านผู้เจริญ เมื่อเราถามว่า ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็น
ความดำรินั้น มีอะไรเป็นที่ประชุมลง ท่านตอบว่า มีเวทนาเป็นที่ประชุมลง
ท่านผู้เจริญ เมื่อเราถามว่า ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น มีอะไร
เป็นประมุข ท่านตอบว่า มีสมาธิเป็นประมุข ท่านผู้เจริญ เมื่อเราถามว่า
ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น มีอะไรเป็นใหญ่ ท่านตอบว่า มีสติ
เป็นใหญ่ ท่านผู้เจริญ เมื่อเราถามว่า ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น
มีอะไรเป็นยิ่ง ท่านตอบว่า มีปัญญาเป็นยิ่ง ท่านผู้เจริญ เมื่อเราถามว่า ดูกร
ท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น มีอะไรเป็นแก่น ท่านตอบว่า มีวิมุตติ
เป็นแก่น ท่านผู้เจริญ เมื่อเราถามว่า ดูกรท่านสมิทธิ กิวิตกอันเป็นความดำรินั้น
มีอะไรเป็นที่หยั่งลง ท่านตอบว่า มีอมตะเป็นที่หยั่งลง ท่านผู้เจริญ ดูกรท่าน
พระสมิทธิ ดีละ ดีละ เป็นการดีแล้ว ท่านอันเราถามปัญหาาก็แก้ได้ แต่ท่าน
อย่าทะนงตน ด้วยการแก้ปัญหานั้น ฯ

จบสูตรที่ ๔

คัณฑสูตร

[๒๑๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนผีที่เกิดขึ้นหลายปี ผีนั้นพึงมี
ปากแผล ๙ แห่ง มีปากแผลที่ยังไม่แตก ๙ แห่ง สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะพึงไหลออกจาก
ปากแผลนั้น สิ่งนั้นเป็นของไม่สะอาด มีกลิ่นเหม็น น่าเกลียดทั้งนั้น สิ่งใด
สิ่งหนึ่งพึงไหลเข้า สิ่งนั้นเป็นของไม่สะอาด มีกลิ่นเหม็น น่าเกลียดทั้งนั้น
ฉันใด คำว่าผีนั้นแล เป็นชื่อของกายอันประกอบด้วยมหาภูตรูป ๔ นี้ มีมารดาบิดา
เป็นแดนเกิด เจริญขึ้นด้วยข้าวสุกและขนมสด มีความไม่เที่ยง ต้องลบล้างวอดพิน
มีความกระจัดกระจายเป็นธรรมตา กายนั้นมีปากแผล ๙ แห่ง มีปากแผลที่ยังไม่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
แตก ๙ แห่ง สิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมไหลออกจากปากแผลนั้น สิ่งนั้นเป็นของไม่สะอาด
มิกลีนเหม็น น่าเกลียดทั้งนั้น สิ่งใดสิ่งหนึ่งย่อมไหลเข้า สิ่งนั้นเป็นของไม่
สะอาด มิกลีนเหม็น น่าเกลียดทั้งนั้น ฉะนั้น ดูกรภิกษุทั้งหลาย เพราะเหตุ
นั้นแหละ เธอทั้งหลายจงเบือนหน้าในกายนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๕

สัญญาสูตร

[๒๒๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๙ ประการนี้ อันบุคคลเจริญแล้ว
กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก หยั่งลงสู่มตะ มีอมตะเป็นที่
สุด ๙ ประการเป็นไฉน คือ อสุภสัญญา ๑ มรณสัญญา ๑ อาหารปฏิภุญสัญญา
๑ สัพพโลเกอนกิริตสัญญา ๑ อนิจจสัญญา ๑ อนิจเจทุกขสัญญา ๑ ทุกเข-

*อนัตตสัญญา ๑ ปหานสัญญา ๑ วิราจสัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัญญา ๙
ประการนี้แล อันบุคคลเจริญแล้ว กระทำให้มากแล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์
มาก หยั่งลงสู่มตะ มีอมตะเป็นที่สุด ฯ

จบสูตรที่ ๖

กถสูตร

[๒๒๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตระกูลประกอบด้วยองค์ ๙ ประการ ภิกษุ
ยังไม่เข้าไปไม่ควรเข้าไป หรือเข้าไปแล้วก็ไม่ควรนั่ง องค์ ๙ ประการเป็นไฉน
คือ ไม่ต้อนรับด้วยความพอใจ ๑ ไม่ไหว้ด้วยความพอใจ ๑ ไม่ให้อาสนะด้วยความ
พอใจ ๑ ปิดบังของที่มีอยู่ ๑ ของมีมากให้น้อย ๑ มีของประณีตก็ให้ของ
เลว ๑ ให้ด้วยความไม่เคารพ ไม่ให้ด้วยความเคารพ ๑ ไม่นั่งใกล้เพื่อฟัง
ธรรม ๑ ไม่ยินดีภาษิตของภิกษุนั้น ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตระกูลประกอบด้วย
องค์ ๙ ประการนี้แล ภิกษุยังไม่เข้าไปไม่ควรเข้าไป หรือเข้าไปแล้วก็ไม่ควรนั่ง ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตระกูลประกอบด้วยองค์ ๙ ประการ ภิกษุยังไม่เข้า
ไปไม่ควรเข้าไป หรือเข้าไปแล้วควรนั่ง องค์ ๙ ประการเป็นไฉน คือ ต้อนรับ
ด้วยความพอใจ ๑ ไหว้ด้วยความพอใจ ๑ ให้อาสนะด้วยความพอใจ ๑ ไม่
ปิดบังของที่มีอยู่ ๑ ของมีมากก็ให้มาก ๑ มีของประณีตก็ให้ของประณีต ๑ ให้
ด้วยความเคารพ ไม่ให้ด้วยความไม่เคารพ ๑ นั่งใกล้เพื่อฟังธรรม ๑ ยินดีภาษิต
ของภิกษุนั้น ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ตระกูลประกอบด้วยองค์ ๙ ประการนี้แล
ภิกษุยังไม่เข้าไปไม่ควรเข้าไป หรือเข้าไปแล้วควรนั่ง ฯ

จบสูตรที่ ๗

สัตตสูตร

[๒๒๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อโภสถประกอบด้วยองค์ ๙ ประการ อัน
บุคคลเข้าอยู่แล้ว ย่อมมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มีความ
แพร่หลายมาก ดูกรภิกษุทั้งหลาย อโภสถประกอบด้วยองค์ ๙ ประการ อัน
บุคคลเข้าอยู่แล้วอย่างไร จึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก มีความรุ่งเรืองมาก มี
ความแพร่หลายมาก อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ ย่อมตระหนักชัดดังนี้ว่า พระ
อรหันต์ทั้งหลายจะปาณาติบาต จดเว้นจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วางศาสตรา
มีความละอาย เอื้อเอ็นดู อนุเคราะห์เกื้อกูลสรรพสัตว์อยู่ตลอดชีวิต ในวันนี้
แม้เราจะปาณาติบาต จดเว้นจากปาณาติบาต วางท่อนไม้ วางศาสตรา มีความ
ละอาย เอื้อเอ็นดู อนุเคราะห์เกื้อกูลสรรพสัตว์อยู่ตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่า
กระทำตามพระอรหันต์แล้วด้วยองค์นี้ และอโภสถชื่อว่าจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว
อโภสถประกอบด้วยองค์ที่ ๑ นี้ ฯล ฯ พระอรหันต์ทั้งหลายละการนั่งนอนบน
ที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ จดเว้นจากการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ สำเร็จการ
นั่งนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ บนเตียงหรือเครื่องปูลาดด้วยหญ้าตลอดชีวิต
ในวันนี้ แม้เราจะการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ จดเว้นจากการนั่งนอน
นอนบนที่นั่งที่นอนสูงใหญ่ สำเร็จการนั่งนอนบนที่นั่งที่นอนต่ำ คือ บนเตียง
หรือเครื่องปูลาดด้วยหญ้า ตลอดคืนและวันนี้ เราเชื่อว่ากระทำตามพระอรหันต์
แล้วด้วยองค์นี้ และอโภสถจักเป็นอันเราเข้าอยู่แล้ว อโภสถประกอบด้วยองค์ที่ ๘
นี้ บุคคลมีใจประกอบด้วยเมตตา แผ่ไปตลอดทิศหนึ่งอยู่ ทิศที่ ๒ ที่ ๓ และ
ที่ ๔ ก็เหมือนกัน โดยนัยนี้ ทั้งเบื้องบน เบื้องล่าง เบื้องขวาง แผ่ไปตลอด
โลกทั่วสรรพทุกเหล่า ในที่ทุกสถาน ด้วยใจประกอบด้วยเมตตาอันไพบูรณ์ถึงความ
เป็นใหญ่ หาประมาณมิได้ ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่ อโภสถชื่อว่า
ประกอบด้วยองค์ที่ ๙ นี้ ด้วยประการดังนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อโภสถประกอบ
ด้วยองค์ ๙ ประการ อันบุคคลเข้าอยู่แล้วอย่างนี้แลจึงมีผลมาก มีอานิสงส์มาก
มีความรุ่งเรืองมาก มีความแพร่หลายมาก ฯ

จบสูตรที่ ๘

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เทวดาสูต

[๒๒๓] ดุรฤทธิทั้งหลาย ก็ในราตรีนี้ เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว เทวดาเป็นอันมาก มีผิวพรรณงาม ยังวิหารเซตวันทั้งสิ้น ให้สว่างไสว เข้ามาหาเราถึงที่อยู่ ให้อาสนะแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะเราว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บรรพชิตทั้งหลายเข้ามายังเรือนของข้าพระองค์ทั้งหลายเมื่อเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ข้าพระองค์เหล่านั้นลึกลับ แต่ไม่กราบไหว้ ข้าพระองค์เหล่านั้นมีการงานยังไม่บริบูรณ์ มีความกินเหนงใจ มีความเดือดร้อนตามในภายหลัง เข้าถึงหมู่เทวดาขึ้นแล้ว ฯ

ดุรฤทธิทั้งหลาย เทวดาอีกพวกหนึ่งเป็นอันมาก เข้ามาหาเราแล้วได้กล่าวว่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บรรพชิตทั้งหลายเข้ามายังเรือนของข้าพระองค์ทั้งหลายเมื่อเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ข้าพระองค์เหล่านั้นลึกลับ กราบไหว้ แต่ไม่ให้อาสนะ ข้าพระองค์เหล่านั้นมีการงาน ไม่บริบูรณ์ มีความกินเหนงใจ มีความเดือดร้อนตามในภายหลัง เข้าถึงหมู่เทวดาขึ้นแล้ว ฯ

ดุรฤทธิทั้งหลาย เทวดาอีกพวกหนึ่งเป็นอันมาก เข้ามาหาเราแล้วได้กล่าวว่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บรรพชิตทั้งหลายเข้ามายังเรือนของข้าพระองค์ทั้งหลาย เมื่อเป็นมนุษย์อยู่ในกาลก่อน ข้าพระองค์เหล่านั้นลึกลับ กราบไหว้ และให้อาสนะ แต่ไม่แบ่งปันของให้ตามสามารถ ตามกำลัง ฯ

ดุรฤทธิทั้งหลาย เทวดาอีกพวกหนึ่งเป็นอันมาก เข้ามาหาเราแล้วได้กล่าวว่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บรรพชิตทั้งหลาย เข้ามายังเรือนของข้าพระองค์ทั้งหลายเมื่อยังเป็นมนุษย์ในกาลก่อน ข้าพระองค์เหล่านั้นลึกลับ กราบไหว้ ให้อาสนะ และแบ่งปันของให้ตามสามารถ ตามกำลัง แต่ไม่เข้าไปนั่งใกล้เพื่อฟังธรรม ฯลฯ

... ข้าพระองค์เหล่านั้นลึกลับ กราบไหว้ ให้อาสนะ แบ่งปันของให้ตามสามารถ ตามกำลัง และเข้าไปนั่งใกล้เพื่อฟังธรรม แต่ไม่เจียสโตลงสดับธรรม ฯลฯ

... ข้าพระองค์เหล่านั้นลึกลับ กราบไหว้ ให้อาสนะ แบ่งปันของให้ตามสามารถ ตามกำลัง และเจียสโตลงสดับธรรม แต่ฟังแล้วไม่ทรงจำธรรมไว้ ฯลฯ

... ข้าพระองค์เหล่านั้นลึกลับ กราบไหว้ ให้อาสนะ แบ่งปันของให้ตามสามารถ ตามกำลัง เจียสโตลงฟังธรรม และฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ แต่ไม่พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ ฯลฯ

... ข้าพระองค์เหล่านั้นลึกลับ กราบไหว้ ให้อาสนะ แบ่งปันของให้ตามสามารถ ตามกำลัง เข้าไปนั่งใกล้เพื่อฟังธรรม และพิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ แต่หาธุระรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรมไม่ ข้าพระ-
* องค์เหล่านั้นมีการงาน ไม่บริบูรณ์ มีความกินเหนงใจ มีความเดือดร้อนตามในภายหลัง เข้าถึงหมู่เทวดาขึ้นแล้ว ฯ

ดุรฤทธิทั้งหลาย เทวดาอีกพวกหนึ่งเป็นอันมาก เข้ามาหาเราแล้วได้กล่าวว่ ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ บรรพชิตทั้งหลายเข้ามายังเรือนของข้าพระองค์ทั้งหลายเมื่อยังเป็นมนุษย์ในกาลก่อน ข้าพระองค์เหล่านั้นลึกลับ กราบไหว้ ให้อาสนะ แบ่งปันของให้ตามสามารถ ตามกำลัง เข้าไปนั่งใกล้เพื่อฟังธรรม เจียสโตลงสดับธรรม ฟังแล้วทรงจำธรรมไว้ พิจารณาเนื้อความแห่งธรรมที่ทรงจำไว้ และรู้ธรรมรู้ธรรมแล้วปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ข้าพระองค์เหล่านั้นมีการงานบริบูรณ์ ไม่มีความกินเหนงใจ ไม่มีความเดือดร้อนตามในภายหลัง เข้าถึงหมู่เทวดาขึ้นประณีต ดุรฤทธิทั้งหลาย นั้นโคณโณ นั้นเรือนาง เธอทั้งหลายจงฟัง อย่าประมาทเลย อย่ามีความเดือดร้อนใจในภายหลัง เหมือนเทวดาพวกต้นๆ เหล่านั้น ฯ

จบสูตรที่ ๙

เวลามสูตร

[๒๒๔] สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเซตวัน อารามของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัสถามท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดุรฤทธิในตระกูลของท่าน ยังให้ท่านอยู่บ้างหรือไม่ ฯ

ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีกราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ในตระกูลของข้าพระองค์ยังให้ท่านอยู่ แต่ท่านนั้นเป็นของเศร้าหมอง เป็นปลายข้าว มีน้ำผักดองเป็นที่สอง ฯ

พ. ดุรคฤหบดี คนให้ทานอันเศร้าหมองหรือประณีตก็ตาม แต่ให้ทานนั้นโดยไม่เคารพ ไม่ทำความนอบน้อมให้ ไม่ให้ด้วยมือตนเอง ให้ของที่เหลือ ไม่เชื่อกรรมและผลของกรรมให้ทาน ทานนั้นๆ ย่อมบังเกิดผลในตระกูลใดๆ ในตระกูลนั้นๆ จิตของผู้ให้ทานย่อม ไม่น้อมไปเพื่อบริโภคอาหารอย่างดี ย่อม ไม่น้อมไปเพื่อบริโภคผ้าอย่างดี ย่อม ไม่น้อมไปเพื่อบริภคยานอย่างดี ย่อม ไม่น้อมไปเพื่อบริโภคกามคุณ ๕ อย่างดี แม้บริวารชนของผู้ให้ทานนั้น คือ บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ คนทำงาน ก็ไม่เชื่อฟัง ไม่เจียหุฟัง ส่งจิตไปที่อื่นเสีย ชื่อนั้นเพราะเหตุไร ทั้งนี้เป็นเพราะผลแห่งกรรมที่ตนกระทำโดยไม่เคารพ ฯ

ดุรคฤหบดี บุคคลให้ทานอันเศร้าหมองหรือประณีตก็ตาม แต่ให้ทานนั้นโดยเคารพ ทำความนอบน้อมให้ ให้ด้วยมือตนเอง ให้ของที่เหลือ เชื่อกรรมและผลของกรรมให้ทาน ทานนั้นๆ บังเกิดผลในตระกูลใดๆ ในตระกูลนั้นๆ จิตของผู้ให้ทานย่อม น้อมไปเพื่อบริโภคอาหารอย่างดี ย่อม น้อมไปเพื่อบริโภคผ้าอย่างดี ย่อม น้อมไปเพื่อบริภคยานอย่างดี ย่อม น้อมไปเพื่อบริโภคกามคุณ ๕ อย่างดี แม้บริวารชนของผู้ให้ทานนั้น คือ บุตร ภรรยา ทาส คนใช้ คนทำงาน ก็เชื่อฟังดี เจียหุฟัง ไม่ส่งจิตไปที่อื่น ชื่อนั้นเพราะเหตุไร ทั้งนี้เป็นเพราะผลของกรรมที่ตนกระทำโดยเคารพ ฯ

ดุรคฤหบดี เรื่องเคยมีมาแล้ว มีพราหมณ์ชื่อเวลามะ พราหมณ์ผู้นั้น ได้ให้ทานเป็นมหาทานอย่างนี้ คือ ได้ให้ถาดทองเต็มด้วยรูปียะ ๘๔,๐๐๐ ถาด ถาดรูปียะเต็มด้วยทอง ๘๔,๐๐๐ ถาด ถาดสำริดเต็มด้วยเงิน ๘๔,๐๐๐ ถาด ให้ช้าง ๘๔,๐๐๐ เชือก มีเครื่องประดับล้วนเป็นทอง มีธงทอง คลุมด้วยชายทอง ให้รถ ๘๔,๐๐๐ คัน ห่มด้วยหนังราชสีห์ หนังสือโคร่ง หนังสือเหลือง ผ้ากัมพลเหลือง มีเครื่องประดับล้วนเป็นทอง มีธงทอง คลุมด้วยชายทอง ให้แม่โคนม ๘๔,๐๐๐ ตัว มีน่านมไหลสะดวก ใช้ภาชนะเงินรองน่านม ให้หญิงสาว ๘๔,๐๐๐ คน ประดับด้วยแก้วมณีและแก้วกุนทล ให้บัลลังก์ ๘๔,๐๐๐ ที่ ลาดด้วยผ้าโกเชาว์ ลาดด้วยขนแกะสีขาว เครื่องลาดมีสีฐานเป็นช่อดอกไม้ มีเครื่องลาดอย่างดีทำด้วยหนังขมด มีเครื่องลาดเพดาน มีหมอนข้างแดงทั้งสอง ให้ผ้า ๘๔,๐๐๐ โกวฏี เป็นผ้าเปลือกไม้ ผ้าแพร ผ้าฝ้าย เนื้อละเอียด จะป่วยกล่าวไปยถึงข้าว น้ำ ของเคี้ยว ของบริโภค เครื่องลูบไล้ ที่นอน ไล่ไปเหมือนแม่น้ำ ดุรคฤหบดี ก็ท่านฟังมีความคิดอย่างนี้ว่า สมัยนั้น ผู้นั้นไม่ใช่เวลามะ พราหมณ์ผู้ที่ให้ทานเป็นมหาทานนั้น ดุรคฤหบดี แต่ท่านไม่ควรเห็นอย่างนี้ สมัยนั้น เราเป็นเวลาพราหมณ์ เราได้ให้ทานนั้นเป็นมหาทาน ก็ในทานนั้น ไม่มีใครเป็นพระทักษิณียบุคคล ใครๆ ไม่ชำระทักษิณยานั้นให้หมดจด ดุรคฤหบดี ท่านที่บุคคลเชื่อเชิญท่านผู้ถึงพร้อมด้วยทิสู้ผู้เดียวบริภค มีผลมากกว่าทานที่เวลามะพราหมณ์ให้แล้ว ท่านที่บุคคลเชื่อเชิญให้ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยทิสู้ร้อยบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื่อเชิญให้ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยทิสู้ผู้เดียวบริภค ท่านที่บุคคลเชื่อเชิญให้พระสกทาคามีผู้เดียวบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื่อเชิญให้ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยทิสู้ร้อยท่านบริภค ท่านที่บุคคลเชื่อเชิญให้พระสกทาคามีร้อยท่านบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื่อเชิญให้พระสกทาคามีร้อยท่านบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื่อเชิญให้พระอนาคามีผู้เดียวบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื่อเชิญให้พระสกทาคามีร้อยท่านบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื่อเชิญให้พระอนาคามีร้อยท่านบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื่อเชิญให้พระอรหันต์ผู้เดียวบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลเชื่อเชิญให้พระอนาคามีร้อยท่านบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวายให้พระอรหันต์ผู้เดียวบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวายให้พระปัจเจกพุทธเจ้ารูปเดียวบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวายให้พระอรหันต์ร้อยรูปบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวายให้พระปัจเจกพุทธเจ้ารูปเดียวบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวายให้พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวายให้พระปัจเจกพุทธเจ้าร้อยรูปบริภค ท่านที่บุคคลถวายให้ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเป็นประมุขบริภค มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวายให้พระอรหันต์สัมมาสัมพุทธเจ้าบริภค การที่บุคคลสร้างวิหารถวายสงฆ์ผู้มาจากจาตุรทิศ มีผลมากกว่าทานที่บุคคลถวายให้ภิกษุสงฆ์มีพระพุทธรูปเป็นประมุขบริภค การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธรูป พระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ มีผลมากกว่าทานที่บุคคลสร้างวิหารถวายสงฆ์อันมาจากจาตุรทิศ การที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบท คือ งดเว้นจากปาณาติบาต ฯลฯ จากการดื่ม น้ำเมาคือสุราและเมรัยอันเป็นฐานะแห่งความประมาท มีผลมากกว่าการที่บุคคล

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
มีจิตเลื่อมใสถึงพระพุทธเจ้า พระธรรมและพระสงฆ์เป็นสรณะ การที่บุคคลเจริญ
เมตตาจิตโดยที่สดแม่เพียงเวลาสุดดมของหอม มีผลมากกว่าการที่บุคคลมีจิต
เลื่อมใสสมาทานสิกขาบท คือ จตวันจากปาณาติบาต ฯลฯ ดุรฤทธิยบดี
ท่านที่บุคคลเชื่อเชิญให้ท่านผู้ถึงพร้อมด้วยที่รู้ผู้เดียวบริโภค มีผลมากกว่ามหาทาน
ที่เลื่อมพร่าหม่นให้แล้ว . . . การที่บุคคลเจริญเมตตาจิตโดยที่สดแม่เพียงเวลาสุด
ดมของหอม มีผลมากกว่าการที่บุคคลมีจิตเลื่อมใสสมาทานสิกขาบท คือ จตวัน
จากปาณาติบาต . . . และการที่บุคคลเจริญอโณชัญญาแม่เพียงเวลาสดนิ้วมือ มี
ผลมากกว่าการที่บุคคลเจริญเมตตาจิตโดยที่สดแม่เพียงเวลาสุดดมของหอม ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบสัณหาทวารกที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ภูฏสูตร ๒. สอปาทีเสสสูตร ๓. โภฏฐิตสูตร ๔. สมิทธิ
สูตร ๕. ถินทสูตร ๖. สัณญสูตร ๗. กุลสูตร ๘. สัตตสูตร
๙. เทวตสูตร ๑๐. เวลามสูตร ฯ

สัตตาวาสวรรกที่ ๓
ฐานสูตร

[๒๒๕] ดุรฤทธิยทั้งหลาย มนุษย์ชาวอุตรกุรทวีป ประเสริฐกว่าเทวดา
ชั้นดาวดึงส์และพวกมนุษย์ชาวชมพูทวีป ด้วยฐานะ ๓ ประการ ๓ ประการ
เป็นไฉน คือ ไม่มีทุกข์ ๑ ไม่มีความห่วงเห่น ๑ มีอายุแน่นอน ๑ ดุรฤทธิย
ทั้งหลาย มนุษย์ชาวอุตรกุรทวีปประเสริฐกว่าพวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ และพวกมนุษย์
ชาวชมพูทวีปด้วยฐานะ ๓ ประการนี้แล ฯ

ดุรฤทธิยทั้งหลาย เทวดาชั้นดาวดึงส์ ประเสริฐกว่าพวกมนุษย์ชาวอุตร-
*กุรทวีปและพวกมนุษย์ชาวชมพูทวีป ด้วยฐานะ ๓ ประการ ๓ ประการเป็นไฉน
คือ อายุทิพย์ ๑ วรรณะทิพย์ ๑ สุขทิพย์ ๑ ดุรฤทธิยทั้งหลาย เทวดาชั้น
ดาวดึงส์ ประเสริฐกว่าพวกมนุษย์ชาวอุตรกุรทวีปและพวกมนุษย์ชาวชมพูทวีป
ด้วยฐานะ ๓ ประการนี้แล ฯ

ดุรฤทธิยทั้งหลาย มนุษย์ชาวชมพูทวีป ประเสริฐกว่าพวกมนุษย์ชาว
อุตรกุรทวีปและเทวดาชั้นดาวดึงส์ ด้วยฐานะ ๓ ประการ ๓ ประการเป็นไฉน
คือเป็นผู้กล้า ๑ เป็นผู้มั่งคั่ง ๑ เป็นผู้อยู่ประพฤดีพรหมจรรย์อันเยี่ยม ๑ ดุร
ฤทธิยทั้งหลาย มนุษย์ชาวชมพูทวีปประเสริฐกว่าพวกมนุษย์ชาวอุตรกุรทวีปและ
พวกเทวดาชั้นดาวดึงส์ ด้วยฐานะ ๓ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑
ขฟงคสูตร

[๒๒๖] ดุรฤทธิยทั้งหลาย เราจักแสดงมัจจระจอก ๓ ประเภท คน
กระจอก ๓ ประเภท ม้าดี ๓ ประเภท คนดี ๓ ประเภท ม้าอาชาไนยตัวเจริญ
๓ ประเภท และบุรุษอาชาไนยผู้เจริญ ๓ ประเภท เธอทั้งหลายจงฟัง ฯ

ดุรฤทธิยทั้งหลาย ก็มัจจระจอก ๓ ประเภทเป็นไฉน ดุรฤทธิยทั้งหลาย
มัจจระจอกในโลกนี้บางตัวมีฝีเท้าดี สีสันดี ใช้ขับขี่ไม่ได้ ๑ บางตัวมีฝีเท้าดี สีสัน
ดี แต่ใช้ขับขี่ไม่ได้ ๑ และบางตัวมีฝีเท้าดี สีสันดี ทั้งใช้ขับขี่ได้ ๑ ดุรฤทธิยทั้งหลาย
มัจจระจอก ๓ ประเภทนี้แล ฯ

ดุรฤทธิยทั้งหลาย ก็คนกระจอก ๓ ประเภทเป็นไฉน ดุรฤทธิยทั้งหลาย
คนกระจอกในโลกนี้ บางคนสมบูรณ์ด้วยเขาวานดี ไม่สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ ใช้ไม่-

*ได้ ๑ บางคนสมบูรณ์ด้วยเขาวานดี สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ แต่ใช้ไม่ได้ ๑ และ
บางคนสมบูรณ์ด้วยเขาวานดี สมบูรณ์ด้วยคุณสมบัติ และใช้ได้ ๑ ดุรฤทธิย
ทั้งหลาย คนกระจอก ๓ ประเภทนี้แล ฯ

ดุรฤทธิยทั้งหลาย ก็คนกระจอกที่สมบูรณ์ด้วยเขาวานดี ไม่สมบูรณ์ด้วย
คุณสมบัติ ใช้ไม่ได้อย่างไร ดุรฤทธิยทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดตาม
เป็นจริงว่านี่ทุกข์ นี่ทุกขสมุทัย นี่ทุกขนิโรธ นี่ทุกขนิโรธคามินีปฏิปทา ข้อนี้
เรากล่าวว่าเป็นเขาวานดีของเธอ และเมื่อเธอถูกถามปัญหาในอภิธรรม ในอภิวินัย
ก็แก้ได้ แต่ให้สำเร็จประโยชน์ไม่ได้ ข้อนี้เรากล่าวว่าไม่เป็นคุณสมบัติของเธอ
และเธอไม่ได้วิริย บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจฉิณเภสัชบริวาร นี่เรากล่าวว่า
ใช้ไม่ได้ ดุรฤทธิยทั้งหลาย คนกระจอกสมบูรณ์ด้วยเขาวานดี แต่ไม่สมบูรณ์ด้วย
คุณสมบัติ และใช้ไม่ได้ด้วยประการนี้แล ฯ

ดุรฤทธิยทั้งหลาย ก็คนกระจอกที่สมบูรณ์ด้วยเขาวานดี สมบูรณ์ด้วยคุณ-

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต

* สมบัติ แต่ใช้ไม่ได้อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัย ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ข้อนี้เรากล่าวว่าเป็นเชาวน์ของเธอ และเมื่อเธอถูกถามปัญหาในอภิธรรม ในอภิวินัย ก็แก้ได้ และให้สำเร็จประโยชน์ได้ ข้อนี้เรากล่าวว่าเป็นคุณสมบัติของเธอ แต่เธอไม่ได้จิรว บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจฉิมภัตตบริวาร ข้อนี้เรากล่าวว่าใช้ไม่ได้ของเธอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนกระจอกสมบุรณ์ด้วยเชาวน์ สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ แต่ใช้ไม่ได้ อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็คนกระจอกที่สมบุรณ์ด้วยเชาวน์ สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติและใช้ได้อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมรู้ชัดตามเป็นจริงว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกข์สมุทัย นี่ทุกข์นิโรธ นี่ทุกข์นิโรธคามินีปฏิปทา ข้อนี้เรากล่าวว่าเป็นเชาวน์ของเธอ และเมื่อเธอถูกถามปัญหาในอภิธรรม ในอภิวินัย ก็แก้ได้ และให้สำเร็จประโยชน์ได้ ข้อนี้เรากล่าวว่า เป็นคุณสมบัติของเธอ และเธอได้จิรว บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉิมภัตตบริวาร ข้อนี้เรากล่าวว่าใช้ได้ของเธอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนกระจอกสมบุรณ์ด้วยเชาวน์ สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ และใช้ได้อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็มัตติ ๓ ประเภทเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย มัตติในโลกนี้ บางตัวมีฝีเท้าดี สี่ไมติ ใช้ขับขี่ไม่ได้ ๑ บางตัวมีฝีเท้าดี สัตติ แต่ใช้ขับขี่ไม่ได้ ๑ และบางตัวมีฝีเท้าดี สัตติ ทั้งใช้ขับขี่ได้ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย มัตติ ๓ ประเภทนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนดี ๓ ประเภทเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนในโลกนี้บางคนสมบุรณ์ด้วยเชาวน์ ไม่สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ ใช้ไม่ได้ ๑ บางคนสมบุรณ์ด้วยเชาวน์ สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ แต่ใช้ไม่ได้ ๑ และบางคนสมบุรณ์ด้วยเชาวน์ สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ และใช้ได้ ๑ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็คนดีที่สมบุรณ์ด้วยเชาวน์ สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ และใช้ได้อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะโอรัมภาคิย-

* สังโยชน ๕ สิ้นไป เป็นอุปาทิเก จักปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ข้อนี้เรากล่าวว่าเป็นเชาวน์ของเธอ และเมื่อเธอถูกถามปัญหาในอภิธรรม ในอภิวินัย ก็แก้ได้ และยังประโยชน์ให้สำเร็จได้ ข้อนี้เรากล่าวว่าเป็นคุณสมบัติของเธอ และเธอได้จิรว บิณฑบาต เสนาสนะและคิลานปัจฉิมภัตตบริวาร ข้อนี้เรากล่าวว่าเป็นการใช้ได้ของเธอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนดีที่สมบุรณ์ด้วยเชาวน์ สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติและใช้ได้ อย่างนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย คนดี ๓ ประเภทนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ม้าอาชาไนยตัวเจริญ ๓ ประเภทเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยตัวเจริญในโลกนี้ บางตัวมีฝีเท้าดี สี่ไมติ ใช้ขับขี่ไม่ได้ ๑ บางตัวมีฝีเท้าดี สัตติ แต่ใช้ขับขี่ไม่ได้ ๑ บางตัวมีฝีเท้าดี สัตติ และใช้ขับขี่ได้ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ม้าอาชาไนยตัวเจริญ ๓ ประเภทนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนยผู้เจริญ ๓ ประเภทเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนยผู้เจริญในโลกนี้ บางคนสมบุรณ์ด้วยเชาวน์ แต่ไม่สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ และใช้ไม่ได้ ๑ บางคนสมบุรณ์ด้วยเชาวน์ สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ แต่ใช้ไม่ได้ ๑ บางคนสมบุรณ์ด้วยเชาวน์ สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ และใช้ได้ ๑ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนยผู้เจริญที่สมบุรณ์ด้วยเชาวน์ แต่ไม่สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ และใช้ไม่ได้ อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนยผู้เจริญในโลกนี้ กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้ เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ข้อนี้เรากล่าวว่าเป็นเชาวน์ของเธอ เธอถูกถามปัญหาในอภิธรรม ในอภิวินัย ก็แก้ได้ แต่ไม่ยังประโยชน์ให้สำเร็จ ข้อนี้เรากล่าวว่าไม่เป็นคุณสมบัติของเธอ และเธอไม่ได้จิรว บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉิมภัตตบริวาร ข้อนี้เรากล่าวว่าเป็นการใช้ไม่ได้ของเธอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนยผู้เจริญ สมบุรณ์ด้วยเชาวน์ แต่ไม่สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ และใช้ไม่ได้ อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็บุรุษอาชาไนยผู้เจริญ สมบุรณ์ด้วยเชาวน์ และสมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ แต่ใช้ไม่ได้ อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนยผู้เจริญในโลกนี้ . . . ข้อนี้เรากล่าวว่า เป็นคุณสมบัติของเธอ แต่เธอไม่ได้จิรว . . . ข้อนี้เรากล่าวว่า เป็นการใช้ไม่ได้ของเธอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนยสมบุรณ์ด้วยเชาวน์และสมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ แต่ใช้ไม่ได้ อย่างนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็บุรุษอาชาไนยผู้เจริญในโลกนี้ สมบุรณ์ด้วยเชาวน์

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ และใช้ได้อย่างไร ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนย
ผู้เจริญในโลกนี้ กระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไป ด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ ข้อนี้
เรากล่าวว่าเป็นชาวเนของเรอ เธอเมื่อถูกถามปัญหาในอภิธรรม ในอภิรณัย ก็
แก้ได้ ยังประโยชน์ให้สำเร็จได้ ข้อนี้เรากล่าวว่าเป็นคุณสมบัติของเธอ และเธอ
ได้จิวร บิณฑบาต เสนาสนะ และคิลานปัจฉิจัยเภสัชบริขาร ข้อนี้เรากล่าวว่า
เป็นการใช้ได้ของเธอ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนยผู้เจริญ สมบุรณ์ด้วยชาวเน
สมบุรณ์ด้วยคุณสมบัติ และใช้ได้อย่างนี้แล ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุรุษอาชาไนย
ผู้เจริญ ๓ ประเภทนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

ติณหาสูตร

[๒๒๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงธรรมอันมีตณหาเป็นมูล ๙
ประการ เธอทั้งหลายจงฟัง ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมอันมีตณหาเป็นมูล ๙
ประการเป็นไฉน การแสวงหาเพราะอาศัยตณหา ๑ การได้เพราะอาศัยการ
แสวงหา ๑ การวินิจฉัยเพราะอาศัยการได้ ๑ จันทระคะเพราะอาศัยการวินิจฉัย ๑
ความหมกมุ่นเพราะอาศัยจันทระคะ ๑ ความหวงแหนเพราะอาศัยความหมกมุ่น ๑
ความตระหนี่เพราะอาศัยความหวงแหน ๑ การจัดการอารักขาเพราะอาศัยความ
ตระหนี่ ๑ ธรรมอันเป็นบาปอกุศลหลายประการ คือ การจับทอนไม้ จับศัตร่า
การทะเลาะ การแก่งแย่ง การวิวาท กล่าววจาเสื่อมเสียต่างๆ และพูดเท็จ
ย่อมเกิดขึ้น ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมมีตณหาเป็นมูล ๙ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

วาทกสิณญาสูตร

[๒๒๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย สัตตาวาส ๙ ชั้น ๙ ชั้นเป็นไฉน ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย สัตว์พวกหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาต่างกัน เหมือนมนุษย์ เทวดา
บางพวกและวินิปาตีกสัตว์บางพวก นี่เป็นสัตตาวาสชั้นที่ ๑ ฯ

สัตว์พวกหนึ่งมีกายต่างกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน เหมือนเทวดาผู้อยู่ใน
ชั้นพรหม ผู้เกิดในภุมิปรุณณาน นี่เป็นสัตตาวาสชั้นที่ ๒ ฯ

สัตว์พวกหนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาต่างกัน เหมือนเทวดาชั้น
อาภิสสระ นี่เป็นสัตตาวาสชั้นที่ ๓ ฯ

สัตว์พวกหนึ่งมีกายอย่างเดียวกัน มีสัญญาอย่างเดียวกัน เหมือนเทวดา
ชั้นสวกิณณะ นี่เป็นสัตตาวาสชั้นที่ ๔ ฯ

สัตว์พวกหนึ่งไม่มีสัญญา ไม่เสวยเวทนา เหมือนเทวดาผู้เป็นอสิณญญ
สัตว์ นี่เป็นสัตตาวาสชั้นที่ ๕ ฯ

สัตว์พวกหนึ่งผู้เข้าถึงชั้นอากาศาณญายตนะ โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า
อากาศหาที่สุดมิได้ เพราะลวงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะดับปฏิขสัญญา
เพราะไม่ใส่ใจถึงนันทตสัญญา นี่เป็นสัตตาวาสชั้นที่ ๖ ฯ

สัตว์พวกหนึ่งผู้เข้าถึงชั้นวิญญาณญายตนะ โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า
วิญญาณหาที่สุดมิได้ เพราะลวงอากาศาณญายตนะ โดยประการทั้งปวง นี่เป็น
สัตตาวาสชั้นที่ ๗ ฯ

สัตว์พวกหนึ่งผู้เข้าถึงชั้นอากิณญญายตนะ โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า
อะไรหน้อยหนึ่งไม่มี เพราะลวงวิญญาณญายตนะโดยประการทั้งปวง นี่เป็น
สัตตาวาสชั้นที่ ๘ ฯ

สัตว์พวกหนึ่งผู้เข้าถึงชั้นเนวสัญญานาสัญญายตนะ เพราะลวง
อากิณญญายตนะโดยประการทั้งปวง นี่เป็นสัตตาวาสชั้นที่ ๙ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
สัตตาวาส ๙ ชั้นนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

สลิยาปสูตรที่ ๑

[๒๒๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกาลใดแล ภิกษุอบรมจิตให้ดีด้วย
ปัญญา ในกาลนั้น การเรียกภิกษุนั้นว่า ย่อมรู้ชัดว่า ขาดสิ้นแล้ว พรหมจรรย์
อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้มีได้มิ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ภิกษุอบรมจิตให้ดีด้วยปัญญาอย่างไร ภิกษุอบรมจิต
ให้ดีด้วยปัญญาอย่างนี้ว่า จิตของเราปราศจากราคะแล้ว จิตของเราปราศจากโทสะ
แล้ว จิตของเราปราศจากโมหะแล้ว จิตของเราไม่มีราคะเป็นธรรมดา จิตของเรา
ไม่มีโทสะเป็นธรรมดา จิตของเราไม่มีโมหะเป็นธรรมดา จิตของเราไม่เวียนมา
เพื่ออุปราคะเป็นธรรมดา จิตของเราไม่เวียนมาเพื่ออุปราคะเป็นธรรมดา ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ในกาลใดแล ภิกษุอบรมจิตให้ดีด้วยปัญญาแล้ว ในกาลนั้น การเรียก

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ภิกษุนั้นว่า ย่อมรู้ชัดว่า ขาดสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำ
เสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ มิได้มี ฯ

จบสูตรที่ ๕

สัลยาปสูตรที่ ๒

[๒๓๐] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรและท่านพระจันทิกขาตรอยู่ ณ
พระวิหารเวฬุวัน กลั่นทกนิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล ท่าน
พระจันทิกขาตรกล่าวกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย พระเทวทัตย่อม
แสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ในกาลใดแล ภิกษุ
อบรมจิตให้ดีด้วยจิต ในกาลนั้น ควรพยากรณ์ภิกษุนั้นว่า ย่อมรู้ชัดว่า ขาดสิ้น
แล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
อย่างนี้มิได้มี ฯ

เมื่อท่านพระจันทิกขาตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระสารีบุตรได้กล่าว
กะท่านพระจันทิกขาตรว่า ดูกรอาวุโสจันทิกขาตร พระเทวทัตมิได้แสดงธรรมแก่
ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ในกาลใดแล ภิกษุอบรมจิตให้
ดีด้วยจิต ในกาลนั้น ควรพยากรณ์ภิกษุนั้นว่า ย่อมรู้ชัดว่า ขาดสิ้นแล้ว
พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
อย่างนี้มิได้มี ดูกรอาวุโสจันทิกขาตร แต่พระเทวทัตแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่าง
นี้ว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ในกาลใดแล ภิกษุอบรมจิตให้ดีด้วยจิต ในกาลนั้น
ควรพยากรณ์ภิกษุนั้นว่า ย่อมรู้ชัดว่า ขาดสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่
ควรทำ ทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
อย่างนี้มิได้มี ฯ

แม้ครั้งที่ ๒ . . . ฯ

แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระจันทิกขาตรกล่าวกะภิกษุทั้งหลายว่า ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย พระเทวทัตย่อมแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส
ทั้งหลาย ในกาลใดแล ภิกษุอบรมจิตให้ดีด้วยจิต ในกาลนั้น ควรพยากรณ์ภิกษุ
นั้นว่า ย่อมรู้ชัดว่า ขาดสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำ ทำเสร็จ
แล้ว กิจอื่นเพื่อความ
อย่างนี้มิได้มี แม้ครั้งที่ ๓ ท่านพระสารีบุตรได้กล่าว
กะท่านพระจันทิกขาตรว่า ดูกรอาวุโสจันทิกขาตร พระเทวทัตมิได้แสดงธรรมแก่
ภิกษุทั้งหลายอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ในกาลใดแล ภิกษุอบรมจิตให้
ดีด้วยจิต ในกาลนั้น ควรพยากรณ์ภิกษุนั้นว่า ย่อมรู้ชัดว่า ขาดสิ้นแล้ว
พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
อย่างนี้มิได้มี ดูกรอาวุโสจันทิกขาตร แต่พระเทวทัตแสดงธรรมแก่ภิกษุทั้งหลายอย่าง
นี้ว่า ดูกรอาวุโสทั้งหลาย ในกาลใดแล ภิกษุอบรมจิตให้ดีด้วยจิต ในกาลนั้น
ควรพยากรณ์ภิกษุนั้นว่า ย่อมรู้ชัดว่า ขาดสิ้นแล้ว พรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่
ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความ
อย่างนี้มิได้มี ฯ

ดูกรอาวุโส ภิกษุอบรมจิตให้ดีด้วยจิตอย่างไร คือ อบรมจิตให้ด้วย
จิตอย่างนี้ว่า จิตของเราปราศจากราคะแล้ว จิตของเราปราศจากโทสะแล้ว จิต
ของเราปราศจากโมหะแล้ว จิตของเราไม่มีราคะเป็นธรรมดา จิตของเราไม่มี
โทสะเป็นธรรมดา จิตของเราไม่มีโมหะเป็นธรรมดา จิตของเราไม่เวียนมาใน
กามภพเป็นธรรมดา จิตของเราไม่เวียนมาในรูปภพเป็นธรรมดา จิตของเราไม่
เวียนมาในอรูปภพเป็นธรรมดา ดูกรอาวุโส ถึงแม้รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุอย่าง
หยาบๆ ผ่านมาทางคลองจักษุแห่งภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นโดยชอบอย่างนี้ รูปเหล่านั้น
ก็ครอบงำจิตเธอไม่ได้ จิตของเธอไม่เจือด้วยรูปเหล่านั้น เป็นจิตมั่น ถึงความ
ไม่หวั่นไหว และเธอย่อมพิจารณาเห็นความเสื่อมไปแห่งรูปนั้น ถึงแม้เสียงที่จะ
พึงรู้แจ้งด้วยหู ฯลฯ กลิ่นที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจมูก ฯลฯ รสที่พึงจะรู้แจ้งด้วยลิ้น
 ฯลฯ โผฏฐัพพะที่จะพึงรู้แจ้งด้วยกาย ฯลฯ ธรรมารมณที่จะพึงรู้แจ้งด้วยใจ
อย่างหยาบๆ ผ่านมาทางคลองใจแห่งภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นโดยชอบอย่างนี้
ธรรมารมณเหล่านั้นก็ครอบงำจิตของเธอไม่ได้ จิตของเธอไม่เจือด้วยธรรมารมณ
เหล่านั้น เป็นจิตมั่น ถึงความไม่หวั่นไหว และเธอย่อมพิจารณาเห็นความเสื่อมไปแห่ง
ธรรมารมณเหล่านั้น ดูกรอาวุโส เปรียบเหมือนเสาหิน ยาว ๑๖ คอก หยั่งลงไป
ในหลุม ๘ คอก ข้างบนหลุม ๘ คอก ถึงแม้มลมพายอย่างแรงพัดมาทางทิศบูรพา
เสาหินนั้น ไม่พึงสะเทือนสะท้านหวั่นไหว ถึงแม้มลมพายอย่างแรงพัดมาทางทิศ
ประจิม ทิศอุดร ทิศทักษิณ เสาหินนั้นก็ไม่พึงสะเทือนสะท้านหวั่นไหว
ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะหลุมลึกและเพราะเสาหินฝังลึก ฉะนั้น ดูกรอาวุโส
ฉันนั้นเหมือนกันแล ถึงแม้รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุอย่างหยาบๆ ผ่านมาทางคลอง
จักษุแห่งภิกษุผู้มีจิตหลุดพ้นโดยชอบอย่างนี้ ก็ครอบงำจิตของเธอไม่ได้ จิตของเธอ
ไม่เจือด้วยรูปเหล่านั้น เป็นจิตมั่นถึงความไม่หวั่นไหว และเธอย่อมพิจารณาเห็น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ความเสื่อมไปแห่งรูปนั้น ถึงแม่เสียงที่จะฟังรู้แจ้งด้วยหู ฯลฯ กลิ่นที่จะฟังรู้แจ้ง
ด้วยจมูก ฯลฯ รสที่จะฟังรู้แจ้งด้วยลิ้น ฯลฯ โผฏฐัพพะที่จะฟังรู้แจ้งด้วยกาย ฯลฯ
ธรรมารมณที่จะฟังรู้แจ้งด้วยใจอย่างหยาบๆ ผ่านมาทางคลองใจแห่งภิกษุผู้มีจิต
หลุดพ้นโดยชอบอย่างนี้ ก็ครอบงำจิตของเธอไม่ได้ จิตของเธอไม่เจือด้วย
ธรรมารมณนั้น เป็นจิตมั่น ถึงความไม่หวั่นไหว และเธอย่อมพิจารณาเห็นความ
เสื่อมไปแห่งธรรมารมณนั้น ฯ

จบสูตรที่ ๖

เวรสูตรที่ ๑

[๒๓๑] ครึ่งนั้นแล ท่านอนาถบิณฑิกคฤหบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วนั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง พระผู้มีพระภาคได้ตรัส
กะอนาถบิณฑิกคฤหบดีว่า ดูกรคฤหบดี ในกาลใดแล อริยสาวกสงบระจกัย
เวร ๕ ประการ และประกอบด้วย โสตาปัตติยังคะ ๑- ๔ ประการ ในกาลนั้น
อริยสาวกนั้นหวังอยู่ พึงพยากรณ์ตนด้วยตนเองว่า เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มี
ก่าเนตัสตว์ตริจฉานสิ้นแล้ว มีเปตวิสัยสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติและวินิบาตสิ้นแล้ว
เราเป็นโสดาบัน มีอินฺทกต่าเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในเบื้องหน้า ฯ

อริยสาวกสงบระจกัยเวร ๕ ประการเป็นโชน ดูกรคฤหบดีบุคคลผู้
มักฆ่าสัตว์ย่อมประสบกัยเวรแม้ในปัจจุบัน แม้ในสัมปรายภพ และย่อมได้เสวย
ทุกข์ทมนัสทางใจ เพราะปาณาติบาตเป็นปัจจัย อริยสาวกผู้งดเว้นจากปาณาติบาต
ย่อมไม่ประสบกัยเวรแม้ในปัจจุบัน แม้ในสัมปรายภพ และ ไม่ได้เสวยทุกข์
ทมนัสทางใจ อริยสาวกผู้งดเว้นจากปาณาติบาต ย่อมสงบระจกัยเวรนั้นด้วย
ประการอย่างนี้ ดูกรคฤหบดี บุคคลผู้มักถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขาไม่ให้ ฯลฯ
ผู้มักประพฤติผิดในกาม ฯลฯ ผู้มักพูดเท็จ ฯลฯ ผู้มักดื่มน้ำเมาคือ สุราและ
เมรียอันเป็นฐานะแห่งความประมาท ย่อมประสบกัยเวรแม้ในปัจจุบัน แม้ใน
สัมปรายภพ และย่อมเสวยทุกข์ทมนัสทางใจ เพราะดื่มน้ำเมา คือ สุราและ
เมรียอันเป็นฐานะแห่งความประมาทเป็นปัจจัย อริยสาวกผู้งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา
คือสุราและเมรียอันเป็นฐานะแห่งความประมาท ย่อมไม่ประสบกัยเวรแม้ใน
ปัจจุบัน แม้ในสัมปรายภพ และย่อมไม่ได้เสวยทุกข์ทมนัสทางใจ อริยสาวกผู้
งดเว้นจากการดื่มน้ำเมา คือ สุราและเมรียอันเป็นฐานะแห่งความประมาท ย่อม
สงบระจกัยเวรนั้นด้วยอาการอย่างนี้ อริยสาวกสงบระจกัยเวร ๕ ประการนี้ ฯ

อริยสาวกเป็นผู้ประกอบด้วยโสตาปัตติยังคะ ๔ ประการเป็นโชน ดูกร
คฤหบดี อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว
@๖. องค์เป็นเครื่องบรรลุความเป็นพระโสดา

ในพระพุทธเจ้าว่า แม่เพราะเหตุนี้ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น . . . เป็นผู้เบิก
บานแล้ว เป็นผู้จำแนกธรรม ๑ ย่อมประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหว
ในพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสแล้ว . . . อันวิญญูชนจะพึง
รู้ได้เฉพาะตน ๑ ย่อมประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า
พระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว . . . เป็นนาบุญของโลก
ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า ๑ ย่อมประกอบด้วยศีลอันพระอริยเจ้าพอใจ ไม่ขาด ไม่ทะลุ
ไม่ต่าง ไม่พร้อย เป็นไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันค้นหาและทูลไม่ถูกต้อง
เป็นไปเพื่อสมาธิ ๑ อริยสาวกเป็นผู้ประกอบด้วยโสตาปัตติยังคะ ๔ ประการนี้ ฯ

ดูกรคฤหบดี ในกาลใดแล อริยสาวกสงบระจกัยเวร ๕ ประการนี้
และประกอบด้วยโสตาปัตติยังคะ ๔ ประการนี้ อริยสาวกนั้นหวังอยู่ พึง
พยากรณ์ตนด้วยตนเองว่า เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีก่าเนตัสตว์ตริจฉานสิ้นแล้ว
มีเปตวิสัยสิ้นแล้ว มีอบาย มีทุกคติ และวินิบาตสิ้นแล้ว เป็นโสดาบัน มีอิน
ไม่ตกต่าเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในเบื้องหน้า ฯ

จบสูตรที่ ๗

เวรสูตรที่ ๒

[๒๓๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกาลใดแล อริยสาวกสงบระจกัยเวร
๕ ประการ และประกอบด้วยโสตาปัตติยังคะ ๔ ประการ ในกาลนั้น อริยสาวก
นั้นหวังอยู่ พึงพยากรณ์ตนด้วยตนเองได้ว่า เรามีนรกสิ้นแล้ว มีก่าเนตัสตว์
ตริจฉานสิ้นแล้ว มีเปตวิสัยสิ้นแล้ว มีอบาย ทุกคติ และวินิบาตสิ้นแล้ว เรา
เป็นพระโสดาบัน มีความไม่ตกต่าเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้ในเบื้อง
หน้า ฯ

ก็อริยสาวกสงบระจกัยเวร ๕ ประการเป็นโชน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
บุคคลผู้มักฆ่าสัตว์ ย่อมประสบกัยเวรแม้ในปัจจุบัน แม้ในสัมปรายภพ และ
ย่อมได้เสวยทุกข์ทมนัสทางใจ เพราะปาณาติบาตเป็นปัจจัย อริยสาวกผู้งดเว้น

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
จากปาณติบาต ย่อมไม่ประสพภัยเวรแม้ในปัจจุบัน แม้ในสัมปรายภพ และ
ไม่ได้เสวยทุกข์โศกในทางใจ อริยสาวกผู้ต้งวันจากปาณติบาต ย่อมสงบระจ้บ
ภัยเวรด้วยประการอย่างนี้ ดูกรภิกษุทั้งหลาย บุคคลผู้มักถือเอาสิ่งของที่เจ้าของเขา
ไม่ให้ ฯลฯ ผู้มักประพฤติผิดในกาม ฯลฯ ผู้มักพูดเท็จ ฯลฯ ผู้มักดืมน้ำเมา
คือ สุราและเมรัยอันเป็นฐานะแห่งความประมาท ย่อมประสพภัยเวรแม้ใน
ปัจจุบัน แม้ในสัมปรายภพ และย่อมไม่ได้เสวยทุกข์โศกในทางใจ เพราะดืมน้ำเมา
คือ สุราและเมรัยอันเป็นฐานะแห่งความประมาท อริยสาวกผู้ต้งวันจากการ
ดืมน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นฐานะแห่งความประมาท ย่อมไม่ประสพภัย
เวรแม้ในปัจจุบัน แม้ในสัมปรายภพ และย่อมไม่ได้เสวยทุกข์โศกในทางใจ
อริยสาวกผู้ต้งวันจากการดืมน้ำเมา คือ สุราและเมรัยอันเป็นฐานะแห่งความ
ประมาท ย่อมสงบระจ้บภัยเวรด้วยประการอย่างนี้ อริยสาวกย่อมสงบระจ้บภัย
เวร ๕ ประการนี้ ฯ

อริยสาวกเป็นผู้ประกอบด้วยโสตาปัตติยังคะ ๔ ประการเป็นไฉน ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย อริยสาวกในธรรมวินัยนี้ เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่
หวั่นไหวในพระพุทเจ้าว่า แม้เพราะเหตุนี้ๆ พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ฯลฯ
เป็นผู้เบิกบานแล้ว เป็นผู้จําแนกธรรม ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยความเลื่อมใสอันไม่
หวั่นไหวในพระธรรมว่า พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว ฯลฯ อันวิญญูชน
จะพึงรู้เฉพาะตน ๑ ประกอบด้วยความเลื่อมใสไม่หวั่นไหวในพระสงฆ์ว่า พระ
สงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาค เป็นผู้ปฏิบัติดีแล้ว ฯลฯ เป็นนาบุญของโลก ไม่มี
นาบุญอื่นยิ่งไปกว่า ๑ เป็นผู้ประกอบด้วยศีลที่พระอริยเจ้าพอใจ ไม่ขาด ไม่ทะลุ
ไม่ฉก ไม่พร้อย เป็นไทย อันวิญญูชนสรรเสริญ อันตักหาและทูลไม่ถูกต้อง
เป็นไปเพื่อสมาธิ ๑ อริยสาวกประกอบด้วยโสตาปัตติยังคะ ๔ ประการนี้ ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย ในกาลใดแล อริยสาวกสงบระจ้บภัยเวร ๕
ประการนี้ และประกอบด้วยโสตาปัตติยังคะ ๔ ประการนี้ ในกาลนั้น อริยสาวก
นั้นหวังอยู่ พึงพยากรณ์ตนด้วยตนเองได้ว่า เราเป็นผู้มีนรกสิ้นแล้ว มีกําเนิด
สัตว์ดิรัจฉานสิ้นแล้ว มีเปรตวิสัยสิ้นแล้ว มีอบาย ทคติ และวิเนบาตสิ้นแล้ว เรา
เป็นพระโสดาบัน มีอันไม่ตกต่ำเป็นธรรมดา เป็นผู้เที่ยงที่จะตรัสรู้เป็นเบื้อง
หน้า ฯ

จบสูตรที่ ๙

อาฆาตสูตรที่ ๑

[๒๓๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาฆาตวัตถุ ๙ ประการนี้ ๙ ประการเป็นไฉน
คือ บุคคลย่อมผูกความอาฆาตว่า คนโน้นได้ประพฤตีสั่งมิใช่ประโยชน์แก่เรา
แล้ว ๑ คนโน้นย่อมประพฤตีสั่งมิใช่ประโยชน์แก่เรา ๑ คนโน้นจักประพฤตีสั่ง
มิใช่ประโยชน์แก่เรา ๑ ย่อมผูกความอาฆาตว่า คนโน้นได้ประพฤตีสั่งมิใช่
ประโยชน์แก่คนที่รักที่ขบใจของเราแล้ว ๑ คนโน้นย่อมประพฤตีสั่งมิใช่
ประโยชน์แก่คนที่รักที่ขบใจของเรา ๑ คนโน้นจักประพฤตีสั่งมิใช่ประโยชน์
แก่คนที่รักที่ขบใจของเรา ๑ ย่อมผูกความอาฆาตว่า คนโน้นได้ประพฤตีสั่ง
ประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักที่ขบใจของเราแล้ว ๑ คนโน้นย่อมประพฤตีสั่ง
ประโยชน์แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักที่ขบใจของเรา ๑ คนโน้นจักประพฤตีสั่งประโยชน์
แก่คนผู้ไม่เป็นที่รักที่ขบใจของเรา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อาฆาตวัตถุ ๙ ประการ
นี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๙

อาฆาตสูตรที่ ๒

[๒๓๔] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุเครื่องกำจัดความอาฆาต ๙ ประการนี้
๙ ประการเป็นไฉน คือ บุคคลย่อมกำจัดความอาฆาตได้ด้วยคิดว่า คนโน้นได้
ประพฤตีสั่งมิใช่ประโยชน์แก่เราแล้ว เพราะเหตุนี้ๆ ที่ไหนเราจะพึงได้การ
ประพฤตีสั่งประโยชน์ในบุคคลนี้เล่า ๑ คนโน้นย่อมประพฤตีสั่งมิใช่ประโยชน์แก่
เรา เพราะเหตุนี้ๆ ที่ไหนเราจะพึงได้การประพฤตีสั่งประโยชน์ในบุคคลนี้เล่า ๑
คนโน้นจักประพฤตีสั่งมิใช่ประโยชน์แก่เรา เพราะเหตุนี้ๆ ที่ไหนเราจะพึงได้การ
ประพฤตีสั่งประโยชน์ในบุคคลนี้เล่า ๑ บุคคลย่อมกำจัดความอาฆาตด้วยคิดว่าคน
โน้นได้ประพฤตีสั่งมิใช่ประโยชน์แก่บุคคลผู้เป็นที่รักที่ขบใจของเราแล้ว เพราะ
เหตุนี้ๆ ที่ไหนเราจะพึงได้การประพฤตีสั่งประโยชน์แก่บุคคลผู้เป็นที่รักที่ขบ
ใจของเราในบุคคลนี้เล่า ๑ คนโน้นย่อมประพฤตีสั่งมิใช่ประโยชน์แก่บุคคลผู้เป็น
ที่รักที่ขบใจของเรา เพราะเหตุนี้ๆ ที่ไหนเราจะพึงได้การประพฤตีสั่งประโยชน์แก่
บุคคลผู้เป็นที่รักที่ขบใจของเราในบุคคลนี้เล่า ๑ คนโน้นจักประพฤตีสั่งมิใช่
ประโยชน์แก่บุคคลผู้เป็นที่รักที่ขบใจของเรา เพราะเหตุนี้ๆ ที่ไหนเราจะพึงได้

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
การประพุดติประโยชน์แก่บุคคลผู้เป็นที่รักที่ชอบใจของเราในบุคคลนี้แล้ว ๑ บุคคล
ย่อมกำจิตความอาฆาตด้วยคิดว่า คนโน้น ได้ประพุดติประโยชน์แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเราแล้ว เพราะเหตุนั้น ที่ไหนเราจะพึงได้การประพุดติสิ่งมิใช่
ประโยชน์แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเราในบุคคลนี้แล้ว ๑ คนโน้นย่อม
ประพุดติประโยชน์แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา เพราะเหตุนั้น ที่ไหน
เราจะพึงได้การประพุดติสิ่งมิใช่ประโยชน์แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเรา
ในบุคคลนี้แล้ว ๑ คนโน้นจักประพุดติประโยชน์แก่บุคคลผู้ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจ
ของเรา เพราะเหตุนั้น ที่ไหนเราจะพึงได้การประพุดติสิ่งมิใช่ประโยชน์แก่บุคคล
ผู้ไม่เป็นที่รักที่ชอบใจของเราในบุคคลนี้แล้ว ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุเครื่องกำจัด
ความอาฆาต ๙ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

อนุปพพนิโรสูตร

[๒๓๕] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปพพนิโร ๙ ประการนี้ ๙ ประการ
เป็นไฉน คือ อามิสสัญญาของผู้เข้าปฐมฌานย่อมดับไป ๑ วิตกวิจาร์ของผู้เข้า
ทุติยฌานย่อมดับไป ๑ ปีติของผู้เข้าตติยฌานย่อมดับไป ๑ ลมอัสสาสปีสสาสะ
ของผู้เข้าจตุตถฌานย่อมดับไป ๑ รูปสัญญาของผู้เข้าอากาสนัญจายตนฌานย่อมดับ
ไป ๑ อากาสนัญจายตนสัญญาของผู้เข้าวิญญานัญจายตนฌานย่อมดับไป ๑
วิญญานัญจายตนสัญญาของผู้เข้าอากิญจัญญายตนฌานย่อมดับไป ๑ อากิญจัญ-
*ญายตนสัญญาของผู้เข้าเนวสัญญานาสัญญายตนฌานย่อมดับไป ๑ สัญญาและ
เวทนาของผู้เข้าสัญญาเวยตนิโรทย่อมดับไป ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปพพ-
*นิโร ๙ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบสัตตาวาสวรรคที่ ๓

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ฐานสูตร ๒. ขฟงคสูตร ๓. ตัณหาสูตร ๔. วัตถลัญญา
สูตร ๕. สิลายุปสูตรที่ ๑ ๖. สิลายุปสูตรที่ ๒ ๗. เวรสูตรที่ ๑
๘. เวรสูตรที่ ๒ ๙. อาฆาตสูตรที่ ๑ ๑๐. อาฆาตสูตรที่ ๒
๑๑. อนุปพพนิโรสูตร ฯ

มหาวรรคที่ ๔

วิหารสูตรที่ ๑

[๒๓๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปพพวิหาร (ธรรมเป็นเครื่องอยู่ตาม
ลำดับ) ๙ ประการนี้ ๙ ประการเป็นไฉน คือ ปฐมฌาน ๑ ทุติยฌาน ๑
ตติยฌาน ๑ จตุตถฌาน ๑ อากาสนัญจายตนฌาน ๑ วิญญานัญจายตนฌาน ๑
อากิญจัญญายตนฌาน ๑ เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ๑ สัญญาเวยตนิโร ๑
ดูกรภิกษุทั้งหลาย อนุปพพวิหาร ๙ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

วิหารสูตรที่ ๒

[๒๓๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เราจักแสดงอนุปพพวิหารสมบัติ ๙ ประการ
นี้ เธอทั้งหลายจงฟัง ฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย กิเอนุปพพวิหารสมบัติ ๙ ประการ
เป็นไฉน เรากล่าวว่า กามทั้งหลายย่อมดับในทีใด และท่านเหล่าใดดับกาม
ทั้งหลายได้แล้ว อยู่ ในที่นั้น ท่านเหล่านั้น ไม่มีความหิว ดับแล้ว ข้ามได้
แล้ว ถึงฝั่งแล้ว ด้วยองค์มานั้นเป็นแน่ ผู้ใดพึงถามอย่างนี้ว่า กามทั้งหลายย่อม
ดับในทีไหน และใครดับกามทั้งหลายได้แล้ว อยู่ เราไม่รู้ผู้ใด เราไม่เห็นผู้ใด
เธอทั้งหลายพึงตอบผู้นั้นอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สงัดจากกาม
สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตกวิจาร์ มีปีติและสุขเกิดแต่เวกอยู่
กามทั้งหลายย่อมดับในปฐมฌานนี้ และท่านเหล่านั้นดับกามได้แล้ว อยู่ ดูกร
ภิกษุทั้งหลาย เธอไม่เป็นผู้โอ้อวดไม่มีมารยาเป็นแน่ พึงชื่นชมยินดีภายีว่า
ดีแล้ว ครั้นแล้ว พึงนมัสการกระทำอัญชลีเข้าไปนั่งใกล้ ฯ

เรากล่าวว่า วิตกและวิจาร์ย่อมดับในทีใด และท่านเหล่าใดดับวิตกวิจาร์
ได้แล้ว อยู่ ในที่นั้น ท่านเหล่านั้น ไม่มีความหิว ดับสนิทแล้ว ข้ามได้แล้ว
ถึงฝั่งแล้ว ด้วยองค์มานั้นเป็นแน่ ผู้ใดพึงถามอย่างนี้ว่า วิตกและวิจาร์ย่อมดับ
ในทีไหน และใครดับวิตกวิจาร์แล้ว อยู่ เราไม่รู้ผู้ใด เราไม่เห็นผู้ใด เธอ
ทั้งหลายพึงตอบผู้นั้นอย่างนี้ว่า ดูกรอาวุโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ บรรลุตติยฌาน
มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตกวิจาร์ เพราะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
วิตกริจารสงฆไป มีปิตและสขเกิดแกสมาริออยู่ วิตกริจารย้อมดืบในองคณานนี้
และท่านเหล่านันดืบวิตกริจารได้แล้วๆ อยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย เธอเป็นผู้ไม่
ไอ้อวด ไม่มีมารยาเป็นแน ฟังชินชมยินติภาษิตว่า ดีแล้ว ครันแล้ว ฟังนัสมการกระทำอัญชลีเข้าไปนังใกล้ ะ

เรากล่าวว่า ปิตย้อมดืบในที่ใด และท่านเหล่านันดืบปิตได้แล้วๆ อยู่
ท่านเหล่านันไม่มีความหิว ดับสนิทแล้ว ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่งแล้ว ด้วยองคณาน
นั้นเป็นแน ผู้ใดฟังถามอย่างนี้ว่า ก็ปิตดืบในที่ไหน และใครดืบปิตได้แล้วๆ อยู่
เราไม่รู้ผู้นี้ ไม่เห็นผู้นี้ เธอทั้งหลายฟังตอบผู้้นอย่างนี้ว่า ดุกรอาวโส กิษ
ในธรรมวินัยนี้ มือเบกขา มีสติ มีสัมปชัญญะ เสวยสขด้วยนามกาย เพราะ
ปิตสินไป บรรลุตตยณานที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรเรริญาว่า ผู้ใดณานนี้ เป็นผู้
มือเบกขา มีสติอยู่เป็นสข ปิตย้อมดืบในองคณานนี้ และท่านเหล่านันดืบปิต
ได้แล้วๆ อยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย เธอเป็นผู้ไม่ไอ้อวด ไม่มีมารยาเป็นแน ฟังชิน
ชมยินติภาษิตว่า ดีแล้ว ครันแล้ว ฟังนัสมการกระทำอัญชลีเข้าไปนังใกล้ ะ

เรากล่าวว่า อุเบกขาและสขดืบในที่ใด และท่านเหล่านันดืบอุเบกขา
และสขได้แล้วๆ อยู่ในที่นั้น ท่านเหล่านันไม่มีความหิว ดับสนิทแล้ว ข้าม
ได้แล้ว ถึงฝั่งแล้ว ด้วยองคณานนั้นเป็นแน ผู้ใดฟังถามอย่างนี้ว่า ก็อุเบกขา
และสขย้อมดืบในที่ไหน และใครดืบอุเบกขาและสขได้แล้วๆ อยู่ เราไม่รู้ผู้นี้
เราไม่เห็นผู้นี้ เธอทั้งหลายฟังตอบผู้้นอย่างนี้ว่า ดุกรอาวโส กิษในธรรมวินัย
นี้ บรรลุตตยณาน ไม่มีทุกข์ไม่มีสข เพราะละสขละทุกข์และดับโสมนัส
โทมนัสกอนๆ ได้ มือเบกขาเป็นเหตุให้ดับริสทธิอยู่ อุเบกขาและสขดืบในองค
ณานนี้แล ท่านเหล่านันดืบอุเบกขาและสขได้แล้วๆ อยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย
เธอเป็นผู้ไม่ไอ้อวด ไม่มีมารยาเป็นแน ฟังชินชมยินติภาษิตว่า ดีแล้ว ครันแล้ว
ฟังนัสมการกระทำอัญชลีเข้าไปนังใกล้ ะ

เรากล่าวว่า รูปสัญญาดืบในที่ใด และท่านเหล่านันดืบรูปสัญญาได้
แล้วๆ อยู่ในที่นั้น ท่านเหล่านันไม่มีความหิว ดับสนิทแล้ว ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่ง
แล้ว ด้วยองคณานนั้นเป็นแน ผู้ใดฟังถามอย่างนี้ว่า รูปสัญญาดืบในที่ไหน
และใครดืบรูปสัญญาได้แล้วๆ อยู่ เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้ เธอทั้งหลาย
ฟังตอบผู้้นอย่างนี้ว่า ดุกรอาวโส กิษในธรรมวินัยนี้ เพราะลวงรูปสัญญาโดย
ประการทั้งปวง เพราะดืบปฏิขัมสัญญา เพราะไม่ใส่ใจถึงนัตตสัญญา บรรล
อากาสนัญจายตนณาน เพราะค่านึงเป็นอารมณ์ว่า อากาตไม่มีที่สุด รูปสัญญา
ย้อมดืบในองคณานนี้ และท่านเหล่านันดืบรูปสัญญาได้แล้วๆ อยู่ ดุกรกิษ
ทั้งหลาย เธอเป็นผู้ไม่ไอ้อวด ไม่มีมารยาเป็นแน ฟังชินชมยินติภาษิตว่า ดีแล้ว
ครันแล้ว ฟังนัสมการกระทำอัญชลีเข้าไปนังใกล้ ะ

เรากล่าวว่า อากาสนัญจายตนสัญญาดืบในที่ใด และท่านเหล่านันดืบ
อากาสนัญจายตนสัญญาได้แล้วๆ อยู่ในที่นั้น ท่านเหล่านันไม่มีความหิว
ดับสนิทแล้ว ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่งแล้ว ด้วยองคณานนั้นเป็นแน ผู้ใดฟังถามอย่างนี้ว่า
อากาสนัญจายตนสัญญาดืบในที่ไหน และใครดืบอากาสนัญจายตนสัญญาได้
แล้วๆ อยู่ เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้ เธอทั้งหลายฟังตอบผู้้นอย่างนี้ว่า
ดุกรอาวโส กิษในธรรมวินัยนี้ เพราะลวงอากาสนัญจายตนณานโดยประการ
ทั้งปวง บรรลวิญญานัญจายตนณาน โดยค่านึงเป็นอารมณ์ว่า วิญญานไม่มีที่สุด
อากาสนัญจายตนสัญญาดืบในองคณานนี้ และท่านเหล่านันดืบอากาสนัญจายตน-

*สัญญาได้แล้วๆ อยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย เธอเป็นผู้ไม่ไอ้อวด ไม่มีมารยาเป็น
แน ฟังชินชมยินติภาษิตว่า ดีแล้ว ครันแล้ว ฟังนัสมการกระทำอัญชลีเข้า
ไปนังใกล้ ะ

เรากล่าวว่า วิญญานัญจายตนสัญญาดืบในที่ใด และท่านเหล่านันดืบ
วิญญานัญจายตนสัญญาได้แล้วๆ อยู่ในที่นั้น ท่านเหล่านันไม่มีความหิว ดับสนิท
แล้ว ข้ามได้แล้ว ถึงฝั่งแล้ว ด้วยองคณานนั้นเป็นแน ผู้ใดฟังถามอย่างนี้ว่า
วิญญานัญจายตนสัญญาดืบในที่ไหน และใครดืบวิญญานัญจายตนสัญญาได้แล้วๆ
อยู่ เราไม่รู้ผู้นี้ เราไม่เห็นผู้นี้ เธอทั้งหลายฟังตอบผู้้นอย่างนี้ว่า ดุกรอาวโส
กิษในธรรมวินัยนี้ เพราะลวงวิญญานัญจายตนณานโดยประการทั้งปวง บรรล
อากัญญัญจายตนณาน โดยค่านึงเป็นอารมณ์ว่า อะระ หนอยหนึ่งไม่มี
วิญญานัญจายตนสัญญาย้อมดืบในองคณานนี้ และท่านเหล่านันดืบวิญญานัญ-

*จายตนสัญญาได้แล้วๆ อยู่ ดุกรกิษทั้งหลาย เธอเป็นผู้ไม่ไอ้อวด ไม่มีมารยา
เป็นแน ฟังชินชมยินติภาษิตว่า ดีแล้ว ครันแล้ว ฟังนัสมการกระทำอัญชลี
เข้าไปนังใกล้ ะ

เรากล่าวว่า อากัญญัญจายตนสัญญาดืบในที่ใด และท่านเหล่านันดืบ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

อาภิกขุญญาตนสัญญาได้แล้ว อยู่ในที่นั้น ท่านเหล่านั้นไม่มีความหิวดับสนิทแล้ว ชำมได้แล้ว ถึงฝั่งแล้วด้วยองค์มานนี้เป็นแน่ ผู้ใดพึงถามอย่างนี้ว่า อาภิกขุญญาตนสัญญาดับในที่ไหน และใครดับอาภิกขุญญาตนสัญญาได้แล้ว อยู่ เราไม่รู้ผู้ใด เราไม่เห็นผู้ใด เธอทั้งหลายพึงตอบผู้นั้นอย่างนี้ว่า ดุรอาวโส ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงอาภิกขุญญาตนญาณโดยประการทั้งปวง บรรลุนิวาสัญญานาสัญญาตนญาณ อาภิกขุญญาตนสัญญาดับในองค์มานนี้ และท่านเหล่านั้นดับอาภิกขุญญาตนสัญญาได้แล้ว อยู่ ดุรภิกษุทั้งหลาย เธอเป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยาเป็นแน่ พึงชื่นชมยินดีภาสิตว่า ดีแล้ว ครั้นแล้ว พึงนมัสการกระทำอัญชลีเข้าไปนั่งใกล้ ๆ

เรากล่าวว่ นวสัญญานาสัญญาตนสัญญาดับในที่ใด และท่านเหล่านั้นดับนิวาสัญญานาสัญญาตนสัญญาได้แล้ว อยู่ ท่านเหล่านั้นไม่มีความหิวดับสนิทแล้ว ชำมได้แล้ว ถึงฝั่งแล้วด้วยองค์มานนี้เป็นแน่ ผู้ใดพึงถามอย่างนี้ว่า นวสัญญานาสัญญาตนสัญญาดับในที่ไหน และใครดับนิวาสัญญานาสัญญาตนสัญญาได้แล้ว อยู่ เราไม่รู้ผู้ใด เราไม่เห็นผู้ใด เธอทั้งหลายพึงตอบผู้นั้นอย่างนี้ว่า ดุรอาวโส ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงนิวาสัญญานาสัญญาตนญาณโดยประการทั้งปวง บรรลุนิวาสัญญาตนญาณ นิวาสัญญานาสัญญาตนสัญญาดับในที่ใด และท่านเหล่านั้นดับนิวาสัญญานาสัญญาตนสัญญาได้แล้ว อยู่ ดุรภิกษุทั้งหลาย เธอเป็นผู้ไม่โอ้อวด ไม่มีมารยาเป็นแน่ พึงชื่นชมยินดีภาสิตว่า ดีแล้ว ครั้นแล้ว พึงนมัสการกระทำอัญชลีเข้าไปนั่งใกล้ ดุรภิกษุทั้งหลาย อนุปุพพวิหารสมาบัติ ๙ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

นิพพานสูตร

[๒๓๘] สมัยหนึ่ง ท่านพระสารีบุตรอยู่ ณ พระวิหารเวฬุวัน กลันทก-

*นิวาปสถาน ใกล้พระนครราชคฤห์ ณ ที่นั้นแล ท่านพระสารีบุตรกล่าวกะภิกษุทั้งหลายว่า ดุรอาวโสทั้งหลาย นิพพานนี้เป็นสุข ดุรอาวโสทั้งหลาย นิพพานนี้เป็นสุข เมื่อท่านพระสารีบุตรกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระอุทayiได้กล่าวกะท่านพระสารีบุตรว่า ดุรอาวโสสารีบุตร นิพพานนี้ไม่มีเวทนา จะเป็นสุขได้อย่างไร ฯ

ท่านพระสารีบุตรกล่าวว่า ดุรอาวโส นิพพานนี้ไม่มีเวทนานั้นแหละ เป็นสุข ดุรอาวโส กามคุณ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นโชน คือ รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักษุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ยั่ววน ขวนให้กำหนด เสี่ยงที่จะพึงรู้แจ้งด้วยหู ฯลฯ กลิ่นที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจมูก ฯลฯ รสที่จะพึงรู้แจ้งด้วยลิ้น ฯลฯ โผฏฐัพพะที่จะพึงรู้แจ้งด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ยั่ววน ขวนให้กำหนด กามคุณ ๕ ประการนี้แล ดุรอาวโส สุขโสมนัสย่อมเกิดขึ้น เพราะอาศัยกามคุณ ๕ ประการนี้ นี้เรียกว่ากามสุข ฯ

ดุรอาวโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สังตจากกาม ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน อยู่ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญาณนสิการอันสหรคตด้วยกาม ย่อมพึงชาน ข้อนั้นเป็นอาพารของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน จันใด สัญญาณนสิการอันสหรคตด้วยกาม เหล่านั้น ย่อมพึงชานแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพารของเธอ จันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพารนั้นว่าเป็นความทุกข์ ดุรอาวโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านจะพึงทราบได้โดยปริยายแม่นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ เพราะวิตกวิจารณ์ไป ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญาณนสิการอันสหรคตด้วยวิตกย่อมพึงชาน ข้อนั้นเป็นอาพารของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน จันใด สัญญาณนสิการอันสหรคตด้วยวิตก เหล่านั้น ย่อมพึงชานแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพารของเธอ จันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพารนั้นว่าเป็นความทุกข์ ดุรอาวโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านจะพึงทราบได้โดยปริยายแม่นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุตติยฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญาณนสิการอันสหรคตด้วยปีติย่อมพึงชาน ข้อนั้นเป็นอาพารของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน จันใด สัญญาณนสิการอันสหรคตด้วยปีติ ย่อมพึงชานแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพารของเธอ จันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพารนั้นว่าเป็นความทุกข์ ดุรอาวโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านจะพึงทราบได้โดยปริยายแม่นี้ ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลวจตุตถฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญาณมณสิการอันสหรคตด้วยอุเบกขาย่อมพึงขึ้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน จันใด สัญญาณมณสิการอันสหรคตด้วยอุเบกขา ย่อมพึงขึ้นแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ ก็จันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่าเป็นความทุกข์ ดุรอาวโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม่นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง เพราะลวงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง ฯลฯ ภิกษุบรรลวอากาศาณัญจายตนฌาน โดยจำนิงเป็นอารมณ์ว่า อากาศไม่มีที่สุด ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญาณมณสิการอันสหรคตด้วยรูปย่อมพึงขึ้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน จันใด สัญญาณมณสิการอันสหรคตด้วยรูปย่อมพึงขึ้นแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ จันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่าเป็นความทุกข์ ดุรอาวโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม่นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลวัญญายตนฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญาณมณสิการอันสหรคตด้วยอากาศาณัญจายตนะย่อมพึงขึ้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน จันใด สัญญาณมณสิการอันสหรคตด้วยอากาศาณัญจายตนะย่อมพึงขึ้นแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ จันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่าเป็นความทุกข์ ดุรอาวโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม่นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลวากิญจัญญายตนฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญาณมณสิการอันสหรคตด้วยวิญญาณัญจายตนะย่อมพึงขึ้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน จันใด สัญญาณมณสิการอันสหรคตด้วยวิญญา-

* ญายตนะย่อมพึงขึ้นแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ จันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่าเป็นความทุกข์ ดุรอาวโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม่นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลวนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ฯลฯ ถ้าเมื่อภิกษุนั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมข้อนี้ สัญญาณมณสิการอันสหรคตด้วยอากิญจัญญายตนะย่อมพึงขึ้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ เปรียบเหมือนความทุกข์พึงเกิดขึ้นแก่บุคคลผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน จันใด สัญญาณมณสิการอันสหรคตด้วยอากิญจัญญายตนะย่อมพึงขึ้นแก่ภิกษุนั้น ข้อนั้นเป็นอาพาธของเธอ จันนั้นเหมือนกัน ซึ่งพระผู้มีพระภาคตรัสเรียกอาพาธนั้นว่าเป็นความทุกข์ ดุรอาวโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม่นี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลวสัญญาเวทยัตนิโร เพราะลวงนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง อาสวะทั้งหลายของเธอสิ้นรอบแล้ว เพราะเห็นด้วยปัญญา ดุรอาวโส นิพพานเป็นสุขอย่างไร ท่านพึงทราบได้โดยปริยายแม่นี้ ฯ

จบสูตรที่ ๓

การิสูตร

[๒๓๙] ดูกภิกษุทั้งหลาย แม่โคเที่ยวไปตามภูเขา เป็นโคโง่ ไม่ฉลาด ไม่รู้จักเขตที่หากิน ไม่เข้าใจที่จะไปเที่ยวบนเขาอันขรุขระ แม่โคนั้นพึงคิดอย่างนี้ว่า ฆิฉะนั้น เราพึงไปยังทิศที่ไม่เคยไป พึงกินหญ้าที่ยังไม่เคยกิน และพึงดื่มน้ำที่ยังไม่เคยดื่ม แม่โคนั้นยันเท้าหน้าก็ไม่ดีเสียแล้ว พึงยกเท้าหลังอีก ก็คงจะ ไปยังทิศที่ไม่เคยไปไม่ได้ กินหญ้าที่ยังไม่เคยกินไม่ได้ และดื่มน้ำที่ยังไม่เคยดื่มไม่ได้ แม่โคนั้นยืนอยู่ในที่ใดพึงคิดอย่างนี้ว่า ฆิฉะนั้น เราพึงไปยังทิศที่ไม่เคยไป พึงกินหญ้าที่ยังไม่เคยกิน และพึงดื่มน้ำที่ยังไม่เคยดื่ม มันกลับมายังที่นั้นอีกโดยสวัสดิ์ไม่ได้ ข้อนั้นเพราะเหตุไร เพราะแม่โคนั้นเที่ยวไปบนภูเขา เป็นคนโง่ ไม่ฉลาด ไม่รู้จักเขตที่หากิน ไม่เข้าใจที่จะเที่ยวไปบนภูเขาอันขรุขระ จันใด ดูกภิกษุทั้งหลาย จันนั้นเหมือนกัน ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้เป็นคนโง่ ไม่ฉลาด ไม่รู้จักเขต ไม่เข้าใจเพื่อสงัดจากกาม สงัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตกวิจารณ์มีติดและสุขอันเกิดแต่วิเวกอยู่ เธอไม่เสพโดยมาก ไม่เจริญ ไม่กระทำให้มาก ซึ่งนิมิตนั้น ไม่อธิษฐานนิมิตนั้นให้ดี เธอย่อมมีความคิดอย่างนี้ว่า ฆิฉะนั้น เราพึงบรรลุตติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิต

ในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มีวิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป มี
ปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ เธอไม่อาจเพ้อบรรลุตติยฌาน ฯลฯ เธอย่อมมีความ
คิดอย่างนี้ว่า ฌิจะนั้น เราพึงสังัดจากกาม สังัดจากอกุศล บรรลุปฐมฌาน มี
วิตก มีวิจารณ์ มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ เธอย่อมไม่อาจเพ้อสังัดจากกาม ฯลฯ
บรรลุปฐมฌาน ฯลฯ ดุริยกิจทั้งหลาย ภิกษุนี้เรากล่าวว่า มีชื่อเสียงปรากฏ
พละต เลื่อมจากผลทั้งสอง ๒ แล้ว เปรียบเหมือนแม่โคที่เียวไปบนภูเขา เป็น
โคโง่ ไม่ฉลาด ไม่รู้จักเขตที่หากิน ไม่เข้าใจที่จะเียวไปบนภูเขาอันขรุขระ
ฉนั้นนั่น ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย แม่โคที่เียวไปบนภูเขา เป็นโคฉลาดเฉียบแหลม
รู้จักเขตที่หากิน เข้าใจที่จะเียวไปบนภูเขาอันขรุขระ แม่โคนั้นพึงมีความคิดอย่างนี้
ว่า ฌิจะนั้น เราพึงไปยังทิศที่ไม่เคยไป พึงกินหญ้าที่ยังไม่เคยกิน และพึงดื่ม
น้ำที่ไม่ดื่ม แม่โคนั้นยังง้างหน้าไว้ได้แล้ว พึงยกเท้าหลัง แม่โคนั้นพึงไปยังทิศที่
ไม่เคยไป พึงกินหญ้าที่ยังไม่เคยกิน และพึงดื่มน้ำที่ไม่เคยดื่ม เมื่อยืนอยู่ในที่ใด
พึงคิดอย่างนี้ว่า ฌิจะนั้น เราพึงไปยังทิศที่ไม่เคยไป พึงกินหญ้าที่ยังไม่เคยกิน
พึงดื่มน้ำที่ยังไม่เคยดื่ม และพึงกลับมายังที่นั้นโดยสวัสดิ์ ชื่อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะแม่โคที่เียวไปบนภูเขา เป็นโคฉลาด เฉียบแหลม รู้จักเขตที่หากิน เข้าใจ
ที่จะเียวไปบนภูเขาอันขรุขระ ฉนั้นใด ดุริยกิจทั้งหลาย ฉนั้นนั่นเหมือนกัน
ภิกษุบางรูปในธรรมวินัยนี้ เป็นบัณฑิต ฉลาด รู้จักเขต เข้าใจที่จะสังัดจากกาม
สังัดจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน . . . เสพโดยมาก เจริญ กระทำให้มาก
ซึ่งนิมิตนั้น อริยฐานนิมิตนั้นให้มั่นด้วยดี เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ฌิจะนั้น เรา
พึงบรรลุตติยฌาน มีความผ่องใสแห่งจิตในภายใน เป็นธรรมเอกผุดขึ้น ไม่มี
วิตก ไม่มีวิจารณ์ เพราะวิตกวิจารณ์สงบไป มีปีติและสุขเกิดแต่สมาธิอยู่ เธอยัง
ไม่ยินดีเพียงตติยฌานที่ได้บรรล ฯลฯ เธอเสพโดยมากซึ่งนิมิตนั้น เจริญ กระ
ทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น อริยฐานนิมิตนั้นให้มั่นด้วยดี เธอมีความคิดดั่งนี้ว่า ฌิจะนั้น
เราพึงมีอุเบกขามีสติสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรล
ุตติยฌานที่พระอริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้ฌานนี้เป็นผู้มีอุเบกขามีสติอยู่เป็น
สุข เธอยังไม่ยินดีเพียงตติยฌานที่ได้บรรล ฯลฯ เธอเสพโดยมาก เจริญ กระทำ
ให้มากซึ่งนิมิตนั้น อริยฐานนิมิตนั้นให้มั่นด้วยดี เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ฌิจะนั้น
เราพึงบรรลจตุตถฌาน ไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัส
โทมนัส กอนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิ์อยู่ เธอยังไม่ยินดีเพียง
จตุตถฌานที่ได้บรรลนั้น เธอเสพโดยมาก เจริญ กระทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น
อริยฐานนิมิตนั้นให้มั่นด้วยดี เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ฌิจะนั้น เรา เพราะ
ล่วงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะดับปฏิขันธ์สัญญา เพราะไม่ใส่ใจถึง
นันทตสสัญญา พึงบรรลอากาศาณญายตนฌาน โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า
อากาศไม่มีที่สุด เธอยังไม่ยินดีเพียงอากาศาณญายตนฌานที่ได้บรรลนั้น เธอ
เสพโดยมาก เจริญ กระทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น อริยฐานนิมิตนั้นให้มั่น
ด้วยดี เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ฌิจะนั้น เรา เพราะล่วงอากาศาณญายตนฌาน
โดยประการทั้งปวง พึงบรรลวิญญูญาณญายตนฌาน โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า
วิญญูญาณไม่มีที่สุด เธอยังไม่ยินดีเพียงวิญญูญาณญายตนฌานที่ได้บรรลนั้น เธอ
เสพโดยมาก เจริญ กระทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น อริยฐานนิมิตนั้นให้มั่นด้วยดี
เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ฌิจะนั้น เรา เพราะล่วงวิญญูญาณญายตนฌานโดย
ประการทั้งปวง พึงบรรลอุกฤษัญญายตนฌานโดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า อะไรๆ
หน้อยหนึ่ง ไม่มี เธอไม่ยินดีเพียงอุกฤษัญญายตนะที่ได้บรรลนั้น เธอเสพโดย
มาก เจริญ กระทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น อริยฐานนิมิตนั้นให้มั่นด้วยดี เธอมีความ
คิดอย่างนี้ว่า ฌิจะนั้น เรา เพราะล่วงอุกฤษัญญายตนะโดยประการทั้งปวง พึง
บรรลเนวสัญญานาสัญญายตนะ เธอไม่ยินดีเพียงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานที่ได้
บรรลนั้น เธอเสพโดยมาก เจริญ กระทำให้มากซึ่งนิมิตนั้น อริยฐานนิมิตนั้น
ให้มั่นด้วยดี เธอมีความคิดอย่างนี้ว่า ฌิจะนั้น เรา เพราะล่วงเนวสัญญา
นาสัญญายตนฌานโดยประการทั้งปวง พึงบรรลสัญญาเวทิตนโรธ เธอไม่ยินดี
เพียงสัญญาเวทิตนโรธที่ได้บรรลนั้น ฯ

ดุริยกิจทั้งหลาย ในกาลใดแล ภิกษุเข้าถึง ออกกัฏฐิ ซึ่งสมาบัตินั้นๆ
ในกาลนั้น จิตของเธอเป็นจิตอ่อน ควเรกการงาน สมาธิอันหาประมาณมิได้
ย่อมเป็นอันเธอเจริญดีแล้วด้วยจิตอ่อน ควเรกการงาน เธอมีสมาธิอันหา
ประมาณมิได้ เจริญดีแล้ว ย่อมโน้มมน้อมจิตไปเพื่อกระทำให้แจ้งซึ่งธรรมใดๆ
ที่ควรกระทำให้แจ้งด้วยอุทเทสนา เธอย่อมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรม
นั้นๆ ได้ ในเมื่อเหตุมีอยู่ ถ้าเธอหวังว่า เราพึงแสดงฤทธิ์ได้หลายอย่าง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต

คือ คนเดียวเป็นหลายคนได้ หลายคนเป็นคนเดียวก็ได้ ฯลฯ ฟังใช้อำนาจทาง
กายไปตลอดพรหมโลกก็ได้ เธอยอมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ
ได้ ในเมื่อเหตุมีอยู่ ถ้าเธอหวังว่า เราฟังฟังเสียงสองอย่าง คือ เสียงทิพย์
เสียงมนุษย์ ทั้งที่ไกลและใกล้ ด้วยโสตราตุอันเป็นทิพย์ ฯลฯ ในเมื่อเหตุมี
อยู่ ถ้าเธอหวังว่า เราฟังกำหนดรู้ใจของสัตว์อื่นของบุคคลอื่นด้วยใจ คือ จิต
มีราคะก็ฟังรู้ว่า จิตมีราคะ หรือจิตปราศจากราคะก็ฟังรู้ว่า จิตปราศจากราคะ จิตมี
มิโทสะก็ฟังรู้ว่า จิตมิโทสะ หรือจิตปราศจากโทสะก็ฟังรู้ว่า จิตปราศจากโทสะ
จิตมีโมหะก็ฟังรู้ว่า จิตมีโมหะ หรือจิตปราศจากโมหะก็ฟังรู้ว่า จิตปราศจาก
โมหะ จิตหดหู่ก็ฟังรู้ว่า จิตหดหู่ หรือจิตฟุ้งซ่าน ก็ฟังรู้ว่า จิตฟุ้งซ่าน จิตเป็น
มหรคตก็ฟังรู้ว่า จิตเป็นมหรคตหรือจิตไม่เป็นมหรคตก็ฟังรู้ว่า จิตไม่เป็นมหรคต
จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่าก็ฟังรู้ว่า จิตมีจิตอื่นยิ่งกว่า หรือจิตไม่มีจิตอื่นยิ่งกว่าก็ฟังรู้ว่า จิต
ไม่มีจิตอื่นกว่า จิตเป็นสมาธิก็ฟังรู้ว่า จิตเป็นสมาธิ หรือจิตไม่เป็นสมาธิก็ฟังรู้
ว่า จิตไม่เป็นสมาธิ จิตหลุดพ้นก็ฟังรู้ว่า จิตหลุดพ้น หรือจิตไม่หลุดพ้นก็ฟังรู้
ว่า จิตไม่หลุดพ้น เธอยอมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ได้ ใน
เมื่อเหตุมีอยู่ ถ้าเธอหวังว่า เราฟังระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก คือ ระลึก
ได้ชาติหนึ่งบ้าง สองชาติบ้าง ฯลฯ ฟังระลึกถึงชาติก่อนได้เป็นอันมาก พร้อมทั้ง
อาการ พร้อมทั้งเหตุ ด้วยประการดังนี้ เธอยอมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานใน
ธรรมนั้นๆ ได้ ในเมื่อเหตุมีอยู่ ถ้าเธอหวังว่า เราฟังเห็นหมู่สัตว์ ฯลฯ
ด้วยทิพจักขุอันบริสุทธิ์ล่วงจักขุของมนุษย์ ฟังรู้ชัดซึ่งหมู่สัตว์ผู้เป็นไปตามกรรม
ฯลฯ เธอยอมถึงความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ได้ ในเมื่อเหตุมีอยู่
ถ้าเธอหวังว่า เราฟังกระทำให้แจ้งซึ่งเจโตวิมุตติ ปัญญาวิมุตติ อันหาอาสวะมิได้
เพราะอาสวะทั้งหลายสิ้นไปด้วยปัญญาอันยิ่งเอง ในปัจจุบัน เข้าถึงอยู่ เธอยอมถึง
ความเป็นผู้ควรเป็นพยานในธรรมนั้นๆ ได้ ในเมื่อเหตุมีอยู่ ฯ

จบสูตรที่ ๔

ฉานสูตร

[๒๔๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย

เพราะอาศัยปฐมฌานบ้าง ทุตติฌานบ้าง ตติยฌานบ้าง จตตฌานบ้าง อากาส
นัญจายตนฌานบ้าง ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลาย เพราะอาศัยเนวสัญญานาสัญญายตนฌานบ้าง ฯ

ก็ข้อที่เราล่าวว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลาย เพราะอาศัยปฐมฌานบ้าง ดังนี้ นั้น เราอาศัยอะไรล่าวแล้ว ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากาม ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน เธอยอม
พิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันมี
อยู่ในขณะแห่งปฐมฌานนั้น โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ เป็นโรค
เป็นดังหัวฝี เป็นดังลูกศร ไม่มีสุข เป็นอาพาธ เป็นของผู้อื่น เป็นของข่าวด
ว่างเปล่า เป็นอนัตตา เธอยอมยังจิตให้ตั้งอยู่ด้วยธรรมเหล่านั้น ครั้นแล้ว เธอ
ยอมโน้มจิตไปเพื่อมตธาตว่า นั่นสงบ นั่นประณีต คือ ธรรมเป็นที่สงบแห่ง
สังขารทั้งปวง ความสละคืนอุปธิทั้งปวง ความสิ้นตัณหา ความคลายกำหนัด
ความดับ นิพพาน เธอตั้งอยู่ในปฐมฌานนั้น ย่อมถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลาย ถ้ายังไม่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย เธอยอมเป็นอุปปาติกะ
จักปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะโอรัมภาคิย-

* สังโยชน์ ๕ สิ้นไป ด้วยความยินดีเพลิดเพลินในธรรมนั้นๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย
เปรียบเหมือนนายขมังธนู หรือลูกมือของนายขมังธนู เพียรยิงรูปหุ่นที่ทำด้วย
หญ้าหรือกองก่อนดิน ต่อมาเขาเป็นผู้ยิงได้ไกล ยิ่งไม่พลาด และทำลายร่างใหญ่ๆ
ได้แม้ฉับไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉับนั้นเหมือนกันแล สัจจจากาม ฯลฯ
บรรลุปฐมฌาน เธอยอมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา
สังขาร วิญญาณ อันมีอยู่ในขณะแห่งปฐมฌานนั้น โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็น
ทุกข์ . . . ว่างเปล่าเป็นอนัตตา เธอยอมยังจิตให้ตั้งอยู่ด้วยธรรมเหล่านั้น ครั้น
แล้วยอมโน้มจิตไปเพื่อมตธาตว่า นั่นสงบ นั่นประณีต คือ ธรรมเป็นที่สงบ
แห่งสังขารทั้งปวง . . . นิพพาน เธอตั้งอยู่ในปฐมฌานนั้น ย่อมถึงความสิ้นไป
แห่งอาสวะทั้งหลาย ถ้ายังไม่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย เธอยอมเป็น
อุปปาติกะ จักปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะ
โอรัมภาคิยสังโยชน์ ๕ สิ้นไป ด้วยความยินดีเพลิดเพลินในธรรมนั้นๆ ข้อที่
เรากล่าวว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลายเพราะ
อาศัยปฐมฌานบ้าง ดังนี้ นั้น เราอาศัยข้อนี้กล่าแล้ว ฯ

ก็ข้อที่เราล่าวว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความสิ้นไปแห่งอาสวะ

ทั้งหลาย เพราะอาศัยตัณหาตัณหาบ้าง ฯลฯ เพราะอาศัยตัณหาตัณหาบ้าง ฯลฯ เพราะอาศัยตัณหาตัณหาบ้าง ดังนั้น เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ บรรลุตถกตถกตถก ไม่มีทุกข์ไม่มีสุข เพราะละสุขละทุกข์และดับโสมนัสโสมนัสก่อนๆ ได้ มีอุเบกขาเป็นเหตุให้สติบริสุทธิอยู่ เธอย่อมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันมีอยู่ในขณะแห่งจตุตถกตถกตถก โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ . . . วางเปล่า เป็นอนัตตา เธอย่อมยังจิตให้ตั้งอยู่ด้วยธรรมเหล่านั้น ครั้นแล้ว ย่อมโน้มจิตไปเพื่ออมตธาคาว่า นั่นสงบ นั่นประณีต คือ ธรรมเป็นที่สงบแห่งสังขารทั้งปวง . . . นิพพาน เธอตั้งอยู่ในจตุตถกตถกตถก ย่อมถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ถ้ายังไม่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย เธอย่อมเป็นอุปปาทิกะ จักปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะโอรัมภาคัยสังโยชน ๕ สิ้นไป ด้วยความยินดีเพลิดเพลินในธรรมนั้นๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนนายขมังธนู หรือลูกมือของนายขมังธนู เพียรยิงธนูไปยังรูปหุ่นที่ทำด้วยหญ้าหรือกองดิน ต่อมาเขาเป็นผู้ยิงได้ไกล ยิ่งไม่พลาด และทำลายร่างใหญ่ๆ ได้ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกันแล บรรลุตถกตถกตถก ฯลฯ เธอย่อมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ รูป เวทนา ฯลฯ มีอันไม่กลับมาจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ข้อที่เรากล่าวว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย เพราะอาศัยจตุตถกตถกตถก ดังนั้น เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็ข้อที่เรากล่าวว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย เพราะอาศัยอากาสานัญจายตนฌานบ้าง ดังนั้น เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะลวงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะดับปฏิสมสัญญา และเพราะไม่ใส่ใจถึงนันทตสัญญา บรรลือกาสานัญจายตน-
* ฌาน โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า อากาศไม่มีที่สุด เธอย่อมพิจารณาเห็นธรรม

ทั้งหลาย คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันมีอยู่ในขณะแห่งอากาสา-
* นัญจายตนฌานนั้น โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ . . . วางเปล่า เป็นอนัตตา เธอย่อมยังจิตให้ตั้งอยู่ด้วยธรรมเหล่านั้น ครั้นแล้ว ย่อมโน้มจิตไปเพื่ออมตธาคาว่า นั่นสงบ นั่นประณีต คือ ธรรมเป็นที่สงบแห่งสังขารทั้งปวง . . . นิพพาน เธอตั้งอยู่ในอากาสานัญจายตนฌานนั้น ย่อมถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ถ้ายังไม่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย เธอย่อมเป็นอุปปาทิกะ จักปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะโอรัมภาคัยสังโยชน ๕ สิ้นไป ด้วยความยินดีเพลิดเพลินในธรรมนั้นๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนนายขมังธนู หรือลูกมือของนายขมังธนู เพียรยิงธนูไปยังรูปหุ่นที่ทำด้วยหญ้าหรือกองดิน ต่อมาเขาเป็นผู้ยิงได้ไกล ยิ่งไม่พลาด และทำลายร่างใหญ่ๆ ได้ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกันแล เพราะลวงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง เพราะดับปฏิสมสัญญา เพราะไม่ใส่ใจถึงนันทตสัญญา บรรลือกาสานัญจายตนฌาน . . . เธอย่อมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย ฯลฯ มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ข้อที่เรากล่าวว่า เรากล่าวความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย เพราะอาศัยอากาสานัญจายตนฌานบ้าง ดังนั้น เราอาศัยข้อนี้กล่าวแล้ว ฯ

ก็ข้อที่เรากล่าวว่า ดูกรภิกษุทั้งหลาย เรากล่าวความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย เพราะอาศัยวิญญาณัญจายตนฌานบ้าง ฯลฯ อาภิญญานัญจายตนฌานบ้าง ดังนั้น เราอาศัยอะไรกล่าวแล้ว ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะลวงวิญญาณัญจายตนฌานโดยประการทั้งปวง บรรลือกัญญานัญจายตนฌาน โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า อะไรๆ หน้อยหนึ่ง ไม่มี เธอย่อมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ อันมีอยู่ในขณะแห่งอากัญญานัญจายตนฌานนั้น โดยความเป็นของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ . . . วางเปล่า เป็นอนัตตา เธอย่อมยังจิตให้ตั้งอยู่ด้วยธรรมเหล่านั้น ครั้นแล้ว ย่อมโน้มจิตไปเพื่ออมตธาคาว่า นั่นสงบ นั่นประณีต คือ ธรรมเป็นที่สงบแห่งสังขารทั้งปวง . . . นิพพาน เธอตั้งอยู่ในอากัญญานัญจายตนฌานนั้น ย่อมถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ถ้ายังไม่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย เธอย่อมเป็นอุปปาทิกะ จักปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่กลับจากโลกนั้นเป็นธรรมดา เพราะโอรัมภาคัยสังโยชน ๕ สิ้นไป ด้วยความยินดีเพลิดเพลินในธรรมนั้นๆ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เปรียบเหมือนนายขมังธนู หรือลูกมือของนายขมังธนู เพียรยิงธนูไปยังรูปหุ่นที่ทำด้วยหญ้าหรือกองดิน ต่อมาเขาเป็นผู้ยิงได้ไกล ยิ่งไม่พลาด และทำลายร่างใหญ่ๆ ได้ แม้ฉันใด ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุก็ฉันนั้นเหมือนกันแล เพราะลวงวิญญาณัญจายตนฌานโดย

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ประการทั้งปวง บรรลואภิญญาตนณาน โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า อะไรๆ
หน้อยหนึ่ง ไม่มี เรื่อยอมพิจารณาเห็นธรรมทั้งหลาย คือ เวทนา สัญญา
สังขาร วิญญาณ อันมีอยู่ในขณะแห่งอภิญญาตนณานนั้น โดยความเป็น
ของไม่เที่ยง เป็นทุกข์ . . . วางเปล่า เป็นอนัตตา เรื่อยอมยังจิตให้ตั้งอยู่ในธรรม
เหล่านั้น ครั้นแล้ว ย่อมโน้มจิตไปเพื่อยอมตราตัว นั้นสงบ นั้นประณีต คือ
ธรรมเป็นที่สงบสังขารทั้งปวง . . . นิพพาน เธอตั้งอยู่ในอภิญญาตนณาน
นั้น ย่อมถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะทั้งหลาย ถ้ายังไม่ถึงความสิ้นไปแห่งอาสวะ
ทั้งหลาย เรื่อย่อมเป็นอุปาทิเก จักปรินิพพานในภพนั้น มีอันไม่พึงกลับจากโลก
นั้นเป็นธรรมดา เพราะโอรัมภาคียสังโยชน์ ๕ สิ้นไป ด้วยความยินดีเพลิดเพลิน
ในธรรมนั้นๆ ข้อที่เรากล่าวว่า ดุริยกิจทั้งหลาย เรากล่าวความสิ้นไปแห่ง
อาสวะทั้งหลาย เพราะอาศัยอภิญญาตนณานบ้าง ดังนั้น เราอาศัยข้อนี้
กล่าวแล้ว ดุริยกิจทั้งหลาย ด้วยประการดังนี้แล สัญญาสมบัติมีเท่าใด สัญญา-
*ปฏิเวธก็มีเท่านั้น ดุริยกิจทั้งหลาย อายุตนะ ๒ เหล่านี้ คือ เนวสัญญานา-
*สัญญาตนสมบัติ ๑ สัญญาเวทิตินิโรธ ๑ ต่างอาศัยกัน ดุริยกิจทั้งหลาย
เรากล่าวว่า อายุตนะ ๒ ประการนี้ อันภิกษุผู้เข้าฌานผู้ฉลาดในการเข้าสมาบัติ
และฉลาดในการออกจากสมาบัติ เข้าแล้วออกแล้ว พึงกล่าวได้โดยชอบ ฯ

จบสูตรที่ ๕

อนันตสูตร

[๒๔๑] สมัยหนึ่ง ท่านพระอนนทอยู่ ณ โขสิตาราม ใกล้กรุงโกสัมพี
ณ ที่นั้นแล ท่านพระอนนทที่เรียกภิกษุทั้งหลายว่า ดุริยาวุโสทั้งหลาย
ภิกษุเหล่านั้นรับคำท่านพระอนนทแล้ว ท่านพระอนนทกล่าวว่า ดุริยาวุโส
ทั้งหลาย นาคอัครรย์ ไม่เคยมีมาแล้ว ที่พระผู้มีพระภาคพระองค์นั้น ผู้ทรงรู้
ทรงเห็น เป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้ตรัสรู้การบรรลุโอกาส เพื่อความ
บริสุทธิ์แห่งสัตว์ทั้งหลาย เพื่อก้าวล่วงความโศกความร่ำไร เพื่อดับเสียซึ่งทุกข์
และโทมนัส เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อกะทำให้แจ้งซึ่งนิพพาน จักขุชื่อว่าจัก
เป็นจักขุนี้แล คือ รูปเหล่านั้นจักไม่เสวยอายตนะนั้น และอายตนะนั้นจักไม่
เสวยรูปเหล่านั้น หูชื่อว่าจักเป็นหูนี้แล คือ เสียงเหล่านั้นจักไม่เสวยอายตนะ
นั้น และอายตนะนั้นจักไม่เสวยเสียงเหล่านั้น จมูกชื่อว่าจักเป็นจมูกนี้แล คือ
กลิ่นเหล่านั้นจักไม่เสวยอายตนะนั้น และอายตนะนั้นจักไม่เสวยกลิ่นเหล่านั้น
ลิ้นชื่อว่าจักเป็นลิ้นนี้แล คือ รสเหล่านั้นจักไม่เสวยอายตนะนั้น และอายตนะ
นั้นจักไม่เสวยรสเหล่านั้น กายชื่อว่าจักเป็นกายนี้แล คือ โผฏฐัพพะเหล่านั้น
จักไม่เสวยอายตนะนั้น และอายตนะนั้นจักไม่เสวยโผฏฐัพพะเหล่านั้น เมื่อท่าน
พระอนนทกล่าวอย่างนี้แล้ว ท่านพระอุทายได้ถามท่านพระอนนทว่า ดุริยาวุโส
อนนท ผู้มีสัญญาหรือไม่มีสัญญาหนอ ย่อมไม่เสวยอายตนะนั้น ท่านพระอนนท
ตอบว่า ดุริยาวุโส ผู้มีสัญญาแล ย่อมไม่เสวยอายตนะนั้น ผู้ไม่มีสัญญาไม่
เสวยอายตนะนั้น ฯ

อุ. ดุริยาวุโส ก็ผู้มีสัญญาอย่างไร จึงไม่เสวยอายตนะนั้น ฯ

อา. ดุริยาวุโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เพราะล่วงรูปสัญญาโดยประการ
ทั้งปวง เพราะดับปฏิสัมสัญญา เพราะไม่ใส่ใจถึงนันทตสัญญา บรรลือกาสา-

*ัญญายตนณาน โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า อากาสไม่มีที่สุด ดุริยาวุโส แม้ผู้มี
สัญญาอย่างนี้ ก็ไม่เสวยอายตนะนั้น ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะล่วงอากาสนัญญายตนณานโดยประการ
ทั้งปวง บรรลิวินญาณัญญายตนณาน โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า วิญญาณไม่มีที่สุด
ดุริยาวุโส แม้ผู้มีสัญญาอย่างนี้ก็ไม่เสวยอายตนะนั้น ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะล่วงวิญญาณัญญายตนณานโดยประการ
ทั้งปวง บรรลואภิญญาตนณาน โดยคำนึงเป็นอารมณ์ว่า อะไรหน้อยหนึ่ง
ไม่มี ดุริยาวุโส แม้ผู้มีสัญญาอย่างนี้ก็ไม่เสวยอายตนะนั้น ฯ

ดุริยาวุโส สมัยหนึ่ง ผมอยู่ ณ อัญชนมิตทายวัน ใกล้เมืองสาเกต
ครั้งนั้นแล ภิกษุณีชื่อชฎิลภิกขา เข้าไปหาผมถึงที่อยู่ ให้อภัยแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควร
ส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามผมว่า ข้าแต่ท่านพระอนนทผู้เจริญ สมาริไดอัน
บุคคลยังไม่ยอมไปแล้ว ไม่นำไปปราศแล้ว มีการข่มการห้ามซึ่งธรรมอันเป็นไป
กับสังขารไม่ได้ ตั้งมั่นแล้วเพราะหลุดพ้นจากกิเลส เป็นสันโดษเพราะตั้งมั่น ไม่
สะดุ้งเพราะเป็นสันโดษ สมารินี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีอะไรเป็นผล เมื่อ
ชฎิลภิกขาภิกษุณีกล่าวอย่างนี้แล้ว ผมได้กล่าวกะภิกษุณีนั้นว่า ดุริยอหิงง
สมาริไดอันบุคคลยังไม่ยอมไปแล้ว ไม่นำไปปราศแล้ว มีการข่มการห้ามซึ่งธรรม
อันเป็นไปกับสังขารไม่ได้ ตั้งมั่นแล้วเพราะหลุดพ้นจากกิเลส เป็นสันโดษเพราะ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๔ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ตั้งมัน ไม่สะดุ้งเพราะเป็นสันโดษ สมารินี้ พระผู้มีพระภาคตรัสว่า มีอรหัต
เป็นผล ดุรราวาส แม่ผู้ที่มีสัญญาอย่างนี้แล ก็ไม่เสวยอายตนะนั้น ๆ

จบสูตรที่ ๖

พราหมณสูตร

[๒๔๒] ครั้นนั้นแล พราหมณ์ผู้ชำนานในคัมภีร์โลกยตะ ๒ คน เข้า
ไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ได้ปราศรัยกับพระผู้มีพระภาค ครั้นผ่านการ
ปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว นั่ง ณ ที่สมควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้ทูลถาม
พระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ ปุณณกัสสปเป็นผู้รู้สิ่งทั้งปวง เห็นสิ่ง
ทั้งปวง ปฏิญาณการรู้การเห็นอื่น ไม่มีส่วนเหลือว่า เมื่อเราเดิน ยืน หลับ และ
ตื่นอยู่ ญาณทัสสนะปรากฏติดต่อนี้เองกันไป ปุณณกัสสปนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า เรา
รู้เราเห็นโลกอื่นไม่มีที่สุด ด้วยญาณอื่นไม่มีที่สุด ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ แม
นิครนฐานาบุตรก็เป็นผู้รู้สิ่งทั้งปวง เห็นสิ่งทั้งปวง ปฏิญาณการรู้การเห็นไม่มี
ส่วนเหลือว่า เมื่อเราเดิน ยืน หลับ และตื่นอยู่ ญาณทัสสนะปรากฏติดต่อนี้
เองกันไป นิครนฐานาบุตรนั้นกล่าวอย่างนี้ว่า เรารู้เราเห็นโลกอื่นไม่มีที่สุด ด้วย
ญาณอื่นไม่มีที่สุด ข้าแต่พระโคตมผู้เจริญ คนทั้ง ๒ ต่างก็พูดอวดรู้กัน มีวาตะ
เป็นข้าศึกกัน ใครจริง ใครเท็จ ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ดุรพราหมณ์ อย่าเลย ข้อที่คนทั้ง ๒ นี้ต่าง
พูดอวดรู้กัน มีวาตะเป็นข้าศึกกัน ใครจริง ใครเท็จนั้น พักไว้ก่อนเถิด ดุร
พราหมณ์ เราจักแสดงธรรมแก่ท่านทั้งหลาย ท่านทั้งหลายจงฟัง จงใส่ใจให้ดี
เราจักกล่าว พราหมณ์เหล่านั้นทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว พระผู้มีพระภาคตรัสว่า
ดุรพราหมณ์ เปรียบเหมือนชาย ๔ คน ยืนอยู่ใน ๔ ทิศ ต่างก็มีฝีเท้าในการ
เดินและมีฝีเท้าในการวิ่งเป็นเยี่ยมพอๆ กัน เปรียบเหมือนนายขมังธนูถือธนูไว้
อย่างมั่น ศึกษาจนแม่นฝีมือแล้ว ผ่านการประลองฝีมือแล้ว จะพึงใช้ลูกธนูอย่าง
เบาถึงต้นตาลที่เรียงแถวให้ทะลุโดยง่าย และยังได้เร็วกว่าการวิ่งดังกล่าวมานั้น
เปรียบเหมือนมหาสมุทรในทิศประจิม ตรงข้ามมหาสมุทรทิศบูรพา ถ้าคนๆ หนึ่ง
ยืนอยู่ทางทิศบูรพาจะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เราจะเดินไปให้ถึงที่สุดโลก เขาเว้นการ
ดื่ม การกิน การลี้ม เว้นการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ และเว้นจากการหลับและการ
พัก เขามีอายุ ๑๐๐ ปี เป็นอยู่ ๑๐๐ ปี เดินไปตลอด ๑๐๐ ปี ยังไม่ทันถึงที่สุด
โลกเลย ก็พึงกระทำกาละลงในระหว่าง ถ้าคนๆ หนึ่ง ยืนอยู่ในทิศประจิม ฯลฯ
ถ้าคนๆ หนึ่งยืนอยู่ในทิศทักษิณ จะพึงกล่าวอย่างนี้ว่า เราจะเดินไปให้ถึงที่สุด
โลก เขาเว้นจากการดื่ม การกิน การลี้ม เว้นจากการถ่ายอุจจาระปัสสาวะ และ
เว้นจากการหลับและการพัก เขามีอายุ ๑๐๐ ปี เป็นอยู่ ๑๐๐ ปี เดินไปตลอด
๑๐๐ ปี ยังไม่ถึงที่สุดโลกเลย พึงกระทำกาละลงในระหว่าง ข้อนั้นเพราะเหตุไร
เพราะเราไม่กล่าวว่า บุคคลจะพึงรู้จะพึงเห็น จะพึงถึงที่สุดของโลกด้วยการวิ่งเห็น
ปานนั้น และเรายังไม่ถึงที่สุดแห่งโลก ก็ไม่กล่าวการกระทำที่สุดแห่งทุกขได้ ฯ

ดุรพราหมณ์ กามคุณ ๕ ประการนี้ เรียกว่าโลกในวินัยของพระอริยเจ้า
กามคุณ ๕ ประการเป็นโลณ คือ รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา
น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ยั่วชวน ขวนให้กำหนัด เสียที่จะพึงรู้แจ้งด้วยหู
 ฯลฯ กลิ่นที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจมูก ฯลฯ รสที่จะพึงรู้แจ้งด้วยลิ้น ฯลฯ โผฏฐัพพะ
ที่จะพึงรู้แจ้งด้วยกาย อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก ยั่วชวน
ขวนให้กำหนัด ดุรพราหมณ์ กามคุณ ๕ ประการนี้แล เรียกว่าโลกในวินัยของ
พระอริยเจ้า ฯ

ดุรพราหมณ์ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากาม สัจจจากอกุศลธรรม
บรรลุปฐมฌาน มีปีติและสุขเกิดแต่วิเวกอยู่ ภิกษุนั้นเรียกว่า ได้ถึง
ที่สุดแห่งโลกแล้ว และอยู่ในที่สุดแห่งโลก คนเหล่านี้กล่าวภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า
แม้ภิกษุนี้นี้ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ดุรพราหมณ์
เป็นความจริง แม้เราก็ก้าวอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้นี้ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัด
ตนไม่พ้นไปจากโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ บรรลุตติยฌาน ฯลฯ บรรลุตติยฌาน ฯลฯ
บรรลุตตตฌาน ฯลฯ ภิกษุนั้นเรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว และอยู่ในที่สุด
แห่งโลก แต่ชนเหล่านี้กล่าวภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้นี้ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก
ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ดุรพราหมณ์ เป็นความจริง แม้เราก็ก้าวอย่างนี้
ว่า แม้ภิกษุนี้นี้ก็ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะล่วงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง . . . บรรล
อากาสาณัญจายตนฌาน . . . ภิกษุนั้นเรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว และอยู่ใน
ที่สุดแห่งโลก แต่ชนเหล่านี้กล่าวภิกษุนั้นอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้นี้ก็ยังนับเนื่องอยู่

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ดุรพราหมณ์ เป็นความจริง แม้เราก็ก
กล่าวอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตน ไม่พ้น ไปจากโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะลวงอากาสาณูจายตนณานโดยประการ
ทั้งปวง บรรลวัญญาณูจายตนณาน ฯลฯ เพราะลวงวิญญาณูจายตนณานโดย
ประการทั้งปวง บรรลวากัญญูจายตนณาน ฯลฯ เพราะลวงอากัญญูจายตน
โดยประการทั้งปวง บรรลวเนวสัญญานาสัญญายตนณาน ฯลฯ ภิกษุนี้เรียกว่า
ได้ถึงที่สุดโลกแล้ว และอยู่ในที่สุดโลกแห่งโลก แต่ชนเหล่าอื่นกล่าวภิกษุนั้น
อย่างนี้ว่า ภิกษุนี้ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัดตนไม่พ้นไปจากโลก ดุรพราหมณ์
เป็นความจริง แม้เราก็กกล่าวอย่างนี้ว่า แม้ภิกษุนี้ยังนับเนื่องอยู่ในโลก ยังสลัด
ตนไม่พ้นไปจากโลก ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะลวงเนวสัญญานาสัญญายตนณานโดยประการ
ทั้งปวง บรรลลัญญวาทยัตนิโรธ อาสวะของเธอสิ้นรอบแล้ว เพราะเห็นด้วย
ปัญญา ดุรพราหมณ์ ภิกษุนี้เรียกว่า ได้ถึงที่สุดแห่งโลกแล้ว และอยู่ในที่สุด
แห่งโลก ข้ามพ้นค้นหาเครื่องข้องในโลกได้แล้ว ฯ

จบสูตรที่ ๗

เทวสูตร

[๒๔๓] ดุรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทวดา
กับอสูรได้ประชิดกัน ดุรภิกษุทั้งหลาย ในสงครามครั้งนั้น พวกอสูรชนะ พวก
เทวดาแพ้ และพวกเทวดาที่แพ้ได้พากันหนีไป พวกอสูรลกลุ่ติดตามมุ่งไปทาง
ทิศอุดร ครั้งนั้นแล พวกเทวดาได้มีความคิดอย่างนี้ว่า พวกอสูรลกลุ่ติดตามมา
จำเราจะทำสงครามกับพวกอสูรครั้งที่ ๒ อีก ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย แม้ครั้งที่ ๒ พวกเทวดาก็ทำสงครามกับพวกอสูรอีก
พวกอสูรชนะ พวกเทวดาแพ้ และพวกเทวดาที่แพ้ได้พากันหนีไป พวกอสูร
ลกลุ่ติดตามมุ่งไปทางทิศอุดร ครั้งนั้นแล พวกเทวดาได้มีความคิดอย่างนี้ว่า พวก
อสูรลกลุ่ติดตามมา จำเราจะทำสงครามกับพวกอสูรครั้งที่ ๓ อีก ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย แม้ครั้งที่ ๓ พวกเทวดาทำสงครามกับพวกอสูรอีก
พวกอสูรชนะ พวกเทวดาแพ้ และพวกเทวดาที่แพ้กั้วพากันหนีเข้าไปในเทพบุรี
ก็แหละพวกเทวดาที่หนีเข้าไปในเทพบุรี ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ พวกเรามิทัน
ได้ที่พึ่งแล้ว พวกอสูรจะทำอะไรเราไม่ได้ แม้พวกอสูรก็มีความคิดอย่างนี้ว่า
บัดนี้ พวกเทวดามิทันได้ที่พึ่งแล้ว พวกเราจะทำอะไรไม่ได้ ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย เรื่องเคยมีมาแล้ว สงครามระหว่างเทวดากับอสูรได้
ประชิดกัน ดุรภิกษุทั้งหลาย ก็ในสงครามครั้งนั้น พวกเทวดาชนะ พวกอสูร
แพ้ และพวกอสูรที่แพ้ได้กั้นหนีไป พวกเทวดาลกลุ่ติดตามมุ่งไปทางทิศทักษิณ
ครั้งนั้นแล พวกอสูรได้มีความคิดอย่างนี้ว่า พวกเทวดาลกลุ่ติดตามมา จำเรา
จะทำสงครามกับพวกเทวดาแม้ครั้งที่ ๒ อีก ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย แม้ครั้งที่ ๒ พวกอสูรก็ทำความกักับพวกเทวดาอีก
พวกเทวดาชนะ พวกอสูรแพ้ และพวกอสูรที่แพ้ได้พากันหนีไป พวกเทวดา
ลกลุ่ติดตามมุ่งไปทางทิศทักษิณ ครั้งนั้นแล พวกอสูรได้มีความคิดอย่างนี้ว่า
พวกเทวดาลกลุ่ติดตามมา จำเราจะทำสงครามกับพวกเทวดาแม้ครั้งที่ ๓ อีก ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย แม้ครั้งที่ ๓ พวกอสูรก็ทำสงครามกับพวกเทวดาอีก
พวกเทวดากัชนะ พวกอสูรแพ้ และพวกอสูรที่แพ้ได้พากันหนีเข้าไปยังอสูรบุรี
ก็แหละพวกอสูรที่พากันหนีเข้าไปในอสูรบุรี ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ พวก
เรามิทันได้ที่พึ่งแล้ว พวกเทวดาจะทำอะไรเราไม่ได้ แม้พวกเทวดาก็มีความคิด
อย่างนี้ว่า บัดนี้ พวกอสูรมิทันเป็นที่พึ่งแล้ว พวกเราทำอะไรไม่ได้ ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ฉะนั้นเหมือนกันแล สมัยใด ภิกษุสงัคจากกาม . . .
บรรลุปฐมนาน . . . สมัยนั้น ภิกษุมีความคิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ เรามิทันได้ที่พึ่งแล้ว
มารจะทำอะไรเราไม่ได้ ดุรภิกษุทั้งหลาย แม้มารผู้ลามกก็มีความคิดอย่างนี้ว่า
บัดนี้ ภิกษุมิทันได้ที่พึ่งแล้ว เราจะทำอะไรไม่ได้ ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุบรรลุตถียมนาน ฯลฯ บรรลุตถียมนาน ฯลฯ
บรรลุตตถณาน ฯลฯ สมัยนั้น ภิกษุมีความคิดอย่างนี้ว่า บัดนี้ เรามิทันได้ที่
พึ่งแล้ว มารจะทำอะไรเราไม่ได้ ดุรภิกษุทั้งหลาย แม้มารผู้ลามกก็มีความคิด
อย่างนี้ว่า บัดนี้ ภิกษุมิทันได้ที่พึ่งแล้ว เราจะทำอะไรไม่ได้ ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุ เพราะลวงรูปสัญญาโดยประการทั้งปวง
บรรลวอากาสาณูจายตนณาน . . . สมัยนั้น ภิกษุ นี้เรียกว่า ได้ทำการให้เป็นที่สุด
ให้ติดตามไม่ได้ ปิดตามารสนิท มารมองไม่เห็น ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย สมัยใด ภิกษุ เพราะลวงอากาสาณูจายตนณานโดย

วาสก ทรงถือบาตรและจีวรเสด็จเข้าไปบิณฑบาตยังอุรุเวลกัปปนิคม ครั้นแล้วเสด็จกลับจากบิณฑบาต ภายหลังภัต ตรัสเรียกท่านพระอานนท์ว่า ดุครอานนท์ เธอจงอยู่ในที่นี้ก่อน จนกว่าเราจะไปถึงปามหาวันเพื่อพักผ่อนในกลางวัน ท่านพระอานนท์ทูลรับพระผู้มีพระภาคแล้ว ลำดับนั้นพระผู้มีพระภาคเสด็จถึงปามหาวันประทับพักผ่อนกลางวันอยู่ที่โคนไม้แห่งหนึ่ง ฯ

ครั้งนั้นแล ตปสสฤทธบดี เข้าไปหาท่านพระอานนท์ถึงที่อยู่ อภิวัตแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กล่าวกะท่านพระอานนท์ว่า ข้าแต่พระอานนท์ผู้เจริญ พวกข้าพเจ้าเป็นฤทธสัทธิโลกกาม เพลิดเพลินยินดีหมกมุ่นอยู่ในกาม เนกขัมมะไม่ปรากฏแก่ข้าพเจ้าเหล่านั้นเหมือนดังเหว ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายได้สดับมาดังนี้ว่า จิตของภิกษุหนุ่มๆ ในธรรมวินัยนี้ ย่อมเล่นไป เลื่อมใส ตั้งอยู่ในเนกขัมมะ ย่อมหลุดพ้นในเพราะเนกขัมมะ เมื่อเธอเหล่านั้นพิจารณาเห็นว่า นั่นสงบ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ล้วนแต่เป็นวิสภาคกับชนเป็นอันมาก นั่นก็ คือ เนกขัมมะ ฯ

ท่านพระอานนท์กล่าวว่า ดุครฤทธบดี เหตุแห่งถ้อยคำนี้มีอยู่มาเราไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคกัณเฑาะฏ เราจักเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ แล้วจิกกราบทูลเนื้อความนี้ พระผู้มีพระภาคจักทรงพยากรณ์แก่เราอย่างไร เราจักกระทำอย่างนั้น ตปสสฤทธบดีรับคำท่านพระอานนท์แล้ว ลำดับนั้น ท่านพระอานนท์พร้อมด้วยตปสสฤทธบดีเข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคถึงที่ประทับ ถวายบังคมพระผู้มีพระภาคแล้ว นั่ง ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้กราบทูลพระผู้มีพระภาคว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ตปสสฤทธบดีกล่าวอย่างนี้ว่า ข้าแต่ท่านพระอานนท์ผู้เจริญ พวกข้าพเจ้าเป็นฤทธสัทธิโลกกาม เพลิดเพลินยินดีหมกมุ่นอยู่ในกาม เนกขัมมะไม่ปรากฏแก่ข้าพเจ้าเหล่านั้นเหมือนดังเหว ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายได้สดับมาดังนี้ว่า จิตของพวกภิกษุหนุ่มๆ ในธรรมวินัยนี้ย่อมเล่นไป เลื่อมใส ตั้งอยู่ในเนกขัมมะ หลุดพ้นในเพราะเนกขัมมะ เมื่อเธอเหล่านั้นพิจารณาเห็นว่า นั่นสงบ ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ภิกษุในธรรมวินัยนี้ล้วนแต่เป็นวิสภาคกับชนเป็นอันมาก นั่นก็ คือ เนกขัมมะ ดังนี้ พระเจ้าข้า ฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ข้อนี้เป็นอย่างนั้น อานนท์ ข้อนี้เป็นอย่างนั้น อานนท์ ดุครอานนท์ แม่เมื่อเราเองก่อนแต่การตรัสรู้ ยังเป็นโพรสิสัฏฐ์ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ได้มีความคิดอย่างนี้ว่า เนกขัมมะเป็นความดี วิเวกเป็นความดี จิตของเรานั้นยังไม่แล่นไป ยังไม่เลื่อมใส ยังไม่ตั้งมั่นในเนกขัมมะ ยังไม่หลุดพ้นใน เพราะเนกขัมมะ เพราะเราพิจารณาเห็นว่า นี่สงบ เรานั้นได้มีความคิดว่า อะไรหนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้จิตของเรา ไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ในเนกขัมมะ ไม่หลุดพ้น ใน เพราะเนกขัมมะ เพราะเราเห็นว่า นั่นสงบ เรานั้นจึงคิดต่อไปว่า โทษในกามทั้งหลายที่เรายังไม่เห็น และไม่ได้กระทำให้มาก อาณิสสในเนกขัมมะ เรายังไม่ได้บรรลุ และไม่ได้เสพโดยมาก เพราะฉะนั้น จิตของเราจึงไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ในเนกขัมมะ ไม่หลุดพ้นในเพราะเนกขัมมะ เพราะเราพิจารณาเห็นว่า นั่นสงบ เรานั้นได้มีความคิดว่า ถ้าว่าเราเห็นโทษในกามทั้งหลายแล้ว พึงกระทำให้มาก บรรลุอาณิสสในเนกขัมมะแล้ว พึงเสพอาณิสสนั้นโดยมาก ข้อนี้เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ จิตของเราจะพึงแล่นไป พึงเลื่อมใส พึงตั้งอยู่ในเนกขัมมะ พึงหลุดพ้นในเพราะเนกขัมมะ เมื่อเราพิจารณาเห็นว่า นั่นสงบ ดุครอานนท์ สมัยต่อมา เรานั้นเห็นโทษในกามแล้ว ได้กระทำให้มาก บรรลุอาณิสสในเนกขัมมะแล้วเสพโดยมาก จิตของเรานั้นจึงแล่นไป เลื่อมใส ตั้งอยู่ในเนกขัมมะ หลุดพ้นในเพราะเนกขัมมะ เพราะเราพิจารณาเห็นว่า นั่นสงบ ดุครอานนท์ เราสัจจจากกาม สัจจจากอกุศลธรรม บรรลุปฐมฌาน มีวิตกจิรา มีปีติและสุขเกิดจากวิเวกอยู่ เมื่เรานั้นอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการอันสรวัดด้วยกามย่อมฟุ้งซ่าน ข้อนี้เป็นอาพาธของเรา เปรียบเหมือนความทุกข์ พึงบังเกิดขึ้นแก่คนผู้มีความสุข เพียงเพื่อเบียดเบียน ฉะนั้น ฯ

ดุครอานนท์ เรานั้นมีความคิดว่า โฉนหนอ เราพึงบรรลุทุติยฌาน ฯลฯ ดุครอานนท์ จิตของเรานั้น ไม่แล่นไป ไม่เลื่อมใส ไม่ตั้งอยู่ในทุติยฌานอันไม่มีวิตกจิรา ไม่หลุดพ้นในเพราะทุติยฌานอันไม่มีวิตกจิรา เพื่อพิจารณาเห็นว่า นั่นสงบ ดุครอานนท์ เรานั้นได้มีความคิดว่า อะไรหนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้จิตของเราไม่แล่นไป . . . ในเพราะทุติยฌานอันไม่มีวิตกจิรา เพราะพิจารณาเห็นว่า นั่นสงบ ดุครอานนท์ เรานั้นได้มีความคิดว่า โทษในวิตก เราไม่เห็นและไม่ได้ทำให้มาก อาณิสสในทุติยฌานอันไม่มีวิตกจิรา เราไม่ได้บรรลุ และไม่ได้เสพโดยมาก เหตุนี้จิตของเราจึงไม่แล่นไป . . . ในเพราะทุติยฌานอัน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ไม่มีวิตกวิจารณ์ เพราะพิจารณาเห็นว่า นั้นสงบ เรานั้นได้มีความคิดว่า ถ้าแลเรา
เห็นโทษในวิตกแล้วพึงกระทำให้มาก บรรลואนีสงส์ในหัตถิยานอันไม่มีวิตกวิจารณ์
แล้วพึงเสพโดยมาก ข้อนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ คือ จิตของเราพึงแล่นไป . . . ดุร
อาณนที่ สมัยต่อมา เรานั้นแล เห็นโทษในวิตก . . . เสพโดยมาก ดุรอาณนที่
จิตของเราจึงแล่นไป . . . ในเพราะหัตถิยานอันไม่มีวิตกวิจารณ์ . . . เรานั้นบรรล
หัตถิยาน ฯลฯ ดุรอาณนที่ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการอันสหรคต
ด้วยวิตก . . . ฉะนั้น ฯ

ดุรอาณนที่ เรานั้นได้มีความคิดว่า โฉนหนอ เราจะพึงมีอุเบกขา มีสติ
มีสัมปชัญญะ เสวยสุขด้วยนามกาย เพราะปีติสิ้นไป บรรลุตติยานที่พระ-

* อริยเจ้าทั้งหลายสรรเสริญว่า ผู้ได้มานี้ เป็นผู้มีอุเบกขา มีสติอยู่เป็นสุข ดุร
อาณนที่ จิตของเรานั้นย่อม ไม่แล่นไป . . . ดุรอาณนที่ เรานั้นได้มีความคิดว่า
อะไรหนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้จิตของเราไม่แล่นไป . . . ในเพราะ
ตติยานอันไม่มีปีติ เมื่อพิจารณาเห็นว่า นั้นสงบ ดุรอาณนที่ เรานั้นได้มี
ความคิดว่า โทษในปีติ เราไม่เห็นและไม่ได้ทำให้มาก อานีสงส์ในตติยานอัน
ไม่มีปีติ เราไม่ได้บรรลและไม่ได้เสพโดยมาก เหตุนี้จิตของเราจึงไม่แล่นไป . . .
ในเพราะตติยานอันไม่มีปีติ เพราะพิจารณาเห็นว่า นั้นสงบ เรานั้นได้มีความ
คิดว่า ถ้าแลเราเห็นโทษในปีติแล้วพึงกระทำให้มาก บรรลואนีสงส์ในตติยาน
อันไม่มีปีติแล้วพึงเสพโดยมาก ข้อนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ คือ จิตของเราพึงแล่น
ไป . . . ดุรอาณนที่ สมัยต่อมาเรานั้นเห็นโทษในปีติ . . . เสพโดยมาก ดุรอาณนที่
จิตของเราจึงแล่นไป . . . ในเพราะตติยานอันไม่มีปีติ . . . เรานั้นบรรลุตติ
ยาน ฯลฯ ดุรอาณนที่ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการอันสหรคต
ด้วยปีติ . . . ฉะนั้น ฯ

ดุรอาณนที่ เรานั้นได้มีความคิดว่า โฉนหนอ เราพึงบรรลจตตณาน . . .
ดุรอาณนที่ จิตของเรา นั้น ย่อม ไม่แล่นไป . . . ในจตตณานอันไม่มีทุกข์ ไม่มี
สุข เพราะพิจารณาเห็นว่า นั้นสงบ ดุรอาณนที่ เรานั้นได้มีความคิดว่า อะไร
หนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้จิตของเราไม่แล่นไป . . . ในเพราะจตตณาน
อันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เมื่อพิจารณาเห็นว่า นั้นสงบ ดุรอาณนที่ เรานั้นมีความ
คิดว่า โทษในอุเบกขาและสุข เราไม่เห็นและไม่ได้ทำให้มาก อานีสงส์ใน
จตตณานอันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เราไม่ได้บรรลและไม่ได้เสพโดยมาก เหตุนี้
จิตของเราจึงไม่แล่นไป . . . ในเพราะจตตณานอันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข เพราะพิจารณา
เห็นว่า นั้นสงบ เรานั้นได้มีความคิดว่า ถ้าแลเราเห็นโทษในอุเบกขาและสุขแล้ว
พึงกระทำให้มาก บรรลואนีสงส์ในจตตณานอันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุขแล้วพึงเสพ
โดยมาก ข้อนั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ คือ จิตของเราพึงแล่นไป . . . ดุรอาณนที่
สมัยต่อมา เรานั้นเห็นโทษในอุเบกขาและสุข . . . เสพโดยมาก ดุรอาณนที่ จิต
ของเราจึงแล่นไป . . . ในเพราะจตตณานอันไม่มีทุกข์ ไม่มีสุข . . . เรานั้นบรรล
จตตณาน ฯลฯ ดุรอาณนที่ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการอัน
สหรคตด้วยอุเบกขา . . . ฉะนั้น ฯ

ดุรอาณนที่ เรานั้นได้มีความคิดว่า โฉนหนอ เรา . . . พึงบรรล
อากาศาณญายตนณาน . . . ดุรอาณนที่ จิตของเรา นั้น ย่อม ไม่แล่นไป . . . ใน
เพราะอากาศาณญายตนณาน เพราะพิจารณาเห็นว่า นั้นสงบ ดุรอาณนที่ เรา
นั้นมีความคิดว่า อะไรหนอ เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้จิตของเราไม่แล่นไป . . .
ในเพราะอากาศาณญายตนณาน เมื่อพิจารณาเห็นว่า นั้นสงบ ดุรอาณนที่ เรา
นั้นได้มีความคิดว่า โทษในรูปณานทั้งหลาย เราไม่เห็นและไม่ได้ทำให้มาก
อานีสงส์ในอากาศาณญายตนณาน เราไม่ได้บรรลและไม่ได้เสพโดยมาก เหตุนี้
จิตของเราจึงไม่แล่นไป . . . ในเพราะอากาศาณญายตนณาน เพราะพิจารณาเห็นว่า
นั้นสงบเรานั้นได้มีความคิดว่า ถ้าแลเราเห็นโทษในรูปณานทั้งหลายแล้วพึงกระทำ
ให้มาก บรรลואนีสงส์ในอากาศาณญายตนณานแล้ว พึงเสพโดยมาก ข้อนั้น
เป็นฐานะที่จะมีได้ คือ จิตของเราพึงแล่นไป . . . ดุรอาณนที่ สมัยต่อมา เราเห็น
โทษในรูปณานทั้งหลาย . . . เสพโดยมาก ดุรอาณนที่ จิตของเราจึงแล่นไป . . .
ในเพราะอากาศาณญายตนณาน . . . เรานั้นแล . . . บรรลอากาศาณญายตนณาน ฯลฯ
ดุรอาณนที่ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัญญามนสิการอันสหรคตด้วยรูปณาน
ทั้งหลาย . . . ฉะนั้น ฯ

ดุรอาณนที่ เรานั้นได้มีความคิดว่า โฉนหนอ เรา . . . พึงบรรล
วิญญาณญายตนณาน . . . ดุรอาณนที่ จิตของเรา นั้นย่อม ไม่แล่นไป . . . ในเพราะ
วิญญาณญายตนณาน เพราะพิจารณาเห็นว่า นั้นสงบ ดุรอาณนที่ เรานั้นได้
มีความคิดว่า อะไรหนอแลเป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้จิตของเราไม่แล่นไป . . . ใน

เพราะวิญาณัญญาตนณาน เมื่อพิจารณาเห็นว่า นั่นสงบ ดุรอาณนํ เรา นั้น
 ได้มีความคิดว่า โทษในอาภาสานัญญาตนณาน เราไม่เห็นและไม่ทำให้มาก
 อาณิสสํในวิญาณัญญาตนณาน เราไม่ได้บรรลุและไม่ได้เสพโดยมาก เหตุนั้น
 จิตของเราจึง ไม่แล่นไป . . . ในเพราะวิญาณัญญาตนณาน เพราะพิจารณาเห็นว่า
 นั่นสงบ เรา นั้น ได้มีความคิดว่า ถ้าแลเราเห็นโทษในอาภาสานัญญาตนณาน แล้ว
 พึงกระทำให้มาก บรรลุอาณิสสํในวิญาณัญญาตนณาน แล้วพึงเสพโดยมาก ข้อ
 นั้นเป็นฐานะที่จะมีได้ คือ จิตของเราพึงแล่นไป . . . ดุรอาณนํ สมัยต่อมา เรา
 นั้นเห็นโทษในอาภาสานัญญาตนณาน . . . เสพโดยมาก ดุรอาณนํ จิตของเรา นั้น
 จึงแล่นไป . . . ในเพราะวิญาณัญญาตนณาน . . . เรา นั้น แล . . . บรรลิวินญาณัญญา-
 * ญาตนณาน . . . ดุรอาณนํ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหารธรรมนี้ สัมมณสมณสิการอันสหระคต
 ด้วยอาภาสานัญญาตนณาน . . . ฉะนั้น ฯ

ดุรจกานนทํ เรณํ นํ ได้มีความคิดว่า โฉนหนอ เราพึงบรรลุ
 อากัณณญายตนฌาน . . . ดุรจกานนทํ จิตของเราณํยอมไม่แล่นไป . . . ในเพราะ
 อากัณณญายตนฌาน เพราะพิจารณาเห็นว่า นันสภ ดุรจกานนทํ เรณํ ได้มี
 ความคิดว่า อะโหนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้จิตของเราไม่แล่นไป . . .
 ในเพราะอากัณณญายตนฌาน เพื่อพิจารณาเห็นว่า นันสภ ดุรจกานนทํ เรณํ
 ได้มีความคิดว่า โทษในวิญญานัญญายตนฌาน เราไม่ได้เห็นและไม่ได้ทำให้มาก
 อนิสสํในอากัณณญายตนฌาน เราไม่ได้บรรลุและไม่ได้เสพโดยมาก เหตุณํ
 จิตของเราจึงไม่แล่นไป . . . ในเพราะอากัณณญายตนฌาน เพราะพิจารณาเห็น
 ว่า นันสภ เรณํ ได้มีความคิดว่า ถ้าแลเราเห็นโทษในวิญญานัญญายตนฌาน
 แล้วพึงกระทำให้มาก บรรลุอนิสสํในอากัณณญายตนฌานแล้วพึงเสพโดยมาก
 ข้อณํเป็นฐานะที่จะมิได้ คือ จิตของเราพึงแล่นไป . . . ดุรจกานนทํ สมัยต่อมา
 เรณํเห็นโทษในวิญญานัญญายตนฌาน . . . เสพโดยมาก ดุรจกานนทํ จิตของเรา
 นันจึงแล่นไป . . . ในเพราะอากัณณญายตนฌาน . . . เรณํแล . . . บรรลุอากัณ-
 *ญายตนฌาน . . . ดุรจกานนทํ เมื่อเราอยู่ด้วยวิหการธรรมนี้ สัณญามนสิการอัน
 สหระตด้วยวิญญานัญญายตนฌาน . . . ฉะนั้น ฯ

๑. ดุรอาณนํ เรวํนั้นได้มีความคิดว่า โฉนหนอเรา . . . พึงบรรลุเนาสัญญา-
 * นาสัญญาตนณาน จิตของเรานั้นย่อมไม่แล่นไป . . . ในเพราะเนาสัญญา-
 * นาสัญญาตนณาน เพราะพิจารณาเห็นว่านั้นสงบ ดุรอาณนํ เรวํนั้นได้มีความ
 คิดว่า อะไรหนอแล เป็นเหตุเป็นปัจจัยเครื่องให้จิตของเราไม่แล่นไป . . . ใน
 เพราะเนาสัญญานาสัญญาตนณาน เมื่อพิจารณาเห็นว่า นั้นสงบ ดุรอาณนํ
 เรวํนั้นได้มีความคิดว่า โทษในอากิญจัญญายตนณาน เราไม่ได้เห็นและไม่ได้ทำ
 ให้มาก อาณิสสํในเนาสัญญานาสัญญาตนณาน เราไม่ได้บรรลุและไม่ได้เสพ
 โดยมาก เหตุนั้น จิตของเรา จึงไม่แล่นไป . . . ในเพราะเนาสัญญานาสัญญาตน-
 * ณาน เพราะพิจารณาเห็นว่า นั้นสงบ เรวํนั้นได้มีความคิดว่า ถ้าแลเราเห็นโทษ
 ในอากิญจัญญายตนณานแล้วกระทำให้มาก บรรลุอาณิสสํในเนาสัญญานาสัญ-
 * ญาตนณานแล้วพึงเสพโดยมาก ข้อนั้นเป็นฐานที่จะมีได้ คือ จิตของเราพึงแล่นไป
 . . . ดุรอาณนํ สมัยต่อมา เรวํนั้นเห็นโทษในอากิญจัญญายตนณาน . . . เสพโดยมาก
 ดุรอาณนํ จิตของเรานั้นจึงแล่นไป . . . ในเพราะเนาสัญญานาสัญญาตนณาน . . .
 เรวํนั้นแล . . . บรรลุเนาสัญญานาสัญญาตนณาน . . . ดุรอาณนํ เมื่อเรานั้นอยู่
 ด้วยวิหารธรรมนี้ สัมมามนสิการอันสหระคตด้วยอากิญจัญญายตนณาน . . . ฉะนั้น ฯ

Page 170

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
สมัยต่อมา เรานั้นเห็นโทษในแนวสัญญาณาสัญญาตนมานานแล้วทำให้มาก บรรล
อานิสงส์ในสัญญาเวทิตนโรแล้วเสพโดยมาก ดุกรอนนท จิตของเรานั้นจึง
เล่นไป เลื่อมใส ตั้งมั่นในสัญญาเวทิตนโร หลุดพ้นในเพราะสัญญาเวทิต-

*นิโร เพราะพิจารณาเห็นว่า นั้นสงบ ดุกรอนนท เรานั้นแล บรรลสัญญา
เวทิตนโร เพราะลวงแนวสัญญาณาสัญญาตนมานานโดยประการทั้งปวง และ
อาสะทั้งหลายของเราได้ถึงคามสิ้นไป เพราะเห็นด้วยปัญญา ฯ

ดุกรอนนท ก็เรายังเข้าบ้าง ออกบ้าง ซึ่งอนุบพพิหารสมาบัติ ๔
ประการนี้ โดยอนโลมและปฏิโลมอย่างนี้ไม่ได้เพียงใด เราก็งไม่ปฏิญาณว่า
ได้ตรัสรู้จนตรัสสัมมาสัมโพธิญาณ ในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก
ในหมู่สัตว์ พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ เพียงนั้น ดุกรอนนท
ก็เมื่อใดแล เราเข้าบ้าง ออกบ้าง ซึ่งอนุบพพิหารสมาบัติ ๔ ประการนี้ โดย
อนโลมและปฏิโลมอย่างนี้แล้ว เมื่อนั้น เราจึงปฏิญาณว่าได้ตรัสรู้แล้ว ซึ่งอนตร-

*สัมมาสัมโพธิญาณ ในโลกพร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก ในหมู่สัตว์
พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์ก็แหละญาณที่สนะเกิดขึ้นแก่เราว่า
เจโตวิมุตติของเรา ไม่กำเริบขาดนี้มิในที่สด บัดนี้ภพใหม่ไม่มี ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบมหาวรรคที่ ๔

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. วิหารสูตรที่ ๑๒. วิหารสูตรที่ ๒๓. นิพพานสูตร ๔. กาวีสูตร
๕. ฉานสูตร ๖. อานันทสูตร ๗. พรหมณสูตร ๘. เทวสูตร ๙. นาคสูตร
๑๐. ตปสสูตร ฯ

ปัญจาลวรรคที่ ๕

ปัญจาลสูตร

[๒๔๖] สมัยหนึ่ง ท่านพระอานนทอยู่ ณ โขสิตาราม ใกล้พระนคร
โกสัมพี ครั้นนั้นแล ท่านพระอุทายีเข้าไปหาท่านพระอานนทถึงที่อยู่ ได้สนทนา
ปราศรัยกับท่านพระอานนท ครั้นผ่านการปราศรัยพอให้ระลึกถึงกันไปแล้ว จึงนั่ง
ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้ว ได้ถามท่านพระอานนทว่า ดุกรอาวโส เทพบุตร
ชื่อปัญจาลจันทะ ได้กล่าวคำนี้ไว้ว่า

พระพุทธร่องคิโดหลีกออกเร้น ทรงเป็นมุนีผู้ประเสริฐ

ได้ตรัสรู้มานานแล้ว พระพุทธร่องคิโน้นเป็นผู้มีปัญญากว้างขวาง

ได้ทรงรู้แล้วซึ่งโอกาสอันไปแล้วในที่แคบ ฯ

ดุกรอาวโส พระผู้มีพระภาคตรัสที่แคบเป็นโจน ตรัสการบรรลุโอกาส
ในที่แคบเป็นโจน ฯ

ท่านพระอานนทกล่าวว่า ดุกรอาวโส พระผู้มีพระภาคตรัสถามคุณ
๕ ประการนี้ว่าเป็นที่แคบ ๕ ประการเป็นโจน คือ รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ
อันน่าปรารถนา นำใคร นำพอใจ เป็นที่รัก ยั่ววน ขวนให้กำหนัด เสี่ยงที่
จะพึงรู้แจ้งด้วยหู ฯลฯ กลิ่นที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจมูก ฯลฯ รสที่จะพึงรู้แจ้งด้วยลิ้น
ฯลฯ โผฏฐัพพะที่จะพึงรู้แจ้งด้วยกาย อันน่าปรารถนา นำใคร นำพอใจ เป็น
ที่รัก ยั่ววน ขวนให้กำหนัด ดุกรอาวโส พระผู้มีพระภาคตรัสถามคุณ ๕
ประการนี้แล ว่าเป็นที่แคบ ฯ

ดุกรอาวโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากาม ฯลฯ บรรลุปฐมฉาน
ฯลฯ ดุกรอาวโส โดยปริยายแม้เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสการบรรลุ
โอกาสในที่แคบ แม้เมื่อปฐมฉานนั้นมียอยู่ ที่แคบก็มีอยู่ อะไรชื่อว่าที่แคบใน
ปฐมฉานนั้น วิตกวิจารณ์ยังไม่ดับไปในปฐมฉานนั้น นี้ชื่อว่าที่แคบในปฐมฉานนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ . . . บรรลุตติยฉาน ดุกรอาวโส โดยปริยาย
แม้เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสการบรรลุโอกาสในที่แคบ แม้เมื่อตติยฉาน
นั้นมียอยู่ ที่แคบก็มีอยู่ อะไรชื่อว่าที่แคบในตติยฉานนั้น ปิตักยังยังไม่ดับไปในตติยฉานนี้
นี้ชื่อว่าที่แคบในตติยฉานนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ ฯลฯ บรรลุตตตฉาน . . . ดุกรอาวโส โดยปริยาย
แม้เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสการบรรลุโอกาสในที่แคบ แม้เมื่อตตตฉาน
นั้นมียอยู่ ที่แคบก็มีอยู่ อะไรชื่อว่าที่แคบในตตตฉานนั้น อุกเบกขาและสุขยังไม่
ดับไปในตตตฉานนั้น นี้ชื่อว่าที่แคบในตตตฉานนี้ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุบรรลุตตตฉาน ฯลฯ ดุกรอาวโส โดยปริยาย
แม้เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสการบรรลุโอกาสในที่แคบ แม้เมื่อจตุตถฉาน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
นั้นมียู ที่เคบก็มียู อะไรชื่อว่าที่เคบในจตุตถมานัน รุปสัญญา ยังไม่ดับ
ไปในจตุตถมานัน นี้ชื่อว่าที่เคบในจตุตถมานันนี้ ๖

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ . . . บรรลฺอากาศาณญายตนมาน . . . ดุรอาวโส
โดยปริยายแม่เพียงเท่านี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสการบรรลฺโอกาสในที่เคบ เมื่อ
อากาศาณญายตนมานนั้นมียูที่เคบก็มียู อะไรชื่อว่าที่เคบในอากาศา-

* ญายตนมาน อากาศาณญายตนสัญญา ยังไม่ดับไปในอากาศาณญายตนมานัน
นี้ชื่อว่าที่เคบในอากาศาณญายตนมานันนี้ ๖

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ . . . บรรลฺวิญญาณญายตนมาน . . . ดุรอาวโส
โดยปริยายแม่เพียงเท่านี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสการบรรลฺโอกาสในที่เคบ แม่
เมื่อวิญญาณญายตนมานนั้นมียู ที่เคบก็มียู อะไรชื่อว่าที่เคบในวิญญาณญ-

* จายตนมานัน วิญญาณญายตนสัญญา ยัง ไม่ดับไปในวิญญาณญายตนมานัน
นี้ชื่อว่าที่เคบในวิญญาณญายตนมานันนี้ ๖

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ . . . บรรลฺอากิณฺญายตนมาน . . . ดุรอาวโส
โดยปริยายแม่เพียงเท่านี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสการบรรลฺโอกาสในที่เคบ
แม่เมื่ออากิณฺญายตนมานนั้นมียู ที่เคบก็มียู อะไรชื่อว่าที่เคบใน
อากิณฺญายตนมานัน อากิณฺญายตนสัญญา ยัง ไม่ดับไปในอากิณฺญายตน-

* มานัน นี้ชื่อว่าที่เคบในอากิณฺญายตนมานันนี้ ๖

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ . . . บรรลฺเนวสัญญานาสัญญายตนมาน . . . ดุรอาวโส
โดยปริยายแม่เพียงเท่านี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสการบรรลฺโอกาสในที่เคบ แม่
เมื่อเนวสัญญานาสัญญายตนมานนั้นมียู ที่เคบก็มียู อะไรชื่อว่าที่เคบใน
เนวสัญญานาสัญญายตนมานัน เนวสัญญานาสัญญายตนสัญญายังไม่ดับไปใน
เนวสัญญานาสัญญายตนมานัน นี้ชื่อว่าที่เคบในเนวสัญญานาสัญญายตนมานัน ๖

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ . . . เพราะลวงเนวสัญญานาสัญญายตนมานโดย
ประการทั้งปวง บรรลฺสัญญาเวทิตนโร และอาสวะทั้งหลายของเธอย่อมสิ้นไป
เพราะเห็นด้วยปัญญา ดุรอาวโส โดยนิปปริยายแม่เพียงเท่านี้แล พระผู้มีพระภาค
ตรัสการบรรลฺโอกาสในที่เคบ ๖

จบสูตรที่ ๑

กามเสสูตรที่ ๑

[๒๔๓] อ. ดุรอาวโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า กายสักขีฯ ดังนี้
โดยปริยายเพียงเท่าไรหนอแล พระผู้มีพระภาคจึงตรัสกายสักขี ๖

อา. ดุรอาวโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สจฺจากกาม ฯลฯ บรรล
ปฐมมาน และอายตนะนั้นมียูด้วยอาการใดๆ เธอย่อมถูกต้องอายตนะนั้น
ด้วยกายด้วยอาการนั้นๆ ดุรอาวโส โดยปริยายแม่เพียงเท่านี้แล พระผู้มี-
* พระภาคตรัสกายสักขี ๖

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ . . . บรรลฺหุติยมาน . . . ตติยมาน . . . จตุตถมาน . . .
และอายตนะนั้นมียูด้วยอาการใดๆ เธอย่อมถูกต้องอายตนะนั้นด้วยกายด้วย
อาการนั้นๆ ดุรอาวโส โดยปริยายแม่เพียงเท่านี้แล พระผู้มีพระภาคตรัส
กายสักขี ๖

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ . . . บรรลฺอากาศาณญายตน . . . และอายตนะนั้น
มียูด้วยอาการใดๆ เธอย่อมถูกต้องอายตนะนั้นด้วยกายด้วยอาการนั้นๆ ดุร
อาวโสโดยปริยายแม่เพียงเท่านี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสกายสักขี ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ . . . เพราะลวงเนวสัญญานาสัญญายตนมานโดย
ประการทั้งปวง บรรลฺสัญญาเวทิตนโร และอาสวะทั้งหลายของเธอย่อมสิ้นไป
เพราะเห็นด้วยปัญญา และอายตนะนั้นมียูด้วยอาการใดๆ เธอย่อมถูกต้อง
อายตนะนั้นด้วยกายด้วยอาการนั้นๆ ดุรอาวโส โดยนิปปริยายแม่เพียงเท่านี้แล
พระผู้มีพระภาคตรัสกายสักขี ๖

จบสูตรที่ ๒

กามเสสูตรที่ ๒

[๒๔๔] อ. ดุรอาวโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า บุคคลหลุดพ้นด้วย
ปัญญาฯ ดังนี้ ดุรอาวโส โดยปริยายเพียงเท่าไรหนอแล พระผู้มีพระภาคตรัส
บุคคลหลุดพ้นด้วยปัญญา ๖

อา. ดุรอาวโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สจฺจากกาม ฯลฯ บรรลฺปฐมมาน
และเธอย่อมทราบชัดด้วยปัญญา ดุรอาวโส โดยปริยายแม่เพียงเท่านี้แล
พระผู้มีพระภาคตรัสบุคคลหลุดพ้นด้วยปัญญา ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะลวงเนวสัญญานาสัญญายตนมานโดย
ประการทั้งปวง บรรลฺสัญญาเวทิตนโร อาสวะทั้งหลายของเธอย่อมสิ้นไป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เพราะเห็นด้วยปัญญา และเธอย่อมทราบชัดด้วยปัญญา ดุรอาวโส โดยนิปปริยาย
แม้เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสบุคคลหลุดพ้นด้วยปัญญา ฯ

จบสูตรที่ ๓

กามhesสูตรที่ ๓

[๒๔๙] อ. ดุรอาวโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า บุคคลหลุดพ้นโดย
ส่วนสองๆ ดังนี้ ดุรอาวโส โดยปริยายเพียงเท่าไรหนอแล พระผู้มีพระภาค
ตรัสบุคคลหลุดพ้นโดยส่วนสอง ฯ

อา. ดุรอาวโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากกาม ฯลฯ บรรล
ปฐมฌาน อายตนะนั้นเมื่ออยู่ด้วยอาการใดๆ เธอย่อมถูกต้องอายตนะนั้นด้วยกาย
ด้วยอาการนั้นๆ และย่อมทราบชัดด้วยปัญญา ดุรอาวโส โดยปริยายแม้เพียง
เท่านั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสบุคคลหลุดพ้นโดยส่วนสอง ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดย
ประการทั้งปวง บรรลัสัญญาเวทิตนิโรธ อาสวะทั้งหลายของเธอย่อมสิ้นไปเพราะ
เห็นด้วยปัญญา อายตนะนั้นเมื่ออยู่ด้วยอาการใดๆ เธอย่อมถูกต้องอายตนะนั้น
ด้วยกายด้วยอาการนั้นๆ และย่อมทราบชัดด้วยปัญญา ดุรอาวโส โดยนิปปริยาย
แม้เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสบุคคลหลุดพ้นโดยส่วนสอง ฯ

จบสูตรที่ ๔

สันทิฏฐิสูตรที่ ๑

[๒๕๐] อ. ดุรอาวโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ธรรมอันผู้บรรลุจะพึง
เห็นเองๆ ดังนี้ ดุรอาวโส โดยปริยายเพียงเท่าไรหนอแล พระผู้มีพระภาค
ตรัสธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ฯ

อา. ดุรอาวโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากกาม ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน
ดุรอาวโส โดยปริยายแม้เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสธรรมอันผู้บรรลุ
จะพึงเห็นเอง ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดย
ประการทั้งปวง บรรลัสัญญาเวทิตนิโรธ และอาสวะทั้งหลายของเธอย่อมสิ้นไป
เพราะเห็นด้วยปัญญา ดุรอาวโส โดยนิปปริยายแม้เพียงเท่านั้นแล พระผู้มี-

* พระภาคตรัสธรรมอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ฯ

จบสูตรที่ ๕

สันทิฏฐิสูตรที่ ๒

[๒๕๑] อ. ดุรอาวโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า นิพพานอันผู้บรรลุ
จะพึงเห็นเองๆ ดุรอาวโส โดยปริยายเพียงเท่าไรหนอแล พระผู้มีพระภาค
ตรัสนิพพานอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ฯ

อา. ดุรอาวโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากกาม ฯลฯ บรรล
ปฐมฌาน ดุรอาวโส โดยปริยายแม้เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสนิพพาน
อันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะล่วงเนวสัญญานาสัญญายตนฌานโดย
ประการทั้งปวง บรรลัสัญญาเวทิตนิโรธ และอาสวะทั้งหลายของเธอย่อมสิ้นไป
เพราะเห็นด้วยปัญญา ดุรอาวโส โดยนิปปริยายแม้เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาค
ตรัสนิพพานอันผู้บรรลุจะพึงเห็นเอง ฯ

จบสูตรที่ ๖

นิพพานสูตร

[๒๕๒] อ. ดุรอาวโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า นิพพานๆ ดังนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๗

ปรินิพพานสูตร

[๒๕๓] อ. ดุรอาวโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปรินิพพานๆ ดังนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๘

ตัทธกสูตร

[๒๕๔] อ. ดุรอาวโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ตัทธกนิพพานๆ
ดังนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๙

ทิฏฐธัมมิกสูตร

[๒๕๕] อ. ดุรอาวโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ทิฏฐธรรมนิพพานๆ
ดังนี้ ดุรอาวโส โดยปริยายเพียงเท่าไรหนอแล พระผู้มีพระภาคตรัสทิฏฐธรรม
นิพพาน ฯ

อา. ดุรอาวโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากกาม ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
คุดรอาวุโส โดยปริยายแม่เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสทีฏฐธรรม
นิพพาน ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะล่วงแนวสัญญาแนสัญญายตนฌานโดย
ประการทั้งปวง บรรลัสัญญาเวทิตนโรธ และอาสวะทั้งหลายของเธอย่อมสิ้นไป
เพราะเห็นด้วยปัญญา คุดรอาวุโส โดยนิพริยายแม่เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาค
ตรัสทีฏฐธรรมนิพพาน ฯ

จบสูตรที่ ๑๐
จบปัญจาลวรรคที่ ๕

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. ปัญจาลสูตร ๒. กามเฮสสูตรที่ ๑ ๓. กามเฮสสูตรที่ ๒
๔. กามเฮสสูตรที่ ๓ ๕. สันทีฏฐิกสูตรที่ ๑ ๖. สันทีฏฐิกสูตรที่ ๒
๗. นิพพานสูตร ๘. ปรินิพพานสูตร ๙. ตัทธกสูตร ๑๐. ทีฏฐัมมิกสูตร ฯ

วรรคที่ไม่สงเคราะห์เข้าในปณณาสก

เขมวรรคที่ ๑

เขมสูตร

[๒๕๖] อ. คุดรอาวุโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เขมะๆ ดังนี้ คุดร
อาวุโส โดยปริยายเพียงเท่าไรหนอแล พระผู้มีพระภาคตรัสเขมะ ฯ

อา. คุดรอาวุโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากาม ฯลฯ บรรล
ปฐมฌาน คุดรอาวุโส โดยปริยายแม่เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาคตรัสเขมะ ฯลฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะล่วงแนวสัญญาแนสัญญายตนฌานโดย
ประการทั้งปวง บรรลัสัญญาเวทิตนโรธ และอาสวะทั้งหลายของเธอย่อมสิ้นไป
เพราะเห็นด้วยปัญญา คุดรอาวุโส โดยนิพริยายแม่เพียงเท่านั้นแล พระผู้มีพระภาค
ตรัสเขมะ ฯ

จบสูตรที่ ๑

เขมปัตตสูตร

[๒๕๗] อ. คุดรอาวุโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า เขมปัตตะๆ

[ผู้บรรลธรรมอันเกษม] ดังนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๒

อมตสูตร

[๒๕๘] อ. คุดรอาวุโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อมตะๆ ดังนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๓

อมตปัตตสูตร

[๒๕๙] อ. คุดรอาวุโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อมตปัตตะๆ

[ผู้บรรลุอมตธรรม] ดังนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๔

อภยสูตร

[๒๖๐] อ. คุดรอาวุโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อภยะๆ ดังนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๕

อภยปัตตสูตร

[๒๖๑] อ. คุดรอาวุโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อภยปัตตะๆ (ผู้บรรลุ
ธรรมอันไม่มีภัย) ดังนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๖

ปัสสัทธิสูตร

[๒๖๒] อ. คุดรอาวุโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า ปัสสัทธิๆ ดังนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๗

อนุปพพปัสสัทธิสูตร

[๒๖๓] อ. คุดรอาวุโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อนุปพพปัสสัทธิๆ

ดังนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๘

นิโรธสูตร

[๒๖๔] อ. คุดรอาวุโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า นิโรธๆ ดังนี้ ฯลฯ

จบสูตรที่ ๙

อนุปพพนิโรธสูตร

[๒๖๕] อ. คุดรอาวุโส พระผู้มีพระภาคตรัสว่า อนุปพพนิโรธๆ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ดังนี้ ดุรอาวโส โดยปริยายเพียงเท่าไรหนอแล พระผู้มีพระภาคตรัสสอนปุพพ-
*นิโรฯ

อา. ดุรอาวโส ภิกษุในธรรมวินัยนี้ สัจจจากาม ฯลฯ บรรลุปฐมฌาน
ดุรอาวโส โดยปริยายแม้เพียงเท่านี้แล พระผู้มีพระภาคตรัสสอนปุพพนิโรฯ ฯลฯ
อีกประการหนึ่ง ภิกษุ เพราะล่วงแนวสัญญาหาสัญญาตนฌานโดย
ประการทั้งปวง บรรลุตัญญาเวทิตนิโรฯ และอาสวะทั้งหลายของเธอย่อมสิ้นไป
เพราะเห็นด้วยปัญญา ดุรอาวโส โดยนิปปริยายแม้เพียงเท่านี้แล พระผู้มี-
*พระภาคตรัสสอนปุพพนิโรฯ

จบสูตรที่ ๑๐

ธรรมปทายกัปปสูตร

[๒๖๖] ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๙ ประการไม่ได้แล้ว เป็น
ผู้ไม่ควรเพื่อจะกระทำให้แจ้งอหัต ธรรม ๙ ประการเป็นไฉน คือ ราคะ ๑
โทสะ ๑ โมหะ ๑ โกรธ ๑ อุปาทะ ๑ มกขะ ๑ ปลาสะ ๑ อีสสา ๑
มัจจริยะ ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุยังละธรรม ๙ ประการนี้ไม่ได้แล้ว ก็เป็น
ผู้ไม่ควรเพื่อจะกระทำให้แจ้งซึ่งอหัตฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๙ ประการได้แล้ว เป็นผู้ควรเพื่อ
กระทำให้แจ้งซึ่งอหัต ธรรม ๙ ประการเป็นไฉน คือ ราคะ ๑ โทสะ ๑
โมหะ ๑ โกรธ ๑ อุปาทะ ๑ มกขะ ๑ ปลาสะ ๑ อีสสา ๑ มัจจริยะ ๑
ดุรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุละธรรม ๙ ประการนี้ได้แล้ว ก็เป็นผู้ควรเพื่อกระทำ
ให้แจ้งซึ่งอหัตฯ

จบสูตรที่ ๑๑

จบเขมวรรคที่ ๑

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. เขมสูตร ๒. เขมปัตตสูตร ๓. อมตสูตร ๔. อมตปัตตสูตร
๕. อภยสูตร ๖. อภยปัตตสูตร ๗. ปัสสัทธิสูตร ๘. อนปุพพปัสสัทธิสูตร
๙. นิโรธสูตร ๑๐. อนปุพพนิโรธสูตร ๑๑. ธรรมปทายกัปปสูตร ฯ

สติปัญฐานวรรคที่ ๒

สิกขาสูตร

[๒๖๗] ดุรภิกษุทั้งหลาย เหตุเครื่องให้สิกขาทุพพล ๕ ประการนี้
๕ ประการเป็นไฉน คือ ปาณาติบาต ๑ อทินนาทาน ๑ กาเมสมิงจจาร ๑
มสสาวา ๑ สุราเมรัยมัชฌิมาทัญฐาน ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย เหตุเครื่องให้สิกขา-
*ทุพพล ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัญฐาน ๔ เพื่อละเหตุเครื่อง
ให้สิกขาทุพพล ๕ ประการนี้แล สติปัญฐาน ๔ เป็นไฉน ดุรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ
มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย พิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา
ทั้งหลายอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นธรรมในธรรม
ทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสใน
โลกเสีย ดุรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัญฐาน ๔ นี้ เพื่อละเหตุ
เครื่องให้สิกขาทุพพล ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑

นิวรรณสูตร

[๒๖๘] ดุรภิกษุทั้งหลาย นิวรรณ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ
กามฉันทนิวรรณ ๑ พยาปาตนิวรรณ ๑ ถีนมิทธนิวรรณ ๑ อหังจกุกกัจจนนิวรรณ ๑
วิกิจจนนิวรรณ ๑ ดุรภิกษุทั้งหลาย นิวรรณ ๕ ประการนี้แล ฯ

ดุรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัญฐาน ๔ เพื่อละนิวรรณ ๕
ประการนี้แล สติปัญฐาน ๔ เป็นไฉน ฯลฯ ดุรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึง
เจริญสติปัญฐาน ๔ นี้ เพื่อละนิวรรณ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๒

กามคุณสูตร

[๒๖๙] ดุรภิกษุทั้งหลาย กามคุณ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน
คือ รูปที่จะพึงรู้แจ้งด้วยจักขุ อันน่าปรารถนา น่าใคร่ น่าพอใจ เป็นที่รัก
ยั่ววาน ขวนให้กำหนัด เสียงที่จะพึงรู้แจ้งด้วยหู ฯลฯ กลิ่นที่จะพึงรู้แจ้งด้วย
จมูก ฯลฯ รสที่จะพึงรู้แจ้งด้วยลิ้น ฯลฯ โผฏฐัพพะที่จะพึงรู้แจ้งด้วยกาย อันน่า

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
ปรารภนา นาคโคร นาคพองใจ เป็นที่รัก ยั่วชวน ชวนให้กำหนัด ดุริยทุกขทั้งหลาย
กามคุณ ๕ ประการนี้แล ฯลฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ เพื่อละ
กามคุณ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๓

อุปาทานขันธสูตร

[๒๓๐] ดุริยทุกขทั้งหลาย อุปาทานขันธ ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน คือ รูปาทานักขันธ ๑ เวทนูปาทานักขันธ ๑ สัญญูปาทานัก-

*ขันธ ๑ สังขารูปาทานักขันธ ๑ วิญญาณูปาทานักขันธ ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย
อุปาทานขันธ ๕ ประการนี้แล ฯลฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ เพื่อละ
อุปาทานักขันธ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๔

โอรัมภาคียสูตร

[๒๓๑] ดุริยทุกขทั้งหลาย โอรัมภาคียสังโยชน ๕ ประการนี้แล
๕ ประการเป็นไฉน คือ สักกายทิฏฐิ ๑ วิจิกิจฉา ๑ สลัปปตปรามาส ๑
กามฉันทะ ๑ พยาบาท ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย โอรัมภาคียสังโยชน ๕ ประการ
นี้แล ฯลฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ เพื่อละ
โอรัมภาคียสังโยชน ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๕

คติสูตร

[๒๓๒] ดุริยทุกขทั้งหลาย คติ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ
นรก ๑ กำเนิดสัตว์ดิรัจฉาน ๑ เปตวิสัย ๑ มนุษย์ ๑ เทวดา ๑ ดุริยทุกข
ทั้งหลาย คติ ๕ ประการนี้แล ฯลฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ เพื่อละคติ ๕
ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๖

มัจจริยสูตร

[๒๓๓] ดุริยทุกขทั้งหลาย มัจจริยะ ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน
คือ อวาสมัจจริยะ (ตระหนัฟที่อยู่) ๑ กุลมัจจริยะ (ตระหนัฟตระกูล) ๑ ลาภ-
*มัจจริยะ (ตระหนัฟลาภ) ๑ วรณมัจจริยะ (ตระหนัฟวณะ) ๑ ธรรมมัจจริยะ
(ตระหนัฟธรรม) ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย มัจจริยะ ๕ ประการนี้แล ฯลฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ เพื่อละ
มัจจริยะ ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๗

อุทธีมภาคียสูตร

[๒๓๔] ดุริยทุกขทั้งหลาย อุทธีมภาคียสังโยชน ๕ ประการนี้
๕ ประการเป็นไฉน คือ รูปราคะ ๑ อรูปราคะ ๑ มานะ ๑ อุทธัจจะ ๑
อริชชา ๑ ดุริยทุกขทั้งหลาย อุทธีมภาคียสังโยชน ๕ ประการนี้แล ฯลฯ

ดุริยทุกขทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ เพื่อละอุทธีม-
*ภาคียสังโยชน ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๘

เจโตชัลลสูตร

[๒๓๕] ดุริยทุกขทั้งหลาย ตะปุตริงใจ ๕ ประการนี้ ๕ ประการ
เป็นไฉน ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ
ไม่เลื่อมใสในพระศาสดา ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุโดยย้อมเคลือบ
แคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใสในพระศาสดา จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่
น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบ เพื่อความสืบต่อ เพื่อความพยายาม
จิตของภิกษุ ไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบ เพื่อความสืบต่อ เพื่อ
ความพยายาม นี่เป็นตะปุตริงใจประการที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุเคลือบแคลงสงสัย ไม่น้อมใจเชื่อ ไม่เลื่อมใส
ในพระธรรม ฯลฯ นี่เป็นตะปุตริงใจประการที่ ๒ ฯลฯ ในพระสงฆ์ ฯลฯ นี่เป็น
ตะปุตริงใจประการที่ ๓ ฯลฯ ในสิกขา ฯลฯ นี่เป็นตะปุตริงใจประการที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุโกรธ ไม่พอใจ มีจิตขัดเคือง ผูกใจเจ็บ ใน
เพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย ดุริยทุกขทั้งหลาย ภิกษุโกรธ ไม่พอใจ มีจิตขัดเคือง

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคตตรนิกาย สัตตก-อัฐก-นวกนิบาต
ผูกใจเจ็บในเพื่อนพรหมจรรย์ทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้น ย่อมไม่น้อมไปเพื่อความ
เพียร เพื่อความประกอบ เพื่อความสืบทอด เพื่อความพยายาม จิตของภิกษุ
ไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบ เพื่อความสืบทอด เพื่อความพยายาม
นี้เป็นตะปตรังใจประการที่ ๕ ฯลฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ เพื่อละตะป
ตรังใจ ๕ ประการนี้ ฯ

จบสูตรที่ ๙

วินิพัตตสูตร

[๒๗๖] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเครื่องผูกมัดจิต ๕ ประการนี้
๕ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังไม่ปราศจากความ
กำหนด ยังไม่ปราศจากความพอใจ ยังไม่ปราศจากความรัก ยังไม่ปราศจากความ
กระหาย ยังไม่ปราศจากความเร่าร้อน ยังไม่ปราศจากตัณหา ในกามทั้งหลาย
ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใด ยังไม่ปราศจากความกำหนด ยังไม่ปราศจากความ
พอใจ ยังไม่ปราศจากความรัก ยังไม่ปราศจากความกระหาย ยังไม่ปราศจาก
ความเร่าร้อน ยังไม่ปราศจากตัณหา ในกามทั้งหลาย จิตของภิกษุนั้นย่อมไม่
น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบ เพื่อความสืบทอด เพื่อความพยายาม
จิตของภิกษุย่อมไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบ เพื่อความสืบทอด
เพื่อความพยายาม นี่เป็นธรรมเครื่องผูกมัดจิตประการที่ ๑ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยังไม่ปราศจากความกำหนด ยังไม่ปราศจากความ
พอใจ ยังไม่ปราศจากความรัก ยังไม่ปราศจากความกระหาย ยังไม่ปราศจากความ
เร่าร้อน ยังไม่ปราศจากตัณหาในกาย . . . นี่เป็นธรรมเครื่องผูกมัดจิตประการที่ ๒ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุยังไม่ปราศจากความกำหนด ยังไม่ปราศจากความ
พอใจ ยังไม่ปราศจากความรัก ยังไม่ปราศจากความกระหาย ยังไม่ปราศจาก
ความเร่าร้อน ยังไม่ปราศจากตัณหาในรูป . . . นี่เป็นธรรมเครื่องผูกมัดจิตประการ
ที่ ๓ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุฉันอาหารเต็มท้องพอแก่ความต้องการแล้ว ประกอบ
ความสุขในการนอน ในการเอน ในการหลับอยู่ . . . นี่เป็นธรรมเครื่องผูกมัดจิต
ประการที่ ๔ ฯ

อีกประการหนึ่ง ภิกษุประพฤติพรหมจรรย์ด้วยตั้งความปรารถนาเป็น
เทพเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งว่า ด้วยศีล วัตร ตบะ หรือพรหมจรรย์นี้ เราจักเป็น
เทพเจ้าหรือเทวดาองค์ใดองค์หนึ่ง ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุใดประพฤติพรหมจรรย์
ด้วยตั้งความปรารถนาเป็นเทพเจ้าองค์ใดองค์หนึ่งว่า ด้วยศีล วัตร ตบะ หรือ
พรหมจรรย์นี้ เราจักเป็นเทพเจ้าหรือเทวดาองค์ใดองค์หนึ่ง จิตของภิกษุนั้นย่อม
ไม่น้อมไปเพื่อความเพียร เพื่อความประกอบ เพื่อความสืบทอด เพื่อความพยายาม
นี้เป็นธรรมเครื่องผูกมัดจิตประการที่ ๕ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเครื่องผูกมัดจิต
๕ ประการนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ เพื่อละธรรม
เครื่องผูกมัดจิต ๕ ประการนี้แล สติปัฏฐาน ๔ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย
ภิกษุในธรรมวินัยนี้ พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสัมปชัญญะ
มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย ภิกษุพิจารณาเห็นเวทนาในเวทนา
อยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ ฯลฯ พิจารณาเห็นธรรมในธรรมอยู่ มีความ
เพียร มีสัมปชัญญะ มีสติ พึงกำจัดอภิชฌาและโทมนัสในโลกเสีย ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสติปัฏฐาน ๔ นี้ เพื่อละธรรมเครื่องผูกมัดจิต ๕
ประการนี้แล ฯ

จบสูตรที่ ๑๐

จบสติปัฏฐานวรรคที่ ๒

รวมพระสูตรที่มีในวรรคนี้ คือ

๑. สิกขาสูตร ๒. นีวณสูตร ๓. กามคุณสูตร ๔. อปาทานขันธสูตร
๕. โอรัมภาตียสูตร ๖. คตสูตร ๗. มัจฉริยสูตร ๘. อุทัมภาตียสูตร ๙. เจโต-
*ขัลลสูตร ๑๐. วินิพัตตสูตร ฯ

สัมมปปธานวรรคที่ ๓

[๒๗๗] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุเครื่องให้สิกขาทรพล ๕ ประการนี้
๕ ประการเป็นไฉน คือ ปาณาติบาต ฯลฯ สราเมรยมัชฌปมาทัฏฐาน ดูกรภิกษุ
ทั้งหลาย เหตุเครื่องให้สิกขาทรพล ๕ ประการนี้แล ฯ

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสัมมปปธาน ๔ เพื่อละเหตุเครื่องให้สิกขาทรพล ๕ ประการนี้แล สัมมปปธาน ๔ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมปลุกจันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อไม่ให้ธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น ๑ . . . เพื่อละธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ๑ . . . เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๑ . . . เพื่อความตั้งมั่น ไม่ฟั่นเฟือน เพื่อความเจริญยิ่ง เพื่อความไพบูลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อความบริบูรณ์แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสัมมปปธาน ๔ นี้ เพื่อละเหตุเครื่องให้สิกขาทรพล ๕ ประการนี้แล ฯลฯ

[๒๓๘] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเครื่องผูกมัดจิต ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังไม่ปราศจากความกำหนด ฯลฯ ในกามทั้งหลาย ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเครื่องผูกมัดจิต ๕ ประการนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสัมมปปธาน ๔ เพื่อละธรรมเครื่องผูกมัดจิต ๕ ประการนี้แล สัมมปปธาน ๔ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมปลุกจันทะ พยายาม ปรารภความเพียร ประคองจิต ตั้งจิตไว้ เพื่อไม่ให้ธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่ยังไม่เกิดเกิดขึ้น ๑ . . . เพื่อละธรรมอันเป็นบาปอกุศลที่เกิดขึ้นแล้ว ๑ . . . เพื่อยังกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๑ . . . เพื่อความตั้งมั่น ไม่ฟั่นเฟือน เพื่อความเจริญยิ่ง เพื่อความไพบูลย์ เพื่อความเจริญ เพื่อความบริบูรณ์ แห่งกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญสัมมปปธาน ๔ นี้ เพื่อละธรรมเครื่องผูกมัดจิต ๕ ประการนี้แล ฯ

จบสัมมปปธานวรรคที่ ๓

อิทธิปาทวรรคที่ ๔

[๒๓๙] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุเครื่องให้สิกขาทรพล ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน คือ ปาณาติบาต ฯลฯ สุราเมรัยมิชชปมาทัฏฐาน ดูกรภิกษุทั้งหลาย เหตุเครื่องให้สิกขาทรพล ๕ ประการนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญอิทธิบาท ๔ เพื่อละเหตุเครื่องให้สิกขาทรพล ๕ ประการนี้แล อิทธิบาท ๔ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ย่อมเจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมาธิและปรานสังขาร ๑ วิริยสมาธิและปรานสังขาร ๑ จิตตสมาธิและปรานสังขาร ๑ วิมังสาสมาธิและปรานสังขาร ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญอิทธิบาท ๔ นี้ เพื่อละเหตุเครื่องให้สิกขาทรพล ๕ ประการนี้แล ฯลฯ

[๒๔๐] ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเครื่องผูกมัดจิต ๕ ประการนี้ ๕ ประการเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ ยังไม่ปราศจากความกำหนด . . . ในกามทั้งหลาย ฯลฯ ดูกรภิกษุทั้งหลาย ธรรมเครื่องผูกมัดจิต ๕ ประการนี้แล ฯ

ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญอิทธิบาท ๔ เพื่อละธรรมเครื่องผูกมัดจิต ๕ ประการนี้แล อิทธิบาท ๔ เป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุในธรรมวินัยนี้ เจริญอิทธิบาทอันประกอบด้วยฉันทสมาธิและปรานสังขาร วิริยสมาธิและปรานสังขาร จิตตสมาธิและปรานสังขาร วิมังสาสมาธิและปรานสังขาร ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญอิทธิบาท ๔ นี้ เพื่อละธรรมเครื่องผูกมัดจิต ๕ ประการนี้แล ฯ

จบอิทธิปาทวรรคที่ ๔

วรรคที่ ๕

[๒๔๑] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญธรรม ๙ ประการ เพื่อรู้ยิ่งราคะ ๙ ประการเป็นไฉน คือ อสุภสัญญา ๑ มรณสัญญา ๑ อาหารปฏิกุ-

* สัญญา ๑ สัพพะโลเกณภีรตสัญญา ๑ อนิจจสัญญา ๑ อนินจเททขสัญญา ๑ ทกเขนัตตสัญญา ๑ ปหานสัญญา ๑ วิวาทสัญญา ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญธรรม ๙ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งราคะ ฯ

[๒๔๒] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญธรรม ๙ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งราคะ ๙ ประการเป็นไฉน คือ ปฐมฌาน ๑ ทุตยฌาน ๑ ตติยฌาน ๑ จุตตฌาน ๑ อากาสานัญจายตนฌาน ๑ วิญญานัญจายตนฌาน ๑ อากิญจัญญาย-

* ตณฌาน ๑ เนวสัญญานาสัญญายตนฌาน ๑ สัญญาเวทยัตถินโรธ ๑ ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญธรรม ๙ ประการนี้ เพื่อรู้ยิ่งราคะ ฯ

[๒๔๓] ดูกรภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายพึงเจริญธรรม ๙ ประการนี้ เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสิ้นไปรอบ เพื่อละ เพื่อความสิ้นไป เพื่อความเสื่อมไป

พระไตรปิฎกเล่มที่ ๒๓ สุตตันตปิฎกที่ ๑๕ อังคุตตรนิกาย สัตตก-อฏฐก-นวกนิบาต
เพื่อความคลายไป เพื่อความดับ เพื่อสละ เพื่อสลัดคืนซึ่งราคะ เธอทั้งหลาย
พึงเจริญธรรม ๙ ประการนี้ เพื่อยัง เพื่อกำหนดรู้ เพื่อความสิ้นไปรอบ เพื่อละ
เพื่อความสิ้น เพื่อความเสื่อมไป เพื่อความคลายไป เพื่อดับ เพื่อสละ เพื่อ
สลัดคืนซึ่งโทสะ โมหะ โกรธ อุปาทะ มัถะ ปลาสะ อิสสา มัจฉริยะ
มายา สาถะยะ ถัมภะ สารัมภะ มานะ อติมานะ มทะ ปมาทะ ฯ
พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไวยากรณ์ภาษิตนี้จบลงแล้ว ภิกษุเหล่านั้นมีใจ
ชื่นชมยินดีภาษิตของพระผู้มีพระภาค ฉะนี้แล ฯ
จบนวกนิบาต
